Archief voor kerkelijke en wereldsche geschiedenissen, inzonderheid van Utrecht. Deel 6

Johannes Jacobus Dodt

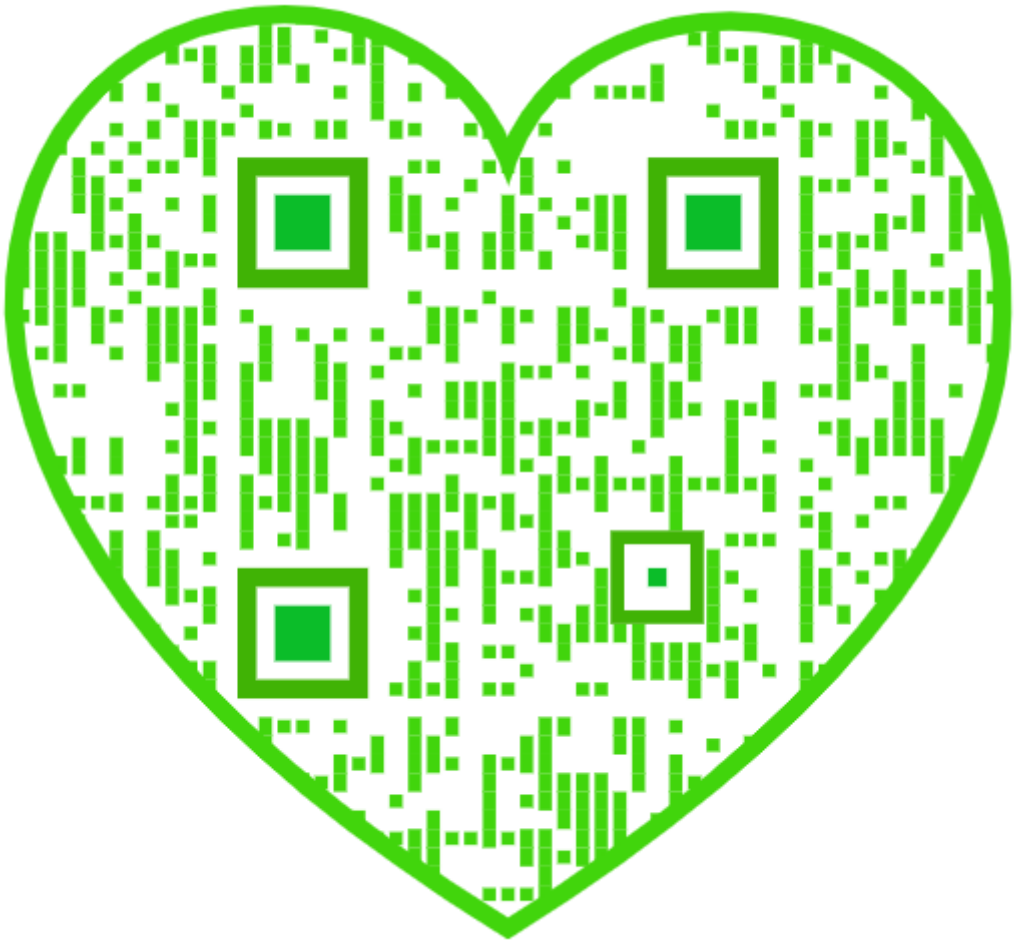
bron

J.J. Dodt van Flensburg, *Archief voor kerkelijke en wereldsche geschiedenissen, inzonderheid van Utrecht. Deel 6*. N. van der Monde, Utrecht 1846

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/dodt001arch07_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. en NWO

Dit Zesde Deel bevat:

1473-1587.	De Rekeningen der Claes-kerck aan de Geschiedenis dienstbaar gemaakt.	Pag. 321-348.
1500-1585.	De Rekeningen der Buurkerk, aan de Geschiedenis dienstbaar gemaakt. Deze excerpten zijn wij verschuldigd aan den Heer D^{r}. F.C. KIST, welke, bij zijne nasporingen, wel bepaaldelijk de Geschiedenis der Toonkunst op het oog hebbende, evenwel, te onzen gerieve, zijnen arbeid in het doorzoeken dier registers, wel heeft willen uitbreiden en aan de geschiedenis der beschaving in het algemeen dienstbaar maken. Moge hij in deze bekentenis, een blijk onzer dankbaarheid vinden.	Pag. 307-321.
1569.	Gerardt Grammaye, affin d'avoir Commissaires pour vuider les différens, qu'il a avecq la ville d'Anvers. Het origineel bezit Jonkh. G.J. BEELDSNIJDER van *Voshol* en *Vrije Nesse.*	Pag. 223-228.
1572-1574.	Stukken, betreffende Jan van der Does, Heer van Noortwyck. Naar kopijen, vervaardigd door Arn. Buchellius, die daarbij te kennen geeft, die stukken gehad te hebben	Pag. 1-8.

van Frans van der Does, zoon van den Heer van Noortwijck.

1575. Stukken, betreffende het klooster van Huyssen. Dezelve zijn gegeven naar gelijktijdige kopijen, berustende in het Archief der Oud-Roomsch-Katholijken hier ter stede. Pag. 229-233.

1608-1611. Brieven van Ph. Rovenius aan Sasbold. De origineelen, waarnaar deze brieven zijn afgedrukt, worden in het zoo even gemelde Archief bewaard, en hebben wij daarvan, gelijk van hetgeen verder uit die verzameling hier weder is medegedeeld, mogen gebruik maken, door de welwillendheid van Zijn WelEerw. den Heer Pastoor A.S. VAN WERCKHOVEN, aan wiens groote verdiensten omtrent geheel ons werk, wij telkens in erkentelijke bewoordingen getracht hebben hulde te doen, gelijk wij zulks bij deze, naar ons beste vermogen, wederom wenschen te doen. Pag. 239-254.

1610-1625. Kronijkje van Cornelis Cornelisz. De text is overgebragt uit het origineel, ons door Jonkh. G.J. BEELDSNIJDER van *Voshol* en *Vrije Nesse* ten gebruike afgestaan, wiens verzameling van Pag. 9-222.

geschiedkundige
bescheiden, voor ons, wij
bekennen het dankbaar,
nimmer gesloten was. - De
bouwstoffen voor de
aanteekenin-

	gen en bijlagen, moeten wij, voor zoo verre die uit de Stedelijke Registers geput zijn, wederom dank wijten aan de vriendelijke mededeeling van Jonkh. M[r]. A.M.C. VAN ASCH VAN WYCK, terwijl het verdienstelijke van de bijlagen, uit de Staten Registers getrokken, naar vorm en inhoud, even als het voorafspraakje voor de Kronijk gesteld, moet toegekend worden aan den Heer Professor L.G. VISSCHER, welke geleerde, zoo als wij dat ook elders hebben te kennen gegeven, wel eens zelf voornemens was, die Kronijk uit te geven.	
1614-1616.	Vervolg van de Resolutien der Generale Staten, meer onmiddellijk betreffende de Geschiedenis der beschaving. Wegens dit vervolg hebben wij, even als wegens de vroegere mededeelingen, groote verpligting aan den Heer Archivarius D[r]. P.J. VERMEULEN, die ons deze Registers wederom met de meeste heuschheid ter beschikking heeft gesteld.	Pag. 349-394.
1615-1625.	Staatkundige brieven. Behalve de onder N[o]. 2, 27 en 29 voorkomende, waarvan de originelen in het Archief der Oud-Roomsch-Katholijken gevonden worden, zijn deze brieven overgebragt naar de originelen, onder	Pag. 255-306.

	privaat-personen berustende.	
1637.	Excursus Gisberti Lappii a Waveren JC^ti Ultrajectini ad vitam et martyrium B.M. Cornelii Musii, ab eximio D^no M.N. Estio editum. Gegeven naar het origineel, in het Archief der Oud-Roomsch-Katholijken aanwezig.	Pag. 234-238.
1638.	Brief van Bilant aan Co. Huygens. De oorspronkelijke brief berust onder Jonkh. G.J. BEELDSNIJDER van *Voshol* en *Vrije Nesse.*	Pag. 233.
1699.	Missive van D.J. HOCHEPIED, Consul te Smirna, aan de Admiraliteyt te Amsterdam met een stuk annex. Het origineel is in dezelfde verzameling te vinden.	Pag. 394-399.

UTRECHT, December, 1846.
J.J. DODT V. FL.

Stukken betreffende Johan van der Does, heer van *Noortwyck.* 1572-1574.

A.I. **O**p huyden den 21 Octobre A^{o}. 1572, soe is gecompareert Goerdt Gerritsz. van der Eem, rentmr. van Joncker Jan van der Dous, Ambachtsheer van Noortwyck, ende Joffrouwe Elisabeth van Suylen, zyne wettelicke gesellinne. Ende heeft vertoont ten huyse van Joncker Nicolaes van Zuylen van Drakenborch, als Schout der Stadt van Utrecht, seker kleyn vyerkant kofferken, daerinne leggende seeckere pappyeren, schriftueren van antwoort, replycke, duplycke, etc., taucherende die processe by M^{r}. Henrick Botter, jegens Joncker Johan van der Dous voers. Ende oock mede andere pappyeren, schriftueren, beroerende vrouwe Margaretha van Renesse ende Jacob van Rheenen, ende noch andere requesten ende schriftueren nyet te pyneweert. Item copie van de replycq van M^{r}. Johan Phs. a Mathe, contra die executeurs van Frans van Nyenrode. Item een chaerte van de Veenen van der voers. Joncker Johan van der Does, mitsgaders een acte van Hardenbroeck ende extract wt de sententie, etc. Ende noch in een pleytsaek int voers. kofferken leggende dese naebeschreven perceelen, alsse sess groote pappyeren huyrcedulle, uytgesneden duer A, B, C, D, taucheerende de pachters van Joncheer Johan van der Dous voers. Item een groote vyerkante pappyere huyrcedulle. Item een frachynen huyrbrieff van de Veenen, met twee wthangende segelen, een van root ende d'ander van gruen wassche. Item een decreetbrieff van den hove van Utrecht, met kleyne rentebrieffkens, alle toucherende zeeckere renten, geleghen tot Wyck. Item een rentebrieff sprekende op Eernst Taets van Amerongen, van vyff gulden tsiaers. Item een rentebrieff met een transfixbrieff daerdoor gesteecken, spreeckende op Ghysbert Spruyt tot Amersfoort. Item een plechte van een jaerl. rente vander Stadt Utrecht ende een acte van condemnatie van den hove van Utrecht daerby, sprekende op Job Willemsz. Stoeldreyer. Ende hier beneffens int voers. kofferken noch besloten, een pachtboeck van den jaerlixen incompst ende ontfangh van Joncheer Johan van der Dous, ende Joffrouwe Elysabeth van Suylen voers., van de goederen in den gestichte van Utrecht ende int landt van Woerden gelegen, zoe als int selve pachtboeck by specificatie gestelt is, daer affter aen gestelt ende gescreven sekere schuldenaers die de heere van Noortwyck noch van pachten ende renten schuldich syn. Alle welcke percelen ende goederen voers. toebehoerende syn Joncker Johan van der Dous ende zyn huysfrou voers., dwelcke personen (zoo Goert Gerritsz. verstaet) noch rechtevoert zyn in der stede van Leyden, sonder dat hy weet oft zyl. zyn rebellen van de Co. Ma^{t}. dan nyet, mer seydt ditzelve alleen the doen omme te moegen ontgaen die boete van de placate op Saterdach lestleden alhyer gepubliceert. Versoeckende hiervan acte, die hem gegonst is.

B.I. Dese dient om Uwer Excellentie te adverteren van de groote ontrouwicheyt van sommige van de magistraet alhier, dewelcke, dese jammerlycke benoutheyt tot haren voordeel treckende, dagelycx meer ende meer hem bevorderen, die schamele ende hongerige gemeynte op ydele ende valsche geloften met scryven van den viant oproerich te maecken, contrarie den eedt Uwer Excellentie ende den staten gedaen, 't welck ick niet en scryve van hooren seggen, maer als in *re praesenti* geweest hebbende meer dan eenmaal in tegenwoordicheyt der capiteynen ende wachtmeesteren van de borgerye alhier, omme tot het rechte verstant van welcke te comen, so schijnt, dat op gisteren als wesende den 5. Septemb. alhier binnen Leyden gecomen syn seeckere twee missiven, geschreven van Leyderdorp, den eenen van Baldeus, ende den anderen van Weybizma, alle beyde hen addresserende aen de borgemeesters ende regeerders der stadt Leyden, aen dewelcken sy beter vat versekert waren te hebben dan aen de capiteynen ofte wachtmeesters van de schutteryen. Ende alsoo by deselve missive den viant ons een besetten tijt geprescribeert hadde, om mitter tijt ons beraet te nemen tot op huden 's manendags, als wesende den sevenden Septembris, so schijnt dat op de lecture ende visitatie derselven, door instantie van sommige papisten, ten selven daghe mede byeengeroepen sijn die geheele veertich, mitsgaders die capiteynen ende wachtmeesters, ende sommige van rijckdom; ende dat na de propositie gedaen by Pieter Gerritsen, als outste borgemeester, alwaer by hem is de sobere staet deser stadt in 't breedste verhaelt, ende daer na de schoone geloften van de vianden, begeerende van een ygelick daer op te willen letten, om daer na rypelick te helpen adviseren ende resolveren, yder na sijn conscientie ende beste wetenscap, tot meesten oirbaer van de stadt, naer uytwysen der eedt derselver stede, ende de Conincl. Maj. te vooren van hen allen gedaen, 't welck tot tweemael toe van hem in syne propositie verhaelt is, sonder eens den name van Sijn Exellentie daer in te spellen. Naer welcke Jacop van der Does, eerst gevraegt sijnde, heeft voor antwoort gegeven, dat men voor al behoorde te letten op de qualiteyt, van den ghenen van wien dese brieven geschreven waren, aengemerckt een yder wel kundt was, dat Mathenesse, alhoewel een goet edelman sijnde, t'anderen tyden sijn eer ende eedt veracht hadde, tot Haerlem tegens die dochter van Vliet. Ende aangaande Baldeus, dat deselfde een geboren Spangiaert was, te weten een gesworen ende erfviant deser Nederlanden, waeruyt men wel gissen mocht, wat genade ons van hem soude staen te verwachten. Belangende Mathenessen scryven van de groote macht der Spangiaerden, ende andere heercracht rontsom Leyden liggende, dat die geensins en souden connen hinderen 't ontset van Syne Excellentie, aengesien sy wijt ende sijt van malcanderen verspreyt lagen; want voor so veel het water aanginge, dat hetzelfde niet mogelyck en was tegens eenen bergh op te leyden, alsoo Schielant ende Delflant ongelyck lager gelegen waren dan Rijnlant, ende de stede van Leyden.

Stukken betreffende de belegering van Leiden alsmede het capiteinschap van Johan van der Does. 1574.

Inleiding.

De beide volgende stukken, uit een eigenhandig opstel van Johan van der Does, door A. Matthaeus afgeschreven, betreffen den toestand der stad Leiden tijdens het vermaarde beleg van 1574. Het eerste stuk inzonderheid, zijnde een rapport aan den prins van Oranje, is voor de geschiedenis van veel belang, als gevende eenige tot dus verre onbekende bijzonderheden nopens het ronde en edele karakter van Janus Douza en den goeden geest der schutterij, maar tevens van de wankelmoedigheid der Leidsche magistraatspersonen, bepaaldelijk in het stuk van onderhandeling met den vijand, hetwelk alzoo dienen kan tot aanvulling en verbetering van hetgeen daaromtrent voorkomt bij:

BOR I. 552, 553; PETIT, *Chron.* II. 291; FRUITIERS bl. 104; SEVERINUS (4^{e} druk) bl. 96; ORLERS 506, 515; TE WATER *Levensb. v. van de Werff*, bl. 106; J. ROEMER *Eeuwf. wegens het ontzet*, bl. 17.

Het tweede stuk heeft mede eenige betrekking tot den toestand van Leiden, tijdens het beleg, maar loopt toch meer bijzonder over een later verschil, tusschen de plaatselijke regering en Johan van der Does ontstaan.

I.

Dese dient om Uwer Excellentie te adverteren van de groote ontrouwicheyt van sommige van de magistraet alhier, dewelcke, dese jammerlycke benoutheyt tot haren voordeel treckende, dagelycx meer ende meer hem bevorderen, die schamele ende hongerige gemeynte

op ydele ende valsche geloften met scryven van den viant oproerich te maecken, contrarie den eedt Uwer Excellentie ende den staten gedaen, 't welck ick niet en scryve van hooren seggen, maer als in *re praesenti* geweest hebbende meer dan eenmael in tegenwoordicheyt der capiteynen ende wachtmeesteren van de borgerye alhier, omme tot het rechte verstant van welcke te comen, so schijnt, dat op gisteren als wesende den 5. Septemb. alhier binnen Leyden gecomen sijn seeckere twee missiven, geschreven van Leyderdorp, den eenen van Baldeus(1), ende den anderen van Weybizma, alle beyde hen addresserende aen de borgemeesters ende regeerders der stadt Leyden, aen dewelcken sy beter vat versekert waren te hebben dan aen de capiteynen ofte wachtmeesters van de schutteryen. Ende alsoo by deselve missive den viant ons een besetten tijt geprescribeert hadde, om mitter tijt ons beraet te nemen tot op huden 's manendags, als wesende den sevenden Septembris, so schijnt dat op de lecture ende visitatie derselven, door instantie van sommige papisten, ten selven daghe mede byeengeroepen sijn die geheele veertich, mitsgaders die capiteynen ende wachtmeesters, ende sommige van rijckdom; ende dat na de propositie gedaen by Pieter Gerritsen, als outste borgemeester, alwaer by hem is de sobere staet deser stadt in 't breedste verhaelt, ende daer na de schoone geloften van de vianden, begeerende van een ygelick daer op te willen letten, om daer na rypelick te helpen adviseren ende resolveren, yder na sijn conscientie ende beste wetenscap, tot meesten oirbaer van de stadt, naer uytwysen der eedt derselver stede, ende de Conincl. Maj. te vooren van hen allen gedaen, 't welck tot tweemael toe van hem in syne propositie verhaelt is, sonder eens den naeme van Sijn Excellentie daer in te spellen. Naer welcke Jacop van der Does, eerst gevraegt sijnde, heeft voor antwoort gegeven, dat men voor al behoorde te letten op de qualiteyt, van den ghenen van wien dese brieven geschreven waren, aengemerckt een yder wel kundt was, dat Mathenesse, alhoewel een goet edelman sijnde, t'anderen tyden sijn eere ende eedt veracht hadde, tot Haerlem tegens die dochter van Vliet. Ende aangaande Baldeus, dat deselfde een geboren Spangiaert was, te weten een gesworen ende erfviant deser Nederlanden, waeruyt men wel gissen mocht, wat genade ons van hem soude staen te verwachten. Belangende Mathenessen scryven van de groote macht der Spangiaerden, ende andere heercracht rontsom Leyden liggende, dat die geensins en souden connen hinderen 't ontset van Syne Excellentie, aengesien sy wijt ende sijt van malcanderen verspreyt lagen; want voor so veel het water aanginge, dat hetzelfde niet mogelyck en was tegens eenen bergh op te leyden, also Schielant ende Delflant ongelyck lager gelegen waren dan Rijnlant, ende de stede van Leyden.

(1) Den brief van Baldaeus, in het Spaansch en Nederlandsch, alsmede dien van Mathenes van Wybisma vindt men bij ORLERS 495-498. BOR I. 552 geeft van beiden den korten inhoud.

Liet hem beduncken, dat die steden van der Goude, Rotterdam ende Schiedam, als watersteden sijnde, wel so goeden verstant van 't water behoorden te hebben als Mathenesse, ende oock niet te gelooven was, dat sy haer ende het gantsche plattelant in sulcken scade, verderffenisse ende periculen oyt gestelt souden hebben, deur het deursteken van de dijcken, ten hadde saecke geweest, dat sy wel van te voren verseeckert hadden geweest van de operatie van dien. Was daeromme van meeninge het verhoopte ontset te verwachten, ende achtervolgende sijn eedt ten uytersten toe sijn goet ende lijf by de stede op te setten. Aengaende hare schoone toesegginge van genade, advys aen die van Naerden, Zutphen, Haerlem, Mechelen, welcke steden ons wel souden behoren tot exempel te dienen, ende genomen, schoon dat wy wel verseeckert waren, dat ons sulcks gehouden soude werden, so en was in ons vermogen nochtans niet, om sulcx over ons te nemen, also wy met eeden aen Sijnre Excellentie, ende den anderen steden verplicht waren, de welcke ons niet geoorlooft en waer te buyten te gaen, sonder etc. Waerna ick, gevraecht sijnde, hebbe geantwoort, dat het mijn een groote vreemdicheyt docht te wesen, ja byna ongelooffelyck, dat diegenen, die misdaen hadden, ende dat so groffelyck, na heur eygen scryven, jegens Godt ende den coninck, ende niet weerdich en sijn die minste genade, nu selfs eerst aengesocht worden, ende so grooten pardon aengeboden, ende dat d' een op d'ander, sonder exceptie van personen, eer dat wy sulcx begeerende sijn, ja gantsch van der hant stooten deur onse groote hertneckicheyt, niettegenstaende beloften van meerder exemptien ende privilegien, dan wy oyt te voren gehadt hebben. In welcken een dinge my seer qualyck is aenstaende, als dat sy haer selven in haer eygen woorden leugenachtich maeken, aengemerckt sy in alle hare voergaende pardonnen in elck bysonder geprotesteert hebben 't selve het alderleste te sijn, sonder dat wy daerenboven eenich pardon meer souden hebben te verwachten. Daer sy niettegenstaende daer so veel pardonbrieven daer en boven noch aengeclampt hebben, ende noch niet op en houden van dagelicx ons te pardonneren, ja noch wel 25 pardonnen mildelyck aenbieden sullen, indien sy eens mercken, dat wy willich sijn, om die maer te accepteren. Waer uyt wel te mercken is, dat het anders niet en was dan bedriechlyke aenlockinge, ende gladde schelmerye, om ons daer mede onder 't net te crygen. Can daerom my niet laten beduncken, ons geoorloft te wesen in sodane materie eens te treden sonder opentlyck eerlose ende meneedighe lantverraders ende eetbrekers gescolten te werden, sodat wy ons hooft in toecomenden tyden nieuwers aen souden derven mit eeren voortsteken, confirmerende my voorts mit die opinie van Jacop van der Does, ende namentlyck op't stuck van Mathenesse, de welcke, gelyck in voorleden tyden hem had connen helpen mit het Concilium van Trenten, nopende sijn houwelyck ende trouwe, nu te beduchten is jegens ons hem te mogen beweeren mit het Concilium van Constans etc. Welcke opi-

nie oock gevolgt is by den jonge heere van Warmont, mitsgaders den baillju van Rijnlant.

Waernaer vervolgende gevraecht sijnde de borgemeesters, schepenen, ende vroedtscap hebben het meeste part van hem lieden gesustineert, dat noyt eedt veronrecht, ende dat sy daerin niet meer gehouden en waren, aengemerct sy op heuren gesetten tijt niet ontset en waren, dat daerom de staten veel eer voor meneedich mit recht mosten gehouden werden, dewelcke haer ontset niet en accelereerden, achtervolgende heure beloften, maer lieten ons zitten troosteloos, ende sonder hoop van een beter, gelijck sy oock mede den wynter voorleden, ten tyde van de eerste belegeringe gedaen hadden. Die ander, dat men soude scryven aan Baldeus(1) ende Mathenesse, seggende: dat men niet te veel vrienden hebben en mochte, datmen om vry geleyde voor drie of vier personen, die aen Syne Excellentie trecken souden, omme te versoecken van den eedt ontslagen te worden, om daer na te doen, 't geen sy niet geerne doen en souden (*par derrière*). Waerinne die andere geen swaricheyt en vonden, aengesien sy altijt onder den coninck bliven souden; ende ten laetsten geresolveert hetselfde, niet tegenstaende dat ick mit de capiteynen ende wachtmeesters daervan opentlyck geprotesteert hebben, ende acte versocht 'tselfde jegens onse wille te wesen, hoewel wy overstempt sijn geweest. Welcke brieff men also wel dencken mach dat stracx te poste naer Utrecht gesonden is, heeft oorsaeck gegeven, dat de heere van Lannoy(2), omme des anderen daegs een trompet af te veerdigen over Haerlem te peerde mit twee brieven, d'eene doer sijn name ende d'andere by 10 glippers(3) onderteeckent(4). Op welcken den sevenden daer na wederomme de vergaderinge van XL geleyt is. Ende also die Commissarius(5) des s'nachts overleden was, is Jacop van der Does versocht, om deselve staet te willen accepteren, dewelcke sulcx geweygert heeft, seggende bereyt te wesen, als hem 'tselve by Sijnre Excellentie soude bevolen werden, maer anders niet, overmits die dissensie, die hy onder ons sach. Heeft ten laetsten nochtans hem laten geseggen, om mede hemselven dagelycx aldaer op't stadthuys te laten vinden, ende mit raet ende daedt de magistraet te assisteeren. Waerna ons voorgehouden is de missive van Lannoy, ende van de glippers. Waerop gestempt is, dat men die aangebodene genade niet en behoorde te verwerpen, terwijl ons noch gebeuren mochte, maer insicht nemende op den soberen staet, daer wy in waren, ende de cleyne apparentie

(1) De brief aan Baldeus met het antwoord daarop staat bij ORLERS, bl. 500 en verv.
(2) Ferdinand van Lannoy, graaf van Roche, stadhouder der provicie Holland, Zeeland en Utrecht, en toen ter tijd in de stad Utrecht residerende.
(3) *Glippers*, uitgewekenen.
(4) ORLERS, bl. 499-500 geeft de brieven. Vergel. BOR, I. 552. 558., alwaar de korte inhoud des briefs van Lannoy voorkomt, zoo ook van dien der glippers, ten getale van tien, met name genoemd.
(5) Commissaris Bronkhorst, overleden 6 Sept.

van ontset, maeckende daer toe de somminge den prince leugenachtich in sijn scryven. Maer also Jan van Hout seyde: de resolutien van een ygelyck te willen teyckenen bysonder, ten eynde in de pluraliteyt van stemmen te colligeren niet gedwaelt en werde, hebben den meesten hoop te vreden geweest, dat men van stonden aen aen Syne Excellentie soude scryven, ende t'sanderen dags daer na aen Lannoy, mitsgaders aen de glippers antwort senden, van gelijcken antwort, als men van te voren aan Baldeus geschreven hadde, nopende het vry geley voor drie ofte vier personen, mit welcke opinie hem na oock geconfirmeert heeft Half Leyden, latende deur doen sijn eerste advys(1). Waerna ick geadviseert hebbe, dat ick anders niet verstaen en conde, oft dit was een beginsel omme met den vyant te parlementeren, ende in communicatie van deditie te comen, ende also 't selfde contrarie niet alleen onsen eedt, maer oock die plaecaten van Syne Excellentie, ende oock diversche missiven, waerby hy ons ernstelyck vermaent hadde, om naer des vyants scryven niet te luysteren, veel min van heur mit brieven yet te versoecken. Liet my beduncken in onser macht niet te sijn om in sulcx eens te treden, sonder daerop te voren gehoort te hebben 't advys van de rotmeesters ende bevelhebbers der schutteryen, ende genomen, schoon dat het ons geoorloft waer onse eedt ende des princen placcaten te infringeren, so stont het nochtans te besien, of het oock de schutteryen believen soude, dewelcke sulcx so na aenginck als ons, ende principalyck denghenen, die de stadt aldus eerst onder de gehoorsaemheyt van Sijn Excellentie gereduceert hadden. Tot welck het meeste part van mijn heeren daer jegenwoordich sijnde, weynich schults hadden. Vont daeromme raetsaem niet aen den vyant, maer aen Sijn Excellentie te scryven, waerop Half Leyden heeft geantwoort: dat wy aldaer niet en saten om malcanderen mit placcaten te achterhalen, also een ygelick syne opinie behoorde vry te wesen, ende dattet maer gedaen was om beters wille, ende om den vyant bet te houden trainerende, ende dat hem leet soude sijn dat ymant een tant of vinger sweren soude. Beloovende indien het quam, dat wy mitten vyant accorderen souden moeten, dat wy in sulcken gevallen allegader mede deselve gratie genieten souden als sy luyden. Waerop ick geantwoort hebbe, dat wy veel liever in ongenade van den vyant, dan in genade hadden te wesen, ende dat wy sulcks niet en sochten. Protesterende anderwerf van 't selfde, ende acte versoeckende als vorens, 't welck ons geweygert is, seggende geen maniere van doen te zijn. Ende Pieter Adriaenssoen daerenboven, dat hy

(1) Bij FRUITIERS bl. 79, bij ORLERS, bl. 303, en vervolgens bij de meeste lateren, wordt het onderhandelen met Baldeus voorgesteld, als of dit slechts eene list geweest ware, ten einde de Spanjaarden te misleiden en alzoo de stadsboden, om andere zaken uit te regten, door het leger te krijgen. Dat dit het geval niet geweest is, en de groote meerderheid wel degelijk genegen was zich te onderwerpen, blijkt ten duidelijkste uit de onmin tusschen Douza en den magistraat. ORLERS had daarvan moeten spreken bladz. 506, 515, maar glijdt er luchtig over heen.

't selfde wel wiste voor Sijn Excellentie te verantwoorden, ende oock van meeninge ware die copye van dien aan Sijn Excellentie over te schicken, waervan dien 't opschrift was: *Aen den uytgeweken borgeren van Leyden*, beyde mit des stadts groote segel van buyten opgedruckt. Ende en twyfelde oock niet oft 't selfde soude Sijn Excellentie wel aengenaem wesen. Waer jegens ick ten lesten versocht, dat men ten minsten ons daer soude uyt laten sonder t' onderteyckenen, *deur beveel ende ordonnantie van de magistraet*, *capiteynen ende wachtmeesteren*, *mitsgaders den rijckdom der stede van Leyden*, gelijck sy in haere voorgaende brieven aan Baldeus gedaen hadden, niet jegenstaende datter niemant van ons in sulcks hadde geconsenteert. Versoeckende daerenboven, nademael het anders voor dese tijt niet wesen en mochte, dat sy ten minsten noch een dach twee ofte drie met die voern. brieven te senden souden willen supersederen, also wy verhoopten middelertijt bescheyt van Syne Excellentie te crygen, waernaer wy ons souden hebben te reguleren. 'Twelck sy oock afgeslagen hebben. Den sevenden so heeft Pieter Adriaenssoen tot een assistent versocht Jacop van der Does, also hy opentlijck seyde, dat sijn confraters ende die van de wet hem nagaven, dat hy 't altemael alleen regeerde, ende dat sonder hem 't accoord mitten viant al over langhe gemaeckt souden hebben geweest, noemende daerover het volle collegie(1).

II. *Aen syne Princelycke Excellentie.*

Remonstreert in alder ootmoet Uwer Excellentie onderdaenige dienaer ende ondersaet, Johan van der Does ende van Noortwijck, hoe dat hy suppliant, in 't begin van het tweede besluyt der stede van Leyden, aenmerckende die groote kleynherticheyt ende mistroosticheyt van de borgeren ende inwooneren derselver, uyt oirsaeck van 't subyt ende onversien overcomen des algemeenen viants, mitsgaders het overgaen van de garnisoenen in Rijnlant ten plattenlande liggende, ende ter andere syden de sobere provisie, ende quade gesteltenisse van binnen, ter requisitie van den commissaris Bronckorst, Pieter Adriaenssoen, borgemeester, ende sommige andere vrome borgeren, aenvaert heeft die commissie van 't Capiteynschap over het borger vaendel, ter dier tijt binnen der stadt voersz. in garnisoen liggende, ten eynde deselve compagnie door faute ende gebreck van capiteyn, overmits 't overlyden van M^{r}. Andries, niet verlooren ende verstroyt soude werden, ende heeft 't selve geduyrende den

(1) Met deze schildering van Leiden tijdens het beleg vergelijke men het *carmen trochaicum* van denzelfden J. DOUZA, *ad Janum Hautenum.*

tijt der belegeringe by een gehouden ende bedient, gelijck een capiteyn sculdich is te doen, als alle werelt wel kennelyck is, sonder nochtans een stuver profyts daer van genoten te heb-hebben ter tijt ende wylen toe, dat door de wonderbaerlycke genade Godes ende 't goede beleyt van Uwer Princelycke Excellentie de stadt ontset ende de belegerden hare verlossinge gesien hebben. Naer welcke tijt de suppliant, gedestitueert sijnde van alle middelen om hem selven met sijn huysvrou, ende kleyne kinderkens langer te onderhouden, als van alle syne, ende sijnre huysvrouwe goederen onder des viants gebiet liggende, gefrustreert, sijnde, aengemerct deselfde al over drie jaren van 't hoff van Utrecht aengetast ende geconfisqueert sijn geweest, mitsgaders noch daerenboven meest alle syne huysraet ende inboel tot onderhout van hem ende syne familie tot onderpant verset ofte verkocht hebbende, genootsaeckt is geweest hem tot Uwer Excellentie te addresseeren, ende deselve synen noot door sommige vrienden te kennen te geven. Welcke Uwer Excellencie verstaen hebbende belieft heeft den suppliant commissie te verlenen van dien tijt af 't voersz. vaendel, uyt den name ende van wegen Uwer Princelycke Excellencie, als capiteyn te bedienen, op alsulcke gagie ende tractement, als andere hopluyden, van gelijcke qualiteit sijnde, door ordonnantie Uwer Princelycke Excellencie, toegeleyt is. Ende hoewel de suppliant wel verhoopt hadde, dat so in 't regard van 't gene hier vorens verhaelt is, als oock die commisse van superintendentie den suppliant over die van Leyden by Uwer Excellencie verleent, voorts van allen quotisatien, leeningen ofte weeckgelden exempt te sijn, ende te genieten die immuniteyten ende vrydommen allen anderen capiteynen van Uwer Excellentie ende 't gemeen lant wesende toegelaten, so schijnt nochtans, dat die van Leyden op sulcks weynich gepast hebben, maer hebben ter contrarie hem vervordert niet min dan te vooren den suppliant te belasten, boven die somme van twee en veertich gulden, welck sy tegens alle recht ende redenen pretenderen, al van den tyden van haer eerste belegh aen den suppliant ten achteren te wesen, mit seeckere leeninge van seeckere L. keysers gulden, mitsgaders noch andere weeckgelden, omme daer mede die costen van haer fortificatie te vervullen; behalven noch den honderdsten ende vijftichsten penninck van de huysen, ende dat onverdraechlyxst is, hebben hen niet geschaemt den suppliant mit Jacop van der Does, synen neve, nu onlanx mede in hare lootinge te brengen, omme mede mit haren anderen borgeren naer Campen te trecken pionneren. In alle welcken de suppliant tot noch toe die van Leyden wel te willen heeft willen wesen, liever hebbende van sijn eygen gerechticheyt te willen wijcken, dan hem selven mitter daet, waertoe hy wel veroorsaeckt hadde geweest, jegens 't gewelt van de magistraet te opposeren, ten eynde uyt oorsaeck van dien geen meerder inconvenient soude mogen rysen, ende soude alsnoch Uwe Excellentie mit dese syne doleantie niet moeyelick hebben gevallen, ten ware saecke, dat die van Leyden voorsz.

hun niet genoegen latende mittet gunt voersz. is, den suppliant noch alle dagen meer ende meer mit nieuwe impositien waren beswarende, in consequentie treckende des suppliants goetwillicheyt, als hebbende den selfden mit andere vijftich gulden wederomme op een nieu belast op pene van in gyselinge te gaen ofte *de facto* mit soldaten deselve geexecuteert te worden, in allen schijn of hem eenige superintendentie uyt den name van Uwer Excellencie over den suppliant gegeven ware. Ende also 't selve tenderende is tot groote cleynachtinge van Uwer Excellentie commissie, ende des suppliants uterste bederffenisse, so is deselfde hem keerende tot Uwer Princelycke Excellentie, versoeckende by desen in alle reverentie ende dienstwillicheyt, dat Uwer Excellentie gelieve syne auctoriteyt te interponeren, ende den suppliant voor te staen in dese syne gerechticheyt, ordonerende die van Leyden by missive, den suppliant voortaen uyt oorsaecke van sodanige scattinghe ende leeninghe, ongemolesteert te laten, sonder hem te vervorderen eenige superintendentie over denselven te exerceren, aengemerckt dat het in geene redenen gefundeert en is, dat de suppliant den name hebbende van capiteyn te wesen, een ander de profyten van dien soude genieten.

Utrechtsch kronijkjen.

Inleiding.

De Utrechtsche kronijk, welke wij hier laten volgen is een klein onaanzienlijk handschrift uit de fraaije verzameling van Jonkheer G.J. Beeldsnijder alhier. Het is een memorieboekjen van een ooggetuige en niets meer; maar het loopt over hoogstbelangrijke jaren, en bevat vele bijdragen tot betere waardeering van personen en gebeurtenissen, die elders in het geheel niet of min uitvoerig voorkomen. De schrijver, Cornelis Cornelisz. Jonchghere, begint zijne aanteekeningen met de Utrechtsche onlusten van het jaar 1610. (WAGENAAR, X. 25 en verv.) en is daaromtrent niet alleen breedvoeriger, maar voor de juiste kennis onzer vroegere regeringsvormingen en stedelijke inrigtingen ook veel onderrigtender dan meer algemeene historieschrijvers. Over de volgende jaren is hij soms kort, maar nooit onbeduidend, en levert, vooral wat de verrigtingen van Maurits betreft, onderscheidene bijzonderheden, welke althans aan de levensbeschrijvers van dien verdienstelijken vorst onbekend zijn gebleven.

Naar zijne denkbeelden, korte oordeelvellingen en wijze van voorstellen te oordeelen, was de steller der kronijk een man van het volk, en had in de regering geen het minste deel. Van daar dat eenige besluiten of verrigtingen der overheid wel eens min juist vermeld zijn; doch daarentegen geeft hij ook eene menigte verhalen en opmerkingen, uit den aard der zake in geene notulen of stadsregisters voorkomende, en die echter voor den beoefenaar der Nederlandsche geschiedenis van het grootste belang zijn. Waar hij dus in het eerste geval dwaalt of onvolledig is, hebben wij hem, grootendeels naar onuitgegevene stukken, te regt gewezen en aangevuld, doch ons hierin tot hoofdgebeurtenissen bepaald; immers niet voor iedere kleinigheid, in de kronijk voorkomende, mogten wij ons eene uitweiding veroorloven, anders toch zoude de tekst zich in de noten verloren hebben.

[1610]

Anno 1610 den 21. dach January[(1)] 's morgens voor den dachraet is hier tot Wtrecht[+] een groote beroerdte geweest, die borgers hem in de wapen begeven, om te muyteneren, [+]Jan. 21.

(1) In de stads *Raadsbesluiten* vindt men, over het gebeurde van dien dag, de volgende bijzonderheden:
Sonnendaechs den 21 January 1610.
des morgens.
Des morgens ten vijff ueren deur den hopluyden boode den heere burgerm. Both aengeseyt seynde, dat op de plaets voor dach gecomen waren de musquettiers van alle de burger vendels, ende dat de hopluyden in den name derselver begeerden, dat men datelyck den raet soude doen laden, heeft ordre gestelt, dat sulcx gedaen worde jegens ses uren, dat de dach aenquam.

Als de raet nu begonst op de plaetse by den anderen te comen sijn die van de dachwacht op de plaets gebleven, eenige mette sluetels naer de poort gegaen, ende andere naer haer quartieren getogen. Tusschen acht ende negen uren, de raet binnen gecomen sijnde (absent wesende de burgermeester Rysenburch, schepen Baxen, Splinter, Schendel ende.... raiden) is gesonden naer de hopluydencamer ende laeten weeten, dat de raet by den anderen was,

ende dat sy mochten comen; daerop ter antwoort gebrocht worden, dat de gecommitteerden aldaer noch niet al by den anderen waren. Een wyle tijts hier naer quamen twee hopluyden, de president Velthuysen ende Swanenburch, seggende, dat sy nu by den anderen waren, ende vragende, of sy mochten comen? daerop geantwoort is, ja.
Desenvolgende sijn ingecomen: zeven hopluyden ende Hendrik Jacobsz. van Coesfelt, Lieutenant van Teylingen, die absent was, mette gecommitteerden der burgerye, alse joncheren Dirck Canter, Mr. Hugo Ruysch ende Jacob van der Maeth, mitsgaders de raetsheer Helsdingen, Gijsbert van Overmeer, Cornelis Knijff, Cornelis van Weede, Johan Otten van Royen, Bruno Vosch, Willem van Oucoop ende Nyendael.
Dese leverden over, door den voorsz. president Velthuysen, een remonstrantie op den naem van de hopluyden, ende noch twee anderen, die sy seyden by de burgerye ter hant gestelt te sijn, die d' een naer d' ander gelesen sijn, ende verscheyden poincten innehielden, als *in archivis* te vinden is. Alle dye remonstrantien mede daertoe tenderende, dat de magistraet vooral moesten worden gereformeert, ende daer buyten gesloten alle ridderschap, die mede in de staten beschreven worden, ende oock alle die ontfangers ende officien van de staten hebben ende die daervan dependeren.
Daerop verklaert worden, dat nymant in weerwille van de burgerye aldaer begeerden te sitten, ende naer eenige propoosten worden geseyt, dat de raet te vreden was, daerop te resolveren.

Ende hiermede de voorsz. hopluyden mette gecommitteerden vertogen zijnde in de groene camer, heeft de raet naer corte deliberatie geresolveert, dat men hemluyden soude aenseggen, dat de raet te vreden was, terstont te procederen tot nominatie van een nyeu getal, ende daerinne voorby te gaen de voorgenoemde persoonen, ende dat syluyden middelretijt de aenwesende staten mochten sien by den anderen te crygen, om de voorsz. nominatie naer ouder gewoonte overgesonden te worden.
Tusschen beyden quamen binnen de president Velthuysen voorsz. seggende, dat de hopluyden geerne souden spreken met den secretaris Leerdam, die met verlof des raets by heure E. in de groene camer gegaan is, ende rapporteerde, dat hem aengeseyt was, dat de gemeente nyet en soudes maecken eenige nominatie van magistraet, maer dat hy de raet soude seggen, dat sy wilden met goeden oogen aensien, dat by de hopluyden ende burgerye voor dese reyse mochte worden gestelt een nieuwe magistraet tot confirmatie van Sijn Excellentie, als stadthouder, sonder consequentie ende provisionelick tot Remigy toe, als anno 1588. was gedaen, soo de tijt geen vertrek toe en liet.
Hetwelcke den raede gerapporteert wesende, hadden denselven secretaris wel willen voor antwoort mette voorsz. resolutie wederomme gesonden hebben by de voorsz. hopluyden ende gecommitteerden.
Maer, want de secretaris seyde, sich grotelicks beswaert te vinden in dusdanige wichtige saecken, eyschende antwoort alleen mondelinge over te brengen, soo lichtelick een woort vergeten, of anders bedriegt conde worden, soo consenteerde de raet, dat hy den voorsz. hopluyden ende gecommitteerden soude seggen binnen te comen, om de resolutie te verstaen.
Ende als die binnen gecomen waren, heeft de secretaris vernieuwt, 't gunt heure E. hem hadden belast den raet aen te seggen, die oock sulcx gestant deden, ende is hemluyden voorts voorgedragen de voorsz. resolutie by den raede genomen op de veranderinge van de magistraet. Maer als sy persisteerden, seggende, dat sulcx nodich diende by de burgerhopluyden ende burgerye gedaen te worden *van avont* eer sy droncken worden, ende daer meer swaricheyts van te wachten stont, soo heeft de raet eyntelick verklaert, dat sy sulcx mochten lyden, ende hun van heuren dienst hielden ontslagen, recommanderende ten hoochsten bequame persoonen van de gereformeerde religie, waerop acte by de hopluyden ende gecommitteerden versocht sijnde, ende sy opstaende, daerop meenden te vertrecken, is hemluyden by eenige aengeseyt, dat sy wel mochten blyven. Ende worden dienvolgende met consent van den rade ende ten bywesen van de voorsz. hopluyden ende gecommitteerden innegestelt een acte hiernaer volgende; doch alsoe op het woort, daer in nacomende, *van de gereformeerde religie* geinsteert worden, dat men soude willen stellen *gequalificeerde*, om geen offensie aen de catolycken, mede op de been sijnde, te doen, is daarinne geconsenteert, ende nyettemin gerecommandeert, dat men daerop wilde letten, gelijck toegeseyt worden; luydende de voorsz. acte van resolutie als volgt:
De raet op huyden vergadert sijnde, ende gehoort hebbende het aengeven van de burgerluyden mette de heeren gecommitteerden van de burgerye, in den naem derselver burgerye versouckende om redenen by heure remonstrantien verhaelt, als dat de jegenwoordige

die vendels utgesteeken door die gansche stadt, die wet afgeset, als beyde die borgermees-

magistraet soude voor goedt aensien, dat, voor dese reyse ende sonder consequentie, by provisie by de hopluyden ende burgerye soude moegen worden gestelt een nyeuwe magistraet ende by Sijn Excellentie als stadthouder geconfirmeert, heeft, naer deliberatie daerop gehouden, ter antwoort gegeven, als gedaen wort by desen, dat sy moegen lyden, dat de veranderinge in maniere als boven worde gedaen, ende dat sy hun mitsdesen houden ontslagen van heuren dienste, ten hoochsten recommanderende, dat in de veranderinge doch gelet wort op persoonen van goede quailificatie. Actum den 21. Januar. 1610. ouder stile. Onder stont ter ordonnantie van den jegenwoordigen raet. ondert. J. de Leerdam.
Hetwelcke gedaen, ende hemluyden d'acte gelevert sijnde, sijn opgestaen, om daermede te gaen onder de acht quartieren, daer de burgers met hun vendels by den anderen gecomen waren, ende de burgerye deselve voor te dragen. Worden gevraecht, off de raet langer behoufden by den anderen te blyven? daer op begeert worden, ja, om rapport te hooren, wat op de acte sou worden geseyt. Ende de raet blyvende, sijn sy wtgegaen ende eerst omtrent tusschen een ende twee uren wtte quartieren weder gecomen, rapporterende, dat de burgerye eenige daermede wel, ende andere nyet wel gecontenteert en waren, doch dat de bevelhebbers ende de principaelste hun vooreerst daermede contenteerden, ende dat boven het getal der voorsz. gecommitteerden, elcke vendel nog twee daerby soude vougen ende ten twee uren op den stadthuyse comen, om t' samenlick mette hopluyden een nyeuwe magistraet te kiesen.

Waermede de raet opgestaen ende naer huys gegaen is, offorderende de hopluyden den secretaris de namen van den jegenwoordigen raet, die tot dien eynde mede wechgaende, laeten leggen heeft het presentieboeck.

ters Rysenborch[1] ende Bodt[2], in wiens plaetse sy genomen hebben den ouden Canter[3] ende Hendrik van Helsdingen[4]; die 12 schepenen ende 24 raedsheeren verset, sommighe goedt gedaen; die 4 wachtmeesters afgeset oock sommighe capiteyns afgeset, ende sommighe goedt gedaen, ende alsoe de heele stadtspolycye verandert ende vernieut[5]: het stadthuys

(1) Justus van Rysenborch, heer tot Rysenborch, schepen 1594. 95. 96., burgemeester in 1603. 4. 8. 9. 10. 13. 14., gelicentieerd uit de ridderschap door prins Maurits, 29 Dec. 1618. *Utr. Plakaatb.* III. 177.

(2) Volkert Both, raad der stad 1592. 3. 4. 6. 7., schepen 1599. 1600. 1. 2. 3. 4., burgemeester 1605. 6., schepen 1607. 8. 9., burgemeester 1610 en 1611 schepen. *Utr. Plakaatb.* III. 177.; heemraad van den Leckendijk 1600.; kerkmeester van de Buurkerk 1600.; kerkmeester van St. Jacob 1610.; hoofdman van de handvoetboog 1611.; rentmeester van de domeinen 1612.; gecommitteerde in de admiraliteit van Vriesland 1623. *Raadsbesl.*

(3) Jonkh. Dirk Canter was in 1575. 6. 7. schepen, 1584 raad, 1588. 9. burgemeester, 1590 schepen, 1591. 2. burgemeester, 1593 schepen, 1594 raad. *Utr. Plakaatb.* III. 174.

(4) Niet *Ellert*, zoo als het *Utr. Plakaatboek*, III. 180. zegt, maar *Hendrik van Helsdingen* werd bij deze gelegenheid burgemeester. Hij was in 1590 raad, 1594 schepen, 1597 raad, 1598. 9. 1600. 3. 4. 7. schepen, raad 1606.

(5) De namen der nieuwe regeringsleden vindt men in het *Utr. Plakaatb.* III. 180.

+ bewaert zeven dagen lanck met vliegende vendelen nacht ende dach tot den 27 deser maent(1). Ende soo is ondertusschen dit sijn princelycke excellentie +Jan. 27.
veradverteert door den vier gedeputeerden, als raetsheer Ruys(2), Willem van Ou coop(3), Bartholomeus van Wee(4), Jacob Weernerse+(5). Soo is Sijn Excellentie de 2. Febr. op vrydach binnen Wtrecht gecomen ende seer heerlycke van die borgers +Febr. 2.
ingehaelt, om dese saecke te recht te brengen, d' welck hy qualyck heeft kunnen doen; want op den 17. Febr. is daer grooten twist geweest in die statenkamer tusschen die nieuwe heeren ende oude staten, willende haar voor geen wettelyke overheden bekennen, maer door dwanck van den burger hebben datselve moeten doen voor Sijn Excellentie, die haer wel goed kende; ende daer waren die acht capiteyns met die vier commissarissen, ende+ een groot deel burgers, die daer by waren. Den 18. dach Sprockele, op sondach, sijn de acht+ hopluyden by graeff Maurits ten eten geweest, +Febr. 18.
in den *duytschen huys*, ende den 21. dach is daer een biddach gehouden tot Wtrecht +Febr. 21.
om dese sake; Sijn Excellentie was dien dach selfs tweemael ter predicatie in den Dom; maer op dien dach was groote sorge, dat daer onder preken volck in hadde mogen comen, tot welcke eynde den borger neerstelyck heeft gewaeckt, maer is geen noot geweest; maer 's avonts ten tien uren sijn daer een' deel *papou-*

(1) De nieuwe regering gaf zich intusschen vele moeiten om de opgewondene gemoederen te bedaren, blijkens de volgende notulen van den 27 Januarij.
De raet geladen sijnde, verhaalde de heere burgermeester Canter, dat men wel verhoopt hadde, dat de burgerye hun gisteren soude hebben in stilte naer huys begeven, maer dat men nu anders vernam, doch dat de burgerye hadden twee gecommitteert wt elcke vendel, die volle last hadden van de burgerye, ende in den raede souden comen mette hopluyden.
Gedurende de vergaderinge, is gecomen een boode met brieven van de E. Mo. Heeren staten-generael ende van Syne Excellentie, die in den raede gelesen sijn..... Erschenen de burgerhopluyden tot seven toe, ende hebben gediscoureert, omme de burgerye wtte wapenen te crygen, ende is hemluyden voorgelesen de voorsz. brieven van de staten-generael ende Sijn Excellentie.
De raet deser stadt op huyden ontfangen hebbende de remonstrantie by de burgerhopluyden ende gecommitteerden van de burgerye overgelevert, committeert ende last den burgerluyden mette gecommitteerden der burgerye hun te vervougen in de acht quartieren, ende aldaer de burgerye voor te lesen de brieven van de Groot Mo. Ed. Heeren staten-generael ende Syne Excellentie onsen stadthouder, door eenen expressen boode desen morgen in den raede overgelevert, ende dyenvolgende de goede burgerye ten hoochsten te vermanen, hun in ruste ende stilte t' huys te begeven, omme de voorsz. heeren staten - generael ende Syne Excellentie gehoor ende eenich contentement te doen; de raet versekert de burgerye, dat sy alle neersticheyt sullen doen, om hun te restitueren ende maincteneren in heure oude gerechticheyden ende privilegien, ende besonder de burgerlicke neringen ende welvaren aengaende, mitsgaders, dat dese burgerlicke vergaderinge tot nu toe nyemant sal strecken tot achterdeel, hinder, verwijt of prejudicie, des sy hun vervougen datelyk naer huys ende leven in ruste ende vrede, als eerlicke ende goede burgeren toestaet; dit alles boven voorgaende acten voor desen den burgerye gegeven, die mede blyven sullen in haer geheel.
De raet heeft voorts eendrachtelicken verclaert, dat sy niet meer en begeeren noch betaelt en sullen worden als halve voorgaende presentien, te weten van elcke presentie drie stuvers.
(2) Mr. Hugo Ruysch, hier boven in de aanteek. bl. 10 reeds genoemd.
(3) Willem van Oucoop, lid van den nieuwen raad.
(4) Bartholemeus van Wee, raad in 1594. 5. 6.
(5) Jacob Weernerse van Velthuizen.

wen(1) vergadert op die Meertens brugge omtrent twintig persoonen sterck, hebben groot getier gemaeckt met schieten, meende toeval te crygen, om die statencamer in te nemen ende meer plaetsen of huysen; maer, die wacht haer versterckt hebbende, om te sien, wat daer te doen was, ende haer niet willende daerin toestaen, sijn met schande weder na huys gekeert, niet wtrechtende dat sy voorhadden.

Den 23. February sijn daer weder commissarissen na den Haghe getrocken, den 26. weder[+] gecomen, quaet bescheyt mede brengende, is de burger op den 27. dach weder in die wapen[+] gecomen, het stadthuys weder ingehouden met vliegende vendels, oock door die stadt, weder wtgesteecken, ende is een stilstant gemaect van de vendels in te neemen door die stadt maer niet op het stadthuys, door begeerte van graeff Maurits, voor vijf ofte zes dagen; want op den 2. dach Meert, sijn daer weder commissarissen na den Haghe getrocken, om bescheydt[+] te halen van die generale staten, dat die Stichtse staten graeff Maurits wel souden mogen ontslaen van den eedt des lants, ende die Stichtse staten af te danken, ende Maurits vry te laten om hem alsoo tot een souvereyn heer aen te nemen over Wtrecht; maer sijn den 6. Meert[+] weder gecomen 's morghens vroech, ende desen selven dach is graeff Maurits met sijn broeder, graeff Hendrik, met een deel nieuwe heeren ende oock de oude staten na Woerden gevaren, aldaer een landtdach gehouden werdt, van de staten generael met de ambassadeuren van Vranckrijk ende Engelant, om aldaer te handelen van de saecke deser stadt ende provincye van Wtrecht; want onse staten hier niet en dorste comen, omdat de borger in de wapen was; ende soo is Sijn Excellentie, met halver eere ende oock door bedwanck, weder in den Haghe gecomen ende onse saecke is ongedaen gebleven; want hy is den 9. Meert te[+] Woerden scheep gegaen ende ons alsoe verlaten, daer hy ons nochtans anders beloofde, als hy vertooch, dat hy in vier daghen weder t'Wtrecht soude wesen, ofte hy en soude geen graeff met eeren ofte vroom stadhouder sijn; maer door bedwanck is hy naer den Haghe moeten trecken, ende onse borgers sijn den 10. Meert van't stadthuys wt die wapenen gegaen, niet wel te vreden sijnde van dese quade tydinghe, ende 's nademiddachs mosten die twee vendels Engelschen, de borger, ende die nieu heeren een eedt doen, die stadt getrou te sijn in alles, wat haer mochte overcomen. Ende den 12. dach Meert sijn die oude heeren ende[+] staten ingeluydt ende afgelesen, om weder in die stadt te comen, ende den borger verboden, dat men haer niet en soude naroepen ofte begecken op die straten ofte elders, waer het wesen mochte, maer haer met vreden laten gaen ende regeeren als sy voor ende na

[+]Febr. 23, 26.

[+]Febr. 27.

[+]Mart. 2.

[+]Mart. 6.

[+]Mart. 9.

[+]Mart. 12.

(1) *Papouwen* zijn paapschgezinden. Zoo ook in het *Geuzen liedtboek.*
Papou dit sagh ginck na Romen loopen.
en elders:

Een nieu liedt wil ick singen.
Uyter harten alsoo fraey,
Hoe Papou Noorthollant meende te dwingen,
Den enz.

gedaen hadden, mitsdien, dat sy haer rekening souden doen. Ende sy ontboden wederom, dat sy wel wilden comen binnen Wtrecht, als sy vier vendel soldaten mede mochten brengen in die stadt, daer sy op betrouden, ende soo sy dat niet en wilden doen, soo souden sy daer[+] met 100 vendelen voor comen, d'welck sy haest gedaen hebben. Ende sijn den 21. dach Meert 's morghens vroech voor Wtrecht gecomen, [+]Mart. 21.
wel ruim met 100 vendels, ende den jongen prins, graeff Hendrik, als opperste veltheer, ende die generaele staten oock daerby, wesende in Jutfaes op het huys te Mallepaert(1) ende veel volcks met haer, ende die stadt rondom beset aen de Meerle een quaertier, tot Suylen een quaertier, aen de Bilt een quaertier ende soo voort rondom die stadt beset. Den 22. dach Meert hebben wy ons geschut op die[+] walle gebracht, ende 2 vendelen volcks aengenomen, als Claes Eversen de Gooyer ende [+]Mart. 22.
Hendrik Petersen, mandemaker. Ende na de middach sijn daer gedeputeerden na Jutfaes gevaren; ende haer gevraecht, waerom sy ons benouden? Waerop sy geantwort hebben, als dat wy crygsvolck in souden nemen ende haer een deel hoofden leveren, daer sy haer wil mede mochten doen. Maer die van de stadt, dat niet wilden doen ofte toelaten, hebben ons stadt ende wallen versien ende bolwerken met volck ende geschut, cruidt, lont ende loodt; schanscorven[+] ende loopgraven gemaeckt ende bateryen ende diergelycke dingen meer. Den 23. sijn daer weder commissarissen [+]Mart. 23.
na Jutfaes gevaren, maer niet besonders mede brengende, hebben wy ons soldaten gemonstert; ende des namiddachs sijnder daer een deel vendel soldaten van de Bilt in Outwycker(2) clooster gecomen, te voet ende te peert, ende doen sijn die 8 vendels borgers in de wapen gecomen ende malckanderen belooft met eede. Ende doen hebben die 2 vendels Engelschen wt die stadt doen trecken na Jutfaes, omdat sy ons niet en dorsten helpen, ende toogen tusschen die borgerye door, seer genacht roepende al weenende. Ende ons 2 nieu vendels stonden in die tollensteegpoort, ende dese nacht hebben daer 3 vendels borgers gewaect, ende beyde die vendels soldaten op die bolwerken, ende hebben doen noch twee vendels aengenomen: als dan Ruth ofte Lantmeterszoon ende Crimpen tot capiteyns. Ende den[+] 24. dach oock gemonstert, ende elcke vendel was 200 man, ende dien dach heeft die clock geluydt ende [+]Mart. 24.
ofgelesen, dat alle die schouten van die buerten mosten met twee mannen op die Nue comen wt elcke buert in een uretijts om te painieren ende greven(3). Ende daer sijn weder gesandten na Jutfaes gevaren ende weder gecomen, sijn stracks na den Haghe getrocken, ende sy hebben

(1) *Mallepaert.* Men bedoelt het huis Plattenburg, weleer toebehoord hebbende aan de familie Mallepaert, en door den tegenwoordigen heer van Jutphaas afgebroken.
(2) Het klooster Oudwijk stond op den grond van het tegenwoordige buitenverblijf, dien zelfden naam dragende. Het behoorde tot de Benedictijner orde en was voor adelijke jonkvrouwen, door Machtildis, burggravin van Utrecht, in 1131 gesticht. In 1584 werd het door eenige opgeruide burgers in den brand gestoken.
(3) *Painieren*, werken, het Fransche *painer* zich moeite geven. Werklieden bij het leger noemde men *painers* of *pyners.*

wtstel genomen drie dagen aen de stadt; ende den 25. sijn die borgemeesters van Amsterdam door[+] Wtrecht gecomen, ende sijn oock na Jutfaes gevaren; ende desen dach ende daechs daer na, welck was op sondach ende maendach mosten alle de borgers painieren ende greven rondom die stadt, met alle man, oock selfs vrouwen ende dochters. Ende doen hebbe ik die stadt omgegaen, ende op die walle getelt 20 metalen stucken, behalven die noch op die Nue stonden ende greenen, die menich deden weenen, ende schanscorven met hoopen, die niet veer en gingen loopen. Ende alle nacht hebben daer twe vliegende vendels borgers gewaeckt ende somwylen drie vendels, nadat prykel was, ende alle ons aengenomen soldaten op die bolwercken. Den 26. Meert[+] dat vierde vendel gemonstert; ende dien dach de ordinaris perdemarckt van palmsondach afgelesen, om een yegelyck vry te comen behalven die staten, onse tegenwoordige vyanden, ofte die in eenighe dienste buyten die stadt waren, daer men versien op soude hebben in de marckt. Ende den 27. dach Meert sijn die commissarissen weder gecomen, ende stracks na[+] Jutfaes gevaren by de staten ende graeff Hendrik, ende sijn 's avonts ten 10 uren ingecomen; ende 's morgens den 28. Meert te zes uren is de raet gelaeijen, ende ten 10 uren voor de middach[+] sijn alle die rotmeesters ofte corporaels ontboden by die heeren; ende haer is die ackoordacye voorgehouden, als dat, daer die twe vendels Engelschen, met noch acht vendels, daer in soude comen, synde tien vendels zamen, ende alles soude vergeven wesen, ofte soo niet, soo wilden sy Wtrecht met yseren handen aentasten, ende tot een steenhoop maken; ende dat is weder denselven dach in Jutfaes gesonden, hoe den borger daermede te vreden was, ende dies soude den borger die wapen houden ende in't geweer blyven; ende die heeren sijn daermede na Jutfaes gevaren, ende 's avonts weder gecomen. Is op den 29. Meert van't stadthuys afgelesen,[+] dat alle dingen te beyder syden souden vergeven wesen, ende dat die staten haer rekening doen souden voor die generaele staten ende die ambassadeurs, ende dat daer een commandeur over die vendels sal gestelt worden, ende haer overicheydt soude blyven tot ordinaris tijt, ende dat de borger in ruste ende stilheydt leven sal, in alles sonder schade der gemeente, ende diergelycke meer; ende dit was gesloten ende gesegelt binnen Jutfaes ter ordinantie van de staten generael in dato den 6. April na den nieuwen stijl(1). Ende desen dach den 29. Meert, sijn[+] die vier aengenomen vendels weder afgedanckt, die de stadt aengenomen hadde, ende de twee vendels Engelschen sijn dien dach weder ingecomen, ende acht vendelen daechs daerna den 30. Meert die Witvrouwen poort in, veel oude krijgsheeren voor wt comende in die[+]

[+]Mart. 25.

[+]Mart. 26.

[+]Mart. 27.

[+]Mart. 28.

[+]Mart. 29.

[+]Mart. 29 o. st.

[+]Mart. 30.

(1) In alle stukken van de staten - generaal, alsmede van den raad van state volgde men den nieuwen stijl. In die der staten en stad van Utrecht, zoo ook in de kronijk, is het daarentegen den ouden stijl, waarnaar de dagteekening plaats had.
Sedert XXXI. Dec. 1575. begon men echter het nieuwe jaar, vroeger op kersdag, met 1 Januarij. *Utr. Plakaatb.* III. 365.394. De nieuwe stijl is in Utrecht eerst ingevoerd op den 1. Dec. 1700, zoodat men toen in plaats van den 1ste schreef den 12. Dec. *Utr. Plakaatb.* I. 455.

stadt, de jonge prins, als veltheer, dat volck inbrengende; ende sijn genade graeff Ernst commandeur daerovergestelt; ende sijn in de cloosters geleydt vooreerst, ende naderhant op *servys*(1); want men condese so stracks nergens crygen; ende desen dach nademiddach sijn daer al 3 vendelen van opgecomen in de wacht, 'twelck den borger ongewoon was, dat sy met haer soude waken, soo in't stadthuys, als aen de poorten; ende doen heeft de borger 'svonts maer met een vendel gewaeckt, ende op die plaetse gecomen trecken, is daer een groot rumoer onder den borger gecomen door sommigen, omdat sy sagen, dat het stadthuys beset was van soldaten ende daerby mosten waken; maer is weder gestilt in corten tijt sonder+ schade. Ende daechs daerna is afgelesen van't stadthuys met clockluydinge den 31 Meert, op lijfstraffe, soo wie daer eenig +Mart. 31. rumoer weder aenrechtte tegen 't garnisoen deser stadt, met drygen ofte qualyck spreken, ofte geweer te trecken, ende dat oock niemant hem en soude laten vinden op die stadtsplaetse in't optrecken der wacht, die van de wacht niet en sijn; want sommige worden om dies wille al aengetast, oock sommige in't geluyt om stilte te maken tusschen den borger ende soldaten, die hier binnen sijn; want het worde den borger oock verboden, maer die soldaten en gingen niet vrij; want het worden die soldaten oock verboden van den geweldighen generael, met den jongen prins, op pene van lijfstraffe, haer tegen den borger niet te roeren ofte qualyck te spreken. Ende daerom sijn die staten met dat leger soo lang blyven leggen om die stadt, om te sien, hoe den borger hem tegen die soldaten soude dragen in tochte ende wachte; maer 't waken tesamen was haest gedaen, soo ghy hier na horen sult. Ende dit is tot het overgaen der stadt Wtrecht aen die state syden; wat hierna gebeurt is, sult ghy in dese navolgende bladeren lesen ende horen.

+ Den 1. April ben ick na Jutfaes gevaren, ende hebbe gesien dat leger van de staten ende dat geschut gefelt, namelyck vyftien stucken, in drie punten ende een punt +Apr. 1. met gereetschap daertoe van 't geschut ende menichte van schepen met victalye ende proviande ende soedelaars; ende hebbe oock op 't huys te Mallepaert geweest, daer graeff Hendrik op lach, ende gesien, hoe daer gestelt+ was. Den 2. April heeft dat leger van de Bilt op die steenstraet gedrilt(2), sterck wesende 32 vendelen,+ in +Apr. 2. presentie van Sijn Genade graeff Hendrik ende graeff Ernst. Den 3. April is +Apr. 3. afgelesen ofte iemant soldaten begeerde op servys(3), men soude twee stuver meer geven alle weeke, namelyck negen stuver, want men heeft qualyck connen laten. Op denselven dach is de procureur-generael+ ende Hendrik van Helsdingen(4) na den Haghe getrocken, ende den 5. op witten +Apr. 5.

(1) *Service*, inlegeringsgeld, hetwelk men den burgers voor het verzorgen der soldaten uitbetaalde.

(2) *Drillen* is ronddraaijen, figuurlijk zich in den wapenhandel oefenen. Van daar ook *drilmeester* en de *drilweide*, in de nabijheid der stad.

(3) Zie hier boven de aanteekening n°. 1.

(4) De procureur-generaal van Leeuwen en Hendrik van Helsdingen, als gedeputeerden van de stad, waren naar den Haag vertrokken, om aldaar met de staten-generaal te onderhandelen; voorts hielden zij onderscheidene beraadslagingen met den prins en de staten van Utrecht te Jutphaas. Het gevolg was eene acte van amnestie, submissie van die van Utrecht, en afdanking der acht vendels, onlangs binnen de stad aangeworven. *Utr. Plakaatb.* I. 737. De stad alzoo werd geheel overgegeven, en reeds des avonds te voren zond men de gewapende burgers naar huis.

donderdach sijn sy weder gecomen, ende 's avonts en sijn die borgers niet opgetogen ofte hebben oock niet gewaeckt, die wapenen neer moeten leggen, ende die soldaten die stadt bewaerdt; ende en is niet gebuert by mans leven, dat de borger niet en heeft gewaeckt. Ende den 6. April op goeden vrydach sijn die staten ende heeren ende anderen weder ingecomen,[+] doen de borger wt de wapen was, die te voren geglipt waren wt die stadt, wetende, dat sy belegert soude worden, ende quamen doen selfs voor die stadt leggen, daer sy noch goet ende bloet in hadden. [+]Apr. 6. Ende den 7. April op paesavont is dat leger rontom die stadt vertrocken,[+] ende die huysluyden seer bedorven, daer sy lagen, ende veel moedwille gedaen op de lande, ende hebben gevlogen om die stadt omtrent hondert ende dertich vendelen ende weynich ruytery. [+]Apr. 7. Ende in alle dese oneenicheden is, op paesdach den 8. April, het avontmael des Heeren Jesu[+] Christi niet wtgedeelt, maer achterweghen gelaten, ende hebben alsoo meenich bedroeft mensch gemaeckt buyten die stadt ende binnen; want op veele dorpen worden dat nachtmael oock niet gehouden, want die lieden waren verstrooydt ende gevlucht niet sonder reden. [+]Apr. 8. Ende die generale staten sijn oock mede gecomen ende gelogeert in 't Catryne clooster op die nieu gracht. Ende den 11. April, op woensdach avont, is den borger de leus onthouden, die de capiteyns[+] tot dien dach noch hadden ontvangen, 8 dagen na haer wacht lest gedaen op schortelwoensdach den 4. April; [+]Apr. 11. ende veele wilden dat sijdgeweer noch al dragen, tot spijdt, dat sy niet en mosten waecken, maer was niet te beduyden. Ende op den 14. April sijn de gilden ontboden[+] voor mijnheeren om haer de privileghye weder te geven, maer is een 0 in't cyffer geweest. Ende den 15. April op sondach sijn die staten-generael weder wt die stadt getogen,[+] sonder yet wtgerecht te hebben, als men meende, dat sy souden doen, tot welcke ende sy hier waren comen in de stadt. [+]Apr. 14. Men seyde, dat Sijn Excellentie begeerde, dat de burger niet wt de wapenen en souden gaen, want sijn heer vader hadde het haer in tijt van noodt in de hande gegeven, om haer stadt selve te bewaren; maer 't was al om niet; want men seyde, die staten deden haren sin daerin(1). [+]Apr. 15. Denselven dach is hier ingecomen den jongen graeff van Mansveldt, ende is daechs daerna, den 16. April, getrocken na Amersfoort, vergeselschapt[+] met graeff Hendrik ende anderen ende veel baghagye, ende voortgetrocken na den Brandeborgher toe(2), om sekere redenen, ons onbekent. [+]Apr. 16. Den 18. April hebben die borgercapi-

(1) Toen de stad Utrecht zich in 1577 onder den Prins begaf, was er, ouder dagt. van 9 Oct., bepaald geworden, dat geene soldaten mogten binnen komen, zoodat de burgers de wapenen in handen hielden. *Utr. Plakaatb.* I. 47.

(2) Dat is: men verleende hulp aan Sigismund, hertog van Brandenburg, die met den keizer en eenige Duitsche vorsten, over Gulik, Kleef, Berg, Mark en Ravenstein, in geschil was. Zie de oorzaken en gevolgen van dien twist bij v. METEREN, (uitg. v. 1635). fo. 651.

teyns[+] haer geweer weder doen halen van sommige borgers, dat tot de vendels hoorden. Ende[+] den 21. ende 22. dach (April) sijn daer weder na den Haghe [+]Apr. 18.
getrocken met borgermeester Hendrik van Helsdingen; ende desen dach is de heer [+]Apr. 21, 22.
van Brakel door Wtrecht gepasseert na den Haghe, om sijn rekening te vervoorderen aen die staten, die hem toegelaten was te doen. Den[+] 23. dach is daer weder een plackaet afgeslegen onder die soldaten, met alle die trommelen,[+] dat sy niemant [+]Apr. 23.
te cort en souden doen ende soo voorts. Op den 26. April is daer een groot heer, [+]Apr. 26.
namelyck den ambassadeur van Veneedtghen, met noch meer graven, ingecomen, met[+] grooten staet ende veel koetswagens, ende in den *Hulck* gelogeert; ende daechs daerna Wtrecht besien, den dom van boven tot beneden, ende ander plaetsen meer; [+]Apr. 27.
ende is voortgetrocken na den Haghe om eenich versoeck; want die van Veneedtghen hebben die wapenen in die hant genomen tegen den Paus van Romen ende syne dienaren[(1)]; soo is hy wtgetrocken den[+] 28. April op saturdach, met groot wtgeley van graeff Ernst ende crijgsvolck in de wapen. Dewyle dit volck 's morgens vroech [+]Apr. 28.
in die wapen was, wiste men niet, wat sy doen soude, ende die poorten der stadt bleven toestaen op een mercktdach tot 10 uren, sonder iemant wt ofte in te laten, die Stadtplaetse ende Gansmerckt elck met 2 vendels besedt, die Nue met 4 vendels, ende soo hebben sijn genade graeff Ernst, als commandeur hier sijnde, die nieuwe wet afgesedt, als: de burgemeesters Kanter ende van Helsdingen, ende nieuwe schepenen ende raetsheeren, ende alle die oude voorgaende weder in de plaetse gestelt, als Rysenborch ende Bodt, ende oock die wachtmeesters alle vyer weder in haer officye gestelt, als voren, buyten beloofte van haer plackaet den 6. April, gedaen in Jutfaes[(2)]. Ende 's middachs ten 12 uren heeft die ban-clock geluydt, ende dit selve plackaet van den 6. April is weder afgelesen van't stadthuys; dat het al soude vergeten ende een eeuwighe vergevinge soude wesen, al wat daer binnen was bedreven van den 21. January af tot heden den 8. May ofte den 28. April. Dies hem de borger van nu aen souden houden als vroome ende getrouwe inwooners, die Godt ende

(1) Het geschil tusschen Venetiën en den H. Stoel was reeds bijgelegd; maar tijdens deze twisten waren er tusschen Venetiën en de Vereenigde Nederlanden betrekkingen aangeknoopt, ten gevolge waarvan er nu over een commercie-tractaat gehandeld werd. De ambassadeur, tot dat einde overgekomen en in het kronijkverhaal vermeld, was Thomas Contarini. Hij keerde reeds (onverrigtter zake) in bloeimaand naar Italië terug. *Resol. Holl.* 28 Mei. Junij 1610. bl. 16.

(2) In de *Annales* van den roomschgezinden DUSSELDORP, op de Utr. biblioth. voorhanden, (in HS.) leest men hieromtrent het volgende: *Henricus Nassovius amplissimo equitatu portas urbis obsidet*, *Ernestus vero in curiam irruit et magistratum officio discedere jubet veteremque in integrum restituit*, *magno murmure civium*, *qui Albanum prae ordinibus mitem virum fuisse dicerent*, *utpote*, *qui pacta servarat*, *quae ordines nulla de causa violabant.* In denzelfden geest voortgaande, zegt de schrijver verder: *Eodem die*, *quo magistratus dimittitur*, *etiam capitani civium exaucthorantur; concionatores apperte pro suggesto declamant*, *se hujus facti conscios fuisse; unde tantum in ipsos odium conceptum*, *ut vix tertia pars hereticorum vellet adire conciones Dom. Eodem die promulgatur* αμνεστια, *ordinibus generalibus de fenestra despicientibus.*

haer overheydt souden gehoorsaem wesen, als vroome borgers betaemdt[1], in welcke aflesen tegenwoordig waren van de staten-generael ende graeff Ernst ende de schout van stadtswegen, die aldaer in de vensters lagen; want die staten namen 't qualijck, dat onse overheydt sommighe mannen wtgestuerdt hadden in ander steden ende provincyen, om haer saecke te verbreyden, als dat het een gerechtighe saecke was, die sy voorhadden, dat den borger ongelijck gedaen werde; dit was de oorsaecke, seyde men, dat men de wet weder afsetten, om dat sy die waerheydt hadden verbreydt door haer landen ende steden[2]. Den lesten April[+]

[+]Apr. 30.

(1) De magistraat, in Januarij 1610 aangestelt, is bij den rade van staten van den eedt gelicentieert ende de voorgaende wederom in eedt gebracht. Zie *Utr. Plakaatb.* III. 180. De bij deze gelegenheid aan het volk gedane publicatie is eene hernieuwde vermaning tot orde en rust, gedagteekend 8 Mei (d.i. ouden stijl 28 April) 1610. *Utr. Plakaatb.* I. 738.

(2) Hiertoe mag mede betrokken worden een raadsbesluit van den 30. April, hetwelk aldus luidt: 'De raedt ordonneert de respectieve boekverkopers binnen deser stadt, dadelijk inne te trekken ende niet meer te verkopen seker geschrift, geintituleert: *Cort Vertooch*, (Utr., bij Herm. v. Borculo, 4°.) onlancx in druck wtgegeven, op pene van zes gulden, boven de exemplaren by een ieder te verbeuren.' Het vertooch uit hoofde van dezen maatregel hoogst zeldzaam geworden, volgt hier in zijn geheel:
Cort vertoch van 't ghene onlancx binnen Vtrecht ghepasseert is.
Alzoo van ouden tijden de stadt, steden ende landen van Vtrecht, gheregiert zijn ghewest by drye leden, representerende de staten van den selven lande, als te weten de geestelijckheden (nu genoempt de geëligeerden) het ridderschap, ende de stadt van Vtrecht, mette andere steden, wesende drye besondere ende onvermengelde leden. Soo is 't nochtans ghebeurt, dat van eenighe jaren herwaerts de geëligeerden ende ridderschap gheusurpeert, ende aen haer alleen ghenomen hebben, het verkiesen ende stellen van de magistraet: 't welck nochtans alsoo niet en behoorde, ende hebben daer inne sulcx gheprocedeert, dat zy die eerste ende voornaemste plaetse aen haer ghetoghen hebben, makende altijts den eersten borghermeester eenen van de ridderschappe voorsz., mede wesende een lithmaet van het tweede lith, ende inde andere voorts meest stellende hare suppoosten ende ghebeneficieerden, sulcx dat de magistraet dependerende van de twee voorsz. leden, anders niet en conden ghedoen, dan 'tgeene de selve twee leden belieffden. Waer wt ghevolcht is, dat de stadt van Vtrecht van outs altoos gheweest sijnde een substantieel ende het voornaemste lith van den selven lande, niet alleen in verminderinghe van haere qualiteyt, ende tot cleynachtighen ghebracht is: maer oock merckelijcke schade dienthalven gheleden heeft, overmits d'selve totte generaliteyt meer heeft moeten geven, in regardt van de groote geestelijcke goederen daer in wesende, sonder nochtans yet daer van te ghenieten, selffs niet tot onderhout van den predicanten ende schole, ymmers niet, op verre nae bestant wesende totte lasten van dien, waer toe het gebrekende wtte middelen ten oorloghe gedestineert, ende wt stadts comptoir tot groote beswaernisse vande goede ghemeente heeft moeten vervult worden. Dat oock de ridderschap de neeringhen wtte stadt heeft ghetoghen, ende op het platte lant ghebracht. Boven 't welcke d'voorsz. twee leden de voornoemde stadt noch van hare privilegien berooffden, die voor de selve spraken wtte magistraet setten, alle saken die den lande betreffen, by weynighe verhandelden, de middelen ten oorloghe ghedestineert, eensdeels onnuttelijck, ende tot haer eyghen prouffijt dispendeerden, de justitie onder de voeten traden, den hove provinciael in 't executeren van hare instructie wederstonden, onghequalificeerde persoonen deur gunst ende om gelt met officien versaghen. Alle welcke manieren van doen de ghemeente, naer langhe patientie, onlydelijck wesende, zijn ten lesten nae verscheyden ootmoedighe supplicatien ende vertooghen, daer over, sonder verhoort te worden, ende van hare over gheleverde remonstrantien ende de justificatien daer annex, berooft blyvende: ghenootdruckt gheworden, met sulcke middelen daer inne te versien, als zy t'anderen tyden, op het innehaelen ende installeren van dese yeghenwoordighe twee leden ghebruyckt hadden. Ende hebben naer dat de voorgaende magistraet, haer selven hadden ghehouden voor ontslagen, ghehaert ende ghecoren een nieuwe magistract, volghens de privilegien van den lande. Die oock by

+ sijn die borgerhopluyden gecasseert van de staten ende graeff Ernst. Ende op maydach en hebben die borgers den mayboom(1) niet gehaelt; want haer nu de bijl was ontnomen, ende dorste dat niet doen, sorghde voor quader; want den 28. April was daer veel volck voor die poorten ende om die stadt, soo te voet ende te peerdt, om te sien ofte de borger hem oock+ soude geroert hebben tegen die soldaten om't versetten der wet. Ende den 4den dach May heeft men afgelesen, ofte daer iemant ware, die op de staten ofte heeren, soo van hare regeringe, als oock van hare rekeninge iet te seggen hadden, die souden comen binnen den tijt van 8 daghen(2); sy wouden haer nu verantwoorden, ende soo iemant na de 8 daghen quame, om yet te seggen, die souden sy straffen aen lijf ende goedt, ende dat oock niemant hem+ soude vervoorderen eenige pasquille te maecken ofte te strooyen(3). Ende den 8. May is den

+May 1.

+May 4.

+May 8.

Zijnder Excellentie als stadthouder behoorlijcker is gheapprobeert. 't Welck alsoo gheschiet sijnde, ende de ghemeente verlangende tot haere meeste versekertheyt, eenich redres, soulagement, ende verlichtinghe in de voor gheroerde mishandelinghe ende onderdruckinghen, hebben versocht eenighe augmentatie ende veranderinghe inde twee voornoemde andere leden. Waer aff het eerste oock van outs veranderlijck, ende de gecommitteerde persoonen revocabel waren. Ende de beschryvinghe van het tweede lith altijt, ende van allen ouden tyden, by de stadthouders inder tijt ghedaen plach te worden, volghende d'oude ghebruycken, daer van zijnde. Versoeckende oock ten selven eynde het recolement van de rekeninghen van eenighe voorgaende jaeren, daer van de stadt noyt eenighe rapporten ghedaen, noch dubbelde van dien, als van outs plach te gheschieden, ghelevert en waren, ende over sulcx dies geene kennisse en conden hebben. 't Welcke by de twee leden qualijck wesende verstaen ende ghenomen: hebben de magistraet ende de ghemeente om vredes ende rusten wille, nae vele ende verscheyden communicatien daer over ghehouden, eyntelijck ghepresenteert alle differentiale poincten te laten beslechten by weghen van de ordinaris justitie, ofte alle 't selve te verblijven aen Zijne princelijcke Excellentie, als stadthouder, ende de heeren staten van Hollant, als haere aldernaeste nabuyren, ende de beste kennisse hebbende van haere ghelegentheyt, begeerende te continueren in alle noodighe contributien tot dienste van den lande, onderhoudinghe van de unie, ende handthoudinghe van de waere christelijcke ghereformeerde religie, mitsgaders die privilegien van den lande. Wt alle 't welcke dan alle de werelt wel verstaen can, dat dese presentatien meer als souffisant, redelijck ende deuchdelijck sijn, ende dat de heeren staten-generael, noch yemant anders hem dese saecke en hadden te intromitteren, in conformite van de naerder unie, veel min eenighe feytelijcke attentaten ofte hostiliteyt te bethonen, teghen de stadt, borgeren ende inghesetenen van dien. Mitsgaders die goede opghesetenen ende huyslieden ten platten lande, die goet ende bloet, ende alle hare middelen, tot defensie van de ghemeene sake tot noch toe soo ghetrouwelijck opgheset hebben. Protesterende voor Godt ende de werelt, over alle onheylen, schaden, moeyten, costen ende beswaernissen, die de stadt ende lantschap evenwel soude moghen aenghedaen worden.

(1) De geburen in de Romerburgerstraet aen te seggen, geen meyboom te halen ende voor 't hof te setten, ende die heeren van den hove te versoecken, dat sy evenwel mogen genieten als voorgaende jaren. Resol. v. 30 April.

(2) De raad van state gaf dien dag eene zoodanige acte van dagvaarding. N. stijl 13 Mei 1610. *Utr. Plakaatb.* I. 738.

(3) Het plakaat is veel redelijker, en roept een ieder op, die eenige aanmerking heeft tegen de rekeningen der staten van Utrecht. Zij, die niet opkwamen, en echter voortgingen met de regering van verspilling te beschuldigen, zouden als *pertubateurs* beschouwd en gestraft worden.

heer van Brakel[1] weder een briefken gestuerdt, dat hy in 24 uren wt die stadt van Wtrecht ende hare vryheydt soude vertrecken; want hy woude in die 8 dagen in die rekening haer comen bestraffen, soo is hy vertogen door bedwanck. Den 12. May is de impost van't gemael[+] weder verpacht, dat Kanter ende van Helsdingen ofgedaen hadden. Ende daer sijn vele dingen, die den borger verdroodt, die vast belooft [+]May 12.
waren in Jutfaes in de accoordacye; ten eersten, dat de borger haer wachten souden doen, als voren; ten tweede, dat die heeren in haer regeringe souden blyven, sy hebben se afgesedt; dat alle dingen souden vergeten ende eeuwigh vergeven sijn, men is 't gedachtich geweest, die haer in de regeringe hebben bestraft ende sijn niet geacht geweest, om dat sy die waerheydt sochten ende onse plackaeten verboden, die Kanter ende van Helsdingen hadden doen drucken op hare missyve. Ende op den 15. May[+] is graeff Ernst vetrocken, sijn gouvernement verlatende ende in sijn plaets gesteldt [+]May 15.
een Engelsman met een ooge, genaempt ridder Johan Ogley[2], ende graeff Ernst is soo vertrocken na Arnhem, daer hy hoorde; ende op den 22. dach May weder afgelesen[3], dat daer niemant[+] en soude spreken op die heeren ofte staten, op hare regering ofte rekening; want daer niemant en is geweest, die yet tegen haer [+]May 22.
ingebrocht heeft, dan Dirk Kanter ende Hendrik van Helsdingen ende Reynier, heere van Brakel, dewelcke wt den naem van den borger 74 artickelen ingebragt hebben, maer niet en sijn, dan beuselingen, veele niet weert te beantwoorden, ende sommige met die boecken wederleydt. Daerom sal hem niemant vervoorderen, eenichsins yet van haer te spreken op lijfstraffe, ende haer alle eere te bewysen, die men een overheydt schuldich is te doen ende een christelijck overheydt toecomt, soo als dit afgelesen is. Want twee dagen daerna is afgelesen, dat men geen misse ofte paepsche vergadering sal houden buyten ofte binnen[4], ende dat de borger hem niet sal roeren tegen die soldaten ofte

(1) Te weten: Jonkheer Reynaert van Aesewyn, Heere van Brakel, die volgens stadsresolutie gelast werd te vertrekken, welk besluit evenwel op den 16 Mei o.s. weder is herroepen, hebbende hij vervolgens zijne bezwaren op de rekening der staten van Utrecht bij den raad van state mondeling medegedeeld.

(2) Anno XVI[C] ende thien, den XVI[en] May des voornoens, rapporteerde de heere burgemeester Rysenburch, dat op gisteren in de vergaderinge van de Ed. heeren staten van Utrecht erschenen was Sijne Genade graeff Ernst Casimir, jegenwoordich commanderende over het garnisoen binnen deser stadt, geaccompaigneert ende geassisteert mette Ed. heeren raiden van state ende den colonel Ogle, ende verhaelde, dat Zijne Genade tot meermalen om merckelicke pregnante redenen aen gehouden ende tot dyen eynde tot diversche reysen geschreven hadde aen de Ho. Mog. Heeren staten-generael, om ontslagen te mogen worden van 't voorsz. sijne commandement, ende dat hare Ho. Mog. als nu daer inne hadden belieft, ende in Zijns Genade splaetse weder gecommitteert den voornoemden colonel Ogle. Ende dat de heeren staten voornoemt 't selve in deliberatie geleyt hebbende, oock daerinne consenteerden, alle 't welcke sijne Excell. den raide wel hadde willen voordragen, soo den voorn. colonel Ogle belooffde, alle goede correspondentie metten heeren staten ende magistraet van Utrecht mitsgaders de burgers ende innewoonders van dyen te sullen houden; soo heeft de raet voorsz. mede daerinne belieft. *Raadsbesl.*

(3) De kronijkschrijver bedoelt de publicatie van den raad van state 31 Mei. n.s. *Utr. Plakaatb.* I. 738.

(4) De raad van state verbiedt het prediken en mislezen der Roomschgezinden. *Utr. Plakaatb.* I. 395.

weerslaen, als sy haer slaen; maer den officier aenclagen, om recht daerover te doen na eysch der saecke(1). Ende omtrent desen tijt was oock de beroerte in vele steden ende gemeenten, als oock onder veele predycanten, om't stuck der leere, soo in de predestinatie, als ander punten; want de gemeenten in veele plaetsen seer sijn geschuert, ende noch dagelycks worden, hoe+ langer hoe meer, als oock hier tot Wtrecht niet weinich. Want op pinsterdach, den 27. May, sijn daer met menichte +May 27.
na Jutfaes gevaren, alwaer men doen dat avontmael des Heeren heeft gehouden. Maer het was den predycant, met name Cornelis Corneliszoon van Dongen(2), van de hooge overheydt verboden, dat hy niemant wt der stadt ter tafel des Heeren en sou toelaten, om dat men wt Wtrecht ginck ter predycacye, ende die oogendienaers niet wilden horen, om dat sy die schapen hoeden om haer wolle ende melck, gelijck Paulus seydt, *sy soecken alle dat haer eyghen is*, *ende niet dat des Heeren Jesu is.* Phil. II. 21. ende hebben alsoo groote oneenicheydt gemaeckt in de gemeente Christi tot Wtrecht, meer als my betaemt te schryven.+ Den 30. May weder sommige borgers ingeluydt, die haer te buyten gegaen hadden, soo in spreken op de overheydt, als oock in +May 30.
rebellicheydt tegen de soldaten, by avont bedreven+ in de wacht, om den 5. Juny te compareren voor den gerechte. Den 4. Juny is daer weder een aenclach gedaen +Juny 4.
van Johan Ogley met veel trommels, als dat daer geen soldaten buyten die stadt en moeten gaen vechten ofte stoten op lijfstraffe, ende die doodt blyven, geen eerlycke begraving aen te doen ofte oock niet te baeyen buyten ofte binnen, ende diergelycke+ artickelen meer. Den 12. Juny heeft men capiteyns ende vendrichs gecoren tot +Juny 12.
schuttery, gelijck+ de Hollantsche steden, ende schepens tot capiteyns gemaeckt(3); ende den 13. 14. 15. ende 16. +Juny 13-16.

(1) Een stadsplakkaat, om de soldaten niet te injurieeren, 24 Mei 1610, staat in het *Utr. Plakaatb.* III. 684. Ten zelfden dage werd verboden, om soldaten, na het luiden van de boefklok, te tappen. *Ib.* III. 687.

(2) Van Dongen schijnt de hand gehad te hebben in het oproer te Utrecht. Hij was streng gereformeerd, en werd later, omdat hij zich naar de kerkelijke verordeningen der classis niet voegen wilde, afgezet. WTENBOGAERT, *Kerk. Hist.* fol. 596 en verv.

(3) De ordonnantie voor deze nieuwe schutterij is van den 11 Junij o.s. *Utr. Plakaatb.* III. 588. Zie ook I. 191.

Anno XVI^C^ ende thien, den XII^en^ Juny. De raet deser stadt Utrecht hooren leesen hebbende de ordonnantie by de heeren staten van Utrecht innegestelt op de schutterye binnen dese stadt Utrecht te erigeren, mitsgaders de denominatie van deselve schutterye tot vier vendelen toe gedaen, alsoo elck van 150 hooffden, ende naer deliberatie ende communicatie daerop gesonden, heeft goetgevonden deselve by provisie ende als voor de eerste reyse te accepteren. Des de raet verstaet, dat sy dese ordonnantie voortsaen sullen mogen veranderen, verminderen ende vermeerderen, als sy bevynden sullen naer gelegentheyt des tijts ende accurrentien tot meeste ruste ende eenicheyt te behooren, ende dat sy oock by versterff, vertreck, off andere consideratien sullen mogen een ander in der affgaende plaetse surrogeren ende stellen.
Salmius seyde wel, hyer inne weynich swaricheyts te maecken, alst geschiet onder protestatie als niet gecompromitteert synde, soo men anders hyer deur de uytspraecke in 't geheel schynen t' acquiesceren ende t'anoyeren, daer toe hy niet en conde verstaen, begerende daervan notule gemaeckt te worden in sijn regard.
Naerder dese sake in deliberatie geleyt sijnde, mitsdyen eenige van den rayde meynden, dat by augmentatie van eenige notabile ende gequalificeerde personen niet mede in de voorsz. denominatie gementioneert, meerder rust ende eenicheyts soude sijn te verwachten, is met meerdere stemmen d' selve augmentatie goetgevonden; ende dyenvolgende genomineert de vijf persoonen in margine deser gestelt.

der maent Juny die schuttery aengenomen ende ontboden, die sy goet houden, want sy moesten eenen eedt doen in die groene camer in't stadthuys(1), dat sy die staten ende de stadt moeten getrou sijn ende beschermen voortaen in alles, dat tegen die republyck deser stadt ende landt soude mogen wesen, hoewel dat veele trouwe borgers in desen eedt swaricheydt maeckten, nochtans moste dit alsoo geschieden. Ende den 20. Juny is hier een biddach+ gehouden, dat God alle saecke wilde ten beste stueren, soo in Vranckrijck, door't droevich vermoorden van den coninck Hendrik le Grand, +Juny 20.
als oock des machtigen heercracht van den keyser, die afcomt tegen den hertoch van Brandenborgh, om die vrye landen te bevechten van Guelyck ende Cleeve, alwaer die staten oock haer best in deden, om den Brandenborgher te helpen; want hy ons wel geholpen hadde, doen wy oorloch voerden tegen den gemeenen vyant van't vaderlant. Ende is alsoo den biddach gehouden ter behoorlycker tijt, ende als doen weder voortgevaren in haer schuttery, ende siende, dat sy die niet wel conde vol crygen door den swaren eedt, die men haer opleyde ende voorhielt, hebben sy den eedt wat verlicht ende vermindert, ende alle die borgers doen sweren hooch ende leech; ja Kanter selve is den eedt onderworpen geweest met sijn bueren op den 22. Juny, ende soo voort+ alle man met heele buerten teffens, veele dagen duerende(2).
Ende in dese dagen is daer een groot getreck geweest van soldaten, die inquamen +Juny 22.
ende wttogen ende verwisselden tegen ander vendels(3), soo dat daer geen vendels wttogen, ofte daer waren weder ander in de plaetse,

Scholaster Asch. Ghysb. van Overmeer. Elbrecht v. Byler. Doctor Nyendael. Anth. de Roode. *Raadsbesl.*

Anno XVI^{C} ende thien, den XIII^{en} Juny. Rapporteerde de heere burgemeester Rysenburch, dat de heeren staten van Utrecht consulteerden ende te vreden waren, dat de raet deser stadt d' ordonnantie by de heeren staten voornoemt innegestelt op de schutterye binnen dese stadt t' erigeren, sullen mogen veranderen, verminderen ende vermeerderen, sulcx als zy nae gelegentheyt des tijts ende meeste rust ende eenicheyt bevynden sullen te behooren, mits dat hetselve geschiede met communicatie ende kennisse van de staten voornoemt. - Oock daaruyt te laten het woort *factions*, ende in plaetsche van dien te stellen, volgens d' uytspraecke by de Ed. Heeren raide van state gedaen.
Ende aengaende d' augmentatie met noch eenige notabile ende gequalificeerde personen, dat haere Ed. om merckelijcke redenen t'selve nyet goet en vonden, soo doch diversche, ende een merckelyck getal van, persoonen uyt de voorsz. schutterye gelaten sijn, heeft de raet daerinne geconsenteert.
Omme de persoonen gedenomineert totte schutterye neffens den heere Officier den behoorlycken eedt aff te nemen sijn gecommitteert: Drielenburch, Buth.

(1) Het formulier van den eed was vastgesteld door den raad van state, en werd door Huygens bij den staten van Utrecht overgelegd. *Utr. Plakaatb.* III. 274.

(2) Over dien eed sprekende, zegt DUSSELDORP in zijne *Annales* wederom het volgende: *Multi sacerdotes juramentum praestiterunt; ego ter vocatus venire nolui*, *et nihil molestiae sensi.*

(3) Den 24. Juny. Gelesen de brieven van Sijn Excellentie, daer by geadverteert wort, dat het meerendeel van't guarnisoen alhyer gelicht ende te velde gebruyckt sal worden, ende weder in de plaetse van dyen andere sullen worden gesonden, die alcomen sullen den IV. July jegens den avont nae den nieuwen stijl, begeren, dat men die soe lange in de kerck soude willen accommoderen, tot dat die van't guarnisoen souden wt sijn.
Gecommitteert, omme eenige van stadts musquetten te vercopen aen Lambert Wernaertssoen ten meesten profyte van der stadt, de Roy, Cameraer, Deuwerden ende van der Lith.
Compareerden die heere colonel Ogle, commandeur alhier over het guarnisoen, ende verhaelde, dat eenige burgers den corporael in de wacht met een roer op sijn hooft hadden geslagen, dat hy ter aerden storte, ende, soe sulcx was een saecke van groote consequentie, soe versocht sijne E., dat men dese saecke soude willen behartigen ende mette justitie daer

eerse wttogen, die beter waren; ende oock in dese tijt ende dagen sach men veel ammunitie van oorloghe doortrecken, van cruyt, lood, geschut, metselaers, timmerluy, backers ende andere lieden, die't legher volchden na den Brandenborgher, onnoodich hiervan veel te schryven,[+] dat onse stadt Wtrecht niet aengaet; sijn lantsaecke. Ja den 25. dach Juny sijn alle de Engelschen ende Schotten gecasseert van de staten, dat geweer neergeleydt, ende stracx weder aengenomen in den naem van den coninck van Engelandt. Denselven dach is den borger in sommighe buerten weder opgeseydt den eedt, die sy 's nademiddachs souden hebben moeten doen tot weerseggens toe, omdat Hendrik van Helsdingen die eedt niet wilde doen, seggende, dat die staten eerst souden moeten haren eedt doen, gelijck als souvereyn heeren doen, ende die sy wesen willen ende toonen te sijn; want den prince van Oranje, saligher gedachten, anno 1578 dede ons eenen eedt, ende doen wy deselven gelijcke weder aen hem, ende dat in presencye van de 8 vendels(1) borgery, die daer present vlogen ende op sulcke

[+]Juny 25.

inne doen versien. Ende indien de heeren van den raide beliefden, eenige van den haeren te senden in de crijchsraet, als men aldaer besoigneeren op questien of mesusen tusschen burgers ende soldaten gevallen. Seyde, dat die hardelijk aengenaem ende wel ontfangen souden worden; ende indien het de magistraet wel geviel, Sijne E. mede in heur vergaderinge te roupen, dat hy meynde, dat sulcx nyet qualick en soude passen.

(1) BUCHELII *descript. urbis Rheno-Traj.* pag. 66. sqq.: Anno 1573 Philippus Aldegondius Noircarmius ab Albano, post captum cum classe Regia Bossuvium, relictus Gubernator ditionis Traiectinae, ne civitas diutius externo milite gravaretur, permisit ad defensionem Civitatis erigi octo vexilla civium armatorum, quibus iuramento fidelitatis inauguratis civitas committeretur. Horum primi praefecti Joannes Vermerius, Isbrandus Lammius, Joannes Jacobus Leemputius, Joannes Gerardus Amerongius, Antonius Ridderus, Cornelius Kesselius, Joannes Joannis Utevalius, Gisbertus Portmannus: Tribunus militaris Laurentius Nyhovius: Quaesitor Martinus Portius: Jacobus Hervardius scriba usque ad anum 1588: Jacobus Junior Goecopius nuncius vel satelles et apparitor Collegii militaris.

Primi vexillifer Joannes Helmontius; Praefecti Vicarius Adrianus Meerlantius, et agnomen Flaminii diu obtinuit: Secundi Gerardus Honthorstius: III. Nicolaus Canifius: IV. Franciscus Gerardus Bogert: V. Henricus Hermannus Rodius: VI. Joannes Hubertus Buth: VII. Jodocus Ursinus: VIII. Nicolaus Mierlous.

I. Flamin. Vermeer anno 1577. ad discessum Maximiliani Bossuvii, cum controversiae quid inter ipsum et Matthiam de Hembeek, VIII. cohortis praefectum, exortum esset, et inter pocula ad arma devenirent, Matthias vulneratur, quare de consilio senatus amotus, et in eius locum substitutus Bernardus Stellio; signifer in fine anni 78 substitutus Helmontio, Joannes Strick Junior; Adriano quoque a Meerlant in senatum adscito, eius locum obtinuit Cornelius Jacob, de Westervelt in de hant; Joanni quoque Strick, electo in Ordenum scribam, successit Cornelius Jacob. Goecopius.

II. Anno Christiano 77 successit Joannes Cootwyskius, qui, cum anno 1579 unioni se opponeret, privatus, et Albertus Fokius substitutus, qui, flagitans dimissionem, successorum accepit Regnerum Veremium Ao. 1580, cuius non diuturnum fuit imperium, nam VIII. Junii eiusdem anni, propter homicidium, privatus praefectura, et ei ad tempus substitutus, Nicolaus Levius, qui, anno sequenti confirmatus, locum tenentem assumsit Adrianum Osterhemum, sed qui, propter pinguedinem inhabilis, officio renunciavit.

III. Defuncto praefecto successit Paulus Scorellus, quo Ao. 1581 renunciante circa Martini festum, quo Magistratus initiaretur, successorem habuit Joannem Jacobum Gochium, usque ad 85, quo suorum invidia, insidiis partium Consistoriantium, ut Abrahami Clevii, Joannis Meterii, Cornelii Duverdii, Regneri Veremii, amotus, et Meteren suffectus.

IV. Exanctorato primo successit Franciscus Gerard. Bogert, qui etiam Ao. 1586. eidem in Officio quaestorio successit, et in suum locum curavit praefectum substitui patrem Gerardum Franciscum Bogerdum, ut sic imperium, quod nimis in subditos suos cives exercuerat, quodammodo retineret. Anno autem revoluto 87. rursum impretavit praefecturam, quam

maniere, seyde hy, wilde hy synen eedt wel weder doen, ende dat tot welvaren van't vaderlandt, soo heeft men over hem geclaecht aen de hooge staten, soo is hem een briefken gesonden den 30. Juny, op een saturdach van Jan van Succen, schout der stadt Wtrecht, dat[+] hy soude vertrecken in 24 uren wt stadt ende lande van Wtrecht, waerdoor groote verslagenheidt is gecomen onder die borgery, die het seer jammerde, om een goede saecke wt sijn vaderlandt te moeten vertrecken ende die van één relyeghe sijn. Den 29. dach is het *vryleger*(1)[+] afgelesen, om te soedelen op den Rijnstroom ende voorts opwaerts volgende. Desen dach is Hendrik van Nassou met graeff Jan, colonel Sissel ende meer andere wt den Haghe comende, getrocken na boven. Den 1. July op sondach is dat avontmael des Heeren gehouden binnen[+] Wtrecht na ordynaris gewoonte, maer veele t' huys blyvende, die daer niet en costen comen,

[+]Juny 30.

[+]Juny 29.

[+]July 1.

severius etiam quam prius exercendo omnium suorum officiariorum animos in se concitavit, omnes in suspicionem crudelitatis adducens, unde odium illud Vatinianum inter ipsum et Joannem Riveldum. Vexilliferi fuere Wilhelmus Walterus Wedius, post quem Volcardus Cornelius Schoordyck, huic Rinevelt.

V. Ridder circa finem anni 78. ob religionis suspicionem, et quod unioni non satis addictus haberetur, exauctoratus, cui successit Gisbertus Ant. Vorstius, agnomine Vicolius, quo amoto 1585. Wilhelmus Conradus Levius successit, cuius vicarius erat Gerardus Ernestus; signifer vero Nicolaus Petrus Auceps, cum Ao. 79. Rodii locum obtinuisset Elbertus Stephanus Helsdinius, quod difficilem se ad obsidionem Amersfortiensem praebuisset; scriba Joannes Wolfswinckel.

VI. Foras profecto Kesselio Richardus Antonius Bockhovius, cui agnonem Calebaert, successit; Ao. 81 amoto Richardo circa Martini substitutus Petrus Balthasar Vosch. Ao. 85 Antonius Malsenius, quo mortuo 27 Septembr. 1586. successit Henricus Gerardus Brandewynman, et Ao. 87 Wilhelmus Thomas Wellius; signifer Joannes fil. Huberti Buth.

VII. Huic Turcicae agnomen diu fuit, quod in signis Turcarum emblema et formas ferrent cum elogio condigno: *In spyt van de Miss*, *Liever Turksch dan Papist.* Joanni Botteycken successit Cornelius Gisbertus de Culenburch, cui vulgo agnomen datum fistularii Ao. 80, et 87. Joannes Meeckerus procur.: signifer Joannes Fredericus.

VIII. Sanguinarium habet agnomen. 24 Febr. defuncto primo Ao. 76, ei substitutus Matthias de Hensbeek, hospes Coloniensis domi, quo exauctorato circa Martini Ao. 81. successit Joannes Henricus Gapert, Ao. 87. Gronsvelt, et signifer Wilhelmus Vedius.

VI Februarii 1573 obiit Traiecti Philippus dominus de S. Aldegonde et Noircarmius.

(1) *Vrijleger af lezen* is hernieuwen van zekere publicatie op naam van Maurits, waarbij zoetelaars worden uitgenoodigd, om het leger vrij van tollen enz. te volgen. *Utr. Plakaatb.* I. 531. 759.

door dese ongerustheyt van de stadt ende gemeente, ende noch alle meerderde van dage tot dage. Ende desen dach is Sijn Excellentie, graeff Maurits, oock ingecomen, 's namiddachs ten 4 uren, ende 's morgens ten 5 uren weder wtgetogen na boven, in't leger van den Brandenborgher; ende 's namiddachs is de jonge hartoch van Bronswijck ingecomen, oock[+] wt den Haghe, ende 's morghens den 3. July oock na boven getogen; ende desen dach is die ackoordacy gemaeckt tusschen Hendrik van Helsdingen ende de staten, ende hy blijft in die stadt; dies heeft hy den eedt gedaen, als Dirk Canter. Ende daer is acte van gepasseert,[+] dat die staten haren eedt oock doen soude na behoren. Den 4. July mosten die opgeseyde buerten weder sweren ende eedt doen, die heele stadt duer; want de schouten van de buerten mosten elck sijn zeelen overgeven, elck op sijn dach, daertoe bestemt, door de heele stadt ende sticht, ende in dese tijt hebben wy 12 vendelen ingehadt voor 10, ende alle[+] avonts een corporaelschap wt elck gewaeckt. Den 6. July heeft men die weet laten doen, dat hem die schuttery reed soude maken, tegen den 23. dach July op maendach 's morgens[+] ten 6 uren, voor 's vaendrichs logement te comen, op de boete van 12 gulden. Den 13. dach July is Hendrik van Nyerooy[(1)] gevangen, ende daer na gebannen wt der stadt den 2. Augusty, sijn leven lanck geduerende. Den voorschreven 23. July sijn de schuttery opgecomen, elck in sijn oordening, borgermeester Volck, Both als colonel onder Eldert van Helsdingen[(2)], daerna Dueverden[(3)], ten derde Dirk de Gooyer[(4)], ten vierden Adriaen de Rooy[(5)], ende elck vendel sijn naem, eerst den Voetbooch, ten tweede die Haecksbus, ten derde die Handtbooch, ten lesten die Kolveniers; ende sijn soo door die stadt getogen achter malcanderen omtrent 600 mannen sterck. Over die stadtplaets comende, hebben die stadttrompers[(6)] gespeelt, ende

[+]July 3.

[+]July 4.

[+]July 6.

[+]July 13.

(1) Hendrik van Nyenrode, schepen 1604. 5. 7. 8. 9. 10.; raad 1606. *Utr. Plakaatb.* III. 179.

(2) Ellert van Helsdingen, raad 1580. 1. 3. 4. 5. 8., schepen 9., burgem. 1591. 2., raad 3., schepen 5., burgem. 6., schepen 1601. 2., raad 3. 4., burgem. 5. 6., schepen 7. 8. 9. 10., ontvanger van het oud-schild en consumptiegeld 1608. Aan de weduwe den ontvang gegeven 1611. *Raadsbesl.* en *Utr. Plakaatb.* III. 175.

(3) Cornelis van Deuverden, schepen 1606. 7. 10. 11. 12. 16. 17. 19. 22. 26. 27. 30. 31. 32.; cameraar 1608. 9. 13. 14. 21.; raad 15. 19.; stadhouder van de leenen 1621.; burgem. 1623.24.25; heemraad op den Lekkendijk 1625; gecommitteerd ter beschrijvinge 1627. 28. 30. Overleden 2 Junij 1634. *Raadsbesl.* en *Utr. Plakaatb.* III. 179.

(4) Dirk de Gooyer, burgem. 1588. 89. 93. 94. 95. 99. 1600. 1613. 14. 15.; schepen 1590. 92. 96. 97. 1601. 8. 9. 10. 11. 12. 16.; raad 1591. 1607. 17.; kerkmeester van de Buurtkerk 1602. 8. 12.; ontvanger van het schellings geld 1607. 11.; heemraad op den Lekkendijk 1612.; gegeven het expectatief op de eerste vacerende praebende 1613. 14. *Raadsbesl.* en *Utr. Plakaatb.* III. 176 et seqq.

(5) Mr. Adriaen de Roy, raad 1608.; schepen 1609. 10.11.; heemraad op den Lekkendijk 1611.; gecommitteerd in de admiraliteit van Zeeland 1612. *Raadsbesl.* en *Utr. Plakaatb.* III. 180.

(6) Over de trompers of stadsmuzikanten vindt men nog onuitgegeven de volgende *Raadsbesluiten:*
'Van 1489 des manendages na assumptionis beatae Mariae virginis.
... Item men sel weder sien, om speelluyden, als wy hadden voer den oorloge, na ouder gewoonten, om die stat daermede te eeren...'-
Eod. anno, des dingsdages na Victoria.
'Scepenen, raden ende oudermans hebben aengenomen 4 speelluden wt Brabant, ende sellen des avonts, eer sy opten toern gaen, alle heylige dagen 's avonts op Hasenberch een Meotet spelen, ende alle saterdagen avonts ende aller onser liever vrouwendage des avonts, sellen

quamen op de Nue by een, ende daer oock weder gescheyden alle vier de vendels; ende van dit trecken des schutters is datelijck een liedeken gemaeckt, daer oock in vervat is alle dese voorgaende handelinghe tot noch toe in een somma, dat ick hier by stelle, om te singen dit voorgaende schrift, ende gaet op de wyse: *De reyn liefste vierich.*

1610.

1.

Ick ben nu gedachtich
Den voorleden tijt,
Hoe ick was woonachtich
In Wtrecht verblijt.
Doen d'acht vendels vlooghen
Van die schoone borgery,
In de steê nu tooghen
Maer vier vendels schuttery.

2.

Hoe dat by is comen

sy onser vrouwen lof spelen in die Buerkerk, ende sellen elck hebben voer hoer pensy vijftich Rijns gulden current, sulcx gelt, als in den budel gaet.'
An. 1520. des donredages na den XIII. dach.
'Sleten scepenen, raiden ende oudermans tusschen die jonge scutten ter eenre, ende die stattrompers ter andere syden, alse dat die jonge scuts den trompers voorsz. geven sellen, van wt der stat ende weder daer in te brengen, als sy die papegaey schieten, jaerlicx 6 stuvers elcken tromper, ende wes men hem van voorleden jaren sculdich is, sel men hem daer na betalen, ende sy sellen voortaen gehouden wesen den jongen scutten jaerlicx daervoer te dienen in wt ende inbrengen, als sy den papegaey scieten, soo vele die scutten des begeren.'

Anno 1521. des maendages na Mauritii.
'Overcomen, ende belieft by den raide, dat men 4 vergulde brutsen voer den trompers sal laten maecken ten minsten coste, des sellen dieselve brutsen altijt na doede ofte wandel van den trompers weder aen de stat komen ende bliven.'
Anno 1539. des maendachs den 8. April.
'... Item die vier stattrompers van stonden aen te doen cleden, ende dat sy in coleuren accoorderen sellen mitten anderen dienaers, welcke cleedinge dese stat becostigen sal na ouder gewoenten enz.'
Nog werden de volgende bepalingen omtrent deze stads trompers gemaakt, als:
Anno 1601. Apr. 27. gagie 2 gulden ter week; 1602. Maart 18. jaerlijks 150 gulden; 1644. Dec. 2. verhoogt met 20 gulden; 1651. Sept. 8. verhoogt tot 200 gulden; 1624. Sept. 13. een half jaer gratie te hebben; - 1633. May 27. zondags van half twaalf tot twaalf uren te spelen op 't Stadhuys; 1633. Oct. 21. alle dagen, als de groote klok luydt, te spelen; 1638. Oct. 15. dagelijcks ten half twaalf uren te spelen op 't Stadhuys; *Raadsbesl.* - Jan. 1643. verboden te spelen op eenige balletten; *Utr. Plakaatb.* III. 476. voorts eene ordonn. van 30. Octob. 1643. houdende de instructie voor de zes trompers. *Utr. Plakaatb.* III. 504. 1644. Dec. 30. te gebruiken op solemneele maeltyden, bruiloften, enz. *Utr. Plakaatb.* III. 505. - 1641. Nov. 12. en 1644. Jan. 29. te hebben een rock van bruin gecouleurd laken en daeraan haar silvere letters te hangen; - 1628. Dec. 8. Ordonnantie. - 1640. Jan. 8. gecondemneerd inde carentie van een maand gagie, omdat sy in de Academie op de inauguratie van een' professor niet gespeeld hadden. - Gemortificeert 1702. Jan. 2. *Raadsbesluiten.*

Sal ick doen verhael,
Dat heb ick vernomen,
Gesien altemael.
Door de alteracy,
Die de borgers rechten aen,
Een groote tribulacy
Doen sy utstaken die vaen.

3.

In't jaer van sestien hondert
Ende tien daerby,
Was elck seer verwondert
In Jannewary.
Doen dit eerst begoste
Door een cloeck en stout bestaen,
Een seer groote coste
Is dese stadt aengedaen.

4.

Omdat wy die staten
Wouden hebben off,
Met alsoo te praten
Maeckten wy't seer groff.
Soodat sy haest quamen
Met een leger voor die stadt,
Om ons alsoo te pramen
Dat wy souden worden madt.

5.

Tot haren wil creegen
Sy die stadt eerlanck,
Hoe wel dat wy sweegen
't Was tegen ons danck,
Dat sy daerin quamen
Met crijgsvolck ongestuert,
Die nu waken t'samen
Soo men alle avont sien buert.

6.

Sy hebben off gedane
Al die borgerwacht,
Die daer plach te gane
Ronde in der nacht.
Dit moeten wy lyden
Dat het nu soldaten doen,
Met geweer op syden
Off men ware vyant koen.

7.

Daer toe hebben mijnheeren
Den gemeenen man
Altemael doen sweeren,
En genomen daer van
Al die sy begeerden
Tot haer nieuwe schuttery,
Om alsoo te braggeeren
Kermis in de maent July.

8.

Als sy hebben gedane
Den bestemden dach,
Trommels hoerde men slane
Met een groot gewach.
Doen mosten op die beene
Al die heeren groot en cleen,
Om op te trecken reene
En alsoo te comen byeen.

9.

Men sach se marseeren
Dese schutters eel,
Met fluweelen cleeren
Waren daer seer veel.
En trots in die wapen
Waren sy met moede fel,
Die crijgslien sach men gapen
Wie weet off't haer gerayden wel.

10.

Want sy mosten sane
Den geheele dach
Cloeck op die wacht stane,
Alsoo men wel sach;
Omdat geen rumoere
Soude comen in de steê,
Sorgende voor oproere
En alsoo te trecken in vreê.

11.

In't trecken sy creegen,
Hoort wel mijn bedien,
Eenen grooten regen,
Die haer dede vlien
Overal in huysen,
Soo men sach op 't selve pas;
Die hemelse cluysen
Liepen over haer seer ras.

12.

Dus sijn sy getoogen
Dees vier vendels schoon,
Lustich als sy vloogen
Want sy cregen tot loon,
Den wijn hooch verheven
Om te drincken met den mont,
Die haer wert gegeven
't Is waer dat ick u doen kont.

13.

Op die Nue sy quamen,
Dese vendels koen
Stonden daer te samen,
Om naer huys te spoen.
Men sach se daer scheyden
Elck trock naer sijn quatier,
De cornel haer geleyden
Was dat niet een vraey plasier?

14.

O ghy prince crachtich
Siet van boven neer,
Geeft vrede eendrachtich,
Dat wy moogen weer
Met malcanderen leven
In liefde en eenicheydt,
O heer wilt ons dat geven
Nu en in der eewicheydt.

Amen.

Eendracht maeckt macht,
Anno
1610 den 29. dach July,
fynis als elck by de sijn is;
soo waer ick oock gern daer de mijn is.
Godt kendt de sijne.

Den 24. dach July een groot rumoer geweest 's avonts, doen die soldaten optogen op de[+] Nue, tussen den borger ende de soldaten, alwaer den mayer gequest wordt op sijn peert, van een straetmaecker, Meerte genaemt. Den 25. dach oock tusschen den borger ende den[+] geweldyge, maer is wel vergaen. Desen dach is Claes de Gooyer in 't Wystraet voor sijn duer gequest van een soldaet; ende desen dach is afgelesen van't stadthuys, dat de borger niet over de guete en sal gaen op die Nue, om onder de soldaten te dringen over die guete, ende op den 26. 27. ende 28. dach is een placcaet afgelesen op die Nue, onder die soldaten van[+] wegen den gouverneur Ogley(1), als dat die soldaten niet comen sullen op die Nue, die geen

[+]July 24.

[+]July 25.

[+]July 26-28.

(1) Over dit voorval vinden wij het volgende in het *Raads-dagel. boek* aangeteekend: Manendage den naeslesten July. Quam binnen de heere ridder en colonel Ogle, commandeur enz., ende verhaelde, dat het den raide niet onbekent en was het rumoer ende de gepleegde moetwillicheyt op dynxdage des avonts, by eenige burgeren ende innewoonderen in 't doen van de parade opte Neude, ende alhoewel hy wel geloofde, dat het niet aller presenten, maer eenigen haer werck was, daer wt veel quaets hadde connen volgen; maer dewyle nochtans Syne E. verstont, dat veele noch obstinaet ende qualick sprekende bleven, dat daeromme de raet, naer heure voorsichticheyt, soude gelieven daer inne jegens eenige moetwilligen met discretie te versien; ende soe Syne E. conde verstaen, dat gemurmureert worden eerst over het guarnisoen, inde veranderinge off wttocht van deselve syne gestr. niet en hadde noch conde disponeren, als de hooge overheyt betreffende, ende voorts over de paraden, die de soldaten dagelicx deden, daer inne Syne E. wel wilde voorsien, indien sulcx by de magistraet begeert worden, maer anders niet, soe het strecken soude tot sijnder cleynachtinge ende disreputatie enz.
Waer naer op de sake in 't cort gediscoureert sijnde, is goetgevonden, om den heere commandeur nyet te lange op te houden, Syne E. weder binnen te doen comen, ende aen te seggen, dewyle het was een sake van insien, dat de raet hierop naeder delibereren ende resolveren soude, ende Syne E. 't selve deur haere gecommitteerden mede deylen, gelijck geschiet ende Syne E. van de groote sorchvuldicheyt ende goede correspondentie bedanckt, door den eersten burgemeester, den heere van Rysenburch. Desen volgende de raet tot meermael vermaent sijnde tot hun goed debvoir onder de gemeente verwerende heure misverstanden etc. Is eyntelijck na veele discoursen goet gevonden te doen publicatie jegens den kynderen, jongens ende halfwassen volck, van niet meer vergaderingen, moetwillicheyt ende insolentye te plegen, noch oock onder de parade van de soldaten te comen, als in de voorleden weke, dat doen vermits de kermisse geconniveert, daer van de publicatie by den secretaris ingestelt is, om op morgen by mijn heeren van den gerechte gevisiteert ende voorts gepubliceert te worden.
Dat men oock voor alsnoch den deurwaarders voor eenige dagen des avonts soude laten gaen metten officier op de Neude, om alleenlijck regard te nemen op den geenen, die moetwillicheyt bedreven of qualijck spraken jegens de bevelen, om des anderen daechs daer op in den gerechte ontboden te worden.
Ende om dit al den heere commandeur te gaen rapporteren, sijn gecommitteert Van der Lith ende Werckhoven. Die weder gecomen sijnde, seyden, dat 't selve Syne E. wel geviel, ende indien de magistraet by missive op Syne E. begeerten cessatie van de parades der soldaten des avonts, dat hy sulcx geerne wilde doen, dan om redenen es voor eenige dagen sulcx noch niet goet gevonden.
Dat Syne E. oock hadde vermaent van ter diligentie te stellen van't wachthuys op de Neude voor de soldaten, hetwelcke de raetsheer Van der Lith belast es, sprekende daer op mede aen den schepen Buth. -
Het krijgsvolk gaf in die dagen aanleiding tot vele besluiten in den stedelijken raad, wij vinden hieromtrent dit volgende in een *Raadsbesl.* van den XX. Aug. 1610: Gehoort nochmael het rapport van den heere schepen Helsdingen, naerder gesproken hebbende mette acht borgerhopluyden, die verclaert hadden van het geweer niet off seer weynich te sullen connen becomen, nauwelicx de costen van schoonmaken weerdich, ende daeromme insisterende tot restitutie als noch van heur vorschot extraordynarys in de alteratie gedebourseert, geen gemeenschap hebbende mette contributien totte wachten, als dewelcke totte ordynaire lasten gedestineert waren; de raet accordeert den voorsz. borgerhopluyden te samen de somme van eens seshondert gulden, des syluyden mette betalinge van dyen een wyle tijts sullen nemen

wacht en hebben, dan die officieren, ende die sullen gehouden wesen, den burger niet qualijck toe te spreken, op dat daer geen meerder swaricheyt en come, op dat daer geen onnoosel bloet werde gestort binnen Wtrecht, dat naby is geweest, maer wel vergaen.

+ Ende op den 1. ende 2. Augusty is dat geschut weder van de wallen gehaeldt, dat noch+ soo lange daerop gestaen hadde, ende weder in't ammonytyehuys gebrocht. +Aug. 1. 2.
Den 3. Augusty sijn die soldaten niet meer op de Nue in slachorden 's avonts +Aug. 3.
gecomen, maer van't vendrich+ logement na de wacht getogen. Den 8. en 9. Augusty
heeft men een wachthuys beginnen te maecken midden op de Nue van Noortwechse +Aug. 8. 9.
steenen, daer sy lang over maeckten, eer't+ reed was. Den 16. Augusty is die princesse
van Orange, huysvrou van den graeff van Bueren +Aug. 16.

patyentye, tot dat de voirsz. renten by den cameraer sijn betaelt, ende die restanten van de pachters was geschiet, etc.
De notulen van dien dag behelzen voorts:
COPIE.
Remonstrantie by mijnheere den Gouverneur over den crijgsvolck binnen Wtrecht gedaen de heeren schout, borgemeesters, schepenen ende raeden der stadt Wtrecht.
Eerst alsoe geaccordeert is over yder compagnie te wesen een soetelaer, namentlijck onder een groote compagnie twee, ende onder cleyner compagnie één, ende dat d'selve soetelaers de bieren, die sy inslaen, sijn slytende onder de soldaten, die van haer soldye alleen moeten leven, ende mitsdien gheen sware imposten ende exchysen en connen lasten. Dat daer omme de heeren van de magistraet gelieve te admitteren, dat yeder soetelaer een tonne goet biers ter weecke mach inslaen op borgerexchys, gelijcx den soldaten in andere guarnisoenen toegelaten wordt.
Item alsoe de nachten beginnen te verlengen ende dat de keersen tot noch toe inde courteguarden bestelt, nyet genoech en sijn, om de nacht mede over te brengen, dat die heeren gelieven, die tauxe van de keersen in yeder courteguarde te augmenteren, sulx dat men daer mede voor eenen langen winterschen nacht genouch hebbe. Mitsgaders oock te doen besorgen, dat in de respective courteguarden, daer men wacht houdt, tegens de aenstaende tijt gebracht worde torff, om voor de soldaten, by dage ende nacht de wacht hebbende, te gebruycken.
Alsoe oock dieversche wachthuysen seer ondeckt ende onbruyckbaer sijn, ende dat sulcx tegen de wintertijt geschapen is te verargeren, dat daer omme de heeren gelieven, haeren stadtmetselaer te doen omgaen, ende alle faulten ende respective courteguarden remedieren.
Actum 't Wtrecht den XVIII. Aug. 1610.

in Wtrecht geweest, gelogeert in den *Hulck.* Den 24. Augusty is tyding gecomen, dat[+] die stadt Guelyck geaccoordeert was met Sijn Excellentie, graeff Maurits, ende den Brandenborgher. Den 5. September is Eldert van Helsdingen haestich doot bleven op't oude kerkhoff[+] in de *Keysers croon* (daer was wijn schoon), ende doot t' huys gebracht. Den 6. dach[+] hebben die soldaten d' eerste reyse gewaeckt in de nieu cortegaerde op die Nue voor Zeselye clooster. Den 11. sijn die schouten van die buerten ontboden, ofte daer noch yemant ware,[+] die soldaten begeerde, daer souder incomen. Den 12. dach 's avonts is op die Nue in't[+] wachthuys een groot rumoer geweest, soo men seyde, van allarm te roepen, soo dat die soldaten mosten in de wapen wesen, niet wetende, wat daer te doen was, ofte wie't dede[(1)]. Den 13. sijn die schouten van die buerten ontboden, ofte sy die cleppers af begeerden, men[+] sou die dan wel casseren, maer sijn 't gebleven. Den 18. sijn daer weder soldaten in comen,[+]

[+]Aug. 24.

[+]Sept. 5.

[+]Sept. 6.

[+]Sept. 11.

[+]Sept. 12.

[+]Sept. 13.

[+]Sept. 18.

(1) De *Raadsbesl.* in dato 17 Sept. vervatten de volgende, hiermede in betrekking staande bijzonderheden: Verhaelde mijnheere de schout, op gisteren geweest te sijn op Vredenburch, ende aldaer in't stormen der jongens geremarqueert te hebben eenen, die genaemt worden capiteine van de glippers, wesende de soen van Lijsbeth Baestiers, in den Eyckel by 't St. Elisabeths huys, ende noch een ander, capiteine van de andere parthye, woonende op't boven eynt, genaempt Hatghen, wesende syne moeder eene weduwe; ende heeft de raet mijnheeren van den gerechte geauctoriseert, om d'selve t'onbieden ende te doen straffen t' haerer E. discretie enz.

om te wisselen tegen ander, ende bleven nu 13 vendel in die stadt voor ons, ende trecken nu weder alle avont op met vliegende vendelen, alle avont 3, ende een corporaelschap voor[+] den commandeur tegen over die Domsteeg, daer hy woont. Den lesten September is dat avontmael des Heeren weder wtgereykt na gewoonte, [+]Sept. 30.
maer't getal is cleen geweest, die daer[+] gingen. Den 1. October op maendach is de magistraet verset na gewoonte, ende genomen Moersbergen[(1)] ende Driellenborch[(2)], [+]Oct. 1.
schepens ende raden. Nu 'savonts ende 's morgens vroech die soldaten de weet laten doen, dat die soldaten niet wt huer quartieren en souden gaen, maer[+] by huys blyven. Den 13. October een groote dievery geweest in 't Dolhuys. Den 18. October [+]Oct. 13. 18.
afgelesen, dat men geen liedekens[(3)] moet singen van *glippers* ofte *ho man ho*, ofte passequillen maecken ofte strooyen; want die schoute met syne dienaers hebben 's avonts langs die straten ronde gedaen, ofte sy iemant van glippers hoorden singen (die mosten op[+] Hasenborch springhen). Den 22. October alle die soldaten gemonstert, sonder yemant aen[+] de poorten te laten. Den 25. eenighe ingeluydt, die rumoer [+]Oct. 22.
gemaeckt hadden 'savonts op die straet, onder anderen Jan Melsersen ende Tielman, [+]Oct. 25.
sijn broer, passementwerker, maer niet en quamen.

Omtrent desen tijt, is daer een liedeken gemaeckt van die cloeckheydt der borgers van Wtrecht, bedreven den tijt, dat sy haer geweer hebben gehadt ende haer stadt bewaeckt, oock van't innemen des casteels, dat begonde gemaeckt te worden in 't jaer 1529 op sinte Katrynen clooster, van Sint Jansheeren, dat genaemt worde Vredenborch, ende hartoch Hendrik van Beyeren, bisschop tot Wtrecht, regeerde omtrent dien tijt sijns bisdoms; ende in November 1576 hebben die borgers van Wtrecht haer casteel belegert, ende op Sinte Thomas dach sijn die Spaengyaerden van 't casteel in die stadt gecomen, meenende die stadt in te nemen, maer't worde belet, ende omtrent acht weeken daerna, op den 15. February anno 1577, is 't casteel overgeven in handen van den borger, die 't naderhant af deden breken.

Dit liet[(4)] gaet op die wyse van den 79. psalm: *die Heydnen sijn.*

(1) Jonker Adolph van de Wael, Heer tot Moersbergen, burgem. 1 Oct. 1610.11.12. *Utr. Plakaatb.* III. 180.
(2) Willem van Drillenborch, schepen 1599. 1600. 2. 3. 4. 5. 7. 8. 9. 10. 13. 14. 15. 16. 17.; raad 1606.; burgem. 1610. 11. 12.; hoofdman van de Handvoetboog 1613; staat af het waardijnschap van de munt 1618. 19. Oct. *Raadsbesluit.* en *Utr. Plakaatb.* III. 176 et seqq.
(3) Stadsresolutie van 18. Oct. 1610. *Utr. Plakaatb.* III. 426.
(4) Reeds vroeger naar ons H.S. opgenomen in het *Tijdschrift voor Geschiedenis*, *Oudheden en Statistiek van Utrecht.* Utrecht, N. van der Monde, II. d. bladz. 142-150.

1.

Wtrecht ydoon,
Eertijdts een stadt verheven,
By den nabueren schoon,
Sach men U, sonder sneven,
Flooreeren wel
Met Heeren wijs van rade,
Die cloeck en snel
U voorstonden, vroech en spade.
U borgerye schoon
Toogen tot eenen toon
Als helden onbeladen,
In lust ende eendracht,
Als 't bleek dach ende nacht
Aan haer manlijcke daden.

2.

D'welck sy toonden onvervaert,
Lustich en seer vaylyandich,
Tegen den Spaenyaerdt
[+] Op Vredenborch vyandich,
In 't affallen wreedt;
Als sy nyemandt verschoonden,
Maer sloegen heet
Al doot wat hen vertoonden.
U borgers, cloeck en ras,
Sloegen daer op dat pas
Seer haest alarm haer trommen,
En vochten met ackoordt
Tegen den Spaenyaert verstoort,
Die haer haest socht t' ontcommen.

[+]1576 op Tomas dach.

3.

En beschansten vuer
't Kasteel aan alle syden,
Breeckende duer
Die huysen sonder myden,
Cloeck welgemoet,
Om soo te presarveeren.
Veel borgerbloet,
Sach men daerdoor salveeren;
Want sy schrickelijck en fel
Schooten seer rebel
Met slangen en kortouwen,
Door de geheele stadt,
Veel toorns en huysen pladt,
Waerdoor was groot benouwen.

4.

De borgers vroet
Groeven doen seer eendrachtich

Ras met der spoet,
Tot in haer wallen crachtich,
En dwonghen haer
Kasteel haest op te gheven,
Hoewel daer claer
Menich heldt voor was gebleven;
Want seven weken vry,
+ Sach men den borger bly
Lustich alle avonts comen,
Met vier vend'len op de wacht
Seer fraey en wel bedacht,
D'welck den Spaenyaerdt deed schromen.

+1577 15. Feb.

5.

Als nu 't kasteel
Met ackoordt was opgegheven,
Quam haest krackeel
Met die Duytschen daer beneven,
Die voor de stadt
+ En binnen Wtrecht lagen;
Seer haest en radt +1577 in May.
Begosten sy te clagen,
Over hare betalinge goet;
Waer door sy, met der spoet,
Eendrachtichlijck beslooten
Te vallen in de stadt,
En pilgeeren al ons schadt;
Maer 't heeft die Heer verdrooten.

6.

De borger haest,
Manlijck en wijs van raden,
Seer onverbaest
Te beschutten hare schaden,
Quam in 't geweer;
Haer vend'len lustich vloogen
+ In eendracht seer,
Hans Moff sy haest bedroogen, +1577 in May.
Tambergen haer cornel
Werd haest gevangen snel,
Die men op Vreborch brochte.
De borgers seer valyandt
Deden seer tryumphandt
Haest ruymen dit gedrochte.

7.

Tot uwer eer,
O vroom Wtrechtse helden,
Moet ick nog meer
U daden voorts vermelden,
Die gy beweest
+ Als U wilde overvallen
Blanck, onbevreest, +1579 8. Dec.
Met sijn muyteneerders allen,
Die ghy lustich weerstondt
En worpt hem in den grondt
Met veel van sijn soldaten,
Die met schanden, seer verbaest,
In der vlucht met grooter haest
Wtrecht mosten verlaten.

8.

Noch manlijcker
Toonden ghy U, ten tyden

Als veltvluchtich
Waren aan alle syden
+ U chrijsvolck bloodt,
En princen daer beneven, +1585 23. Jun.
Die meestal doodt
In den slach t' Ameronghen bleven;
Als de vyandt seer breedt
Ons sticht geheel beschreedt.
Tot aan de hollansche palen,
Sach men, cloeck en welgemoedt,
U borgers, met der spoedt,
Grooten prijs end' eer behalen.

9.

U hooftden snel
Waren doen meest geneegen,
Met der vyandt wel
Tappotomenteeren allerweegen.
Onder sauegaerdt
Ginck den adel hem begeven,
Die seer vervaerdt
Vreesden Wtrecht soude sneven.
U borgers wel gemoet
Trocken al met der spoet
Om Vreeswijk te beschansen,
En waren onversaecht,
D'welck den Spaenyaerdt heeft mishaecht,
Dies hy seer haest ginck dansen.

10.

Hier wt condt ghy,
Die vroom is, haest bemercken,
Hoe de borgery,
In daden en in wercken,
Hem altijts vroom
In als hebben gedragen.
Als de.....
Van den adel was verslagen;
Hoewel men claerlijck siet,
Dat men als nu met vliet
Den borger gaet benouwen,
Door haer practijcken loos,
En valsche vonden boos
Haer goet recht gaen onthouwen.

11.

Dies hy met list
Soeckt Marssevelle streeken,
En soeckt geern twist;
Gelijck 't wel heeft gebleeken
In den handel loos
Nu onlancks wedervaren;
Hoe men seer boos
Den borger ginck beswaren.
[+] Waer heeft men ooit gehoordt,
Dat men door valsch rappoordt
Een volck ginck onderbrengen,
Die in unye en verbondt
En eendracht met haer stondt
Gaen belegeren en bespringen.

[+]1610 in Meert.

12.

Dreychden haer fel,
Te pilgeeren en te branden,

Bestormen snel
En maecken heel tot schanden
Als vyanden quaet,
Die geheel wederstonden
's Lands goeden staet.
Sijn dit niet quade vonden,
Dat men den vroomen haedt,
Haer recht gaet maken quaedt
Om sijn boosheid te bedecken;
Daer gewelt heel dyclyneerdt
De justytye hooch geëerdt,
't Is grootelijcks te begecken.

13.

Ghy borgers goedt
Al wordt ghy nu bedwonghen,
Met geweld onsoet,
U trouheydt heel besprongen
Houdt goeden moedt;
Godt sal u saeck wtvoeren,
En met der spoedt
Op al haer boosheydt loeren,
En gheeven hen haer loon,
Tot al der werelt toon,
Voor haer gewelt seer prachtich,
Doordien sy eedt noch woordt
Gelooff nochte ackoordt
Ghehouden hebben crachtich.
Waeckt ende bidt
Siet altijdt toe.

fynis anno 1610 in October ende November alle beyde.

Dit liet docht mijn tot dese matery dienende, soo quam mijn in den sin dit hier bytestellen:

Als men moede is geleesen van dese dingen
Soo mach men opheffen van te singen.
Wie kan 't geramen, segget my,
Dat alle man te wille zy.
Ick kan 't soo wel niet maken
D'een sal 't prysen en d'ander laken.

+ Den 5. November hebben die soldaten weder gemonstert, als voren; omtrent dese weke is de borger 2 stuver afgetogen van servys van de soldaten, hebbende nu maer 7 stuver(1).+ Den 10. op Meertens avont is de ordinaris Beer gecocht(2). In dese maent is Johannes Wtenbogaert t' Wtrecht comen voor een wyle tijts hier gestaen, meende die verstrooide gemeente weer by een te brengen, die in dese troublen oneens waren geworden, door verscheiden+ oorsaecken. Den 25. November is de prins ofte hartoch van Anhaldt in Wtrecht comen,+ met grooten staet in den *Hulck.* Den 4. December sijn sommighe boeckvercopers voor de heeren ontboden, om *'t jae en neen* van Wtenbogaert(3), ofte sy niet en wisten, van wie dat

+Nov. 5.
+Nov. 10.
+Nov. 25.
+Dec. 4.

(1) In April van het vorige jaar werd de magistraat gedrongen dit geld tot 9 stuivers te verhoogen. Zie deze Kronijk, pag. 16, 3 April 1610.
(2) Zie deze kronijk op het jaar 1615.
(3) De geschillen over de leer, waarvan in den tekst reeds gesproken is, namen zoodanig toe, dat de staten van Utrecht, bij resolutie van 28 Novemb. 1610 (WTENBOGAERT, *Kerk. Hist.* fo. 545) last gaven aan de kerkendienaren gecommitteerden der synode, om de synodale bepalingen van 1606 te herzien, en daarvan rapport te doen. Intusschen predikte Wtenbogaert te Utrecht, en veroorzaakte zijn tractaat *van de Authoriteit eener H. Christelycker overheydt in kerckelycke saecken*, vele ontevredenheid onder de Gereformeerde predikanten. Ruardus Acronius, predikant te Schiedam, gaf toen eene predicatie uit, welke Wtenbogaert 23 jaren te voren gedaan had, met oogmerk, om daarmede aan te toonen, dat de schrijver van het tractaat zich zelven niet was gelijk gebleven. Er verscheen tevens een paskwil, *Wtenbogaerts jae en neen*, waarop Wtenbogaert antwoordde met zekeren *voorlooper.* Over

het quam. Daer mosten sy eedt op doen, dat sy't niet en wisten. Den 5. is Claes de+ Gooyer gesocht in sijn huys, maer ontquam 't[1]. Den 6. December 's morgens +Dec. 5.
vroech alle+ die 13 vendels in bataille gestelt op die Nue ende Gansmarckt ende de Plaetse, die ruytery van Amersfoort in laten comen, ende op Vredenborch gesteldt +Dec. 6.
tot 's avonts, ende desen dach sijnder veel borgers gesocht, ende oock Claes de Gooyer's wijff gevangen, maer ontset door die buerwijffs; ende desen dach is afgelesen, soo yemant Claes de Gooyer met sijn soon, den officier, in handen wist te leveren, soude 300 guldens hebben, ende die hem wiste, ofte herbergde, ende niet aen en brocht, die soude 300 guldens verbueren. Den 8.+ op Saturdach sijn daer 10 ofte 12 borgers ingeluydt, onder welcke was Tyman van Wee[2] ende andere meer, +Dec. 8.
wat sy gedaen hebben is Godt bekent, ick weet het niet. Den 12. is+ Claes de Gooyer ingeluydt met sijn soon. In desen nacht is daer een rumoer geweest door 't schieten +Dec. 12.
van een soldaet, die een vleeshouwer quetste, dat hy daeraen sterff, soo dat die ruytery door die stadt reden 's nachts. In dese weeke sijn daer noch soldaten ingecomen. Den 19. December noch twee vanen ruytery, ende die eene vaen van Sijn Excellentie weer+ wtgetogen, sijn 't nu in die stadt Wtrecht 15 vendel voetvolck en 2 vanen peerdt saem 17. Noch op den 24., sijnde kersavont, heeft men die ketenen aen de straten +Dec. 19.
afgebrooken ende+ oock ront om die Nue, daerna oock de palen. Den 25. op kersdach, Wtenbogaert in den+ Dom geleert, ende oock dat avontmael des Heeren daer +Dec. 24.
wtgereykt. Den 27. December een+ ordenancy afgelesen van den brandt[3], hoe een +Dec. 25.
ieder hem daerin sal dragen ende reguleeren +Dec. 27.

verder geschrijf van Acronius, hetwelk Vincent van Drillenburg te Utrecht, *in verscheiden villeyne Chartabellen* onder het volk bragt, zie men WTENBOGAERT's *Leven*, bl. 75. 76.

(1) Niet onbelangrijk is hetgeen omtrent dezen Claes Evertszen van Geyn, bijgenaamd de Goyer, voorkomt in *de Raadsbesluiten*, luidende deze aldus:
De raet desen avont geladen ende vergadert sijnde, is verhaelt, dat mijnheeren van den gerechte voor den noen ontboden hebben Claes de Goyer, backer inde Nieustraet, deselve in gebreken was te comen, als seggende, hem sulcx ongelegen te sijn, ende dat daer omme den substituut schout daernaer gesonden was, om hem te halen, maer want hy met sijn soon den officier met gewapender hant hadden geresisteert, dat mijnheeren van den gerechte, volgende de gewoonte ende ordre van doen, gelast ende gecommitteert hadden mijnheer den schout ende pantvercopers, omme te gaen ten huyse van den voorsz. Claes de Goyer, ende aldaer te inventariseren de goederen, dan dat haer E. daer comende uytten huyse worden gehouden ende gekeert, waervan mijnheeren van den gerechte goetgevonden hadden den rade t'adverteren, ende voorts t'samenleyck t'adviseren, off men jegens hem den aenstaende nacht de vergaderinge aldaer soude gaen verstoren off den dach van morgen verwachten, het welck gediscoureert sijnde, is eyntelijck goetgevonden hierop te verstaen het advys van den heer commandeur des guarnisoens, ende sijn deselve gecommitteert de heere van Suylen, schout, ende d'Overste burgermeester, mitsgaders Volckert Both ende Doctor Elbertus Sosius, schepen, dewelcke quamen rapporteren, dat de heer commandeur goet vont de saecke an te laten staen tot morgen, ende middelertijt soude sodane goede wacht doen houden, datter geen swaricheyt soude vallen. - *Raadsbesluiten* van den 5. Dec. Zie verder de hierachter medegedeelde vonnissen etc.

(2) Tyman van Wee (Weede) burgerhopman 1606; raad 1607; capitein genomineert 1615; capitein van de vrijwillige burgers 1633. *Raadsbesluiten.*

(3) Ordonnantie op den brand. *Utr. Plakaatb.* III. 609.

+ in tijt van noot. Den 29. weder Tyman van Wee, Willem van Aucoop ende andere ingeluydt.+ Den 30. Wtenbogaert in den Dom gepreeckt. +Dec. 29.

Dit is het principaelste van dit jaer 1610. Dat ick meest hebbe gehoort ofte gesien. +Dec. 30.

Eynde des jaers anno 1610.

1611.

Nu come ick tot het jaer 1611, dat ick oock cortelijck beschryve sel; doch ick en sal+ alle dingen soo nau niet schryven, als 't voorleden jaer. Op nieujaersdach heeft +Jan. 1. Wtenbogaert+ in den Dom een schoone nieujaerspredicacy gedaen. Den 5. Claes de Gooyer weder ingeluydt+ met sijn soon. Den 15. January alle die soldaten stadskint +Jan. 5. gemaeckt, dat men haer+ niet meer sal borgen, dan daer de officieren voor spreken +Jan. 15. en goet voor sijn(1). Den 16. dach is Wtenbogaert geweest tot Kanter ende +Jan. 16. Helsdingen; maer hoe hy daer gevaren is, en+ weet ick niet; hy weet het best, wat bescheyt hy gecregen heeft. Den 19. Claes de Gooyer weder ingeluydt met sijn +Jan. 19. soon, als boven, voor de derde reyse. In dese maent is die borgerschap+ geset op 50 gulden in Wtrecht(2). Den 26. January is op die plaetse een geschavotteert, met +Jan. 26. roeden gegeesselt, met name Augustijn, eertijts ons doelmeester geweest, om dat hy tegen die soldaten eenige comosye gehadt hadde, ende is de eerste geweest, die+ openbaer is gestraft geweest, aengaende dese saecke van den trouble. Den 5. +Febr. 5. February is Crispijn, op die Nue, van een vendrich seer geslagen, ende in die cortegaerde gebrocht, ende op middach ten 2 uren heeft die banclock geluydt, om den vendrich te crygen, die soude+ 50 gulden hebben, maer is haest gemaeckt tusschen beyde syde. Den 8. is graeff Ernst met sijn huisvrouwe ingecomen, om den +Febr. 8. gouverneur Ogley sijn kint te heffen, d'welck geschiedde+ den 10. February in den Dom, alwaer de graeff met ons schoutin ende Rysenborch over stont; ende daer +Febr. 10. is een groote feeste gehouden tot den commandeur van alle die staten+ ende heeren, die daer waren; 't was een dochter ende hiet Lecresya. Den 11. heeft het seer+ +Febr. 11. gedondert ende geblixemt op maendachs avonts. Den 12. sijn alle die soldaten +Febr. 12. gemonstert,+ 15 vendels te voet, ende twee cornetten te peerde. Den 16. February sijn op Vredenborch 2 Francooysen gehangen, van den crijgsraet, ende is de eerste +Febr. 16. justytye geweest in dese trouble aen den hals. In dese maent begoste die ruytery lancks die straten te ryden des nachts, ende daer sijn vele borgers gevangen ende oock gepynicht, als Meester Andries, Johan Ruys,

(1) *Utr. Plakaatb.* III. 688.

(2) Vroeger betaalde men 25 gulden voor het regt van burgerschap, welke som nu verhoogd, en later weder verminderd werd. *Utr. Plakaatb.* III. 270.

Gerrit Obijn, ende noch vele gehaelt, oock borgermeester Kanter, met sijn soon Lambrecht Kanter(1) op den 21. dach 's morgens ingebracht sijnde gevlucht buyten die stadt, den schout met de diefflijders ende veel soldaten, die mede wt geweest hadden, om hen 's nachts te vangen, ende daermede inquamen, en boven gebrocht en wel bewaert. Den 22. twaelf+ ofte dertien ingeluydt, die wech sijn, onder welcke oock was Hendrik van Helsdingen, borgermeester geweest. In dese weke sijn die raden van die generale staten ingecomen. Den 27. sijn die voorschreven weder ingedaecht, maer Helsdingen niet; want sy hem dien+ volgende nacht inbrochten, wt den Hage, daer sy hem deden arresteren, als sy hoorden, dat hy daer was comen, om te procederen voor den borger, ende mede boven gebrocht en vast geset, ende wel bewaert(2). Den 28. begon men twee cortegaerden te maecken, aen+ elcke eyndt van de statencamer, een om die staten te bewaren. De eersten dach Meert+ oock een corte gaerde begonnen op dat Vredenborch voor die ruytery 's nachte in te waecken. Den 3. Meert is daer een Engels heer incomen, die 's avonts die soldaten in bataille heeft+ doen stellen op die Nue. Den 13. Meert sijn die voorschreven 12 weder ingeluydt voor de+ derde reyse. Den 19. Meert is meester Dirck, coster van de Geertenkerk ingeluydt, d'eerste+ reyse. Dese tijt sijn die staten generael na den Haghe getrocken, om sentencie te halen van de gevangenen personen, ende op goeyvrydach den 22. Meert weder comen, daerop paesavont+ goede tyding afquam door die stadt, maer was niet; want die staten t'samen vergaert waren in die statencamer, daer men doen al in waeckten aen de eynden. Den 29.+ weder die 12 ingeluydt voor die vierde reyse, ende noch 3 ofte 4 daerby, voer de eerste reyse. Oock is Croonenborch, onse roeper(3) gegeeselt, omdat hy qualijck sprak ende vloekte op die heeren tegen die soldaten, die hem quelden. Den 30. Meert alle die+ drayboomen(4) afgedaen ende wtgegraven, door die stadt, ende om die wallen, ende op het Janskerckhof, opdat sy niemant bijlen(5) souden. Den 6. April is Johannes Speenhove's(6) wijff+ gestorven, die lanck sieck geweest hadde, ende is weer getrout aen die vrou van Dirck Bos, capiteyn geweest, ende troude in den eerste van February 1610 in de Geertekerck.

+Febr. 22.
+Febr. 27.
+Febr. 28.
+Mart. 1.
+Mart. 3.
+Mart. 13.
+Mart. 19.
+Mart. 22.
+Mart. 29.
+Mart. 30.
+Apr. 6.

(1) Lambert Kanter, schepen 1600. 1. 2. 3; raad 1604. 5. 8.
(2) Hieromtrent leest men in het onuitgegeven register van *'t Commissieboek der staten*, in dato 23 Febr.: 'Commissie voor Ja. Meertensz. Meerlingen, sbt. schout, waerby hem belast wort te lichten den persoon van Hendrik van Helsdingen, wt de bewaringe van de E. Mo. HH. staten van Hollant, ende te leveren in handen van den officier der stadt Utrecht, fol. 181.
(3) Waarschijnlijk de stads omroeper.
(4) Draaiboomen, zoo als er nog wel ten plattelanden, op wegen en bij kerkhoven gevonden worden, stonden hier en daar in de stad en aan de singels. Zij werden des nachts en in geval van oploop gesloten, ten einde de straten te versperren. Vergelijk DE RIEMER, *Besch. v. 's Gravenh.* I. 98. noot *W.*
(5) *Bijlen*, dat is omhakken.
(6) Deze Johannes Speenhoven of Speenhovius was, den 19. Augustus 1605 tot predikant te Utrecht beroepen, den 28. Junij werd hem vergund de woning in Abraham Doly, vervolgens is hij den 8. Februarij, 1619 gelicentieert. *Raadsbesl.*

+ Den 17. Apr. is Lambrecht Kanter wt die gevangenis comen, ende de weet cregen, dat hy+ niet wt moste gaen tot weerseggens toe. Den 20. Meester (Dirck) weder ingeluydt, oock Albert+ Dier. Den 5. May is Hendr. van Nyeroy(1), cameraer der stadt, in de Jacobskerck onder 't preecken neergevallen, dat hy sterft. Omtrent desen tijt is daer een pooweet tot Drillenborch geweest, hem vermanende tot vrede, liefde ende eendracht aen den borger, daer hy over+ gestelt was, seyde hy tegen hem. Den 8. dach May heeft men drie van dese gevanghenen vermaent om te sterven, als Meester Andries, Jan Ruys, Gerrit Obijn, ende 's nachts het schavot gestelt op die plaets, ende 's morgens ten 3 uren al die 15 vendels ende de 2 vanen peerde in de wapen gestelt, ten 5 uren die ruytery van Amersfoort in laten comen, ende alle die poorten vast toegehouden. Ende ten 6 uren luide de banclock d' eerste reyse, ten 7+ uren die tweede reyse, op donderdach voor pingsteren den 9. May. Ondertusschen heeft men dat crijsvolck in orde gestelt, op die Nue 8 vendels, die Gansmarckt 2 vendels, op 't oude Kerckhoff één vendel, de Vischmarckt één vendel, rontom dat schavot één vendel in een rinck, daer ruyterij rontom van achteren, die Witvrouwenpoort 2 vendel, ende veel straten met ruytery; oock aan 't Katryne clooster ruytery, daer die staten waren. Ondertusschen heeft die borgery seer geloopen om genade aen heeren ende staten. Dat sant lach al op 't schavot, ende drie doodkisten voor in 't stadthuis stonden; soo heeft die banclock ten 10 uren weder geluyt; ende doen quam eerst op 't schavot Meester Andries in sijn hemt. Die sentencie gehoort hebbende, heeft hy aen den borger seer veel gesproken, ende ondertusschen een oploop gecomen, maer verginck ten besten; ende na verscheyden voetvallen binnen geleydt; ende doen Jan Ruys oock in 't hemt de sentencie gehoord hebhende, oock binnen geleydt; de derde Gerrit Obijn, seer mismaeckt sijnde, oock in 't hemt op sijn knien gevallen, de sentencie gehoort, oock tegen den borger wat gesprocken ende ingeleydt. By dese waren steets drie predicanten, daer sy mede op 't schavot quamen, ende de scherprechter daerby. Dese waren die sterven souden; sy wisten niet beters, elck voor haer hooft, voor dat sy genade hoorden; ten 4. Dirk Kanter oock sijn sentencie hoorde, ende wechgeleydt; ten 5. Hendrik van Helsdingen oock als boven geseyt is, ten 6. een coperslager, ten 7. een droogscheerder(2). Dit sijn degene, die op 't schavot sijn geweest, ende daechs daer vertogen; ende datelijck sijn mede alle die voorgenoemde ingeluydte personen gebannen, niet weder te comen op lijfstraffe, ende dat paerdoen daerby, die noch souden mogen misdaen hebben(3). Dit is 't principaelste van dese saecke, gepasseert tot noch toe. -

+Apr. 17.

+Apr. 20.

+May 5.

+May 8.

+May 9.

(1) Hendrik van Nyenrode, schepen 1604. 5. 6. 7. 8. 9. 10; cameraar 1610. *Raadsbesl.* en *Utr. Plakaatb.* III. 179.

(2) Coenraet Willemsz. en Cors. Corssz., de hun ten laste gelegde misdaden en vonnissen vindt men hierachter medegedeeld.

(3) De kronijkschrijver deelt ons, omtrent de ingeluide of in de zaak betrokkene personen niets verder mede, maar geeft in zijn werk, eene in druk uitgegevene verzameling van vonnissen, welke verzameling wij volledigheidshalve, achter de aanteekeningen dit jaar betreffende, laten volgen.

Den 30. May is de president Radelant ende de procureur-generael[1] afgeset, omdat sy goet borgers waren, ende sijn wt dat hoff gedaen. Den 6. Juny is de lantgrave van Hessen in Wtrecht geweest, alwaer groote mangafycheyt was onder die soldaten, die hy ginck sien door die stadt. Den 15. Juny is Gerrit Jansen dekenkremer op die plaetse gegeeselt ende geschavotteert, om qualijck spreken; na dat hy verscheyden reysen was ingeluydt, is hy noch gevangen geworden buyten die stadt, ende sijn swager, met name Ledolphus Jansen, rumoermaeckende met een bloot mes onder de justicie, is oock gevangen, ende acht dagen daerna oock gegeeselt op 't groote schavot. Sijn sentencie was, om te sterven, maer om een passy, die hy hadde, en is 't niet gedaen geworden; want hy die passy noch creech in den buegel aen den pael, doen men hem geeselen soude. Den 22. July op maendach is de schuttery voor de tweede ryse opgetogen, onder beleydt van den krijchshaftigen vromen collonel Drillenborch ende Bodt, cornels capiteyn. Den 5. Augusty is de graeff Philips van Bueren[2], sone van den prins van Oranje, incomen met sijn huysvrouwe, ende heerlijck ingehaelt, oock daerna den 11. weder wtgeconvooyt van 't garnisoen ende de heeren. Den 6. Augusty een groot onweder geweest van groote hagelsteenen in sommige steden, als tot Amsterdam ende Haerlem, maer insonderheit tot IJsselstein, daer steenen vielen van 4 ofte 5 lood, ende in 't midden een fatsoen als een doodtshooft met even soo vele syden. Den 5. September is den hertoch van Nieuborch tot Wtrecht geweest, ende daechs daerna vertrocken.

+May 30.
+Juny 6.
+Juny 15.
+July 22.
+Aug. 5.
+Aug. 6.
+Sept. 5.

Dit is het principaelste dat in 't jaer anno 1611 is gepasseert, dat ick hier cortelijck hebbe in een somma byeenvergadert, om memorie te verstercken.

Eynde des jaers anno 1611.

(1) Zie over dezen Willem van Radelant en den procureur-generaal van Leeuwen onze Kronijk op het jaar 1618, den 26. Aug. in de aanteekeningen.

(2) Philips Willem resideerde destijds in zijne heerlijkheid Breda, maar deed van tijd tot tijd kleine uitstappen naar Brussel, naar Oranje of wel naar Holland. VAN CAPELLE, in zijne Verhandeling over den graaf van Buren, heeft weinig bijzonderheden deze jaren betreffende.

Copien van de sententien, ofte vonnissen binnen Wtrecht gewezen, *teghens verscheyden persoonen, die gecomplotteert, ende voorgenomen hadden, omme den heere commandeur ende krijchsvolck, deur ordre van de Ho. ende Mo. Heeren die Staten Generael van de vereenichde Nederlanden, ende Syne Princel. Exc. binnen de voorschreven stadt commanderende, ende garnisoen houdende, te vermeesteren, ende de E. Heeren Staten 's landts van Wtrecht te overvallen, om te brenghen, ende meer andere grouwelicheyden te pleghen, ende haer selven, ende andere van hunne factie, met gewelt in de regieringhe, ende des Lants Officien te stellen*[1].

Alsoo JAN RUYSCH, bastaert, schoenmaecker alhier binnen Wtrecht, jegenwoordich gevangen opten huyse van Hasenberch, buyten pyne ende banden van ysere bekent heeft, dat hy gevangen nae dat Syne Gen. graeff Ernst van Nassau den magistraet verandert heeft, tot verscheyden reysen geweest is, ten huyse van Claes Evertsz. van Geyn, in de wandelinge genaemt de Goyer, ende oock op andere plaetsen als daer van aenslagen gesproken worden, vergeseltschapt met de voorsz. Claes Evertsz., Tyman van Wee, Willem van Aucoop, Mr. Andries coster ende schoolmeester S. Nicolaes, Merten Gerritsz., Jacob Aertsz. ende anderen, dat ten huyse van Claes Evertsz. voorsz. principalijck gemaeckt is den schrickelijcken ende boosen aenslach, om het krijchsvolck door ordere van de Ho. Mo. heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden, ende Syne Princel. Exc. binnen de stadt Wtrecht garnisoen houdende, te vermeysteren, de magistraet weder af te setten, noemende deselve te wesen een deel quidams, ende seggende, dat Kanter ende Helsdingen haer overicheyt waren, ende deselve met gewelt weder in te dringen, ende der statencamere, als die heeren staten op een beschrijvinge ofte generaele dachvaert vergadert souden wesen, om dat men se dan al te samen by den anderen soude hebben, op schoonen middach omtrent 12 uren, met geweldt te besetten, daer toe in den hoff van Lambert Kanter 200 musquettiers souden geleyt worden, ende in de Swarte Clock oock eenige borgerye, ende in de vergaderinge van de heeren staten, doen comen tien ofte twaelf mannen met lange mantels, hebbende daer onder een cort roer met een sabel, die seggen souden jegens de heeren staten: Geeft ons onse privilegien ofte dat gaetter door; dat sy de heeren staten alsdan vast houden, doen reeckenen, ende wel soo tracteren souden, dat sy niet weder in den Haghe souden loopen clagen, ende in heurluyder plaetse anderen, daer van eenige in de informatie genoemt worden, in de regeringe stellen, ende dat sy aldaer in de statencamer door een oudt manneken toegemaect ende gedeguiseerd als een statenbode, den heere commandeur over het krijchsvolck souden ontbieden, *cito*, *cito*, ende hem by de cop vatten ende afdwingen patente om de soldaten te doen vertrecken; dat Willem van Aucoop presenteerde voor te gaen, seggende: soo ick wijcke, soo doorschiet my, welcken aenslach hy gevangen ende sijn complicen al voor hadden om in 't werc te stellen, op de leste voorgaende beschrijvinge. Item dat hy gevangen daer na op een ander tijt was geweest ten huyse van Claes Pauwelsz. Verriet, in de Rydende Bode, met Claes Evertsz.,

(1) Tot Wtrecht, by Salomon de Roy, ordinaris drucker van de heeren staten 's landts van Wtrecht. 1611. 4to. tweede uitgave id. 1611. 4to.

Tyman van Wee ende andere omtrent 16 ofte 17 persoonen sterck, ende dat Tyman van Wee haer aldaer voorgehouden hadde dese woorden, ende afgenomen hadde den navolgenden godloosen, grouwelijcken ende den execrabelen eedt: Goede mannen, 't gene dat ick u lieden hier voordragen sal, dat moet secreet blyven, ende wy mosten

malcanderen trouwelijck helpen, by last, by brant, by noot, ende getrouwelijck bystaen, ende die geene die het uytbrengt ofte seyt, al waer het jegens sijn eygen wijff, die sal duyvels eygen wesen, ende dat hy gevangen ende anderen daer op seyden: jae, verclarende hy gevangen, dat de voorsz. grouwelijcken ende godloosen eedt strecte om by alle voorvallende occasien haren abominablen, moordadigen aenslach op de soldaten, de magistraet, ende de heeren staten in 't werck te stellen, ende dat alle de gene, die by het doen van denselven eedt geweest sijn, ende oock hy gevangen van dier meeninge waren, seggende Tyman van Wee voorder na gedanen eedt: Ick, Jacob Aertsz. ende Herman Henricsz. Backer, sullen u seggen wat gylieden doen sult, ende op alles ordre stellen, verclarende hy gevangen voorts, dat dese drye by Claes Evertsz. voornoemt beraemt waren, om te wesen de hoofden in 't neder-eynt van de stadt, ende dat sy in 't over-eynt van de stadt oock wel hoofden vinden souden; dat Claes Evertsz., Gerrit Gerritsz. Backer ende meer anderen, hem gevangen wel geseyt hebben, dat Jacob Aertsz. ende Merten Gerritsz. dicwijls by Kanter ende Helsdingen geweest sijn, ende met haer gesproken hebben; dat Claes Evertsz. hem gevangen oock selfs geseyt heeft, dat hy tot verscheyden reysen by Kanter geweest is, ende hem selfs, oock noch nae de Ossemerct lestleden gesproken hadde, dat hy Claes Evertsz. wel raet wiste om de clock S. Nicolaes te doen trecken, door Mr. Andries coster aldaer, ende S. Geert door Mr. Dirck coster aldaer, dat voorder gebleecken is, dat de voorsz. Willem van Aucoop, Hendrick Jansz. den Boer ende andere op S. Nicolaes avondt, (als de voorgenoemde Claes Evertsz. ontboden sijnde voor de magistraet te comen, 't selve geweygert, ende den officier ende schepenen commende om hem te halen, geresisteert hadde) alle mogelicke debvoir hebben gedaen om hare complicen op te been te crygen, ende 't gene sy jegens den commandeur ende de soldaten, mitsgaders de magistraet ende de heeren staten voor hadden, by avondt, emmers voor twaelf uren des nachts, hadden willen attenteren, aleer de compagnie ruyter van Syne Princel. Exc., ende de compagnien voetvolck, by de heeren staten van Wtrecht ontboden, soude connen aencomen. Dat oock desen gevangen met Meester Andries coster ende schoolmeester Sinte Nicolaes, ende andere syne complicen, daer naer beducht sijnde, dat haer boos voornemen ende schrickelijcken aenslach ontdeckt soude worden, by malcanderen sijn geweest, ten huyse van Claes Henricksz., kistmaecker ende biertapper aen de Vyebrugh, alwaer syluyden gelijcken godtloosen, grouwelijcken ende execrabelen eedt malcanderen voorhielden ende hebben gedaen, te weten: dat hy duyvels eygen soude wesen, die yet van haren aenslach ende eedt in de Rydende Bode gedaen, soude openbaren ofte belijden, ende dat hy gevangen ende andere syne complicen daer op geseyt hadden: jae wel, alles niet tegenstaende dat hy gevangen onlangs te vooren beneffens andere goede ende vrome edelen burgeren ende ingesetenen deser stadt, den behoorlijcken eedt van getrouwicheyt aen Godt, ende de heeren staten ende de magistraet hare wettige overicheyt hadde gedaen. De voortganck van welcken sediteusen ende moortdadigen aenslach, ten waere die door Godts sonderlinge genade ontdeckt ende verhindert ware geweest, niet alleen veroorsaeckt en soude hebben een groote bloetstortinge, soo van de goede burgeren ende ingesetenen deser stadt onder malcanderen, midtsgaders van de soldaten ter ordonnantie van de Ho. Mo. heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden, ende Syne Princel. Exc., binnen dese stadt garnisoen houdende, maer oock gestreckt soude hebben tot perturbatie van de gemeene rust, ruine, oppressie ende onderganck van de stadt, mitsgaders van

den geheelen staet van den lande van Wtrecht in 't particulier, ende tot crenckinge van de publijcke authoriteit, mitsgaders van den welstant van de vereenichde Nederlanden in 't generael, ende daeromme aen den principale autheurs, complicen ende participanten van dien, ende sulcx aen desen gevangen, anderen ten exemple, behoort gestraft te worden, te meer om dat hy gevangen in de voorgaende schrickelijcke muyterye hem oock groffelijck heeft misbruyct: Soo

is 't, dat die gecommitteerden der Hooge ende Mogende heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden als by de selve met advyse van Syne Princel. Exc., ende des raedts van state specialijcken tot de kennisse ende judicature deser saecke mede gelast ende geauthoriseert sijnde, ende hier van aen hare Ho. Mo. communicatie ende openinge gedaen hebbende, die E.E. heeren staten 's landts van Wtrecht, eensamentlijck het gerecht der stadt Wtrecht, doende recht op de aenclachte ende conclusie van den schout derselver stadt:

Verclaert hebben ende verclaeren by desen, dat de voorschreve Johan Ruysch begaen heeft *Crimen laesae Majestatis*, ende daer over verbeurt lijf ende goet, condemneren oversulcx den voorschreven gevangen gebracht te worden ter plaetse daer men gewoonlijck is justitie te doen, ende aldaer geëxecuteert te worden met den sweerde datter de doot nae volcht, verclarende syne goederen geconfisqueert tot behouf van den heere van den lande.

Aldus gedaen ende gearresteert t' Wtrecht den 7. May 1611.

Ende was onderteyckent,

G. HAMEL.

Alhoewel JAN RUYSCH, schoenmaecker gevangen, volgende die sententie jegens hem alreede gepronuntieert, ten exempele van andere, behoorde metter doot gestraft te worden: Soo is 't nochtans, dat die gecommitteerden van de Ho. ende Mo. heeren die staten generael van de vereenichde Nederlanden, die heeren staten 's landts van Wtrecht, ende die van den gerechte der stadt Wtrecht, gelet hebbende op de ernstige bede ende intercessie van de borgemeesteren, mitsgaders van den eersamen ende godtvruchtigen kercken-dienaren met den kercken-raedt, ende eenige andere goede ende vrome burgeren deser stadt, meer genegen wesende om te gebruycken genade dan rigeur van justitie, hebben de lijfstraffe in de bovengeschreven sententie geroert, gemitigeert ende versacht, gelijck sy die mitigeren ende versachten mits desen, ende bannen oversulcx den voorschreven gevangen ten eeuwigen dagen uyt alle de geuniëerde Nederlanden, landtschappen ende steden aen deselve behoorende, sonder daerinne wederomme te mogen comen, op pene van aen het leven gestraft te worden; te ruymen de stadt, steden ende landen van Wtrecht, binnen den tijdt van vierentwintich uren, ende d' andere landen binnen acht dagen daer na, verclarende syne goederen vervallen ende verbeurt te sijn aen den heere van den lande.

Gegeven t' Wtrecht op den negenden May 1611.

Ende was onderteyckent,

G. HAMEL.

Alsoo Mr. ANDRIES HENDRICKSZ., schoolmeester ende coster van S. Nicolaes kercke alhier binnen Wtrecht, jegenwoordelijck gevangen opten huyse van Hasenberch, buyten pyne ende banden van ysere bekent heeft, dat hy gevangen nae dat Syne Gen. graeff Ernst van Nassau, de magistraet verandert heeft, tot verscheyden reysen geweest is ten huyse van Claes Evertsz. van Geyn, in de wandelinge genaemt de Goyer, als daer van aenslagen gesproken worden, vergeseltschapt met de voorschreven Claes Evertsz., Tyman van Wee, Willem van Aucoop, Jan Ruysch schoenmaker, Merten Gerritsz., Jacob Aertsz., ende meer anderen, ende dat aldaer ten huyse van Claes Evertsz. voorsz. principalijck gemaect is, den schrickelijcken ende boosen aenslach, om het krijchsvolck door ordere van de Ho. Mo. heeren die staten generael der

vereenichde Nederlanden, ende Syne Princelijcke Excellentie binnen de stadt Wtrecht garnisoen houdende, te vermeysteren, de magistraet weder af te setten, noemende deselve te wesen maer een deel quidams ende seggende dat Kanter ende Helsdingen haer overicheydt waren, ende deselve weder in de magistraet te setten,

ende der statencamere, als die heeren staten op een beschrijvinge ofte generaele dachvaert vergadert souden wesen, op schoonen middach omtrent 12 uren, met geweldt te besetten, daer toe men in den hof van Lambert Kanter 200 musquettiers moeste leggen ende in de Swarte Clock oock eenige borgerye, ende in de vergaderinge van de heeren staten doen comen tien ofte twaelf mannen met lange mantels, daer onder hebbende een cort roer met een sabel, die seggen souden jegens die heeren staten: Geeft ons onse privilegien ofte dat gaetter door, ende dat sy aldaer in de statencamer door een oudt manneken toegemaeckt ende gedeguiseert als een statenbode, de heere commandeur over het krijchsvolck souden ontbieden *cito cito*, ende hem afdwingen patente om de soldaten te doen vertrecken, ende dat de voorschreven Claes Evertsz., Willem van Aucoop, ende een jongman met een lang aensicht, die hy gevangen aen den Steenwech wel hadde sien staen, dan sijnen naeme niet en wiste, seyden dat het geen muyterye en was, dat de heeren geen wettelijcke overheydt en waren, dat hy Aucoop wilde eenen voorganger sijn, ende den voorschreven Jacob Aertszen. Dat hy met sijn vendel eerst soude uytcomen, welcken aenslach hy gevangen ende sijn complicen al voor hadden om in 't werc te stellen op de leste voorgaende beschryvinge. Item dat hy gevangen daer nae op een ander tijdt was geweest ten huyse van Claes Pauwelsz. Verriet, in de Rijdende Bode, met Claes Evertsz. voorschreven, Tyman van Wee ende andere, ende dat Tyman van Wee haer aldaer voorgehouden hadde dese woorden, ende afgenomen den naevolgenden godtloosen, grouwelijcken ende execrabelen eedt: Goede mannen, 't geen dat hier geschiet dat moet secreet blyven, ende wy mosten malcanderen trouwelijck bystaen, ende die geene die het uytbrengt ofte seyt, al waer het jegens sijn eygen wijff, die sal duyvels eygen wesen: ende dat hy gevangen ende anderen daer op haer vingeren hebben opgesteecken, verclarende hy gevangen, dat de voorschreven grouwelijcken ende godtloosen eedt streckte om by alle voorvallende occasien haren abominablen moordadigen aenslach op de soldaten, de magistraet ende de heeren staten in 't werck te stellen, ende dat alle de gene, die by het doen van den selven eedt geweest sijn, daer van kennisse hadden. Dat oock hy gevangen bekent heeft, dat hy over desen aenslach tweemael hadde gecommuniceert met Dirck Kanter, te weten, eerst t' syne Kanters huysinge, door begeerte van Claes Evertszen voorsz. ende andere sijne complicen doen ter tijdt ten huyse van den selven Claes Evertsz. in merckelijcken getale vergadert sijnde, ende daernae noch eens op 't kerckhof van Sinter Nicolaes. Dat hy gevangen van Claes Evertsz. voornoemt gevraecht sijnde, of hy geen raedt en wist om die clock te trecken? geseydt heeft, dat hy daer wel een toe wiste te crygen. Dat voorders gebleken is dat de voorsz. Willem van Aucoop, Hendrick Janszen den Boer ende andere op S. Nicolaes avont (als de voornoemde Claes Evertsz. ontboden sijnde voor de magistraet te comen 't selve geweygert ende den officier ende schepenen, comende om hem te haelen, geresisteert hadde) alle mogelijck debvoir hebben gedaen om hare complicen op te been te crijghen, ende 't gene sy jegens den commandeur ende soldaten, mitsgaders de magistraet ende de heeren staten voor hadden, by avont, emmers voor twaelf uren des nachts hadden willen attenteren, al eer de compagnie ruyter van Syne Princel. Excell. ende de compaengien voetvolck by de heeren staten van Wtrecht ontboden, souden connen aencomen. Item dat Johan Jansz. de soon in 't Vliegende Vercken, hem gevangen, in sijn school op S. Nicolaes avondt ofte omtrent de selve tijdt nae sijn beste onthout, hadde comen seggen: Mijn is daer geseyt, het sal van daech aengaen, ick wil mijn laecken afhalen, ende passen

op mijn geweer, past gy oock op u geweer. Dat oock desen gevangen met Johan Ruysch ende andere syne complicen daer naer beducht sijnde, dat haer boos voornemen ende schrickelijcken aenslach ontdeckt soude worden, malcanderen ten huyse van Claes Heyndricsz., kistemaker ende biertapper aen de Vyebrug, by gelijcken godtloosen

ende grouwelijcken eedt van duyvels eygen te sullen wesen belooft hebben haren aenslach secreet te houden, ende niet te belyden, (alles niet tegenstaende dat hy onlangs te vooren, beneffens andere goede ende vrome edelen burgeren ende ingesetenen deser stadt, den behoorlijcken eedt van getrouwicheydt aen Godt ende de heeren staten ende magistraet hare wettige overicheydt hadde gedaen. De voortganck van welcken seditieusen ende oproerigen aenslach, ten ware die door Gods sonderlinge genaede ontdeckt ende verhindert ware geweest, niet alleen veroorsaeckt en soude hebben een groote bloetstortinge, soo van de goede burgeren ende ingesetenen deser stadt onder malcanderen, mitsgaders van de soldaten ter ordonnantie van de Ho. Mo. heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden ende Syne Princel. Excell. binnen dese stadt garnisoen houdende, maer oock gestreckt soude hebben tot perturbatie van de gemeene ruste, ruine, oppressie ende onderganck van de stadt, mitsgaders van den geheelen staet van den lande van Wtrecht in 't particulier, ende tot crenckinge van de publycke authoriteit, mitsgaders van den welstandt van de vereenichde Nederlanden in 't generael. Ende daeromme aen de principale autheurs, complicen ende participanten van dien, ende sulcx aen desen gevangen, anderen ten exempele, behoort gestraft te worden: Soo is 't, dat die gecommitteerden van de Ho. ende Mo. heeren staten generael der vereenichde Nederlanden, als by deselve met advyse van Syne Princel. Excell. ende rade van state specialijcken tot de kennisse ende judicature deser saecke mede gelast ende geauthoriseert sijnde, ende hier van aen haere Ho. Mo. communicatie ende openinge gedaen hebbende, die heeren staten 's landts van Wtrecht, eensamentlijck het gerechte der stadt Wtrecht, doende recht op de aenclachte ende conclusie van den schout derselver stadt: Verclaert hebben ende verclaeren by desen, dat de voorschreve Meester Andries begaen heeft *Crimen laesae Majestatis*, ende daer over verbeurt lijf ende goet, condemneren over sulcx den voorschreven gevangen gebrocht te worden ter plaetse daer men gewoonlijck is justitie te doen, ende aldaer geëxecuteert te worden met den sweerde datter de doodt nae volcht, verclarende syne goederen geconfisqueert, tot behouf van den heere van den lande.

Aldus gedaen ende gearresteert t' Wtrecht den 7. May 1611.
Ende was onderteyckent,
G. HAMEL.

Alhoewel Mr. ANDRIES, coster ende schoolmeester van S. Nicolaes, gevangen, volgende die sententie jegens hem alreede gepronuntieert, ten exempele van andere, behoorden metter doot gestraft te worden: Soo is 't nochtans, dat die gecommitteerden van de Hooge ende Mogende heeren die staten generael van de vereenichde Nederlanden, die heeren staten 's landts van Wtrecht, ende die van den gerechte der stadt Wtrecht, gelet hebbende op de ernstige bede ende intercessie van de borgemeesteren, mitsgaders van den eersamen ende godtvruchtigen kercken-dienaren met den kercken-raedt, ende eenige andere goede ende vrome burgeren deser stadt, meer genegen wesende om te gebruycken genade dan rigeur van justitie, hebben de lijfstraffe in de bovengeschreven sententie geroert, gemitigeert ende versacht, gelijck sy die mitigeren ende versachten mits desen, ende bannen oversulcx den voorschreven gevangen ten eeuwigen dagen uyt alle de geuniëerde Nederlanden, landtschappen ende steden aen deselve behoorende, sonder daerinne wederomme te mogen comen, op pene van aen het leven gestraft te worden, te ruymen de stadt, steden ende landen

van Wtrecht, binnen den tijdt van vierentwintich uren, ende d'andere landen binnen acht dagen daernae, verclarende syne goederen vervallen ende verbeurt te sijn aen den heere van den lande. - Gegeven t' Wtrecht op den 9. May 1611.

Ende was onderteyckent,

G. HAMEL.

Alsoo JOHAN GERRITSZ. CLINCKET, laymaker, geboren van Ludickhuysen in 't sticht van Munster, woonende alhier binnen Wtrecht, jegenwoordelijck gevangen op den huyse van Hasenberch, buyten pyne ende banden van ysere bekent heeft, dat hy gevanghen nae dat Syne Gen. graeff Ernst van Nassau de magistraet verandert heeft, tot verscheyden reysen geweest is ten huyse van Claes Evertsz. van Geyn, in de wandelinge genaemt de Goyer, ende oock op andere plaetsen als daer van aenslagen gesprocken worden, vergeseltschapt met de voorschreven Claes Evertsz., Tyman van Wee, Willem van Aucoop, Mr. Andries, coster ende schoolmeester van S. Nicolaes kerk, Jan Ruysch, schoenmaker, Merten Gerritsz., Jacob Aertsz., ende meer anderen, ende dat aldaer ten huyse van Claes Evertszen voorschreven, principalijck gemaeckt is, den schrickelijcken ende boosen aenslach, om het krijchsvolck door ordere van de Ho. Mo. heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden, ende Syne Princel. Excell. binnen de stadt Wtrecht garnisoen houdende, te vermeysteren; de magistraet weder af te setten, noemende deselve maer te wesen een deel quidams, ende seggende, dat Kanter ende Helsdingen haer overicheydt waren, ende deselve met gewelt weder in te dringen, ende der statencamere, als die heeren staten op een beschrijvinge ofte generale dachvaert vergadert souden wesen, op schoonen middach omtrent twaelf uren, met gewelt te besetten, daer toe men in den hoff van Lambert Kanter 200 musquettiers soude leggen, ende in de Swarte Klock oock eenige borgerye, ende als die statencamer soo beset soude wesen, dat dan Kanter ende Helsdingen die staten tot de rekeningen wel souden dwingen, welcken aenslach hy gevangen ende sijn complicen al voor hadden om in 't werck te stellen op de leste voorgaende beschrijvinge. Item dat Claes Evertsz. voorschreven hem gevangen ende meer anderen van syne complicen daer nae op een ander tijt hadde doen vergaderen ten huyse van Claes Pauwelsz. Verriet, in de Rydende Bode, alwaer deselve Claes Evertsz., Tyman van Wee, hy gevangen ende anderen tot achttien ofte negentien in getaele vergadert sijn geweest, ende dat Tyman van Wee haer aldaer voorgehouden heeft dese woorden ende den naevolgenden godtloosen grouwelijcken ende execrabelen eedt: Goede mannen 't geene dat ick seggen sal dat moet secreet blijven, ende wy moesten malcanderen trouwelijck helpen, by last, by brant, by noot, ende getrouwelijck bystaen, ende die gene die het uytbrengt ofte seyt, al waer het jegens sijn eygen wijff, die sal duyvels eygen wesen, ende dat hy gevangen ende anderen daer op den eedt hebben gedaen ende geseyt: jae, verclarende hy gevangen dat den voorschreven grouwelijcken ende godtloosen eedt strecte om by alle voorvallende occasien haren abominablen moordadigen aenslach op de soldaten, de magistraet ende de heeren staten in 't werck te stellen, ende dat alle de gene, die by het doen van denselven eedt waren, daer inne consenteerden, ende dat sy sich met die woorden dat by last of by brandt syluyden malcanderen souden bystaen beholpen, maer die meeninge was die soldaten uyt te jagen, ende dan die heeren wederom op te doen staen, ende setten die ander, die graeff Ernst gecasseert hadde, wederom in haer volle possessie, ende dat sy vermaenden van brant of last, dat men alsdan malcanderen soude bystaen, dat was maer dat sy sorgden, dat het yemant van henluyden soude uytbrengen, ende dat sy sich dan daer mede souden verantwoorden: dat Tyman van Wee, Herman den Backer ende Jacob Aertsz resolutie soude nemen, hoe men de saecke soude in 't werck stellen om de soldaten uyt de stadt te crijgen, ende soo sy het met haer dryen niet vinden en conden, soo souden sy noch drie tot haer nemen, namentlijck Claes Evertsz. voorsz., Hendric Peterssen ende Meester Andries voornoemt, dat hy wel gehoort heeft dat

Jacob Aertsz. veel tot Kanters ginc, ende Claes Evertsz. tot Hendrick van Helsdingen, dat voorders hy gevangen Johan Feyt, ende Coenraet Willemsz. coperslagers, met Claes van Royesteyn op S. Nicolaes avont (als de voornoemde Claes Evertsz. ontboden synde voor de magistraet geweygert hadde te comen,

ende den officier ende schepenen, comende om hem te haelen, geresisteert hadde, Willem van Aucoop ende Hendrick Jansz. den Boer alle mogelijcke debvoir deden om haer complicen op te been te crijgen, ende 't gene sy jegens den commandeur ende soldaten, mitsgaders de magistraet ende de heeren staten voor hadden, by avont immers voor twaelf uren des nachts hadden willen attenteren aleer de compagnie ruyter van Syne Princel. Excell. ende de compagnie voetvolck, by de heeren staten van Wtrecht ontboden, souden connen aencomen) in den avontstont gegaen sijn boven in de stadt, om te sien hoe het daer al stont, ende comende ontrent de Smeebrug gesproken hebben Aert van Dijck, die henluyden seyde, onse borst sijn allegader by malcanderen, elc past op sijn geweer, ende ick op het mijn oock, het mijn staet hier al gereet, ick en denck niet of daer sal haest wat vallen, dat sy van daer gegaen sijn in de Massegarst, by Jacob Hendricz. mutsemaecker, die in de voorgaende muyterye corporael geweest is, ende hem geseyt, 't gene sy van Aert van Dijck verstaen hadden, hoe het boven in de stadt stont, die daer op seyde, dat hy het wel wiste, ende dat hy ende anderen daer omtrent geresolveert waren haer buerte te bewaeren ende niemant door te laten, dat sy van daer voortgegaen sijn voor de deur van Aert Willemz. van Laeckenvelt, snijder ofte cleermaecker, oock woonende in de Marssegarst, ende geweest sijnde in de voorgaende muyterye provoost, dat die terstont uyt sijn deur quam bersten, ende vraechde: sal 't haest aengaen? ende gaf goede courage, ende seyde als 't daer op aencomt wy sullen met een tree, met een vaert de sleutels van de Buyrkercktoorn halen, ende luyden de clock, t' welck sy alle toestemmende, sijn naer huys gegaen om haer geweer gereet te maken, ende op den haspel te passen, soo sy dat noemden, dat een weynich tijts daer naer by hem gevangen gecomen sijn, Willem van Aucoop ende Hendrick Janszen den Boer, ende hem seyden, dat sy quamen uyt Tyman van Wee's quartier, ende aldaer hadden hooren seggen, dat die borst daer oock op haer geweer pasten, daer byvoegende dese woorden: boven in de stadt is de borst al lustig ende couragieus, elck past op sijn geweer, de borst wilde wel dat sy daer al aen waren, het moet in de voornacht geschieden eer het volck aencomt, ende dit alles niet tegenstaende dat hy gevangen onlangs te voren, beneffens andere goede ende vrome edelen, borgeren ende ingesetenen deser stadt, den behoorlijcken eedt van getrouwicheit aen Godt ende de heeren staten ende de magistraet haer wettighe overicheydt hadde gedaen. De voortganck van welcken seditieusen ende oproerigen aenslach, ten waere die door Godts sonderlinge genade ontdeckt ende verhindert ware geweest, niet alleen veroorsaeckt en soude hebben een groote bloetstortinge, soo van de goede burgeren ende ingesetenen deser stadt onder malcanderen, mitsgaders van de soldaten, ter ordonnantie van de Ho. Mo. heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden ende Syne Princel. Exc. binnen dese stadt garnisoen houdende, maer oock gestreckt soude hebben tot perturbatie van de gemeene rust, ruine, oppressie ende onderganck van de stadt, mitsgaders van den geheelen staet van den landen van Wtrecht in 't particulier, ende tot crenckinge van de publijcke authoriteit, mitsgaders van den welstant van de vereenichde Nederlanden in 't generael, ende daeromme aen de principale autheurs complicen ende participanten van dien, ende sulcx aen desen gevangen, anderen ten exemple, behoort gestraft te worden, te meer om dat hy gevangen in de voorgaende schrickelijcke muyterye hem oock seer groffelijck heeft misbruyckt: Soo is 't, dat de gecommitteerden der Ho. ende Mo. heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden, als by deselve met advsye van Syne Princel. Excell. ende des raets van state specialijck tot de kennisse ende

judicature deser saecke mede gelast, ende geauthoriseert sijnde, ende hier van aen haere Ho. Mo. communicatie ende openinge gedaen hebbende, die heeren staten 's landts van Wtrecht, eensamentlijck het gerecht der stadt Wtrecht, doende recht op de aenclachte ende conclusie van den schout derselver stadt:

Verclaert hebben ende verclaeren by desen, dat de voorsz. Johan Gerritz. begaen heeft *Crimen laesae Majestatis*, ende daer over verbeurt lijf ende goet, condemneren oversulcx den voorsz. gevangen gebracht te worden ter plaetse daer men gewoonlijck is justitie te doen, ende aldaer geëxecuteert te worden met den sweerde datter de doot naevolcht, verclarende syne goederen geconfisqueert tot behouf van den heere van den lande.

Aldus gedaen ende gearresteert t' Wtrecht den 7. May 1611.
Ende was onderteyckent,
G. HAMEL.

De gecommitteerden van de Ho. ende Mo. heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden, mitsgaders die Ed. heeren staten 's landts van Wtrecht, eensamentlijck 't gerecht der stadt Wtrecht, gesien de ootmoedige supplicatie van JOHAN GERRITSZ. CLINCKET gecondemneerde, daer by hy te kennen geeft, dat hy de waerheyt van syne forfaicten ende delicten goetwillichlijck geseyt ende bekent, van deselve sonderlinge leetweesen ende berouw heeft. Dat hem oock ten aensiene van syne goetwillige bekentenisse, niet alleene van sijn misbruycken ende delicten, maer oock omdat hy te kennen gegeven ende geopenbaert heeft 't secreet van den aenslach, ende den eedt in de Rydende Bode gedaen, by den voorsz. gerechte hope van gratie gegeven is: biddende ende versoeckende daeromme ootmoedelijck om gratie ende genade. Hierop alvoorens gehoort hebbende, 't advys van den schout der stadt Wtrecht, ende meer genegen wesende tot clementie ende genade, als tot rigeur van justitie, oock begeerende den suppliant volcomentlijck ende effectuelijck te laten genieten de gratie, daer van hem by den voorsz. gerechte hope gegeven is, quyt gescholden ende geperdonneert, schelden quyt ende perdonneren by desen, alle syne forfaicten ende delicten mette penen ende straffen in de bovengeschreven sententie geroert, ontslaen hem uytter apprehensie, ende imponeren allen officiers ende justiciers, daer over een swygen ende silentium, mits dat hy suppliant hem voortaen drage in stilheyt ende obedientie, als een goet ende getrouw ondersaet behoort.

Gegeven t' Wtrecht op den 7. May 1611.
Ende was onderteyckent,
G. HAMEL.

Alsoo GERRIT OBIJN, gewesene postmeester van de Ho. Mo. heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden, residerende alhier binnen Wtrecht, jegenwoordich gevangen opten huyse van Hasenberch, buiten pyne ende banden van ysere bekent heeft, dat Jacob Aertsz. ende hy gevangen, nae dat Syne Gen. graeff Ernst van Nassau den magistraet verandert heeft, tot verscheyden reysen t' samen gesproocken ende beraetslaecht hebben over den schrickelijcken ende boosen aenslach, om den heere commandeur ende het krijchsvolck, door ordre van de Ho. Mo. heeren die staten generael voornoemt ende Syne Princel. Excell. binnen de stadt Wtrecht commanderende ende garnisoen houdende, te vermeysteren, de magistraet weder af te setten, Kanter ende Helsdingen met den anderen weder in te voeren, de statencamer te verseeckeren, ende de heeren staten af te setten ende te veranderen, dat Jacob Aertsz. wel raet wiste om 700 ofte 800 mannen by den anderen te crygen, ende tegens hem gevangen geseyt heeft: hadden wy de staten doot geslagen soo en hadden wy dese swaricheyt niet gehadt, ende dat Bartholomeus van Wee tegens hem gevangen

oock wel geseyt heeft, hadden wy daer mede voortgegaen het hadde best geweest, seggende hy gevangen daerby, dat Bartholomeus van Wee die gene is, die hem in dese swaricheyt gebrocht heeft. Dat oock hy gevangen gedachvaert sijnde om te comen ten huyse van Claes Pauwelsz. Verriet, in de Ry-

dende Bode, hy gevangen aldaer geweest is met Claes Evertsz. van Geyn, in de wandelinge genaemt de Goyer, Tyman van Wee, Jacob Aertsz. ende meer andere syne complicen in merckelijcken getale, alwaer, nae dat Tyman van Wee syne propoosten totten voorsz. aenslach dienende geseyt hadde, hy, Tyman van Wee, ginck staen aen de schoorsteen, ende dat Gerrit de Backer aleer Tyman van Wee voort begonst te spreken, vraegde, of de camer oock dicht was, ende ofte daer geen glippers ofte verclickers en waren, ende dat Gerrit de Backer, om daer van seecker te wesen uyt de camer ginck om te besien ofte daer yemant was, die het mocht horen ofte luysteren, ende dat hy weder incomende seyde in effect datter niemant en was. Dat Tyman van Wee hemluyden doen voorhielt dese woorden, ende den navolgenden godtlosen, grouwelijcken ende execrabelen eedt: Goede mannen, 't gene dat hier geschiet dat moet secreet blyven, ende wy mosten malcanderen trouwelijck helpen by last, by brant, by noot, ende getrouwelijck bystaen, ende die geene, die het uytbrengt ofte seyt, al waer het tegens sijn eygen wijff, die sal duyvels eygen wesen, ende dat hy gevangen ende andere daerop hare vingeren hebben opgesteecken, verclaerende hy gevangen, dat de voorsz. grouwelijcken ende godtloosen eedt strecte om by alle voorvallende occasien haren abominabelen moordadigen aenslach op de soldaten, de magistraet ende de heeren staten in 't werck te stellen. Dat voorders gebleecken is, dat de voorsz. Willem van Aucoop, Hendrick Jansz. den Boer ende andere, op S. Nicolaes avont, (als die voorn. Claes Evertsz. ontboden sijnde voor den magistraet te comen, 't selve geweygert, ende den officier ende schepenen, comende om hem te halen, geresisteert hadde) alle mogelijcke debvoir hebben gedaen, om hare complicen opte been te crijgen, ende 't gene sy tegens den commandeur ende soldaten, mitsgaders de magistraet ende de heeren staten voorhadden, by avont, emmers voor twaelf uren des nachts hadden willen attenteren, aleer de compagnie ruyteren van Syne Princel. Excell. ende de compagnien voetvolck by de heeren staten van Wtrecht ontboden, souden connen aencomen. Alles niet tegenstaende dat hy gevangen onlancx te voren, beneffens andere goede ende vrome, edelen burgeren ende ingesetenen deser stadt, den behoorlijcken eedt van getrouwicheyt aen Godt ende de heeren staten ende de magistraet hare wettige overicheyt hadde gedaen. De voortganck van welcken seditieusen ende oproerigen aenslach, ten ware die door Gods sonderlinge genade ontdeckt ende verhindert ware geweest, niet alleen veroorsaeckt en soude hebben een groote bloetstortinge, soo van de goede borgeren ende ingesetenen deser stadt onder malcanderen, mitsgaders van de soldaten ter ordonnantie van de Ho. Mo. heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden, ende Syne Princel. Excell. binnen deser stadt garnisoen houdende, maer oock gestreckt soude hebben tot perturbatie van de gemeene ruste, ruine, oppressie ende onderganck van de stadt, mitsgaders van den geheelen staet van den lande van Wtrecht in 't particulier, ende tot krenckinge van de publijcke authoriteyt, mitsgaders van den welstant van de vereenichde Nederlanden in 't generael, ende daeromme aen de principaele autheurs, complicen ende participanten van dien, ende sulcx aen desen gevangen ende anderen ten exempele behoort gestraft te worden, meer om dat desen gevangen hem niet alleene dese reyse, maer oock in de voorgaende schrickelijcke muyterye tegens synen schuldigen plicht ende eedt, als wesende in dienst van den lande, troulooselijck heeft misbruyckt: Soo is 't, dat de gecommitteerde der Ho. Mo. heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden, als by deselve met advyse van Syne Princel. Excell. ende des raedts van state, specialijck tot de kennisse ende

judicature deser saecke mede gelast ende geauthoriseert sijnde, ende hiervan aen haere Ho. Mo. communicatie ende openinge gedaen hebbende, die Ed. heeren die staten 's landts van Wtrecht, eensamentlijck het gerecht der stadt Wtrecht, doende recht op de aenclachte ende conclusie van den schout derselver stadt: Verclaert hebben ende verclaeren by desen, dat de voorsz. Gerrit Obijn begaen heeft

Crimen laesae Majestatis, ende daer over verbeurt lijf ende goet, condemneren oversulcx den voorsz. gevangen gebrocht te worden ter plaetse daer men gewoonlijck is justitie te doen, ende aldaer geëxecuteert te worden met den sweerde datter de doodt naevolcht, verclarende syne goederen geconfisqueert tot behouf van den heere van den lande.

Aldus gedaen ende gearresteert t' Wtrecht den 7. May 1611.
Ende was onderteyckent,
G. HAMEL.

Alhoewel GERRIT OBIJN gevangen, volgende die sententie jegens hem alreede gepronuntieert, ten exempele van andere, behoorde metter doodt gestraft te worden: Soo is 't nochtans, dat die gecommitteerden van de Ho. ende Mo. heeren die staten generael van de vereenichde Nederlanden, de heeren staten 's landts van Wtrecht, ende die van den gerechte der stadt Wtrecht, gelet hebbende op de ernstige bede ende intercessie van de borgemeesteren, mitsgaders van den eersamen ende godtvruchtigen kercken-dienaren met den kercken-raet, ende eenige andere goede ende vrome burgeren deser stadt, meer genegen wesende om te gebruycken genade dan rigeur van justitie, hebben de lijfstraffe in de bovengeschreven sententie geroert, gemitigeert ende versacht, gelijck sy die mitigeren ende versachten mits desen, ende bannen oversulcx den voorschreven gevangen, ten eeuwigen dage uit alle de geunieërde Nederlanden, landtschappen ende steden aen deselve behoorende, sonder daer inne wederomme te mogen comen, op pene van aen het leven gestraft te worden; te ruymen der stadt, steden ende landen van Wtrecht, binnen den tijdt van vierentwintich uren, ende d'andere landen binnen acht dagen daernae, verclarende syne goederen vervallen ende verbeurt te sijn aen den heere van den lande.

Gegeven t' Wtrecht den 9. May 1611.
Ende was onderteyckent,
G. HAMEL.

Alsoo DIRCK KANTER, jegenwoordich gevangen op den huyse van Hasenberch, buyten pyne ende banden van ysere bekent heeft, dat Jacob Aertsz. van Wijckersloot hem gevangen eerst t' synen huyse ontdeckt ende te kennen gegeven heeft den aenslach, by denselven Jacob Aertsz. ende syne complicen beraempt ende voorgenomen, omme 't wachthuys op de Neude te overrompelen, die soldaten van den anderen te separeren, ende te beletten dat sy by den anderen niet en souden connen versamelen, hem gevangen ende Hendrick van Helsdingen tot borgemeesters te herstellen, ende voorts die camere van de heeren staten 's landts van Wtrecht te besetten, ende dat sy aldaer in de statencamere deur een oudt manneken, toegemaeckt ende gedeguiseert als een statenbode, den heere commandeur over 't krijchsvolck souden ontbieden, ende hem afdwingen patente omme die soldaten te doen vertrecken, oock dat men eenige mannen soude uytmaken, omme die tot haer boos ende quaet voornemen aldaer te employeren. Dat oock denselven gevangen aengenomen heeft, 't selve met den voornoemde Helsdingen te sullen communiceren, dienvolgende hy gevangen, anderhalven dach daernae, ten huyse van Helsdingen is gecomen, dat aldaer den gemelden aenslach by Jacob Aertsz. ende Merten Gerritsz. wederom is verhaelt, ende daerover by denselven, mitsgaders desen gevangen ende Hendrick van Helsdingen beraedtslaecht, dat oock den schrickelijcken ende boosen aenslach

hem gevangen by Andries Hendrickszen, schoolmeester ende coster van S. Nicolaes kercke alhier binnen Wtrecht op twee verscheyden reysen voorgehouden is, namentlijck: eerst t' synes gevangens huyse met dese woorden in forma: Borgemeester, ick come altemet hier ende daer ende hoore de borgers spreecken, souden sy wat beginnen, het is nu tijdt, sy hebben

het soo wel overleyt, sy souden wel tot haer voornemen comen, ende daer naer op S. Nicolaes kerckhof met dese woorden in forma: Die borgers souden wel wat beginnen, maer vreesen voor een belegeringe; daer op hy gevangen geantwoort heeft: Voor een belegeringe en vreese ick niet, sonder dat hy gevangen gelijck hy (oock volgende den eedt by hem gedaen) schuldich was, deselve aen de magistraet deser stadt te kennen gegeven heeft, ende dat de voortganck van denselven seditieusen ende oproerigen aenslach, ten ware die door Godes sonderlinge genade ontdeckt ende verhindert ware geweest, niet alleenlijck veroorsaeckt en soude hebben een groote bloetstortinge, soo van de goede burgeren ende ingesetenen deser stadt onder malcanderen, als oock van de soldaten, door ordonnantie van de Ho. Mo. heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden, ende Syne Princel. Excell. binnen dese stadt garnisoen houdende, maer oock gestrect soude hebben tot perturbatie van de gemeene ruste, ruine, oppressie ende onderganck van de stadt, mitsgaders van den geheelen staet van den lande van Wtrecht in 't particulier ende tot crenckinge van de publijcke authoriteyt, mitsgaders van den welstandt van de vereenigde Nederlanden in 't generael, mits 't welcke deselve aen de principale autheurs, complicen, participanten, beraedtslagers van dien, ende sulcx aen desen gevangen ten exempele van anderen behoort gestraft te worden, te meer, overmits hy van de voorgaende schrickelijcke muyterye ende factie, tegens syne wettige overicheyt ende den staet van den lande aengevangen, is geweest een sonderlinch instigateur ende directeur, ende hem in deselve mede als een hooft heeft gebruickt ende laten gebruicken, ende dat hy niet jegenstaende hem 't selve was gepardonneert, onder conditie van dat hy hem in stilheyt ende sonder oproer voorts aen soude dragen, op peyne van als perturbateur van de gemeene ruste aen lijff ende goet gestraft te worden, hem heeft onderstaen onder andere verscheyden overtredingen, oock nopende den voorseyden moordadigen ende bloedigen aenslach conventicul te houden, ende daer over te delibereren ende beraetslagen: Soo is 't, dat de gecommitteerden der Ho. ende Mo. heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden, als by deselve met advyse van Syne Princel. Excell. ende des raets van state, specialijck tot de kennisse ende judicature deser saecke mede gelast ende geauthoriseert sijnde, ende hiervan aen hare Ho. ende Mo. communicatie ende openinge gedaen hebbende, de Ed. heeren die staten 's landts van Wtrecht, eensamentlijck 't gerecht der stadt Wtrecht, doende recht op de aenclachte ende conclusie van den schout derselver stadt: Hebben den voorschreven gevangen, oock uyt crachte van speciale consent ende authorisatie van de Ho. Mo. heeren staten generael van de vereenichde Nederlanden, met advys van Syne Princel. Excell. ende van den raet van state, gegeven den lesten Marty lestleden, gebannen ende bannen mits desen sijn leven lanck geduerende, uyt alle de vereenichde provincien, landtschappen ende steden daeraen behoorende, te ruymen de stadt, steden ende landen van Wtrecht, binnen den tijdt van vierentwintich uren, ende d' ander landen binnen den tijdt van acht dagen, sonder daer inne weder te comen, op pene van aen 't leven gestraft te worden, anderen ten exempele, verclaerende syne goederen vervallen te wesen aen den heere van den lande.

Aldus gedaen ende gearresteert t' Wtrecht op den 7. May 1611.

Ende was onderteyckent,

G. HAMEL.

Alsoo HENDRICK VAN HELSDINGEN, jegenwoordich gevangen op den huyse van Hasenberch; buyten pyne ende banden van ysere bekent heeft, dat eerst Jacob Aertsz. van Wijckersloot, met hem raedts gepleecht heeft, hoe den borger (die hy seyde dat seer ontstelt was) hem dragen soude, ende daernae die selve Jacob Aertsz. ende Merten Gerritsz., hem gevangen

t' synen huyse ontdeckt heeft, ende te kennen gegeven hebben den aenslach, by denselven Jacob Aertsz. ende syne complicen beraempt ende voorgenomen, om 't wachthuys op de Neude te overrompelen, die soldaten van den anderen te separeren ende van den anderen te houden, Dirck Kanter ende hem gevangen tot borgemeesters te herstellen, ende het voorts op een ander voet te brengen; dat over denselven schrickelijcken ende boosen aenslach in sijns gevangens huys, by Dirck Kanter, hem gevangen, Jacob Aertsz. ende Merten Gerritsz. beraetslaecht is geweest, sonder dat hy gevangen (gelijck hy oock volgende den eedt by hem gedaen schuldich was) 't selve aen de magistraet deser stadt te kennen gegeven heeft, ende dat de voortganck van denselven seditieusen ende oproerigen aenslach, ten ware die door Godes sonderlinge genade ontdeckt ende verhindert ware geweest, niet alleen veroorsaeckt en soude hebben een groote bloetstortinge, soo van de goede burgeren ende ingesetenen deser stadt onder malcanderen, als oock van de soldaten, door ordonnantie van de Ho. Mo. heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden, ende Syne Princel. Excell. binnen dese stadt garnisoen houdende, maer oock gestreckt soude hebben tot perturbatie van de gemeene ruste, ruine, oppressie ende onderganck van de stadt, mitsgaders van den geheelen staet van den lande van Wtrecht in 't particulier, ende tot crenckinge van de publijcke, authoriteyt, mitsgaders van den welstandt van de vereenichde Nederlanden in 't generael, mits 't welcke deselve aen de principale autheurs, complicen, participanten ende beraetslagers van dien, ende sulcx aen desen gevangen, ten exempele van anderen, behoort gestraft te worden, te meer, overmits hy van de voorgaende schrickelijcke muyterye ende factie, tegens syne wettige overicheit ende den staet van den lande aengevangen, is geweest een sonderling directeur ende hem seer trouweloselijcken, dewyle hy noch was in den dienst, eedt ende gagie van de heeren staten van den lande van Wtrecht, tegens syne instructie, schuldigen plicht ende gedaenen eedt, in deselve muyterye ende factie, mede als een hooft heeft gebruyckt ende laten gebruycken, ende dat hy niet jegenstaende hem al 't selve was gepardonneert, onder conditie van dat hy in stilheyt ende sonder oproer, hem voortsaen soude dragen, op pene van als perturbateur van de gemeene ruste, aen lijff ende goet gestraft te worden, hem heeft onderstaen onder andere verscheyden overtredingen, oock nopende de voorseyden moordadigen ende bloedigen aenslach, in sijn huys conventicul te houden, ende daer over te delibereren ende beraetslagen: Soo is 't, dat de gecommitteerden der Ho. ende Mo. heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden, als by deselve met advyse van Syne Princel. Excell. ende des raets van state, specialijcken tot die kennisse ende judicature deser saecke mede gelast ende geauthoriseert sijnde, ende hiervan aen hare Ho. Mo. communicatie ende openinge gedaen hebbende, de Ed. heeren die staten 's landts van Wtrecht, eensamentlijck 't gerecht der stadt Wtrecht, doende recht op de aenclachte ende conclusie van den schout derselver stadt: Hebben den voorsz. gevangen, oock uyt crachte van speciael consent ende authorisatie van de Ho. Mo. heeren staten generael van de geunieerde Nederlanden, met advys van Syne Princel. Excell. ende den raet van state, gegeven den lesten Marty lestleden, gebannen ende bannen mits desen sijn leven lanck geduerende, uyt alle de vereenichde provincien, landtschappen ende steden, daeraen behoorende, te ruymen de stadt, steden ende landen van Wtrecht binnen den tijdt van vierentwintich uren, ende d' ander landen binnen den tijdt van acht dagen, sonder daer weder inne te comen, op pene van aen het leven gestraft te

worden, anderen ten exempele, verclarende die *helfte* van syne goederen vervallen te wesen aen den heere van den lande.

Aldus gedaen ende gearresteert t' Wtrecht op den 7. May 1611

Ende was onderteyckent,

G. HAMEL.

Alsoo CORS CORSSZ., droochscheerder, sone van eenen dachhuerder van den dorpe Odick, gelegen in den lande van Wtrecht, jegenwoordich gevangen op den huyse van Hasenberch, buyten pyne ende banden van ysere bekent heeft, dat hy gevangen, naedat Syne Gen. graeff Ernst van Nassau de magistraet verandert heeft, ende oock daer te voren, tot verscheyden tyden geweest is, ten huyse van Claes Evertsz. van Geyn, in de wandelinge genaemt de Goyer, d'een reyse met meerder, d'ander reyse met minder geseltschap, by Tyman van Wee, Willem van Aucoop, Mr. Adriaen Strick, Aert van Schulenburch, Mr. Baltus chirurgijn, Mr. Andries, schoolmeester S. Nicolaes ende Johan Ruysch; dat Willem van Aucoop veele tijdts het woort voerde ende seyde: Hadde men de staten in 't beginne met ten eersten by de cop genomen, soo soude men wel tot rekeninge gecomen hebben, ende had men se doen teeckenen, 't en soude dus verre niet gecomen hebben, ende noch omtrent drie maenden voor de aufugie van den voornoemden Claes Evertsz. voorsz. dese oproerige propoosten voorhielt: Sullen wy aldus by de soldaten gebruyt sijn, (met reverentie gesproken) ende de burgers dit lyden ende alsoo getyranniseert worden, laetse ons uyt de stadt brodsen; seggende de voorsz. Willem van Aucoop voorts: Wy hebben daer in ons quartier een capiteyn, dat is een leeuw sonder tanden, ick sal selfs voor gaen, ende soo ick het niet en doe soo schiet my doot; dat men de staten soude by den cop vatten ende maecken hem aenclager, hy wilde wel aenclager wesen, ende dat sy de soldaten met een uyt de stadt wilden smyten; dat hy gevangen daernae op 't versoeck van Johan Ruysch, Aelbert Dier gesocht heeft om hem te waerschouwen, dat hy hem soude wech packen, alsoo hy van den officier gesocht was, dat voorders gebleecken is: dat Willem van Aucoop, Hendrick Jansz. den Boer ende anderen, op S. Nicolaes avont, (als Claes Evertsz. voorsz. ontboden sijnde om voor de magistraet te comen, 't selve geweigert, ende den officier comende om hem te halen geresisteert hadde,) alle mogelijcke debvoir hebben gedaen om hare complicen op te been te crygen, ende haren schrickelijcken ende moordadigen aenslach, die sy jegens den heere commandeur ende soldaten, mitsgaders jegens de magistraet ende de heeren staten voor hadden, noch dien avont in de voornacht, aleer de compagnien ruyteren van Syne Princel. Excell. ende de compagnien voetvolck, by de heeren staten van Wtrecht ontboden, souden connen aencomen, hadden willen attenteren, sonder dat hy gevangen gelijck hy oock, volgende den eedt by hem onlancx te vooren beneffens andere goede ende vrome edelen, burgeren ende ingesetenen deser stadt gedaen schuldich was, deselve aen de magistraet te kennen gegeven heeft, ende dat de voortganck van den voorschreven seditieusen ende oproerigen aenslach, ten ware die door Godes sonderlinge genade ontdeckt ende verhindert ware geweest, niet alleenlijck veroorsaeckt en soude hebben een groote bloetstortinge, soo van de goede burgeren ende ingesetenen deser stadt onder malcanderen, als oock van de soldaten, door ordonnantie van de Ho. ende Mo. heeren die staten generael van de vereenichde Nederlanden, ende Syne Princel. Excell. binnen dese stadt garnisoen houdende, maer oock gestreckt soude hebben tot perturbatie van de gemeene rust, ruine, oppressie ende onderganck van de stadt, mitsgaders van den geheelen staet van den lande van Wtrecht in 't particulier, ende tot crenckinge van de publijcke authoriteit, mitsgaders van den welstant van de vereenichde Nederlanden in 't generael, mits 't welcken deselve auteurs, cooperateurs, fauteurs ende heelders van dien, ende sulcx aen desen gevangen behoort gestraft te worden, te meer overmits hy gevangen hem in de voorgaende schrickelijcke muyterye oock heeft misbruyckt: Soo is 't, dat die

gecommitteerden der Ho. ende Mo. heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden, als by deselve met advyse van Syne Princel. Excell. ende des raets van state specialijcken tot de kennisse ende judicature deser saecke mede gelast ende geauthoriseert sijnde, ende hiervan aen hare Ho. Mo. communicatie ende openinge gedaen hebbende, die Ed. heeren die staten 's landts van Wtrecht,

eensamentlijck 't gerecht der stadt Wtrecht, doende recht op de aenclachte ende conclusie van den schout derselver stadt: Hebben den voornoemden Cors Corssz. gevangen, oock uyt speciael consent ende authorisatie van de Ho. Mo. heeren staten generael van de geunieerde Nederlanden, met advyse van Syne Princel. Excell. ende den raet van state gegeven, den lesten Marty lestleden, gebannen ende bannen mits desen uyt de geunieerde provincien, steden ende landtschappen daer aen behoorende, sijn leven lanck geduerende, te ruymen de stadt, steden ende landen van Wtrecht, binnen vierentwintich uren, ende d'andere landen binnen acht dagen, sonder daer weder inne te mogen comen, op pene van aen den lyve gestraft te worden. - Aldus gedaen ende gearresteert t' Wtrecht op den 7. May 1611.

Ende was onderteyckent,
G. HAMEL.

Alsoo AERT WILLEMSZ. VAN LAECKEVELT, geboren van Culenborch, snyder ofte cleermaecker binnen Wtrecht, jegenwoordich gevangen op den huyse van Hasenberch, buyten pyne ende banden van ysere bekent ende verclaert heeft, dat voorgenomen is geweest de aenslach te beginnen op S. Nicolaes avont lestleden; dat op denselven tijt des avonts by doncker, volck voor sijn deure stont daer hy by gegaen is, ende onder deselve kende Johan Gerritsz., laeymaecker, ende Jacob Hendricksz., mutsemaecker, sijn buyrman; dat sy overleyden of men geen middel soude connen vinden om de clock te trecken; dat Johan Gerritsz. laeymaecker hem vraechde, of men de sleutelen van de Buerkerck-toorn niet en soude connen becomen. Ende dat hy gevangen daerop antwoordde: jae, dat de sleutelen waren tot twee plaetsen in sijne buerte, dewelck is de Marssegarst, te weten: tot de coster ende de waeck-clockluyder: dat Reynier Rockloffsz., metselaer, op den voorsz. tijdt des avondts tusschen ses ende seven uren, gecomen is tot sijns gevangens huyse, ende hem geseyt heeft, dat de aenslach dien selven avont binnen drye uren ende een halve soude aengaen, ende dat se boven in de stadt al in de wapenen waren. Dat Jacob Hendricksz., mutsemaecker, twee ofte drye dagen voor sijns gevangens apprehensie tegens hem gevangen geseyt heeft, dat sy, denoterende Johan de laymaecker ende andere syne complicen, hem Jacob Heynricksz. voorgehouden hadden veele grouwelijcke dingen, oock sulcke, dat sy wel souden mogen moortbranders geweest sijn. Dat voorders gebleecken is, dat Willem van Aucoop, Hendrick Jansz. den Boer ende anderen, op S. Nicolaes avondt (als Claes Evertsz. van Geyn, in de wandelinge genaemt de Goyer, ontboden sijnde om voor de magistraet te comen, hetselve geweigert, ende den officier comende om hem te halen geresisteert hadde,) alle mogelijcke debvoir hebben gedaen om hare complicen op te been te crygen, ende haren schrickelijcken ende moordadigen aenslach, die sy jegens den heere commandeur ende soldaten, mitsgaders jegens de magistraet ende de heeren staten voorhadden, noch dien avondt in de voornacht, aleer de compagnie ruyter van Syne Princel. Excell., ende de compagnien voetvolck by de heeren staten van Wtrecht ontboden, souden connen aencomen, hadden willen attenteren, sonder dat hy gevangen, gelijck hy oock volgende den eedt by hem onlancx te vooren beneffens andere goede edelen, burgeren ende ingesetenen deser stadt gedaen, schuldich was, deselve aen de magistraet te kennen gegeven heeft. Ende dat de voortganck van de voorsz. seditieusen ende oproerigen aenslach, ten ware die door Godes sonderlinge genade ontdeckt ende verhindert ware geweest, niet alleenlijck veroorsaeck en soude

hebben een groote bloetstortinge, soo van den goeden borgeren ende ingesetenen deser stadt onder malcanderen, als oock van de soldaten door ordonnantie van de Ho. ende Mo. heeren die staten generael van de vereenichde Nederlanden, ende Syne Princel. Excell. binnen dese stadt garnisoen houdende, maer oock gestreckt soude hebben tot pertur-

batie van de gemeene rust, ruine, oppressie ende onderganck van de stadt, mitsgaders van den geheelen staet van den lande van Wtrecht in 't particulier, ende tot crenckinge van de publijcke authoriteyt, mitsgaders van den welstant van de vereenichde Nederlanden in 't generael; mits t'welcke deselve aen de autheurs, coöperateurs, fauteurs ende heelders van dien, ende sulcx aen desen gevangen behoort gestraft te worden, te meer overmits hy gevangen hem in de voorgaende schrickelijcke muyterye oock heeft misbruyckt: Soo is 't, dat die gecommitteerden van de Ho. ende Mo. heeren staten generael der vereenichde Nederlanden, als by deselve met advyse van Syne Princel. Excell. ende rade van state specialijcken tot de kennisse ende judicature deser saecke mede gelast ende geauthoriseert sijnde, ende hiervan aen hare Ho. Mo. communicatie ende openinge gedaen hebbende, die Ed. heeren staten 's landts van Wtrecht, eensamentlijck het gerecht der stadt Wtrecht, doende recht op de aenclachte ende conclusie van den schout derselver stadt, hebben den voorsz. gevangen oock uyt speciael consent ende authorisatie van de Ho. Mo. heeren staten generael van de geunieerde Nederlanden, met advys van Syne Princel. Excell. ende raedt van state, gegeven den lesten Marty lestleden, gebannen ende bannen mits desen uyt de geunieerde provincien, steden ende landtschappen daeraen behoorende, sijn leven lanck geduerende, te ruymen de stadt, steden ende landen van Wtrecht binnen vierentwintich uren, ende d'ander landen binnen acht dagen, sonder daer inne wederom te mogen comen, op pene van aen den lyve gestraft te worden, condemnerende voorts denselven gevangen in de costen ende misen van justitie.

Aldus gedaen ende gearresteert t' Wtrecht den 7. May 1611.
Ende was onderteyckent,
G. HAMEL.

Die gecommitteerden van de Ho. ende Mo. heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden, mitsgaders die Ed. heeren staten 's landts van Wtrecht, eensamentlijck 't gerecht der stadt Wtrecht, gesien de ootmoedige supplicatie van AERT WILLEMSZ. VAN LAECKEVELT, snyder ofte cleermaecker binnen Wtrecht, gecondemneerde, daerby hy bidt ende versoeckt quytscheldinge ende remissie van delicten ende bannissement in de bovengesz. sententie geroert, sonderlinge ten aensien hy op S. Nicolaes avont aen sekere vrome ende getrouwe borgeren te kennen gegeven heeft, het boos ende quaet voornemen van het trecken van de clocke in de Buyrkerck-toren, ende van den aenslach dien avont alsoo te attenteren; hierop alvorens gehoort hebbende 't advys van den schout der stadt Wtrecht, regard nemende op 't geen voorsz. is, hebben den voornoemden Aert Willemsz. van Laeckevelt de delicten ende bannissement in de bovengesz. sententie geroert, quyt gescholden ende geremitteert, schelden quyt ende remitteren by desen, ontslaen hem uyt der apprehensie, ende imponeren allen officiers ende justiciers daer over een swygen ende silentium, mits dat hy suppliant hem voortaen drage in stilheyt ende obedientie, als een goet ende getrouw ondersaet behoort.

Gegeven t' Wtrecht op den 7. May 1611.
Ende was onderteyckent,
G. HAMEL.

Alsoo COENRAET WILLEMSZ., coperslager, jegenwoordich gevangen op den huyse van Hasenberch, buyten pyne ende banden van ysere bekent heeft, dat hy op den

vijfden Decembris, ofte op S. Nicolaes avont lestleden, in den avontstont tusschen vijf ende ses uren uyt synen huyse door de stadt gegaen sijnde, hem geseyt was, dat boven in de stadt groot gerucht was: dat hy 't selve verstaen hebbende, terstont gegaen is naar Jan Gerritsz., laeymaecker, een van syne complicen, ende comende by sijns Jan Gerritsz. wooninge, aldaer ge-

vonden heeft hem Johan Gerritsz., Johan Feyt ende Claes van Royensteyn, ende d'selve gesolliciteert om met hem boven in de stadt te gaen, ende te besien hoe het daer stonde, ende t' samen gegaen ende gecomen sijnde omtrent de Smeebrugh, ende aldaer siende voor de deure staen eenen Aert van Dijck, denselven gevraecht hebbende, hoe het boven in de stadt al stonde? ende dat Aert van Dijck daerop geantwoort hebbende: onse borst sijn allegader by malcanderen ende elck past op sijn geweer, ende ick op 't mijn; het mijn staet al gereet, hy gevangen met die van sijn geselschap voornoemt terstont tegens malcanderen seyden: wy mogen oock gaen naer ons quartier, ende sien watter vallen wil; dat Aert van Dijck 't selve hoorende, seyde: ick en denck niet ofte daer sal haest wat vallen, dat hy gevangen mette andere van sijn geselschap van daer gaende, begeert heeft te gaen by syne corporael, (denoterende Jacob Hendricksz., mutsemaecker,) seggende dat is een liefhebber: dat hy gevangen met sijn voornoemde geselschap daer comende den voorsz. Jacob Hendricksz. uyt den huyse riep ende seyde, dat sy Aert van Dijck gesproken hadden, dat de borst boven in de stadt al by malcanderen ende in haer geweer waren, begerende hy gevangen op Jacob Hendricksz, mutsemaecker, (die hy noemde synen corporael) dat hy het sijn borst oock soude laten weten, dat hy gevangen ende andere syne complicen, naer eenich bespreck vorder metten anderen gehouden, seyden, laet ons naer huys gaen ende maecken ons geweer oock gereet, hy gevangen daer op seyde, het myne is al gereet; dat voorders gebleken is, dat Willem van Aucoop, Hendrick Jansz. den Boer ende andere op S. Nicolaes avont, als Claes Evertsz. van Geyn, in de wandelinge genaemt de Goyer, ontboden sijnde om voor de magistraet te comen, hetselve geweygert, ende den officier comende om hem te halen, geresisteert hadde, alle mogelijcke debvoir hebben gedaen om hare complicen op te been te crygen, ende haren schrickelijcken ende moordadigen aenslach, die sy tegens den heere commandeur ende soldaten, mitsgaders tegens de magistraet ende de heeren staten voorhadden, noch dien avont in de voornacht, (aleer de compagnie ruyteren van Syne Princel. Excell. ende de compagnien voetvolcx by de heeren staten van Wtrecht ontboden, souden connen aencomen) hadden willen attenteren, sonder dat hy gevangen, gelijck hy oock (volgende den eedt by hem onlancx te voren, beneffens andere goede ende vrome edelen, burgeren ende ingesetenen derselver stadt gedaen, schuldich was deselve aen de magistraet te kennen heeft gegeven, ende dat de voortganck van den voorsz. seditieusen ende oproerigen aenslach, ten ware die door Godes sonderlinge genade ontdeckt ende verhindert ware geweest, niet alleenlijck veroorsaeckt en soude hebben een groote bloetstortinge, soo van de goede burgeren ende ingesetenen deser stadt onder malcanderen, als oock van de soldaten, ter ordonnantie van de Ho. Mo. heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden ende Syne Princel. Excell. binnen deser stadt garnisoen houdende, maer oock gestreckt soude hebben tot perturbatie van de gemeene rust, ruine, oppressie ende onderganck van de stadt, mitsgaders van den geheelen staet van den lande van Wtrecht in 't particulier, ende tot crenckinge van de publijcke authoriteyt, mitsgaders van den welstant van de vereenichde Nederlanden in 't generael; mits 't welcken deselve aen de autheurs, coöperateurs, fauteurs ende heelders van dien, ende sulcx aen desen gevangen behoort gestraft te worden, te meer overmits hy gevangen hem in de voorgaende schrickelijcke muyterye oock heeft misbruyckt: Soo is 't, dat de gecommitteerden der Ho. Mo. heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden, als by deselve met advyse van Syne Princel. Excell. ende des raets van state,

specialijck tot de kennisse ende judicature deser saecke mede gelast ende geauthoriseert sijnde, ende hiervan aen hare Ho. Mo. communicatie ende openinge gedaen hebbende, die Ed. heeren die staten 's landts van Wtrecht, eensamentlijck het gerecht der stadt Wtrecht, doende recht op de aenclachte ende conclusie van den schout derselver stadt, hebben den voorn. gevangen oock

by speciale consent ende autorisatie van de Ho. Mo. heeren staten generael van de geunieerde Nederlanden, met advyse van Syne Princel. Excell. ende van den raet van state gegeven, den lesten Marty lestleden, gebannen ende bannen mits desen uyt de geunieerde provincien, steden ende landtschappen daer aen behoorende, sijn leven lanck geduerende, te ruymen de stadt, steden ende landen van Wtrecht, binnen den tijdt van vierentwintich uren, ende d'andere landen binnen den tijdt van acht dagen, sonder daer inne weder te mogen comen, op pene van aen 't leven gestraft te worden.

Aldus gedaen ende gearresteert t' Wtrecht op den 7. May 1611.

Ende was onderteyckent,

G. HAMEL.

Alsoo JACOB HENDRICKSZ. NOEST genaemt mutsemaker, eerst geaufugeert sijnde tot Amsterdam, ende aldaer eenen geruymen tijdt gelatiteert hebbende, ten laetste nae de derde citatie, by clocluyding jegens hem gedaen, gecompareert ende jegenwoordich op den huyse van Hasenberch gevangen sijnde, buyten pyne ende banden van ysere bekent heeft, dat op S. Nicolaes avont hem gevraecht is nae de sleutel van de clock, daer by waren Jan Gerritsz., laymaker, Coenraet Willemsz., coperslager, Gillis Symonsz., glaesmaker, Jan Joosten, cuyper in den Gulden Baers, Claes van Royensteyn, ende Johan Feyt, dat de voornoemde Coenraet Willemsz., hem gevangen op S. Nicolaes avont omtrent ses uren in den avontstont heeft geroepen van sijn werck, seggende, hy woude hem een woort spreken. Ende hy gevangen voor de deure gecomen sijnde, worde hem by een van de voorsz. persoonen gevraecht of hy niet gehoort en hadde, ofte nieuwers van en wiste? Dat hy doen ter tijdt daer op antwoorde nergens af te weten ofte niet gehoort te hebben; dat sy doen jegens hem gevangen seyden, die soldaten hebben cruydt ende loot gecregen, wy moeten de vier poorten innemen, ende versochten, dat hy gevangen als rotmeester (d'welck hy geweest is in de voorgaende schrickelijcke muyterye) sijn borst soude willen aenspreken om by haer te commen, dat de voornoemde Coenraet Willemsz. oock doen ter tijdt jegens hem gevangen seyde, dat sy Aert van Dijck boven in de stadt gesproken hadden, ende dat die borst van Aert van Dijck al gereet was, ende dat sijn (Aert van Dijck's) geweer oock al gereet was; begerende de voornoemde Coenraet Willemsz. van hem gevangen, dat hy het sijn borst oock soude laten weten, ende dat sy hem gevangen sulcke grouwelijcke dingen hebben voorgehouden, dat hy haer wel soude dorven schelden voor moordt-branders; dat voorders gebleecken is, dat Willem van Aucoop, Hendrick Jansz. den Boer ende andere op S. Nicolaes avont, als Claes Evertsz. van Geyn, in de wandelinge genaemt de Goyer, ontboden sijnde om voor de magistraet te comen, hetselve geweigert ende den officier comende om hem te halen geresisteert hadde, alle mogelijcke debvoir hebben gedaen om hare complicen op te been te crijgen, ende haren schrickelijcken ende moordadigen aenslach, die sy jegens den heere commandeur ende soldaten, mitsgaders tegens de magistraet ende de heeren staten voorhadden, noch dien avont in de voornacht (aleer de compagnien ruyteren van Syne Princel. Excell. ende de compagnien voetvolcx, by de heeren staten van Wtrecht ontboden, souden connen aencomen) hadden willen attenteren, sonder dat hy gevangen, gelijck hy oock (volgende den eedt by hem onlangs te voren, beneffens andere goede edelen, burgeren ende ingesetenen deser stadt gedaen, schuldich was deselve aen de magistraet te kennen gegeven heeft; ende dat den voortganck van den voorsz. seditieusen ende oproerigen aenslach, ten ware die door

Godes sonderlinge genaede ontdeckt ende verhindert ware geweest, niet alleenlijck veroorsaeckt en soude hebben een groote bloetstortinge, soo van de goede burgeren ende ingesetenen deser stadt

onder malcanderen, als oock van de soldaten ter ordonnantie van de Ho. Mo. heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden ende Syne Princel. Excell. binnen dese stadt garnisoen houdende, maer oock gestreckt soude hebben tot perturbatie van de gemeene rust, ruine, oppressie ende onderganck van de stadt, mitsgaders van den geheelen staet van den lande van Wtrecht in 't particulier, ende tot crenckinge van de publijcke authoriteit, mitsgaders van den welstandt van de vereenichde Nederlanden in 't generael; mits t' welcken deselve aen de autheurs, coöperateurs, fauteurs ende heelders van dien, ende sulcx aen desen gevangen behoort gestraft te worden, te meer overmits hy gevangen hem in de voorgaende schrickelijcke muyterye oock heeft misbruickt: Soo is 't, dat de gecommitteerde der Ho. ende Mo. heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden, als by deselve met advyse van Syne Princel. Excell. ende des raets van state, specialijcken tot de kennisse ende judicature deser saecke mede gelast ende geauthoriseert sijnde, ende hier van aen haere Ho. Mo. communicatie ende openinge gedaen hebbende, de Ed. heeren die staten 's landts van Wtrecht, eensamentlijck het gerechte der stadt Wtrecht, doende recht op de aenclachte ende conclusie van den schout derselver stadt, hebben den voorsz. Jacob Hendricksz. Noest, gevangen, oock uit speciael consent ende authorisatie van de Ho. Mo. heeren staten generael van de geunieerde Nederlanden, met advyse van Syne Princel. Excell. ende den raet van state, gegeven den lesten Marty lestleden, gebannen ende bannen mits desen uit de geunieerde provincien, steden ende lantschappen daer aen behoorende, voor den tijdt van vijftien jaren, te ruimen de stadt, steden ende landen van Wtrecht, binnen vierentwintich uren, ende d'andere landen binnen acht dagen, sonder daer inne wederom te mogen comen binnen den voorsz. tijdt, op pene van aen den lyve gestraft te worden.

Aldus gedaen ende gearresteert t' Wtrecht den 7. May 1611.
Ende was onderteyckent,
G. HAMEL.

Alsoo REINIER ROELOFSZ., metselaer, geboren van Varic in Gelderlandt, jegenwoordich gevangen op den huyse van Hasenberch, buyten pyne ende banden van ysere bekent ende verclaert heeft, dat hy op S. Nicolaes avont geweest is ten huyse van Aert Willemsz. van Laeckenvelt, snijder, hem vragende, wat hy al goets hadde, ende ofte hy wel gehoort hadde dat Claes Evertsz. van Geyn, in de wandelinge genaemt de Goyer, den schout ende den gerechte hadde geresisteert? Dat Johan Gerritsz., laymaecker, denselven avont tusschen ses ende seven uren, tot sijns gevangens huys gecomen is, hem gevangen vragende nae de sleutel van de Buerkercktoorn? Dat hy gevangen daerop antwoorde, dat de sleutel daer in de buerte was, ten huyse van Faes Aertsz., luyder van de poortclock, ende dat Johan Gerritsz., laymaecker, jegens hem gevangen doen seyde, souder yet beginnen van oproer, ofte eenich rumoer, dat sal boven in de stadt eerst aengaen door Willem van Aucoop, Hendrick Jansz. den Boer, ende anderen, die tot Claes Evertsz. voorsz. by den anderen waren, ende 't gerecht geresisteert hebben; dat vorders gebleecken is, dat Willem van Aucoop, Hendrick Jansz. den Boer, ende anderen op S. Nicolaes avont den voorsz. Claes Evertsz. ontboden sijnde om voor de magistraet te comen, hetselve geweigert, ende den officier comende om hem te halen, geresisteert hadde, alle mogelijcke debvoir hebben gedaen, om hare complicen op te been te crijgen, ende haren schrickelijcken ende moordadigen aenslach, die sy jegens den heere commandeur

ende soldaten, mitsgaders jegens de magistraet ende de heeren staten voorhadden, noch dien avont in de voornacht (aleer de compagnie ruyteren van Sijne Princel. Excell. ende de compagnie voetvolcx by de heeren staten van Wtrecht ontboden, souden connen

aencomen) hadden willen attenteren, sonder dat hy gevangen, gelijck hy oock volgende den eedt, by hem onlancx te voren, beneffens andere goede edelen borgeren ende ingesetenen deser stadt gedaen, schuldich was d'selve aen de magistraet te kennen gegeven heeft. Ende dat de voortganck van den voorsz. sediteusen ende oproerigen aenslach, (ten waere die door Godes sonderlinge genade ontdeckt ende verhindert ware geweest) niet alleen veroorsaeckt en soude hebben een groote bloetstortinge, soo van de goede borgeren ende ingetenen deser stadt onder malcanderen, als oock van de soldaten, door ordonnantie van de Ho. Mo. heeren die staten generael van de vereenichde Nederlanden, ende Syne Princel. Exc., binnen dese stadt garnisoen houdende, maer oock gestreckt soude hebben tot perturbatie van de gemeene rust, ruine, oppressie ende onderganck van de stadt, mitsgaders van den geheelen staet van den lande van Wtrecht in 't particulier, ende tot crenckinge van de publijcke authoriteyt, mitsgaders van den welstant van de vereenichde Nederlanden in 't generael, mits t' welcke d'selve aen de autheurs, coöperateurs, fauteurs ende heelders van dien, ende sulcx aen desen gevangen behoort gestraft te worden, te meer overmits hy gevangen hem in de voorgaende schrickelijcke muyterye oock heeft misbruyckt: Soo is 't, dat de gecommitteerden der Ho. ende Mo. heeren, die staten generael der vereenichde Nederlanden, als by deselve met advyse van Syne Princel. Excell., ende des raets van state specialijcken tot de kennisse ende judicature deser saecke mede gelast ende geauthoriseert sijnde, ende hier van aen haere Ho. Mo. communicatie ende openinge gedaen hebbende, die Ed. heeren die staten 's landts van Wtrecht, eensamentlijck het gerecht der stadt Wtrecht, doende recht op de aenclachte, ende conclusie van den schout derselver stadt, hebben den voorn. Reynier Roelofsz., gevangen, gecondemneert ende condemneren mits desen in een amende van 50 gulden, mitsgaders in de costen ende misen van justitie.

Aldus gedaen ende gearresteert t' Wtrecht den 7. May 1611.

Ende was onderteyckent,

G. HAMEL.

Gesien by de gecommitteerden der Ho. ende Mo. heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden, als by deselve met advyse van Syne Princel. Excell. ende des raets van state specialijcken tot de kennisse ende judicature deser sake mede gecommitteert ende geauthoriseert sijnde, die Ed. heeren die staten 's landts van Wtrecht, eensamentlijck het gerecht der stadt Wtrecht, de schrifturen van intendit overgegeven, uyt den naem ende van wegen Joncker Johan van Zuylen van der Haer, heere van der Zevender, etc. schout der stadt Wtrecht *nomine officij* eysscher, op ende jegens TYMAN VAN WEE, CLAES EVERTSZ. VAN GEYN, alias DE GOYER, WILLEM VAN AUCOOP, HENDRICK JANSZ. DEN BOER, JACOB AERTSZ. VAN WIJCKERSLOOT, AERT VAN DIJCK, HENDRICK PETERSZ. mandemaecker, JOHAN AERTSZ., hoedemaecker, CORNELIS VAN VOORST, ebbewercker, GERRIT GERRITSZ. BACKER geboren van Deventer, HERMAN HENRICKSZ. backer, MARTEN GERRITSZ. ende CORNELIS JANSZ. VAN ROYEN, coorncooper, gedaechden in persoon ende defaillanten, midtsgaders de citatien by edicte gedaen, d'informatien, verificatien, acten ende munimenten by den eisscher geexhibeert. De voornoemde heeren gecommitteerden hier van aen de hoochgemelte heeren staten generael communicatie ende openinge gedaen hebbende, ende die Ed. heeren die staten 's landts van Wtrecht, eensamentlijck het gerechte der stadt Wtrecht, doende recht, hebben versteken ende versteken by

desen den voorsz. gedaechden ende defaillanten van allen exceptien declinatoir, dilatoir, peremptoir, weeren ende defensien, die sy eenichsins hadden mogen proponeren, bannende, gelijck sy bannen by desen, in crachte van speciale authorisatie der Hoochgemelte Mo. heeren staten generael, met advyse van Syne Princel. Excell. ende raet van state, gegeven in 's Gravenhage op den lesten Marty lestleden *stilo novo*, den selven gedaechden ende deffaillanten, omme de quade machinatien, conspiratien, conjuratien schrickelijcke ende moordadige aenslagen by henluyden respectivelick

jegens den gemeene welstant, ruste ende verseeckertheyt van den staet van de geunieerde landen in 't generael, ende van de stadt, steden ende lande van Wtrecht in 't particulier gecomplotteerd, uyt alle de geunieerde Nederlanden, landtschappen ende steden aen deselve behorende, haer leven lanck, sonder daer inne te mogen commen, op pene van aen 't leven gestraft te worden anderen ten exemple: verclarende voorts alle haerluyder goederen, ende van een yegelick van hemluyden, verbeurt ende vervallen te wezen aen den fisque ofte heere van den lande.

Aldus gedaen ende gearresteert t' Wtrecht op den 8. May 1611.

Ende was onderteyckent,

G. HAMEL.

Gesien by de gecommitteerden der Ho. ende Mo. heeren de staten generael der vereenichde Nederlanden, als by deselve met advyse van Syne Princel. Exc. ende des raets van state, specialijck tot die kennisse ende judicature deser sake gecommitteert ende geauthoriseert sijnde, die Ed. heeren staten 's lants van Wtrecht, eensamentlijck het gerecht der stadt Wtrecht, die schrifture van intendit overgegeven, uyt den naem ende van wegen Jonckheer Johan van Zuylen van der Haer, heer van Zevender etc. schout der stadt Wtrecht *nomine officij* eysscher, op ende tegens AERT VAN SCHUYLENBURCH gedaechde ende defaillant, mitsgaders de citatien by edicte gedaen, d'informatien, verificatien, acten ende munimenten by den eyscher geexhibeert, de voornoemde heeren gecommitteerden hier van aen de hoochgemelte heeren staten generael communicatie ende openinge gedaen hebben, ende die Ed. heeren die staten 's lants van Wtrecht, eensamentlijck het gerechte der stadt Wtrecht doende recht, hebben versteken ende versteken by desen den voorsz. gedaechde ende defaillant van allen exceptien declinatoir, dilatoir, peremptoir, weren ende defensien, die hy eenichsins hadde mogen proponeren, ende over syne gedane feytelijcke resistentie met een bloot rapier ten huyse van Claes Eversz. van Geyn alias de Goyer den 5. Decemb. 1610 jegens den heere officier ende twee schepenen van de magistraet der stadt Wtrecht, mitsgaders sijne quade machinatien ende conspiratien aldaer voorgeslagen tot nieuwe oproerte tegens den gemeenen welstant, ruste ende versekertheyt van den staet van de geunieerde Nederlanden in 't generael, ende van de stadt, steden ende landen van Wtrecht in 't particulier, ende dat hy hen in de voorgaende schrickelijcke muyterye oock groffelijcken heeft misbruyckt: hebben gebannen, gelijck sy bannen mits desen in crachte van de speciale authorisatie der Hoochgemelte Mo. heeren staten generael, met advyse van Syne Princel. Excell. ende raet van state, gegeven in 's Gravenhage op den lesten Marty lestleden *stilo novo*, denselven gedaechde ende deffaillant uyt alle de geunieerde Nederlanden, landtschappen ende steden aen deselve behorende sijn leven lanck, sonder daer inne te mogen comen, op pene van aen den lyve gestraft te worden.

Aldus gedaen ende gearresteert t' Wtrecht op den 8. May 1611.

Ende was onderteyckent,

G. HAMEL.

Gesien by de gecommitteerde der Ho. ende Mo. heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden, als by deselve met advyse van Syne Princel. Excell. ende des raets van state specialijcken tot die kennisse ende judicature deser sake mede gecommitteert, ende geauthoriseert sijnde, die Ed. heeren die staten 's lants van

Wtrecht, eensamentlijck het gerechte der stadt Wtrecht, die schrifturen van intendit, overgegeven uyt den naem ende van wegen Joncheer Johan van Zuylen van der Haer, heer van Sevender, schout der stadt Wtrecht, *nomine officij* eysscher, op ende jegens WOLPHERT JACOBSZ. timmerman gedaechde in persoon, mitsgaders de citatien by edicte gedaen, d'informatien, verificatien, acten ende munimenten by den eyscher geproduccert, de voornoemde heeren gecommitteerden hier van aen de Hoochgemelte heeren staten generael communicatie ende openinge gedaen hebbende. Ende die staten 's lants van Wtrecht, eensamentlijcke 't gerecht der stadt Wtrecht, doendé recht, hebben versteken ende verstekén mits desen, den voorn. gedaechde ende deffaillant, van allen exceptien declinatoir, dilatoir, peremptoir, weeren

ende defensien, die hy eenichsins hadde mogen proponeren, ende over de feytelijcke resistentie by den gedaechde met syne complicen ten huyse van Claes Evertsz. van Geyn alias de Goyer gedaen, den officier ende twee schepenen van de magistraet der stadt Wtrecht, den 5. Decemb. 1610, ende dat hy hem in de voorgaende schrickelijcke muyterye, oock groffelijcken heeft ontgaen, als sijnde geweest een van de nachtschieters: hebben gebannen gelijck sy bannen mits desen in crachte van de speciale authorisatie der Hoochgemelte Mo. heeren staten generael, met advyse van Syne Princel. Excell. ende raet van staten, gegeven in 's Gravenhage op den lesten Marty lestleden *stilo novo*, den selven gedaechde ende deffaillant uyt alle de geunieerde Nederlanden, lantschappen ende steden aen denselve behoorende, sijn leven lanck, sonder daer inne te mogen comen, op pene van aen den lyve gestraft te worden.

Aldus gedaen ende gearresteert t' Wtrecht op den 8. May 1611.

Ende was onderteyckent,

G. HAMEL.

Gesien by de gecommitteerden der Ho. ende Mo. heeren die staten generael der vereenichde Nederlanden, als by deselve met advyse van Syne Princel. Excell. ende des raets van state specialijck tot de kennisse ende judicature deser sake mede gecommitteert ende geauthoriseert sijnde, die Ed. heeren die staten 's lants van Wtrecht, eensamentlijck het gerecht der stadt Wtrecht, de schrifture van intendit overgegeven, uyt den naem ende van wegen Joncheer Johan van Zuylen van der Haer, heer van Zevender etc., schout der stadt Wtrecht *nomine officij*, eisscher op ende jegens ERNST GERRITSZ. VAN MEERWIJCK gedaechde in persoon ende defaillant, mitsgaders de citatien by edicte gedaen, d'informatien, acten ende munimenten by den eisscher geexhibeert. De voornoemde heeren gecommitteerden hier van aen de Hoochgemelte heeren staten generael communicatie ende openinge gedaen hebbende, ende de heeren staten 's landts van Wtrecht, eensamentlijck 't gerecht der stadt Wtrecht, doende recht, hebben versteecken, ende versteecken by desen, den voornoemden gedaechde ende deffaillant van alle exceptien declinatoir, dilatoir, peremptoir, weeren ende defensien, die hy eenichsins hadde mogen proponeren, ende over 't copieren ende verbreyden van sekere schandeleuse ende seditieusé pasquille, beginnende, *o Wtrecht*, *Wtrecht*, streckende tot oproerte ende schandelijcke diffamatie van veel vrome ende eerlijcke personen, omme daer mede de aengevangen conspiratie te meer te foueren, dewelcke hoewel hy daer van geen autheur en was, hy op hem genomen heeft, daer voor genoten hebbende sekere somme gelts: hebben gebannen gelijck sy bannen mits desen, in crachte van de speciale authorisatie der Hoochgemelte Mo. heeren staten generael met advyse van Syne Princel. Excell. ende den raedt van state, gegeven in 's Gravenhage op den lesten Marty lestleden *stilo novo*, denselven gedaechde ende deffaillant uyt alle de geunieerde Nederlanden, lantschappen ende steden aen deselve behoorende sijn leven lanck, sonder daer inne wederomme te mogen comen, op pene van aen den lyve gestraft te worden.

Aldus gedaen ende gearresteort t' Wtrecht op den 8. May 1611.

Ende was onderteyckent,

G. HAMEL.

Die gecommitteerde van de Ho. ende Mo. heeren staten generael der vereenichde Nederlanden, uyt crachte van de specialen last van haere Ho. Mo. mitsgaders Syne Excell. ende de staten 's landts van Wtrecht, doen te weten, dat alsoo onlancx geleden, binnen dese stadt Wtrecht sekere muyterye, ende oproerte, ende daer na eenen schrickelijcken ende moordadigen aenslach voorgenomen is geweest, by eenige oproerige ende boose menschen, den staet ende regeringe deser landen, benijdende ende hatende, den voortganck van dewelcke (ten ware die door Godes sonderlinge genade ontdeckt ende verhindert ware geweest) veroorsaeckt soude hebben verscheyden inconvenienten, tot nadeel van den gemeenen welstant, ruste ende versekertheyt van den staet der geunieerde Nederlanden in 't generael, ende van de stadt, steden ende lande van Wtrecht

in 't particulier, mitsgaders tot eene groote bloetstortinge, van den goeden borgeren ende inwoonderen der stadt Wtrecht, onder malcanderen, ende den krijchsvolck daer binnen door ordre van de Hooggemelte Mo. heeren staten generael, ende Syne Princel. Excell. garnisoen houdende, ende de voornoemde heeren gecommitteerden, Syne Excell. ende staten 's landts van Wtrecht geinformeert synde, dat verscheyden goede borgeren ende inwoonderen, by sinistre practijcke ende verscheyde loose ende valsche persuasien, verleyt ende geabuseert syn, omme daer aen de hant te houden, die oock door misverstant 't selve of toegestaen of afgeslagen hebbende, naergelaten hebben, de magistraet deser stadt aen te geven. Ende al is 't soo, dat naer rigeur van rechten, alle die gene, die de voorsz. oproerten, seditie, muyterye ofte aenslach toegestaen, ofte daer van eenige kennisse hebben gehadt, ende d'selve niet tijtlijck (gelijck sy schuldich waren) aen de magistraet geopenbaert en hebben, strafbaer sijn: Soo is 't nochthans, dat de voornoemde heeren gecommitteerden, Syne Excell. ende staten 's landts van Wtrecht ter ernstiger requisitie, ende begeerte van de borgemeesteren ende regeerders der voorsz. stadt, voor haere borgeren ende inwoonderen intercederende, niet meer voor oogen hebbende, als de behoudenisse van den welstant, ruste, versekertheyt ende eenicheyt van de landen, steden ende leeden van dien, mitsgaders den goeden ingesetenen derselver, uyt sonderlinge gratie gepardonneert, ende quytgescholden, hebben, pardonneren ende quytschelden mits desen, alle 't gunt by de voorseyde borgeren, inwoonderen ende anderen den voorsz. saecke aengaende eenichsints misdaen is, imponerende daer op den officiers der voornoemde steden ende landen, ende sonderlinge dien van de stadt, steden ende landen van Wtrecht, een swijgen, ende silentium, ten ware eenige van hemluyden hen naermaels met oproericheyden, muyteryen ofte seditien weder bemoeyden, ofte daer van yet wetende, 't selve niet en weerden, ende volgende den eedt, de magistraet niet tijtlicken aen en brochten, sonder dat men nochtans verstaet, met dese gratie yet te derogueren van de appoinctementen ende sententien, straffen ende penen daer inne begrepen hier te voorens tegens verscheyden van de autheurs, coöperateurs, beraetslagers, fauteurs ende heelders van de voorschreven muyteryen, oproerten, schrickelijcken ende moordadigen aenslach, gepronuncieert ende gedecreteert, maer dat deselve alomme sullen worden geëxecuteert, naer hare forme ende inhouden. Ende en sullen dese gratie oock niet mogen genieten maer daer van geëxcludeert sijn, die gene, die noch bevonden sullen worden geweest te sijn by het doen van de godtloose, grouwelijcke ende execrabele eeden, in de Rydende Bode, ende tot Claes Hendricsz biertapper aen de Vyebrug, ofte by een van beyden, noch oock die by edicte gedachfaert sijn.

Aldus gedaen binnen de stadt Wtrecht, op den 9. May 1611.

Ende was onderteyckent,

G. HAMEL.

Alle de voorsz. sententien ende brieven van pardoen[1], sijn op huyden den 9. May 1611, nae voorgaende clockluydinge binnen de stadt Wtrecht voor den volcke tot

(1) De stedelijke *Raadsbesl.* vervatten nog eenige bijzonderheden omtrent een dezer gevonnisden, den reeds meer genoemden Mr. Andries, coster der St. Nikolaas kerk, wiens vonnis wij hierboven op bl. 46 mededeelden:
De raet der stadt Wtrecht horen lesen hebbende seeckere geschrifte ende acte, by de gecommitteerden des kerkenraets in de voorledene weke overgelevert, in den gerechte by haere Ed. gerenuncyeert, aen den rade voorsz. innehoudende de proceduren by den voorsz. kerckenraet gehouden tegens Meester Andries Hendries, coster ende schoolmeester van St.

dien eynde vergadert sijnde, gepronuncieert, afgelesen ende gepubliceert, ter presentie van de voornoemde heeren gecommitteerden van de Ho. Mo. heeren staten generael, van de Ed. heeren staten 's landts van Wtrecht, ende van den schout, borgemeesteren ende schepenen der stadt Wtrecht.

By mijn, *ende was onderteyckent*,

G. HAMEL.

Nicolaes parochie, binnen deser stadt, over de beschuldiginge by hem den bedienaers des H. Evangely aengeseyt ende opgeleyt, sonders nochtans eenige bestendige ofte waerschynende redenen tot bewysinge ofte justificatie van syne beschuldiginge te kunnen bybrengen, ende dat hy niet tegenstaende verscheide vruntijelcke beloofde, ende serieuse remonstratien aen hem, soo door de gecommitteerden des kerckenraets ende des magistraets, als oock by den kerckenraet ende magistraet selve tot verscheyden tyden gedaen, om hem te bewegen tot schultbekenninge, ende wel obstinaetelijck by syne beschuldinge ende propoosten persisteert heeft: aenmerckende, dat dit een saecke is, die verre siet, naer dat sy den voorsz. Meester Andries nochmael uyt overvloet binnen verstaen ende gehoort hadden, ende even obstinaet bleven, hem van synen dienst van 't coster- ende schoolmeesterampt, mitsgaders van 't voorsingen ende voorlesen in de voorseyde parochie gelicentieert ende ontslagen, hetwelck hem door den deurwaerder Carel Pels, by acte is geinsinueert. Actum den 14. Dec. 1610.

1612.

+ Noch den 27. January is afgelesen van 't stadthuys, ende oock onder de soldaten afgelesen, dat men 's avonts na acht uren niet sonder lanterens en moet gaen, met een brandende keerse daerin, noch borger ofte soldaet(1), omdat het 's avonts soo quaet gaen was op de straete, op de boete van 3 gulden; maer is haest gebetert, want daer een deel straetschenders+ ende moordenaers sijn gevangen, ende waren Engelsche soldaten; want op den 7. February wesende vrydach 1612, sijn daer op Vredenborch twee van dese Engelschen levendig geraeybraeckt, een creech 11 slagen, ende de andere 12 slagen met een nieu bijl, ende een gehangen ende een gegeeselt ende gebrandmerckt, ende een quam vry, die 't wtbrochte, want sy leleke moorden gedaen hadden, ende noch gedaen souden hebben, wtwysen haer sentency, ende dat onder 't decksel van den borger, dat sy gingen seggen, dat die de moetwille aenrechten. Daechs daerna Sweer de dieffleyer gegeeselt, op die plaets, om sijn quaet doen, ende+ 10 jaren gebannen. Oock worden den 11. Meert afgelesen ende weder den 30. July, dat men geen volck moet aannemen heymelijck noch openbaer, te voet, noch te peert, noch eenige gereedschap van oorloge ofte ammonyty om naer Denemarcken ofte Sweden ofte Muscovien te+ voeren, ende is oock een gedrukt placcaet geweest den 30. July(2). Den 16. Meert is Graeff Maurits ingehaelt wel van 18 vendelen voetvolcks ende 2 cornetten peerden, te samen+ 20 vendelen, in dese stadt leggende. Den 18. dach is hy na Arnhem getogen om Graeff Ernst een kint te heffen(3) met den ambassadeur van Engeland, die hem den 21. Meert

+Jan. 27.

+Febr. 7.

+Mart. 11.

+Mart. 16.

+Mart. 18.

(1) Het plakkaat om bij avond niet zonder licht langs straat te gaan is van 27 Januarij 1612. Van dien zelfden datum is eene Ordonnantie om de soldaten niet te injurieren. Eene andere, om de soldaten niet te tappen na 8 ure is van 7 Januarij 1612. Zijnde evenwel slechts de renovatie van een plakkaat uitgevaardigd 21 Mei 1610. Zie onze Kronijk bladz. 22, aanteek. 1, verder *Utr. Plakaatb.* III. 687, 406, 694.
In de *Raadsbesluiten* van den 20. Jan. 1612 lezen wij hieromtrent nog het volgende: Omme metten heer commandeur des guarnisoens alhier te adviseren, hoe men die insolente moetwillicheyden, die des avonts by verscheyden personen gepleegt ende gedaen worden, soude mogen weren ende stuyten, ende in welker voegen men de executie soude doen, ende van alles rapport te doen, worden gecommitteert Both ende Helsdingen.

(2) Het plakkaat was van den 5. Maart. *Utr. Plakaatb.* I. 514.

(3) DUSSELDORP geeft, in zijne onuitgegeven *Annales*, eenige niet onbelangrijke bijzonderheden omtrent dezen jonggeboren, welke wij hier opnemen:
Mense Martio nascitur Arnhemii filius Ernesto Nassavio Joannis filio ex filia ducis Brunsvicensis, et quia Gelriae gubernationem agebat, ducatus ille 50,000 florenorum in expensas puerperii extraordinarie solvere cogitur, praeterquam quod magnificum palatium Arnhemii aedificabat princeps Codro pauperior, si patrimonium parentum ejus respicias. Hunc ditare coguntur, quia legitimum principem rejiciunt, sub quo fere immunes degebant.

volgde door Wtrecht met den soon van den graeff van Essex wt Engelant; den 23. Meert[+] de jonge prins, graeff Hendrik, ende 8 dagen daerna colonel Sissel, ende al na Arnhem ende in Gelderlant, oock om een lantdach te houden. Den 1. April is op de plaetse een[+] hoeymaeckers geselle onthooft, die een bevruchde vrouwe dootgesteeken hadde in de Springwech. Daechs daerna, den 2. April, is een nieu galch voor 't stadthuys gerecht, alwaer een[+] dieff aen gehangen worde, ende 2 gegeeselt. In dese maent April sijn in Wtrecht penningen gemunt, daer Kanter ende Helsdingen op staen, ende vallen in een cuyl. In dese maent sijn Kanter ende Helsdingen wt Antwerpen getrocken, ende Kanter na Gelderlant, ende Hendrik van Helsdingen sieck sijnde is na Hollant gevaren, ende is tot Amsterdam gestorven, den lesten April *stilo veteri*, ende is verboden, dat men hem niet mochte overluyen tot Wtrecht,[+] op groote peene, ende is tot Amsterdam eerlijck begraven den 2. dach May op saturdach,[+] de *oude stijl*[(1)] ende christelijck gestorven in den Heere. In dese maent stonden daer brieven op de poorten t' Wtrecht, van wegen den schout, die haer goederen[(2)] soude verpachten. Den 11. May is noch eens afgelesen, dat men dese borgers niet logeren en most ofte herbergen[+] in 't sticht van Wtrecht, ofte steden van dien; die men bevont dat te doen, die soude in den officier vervallen, ende die een aenbrocht ofte creech, die soude 200 gulden hebben, maer dit placcaet was maer van de staten van Wtrecht alleen ende niet van de generale staten[(3)]. Den 24. May, op sondach, is de ambassadeur van Vrankrijck wtgetogen, die een nacht in[+] Wtrecht gelogeerd hadde. Den 28. Juny is in den Dom begraven een vicarius van den Dom,[+] wt de Vuylsteegh, die in 36 jaren niet wt den huyse was geweest, sint dat de kerken geroeyeert werden, ende hiet Wouter Brock[(4)]. Den 22. July, op woensdach, is de schuttery[+] weder opgetrocken voor de derde reyse, ende Drillenborch was noch cornel, ende Nyhoff cornel-capiteyn. Dit was de derde reyse in 't jaer 1612. Den 17. Augusty is tot Wtrecht[+] een placcaet afgelesen van de generaele staten, gedruckt in den Haghe, van dese borgers in dese sentencie, die in 't jaer van 1610 ende 1611 ingeluydt ende gebannen sijn, dewelcke haer niet alleene en begeven in de geunieerde provincien, maer oock somwylen in de stadt, steden ende landen van Wtrecht, ende qualijck spreken van de regeerders der landen ende andere goede lieden, jae dreygen een yeder van haer, 't sy overheydt ofte predicanten, die haer tegen sijn, jae, al waer 't Syne Excellentie selve, haer daeraen te misgaen, daervan de heeren sekerlijck onderricht sijn, dat het soo is; soo is 't, dat de edele staten bevelen een

+Mart. 23.

+Apr. 1.

+Apr. 2.

+Apr. 30.

+May 2.

+May 11

+May 24.

+Jun. 28.

+Jul. 22.

+Aug. 17.

(1) Men houde in het oog, dat de dagteekening in deze Kronijk overal naar den *ouden stijl* gesteld is, deze plaats zoude anders ligtelijk verwarring te weeg brengen. Vergelijk hier boven bladz. 15, noot 1.

(2) Te weten de goederen van Helsdingen en Kanter, welke verbeurd waren verklaard. Zie hierboven bl. 52. 35.

(3) Het plakkaat is van den 8. Mei. *Utr. Plakaatb.* I. 739.

(4) Over dezen, voor de kerkel. geschiedenis, zoo belangrijken man, zie DRAKENBORCH in *epist.* ad HOYNCK (*Aanhangsel op de kerkel. oudh. van Nederl.*, Utrecht 1744. 8°.)

yegelijck, wie dat het sy, in al dese geunieerde landen en [...] steden, haer niet te herbergen ofte logeren, ofte verbueren lijff ende goet, ende bevelen alle schuytenschippers, wagen- ende carren-lieden haer niet te voeren op de boete van 100 guldens d' eerste reyse, de tweede reyse 200 gulden, ende dat een yeder, in wat stadt ofte dorp, wordt bevolen haer aen te tasten; soo sy niet sterck genoeg en sijn, hulp tot haer te roepen, dewelcke dat oock sullen moeten doen op de verbeurte van selfs aengetast te worden. Ende soo men een crijcht ofte meer in de voorschreven landen, die salse tot Wtrecht overleveren aen den officier aldaer. Men sal voor één crygen 100 halve ryders in de Nederlanden geslagen, die haer tot Wtrecht sal getelt worden, die nu gelden 5 gulden 8 stuver, is omtrent gelijck aen de som vijfhondert ende veertich gulden. Dit is die somma van dit placcaet, ende is overal, daer men gewoon is publicatie te doen, in al de provincien afgepubliseert. Met dit placcaet sijn dese sententien oock weder gedruckt in den Haghe, alwaer dit placcaet voor in staet ende noch twee bannissementen achter in, welcke sijn van Albert Dier, ende noch een van meester Dirck, coster van de Geertekerck, die oock in 't jaer 1611 ingeluydt worden, om dese oorsaecken; maer sijn[+] eerst gebannen in December 1611[(1)]. Den 22. Augusty sijn de kinderen van Helsdingen haer goederen losgelaten van den schout ende de heeren ontslagen. [+]Aug. 22
In October begonden die soldaten te waecken den vijfden nacht, alle avont 3 vendels, een op den hoop toe; want daer is er 16 vendels in de stadt, behalven 't commandeurs vendel ende 2 cornetten peerden, samen[+] 19 vendels[(2)]. Den 26. October hebben die heeren magistraten van Wtrecht die stadtsingelen gemeten, daer veel hoven, ende tuynen, lant, ende huysen af mosten, ende men heeft in November die singelen bepoodt ofte beplant met jonge boomen, rondt om die stadt met twee ofte drie regels. [+]Oct. 26.
In dese tijt is capiteyn Krimpen ontboden ende vastgehouden, omdat hy op den stock van sijn bordt op d'een syde hadde laten setten twee tollekens, een lach op sijn sijde ende een stont daer boven op ende liep, ende daer stont by: *elck sijn tijt*, ende op d'andere syde des stocks stont: *die noch toe saech;* 't bordt selve was de *Gecroonde Pauw*, ende was op den singel buyten de Katrynepoort by Hans aen den Doornboom. Men seyt oock,[+] dat Kanter tot Leeuwaerden woonachtich is ende sijn cost daer heeft gecocht. Den 2. November monsterden 3 vendels Francoysen in de Katrynekerck, want de commissaris ofte[+] monsterheer, die woonde in 't Katryneclooster op de Nieuwgracht. [+]Nov. 2.
Den 21. November sijn op de plaetse twee studenten gegeeselt, die met valsche attestatie van graeven ende princen ende predicanten hadden gaen bedelen, oock met verandering van naem in Latijnsch ende Fransche attestatie, die haer om den hals gehangen werden op 't schavot alle beyde. [+]Nov. 21.

(1) Het plakkaat in dato 15 Aug. 1612 N.S. vindt men in het *Staten Plakkaatboek* I. 431.
(2) Als een vervolg op hetgeen vroeger van godsdienstige geschillen gezegd is, had hier (28 Augustus) nog moeten vermeld worden de kerken-ordening door de staten van Utrecht vastgesteld. *Utr. Plakaatb.* I. 359. WTENBOCAERT, *Kerk. Hist.* fol. 594.

Den 27. November hebben alle die soldaten ende ruyters gemonstert in 't Katrynekloosterˉ ende kerck. Den 3. December is afgelesen, dat men geen schade sal doen aen die geplanteˉ boomen om die stadt in geender manieren, op de boete van 25 gulden(1). Oock is Floris Jansen ingeluydt desen dach, een laekencoper, ter cause van overspel gedaen met een vrouwe aen die Voorstraet, in die *Gulde Ham.* Oock een barbier ingedaecht buyten die Waerdt. Den 5. December is Krimpen gebannen, in 't stadthuys voor die vierschaer al sijn leven lanckˉ geduerende, wt het sticht van Wtrecht. Den 13. December is begraven ten Duytschenhuysˉ heer Jacob Taets van Amerongen, met grooten staet van adel, ende Jueresalemse heeren 3, ende een peert, ende was lantcommandeur, ende hadde in de veertich jaren geregeert. Den 18. December een groote wint geweest op vrydach voormiddach, die een vrouw doodˉ waeyde in de Springwech. Den 23. Floris Jansen weder ingeluydt. Den lesten Decemberˉ afgelesen, dat men geen nieuw jaer singen en moest(2).

ˉNov. 27.
ˉDec. 3.
ˉDec. 5.
ˉDec. 13.
ˉDec. 18.
ˉDec. 23. 31.

Eynde des jaers anno 1612.

1613.

Den 3. January is in de Domskercke gedoopt ridder Johan Ogley's kint, genaemt Soffhya, eenˉ dochter, in overstaen van graeff Hendrik van Nassou ende die huysvrouwe, van graeff Ernst ende den heer van Brederoo, ende den graeff van Cuylenborch, ende daer is grooten staet geweest, ende veel kijckers om te sien. Den 4. Meert sijn ingeluydt 2 knoopmaeckers in de Nieuwstraet,ˉ een genaemt Adriaen Jansen ende een Jacob Fransen, te compareren den 9. Meert, om moedwillicheytˉ bedreven aen 't wtwarpen van de nieu geplante boomen achter Sonnenburg, gedaen den 1. Meert 1613. In 't midden van Meert hebben die trommels geslagen in Wtrecht, om te dienen die bewinthebbers van Oostindie, daer Steven Verhagen admirael van was. Den 22.ˉ Meert is afgelesen, dat niemant hem ter zee en sal begeven, buyten die vereenichde provintien, sonder consent van de staten ofte ammeraeltijt, daer se horen. Oock is desen dach dat buytenlandse gelt afgeset(3). Den 23. Meert een nieu gebot weder gedaen, over die nieu geplanteˉ boomen, soo wie een weet aan te brengen in 't heymelijck ofte openbaer, die sal tot vereeringe

ˉJan. 3.
ˉMart. 4.
ˉMart. 9.
ˉMart. 22.
ˉMart. 23.

(1) Zie *Utr. Plakaatb.* III. 408.
(2) De kronijkschrijver bedoelt hier eene publicatie, welke reeds in 1583, den 31. Dec., werd afgekondigd, doch sedert dien tijd *bijna* jaarlijks vernieuwd werd. Zie *Utr. Plakaatb.* III. 470, alwaar evenwel onder de jaren, waarin dit besluit gerenoveerd is, 1613, niet staat aangeteekend. Vergelijk hiermede het *Utr. Plakaatb.* III. 463.
(3) Placcaet der staten generael tegen Luyksche duyten, daerby oock ander payementen op prijs ghestelt, ende seeckere silvere Reaelkens voor billioen verklaert werden. In dato 15 Mart. 1613. N.S. Zie *Staten Plakkaatb.* I. 2984.

crygen 50 gulden, dewelcke schade gedaen mochte hebben aen dese boomen om de stadt[+] Wtrecht. Den 4. May is afgelesen, dat men de stadt van Wtrecht schoon sal maecken alle weegen ende straeten ende bruggen, soo buyten als binnen, op de [+]May 4. boete van 10 gulden,[+] tegen 's middaechs den 6. May, op donnerdach, tegen die comste van den paltsgraven ende 's conincks dochter(1) ende ander heeren. Ende [+]May 6 dese paltsgrave is gecomen, op saturdach nademiddach[+] den 8. May, de Katrynepoort in, ende die soldaten op Vreborch in bataille staende met die ruytery ende 15 [+]May 8. stucken geschut, op de wal 4 ofte 5 mael afschoten ende omtrent 40 camers(2) op het bolwerck, achter de Mariekerck, die oock afgingen; ende doen is hy met de heeren door die stadt gegaen, ende in den Dom gaen kijcken, die gewassen word, ende doen is hy weder naer den Duytschenhuys gegaen, ende 's avonts hebben alle die klocken geluydt in de stadt beyde cleyn ende groot, tot een teecken van triumphe, ende oock geschoten[+] met die stucken in den morgenstont. Den 9. May op sondach omtrent 5 uren is hy weder vertogen naer Arnhem, die Wittevrouwenpoort wt, ende doen [+]May 9. weder geschoten met de camers ende geschut.

[+] Omtrent den 10. May is Jan Both in de Ballemaeckersstraet wonende, sijnde ontfanger der staten, op Hasenberch gebracht, daer groote foute in is bevonden, [+]May 10. meer als over die 100,000 guldens aen die staten ende stadt.

[+] Den 14. May is afgelesen, dat men die adelen ende anderen, die al incomen sullen met des conincks dochter van Bretaenyen, eerlijck sal ontfangen in al de huysen, [+]May 14. daer de beletten sijn, ofte noch in souden mogen comen, wat borgers dat het sijn, daer noch beletten souden mogen comen, oock, dat men op tien roeden weechs niet by de poort en mach comen, daer de princes incomen sal, ofte in de Springwech, van de Strooysteech af tot de Gortsteech toe, op 't verbueren van 't opperste cleedt, ende niet by 't geschut op de wal achter den Duytschenhuys, nu gebrocht sijnde, niet binnen de afschutting van dien daer gemaeckt sijnde, die daer bevonden wort tot discretie van den gerechte gestelt te worden, ander tot[+] een exempel. Dit alles in 't lange afgelesen den 14. May 1613, op vrydach. Den 15. dach May, op saturdach [+]May 15. nademiddach, is de huysvrouwe des paltsgrave in gecomen de Katrynepoort, met Sijnder Excellentie by haer op de wagen, rydende alle de wagens recht op naer de Nue, daer de soldaten in bataille stonden met de ruytery ende wel verciert, met veltteeckens ende pluymen, ende alle die clocken geluydt der stadt, ende nae den Duytschenhuys gereden, daer al die soldaten ende ruytery voorby quamen trecken, sijnde in alles 19 compagnie, ende doen al die camers ende dat geschut achter den Duytschenhuys afgeschoten. Des morgens,

(1) De kronijkschrijver bedoelt Frederik keurvorst paltsgrave van den Rhijn, hij trad den 14. Februarij 1613 te Londen in het huwelijk met Elisabeth, dochter van koning Jacob VI.

(2) *Camers*, donderbussen.

op sondach den 16. May, is graeff Maurits, gelogeerd sijnde op Bisschopshoff, ter predicatie[+] gegaen in den Dom met ander graven ende heeren, daer Speenhove[(1)] leerde wt den LXXII. Psalm, en 's middachs sijn alle die heeren weder ten Duytschenhuys gegaen met de princes van Orange, de grooten ende andere, ende 's nademiddachs is des conincks dochter met graeff Maurits op den Domstoren gegaen, ende oock in den Dom, ende doen voorts gereden met vele coetsen lancks die Nieu Gracht, ende door die stadt van Wtrecht, ende soo voorts na den Duytschenhuys, ende 's avonts al die groff stucken afgeschoten met de camers over haer eten; ende 's maendachs 's morgens is de paltsgravinne vertogen na Rhenen, met alle[+] den adele, als: graeff Maurits, gelogeert op 't Bisschopshoff, graeff Hendrick, ende graeff Jan op Janskerckhoff, de oude princes d'Orange in de Domsteeg, de graeff van Cuylenborch ende de prins van Portegael op de Nieu gracht, ende corlonel Veer, de ambassadeur van Engelant Winwoldt in 't Katryneclooster, ende voort alle wijnherbergen ende adelshuysen vol geleydt ende beledt, ende de namen op de deuren geschreven, met groote letteren met krijdt; ende op Vreborch omtrent 300 wagens gemonstert die mee togen, om bagagie te voeren van een yeder tot Duysseldorp toe. In 't wttrecken heeft men seer geschoten, als: de camers op dat bolwerck aen de Wittevrouwenpoort, ende al de soldaten ofte muskettiers op wal ende alle geschoten; die 2 vanen ruyters mede gereden op de hey achter de Bilt, ende doen weder gekeert; ende sijn Excellentie heeft met des conincks dochter gejaecht in 't Ameronger bosch by Rhenen. Dit is 't principaelste, dat daervan is gepasseert in Wtrecht desen 15., 16. ende 17. May 1613[(2)].

+May 16.

+May 17.

Den 18. May is Jan Both's goet alle vercocht met erffhuis, den heelen dach door.[+] In desen tijt heeft men buyten de Weertpoort beginnen te malen met 2 muelens, ende op den 21. Juny met drie muelens, om een kolck te maecken, ende op den 25.[+] is de eerste balck geleydt aen die solderinck van de kolck, ende op den 28. den eerste[+] steen, van blausteen ende roodt, ende is groote moeyte geweest, alwaer Moersbergen ende Jacob Mertense, als oversten borgermeester ende onderschout, steedts by sijn geweest anno 1613, den 27. Juny. Den 22. July op donderdach, is die schuttery voor de vierde[+] reyse opgetogen, ende was de derde reyse onder 't beleydt van den seer moethaftygen borgemeester ende colonel Drillenborch. Op desen dach is de mis gestoort in de Jerusalemsclooster van beyde de schouten ende vijf dienaers, daer sy de duer opsloegen met een yseren hamer, waerduer die cloosters sijn aengeslagen van de staten, de acht bagynencloosters[(3)]. Den 8. Augusty is de eerste schuyt door die nieu kolck gevaren buyten die[+]

+May 18.

+Jun. 21. 25.

+Jun. 28.

+Jul. 22.

+Aug. 8.

(1) Zie hierboven bladz. 30, noot 6.

(2) Zie omstandiger over het verblijf van den paltsgraaf en zijne gemalin binnen de Nederlanden, G. BAUDARTIUS *Memoryen*, 2de editie, Arnh. 1624. fol. bl. 20 enz.

(3) In de *Annales* DUSSELDORPII, lezen wij: *In festo S. Mariae Magdalenae Ultrajecti praetor irruit in monasterium Hierosolymitanum eo, quod per creberrimos et frequentissimos conventus religiosi locum tam suspectum reddiderant, ut monitae a me moniales ante annum fuerint, ipsas peccare contra commune ecclesiae commodum et plane absolute indignas esse, praesertim, cum non tantum in suum, sed etiam aliorum monasteriorum praejudicium, agerent. Verum tam privatim nominatim, quam publice in genere perstrictus sum. Rediit itaque praetor ad idem monasterium in profesto S. Jacobi et altare et imagines confregit, casulam unam et calicem secum abstulit, omniaque altaris ornamenta tanta rabie, ut procuratrix, tantorum conventuum architecta et a me praecipue indarguta in animae deliquium*

+ Weertpoort. Den 23. Augusty sijn alle die soldaten gemonstert, 17 te veet en 2 te peert. Oock is colonel Sissel op Bisschopshoff komen wonen, om tyding te verwachten ende tusschen den coninck ende den palts als corant te wesen. Den 12. September is Olden+ Bernevelt in 't Katryneclooster ten eten geweest, doch daerna tot den commandeur Ogley ende tot den schout, ende is oock op den 17. September die Katrynepoort ingecomen, alwaer op Vredenborch stonden 6 vendelen Engelschen ende Schotten, ende 2 vanen ruytery aen elcken syde, ende comende op de Nuede daer stonden 8 vendelen Duytschen ende Engelschen, ende op de Gansmarckt 3 vendelen Francoisen, ende doen is Johan den Olden Bernevelt ten bancket gegaen tot cornel Sissel op den Bisschopshoff, met Ogley ende ander heeren. In de maent October is die wet verset(1), als die borgermeesters Moersbergen ende Drillenborch, in wiens plaetse sijn comen Rysenborch ende Dirck de Gooyer, Ledenborch's swager schepen,+ ende anderen. Den 8. October op vrydach 's middachs is Vincent Drillenborch(2) ontboden, rentmeester van de Pauwelsabdy, in de statencamer te comen, ende van daer nae Hasenborch gebrocht ende vastgeset, ter cause van eenige boucksken, die hy wt heeft laten gaen, ende gedruckt by Abraham Herwijck aen de Buerkerck, die in boete is geslegen van hondert ende

+Aug. 23.

+Sept. 22.

+Oct. 8.

incideret. Rursum in festo S. Laurentii et diebus aliquot subsequentibus magistratus in omnia monasteria irruit et omnia eorum, tam mobilia, quam immobilia bona conscribit, et in festo S. Bartholomaei subsequente alimentationem monialibus, ante annum 1583 professis, decernunt, junioribus nihil assignant, certis legibus praescriptis. Monitae erant moniales Hierosolymitanae saepius per ipsos hereticos. Receptor enim Brigittanarum dixerat: 'Cavete vobis, ne cum exteris sacerdotibus conventus faciatis, ut Hierosolymitanae.' Consul quoque Drillenburgius Adrianae Ridderae, Hierosolymitanae procuratrici, dixerat semel: te nunc amplius juvare non possum. Verum incassum fucrat. Nam et pro concione religiosi laudabant Hierosolymam, ut strenue agentem, et quod Deus custodiret Hierosolymam, similiaque. Quin imo post decretam alimentationem creberrimis conventibus non abstinebant, vesperas cantabant, confidentes, ut dicebant, in S. Wilhelmi, quem crebro invocabant suffragiis, cujus invocato suffragio in die S. Mariae Magdalenae praetoris iram resedisse affirmabat procuratrix et gloriabatur, sed ridentibus omnibus, cum postridie acrius turbarentur. Rursum prima Novembris jubent monialibus, ut mensam communem separarent et insuper ornamenta ecclesiastica tradant, quae pleraque etiam, nobis reluctantibus, a mulierculis tradita sunt. Decima Novembris in profesto S. Martini rursum imperatur separatio mensae communis, sub gravi poena, quae et subsecuta est ex hac causa, cum sacerdotes seniores consentire nollent traditioni ornamentorum et separationi eoque nomine Dominus Wachtelaer et ego graves a magistratu minas a nobis intentar sentiebamus, ob aliquot moniales jugum excutere volentes et omnia, quae dicebamus, ad magistratum deferentes et requirentes, et quandoquidem nos consentire nollemus, per vim quasi separerentur.

(1) *Utr. Plakaatb.* III. 131.

(2) Vincent Drillenborch, 1612, 13 raad; *Utr. Plakaatb.* 1625 ontvanger van het oudschild-geld; 1643 onbekwaam verklaard, om in den boedel van zijn' oom Dompselaar gebruikt te worden. *Raadsbesluiten.*

tachtentich gouden realen ende al d'exemplaren prijs, ende in de statencamer gebrocht ende wederom doen halen, doen men wiste, dat die waren buyten die stadt ofte binnen, ende is genaemt de *Weckwyser*. Den 23. October is in de vierschaere in 't stadhuys afgelesen alle[+] die geconfisceerde goederen van dese wtlantsche borgers als Claes de Gooyer, de Mandemaecker, de Boer ende andere meer. In dese tijt heeft men [+]Oct. 23.
dat Nachtegaelsteegken buyten die Witvrouwenpoort gepoot met boomen. Den 28. October weder alle die soldaton gemonstert.[+] Den 5. November is een gebodt van 't stadthuys afgelesen[(1)] van de jonckheydt, dat[+] sy niet meer binnen de stads mueren, [+]Oct. 28.
ofte op de Nue ofte staetsplaetse moeten spelen met kolven, kaetsen, knickers, [+]Nov. 5.
bickels, penningen, kaerten ofte stocken, ende men steenen te stormen, ofte met vloecken ende sweren, qualijck spreken, ofte in de kercke onder de predicatie met keersbranden, ofte aen de kronen, kistwerck ofte op kerckhoven eenige moedwilligheydt bedryven ofte aenveerden, in wat maniere dit sy, ende die daer by staen ende behagen in hebben, sal oock daervoor gehouden werden, ende een yeder van dien, out ofte jonck, hy ofte sy, sal verbueren 6 karolus gulden, ende noch op Hasenborch geset te worden tot water ende broodt, ende sullen de voorschreven boete van 6 gulden, die ouders voor haer kinderen, ende de meester voor haer werckinderen moeten betalen, ende dat aen den behuerder, die dat doet ter plaetse, daer hy yemant vint; op dat alles in Gods gemeente ende in die Christelijcke religie mach toe gaen tot sijns naems eere ende onse welvaert; gedaen by clockluydinge den 5. November 1613. Den 12. November die weet laten doen aen alle die[+] schouten in de stadt, dat sy die vreemdelingen in haer buerten moeten aenbrengen, op die boete van 3 [+]Nov. 12.
gulden, tegen maendach den 15. November[(2)]. Den 13. November een generalen[+] danck- ende biddach gehouden door alle die provincien. Den 25. November is in [+]Nov. 13.
die[+] statencamer in presentie van alle die heeren ende staten in 't openbaer gebannen Vincent van Drillenborch wt die stadt, steden ende landen van Wtrecht sijn leven [+]Nov. 25.
lanck, op donderdach 's middachs ten elf uren, als hy hadde geseten 7 weken min eenen dach, maer geen tijt gelesen, wanneer hy moet vertrecken. Maer hy is wt de stadt gegaen op Saturdach voormiddach den 27. November 1613, om 10 uren. In dese tijt is een sprake gegaen, dat[+] Moersbergen goet in Vrieslant is aengeslegen tegen Kanter's goet, om hem dat weder te geven, [+]Nov. 27.

(1) *Utr Plakaatb.* III. 439.

(2) Men beschouwe deze aanzegging in verband met eene resolutie, in dato 8 November: Geresolveert by den rade, den schouten respective van de gebuyrten, soo op de oude als niewe graften binnen deser stadt, als oock van de vier buytenpoorten te ordonneren, in goed leesbaer geschrifte, in de secretarie deser stadt te leveren, de namen ende toenamen van alle de personen, die op de vervaertijt van Victoris lestleden, yder in sijn gebuyrte sijn comen wonen, mitsgaders waer die van daen sijn, waer ende hoe lang sy binnen deser stadt gewoont hebben, waermede sy hun erneren, ende of sy van aelmoessen leven, alles jegens Maendage toecomende, voor den inganck des raets, op pene van drie gulden by den gebrekigen schouten te verbeuren. *Raadsbesl.*

+ want hy tot Leeuwaerden woonachtig is. De tijt sal leeren. Den 15. December is graeff Willem van Nassou, stadhouder van Vrieslant, in Wtrecht gecomen, in den +Dec. 15
Hulck gelogeert,+ comende wt den Haghe; den 16. weder vertogen nae Overyssel ende Vrieslant. In desen tijt is afgelesen(1), dat die soldaten niet buyten die +Dec. 16
stadspalen mogen gaen visschen ofte vogelen vangen ofte schieten, ofte eenig dierte op ofte onder de eerde, op lijfstraffe, van wegen de+ staten afgepubliceert ende op die poorten geset(2). Den 29. December weder alle gemonstert. +Dec. 29.

Eynde des jaers anno 1613.

1614.

+ Anno 1614, den 6. January, is colonel Sissel's huysvrouw in een rosbaer wt Wtrecht getogen naer den Palts, om des conincks dochters kint te heffen, die kramen soude, +Jan 6.
vergeselschapt+ met sommige Engelsche capiteynen ende Sissel, tot Hulle. Den 17. February is Albert Goetbier, bode der stadt Wtrecht, gecasseert, oorsaecke waerom, +Febr. 17.
dat hy soude naer Kanter reysen tot Leeuwaerden, ende bleef tot Amersfoort, ende seyde tegen de heeren, dat Kanter den brieff met voeten had getreden, ende met de tanden gescheurt, ende qualijck gesproken, welck contrarie bevonden is; want Kanter den heeren brieff weder sonde in sijn brieff, die hem de heeren gesonden hadden, die Albert een ander mede hadde gedaen.+ Den 21. February is de huysvrouw van Drillenborch getogen naer Amsterdam, by haer man, die daer soude blyven wonen. +Febr 21.
Desen 21. is de ambassadeur van den Turck ingecomen, die tot+ Antwerpen gearresteert was, ende getogen naer den Haghe den 22., als hy op den Domstoren +Febr. 22.
was geweest met noch vier Turcken. Desen 21. is oock incomen graeff Hendrick, die den 22. nae boven tooch, om het kint te heffen van de paltsgravinne, die in de kraem was van een zoon, ende tooch wt met veel wagens naer Arnhem. In desen tijt heeft men weder volck aengenomen met den tromslach in Wtrecht, om op Oostindien te varen, voor 7 jaren, daer men seyt,+ dat Jan Bodt mede sal varen, die wt de gevangenisse is comen. Den 4. Meert sijn op Vreborch hoenderdieffen gegeeselt, +Mart. 4.
soldaten van colonel Sissel, met hoenders om den hals hangende,+ ende gebrantmarckt met een strop om den hals. Den 23. May is een vendel Engelschen+ getrocken +May 23.
naer Vlaenderen. Den 4. Juny is op de plaets voor 't stadthuys gegeeselt Jan van +Jun 4.

(1) Ordonnantie van 17 Dec. *Utr. Plakaatb.* II. 397.
(2) Het *Utr. Plakaatb.* III. 472, 499, heeft nog een paar belangrijke ordonn. op het houden van school zouder consent, - en op het openen van kramen op St. Nicolaas avond.

Ameronghen, snyder ende borger t' Wtrecht, ende gebannen in 24 uren te vertrecken, op pene om met den sweerde gestraft te worden. Dit was diegene, die den hoeymaecker op de wacht dootschoot in de muytenatie, 1610 in January. Den 7. July gemonstert. Den 8. dito 2+ vendels Engelschen ende een Francoys vendel wtgetogen. Den 9. dito 2 vanen ruyters wt Wtrecht+ ende 's avonts graeff Hendrik ingecomen, ende 's morgens den 10. July getrocken naer+ Schenckenschans op Guelick; blijft noch 13 vendels te voet in Wtrecht. Den 14. July is+ tot Wtrecht de nieu jaermarckt ingestelt(1), ende afgelesen, in de plaets van de Pontiaens-merckt, ende begint den 15. July tot den 4. Augusty, maeckende 3 weken, ende is met voorgaende placcaeten door de steden geset; ende en sullen geen kramen by den Dom staen, op pene van 6 guldens, maer op de Marie-plaets ende kerckhof. In desen tijt is de Dom boven geschildert, die, 's jaers te voren in July, beschoten wert met hout. Den 25. July,+ op maendach, is de schuttery voor de vijfde reyse wtgetrocken onder Dirk de Gooyer; ende desen dach op de plaets gespeelt door Engelschen; den 26. door Francoysen, daer een oploop+ quam door Jakes, den peerdebereyder. Desen dach sijn de 2 vanen ruyters weer incomen van Guelick, met graeff Hendrik, die doortooch. Van den 16. Augusty tot+ den 21. is een groot getreck geweest, in ende door Wtrecht, van soldaten, na boven, ende sijn 5 vendels Duytschen in Wtrecht comen leggen. Van den 22. Augusty tot den+ 23. 's nachts, is Volckert Bodt, borgermeester, banqueroet gespeelt als ontfanger van 's conincks domeynen, daer de landen aen ten achteren quamen omtrent 2 tonnen

+Jul. 7. 8.
+Jul. 9.
+Jul. 10.
+Jul. 14.
+Jul. 25.
+Jul. 26.
+Aug. 16-21.
+Aug. 22-23.

(1) *Utr. Plakaatb.* III. 678. Omtrent deze nieuwe jaarmarkt vinden wij het volgende, in de stedelijke *Raadsbesluiten*, aangeteekend:
10 Jan. 1614. Vermaende de heer borgemeester Reysenborch, dat men soude versoeken octroy van de E.M.H. staten van Wtrecht, om de jaermerckt van Pontiaen te mogen verleggen op Maria Magdalenen.
21 Maart. De raet heeft op het voorgeven van den heer van Reysenborch, als eerste borgemeester deser stadt, iteratyvelyken ende eendrachtelyken geresolveert, de Pontiaens-jaermerckt te verleggen op Maria Magdalenen, ende daer toe te versoeken, op de eerste beschryvinge van de E.M.H. staten van Wtrecht, octroy, ende sulcx, by officie van billetten, door alle de provincien kundt te maken.
11 Apr. (Rapport v. beschryving). Op 't vierde nopende de Pontiaensmerckt, dat in 't verleggen van dien consent gedragen ende octroy verleent was.
2 *May.* Billetten van de vrymerckt tot Magdalenen te doen drucken.
11 July. Goetgevonden by de publicatie van de nieuwe jaermerckt mede te interdiceren eenen yegelijcken, soo wel den borgers ende innewoonders deser stadt, als allen anderen, die op de voorsz. jaermerckt met coopmanschap ofte waren van buyten binnen deser stadt sullen comen, met haer cramen ende craem op deser stadts plaetse, over de Lakensnyders ofte St. Mertens brugge, voor te staen; maer dat die sullen reguleert worden op St. Marie-plaets ende vóór ende beneffens St. Marie-kerckhoff.
E de ten eynde de voorsz. cramen, ter plaetse voorsz. ofte elders, daer men sulcx ordonneren sal, met goede orde gereguleert moge worden, autoriseert de raet daertoe mijn E.H. van den gerechte. -
Het octrooi der staten, in dato 7 April 1614, vindt men in het *Utr. Plakaatb.* III. 543, 44.
Verder aldaar III. 678, een plakkaat aangaande den tijd en de plaats der jaarmarkt.

schats, ende is erfhuis gehouden van de heeren, ende omtrent een jaer daerna is hy in Wtrecht comen, ende hebben hem noch in d' admyraliteyt geholpen van Vrieslant.[+]
Den 24. Augusty, op woensdach, is wtgetogen dat vendel van den graeff van Hohenlo,[+] ende een Engelsch vendel, ende dat van colonel Sissel. Noch den 25. Louterback ende colonel Brock, met noch 2 Schotsche vendels, 2 Francoysen vendels, één Switsers, één Engelsch vendel, t' samen 11 vendelen; blijft noch in de stadt den gouverneur ende Franck met 5 Neêrlantsche compagnien, die incomen sijn. Desen dach is Syne Excellentie[+] incomen, met wien den 26. de 2 compagnien peerden oock wttogen op vrydach; die[+] hier inlagen (togen wt) met de wagens den 27. Desen vrydach is het *vryleger* afgelesen t'Wtrecht van 't stadthuys, op den Rijnstroom. Noch sijn hier 5 ofte 6 vendels incomen,[+] Neêrlanders. Den 27. Augusty heeft hem den Engelschen predicant in den hals gesneden[+] sijn selven, op de Nue wonende, genaemt Meester Douglas. Den 28. eenige jachten ende[+] ammonytieschepen door Wtrecht comen varen na boven. Den 1. September voor 't stadthuys[+] een gegeeselt, genaemt Lucas. Den 2. September, op vrydach, is sijn stiefsoon onthooft, omdat[+] hy met de moeder geboeleert hadde, genaemt Wouter. Den 3. September de vrouw, die met haer soen geboeleert hadde, Willemgie Tysen, geworcht ende verbrant voor 't stadthuys;[+] 3 dagen lanck justitie. Den 8. September het nieu garnisoen gemonstert, ende waken, op den[+] 3. nacht, 's nachts 4 vendelen. Den 13. September een Engelsche joffer gegeeselt op die plaets, met een hoet op 't hooft, den joncker haer man oock, ende had leersen ende sporen aen, ter oorsaecke van dievery aen fluweel gedaen.

[+]Aug. 24. [+]Aug. 25. [+]Aug. 26. [+]Aug. 27. [+]Aug. 27. [+]Aug. 28. [+]Sept. 1. [+]Sept. 2. [+]Sept. 3. [+]Sept. 8. [+]Sept. 13.

[+] Den 14. September een generale biddach gehouden. Den 23. September doen sijn twee ambassadeurs door Wtrecht getrocken na 't leger, een van Engelant ende een van Vranckrijck.

[+]Sept. 14. 23.

[+] In October omtrent Victoor is in *Keyserrijk*(1) beginnen te wegen, dat die stadt ge-

[+]Oct.

(1) Dit Keyzerrijck was een dier menigvuldige versterkte huizen, welke men oudtijds binnen Utrecht aantrof. Hetzelve behoorde reeds ten jare 1473 aan de stad; immers wij lezen bij BURMAN, *Utr. Jaarb.* III. 96, 'dat de regering toen (1473) een huis kocht, genaamd het *Keyzerrijk*, gelegen aan de Stadswage, voor 1000 Rhijnsche guldens.' - De lakens, welke men in Utrecht vervaardigde, werden aldaar Vrijdags en Zaterdags ten toon gesteld. Zie BURMAN, III. 111. - Verder vinden wij in de kameraars rekeningen van 1476:
Op Suute Joris avont, des avonts, hadde die raet ten eten in Keysrijc den heere van Hoern, den Jonchheer van Brederode, den heere van Montfoirde, heeren Reyer van Broechusen mit meer ander goeder mannen ende joncfrouwen, ende na der maeltijt danseden sy in Lichtenberch mitten joncfrouwen. Coste die maeltijt an spyse ende wijn ende Ypocras wijn cruyt ende was, ende de dansspule te samen XLVIII. Rijnsguld. IIII ½ stuv.
De stad schijnt dit huis evenwel later verkocht te hebben; immers blijkt het uit een *Raadsbesluit*, van 10 Jan. 1614, dat de waag in het *Keyserrijk* zal overgebragt worden, na hiertoe vooraf te zijn aangekocht; zoo dat dit huis in de XVI. of in het begin der XVII. eeuw uit stadshanden is overgegaan. Het bedoelde *Raadsbesl.* deelen wij hier in zijn geheel mede:

10 Jan. 1614. De raet gehoort het aengeven van de heeren borgemeesters alse: dat hare Ed. verstaen ende te kennen gegeven was, dat de huysinge genaemt *Keyserrijk* te koop stont, ende dat men deselve bequamelijk soude konnen doen approprieren voor tot een wage, ende achter tottet bieraccijnscamer, ende alsulcx deser stadt seer dienstelijk om te copen; heeft, 't selve mede goet vindende, naer genomen deliberatie, gecommitteert de heeren borgemeesteren voorn. metten eersten cameraer Corn. v. Deuverden, omme de voorsz. huysinge te besichtigen,

cocht hadt voor de *Waach* te sijn. Den 1. November weder gemonstert dat nieu garnisoen.[+] Den 12. November een dieff op de plaets gehangen, ende hadt by hem aen de galch een[+] peertcop, een ramscop, ende een bycorff. Den 25. November ende den 26. sijn de soldaten[+] weder incomen wt het leger, namelijck 8 ofte 9 vendels. Den 4. December een misse gestoort,[+] daer een preker munnick de dienst dede, die gebannen worde. In desen tijt mosten die bagynen wt het Claesclooster, ende voeren in Arckelens, daer (van het Claesclooster) een tuchthuys gemaeckt word. Den 8. December sijn de soldaten samen gemonstert[+] in Wtrecht, 21 vendels te voet, ende 2 cornetten te peert, samen 23 vendels, ende waken over den 5 nacht. In desen tijt heeft men met schermeyen op die Nue beginnen te spelen. Den 18., 19. ende 20. December sijn hier 3 dagen geluydt, alle dach 3 uren, over Walraven,[+] heer van Brederoô, tot Vyanen gestorven. Van Kersmis tot Nieujaer 6 vendelen Duytschen wtgetogen na sticht van Overyssel[(1)].

[+]Nov. 1.
[+]Nov. 12.
[+]Nov. 25. 26.
[+]Dec. 4.
[+]Dec. 8.
[+]Dec. 18-20.

Eynde des jaers anno 1614.

1615.

Den 11. January noch een vendel Duytschen wtgetogen. Den 15. is de commissaris.....[+] gestorven in den Haghe, monsterheer tot Wtrecht, daer begraven. Den 18. heeft het[+] gedondert ende geblixemt[(2)]. Den 19. de heer van Brederoô begraven tot Vyanen. Den[+]

[+]Jan. 11. 15.
[+]Jan. 18.
[+]Jan. 19.

ende voorts op rapport naerder metten eygenaer ofte possessent derselver, nopende de coop, in communicatie te treden, te meer soo de voorn. eygenaer laet verluyden, die deser stadt vijfhondert gulden minder te willen geven als eenich particulier.
In een *Raadsbesl.* van den 21 Maart 1614, vinden wij aangeteekend: Omme de huysinge genaempt *Keyserrijk*, te stadts behoef gecocht, met communicatie van de Ed. heeren borgemeesteren ende gerechte, te doen approprieren tot eene wage ende bieraccijnshuys, is 't doenlijk, ende alle gereetschappen ende materialien daertoe noodich, ten minste costen deser stadt te versorgen, mitsgaders met communicatie als voorn. rypelijk te overleggen, hoe ende in welker voegen men ten meeste profyte het schoonhuys mette erven, daeraen behorende, soude mogen vercopen ende uitgeven. Zie verder *Utr. Plakaatb.* III. 1031. enz. A. BUCHELII, *Descriptio Rheno Traj.* p. 118. L. HORTENSII, *Rerum Ultrajectin.* Ultr. 1642. p. 156.

(1) Het *Utr. Plakaatb.* bevat over dit jaar slechts eenige niet zeer belangrijke bijzonderheden.

(2) DUSSELDORPIUS zegt in zijne meermalen aangehaalde *Annales:*
A fine Januarii usque ad medium Martii dura fuit hiems, *tanta nivis copia*, *ut majorem ego non meminerim.*

+ 21. heeft het seer gesneeuwt, ende van dien dach gevrosen dat op Matijs-dach, den onden+ stijl, voor Vyanen op de Leck noch wijn ende bier is getapt. Den 28. een +Jan. 21.
Duitsch vendel+ wtgetogen na Overyssel. Den 31. January dat garnisoen +Jan. 28.
gemonstert, 13 te voet ende 2 te+ peert, voor een nieu monsterheer. Den 28. Meert +Jan. 31.
is een Schotsch ruyter onthooft, die den+ luytenant beten wilde ende ombrengen, +Mart. 28.
comende van de wacht, ende is den 29. Meert noch+ eerlijck begraven, sijn hooft +Mart. 29.
weer aengenaeit. Den 28. April is de Engelsche mejoor luitenant van den +Apr. 28.
gouverneur (Ogley) ingeluydt, om sijn dievery van buscruyt, gedaen in 't ammonytiehuys, ende vercocht voor cleyn prijs aen Hendrik Joris, spiesmaker, maer is nyet comen; de ouden (de vorige) mejoor is in sijn plaets geset, een Wael. [Noch eenen dieff ingeluydt den 28. April, de mejoor luitenant van Ogley, die het bussekruyt dagelijks gestolen hadt wt der staten ammonytiehuys, ende voor cleinen prijs vercocht, ende voer na Veneedgen met 's lands volck in November+ 1616. De oude (de vorige) mejoor weder in sijn plaets(1)]. Den 9. Juny noch een vendel soldaten+ wtgetogen +Jun. 9.
na Ysselsteyn, om die te bewaren. Den 18. Juny heeft de Engelsche predicant+ +Jun. 18.
weder geleert in de Peterskerk, die op de Nuede woont. Den 24. July de schutters +Jul. 24.
weder+ opgetogen, de sesde reyse, op maendach. Den 20. Augusty sijn daer veel oude gereformeerden, omtrent 30, te nachtmael geweest, soo mans als vrouwen tot +Aug. 20.
Sydervelt, een dorp by Cuylenborch, daer sy alle den soomer ter predicatie gingen, ende geweest waren. Den lesten dach van Augusty+ begon men aen 't tuchthuys te wercken met allen man arbeyden(2). Den 5. ende 6. September sijn die ter predicatie +Sept. 5. 6.
gingen meest alle ontboden voor den magistraet t'Wtrecht,

(1) Het aldus [] ingeslotene is eene latere aanteekening van dan kronijkschrijver, en als het ware eene uitbreiding der vorige regels.

(2) De stedelijke *Raadsbesl.* vermelden omtrent de erectie van dit tuchthuis de volgende bijzonderheden:
12 Jun. 1615. Rapporteerde de schepen Lochorst, als dat de edele heeren staten, op de beschryvinge, tot Amersfoort gehouden, geconsenteert hadden deser stadt, op het versoek van haren gecommitteerden, te sullen subveneren totte erectie van een tuchthuys in 't convent van S. Nicolaes, by provisie mette somme van 9000 fl.
31 Jul. Op huyden is by den heere schepenen Dompsclaer, mede in den rade 't gunt voorsz. gerapporteert, die selve geapprobeert heeft, ende dienvolgende voorts goetgevonden ende geconsenteert, dat de voorsz. 3500 gulden (bedrag eener aangegane transactie) geëmployeert sullen worden tot erectie ende opbouwinge van 't voorgenomen tuchthuys, ende is de substituut secretaris Corn. de Gooyer belast de termynen vervallen wesende der voorsz. penningen t' ontfangen, ende daervan behoorlijck te verantwoorden. -
COPIE. Missive aen de staten generael tot erectie van 't tuchthuys ende emplooy der incomen van de broederschappen.
Den weerdigen enz. Wy en twyfelen nyet, ofte uwe Edele hebben nyet alleen wel verstaen, maer oock een goet genoegen in de resolutie, tot meerder hanthavinge van alle goede tucht ende eerbaerheyt, by myne Ed. heeren, die borgemeesteren ende regeerders der stadt Wtrecht, met goetvinden van de Ed. Mo. heeren staten deser provincie, die deselve lauderen ende prysen, oock genegen sijn in allen manieren te helpen voorderen, voor desen genomen: omme namentlijck een tuchthuys op te rechten, in 't welcke nyet alleen de vagebonden, daervan de goede ingesetenen dikwijls grooten overlast leyden, maer oock vroomer lieder kinderen, die door onbehoerlijck debauchement anders tot verder verloop lichtelijck souden commen te vervallen, sullen werden gestelt om die selve door exercitie, van alle ongeregeltheden, ende quaet schandalen, mede allengskens af te trecken ende tot goede order te brengen, waertoe, naedemael een merckelijcke somme van penningen sal worden gerequireert, soo tot opbouwinge van 't huys ende noodige sterckte, als jaerlijcx onderhout; hebben de Ed. heeren

burgemeesteren ende regeerders voernoemt, ons gecommitteert, om dese vergaderinge an te dienen, hoe dat hare Ed. hebben goetgevonden onder anderen t' employeren de middelen ende innecomen van seeckere broerschappen, die sy onderrecht sijn, in dese stadt noch in treyn te wesen; welverstaende nochtans, dat alle 't gene *ad pios usus*, ende tot aelmisse plach te gaen, oock voertaen daertoe sal blyven; hopende, dat alle vroome deuchtsame personen 't selve sullen voer aengenaem aensien, soo wel ten regarde van 't goede werck self, daerdoor wy verhoopen, dat veele, immers eenige ten goede, beyde aen lijff ende ziele, van den doolwech, door Gots genade, opte rechte baen der godvruchticheyt ende neersticheyt sullen werden gebracht, als mede ten respecte, dat de goede ingesetenen, soo wel ouderen als kinderen, in de steden ende ten platten landen, hier door te meer van alle overlast der moetwilligen sullen werden bevrijdt, beneffens dat gelijck notoir is, soodanige broederschappen ten huydigen dagen doorgaens anders nergens toe en strecken, dan tot goede siermaecken, oncristelijcke overdaet, jae menichmael tot conventiculen, in dewelcke men, onder een goet pretext by den anderen comende, sich nyet en ontsien schandelijck te spreecken van de regeringe ende hunne wettelijcke overheyt, tot quetsinge van den gemeene ruste, ende nadeel van ons lieve vaderlant, gelijck ons by de droevige exempels, ende noch binnen weynich jaren herwaerts, by 't gepasseerde van anno 1610, claerlijck is geleert, waervan, alhoewel wy mette heeren borgemeesters ende regierders voernoemt nyet en twyfelen, ofte dese vergaderinge, bestaende uyt aensienlijcken en gequalificeerde personen, en sijn ten eenmael onschuldich in sulcx; soo houden nochtans haer Ed. met goede redenen daer vooren, dat, om te beter d'andere broerschappen ten fyne hier boven geroert te dirigeren, ende om alle opsprake den gemeenen man te benemen, het nodich sal sijn, dat de middelen ende innecomen van de broerscap genaempt sijnde *de kleyne Calander*, mede ten zelven eynde, ende christelijck gebruyck, werde geëmployeert. Alle 't welck omme uwe Ed. te remonstreren, de heeren burgemeesters dese vergaderinge dat respect hebben willen dragen, om die selvige door ons alhier tegenwoordich te besenden; versoeckende ende vastelijck vertrouwende, dat uwe Ed. haer met de voersz. christelijcke intentie seer goede ende deuchtsame resolutie der heeren borgemeesters ende regierders voernoemt sullen conformeren, ende dienvolgende oock goet vinden, dat het overschot van dese broerschap 't gene *ad pios usus* ende aelmisse gedestineert is alvoorens afgetrocken tot het voersz. goet werck mede geëmployeert worde, verwachtende hierop een toeverlatich antwoort. Wtrecht enz. 16 October 1616.

28 Febr. 1616. De raet, gehoort het angeven van de heeren borgemeesteren, hoe dat het tweede quartier ofte perck, van het angevangen ofte begonnen tuchthuys, metten aldereersten, mede notelijck dient gemaeckt, soo anders het voorgaende werck gansch infructuerende ende ongesloten soude blijven, ende dat daertoe weder een merckelijcken somme van penningen tot coopinge van de materialen in voorraet noodich sal moeten wesen; Heeft naer eenige deliberatien ende consideratien nemende, hoe grootelijcx dese provintie ende bezunder de stadt van Wtrecht, tot weeringe van alle geboefte ende ontuchtige menschen an het voltrecken van het voorsz. werck gelegen is, geconsenteert de somme van ses duysent gulden, ende dienvolgende hare gecommitteerden, besoignerende op de lopende beschryvinge, versocht, ende gelast serieuselijck te versoecken de Ed. heeren staten tot 't selve werck mede te willen fourneren de somma van negen duysent gulden, gelijck hun Ed. in den voorleden jaer geconsenteert hebben.

11 Mart. 1616. Rapporteerde de Ed. heere van Geresteyn, eerste borgermeester, als dat die Ed. HH. staten van Wtrecht, op het versoek van de gecommitteerden deser stadt, op de beschryvinge, tot opbouwinge van het tweede perk ofte deel van het tuchthuys weder by provisie geconsenteert hadde de somme van 9000 gulden.

25 Oct. 1616. De raet uyt het angeven van de heeren borgemeesteren, als mede gecommitteert ter sake diene tot erectie van een tuchthuys, verstaen hebbende, als dat die dartich duysent gulden op voorgaende jaren, soe by de Ed. Mogende heeren staten als deser stadt geconsenteert, ende dat het voorts vertrecken van 't selve huys, nae oordeel ende oculatie van de meesters, daer aen arbeidende, noch een grote somme van penningen sal costen, ende in consideratie nemende, dat het voorsz. tuchthuys ten dienste van de gemeente, noedelijck op het spoedigste dient volmaeckt, heeft naer eenige deliberatie daer op gehouden, tot voltreckinge van 't voorsz. werck van stadtswegen geconsenteert noch ses duysent gulden, ende voorts hare Ed. gecommitteerden op de jegenwoordige beschryvinge besoignerende, gelast 't geene voorsz. de Ed. Mo. heeren staten voorn. te remonstreren, ende dien volgende hare Ed. Mo. te versoecken, mede ten fine voorsz. te willen accorderen de somme van negen duysent gulden. Actum ut supra.

om dier oorsaecken willen. De prediker hiet Peter Hendricksz, sone van Hendrick van Nyenrooy, die t'Wtrecht gebannen is anno 1610, den 2. Augusty. Den 5., 6. ende 7. September,[+] als: dingsdach, woensdach ende donderdach, is een synodus gehouden t'Wtrecht in 't Ka-

[+]Sept. 5-7.

11 Nov. Rapporteerden de Ed. heeren borgemeesteren ende d'andere deser stadt, gecommitteerden, gebesoigneert hebbende op de afgedane beschryvinge, als dat die Ed. Mo. HH. staten, tot voltreckinge van 't tuchthuys nochmael geconsenteert hadden de somme van negen duysent gulden, waervan by provisie ende tot eerste aenstaende beschryvinge verleent sal worden eene ordonnantie ter somme van tweeduysent gulden, soo op die selve beschryvinge eenige voorslagen gedaen sullen worden, waeruyt de resterende seven duysent gulden souden mogen betaelt worden, doch indien de voorsz. voorslagen nyet aengenomen en worden, dat aldan de voorsz. seven duysent gulden betaelt sullen worden in voegen als op voorgaende jaren, breder vermogens de resolutie van de Ed. Mo. HH. staten voorn., van date den 8. Nov. 1616.

6 Jan. 1617. Ordonnantie te maken op den cameraer Bogaert, van 6000 fl., te hantreycken Corn. de Gooyer, subst. secretaris, tot vervullinge van de vordere costen aen het tuchthuys te doen. Den 28. October 1616 lestleden.

trynenclooster van omtrent 30 Walsche predicanten wt alle landen, daer Wtenbogaert oock[+] was, die sondachs leerde wt Galaten V:24, daer Vorsty tegenwoordich was den 10.[+] September. Den 19. September hebben die van de oude religie een request ingegeven aen[+] de magistraet. Den 2. October is de heer van Geresteyn[(1)] borgermeester geworden in Rysenborchs plaets, ende Dirck de Gooyer, blinden Dominicus Bogaert, Jacob Schendel cameraers.[+] Den 10. October noch een request ingegeven, maer geen antwoort cregen, dan als[+] vooren. Sijn op den 21. October gepant omtrent 27 ofte 28 persoonen, ende in 't erfhuys[+] gebrocht tot Jan Willemsen. Den 25. October is de jonge prins naer boven hier door getogen[+] met de ruytery ende wagens om 't voetvolck, soo men seyt na Bronswijck. Den 10. November is geen *stadtsbeer* meer geweest op Meertens avont, die geduert heeft van 't jaer 1528 tot anno 1614 den lesten beer[(2)]. In dees tijt begoste die Weertpoort 'savonts te

[+]Sept. 10.
[+]Sept. 19.
[+]Oct. 2.
[+]Oct. 10.
[+]Oct. 21.
[+]Oct. 25.
[+]Nov. 10.

(1) Jonker Aernt van Suylen van Nyveldt, heer tot Gerestein, burgemeester 1615. 16. *Utr. Plakaatb.* III. 181. 182, waarbij de gewone opgave der nieuwe magistraatspersonen.

(2) De stad Utrecht was verpligt, jaarlijks aan den hove van Holland een *beer* of mannetjens varken te leveren. Deze werd op St. Meertens avond (10 Nov.) gekocht, en alsdan naar 's Hage gezonden. Een vrij omstandig verslag omtrent dit gebruik, vindt men bij DE RIEMER, *Beschrijv. van 's Gravenhage*, I. 163-66, hetwelk wij uit onze aanteekeningen zullen trachten aan te vullen en te verbeteren.
Vruchteloos hebben wij beproefd de oorzaak van dit gebruik op te sporen. Naar het algemeen gevoelen waarin ook onzen Kronijkschrijver deelt, dagteekent hetzelve van 1528. DE RIEMER deelt ons ter aangehaalde plaatse mede, dat de zaak zich naar veler meening aldus toedroeg:

's Gravenhage werd in 1528 door Maarten van Rossum ingenomen en geplunderd, vooral de Utrechtschen leenden hem hierin de hand. Toen nu keizer Karel V. in het volgende jaar Utrecht bij verrassing bezette, en hem de temporaliteit werd opgedragen, zou hij aan Utrecht, tot straffe van dit feit, hebben opgelegd, jaarlijks, als een blijk van *homagie* en teeken van onderdanigheid, aan den hove van Holland een *beer* te leveren.
Wij hebben evenwel de duidelijkste bewijzen in handen, dat deze instelling van *ouder* datum is. Immers in de kameraars rekeningen vinden wij het koopen van den *ordinaris beer* reeds in het laatste vierendeel der XV. eeuw vermeld. Er bevindt zich evenwel eene gaping van verscheidene jaren in die rekeningen, terwijl wij in de vroegere hieromtrent niets aantreffen, waardoor het ons onmogelijk is geworden het juiste jaar te bepalen, waarop den *beer* voor de eerste maal werd afgezonden.
Dat de geestelijke gestichten, tot de bekostiging van dit geschenk, bijdroegen, blijkt uit een cedel getrokken uit de *rekeninge der goederen*, *competerende aan den H. Geest binnen Utrecht*, en op de Utr. bibliotheek voorhanden: Betaelt aen den heere domdeken ende de beyde regerende borgemeesteren deser stadt, inder tijt als superintendenden, op Martini avond elck ses wilhelmus schilden, tot copinge van een *beer*, als van outs daertoe staende, yeder schilt tot 38 stuyvers. Bedraecht t' samen 34-4. - Men vindt, omtrent den aankoop van dezen *beer*, nog eenige bijzonderheden in BUCHELIUS *Descriptio Rheno-Traject.* p. 57.
Herhaalde malen wende de magistraat van Utrecht zich tot de heeren van den hove, met verzoek om afschaffing van dit gebruik, hetwelk hun eindelijk ten jare 1615 werd toegestaan. Het tot nog toe onuitgegeven besluit der staten daaromtrent, deelen wij ex schedis MSS. ejusd. biblioth. hier mede:
De staten van Hollant ende Westvrieslant, in heure Ed. Mo. vergaderinge gehoort hebbende 't geproponeerde van Jo. Diederick van der Does, ende Doctor Christianus Bor, schepenen, mitsgaders Jo. Larcerius Advocaet, ende t' samen gedeputeerden der stadt Wtrecht, in crachte van de credentie brieven van de heeren schout, burgemeesteren, raden ende regierders derselver stadt, eensamentlijcken van de brieven van recommendatie van de Ed. Mo. heeren staten 's landts van Wtrecht, in faveur van 't geene de voornoemde gedeputeerden proponeren souden, wesende in effecte, dat de stadt Wtrecht ontslagen mochte wesen van jaerlijcx op

openen ten 8 uren tot 9 uren toe. Den 11. November op Meertens dach, heeft de onderschout[+] heer paep Vichtoor mis gewaet genomen, als: een kelck, pulleken, kaersuyel ende noch een silver Sint Meerten, daer van creech hy boete na sijn begeerte. Den 1. December[+] is de graeff van Cuylenborch tot Wtrecht in 't Katrynenclooster comen, om sijn hoff daer te houden, ende rijdt alle tijt ter predicatie in den Dom.

[+]Nov. 11.

[+]Dec. 1.

Eynde des jaers anno 1615.

Martini avont te seynden alhier in den Hage een beer, overmits by eenige quaetwilligen 't seynden van den lesten beer tot calumnie ende contumetie van de Wtrechtschen geduidt worde, hebben naer rype deliberatie, ende om te betoonen hoe waerdich haer Ed. Mo. sijn de vruntschap, goede nabuurschap ende goede correspondentie mette heeren staten 's landts van Wtrecht, haere Ed. Mo. aengename bontgenoten, gelijck mede van de heeren schout, burgermeesteren, raden ende regierders der stadt Wtrecht, hunne goede vrunden, ende 't mishagen, datse hebben, dat ter saecke van 't jaerlijcx seynden van den voorsz. beer, yetwes tot calumnie ofte contumetie der stadt Wtrecht by yemant soude mogen wesen voorgestelt, de stadt Wtrecht den heeren regierders, magistraten ende lichame van dien van het seynden van den beer jaerlycx alle Martini avont liberalijcken ende absolutelijcken ontslagen, ende gequitteert, ontslaen ende quiteren liberalijcken ende absolutelijcken by desen, ordonneren, dat van nu voortaen, daer toe geen vorderinge ofte recht gepretendeert sal mogen worden, in eeniger manieren. Gedaen in den Haghe, den 16. July anno 1615. (N.S.) Ter ordonnantie van de staten.
A. DUYCK.

1616.

+ Den 12. Meert is tot Vyanen getrouwt de heer van Brederoô, met de dochter van den+ graeff van den Broeck. Den 19. Meert sijn sy tot Wtrecht comen, trocken na Arnhem.+ Den 17. Meert is de huysvrouw begraven van colonel Sissel in den Dom. Den 23. Meert is de graeff van Cuylenborch weder na Cuylenborch getrocken ter woon, met sijn famille.+ Den 26. Meert is Gerrit Obijn hier geweest met consent van de staten, een nacht, om seker+ reden. Den 12. Meert Dirk Kanter tot Leeuwaerden gestorven. Den 26. Meert is Kanter tot Hattem begraven by Swolle, daer sijn soon mede ter begravinge was. +Mart. 12. +Mart. 19. +Mart. 17. 23. +Mart. 26. +Mart. 12.

+ Den 7. Juny 2 vendel Engelschen incomen wt Vlissingen. Den 15. Juny is op de plaets gegeeselt den dooven raetsheer Rijck Rijswijck, een snyder Ysebrant, een schilder Christiaen, een outpander, ende gebannen wt de stadt ende steden van Wtrecht, ter oorsaecke van qualijck lasteren ende schelden van de heeren ende staten der provincien van Wtrecht, die sy door valsche getuygen meenden op een ander te dringen, genoemt Buytendijk, ende mosten met gevouden handen ende gebogen knien Godt, ende die justitie, ende die gemeente om vergevinge bidden in 't openbaer op 't schavot, ende oock aen Buytendijk in 't stadthuys+ 's nademiddachs. In Juny ende July is de Marieplaets vergroot. Den 12. July is de graeff+ van Cuylenborch weder incomen. In Augusty Sissel getogen na Engelant. Den 28. Augusty is de marckt afgelesen van de Steenwech, om te wesen op de Marieplaets(1). Den eersten +Jun. 7. 15. +Jul. 12. +Aug. 28.

(1) De stedelijke *Raadsbesl.* behelzen hieromtrent de volgende aanteekeningen, als:
22 April 1616. Om de heeren dekenen ende capitelen der kerke van St. Marien in 't vrintlyke te versoeken, dat hare Ed. willen, tot verbredinge van de plaetsen, daer deser stadts jaermerckt gehouden wort, de muyr voor het voersz. haer kerkhoff af te doen breken, ende voorts de eerste rye bomen om te houden, om van stadtswege gestraet te worden, ten eynde de coopluyden, die voorsz. jaermerct frequenteren, te bequamen met hare coopmanschap ende cramen geaccommodeert mogen worden, worden gecommitteert de heeren Bor ende Nyenrode, schepenen, met Jo. van de Pol, ractsheer.
29 April De raet deser stadt Wtrecht gehoort het rapport van Christ. Bor ende Willem van Nyenrode, schepenen, mitsgaders Jo. v.d. Pol, raetsheer gecommitteerde, als dat de eerwaerdigen dekenen ende capittel der kerken van St. Marie geconsenteert hadden tot verbredinge ende verlenginge van de plaetse, daer deser stadts jaermerct wort gehouden, in 't afbreken, ende de molieren van de muyren ende amoveren van verscheiden ypenbomen voor ende op haer kerkhof staende, in de lengte van omtrent dartich roeden, ende breedte van omtrent darthalve roeden, tot aen het choor van de voorsz. kerken, omme deselve plaetse, tot costen van deser stadt ende accommodatie van den borger ende coopman, der voorsz. jaermerct frequenterende, gestraet te worden, mits dat men hare eerw. soude verleenen acte van de voorsz. plaetsen, t' eeniger tijt met huysen ofte andersins nyet te betimmeren, soo heeft de raet voorsz. 't selve consent in dank aennemende, haer eerwaarden de versochte acten by desen wel willen geven. Actum ut supra.
19 Aug. Op het aengeven van den heere van Geresteyn, eerste borgermeester deser stadt, is by den rade goetgevonden ende eendrachtelijk geresolveert, tot avancement van de neringen ende gerijf van den burgers ende opgesetenen ten platten lande, die haer waren binnen deser stadt venten ende vercopen, den ordenaris weekmerct, tot noch toe op de Steenwech, van caes, hoenderen, eyeren ende diergelijcke waren, des saterdachs gehouden, te verleggen op St. Marie-plaets; als wesende die plaetse daertoe ongelijck bequamer, ende dat men sulcx, op saturdage toecomende, by publicatie sal divulgeren, als dat den eersten merctdach ter plaetse voorsz. gehouden sal worden op den eersten saturdach Victoris toecomende. -
De raet heeft goetgevonden, tot avancement van neringe ende accommodatie van de burgeren ende huysluyden, die haer waren binnen deser stadt op de nieuwe merct, die gelegt sel worden

saturdach na Victoors is daer een *waterpoort* gemaeckt worde achter Maryen. Den 29. is[+] een Engelschman gewipt 's nademiddachs ten 3 uren op Vredenborch. Den 19. September is[+] graeff Maurits tot Wtrecht comen, den 21. vertogen na boven. Ingehaelt van 13 vendels[+] voetvolck ende 2 cornetten peerden. Den 23. September een ambassadeur van Engelant, wt[+] den Haghe, getrocken na boven. Al die soldaten waren in 't geweer op die Marieplaets.

[+]Aug. 29.
[+]Sept. 19.
[+]Sept. 21.
[+]Sept. 23.

Den 6., 7. ende 8. October sijn hier soldaten aengenomen op Veneedtgen. Den 11. October[+] Maurits ende Hendrik ingehaelt als voren; den 12. naer Bueren getrocken. In November[+] is in 't Nederlant volck aengenomen, omtrent 3000 man. In December weer eenige 100 mannen, om na Veneedtgen te voeren. Oversten waren graeff Jan ende de heer van Cloeting, tot Vyanen, ende reysden wech in December[(1)].

[+]Oct. 6-11.
[+]Oct. 12.

Eynde des jaers anno 1616.

1617.

Den 2. Augusty is dat eerste vlees in de halle vercocht in de Nyeustraet.[+] Den 9. Augusty is op Vreêborch van de crijsraet een Thomas Morgan, Engelschman, sijn[+] rechter hant afgehouen op een block, ende een gloeyende priem door sijn tonge, omdat hy den name Godes gelastert hadde, de overheyt geblameert, ende met dese sijn hant sijn cameraet in de snoet gedout, ende 5 wonden in 't hooft gegeven ende 4 in 't lijff, 9 te samen.

[+]Aug. 2.
[+]Aug. 9.

Naer dat anno 1617 den lesten Meert een placcaet gepubliceert werde, dat die van de ware religie, niet meer mosten ter predicatie gaen[(2)], soo en hebben die predicanten daer

op St. Marie-plaetse, sullen willen venten ende vercopen, te doen maken, daer de trappen achter St. Marien tegenwoordich leyt, een *waterpoort*; ende dat men de grauwe steen van de poorte, gestaen hebbende achter Vreeborch, daertoe mede sal gebruyken, indien die bequaem is. Zie verder *Utr. Plakaatb.* III. 679.

(1) De republiek van Venetie was in oorlog met den aartshertog Ferdinand van Graets, en deed bij de algemeene staten om onderstand verzoeken. Zij behoefden alleen manschappen. De staten vergunde toen graaf Joan Ernst van Nassau om 3000 man binnen de Nederlanden aan te nemen en met deze naar Venetie te vertrekken, zoo ook Johan Wassenhoven om 2000 man, ten dienste van Venetie, aan te werven. Zie verder BAUDARTIUS *Memorien* op 1616, blz. 61, enz.

(2) In den rade gelesen sijnde seker project van placcaet, op den naem van de magistraet deser stadt, innegestelt jegens de moetwilligen die, buyten ende oock jegens voorgaende placcaeten, hem onderstaen, nyet alleen heimelijck conventiculen te houden, maer noch meer andere op te roeden ende daermede tot Vyanen ende elders te kercken te lopen, ende daerop mede gesien die placcaeten van den jare 1599, daertoe dit is relatief, soo is eendrachtelijck goed gevonden 't selve placcaet alsoo te doen publiceren. *Raadsbesl.* 30 Maart 1617. De plakkaten staan in het *Utr. Plakaatb.* III. 451.

mede noch niet gerust, maer hebben noch in Augusty een vergaderinge, ofte veel meer een samenrottinge gehouden tot Jacobus Taurijn op de Nue, alwaer veele der principaelste remonstrantsche hoofden waren, als: Wtenbogaert, Vorstius, Vennator, Poppius, Grevinckhovius ende andere, ende dit onder 't beleydt van Olden Bernevelt, die wt den Haghe duer ginck,[+] ende quam den 23. Augusty van Vyanen in Wtrecht, in de huysinge van Montfoort, tot raetsheer Zijl, ende bleef daer 9 weken tot den 25. October, dat hy most vertrecken na den Haghe, na dat hy hier door sijn doctoor Taurijn ende meester Gieles een dranck in hadde genomen, daer hy van loste 600 soldaten, die men aennam in 't begin van September; ende[+] werden gemonstert sonder vendels, omdat daer haest by was; de eerste twee op den 8. September,[+] de capiteyns Lanscroon ende Spincen, den 9. September noch 2 vendels, als Suylen[+] ende Renesse, sonder vendels. Den 10. September een generael biddach gehouden.[+] Den 11. September noch 2 vendels, als Wulp ende Hertevelt, de 5 waren....., ende werden genaemdt *Papenvendels* in de wandelinge, ende cregen trotse vendels. In 't een stondt met groote letteren: *pro patria*, dat is, *voor 't vaderlandt*, in 't ander stont: *pro Christo et patria*, dat is, *voor Christo en 't vaderlandt*, het derde was met een halve maen met sterren, in 't vierde stont: *ora et labora*, dat is, *bidt ende waeckt*, ende de andere twee oock met sterren; ende in alles was orange, blau ende wit; ende in alle 6 het staten wapen van Wtrecht, ende deden haren eedt voor de staten in 't Katryne clooster, daer sy monsterden, ende van daer op de stadtsplaets, voor de burgemeesters. De inhoud van den eedt luydt aldus:

[+]Aug. 23.

[+]Sept. 8.

[+]Sept. 9.

[+]Sept. 10.

[+]Sept. 11.

'Gy sult beloven ende sweren nevens den eedt, dien gy 't landt van Wtrecht gedaen hebt, geduerende het garnisoen te deser stede, de edele heeren staten 's landts van Wtrecht, ende de edele magistraten deser stadt, gehou ende getrou te sijn tegens den coninck van Spaenyen ende synen aenhanck, oock yegens alle vyanden ende moedwillige oproerders ofte perturbateurs van de gemeene ruste, die iet soecken te attenteren ofte aen te rechten, dat jegens den edelen heeren staten ofte magistraet deser stadt Wtrecht soude nadelich sijn, om alsoo de edele staten ende magistraten, met haer gehoorsamen borgeren ende ondersaten, te helpen beschermen, ende te verdeffenteren; daer toe help ons Godt ende sijn heylich woordt.' Dit is met opsteking van vingeren betuycht van veele. Dese 6 vendels mosten, strack na de monstering, by de oude soldaten waken, al avont één, ende was Hertevelt de eerste, ende quam de Nue al avont soo vol borgers, dat de overschout, onderschout met alle sijn dienaers, de geweldige met sijn cladich niet heeft geholpen; men sloech het met trommels af,

men las het van 't stadthuys af met clockluydingen den lesten September, dat nyemant over[+] de guet mocht staen ofte gaen op de wachttijt, sijnde op de Nue; oock mosten dese nieu stoepen niet aen de poort waken, ofte stadthuys, maer naderhant de [+]Sept. 30.
poorten noch gecregen[(1)]. Den 1. October de wet verset[(2)], in Gerestijn's plaets Frederick Baeckx[(3)], ende Cornelis van[+] de Poll[(4)] gebleven. Oock desen 1. October de schuttery gewaeckt, nadat sy 8 jaren opgetrocken hadden sonder waken, alle jaer eens om [+]Oct. 1.
een kan wijns, mosten nu waken op 't stadthuys omtrent 15 mannen, ende daechs aen de poorten, oock soo veel mannen aen de 4 poorten ende ginck om den 12. nacht; daerna verandert de wacht ende ginck maer om den 24. nacht. Den 15. October alle het garnisoen gemonstert, oude en nieu, 13 oude vendels, 2 vanen[+] ruyters ende de
6 nieu vendels, in 't Katrynen convent. In desen tijt hebben spyoenen gelegen op [+]Oct. 15.
de wtterste palen van 't sticht, op 't besichtigen van schepen, schuyten, wagens ende wegen, die haer dachgelden daervan hadden, op dat Wtrecht geen ongemack soude overcomen, ende men nam oock 4 konstapels aen tot der heeren staten dienst van Wtrecht, ende was al vergeefs. Den 20. November sijn alle de seedelen ontboden op
't stadthuys[+] van sackdragers, houtsgilden, visgrommers. Van desen dach 's avonts mosten alle de kleppers gaen van 's avonts ten 9 uren tot 's morgens ten 5 uren, [+]Nov. 20.
ende waren oock al ontboden. In desen tijt hebben die stadts poorten 's morgens lact opengedaen geworden, door een kinderlijke vreese, die sy daer hadden, vreesende daer sy niet gejaecht en worde. Den 13. December[+] is Willem van Rijswijck op de
plaets weder gegeesselt ende gebrantmerckt, omdat hy weder in de stadt quam [+]Dec. 13.
ende in 't stadthuys. Den 17. December op Woensdach, sijn[+] de 4 vendel borgers ofte schutters gemonstert, nadat men die seer heeft verandert, de gereformeerde vele [+]Dec. 17.
wtgedaen ende papisten daer in genomen, ende onder den eedt als de nieu soldaten; ende monsterde in 't Katrynen clooster, ende als soldaten opgeroepen, elck vendel omtrent 180 mannen, samen omtrent 720 mannen; Poll cornel, de capiteyns waren dese: als 1 Nyhoff, 2 Deuverden, 3 Dirk de Gooyer, 4 Donselaer[(5)].

Eynde des jaers anno 1617.

(1) Men zie breeder over deze jaren, vooral in betrekking met de geschiedenis der waardgelders, de achter deze Kronijk geplaatste bijlagen.
(2) Zie *Utr. Plakaatb.* III. 182.
(3) Jonker Frederik van Baexen, heer tot Coninxvrij.
(4) Cornelis van de Poll Lucasz., raad 1604, 1612; burgemeester 1616, 17. - Raad en eerste burgem. in de vroedschap, van 24 Julij 1618 tot aan zijn overlijden in 1633. *Utr. Plakaatb.* III. 179 enz.
(5) Den 21. Oct. van dit jaar, gaven de staten van Utrecht eene ampliatie op de ordonnantie voor de schutterij, in dato 11 Junij 1610. *Utr. Plakaatb.* III. 589.

1618.

+ Den 10 January is op de plaetse gegeeselt een Clara Leenaers, die wtgaf, dat 3 van haer kinders met den bose beseten waren, om veel aelmoessen te crygen, ende sloot die met ketens.+ Den 23. January heeft men om de stadt moeten ys byten, dat aen tien jaren niet gebuert was, ende de soldaten mosten 's nachts dubbel ronden doen tegen malcanderen aen.+ Den 6. February weder om de stadt gebeten, nochtans het seer regende. Den 9. February+ afgelesen, om schryvers in de stadts poorten te setten, voor den incomenden man. Den 24. February wt elck nieu vendel 6 mannen genomen, samen 36, ende na Schoonhoven gesonden+ tot haer assistentie. Den 7. Meert is de graeff Floris van Cuylenborch door Wtrecht gepasseert na Arnhem, daer een landdach gehouden werde, alwaer Syne Excellentie de+ prins van Orangen op gevolcht is den 10. Meert, niet seer wellecom sijnde van de staten van Wtrecht; want horende syne comste wt den Haghe, hebben een brieff afgeveerdicht in de statencamer, geschreven door Ledenberch, ende den prince tegengesonden door Gerrit Versteegen soon, die daer door een canuncks proove heeft vercregen van den Dom t'Wtrecht. De prince, den brieff ontfangen hebbende, omtrent Bodegrave onder wege sijnde, als dat hy hem niet soude bestaen door Wtrecht te passeren, op dat daer geen swaricheyt wt en soude moveren aen yemant der inwoonders, is Syne Excellentie, niet wel te vreden sijnde door desen brieff, evenwel gecomen na Wtrecht. De staten vernemende evenwel syne comste, hebben geen soldaten in de wapen begeert, oude noch geen nieuwe stoepen, maer hebben haer 4 vendels schuttery borgers in de wapen doen comen, ende hem aen de poort verwacht, ende quam 's avonts ten 7 uren, ende dese nacht mosten 2 vendels schutters waken, een heel vendel borgers in 't stadthuys, een half vendel in de Marienkerck, ende een half vendel in 't Duytschenhuys, voor den prins, ende desen dach ende daechs daerna nam men noch 300 stoepen aen tot de nieu 6 vendel, elck noch 50. Die van de oude gereformeerden hebben hem+ een request behandicht, om de exercitie der religie. 's Morgens den 11. Meert Ledenberch by hem ontboden sijnde, ende daer geweest om 't schryven des brieffs, is (Maurits) omtrent 7 uren weder vertrocken na Arnhem, een vendel borgers hem wtgeconvoyeert, ende prince Maurits reed achter de cortegaerde om op de Nue, omdat hy de nieu soldaten niet sien en wilde,+ die daer veerdich stonden met haer geweer, dat yeder seer verwonderde. Den 13. Meert is dat vendel soldaten op de Nue gebleven, dat ordinares 8 jaren lanck aen de Wittevrouwen poort plach te trecken, ende stuerde daer maer 12 man heen, omdat die nieu waertgelden+ nu soo sterck waren, op de Nue wacht. Den 16. Meert is graeff Hendrik stil doorgetrocken,+ oock na Arnhem. Den 18. weder alle dat garnisoen gemonstert, oude ende nieu vendels.+ Den 29. Meert is de prince tot Vyanen heerlijck ingehaelt, comende van Arnhem,

+Jan. 10.
+Jan 23
+Febr 6 9.
+Febr. 24
+Mart. 7.
+Mart. 10
+Mart. 11.
+Mart. 13.
+Mart. 16.
+Mart. 18.
+Mart. 29.

weder na den Haghe. Den 25. April is de prince wedercomen op Ysselsteyn, niet willende[+] nu door Wtrecht passeren. De staten dit vernemende, sijn met haer vyff ofte ses personen in getal, na Ysselsteyn gecomen, hem biddende doch willen door Wtrecht comen, wetende dat sy lestmael qualijck deden. De prince dit niet vergetende, heeft het niet willen doen, maer door aenhouden tot in de nacht toe, heeft noch geconsenteert, ende quam 's anderdaechs den 26. April op sondach middach ten 11 uren, seer stil 's Tollesteechpoort in, ende[+] bleef ten Duitschenhuyse tot by 3 uren, ende trock nademiddach wt op Amersfoort, van daer op Deventer, daer oock een landtdach gehouden werd van Overyssel, ende quam doen van Campen over Amsterdam, daer hy beter ontfangen werd den 13. May, *ouden stijl*, als hy[+] tot Wtrecht gedaen werde beyde reysen. Den 14. May op Hemelvaertsdach, is de graeff[+] van Cuylenborch met grooten pracht door Wtrecht gepasseert, ende middachmael gehouden hebbende, getrocken na Amersfoort, om te reysen met eenige gesanten van Dortrecht ende Amsterdam na den coninck Christiaen, in Denemarcken, als ambassadeur ende gesanten van wegen de staten generael, ende voerden op haer sittenkussens ende in haer blaysoenen de eendrachtigheit, ofte concordia, den leeu in een klau de bussel pijlen, in de ander schilt ende sweert, om eenige geschillen met den coninck wtstaende. Den 29. May ende daeromtrent[+] sijn weder vele remonstrantsche predicanten t' Wtrecht geweest met Wtenbogaert. Noch eenen grooten dieff, alias banqueroetier, anno 1618 in de pinsterdagen in May, ende trock na den Bosch met over hondert ende tachtig dusent guldens, genaemt Donslaer, ende was muntmeester in de staten munt tot Wtrecht, ende is in 2 maanden weder in sijn plaets geset, door de heeren accordaties gemaeckt. Den 12. Juny het garnisoen[+] gemonstert, oud ende nieu. Den 21. Juny capiteyn de Vries getrout met Lambrecht[+] Kanter's dochter, van Taurijn in de Buerkerk, tegen wil ende danck des vaders. Den 8. ende 9. July onse staten weder wt den Haghe comende, niet wtgerecht[+] hebbende. Den 15. July 'savonts omtrent 6 uren, is Syne Excellencie de prince van Orangen[+] haer nagevolcht, in Wtrecht comende, alwaer hy een vergadering gevonden heeft van remonstrantsche hoofden, als: Olden Bernevelt, Grotius, Hoogerbeets, die eenen Achytophels raet gehouden hebben, gelijck wy lesen II SAMUEL XVII. Daer hy raet hout met Absalon tegen David, maer als hy sach, dat de raetslach niet en gelukt is, duer gegaen ende heeft sijn selven verhangen, veers 23. Alsoo oock dese hebbende raet gehouden tegen David, namelijck den prince van Orangen met haren Absalon Olden Bernevelt, maer siende, dat haren raetslach niet goet en was, sijn duergegaen den 21. July, ende sijn in hechtenis gebracht den 19. Augusty, *ouden stijl.* De prince vergeselschapt sijnde met eenige gecommitteerde van de staten generael ende cornel Veer. Den 16. July is de prince van de statencamer gegaen omtrent[+] 11 uren, ten 12 uren weder wtgecomen met de gecommitteerden, ende nademiddach ten 5

[+]Apr. 25.
[+]Apr. 26.
[+]May 13.
[+]May 14.
[+]May 29.
[+]Jun. 12.
[+]Jun. 21.
[+]Jul. 8. 9.
[+]Jul. 15.
[+]Jul. 16.

uren is graeff Ernst Casimier ingecomen van Arnhem, oock de leden van de 4 steden van[+] Wtrecht. Den 17. afgepubliceert de schuttery niet te schencken, op boete van 30 stuivers. Desen dach sijn alle de staten vergadert geweest in de camer, de prince daer niet geweest,[+] maer sy by hem. Den 18. door de stadt gereden buyten ende binnen, ende de soldaten op ende off sien trecken, out ende nieu. Des sondaechs niet ter predicatie geweest. Des maendaechs[+] den 20. July de schuttery opgetrocken voorby den Duytschenhuys, 4 vendels, elck vendel omtrent 200 mannen, braeff in de wapen, de capiteyns Nyhoff, Deuverden, de Gooyer,[+] Donselaer, ende was kermis. Den 21. kermis avont, sijnde 's morgens ten 3 uren, sijn alle de oude soldaten stil in de wapen gecomen te voet ende te peerde, als 13 oude vendels voetvolck ende 2 vanen peerden ruyters, ende noch 3 vendels voetvolck; 's morgens vroech ingecomen, de twee van Syne Genade graeff Ernst, ende de derde van den heer Brederode, ende strack de straten beset, op de stadtsplaets 2 vendels, op de Gansmarckt 3 vendels, op de Nue 9 vendels by 't wachthuys, ende één vaen ruyters, by de Wittevrouwen brug één vendel, ende aen de Wittevrouwen poort één vendel met een deel ruyters, ende sommige ruyters reden door de stadt met 3 ende 4 samen, ende graeff Ernst met monsyeur Fama reden door de quartier; ende de prins comende op de Nue na 3 uren, Hertevelt de wacht hebbende, ende saturdach colonel gemaeckt sijnde van de staten over dese 6 nieu vendels, een schoon regiment, voor hem den prins comende in de corte gaerde, vraechde naer den capiteyn; de luytenant Peter Bodt seyde: hy soude comen. Maurits seyde: sy souden haren eedt te werckstellen, maer sy flau sijnde, soo seyde de prins: legt samen uw wapenen neder in de cortegaerde, welck sy datelijck deden, ende mosten na huys gaen, ende sondt toen Fama met den meyoor naer de ander 5 vendels, dat sy haer trommen souden omslaen ende in de wapenen comen, dit soo geschiede, ende wilde de vendels op de Nue hebben, ende soo casseren; maer door voorbidding van de staten, gedaen door Croes monsterheer, (Jan Cornelissen) Castero deurwerder der staten, dat sy in haer quaertieren mochten gecasseert worden, is toegelaten, mitsdien het datelijck most geschieden. Ondertusschen, sijnde 6 uren, quamen oock de ruyters van Amersfoort, medebrengende 3 wagens met kruydt ende loodt, ende op de Nue gereden, maer de prince ginck aen de poort by de ruytery, haer gebiedende op de Bildt te ryden tot naerders advys, welck sy deden. Maurits, weder op de Nue comende, heeft gaen sitten voor een schoenmaeckers duer, genaemt Dirck Sweersen, die hem oock noodichde in 't huys te comen, dat hy noch dede, de meyoor brengende hem elck reyse bescheydt, wat vendels dat daer al gecasseert werden. Doen gingen alle de Achythophels duer wt de stadt, ende ondertussen quamen in de stadt by den prince de heeren van Amsterdam ende Enchuysen, oock van Dortrecht om hem te welcoomen, ende gingen oock met hem naer den Duytschenhuys omtrent 11 uren. Doen dit alles gedaen was, sijn de 6 vendels verslegen,

[+]Jul. 17.

[+]Jul. 18.

[+]Jul. 20.

[+]Jul. 21.

sonder yemant gewont ofte gedoot te blyven. De oude vendels trocken elck weder in haer logement, de 2 vendels van graeff Ernst in de Katrynekerck, ende Brederoô's vendel in de Pauwls. Den 22. ende 23. dach July is alle het armeniaensch geweer van 3 vendels met[+] wagens in 't Zeegelhuys gebrocht, ende van 3 vendels in 't Geeselienclooster, tot naer advys. Den 22. July is de prince in 't stadthuys comen [+]Jul. 22. 23.
ten 9 uren, met alle de heeren gecommitteerde staten, oock van Amsterdam Enchuysen ende Dort vindende op de plaets omtrent wel 500 manspersonen borgers, die hem een oratie deden, door advocaet Anselm, om de vryheit der gereformeerde religie, ende bleef daer een ure. Des avonts heeft hy de wacht op ende off sien trecken, 3 vendels off, ende 3 op, out, geen nieu meer. Den 23. nademiddach ten 2 uren, de borgers weder op de plaets geweest soo sterck, maer cregen bescheydt te wachten tot 's anderdaechs, op de vergadering der staten provinciael. Op vrydach den 24., 's morgens ten 9 uren, op 't hoff weder verscheyden, de borgerlidtmaten door[+] de gedaechden, ende compareerden wel omtrent 700 personen, ende een remonstrantie [+]Jul. 24.
vertoont aen den prince, die achter gehouden was in 1610, ende is na 't stadthuys gegaen ten 10 uren, ende alle de borgers volchden hem seer ordentelijck na; ende ten 12 uren ginck de prince na de statencamer, tot 12 uren toe, ende 's avonts alle de magistraten gecasseert, ende saturdach den 25., weder samen doen vergaderen om ander wetten, ende is in de plaets van[+] de raetsheeren een vroetschap gestelt[(1)], ende Baecx tot Conincks vry afgestelt, ende Berck[(2)] in de stede, ende Pol gebleven, [+]Jul. 25.
ende den 26. July op Sondach, ten 4 uren, den nieuwen[+] raet den eedt afgenomen van den officier in 't stadthuys. Desen dach 's morgens sijn vele vreemde lieden [+]Jul. 26.
in de stadt gecomen, in de 20 schuyten van Amsterdam, ende in de 50 wagens, oock veel van andere steden, meenende de eerste predicatie te horen, maer geschiede noch niet, quamen mis. Den 27. op maendach vergaderdt, ende 's middachs ten[+] 11 uren heeft de banclock geluydt, ende afgelesen, dat die van de ware gereformeerden [+]Jul. 27.
soude preken in de Buerkerck vooreerst, welck den 28 July geschiede door Roeloff Petersoon,[+] met menichte van volck, wt Psalm XCI: *syne waerheyt is scherm ende schilt*[(3)]. De prince van Orangen oock daer sijnde, met sijn adel, ende staten [+]Jul. 28.
generael, ontfangen voor den armen 71 gulden. Wt de predicatie comende, de prince na de statencamer gegaen met de staten by hem hebbende[(4)], daer gebleven van 11 uren tot 1 uur toe. Den 29. July we-[+]

[+]Jul. 29

(1) Zie de bepalingen hieromtrent. *Utr. Plakaatb.* III. 96. 182.
(2) Nic. van Berck, raad in de vroedschap, en tweede burgemeester, hij overleed den 27. Aug. 1619.
(3) Men vindt eenige belangrijke bijzonderheden over deze eerste prediking der Contra-Remonstranten in BAUDARTIUS *Memorien* op 1618. bladz. 57.
(4) Sijn gecommitteert, om Syne Doorl. furst gen. ende de heeren gecommitteerden der Ho. ende Mo. HH. staten generael te gaen conduiseren op dese vergaderinge, d'heeren Ploos, Geresteyn, ende de borgemeester van de Pol. *Raadsbesl.* 28 July 1618.

der in de statencamer geweest, van nademiddach ten half 5 tot over 8 uren. Gestoort daer[+] wtcomende, heeft Ledenberch gecasseert, ende in sijn plaets gestelt Hilten.
Den 30. July sijn alle de staten vergadert geweest, oock de vroetschappen in 't stadthuys den heelen dach.[+] Den 31. July de prince weder in de statencamer geweest, van 11 uur tot half 2 toe, by de Wtrechtsche staten, ende noch omtrent 8 staten daerby gedaen, ende gestelt op nieu.[+] Den 1. Augusty een pensionaris gestelt wt de vroetschap, ende was advocaet Anselium.[+] Den 2. Augusty op sondach de tweede predicatie door Roeloff Petersoon, op voordemiddach, wt Lucas IX:26. De prince daer sijnde, na de sermoon ouderlingen ende diakenen[+] gecoren, ende nademiddach voorgestelt eerste reyse, voor den armen 103 gulden. Den 3. Augusty, op maendach, 's morgens ten 5 uren, Syne Excellentie de edele prince van Orangen vertrocken naer den Haghe, stil, sonder wtgeleyde, latende graeff Ernst Casimier in sijn stede als hooft, ende gouverneur, in den *Hulck* gelogeert blyvende, tot dat hem bisschopshoff bereydt worde. Desen dach de schutters capiteynen verandert; in Nyhoff's steê Medenblick, in de Gooyer's Cornelis van Weet; oock de Wtrechtsche admiraliteyt, ende[+] ontfangers van 's landts penningen verandert. Den 10. Augusty, op maendach, hebben de oude gereformeerde Walen een remonstrantie gepresenteert aen de vroedschap, om een openbaer kerck, ende leeraer te mogen vercrygen, ende waren op de plaets vergadert in de 40 Walen,[+] manspersonen, ende vercregen een kerck, de Reguliers, ende preekten den 16. Augusty[+] door Bassecourt van Amsterdam. Den 19. Augusty 1 vendel van graeff Ernst wtgetrocken na den Haghe, 's avonts ten 8 uren, ende 's avonts ten 6 uren Ledenberch in sijn huys[+] beset, ende bewaert met 12 soldaten van graeff Ernst volck. Den 21 op vrydach, is Taurijn duergegaen[(1)]. Desen dach graeff Ernst met de gecommitteerden staten tot Ledenberch[+] geweest, die daechs te voren gecoren waren. Den 25. Augusty Brederoô's vendel wtgetrocken[+] 's morgens ten 5 uren, na Schoonhoven, ende alle met stille trom. Den 24. Augusty[+] de schuttery in de stadtspoorten de laatste wacht gedaen by dach.
Den 27. is graeff Ernst met 50 musketiers gereden na Schoonhoven, daer Syne Excellentie oock quam. Den[+] 28. Augusty is Van Leeuwen de procureur generael[(2)] weder in sijn staet ende officie gesedt,

[+]Jul. 30.
[+]Jul. 31.
[+]Aug. 1.
[+]Aug. 2.
[+]Aug. 3.
[+]Aug. 10.
[+]Aug. 16.
[+]Aug. 19.
[+]Aug. 21.
[+]Aug. 25.
[+]Aug. 24.
[+]Aug. 27.
[+]Aug. 28.

(1) BAUDARTIUS geeft, in zijne *Memorien* op 1618, nog eenige bijzonderheden omtrent de bemoeijingen van dezen predikant, in de zaak der Remonstranten, zoo ook over zijne vlucht uit Utrecht; doch hij stelt dit niet, gelijk in onze Kronijk op den 21. Augustus, maar op den 28. dier maand, *stylo veteri*, zie aldaar bladz. 65.

(2) Mr. Pieter van Leeuwen werd, den 27. Sept. 1589 ordinaris raad en procureur generaal in den hove van Utrecht, doch op den 29. Mei 1611, uit naam van de staten, door Mr. Gerard Hamel adv. der staten bedankt en ontslagen. Onze Kronijk vermeldt dit op den 30. Mei, waarschijnlijk eene kleine onnaauwkeurigheid des schrijvers. - Van Leeuwen is evenwel den 28. Aug. 1618 wederom in zijne betrekking hersteld, *mits dat hy niet soude mogen praesent sijn by 't lesen ende opinieeren van saken*, *sijn ampt rakende*, *of ook by het examineren van getuygen*, *soo by hem*, *als by partye geproduceert.* Den 4. Sept. 1621 werd hij gecommitteerd gedurende de vacature van de respective maarschalk-ampten van het Neder-quartier Eemlant, en het Over-quartier; alsmede den 8. Febr. 1622 gecommitteerd tot het stellen van de galg bij Schoonhoven.
Pieter van Leeuwen overleed in 1630. Zie *Utr. Plakaatb.* III. 1054. 1058.

daer hy anno 1611 den 30. May wtgestelt werd met den president Radelant[1]; oock Vincent Drillenborch ontslagen van sijn bannissement, dat hy creech den 25. November 1613. Den 30. Augusty graeff Ernst weder comen van Schoonhoven. Den lesten Augusty is hy[+] weder tot Ledenberch geweest, met de gecommitteerde staten, 4 uren lanck, met den pensionaris ende 2 schepens, den onderschout, ende een secretaris. Den 1. September de heeren[+] tot Taurijn de stuedium opgeschreven[2]. Den 6. September op sondach avont, ten 10[+] uren, is Ledenberch na den Haghe gebrocht met 40 musketiers, geconvoyeert van graeff Ernst volck, met schuyten na die vaert. Den 17. September is een gerucht gecomen, dat[+] Taurijn doodt was, ende 's middaechs ten 11 uren is hy met de banclock ingeluydt, om te compareren den 29., op dijnsdach, ter oorsaecke van de *Waech-Schaele*, maer bleeff achter. Den 19. September over de 100 soldaten de Weerpoort afgevaren na Hoorn, ende Alcmaer,[+] de prince haer te Muyen wachtende. Desen selven dach 's avonts, in de voorbereydinge in den Dom, is tyding comen, dat Ledenberch hem selven den hals heeft afgesneden, ende in den buyck gesteeken, op 't bed, in de gevanckenis sijnde; ende men seyde: dat Taurijn hem selven vergeven hadde, gelijk Saul dede, I. SAMUEL XXXI, om niet te vallen in andere handen. Den 26. September twee stadtsdienaers tot Ledenberch in huys gestelt,[+] ende de soldaten daer wt genomen. Den 28. September graeff Ernst vrouw een wooning comen[+] kiesen, ende koos Bisschopshoff. Den 29. ende 30. een provinciale vergaderinge gehou-[+]

[+]Aug. 30.

[+]Sept. 1.

[+]Sept. 6.

[+]Sept. 17.

[+]Sept. 19.

[+]Sept. 26.

[+]Sept. 28.

[+]Sept. 29. 30.

(1) Willem van Radelant, den 4. October 1580 aangesteld tot ordinaris raad in den hove van Utrecht; (MATTHAEUS *de Jure Glad.* c. XIX. p. 329,) werd in 1598 op den 8. Junij, in plaats van Mr. J. Bellechier, tot president verkoren. In ditzelfde jaar besloot men, den president eens zoo veel tractement toe te leggen, als een raadsheer.
Gelijk wij hierboven bladz. 41 zagen, werd Radelant in 1611 tegelijk met van Leeuwen in zijne bediening gecasseerd. - Min naauwkeurig is hieromtrent SCHELTEMA, *Staatk. Nederl.* II. 211; hij meent dat Radelant tot zijn overlijden (28 Aug 1612) in deze betrekking bleef. - Dit is evenwel onmogelijk, immers besloot men bij de cassatie van Radelant, dat de presidents-plaats bij voorraad zou bekleed en bewaard worden, door den voorzitter van H.E.M. vergadering, met adsistentie van 's lands advokaat; hetwelk geduurd heeft tot 21 Augustus 1618, toen er bepaald werd, dat de ordinaris raden *per vices* zouden presideeren, ieder eene maand. Dit gebruik bleef tot 1674 in stand.
Zie verder: hierboven bladz. 41; *Utr. Plakaatb.* II. 1048. 1053; VAL. ANDREAS, *Biblioth. Belgic.* p. 333; FOPPENS, p. 420; GRAEVIUS, *Orat. in L. Acad. Traj. Nat.;* MATTHAEUS, *Rerum Amiss. Script.* p. 38; BURMAN, *Traj. Erud.* p. 275; PAULUS, *Verkl. der Unie*, IV. 26; SCHELTEMA, *Staatk. Nederl.* II. 210, 211.

(2) Jacobus Taurinus was den 28. Augustus, tegen den avond, uit Utrecht vertrokken, vreezende (zoo hij zeide) dat hem zeker libel, ten titel voerende: *Waech-Schaele*, zou ten laste gelegd worden. Uit onze Kronijk blijkt, dat hij ter oorzake van dit boekjen werd ingeluid. Zie verder over Taurijn en zijn spoedig overlijden BAUDARTIUS, *Memorien* op 1618, bladz. 65, en hierachter in de Bijlagen.

den in de statencamer, daer 2 committeerden waren, Leeuwen ende Mandama, ende graeff Ernst.[+] Den 3. October Ogley na den (*Haghe*) getrocken bleeff vier weken. Den 9. October graeff Ernst vendels met 33 wagens de Katrynen poort wtgereden, [+]Oct. 9. na Leyden, Haerlem, ende tot[+] Rotterdam, ende Goude, met den prince, ende quamen weder den 23. October, 's avonts ten 5 uren. In desen tijt maeckte men de [+]Oct. 23. cortegaerde op Bisschopshoff, voor graeff Ernst.[+] Den 3. November 2 vendels wtgetrocken, Ogley ende Brock, na Rotterdam, in garnisoen[+] blyvende. Den 17. [+]Nov. 3 November weder 8 borgers capiteyns gecoren wt de vroetschap[(1)], als: Cornelis [+]Nov. 17. van Deuverden, Cornelis van Wee, Cornelis Knijff, Peter Cornelissen van der Lingen, Jacob Woutersz. Lieftinck, Jacob van Medenblick, Jacob Hendricksz. Wijnhem, Jacob[+] van Wijck, ende begonden te waken den 24. November, op de manier als de schutters;[+] Deuverden eerst. Den 25. graeff Ernst huysvrouw, de hertoginne van [+]Nov. 24. Bronswijck, gecomen ter woon op Bisschopshoff, ende 's avonts de soldaten daer [+]Nov. 25. gewaeckt in de nieuw cortegaerde.[+] Den 3. December de 12 vendels gemonstert, oock de ruyters. Desen dach de gouverneur Ogley na den Haghe getrocken ter [+]Dec. 3. woon[(2)].

[+] Den 9. December sijn gecommitteerde staten in Wtrecht gecomen, ende hebben van ons staten in arrest geslegen, als: tresorier de Goyer, Baeckx, Meydrecht, [+]Dec. 9. Rysenborch[(3)], comende over haer als den coninck Adony-Bezek, JUDICIUM I. 5-7.

[+] Den 11. graeff Ernst vendel na den Haghe gevaren, in 3 schietschuyten. Den 28. December op maendach, 's avonts ten 7 uren, is Maurits, prince van Orangen, [+]Dec. 11. 28. weder in Wtrecht gekomen, sonder inhalen van yemant in de wapen, met sijn broeder graeff Hendrick Fredrick, ende den prince van Poortugael, ende andere heeren; van ons 8 capiteyns

(1) Zie den eed voor de hoofdmannen en gemeene schutterij in dato 23 Novemb. *Utr. Plakaatb.* III. 275.

(2) Nadat prins Maurits de waardgelders afgedankt en de orde binnen Utrecht hersteld had, liet hij graaf Ernst Casimier aldaar, met goedvinden, of liever op verzoek der magistraat van Utrecht, achter, ten einde deze op alle voorkomende zaken, binnen de provincie, een wakend oog zou kunnen houden. Toen nu sir Johan Ogle, colonel en gouverneur, vernam, dat de magistraat van Utrecht bij de staten generaal en Maurits, ernstig aanhielden om graaf Ernst binnen Utrecht zijne residentie te doen nemen, en hem het gebied als gouverneur op te dragen, diende Ogle zijn ontslag in, na gedurende 9 jaren in Utrecht het bevel waardig gevoerd te hebben.
Tijders de afdanking der waardgelders, legde Ogle eene edele trouw voor Maurits en de staten aan den dag. Immers toen Maurits tegen den zin der Utrechtschen, den 15. Jul. 1618 O.S., binnen de stad gekomen was, werden eenigen uit de regering tot Ogle gezonden, om hem te vragen, of hij wilde beloven met zijn krijgsvolk, den magistraat benevens de waardgelders te onderstennen. Ogle sloeg dit af, antwoordende, dat hij, behoudens eed en eer, zich niet tegen de staten generaal, zijn betaalsheeren, noch tegen Maurits, zijn veldoversten, mogt verzetten, maar hen in alles zou gehoorzamen; terwijl hij Ledenberch en de andere heeren het gevaar voor oogen stelde, waarin zij zich, door eenen dwazen wederstand, zouden wikkelen. - BAUDARTIUS, *Memorien*, 1618, bladz. 56. 59.

(3) Zie de *Resolutie* van Haar Ed. Mo. betreffende de verwijdering van eenige heeren uit de regering op den 29., 30. en 31. Dec. *Utr. Plakaatb.* I. 194, 197.

gewelcommeseert, ende oock van den raet. Is binnencomen, rydende twee trompetten voor wt, blasende *Wilhelmus*, de straten behangen met lanteernen, ende toortsen, ende heerpannen, dat lust was om te sien; desen nacht 7 vendel soldaten gewaeckt. 's Anderdaechs ten 11 uren na de statencamer gegaen, ende daer gecasseert hebbende tresorier de Goyer, Frederick Baeckx, Rysenborch, Grovesteyn, Moersbergen, Meydrecht; ende 's avonts de wacht op sien trecken, 4 vendels op ende 4 aff, ende tot graeff Ernst 's avonts ten eten geweeest op Bisschopshoff. Den 30. December op woensdach niet in de camer geweest. Den 31. graeff Hendrick[+] na Amersfoort gereden, 's avonts wedercomende. [+]Dec. 30. 31.

In desen tijt is een genaemt Boodt, gevangen in den Haghe gesedt.

Eynde des jaers anno 1618.

1619.

De prince op nieujaersdach ten 12 uren na de Vaert gevaren op Schoonhoven, met al[+] sijn staet, ende volck, graeff Ernst hem geconvoyeert(1).

In dese tijt is binnen Wtrecht een RHETORISIJNSCAMER opgerecht, in 't [+]Jan. 1.
Jacobs-gasthuys. Haer blasoen is de *pellecaen* met jongen, op een blau velt, haer advys *Wt rechte liefde*, haer vertooninck is roosmareynbloemeken, ende speelde haer eerste reyse den 3. January voor[+] 3 stuvers, den armen, haer vendel stack wt, den heelen dach, op sondach; de pellecaen sit in een roosmareynsboom, een out vendel [+]Jan. 3.
in 't midden, wapen van Engelandt met de roos, met dit advyse:

Wt minnen de roose eendrachtich,
Trou doet blycken waerachtich(2).

Den 9. January in Zeselienclooster gewaeckt met de vendels één reyse; is tot een wachthuys[+] gemaeckt. Graeff Ernst 's morgens t'een ure na den Haghe getrocken, ende den 14. 's morgens[+] vroech sijn 2 soontjens, daer ontboden sijnde. Den 19. [+]Jan. 9.
de cortegaerde vercocht voor[+] 200 ende 32 gulden, ende elck gulden 2 blancken, [+]Jan. 14.
samen 249 gulden 8 stuyvers, was lanck van mijn voeten 80 ende 28 breedt, [+]Jan. 19.
afgebroken den 20 January, ende tot Rotterdam[+] soo een gemaeckt. Ons wachthuys was gemaeckt in Augusty 1610. [+]Jan. 20.

(1) Reeds in Aug. 1618 lazen wij van het zenden van Brederode's vendel naar Schoonhoven, en het vertrek van graaf Ernst naar genoemde plaats. Dit alles geschiedde ten gevolge van hevige oneenigheden tusschen de Remonstranten en Contra-Remonstranten. Zie BAUDARTIUS, *Memorien* op 1616. 1617. 1618.

(2) Zie over deze Rederijkers W. KOPS, *Schets eener Geschiedenisse der rederijkeren* in de *Werken van de Maatsch. der Nederl. Letterk. te Leyden*, 1774, II. 301.

+ Den 23. January is tyding comen, dat Moersbergen gevangen was, boven in 't landt van 2 vaen ruyters[1]. +Jan. 23

+ Den 26. January is een ordonnantie van de nieu 8 vendel schuttery afgepubliceert[2], waerna sy haer hebben te reguleren, so oock in druck wtgegaen dienselven dach. +Jan. 26. Graeff Ernst weder+ comen den 30. January, 4 dagen vooren sijn soontjens, ende hebben elck een capiteynschap+ cregen. Den 8. February op vastelavonts maendach, +Jan. 30. sijn alle die 7 Armyniaens ofte Remonstrantse predicanten binnen Wtrecht +Febr. 8. ontboden, 's middaechs ten 12 uren, voor die heeren, ende gecasseert van haeren dienst van de staten generael, ende het synodus nationael gedeputeerden[3].+ Den 11. afgelesen niet op de Nue over de guete te staen 's avonts inde parate der wacht, +Febr 11. op boete van 3 gulden[4]; van wegen het vroetschap geboden, den officier te gehoorsamen.

+ Den 21. February op sondach, 's avonts omtrent 7 uur, is op Bisschopshoff geboren een jonge soon van de hertoginne van Bronswijck, huysvrouw van Syne Genade +Febr. 21. graeff Ernst, ende dingsdach 's avonts gedoopt, om 't sieck was, op 't huys, ende heet graeff Maurits; de+ staten van Wtrecht gepeetders. Den 1. Meert op de Leck voor Vianen noch bier getapt, in tenten op 't ys, ende graeff Ernst noch overreedt met +Mart. 1. sijn koetswagen, ende ick selfs den+ 28. February gesien. Den 6. Meert soude een Joost Lenninck gehangen hebben, geboren tot Dillenborch, om sijn dievery, maer +Mart. 6. door voorbidding aen Syn Genade graeff Ernst, moet 6 jaer in 't tuchthuys sitten, binnen Wtrecht. Ende desen dach is dat schavot vercocht op 't Vreborch, daer 't geset worde anno 1596, ende sal nu op 't peerdevelt staen; is aenbesteedt+ voor 220 guldens een nieu te maecken. In 't eerst van April is in Wtrecht volck aengenomen+ voor +Apr. de stadt Nurenborch. Den 5. April een publicatie gedaen, wie eenige pasquillen +Apr. 5. vont, datelijck te schueren ofte branden, sonder lesen; ginck wt van de staten 's landts van Wtrecht[5].

+ Den 27. April is binnen *Wtrecht*[6] begraven jonker Lambert Kanter, ende gestorven te Dortrecht op den nationalen synodus, ende worden gedragen van de 12 +Apr. 27. dyakonen, daer hy onderlinck van was, ende gingen mede achter 't lijck 500 ende 40 personen, oock+ Syne Genade graeff Ernst, ende veel adeldom. Den 26. April is tot Dortrecht het+ synodus wtgeroepen in de groote kerck, daer graeff Ernst oock 's +Apr. 26. nachts trock. Den 3. May +May 3.

(1) Zie eenige bijzonderheden hieromtrent bij BAUDARTIUS, *Memorien* op 1619.
(2) *Utr. Plakaatb.* III. 591.
(3) Breder bij BRANDT, *Historie der Reformatie*, IV. 390, 970.
(4) *Utr. Plakaatb.* III. 693.
(5) *Utr. Plakaatb.* I. 734.
(6) WTRECHT, eene schrijffout van den kronijkschrijver. Lamb. Kanter overleed den 24. April te DORDRECHT, en werd aldaar ter aarde besteld. Zie BRANDT, *Hist. der Reformatie*, IV. 577. L. Kanter was, als ouderling wegens de Utrechtsche kerk, gedeputeerde op het Synode te Dordrecht; raad 1598, 1604, 5; schepen 1600, 1, 2, 3. *Utr. Plakaatb.* III. 178.

sijn veele vreemde wtheemsche predicanten door Wtrecht comen, van 't synodus comende, ende trocken na huys, 's nachts blyvende, als: van Switserland, Hessen, Palts, ende andere.

Den 3. May Bernevelt onthooft in den Haghe(1), van onsen meester Hans(2). Den 5. May+ Ledenberch met de kist aen een halve galch gehangen, aen 't gerecht by den Haech, de kist met 3 yseren banden rondom bewaert, ende aen beyde einden yser plaeten, met 't hooft om hooch hangende, een yseren bout door de kist(3). Den 7. May het garnisoen+ gemonstert, 11 vendels te voet, ende 2 te peert, in presentie van graeff Ernst, ende den jongen hertog van Bronswijck, die oock hier was. Den 11. May graeff Hendrick incomen+ 's avonts, ende 's morgens den 12. de ruyters gemonstert buyten, ende voort vertrocken,+ comende van boven, alsins de ruyters gemonstert hebbende. Den 24. May op maendach,+ Syne Excellentie stil in Wtrecht comen, 's avonts ten 5 uren, sonder eenich inhalen van borgers ofte soldaten(4), ende dinsdaechs nademiddach ten 2 uren weer vertrocken, na Amersfoort, ende voort op Zutphen, daer den landtdach was, ende Wtrecht in stilte gelaten, vergeselschapt met sijn broer, ende den prins van Poortugael, ende meer andere heeren.

+May 3. 5.

+May 7.

+May 11.

+May 12.

+May 24.

Op woensdach den 26. May hebben de nieu 8 vendels borgers gemonstert in de Katryneclooster,+ ende deden haren eedt daer by 't vendel, elck vendel voor hooft, als dat sy souden de magistraet ende de vroetschappen deser stadt Wtrecht helpen voorstaen ende beschermen, de gereformeerde religie helpen mainteneren, ende geen heymelicke vergaderingen ofte byeencomste te maecken ofte houden, dat tegen de vroetschappen ofte religie nadelich

+May 26.

(1) Niet onbelangrijk zijn de stedelijke *Raadsbesl.* van dezen dag, luidende aldus:
3 May. De vroetschap jegens vier uren doen roepen, wesende ter vergaderinge opten stadthuyse, is aldaer voorgelesen een missive by den heere pensionaris uyt 's Gravenhage, geschreven den 2. Mey 1619, older stijle, 's avonts naer 't scheyden van de vergaderinge omtrent 10 uren; luydende als volcht:
Edele, etc. Also by den collegie van de gedelegeerden richteren alhier, in de saken van de gevangenen gearresteert is eene sententie, by dewelcke Johan van Oldenbarnevelt gecondemneert is, geëxecuteert te worden metten sweerde, sulcx, dat de doot daerna volcht, met confiscatie van goederen; welcke sententie dienvolgende hem desen avont, deur twee van de fiscalen ende des generaliteyts provoost, omtrent ses uren is aengeseyt, ende dat alsulcx oock alles geprepareert ende gereet gemaeckt wort, omme d'selve sententie op morgen, voor den middach, op 't binnenhoff voor het portael van de wet, ter executie te doen leggen; soe heb ick niet cunnen nalaten, in regard van myne schuldige plicht, U.E. daervan in haeste jegens de ord. vergaderinge van de heeren van de vroetschappe te verwittigen. De pronuntiatie van de sententie sal geschieden in de audientie van den hove provinciael van Hollant. Aengaende de sake van de andere gevangenen, mitsgaders van Ledenberch, en is noch niet volcomelijck gearresteert; doch sullen metten eersten met yver voorts by de hant genomen, ende mede ten eynde gebracht worden.

(2) Men weet dat Barneveld door den scherpregter van het gerecht van Utrecht werd onthoofd. BAUDARTIUS, *Memorien* 1619, bladz. 60.

(3) Zie hieromtrent eenige hoogst belangrijke bijdragen in de Bijlagen tot deze Kronijk.

(4) Maurits werd evenwel, door den burgemeester van de Poll, de schepenen en hoofdmannen der schutterij, aan de stads poort verwellekomt. *Raadsbesl.* 24 May.

sal sijn, ende tochten ende wachten waernemen, ende gehoorsamen volgens de ordenantie, daerop gemaeckt, als goede getrouwe borgers ende ondersaten, ende veele staken daer de vingeren op, ende veele riepen: *Ja;* ende worde gelesen van Willem van de Kemp, in 't bywesen van borgermeester Poll, pensionaris Anselyum, den onderschout But met noch een schepen, 2 van 't vroetschap, Jan Francen ende Cornelis Peterszoon Swanenborch, oock Leerdam; ende waren dese vendels ruim 150 sterck, ende hadden seer costelijcke vendels, 1. Deuverden, heel orange, stont in: *pro aris et focis;* 2. Wee, orange, stont in: *pro libera patria;* 3. Medenblick, blau, stont in *viris...:* het 4. Lieftinck, blau meest, stont in: *eendracht maeckt macht*, met een arm wt een wolck een sweert in de hant, daer noch by: *je mayntiendray;* het 5. van Wijck, stont in: *vicit vim virtus*, was groenachtich van coluer; het 6. Bommel, was groenachtich met witte ende orange vlammen, geen letteren; het 7. van der Lingen, wit gront met een boom vol orangeappelen, geen advys; het 8. Knijff, wit ende een groen velt, daer wt wast een ouden boom, daer wt comt een jongen boom, oock vol orangeappelen, geen letteren; alle seer schoon in de wapen ende geweeren ende velteycken; in de meeste vendel stont 't Wtrechtse wapen met 2 leeuwen(1).

+ Op donderdach den 27. May is de lantcommandeur Treslong begraven ten Duytschenhuys(2), met grooten staet, een peert voorgaende, ende achter 't lijck 600 ende 50 menschen, Syne Genade graeff Ernst ende sijn swager de bisschop van Halberstadt oder Bronswijcker. +May 27.

(1) Omtrent deze schutterij vermelden de *Raadsbesl.* eenige niet onbelangrijke bijzonderheden, luidende aldus:
24 May. Belieft het accoort bij de heeren burgemeesters ende eenige van de vroetschap, gemaeckt met Adam Willers, schilder, nopende het schilderen van zeven vendelen schutteryen ende alle materialien van gout ende anders daertoe gedaen, (soo hooftman Weede het syne selfs heeft laten schilderen,) alse dat hy in plaetse van vierhondert zes ende twintich gulden hebben sal drye hondert ende vijftich gulden, des hy mede op de trommelen 't stadtswapen schilderen sal.
Item. Dat in absentie van de vaendragers, die buyten of sieck sijn de capitein op de monsteringe het vendel sal laten dragen by den oudsten serjant of een ander jongman, die hy daertoe sal connen verwilligen.
Alsoo oock mede eendrachtelijck by de vroetschap ende presente hooftman, behalven Lieftinck absent, goetgevonden, belieft ende geresolveert is, dat voor den tijt van een jaer, ingegaen sijnde primo Maji lestleden, de hoofman Deuverden met sijn vendel schutters, soo in 't innehalen van princen ende heeren, monsteringe, ommegangen ende andere tochten, die in dit jaer vallen sullen, de voortocht hebben ende voormarcheren sal; ende de andere vendelen (sulcx die waken) hem sullen volgen, ende t' einden dit jaer hy weder sal sijn de leste, ende de eerste in 't navolgende jaer sal marcheren hooftman Corn. van Weede, ende soo voorts van jaer tot jaer successivelijck d'een d'ander daerinne volgende.
Den eedt, morgen by de gemeene schutters op die monsteringhe te doen, geresumeert, ende nochmael eendrachtelijck goetgevonden.
Omme op morgen de monsteringe van de schuttery te doen, sijn gecommitteert de heeren burgemeester van de Poll ende Buth schepen, Leeuwaerden, Swanenburch, Beeck raden, mitsgaders de heeren pensionaris ende secretaris.

(2) *Raatsbesl. 24 May.* Dat men oock in memorie houd, nu by het afsteven van den lantcommandeur aen de stat te crygen den hof van den Duytschenhuys, leggende langs het Silversteechjen, omme by gelegenheyt die tot een doelen voor de schuttery te approprieren.

Den 2. ende 3. Juny graeff Willem hier geweest, comende van den landtdach van Zutphen.[+] In dese tijt is een schietdoele gemaeckt achter het Servaesclooster aen de wal beneeden; oock Kaerl de predycant[(1)] doorgegaen den 4. Juny. Den 9. Juny een Wtrechtsche biddach[+] gehouden in de provincie van Wtrecht. Den 8. Juny de soldaten gemonsterd, elf te voet,[+] twee te peert. Den 11. Juny Kaerl voor de heeren gecomen. In Juny is op de Marieplaets[+] een gaeldery gemaeckt. Den 12. July weder gemonstert alle samen. Den 24.[+] July is Speenhovius ende Sijl wt de stadt gebracht ende gebannen, na voorgaende ontbiedinge voor de staten; ende Kaerl[(2)] den 29. July 's morgens ten 2 uren. Den 26. July[+] de 8 vendel schutters opgetrocken. Den 28. July een placcaet afgelesen van de volle magestraet[+] tegen Amsterdam, op den 50. penninch[(3)].

[+]Jun. 2. 3.
[+]Jun. 4. 9.
[+]Jun. 8.
[+]Jun. 11.
[+]Jul. 12. 24.
[+]Jul. 26.
[+]Jul. 28.

In dese Wtrechtse kermisse is een os te sien geweest levendich, ende woech 24 C (2400) ende 60 pont, oock een levendich vogelstruis, ende eenen arent. Den 9. Augusty Sissel's[+] vendel wtgetrocken na der Goude. Den 20. Augusty is de vaen ruyters overgelevert[+]

[+]Aug. 9.
[+]Aug. 20.

(1) Carolus Rijckewaert, Remonstrantsch predikant binnen Utrecht.

(2) De predikanten Johan Speenhovius, Rndolph Sijll en Carolus Rijckewaert werden door de staten van Utrecht uit hunne kerkelijke bediening ontslagen en gebannen uit de stad en landen van Utrecht, mitsgaders, op authorisatie der staten generaal, uit al de Vereenigde Nederlanden. Men vindt deze vonnissen bij BAUDARTIUS, *Memorien* op 1619, bladz. 81, 82. Over deze uitzetting vermelden de *Raadsbesluiten* nog eenige bijzonderheden:
24 Jul. Verhaelde de heer pensionaris, dat bij de vroetschap voerdesen goetgevonden wesende, dat Syne Excell. met andere hare gecommitteerden souden innestellen sekere pointen van interrogatoria, omme daerop te hooren Carolum Rijckewaert, predicant alhier, beroerende het complot by hem ende anderen tot Rotterdam, op hare remonstrantsche vergaderinge of Anti-sinode, gemaeckt, 't selve was gedaen, ende dienvolgende deur den officier hem proces, voor den gerechte deser stadt, van gemaeckt, ende by denselven gerechte daerover gecententieert, dat hy sich soude hebben te vertrocken wt dese stadt ende vryheit van dien, ende wtte heerlicheyt van de Vaert, sonder daerinne weder te comen dan met behoorl. consent, op pene als in de sententie; ende dat de Hooge ende Mogende HH. stat. gen. daervan geadverteert sijnde, belieft hadden die van den gerechte voerscr. toe te senden acte, daerby heure H. Mo. hem ordonneren niet alleen wtte de voerscr. plaetsen te vertrecken ende blyven, maer oock wtte geunieerde provincien ende het resort van dien, op pene als by deselve.
Dat op gisteren na den noen hem de voersz. sententie ende acte van H. Mo. was voorgelesen ende belast sich daerna te reguleren, ende dyenvolgende doen brengen ten woonplaetse van Corn. de Goyer, subst. secretaris, om aldaer dien dach te verblyven, alwaer gelast was hem wel te tracteren, ende desen morgen tytelijck te vertrecken, gelijck dienvolgende desen morgen hy, geassisteert mitten onderschout ende sijn huysvrouwe, van hier vertogen is naer Waelwijck.

(3) Deze resolutie der vroetschap komt in het *Utr. Plakaatboek* niet voor, evenmin gewaagt het *Plakaatb. van Amsterdam* iets over deze aangelegenheid; dit plakkaat werd evenwel, in 1619 bij Salomon de Roy, in het licht gegeven. Wij zullen het in de Bijlagen opnemen.

aen de Bilt van Moersbergen[1], aen den bisschop van Halberstadt, graeff Ernst swager,+
daer veel volcks mede liep. Den 22. Augusty sijn tot Wtrecht ingehaelt twee sonen+ +Aug. 22.
van den lantgrave van Hessen, ende twee dochters, gelogeert ten Duitschenhuys +Aug. 24.
tot den 24.+ op dingsdach, ende doen getrocken na Amsterdam, ende soo voorts. Den
5. September+ borgermeester Berck begraven ende gebrocht tot IJsselsteyn op +Sept. 5.
sondach. Den 11. September de lantgravin van Hessen weder doorgetrocken met +Sept. 11.
den soon na huys toe, wtgeconvoyeert+ met alle het garnisoen. Den 13. September
graeff Ernst guarde incomen van der Gou. Den 21.+ alle garnisoen weder +Sept. 13. 21.
gemonstert in Wtrecht. Den 1. October tot borgermeesters Hendrick Buth ende +Oct. 1.
Elbert van Bylert[2], ende desen dach afgelesen: 's avonts na 10 uren niet te gaen
sonder lanteern met een brandende keerse daerin[3]; ende geen weerden tappen na 10
uren, op een pont groot boete, ende gast elck 3 gulden; oock soo onder de soldaten,
soo afgeslegen 2 avonde te voren, onder de parate, door bevel van Syne Genade
graeff Ernst, ende oock niet moeten sonder licht gaen na 10 uren. Noch, door bevel
der staten, een placcaet van de jonge luyden niet te borgen onder de 24 jaren, die
haer goed verkwisten+ ende schulden maecken, ende sal geen recht over gedaen
worden[4]. Den 27. October is afgelesen met clockluyen geen remonstrantse +Oct. 27.
vergadering meer te houden, als nu veel ende verscheidene avonde gedaen is, ofte
men sal strack dat placcaet achtervolgen, van de staten generael daerop gemaeckt;
ende wie hem bedeckt houdt, sijn aensicht schuylt met mantels, sluyers, schordeldoeck
ofte andersins in 't wt ofte ingaen, die sal noch boven 't placcaet verburen 25 gulden[5].
Ende hebben op veel plaetsen geleert by avont, als in de *Bel* tot Ysaac Domynicus
Boogaert, Syepesteyn, Schut, Verhagen ende ander plaetsen meer, maer met
oogluyckinge voorby laten gaen tot noch toe; maer door bevel van Hendrick Budt
ende Elbert van Bylert als borgermeesters, ende door last des vroetschap men nu die
excusye doen sal, sonder vertoeven; elck siet toe. Desen 27. October oock van den
50. penninch, die dit impost der goederen heeft gegeven, soo hier, als te Amsterdam,
sal dit op 't stadthuys weder+ halen in beyde steden. Den 1. November graeff Ernst
besocht het huys van den visafslager, ter couse van seker Armyniaense vergadering, +Nov. 1.
daer gehouden; maer was te vergeefs; sy wech sijnde, vonde nyemant, dan de gedekte
tafel, met spyse beset, 's avonts 8 uren.+ Den 4. November graeff Ernst na Bommel
getrocken, 's morgens ten 2 uren, met 100 mus- +Nov. 4.

(1) Zie over Moersbergen BAUDARTIUS, *Memorien*, 1619, bladz. 6, 7. Een brief van Moersbergen, in dato 14 Maart o.s., bij BRANDT, *Rechtspleging*, bladz. 81, verder aldaar 237; *Resol. v. Holl. 4 Febr. 1619*, bladz 20, ook de *Resol. van 23 May 1619*, bladz. 106. WAGENAAR X. 372.
(2) Zie hierachter in de Bijlagen.
(3) Dit plakkaat was reeds den 14. October 1618 uitgevaardigd, maar werd nu weder vernieuwd. *Utr. Plakaatb.* III. 406.
(4) Het *Utr. Plakaatb.* I. 444, 445, heeft slechts eene *Resolutie* hierop betrekkelijk, te weten die van 23 Maart 1619; ongetwijfeld is het door den kronijkschrijver vermelde plakkaat slechts eene renovatie geweest.
(5) *Utr. Plakaatb.* III. 465.

kettiers van sijn guaerde, ende 3 wagens met cruyt ende loot. Den 16. November een ambassadeur[+] van Veneetgen doorgepasseert naer Hollant, comende van den Palts[(1)]. In dese weke sijn eenige Armynianen geciteert, om in boete geslagen te worden, door schouten duerwaerder, genaemt Coesvelt. Op Meertens avont Peter Sanders ontboden ende boven gehouden, ter cause: wie daer geweest sijn in sijn huys? ende wat predicant? Dese Meertens avont niet geluydt in den Dom, 's middachs noch 's avonts, als men plach te doen, maer is verboden door 't vroetschap. Den 18. November 's nachts ten 2 uren een huys afgebrandt[+] aen de Jacobsbrug. Den 20. November Peter Sanders met Hans van Gelder's soon afgecomen[+] van Hasenberch. In 't leste van November, den 27, 29, 30, sijn omtrent 12 ofte 13[+] Armyniaens gesintden gepant, voor de boete van 50 gulden, die tot Ysaac ende Peter Sanders geweest hebben, ende Peter Sanders sijn officie quyt, ende in boete gearresteert van 200 gulden. Den 11. December een ambassadeur van Engelant, comende van de croninch van[+] den paltsgrave van Prage, wt Bohemen met grooten staet, ende na den Haghe getrocken over Amsterdam 's morgens. Den 14. December sijn dese gepanden haer goet vercocht, met decreet[+] van de heeren, die verborcht waren, elcks voer haer duere erfhuys gehouden, in 't bywesen des onderschout, oock tot Ysaac, voor de boete van 200 gulden. Den 16. de 11 vendel[+] voetvolck gemonstert, ende waken nu 's nachts maer 2 vendel op die Nue. Den 17. 's avonts[+] ten 10 uren graeff Ernst met 100 muskettiers na der Gou getrocken, daer moeyte was, ende de wet verset ende veranderdt, oock tot Bommel.

[+]Nov. 16.
[+]Nov. 18.
[+]Nov. 20.
[+]Nov. 27-30.
[+]Dec. 11.
[+]Dec. 14.
[+]Dec. 16.
[+]Dec. 17.

Dit alles, in 't corte beschreven van 10 jaren, binnen Wtrecht gepasseert van anno 1610 tot 1620. Ende comen alle voorgaende borgers weder in de stadt, die noch leven, die in desen boeck gebannen waren, ende nu moeten die Armynianen weder daar buyten wonen.

Eynde des jaers anno 1619.

1620.

Den 4. January (graeff Ernst) na Campen getrocken met 30 wagens muskettiers, om de wet[+] te herstellen, ende cruyt ende loot meegenomen. Den 14 January capiteyn Hertevelt[(2)] met Strick[(3)] in de staten genomen van graeff Ernst.[+]

[+]Jan. 4.
[+]Jan. 14.

(1) Weinige dagen later, den 31. Dec. 1619, N.S., sloten de staten generaal een tractaat met Venetien. Zie *Staten Plakaatb.* IV. 283.

(2) Gijsbert Harteveld, kapit. van de waartgelders 8 Sept. 1617, *Raadsbesl.;* in het eerste lid gebragt 15 Jan. 1620, *Utr. Plakaatb.* I. 202; in de staten generaal 22 Jul. 1624; raad van state 10 Maart 1628; scholaster van den Dom 2 en 7 Maart 1631; overleden 24 Jan. 1634. *Raadsbesl.*

(3) Johan Strick, ridder, heer van Linschoten en Polanen. Zie SCHELTEMA, *Staatkundig Nederland*, II. 344, 345.

In dese tijt heeft men, door Willem van de Kemp, van wegen de vroetschap, een schatting gehaelt van die niet en waken onder de 8 vendels, soo van Menisten, Papisten ende andere, elck naer sy gestelt waren, 't minste was vast 5 gulden, ende 't meest 25 gulden van de rijcken, ende de helft reed te geven, ende dat tot de oncosten van de 8 nieuwe opgerechte borgers schutters vendels, soo als men haer de weet dede(1).

+ Den 20. January heeft men weder, door Lauwerman met de gecommitteerden der wet, erfhuys gehouden voor de Armyniaense huysen, 7 ofte 8, omtrent de Meertensbrug wonende, die tot Peter Sanders ter predicatie souden geweest hebben; ende tot Peter Sanders voor sijn boete, aen sijn huys oock vercocht, ende tot Kaerl Rijckwaert oock, in de Pottestraet, om der predicatie wille, oock tot den ongedoopten dyaken, al desen dach. +Jan. 20.

+ Den 26. January is Jacob Meertense, onderschout, gecasseert ende ontslagen van sijn dienst, die hy omtrent 20 jaren heeft gehad, ende is in sijn plaets gecomen desen dach Claes Everssoon de Gooyer, van Emmerich comende, die in 't jaer 1610 op Claesdach 300 gulden op sijn lijff geset worde(2), ende is nu onderschout 1620; ende lach d' eerste reyse over+ 't aflesen den 2. February, ende toen worden gebannen de 2 predicanten Vlueten ende+ Meertensdijck, afgelesen door Jan Cornelissen Castro. Den 7. February hebben 2 soldaten Claes de Gooyer sijn mantel willen nemen, waarover hy is gequetst worden; de soldaten in aparentie cregen, ende was 's nachts ten 12 uren, ende quamen weder los door voorbidding+ van Claes de Gooyer. Den 9. February souden de heer Geresteyn ende de ritmeester Moersbergen samen vechten; maer Geresteyn comende aen de Bilt, Moersbergen wachtende, is (deze) niet gecomen, ende sijn daerna in haer huysen bewaert door 2 soldaten van graeff+ Ernst, ende worden den 11. February tot graeff Ernst beyde te gast genoodt. +Jan. 26. +Febr. 2 +Febr. 7. +Febr. 9. +Febr. 11.

+ Den 19. February een dieff op de plaets gehangen, genaemt Peter Lambertsen, de eerste justitie onder de nieu magistraet, ende vroetschap, ende oock van Claes Evertsen (de Gooyer).+ Den 7. Meert is afgelesen, geen soldaten ofte ruyters, op haer beletten ofte cleeren, ofte geweeren, te borgen, na desen dach, ende sullen van haer recht verstoken sijn, is oock met de trommels op de wacht omgeslegen(3). Desen nacht hebben die borgers 's nachts die+ eerste ronde gedaen door de stadt, van 't stadthuys. Den 10. Meert al de soldaten gemonstert, 2 cornetten peerden ende 12 vendel voetvolck, in het Katryneclooster. In dese Meert oock volck aengenomen op de stadt Hamborg, ende oock noch op Bohemen, op veele steden+ ofte herbergen in de stadt Wtrecht in Meert 1620. Den 4. April den lantcommandeur +Febr. 19. +Mart. 7. +Mart. 10. +Apr. 4.

(1) *Utr. Plakaatb.* III. 250.

(2) Resolutie rakende het aanstellen van Claes Evertse van Geyn tot subst. schout, *Utr. Plakaatb.* III. 220, en wel op recommandatie van Maurits.

(3) Wij vinden in het *Utr. Plakaatb.* drie publicatien van dezen datum, als: 1°. om geen schuiten in de stads borgwallen te doen overnachten, III. 405; 2°. het bedoelde plakkaat tegen het beleenen van soldaten-kleederen of wapenen, III. 689; 3°. tegen zekere Nimweegsche schellingen, III. 702.

begraven ten Duytsenhuyse, genaemt Jasper van Lijnden, in wiens plaets quam Hendrick, soon van graeff Ernst, out omtrent 10 jaren, over wiens gravinch ginck mede de jongen lantgrave van Hessen. Den 12. Mey alle dat garnisoen gemonstert in de Katrynen, 12 vendels[+] te voet, ende 2 cornetten peerden.

Den 17. Mey een generalen biddach gehouden door alle provincien, ende in Juny gemaeckt[+] 4 stadtsbruggen, 2 buyten Stolsteech, ende de Reguliers- ende Meertensbruch, ende oock de grachten gediept, de oude ende nieu gracht in de pingsterdagen 1620. [+]May 12. [+]May 17.

Den 8. Juny graeff Ernst weder comen met sijn vrouwe van Leeuwaerden, nadat graeff[+] Willem doodt was[(1)]. In dese maent Juny is Steven Verhagen wedercomen wt Oostindien, ende is 7 jaer wtgeweest, vol geladen sijnde. [+]Jun. 8.

Den 10. Juny heeft men binnen Wtrecht weder beginnen 2 vendels volck aen te nemen,[+] van wegen de staten generael, ende den prins van Orangen, ende voor de stadt van Wtrecht, onder de capiteyns Tijman van Wee ende (Gerrit van) Suylen van Matenes. [+]Jun. 10.

Den 19. Juny sijn de 2 vendels soldaten gemonstert, elck sterck 90 mannen, Desen dach[+] Steven Verhagen in Wtrecht gecomen, ende waren 7 pecktonnen voor sijn huys gestelt. Den 22. de 2 vendels wtgetrocken, Tijman van Wee na Zutphen, ende Gerrit van Suylen[+] na Doesborch. Den 2. July een out vendel incomen van Worcum, ende noch een van[+] Bergen op Soom, 2 van Breda, samen 4. [+]Jun. 19. [+]Jun. 22.

Noch den 11. July afgelesen, dat men sondaechs onder predicatie niemant moet tappen in[+] der herberge, dan den reysende man, oock niet geen waer ter coop setten na 9 uren, op boete van 3 gulden, oock soo yemant sijn gelt op de stadt geleyt heeft, niet meer sal hebben dan 5 ten hondert, ende lijfrenten 10 ten hondert, ofte sy mogen haer penningen wederom nemen. [+]Jul. 2. [+]Jul. 11.

Dese weeck twee gyselaers van 't stadthuys wtgebrocken met een coorde, ende twee wt het tuchthuys door 't secreethuys onder de eerde; een was Joost Lenninch ende de soon wt *de maecht in Hollant.* Den 12. July dat garnisoen gemonstert, 16 vendel te voet ende 2 te[+] peerde, in 't Katryne, in 't bysijn van Cornelis Knijff[(2)], Jan Francen, Claes..., Leerdam, Croes monsterheer. [+]Jul. 12.

(1) Graaf Ernst was naar Leeuwaarden vertrokken wegens de ziekte zijns broeders graaf Willem Lodewijk, stadhouder van Vriesland, overleden binnen Leeuwaarden den laatsten Mei 1620. BAUDARTIUS, *Memorien*, 1620, bladz. 37; AITZEMA, I. bladz. 1; *Resol. der Stat. Gener.* 15 Junij 1620; WAGENAAR, X. bladz. 407, dwaalt omtrent den datum van dit overlijden, zie Mr. H. VAN WIJN, Mr. N.C. LAMBRECHTSEN, enz., *Bijvoegsels en Aanmerk. op het X. deel van* WAGENAAR, bladz. 107. Voeg hierbij J.A.C. VAN HEUSDE, *Diatribe in Gulielmi Ludovici Nassavii*, *vitam*, *ingenium merita.* (Traj. ad Rhen., apud Joh. Altheer 1835 gr. 8°.) pag. 138 enz., met de aldaar vermelde bronnen.

(2) Cornelis Knijf, raad 1586, 1600. 3. 6. *Utr. Plakaatb.* III. 178; raad in de vroedschap 1619; schepen 21 Jan. 1610. 25, *Utr. Plakaatb.* III. 180, 194; gecommitteerd ter beschrijving 1627, 28; rentmeester van het Bagijnehof, Sint Agniete, enz. 1628; verkrijgt exspectatief op eene prebende van Oud Munster, 1636; geeft dit aan zijnen zoon Jo. Knijf, predikant te Breukelen, 1636, *Raadsbesl.;* overleden 5 Dec. 1636, *Utr. Plakaatb.* III. 183.

+ Den 20. July een gebodt afgelesen op die Nue onder de soldaten, niet te mogen drincken onder de predicatie ofte spelen, ende oock niet na 10 uren 's avonts, oock niet buyten mogen gaen vruchten stelen, oock niet vechten, ende meer ander dingen, afgeslegen door graeff+ Ernst. +Jul. 20.

Den 24. July de 8 vendel schuttery opgetrocken door de stadt, schoon in wapen.+ +Jul. 24

Den 26. July Claes de Gooyer sijn outsten soon seer heerlijck begraven, binnen Wtrecht in+ de Claeskerk, met veel volck. +Jul. 26.

Den 29. July sijn 2 nieu vendel Engelschen wt Engelant in Wtrecht comen, elck sterck omtrent 200 man, niet dan sijdgeweer by haer, ende worden in de Katrynenkerck geleydt, oock nieu vendels ende trommen. +Jul. 29.

+ Den 2. Augusty is de prince van Orangen in Wtrecht comen, ende worden van de 8 vendel borgers seer heerlijck ingehaelt, ende 4 vendels togen buyten de stadt de Katrynenpoort wt, den prince te gemoet, ende 4 vendel bleven binnen staen, ende quam soo in de stadt door de borgery, die schoon in de wapen was; ende de 16 vendel soldaten waren oock in de wapen, elck in sijn quartier blyvende staen. 's Morgens de prince vertogen na boven, oock+ desen dach 2 vendels wtgetrocken, ende vrydachs den 4. Augusty noch 8 vendels wt getrocken,+ out garnisoen, na boven; ende den 5. Augusty op saterdach vryleger afgelesen aen den Rijnkant,+ ende daer 't leger te volgen. +Aug. 2.

+Aug. 4.

+Aug. 5.

Den 9. Augusty graeff Ernst wtgetrocken met beyde vanen ruyters, blyven noch in de stadt 6 oude vendels ende 2 nieuwe Engelsche vendels, noch ongemonstert, ende Orums vendel, roepende om gelt, niet willende wttrecken den 4. Augusty, sijn noch binnen+ de stadt. +Aug. 9.

Den 12. Augusty de nieu Engelschen haer geweer gecregen.

Den 13. op sondach Stolsteech wtgetrocken met vol geweer, braef in de wapen, ende geel ende swarte pluymen, sterck de eerste vendel ruym 200 man, ende de tweede 160 man ruym, elck blau vendels, ende togen oock na boven, ongemonstert sijnde. +Aug. 12. 13.

+ Den 23. Augusty een generale biddach gehouden door de provincie, oock tot Wtrecht, na den ouden stijl. +Aug. 23.

In dese maent Augusty begosten de Lutheristen tot Wtrecht een kerck te bouwen, in de Strooysteeg van twee Jacob van Bemmel's huysingen, die sy daertoe cochten, ende leyde de hartoch van Bronswijck den eersten steen, die haer 16 rozennobels schonck te verdrincken; maer werden door de borgemeesters ende vroetschappen der stadt Wtrecht, verboden niet meer te timmeren, op boete van 300 gulden, ende mosten dat weder afbreecken, ende maken dat tot huysinge als voren, ende blyven op haer oude plaetse in de Lijnmarckt, wtcomende in de Visschersteech.

Tusschen den 4. ende 5. September heeft op Hasenberch een jonck knecht, van omtrent[+] 17 jaren, hemselven verhangen, ende was boven geset om oorsaecke, dat veel gelts by hem was bevonden van omtrent 5 ofte 600 guldens, daer hy mede was duergegaen van sijn meester van Weesel; de schout dat gelt hebbende is in mistroosticheyt gecomen. De magistraten hebben hem de doktoren ende de churigijns overgegeven, ende hebben hem in Drieconingenkerck ofte gasthuis gebrocht ten tuyn van Gerrit Sas, daer sy hem opgesneden hebben, dat ingewant gescheyden, de darmen opgeblasen als een beeste gelijck sijnde, ende daerna hem gevilt van hoofde tot den voeten, dat heel vel aff van vingeren ende teenen, dat hooft gecloven midden van malcander, ende dat vel op een hoop vergaert by een, dat seer dick was, ende hebben hem alsoo te sien gestelt den 10. September 1620; ende doen hebben[+] sy hem voorts alle dat vleesch afgesneden, ende doen gesooden alle dat gebeente, ende maeckte dat gebeente doen weder aen malcander, als 't te voren gestaen hadde; ende de doctoren, ende churigijns hebben hem naar haer genomen, den 12. September, met grooten[+] stanck. [+]Sept. 4. 5. [+]Sept. 10.

Den 22. September dat garnisoen gemonstert in al 7 vendels, ende waken 's nachts 2 vendels,[+] elck sterck 50 man. [+]Sept. 12.

Den 2. October de borgermeesters bleven, maer eenige wt de vroetschap verandert ende[+] afgeset, dat vele wonder gaff, ende ander in de stede genomen; afgeset Vermaet, Jacobus van Wijck, Jan de Rijck,..., ende andere ingenomen, als: Antonye de Gooyer, Pallaets, Limpen, den Pijper[(1)]. [+]Sept. 22. [+]Oct. 2.

Den 6. October weder alle de vreemde duyten verboden niet wt te geven, op boete van[+] 12 gulden, ende de duyten verbueren[(2)]. Den 20. October overluydt Reynier, heer van[+] Brakel[(3)], den ouden, tot Sterckenborch gestorven, by Wijck. [+]Oct. 6.

Ende wordt nu die ossemarckt gehouden op Vredenborch, dus lang op de Nue geweest, verpacht voor 350 gulden, van elck beest een stuyver. In desen tijt gravin van Nassau haer goet gescheept na Vrieslant, tot Leuwaerden[(4)]. Den 29. October beyde guaerdes weder[+] in Wtrecht comen van Syne Genade graeff Ernst, ende Sissel's vendel met noch andere [+]Oct. 20. [+]Oct. 29.

(1) Zie hierachter in de bijlagen.
(2) *Utr. Plakaatb.* III. 406.
(3) Men vindt eenige bijzonderheden over Jonkheer Reynaert van Asewijn, heere van Brakel, hierboven bladz. 21 en aldaar aant. 1. WAGENAAR VIII en X, en SCHELTEMA, *Staatk. Nederland*, I. 37.
(4) Graaf Willem Lodewijk, stadhouder van Vriesland, Groningen en Drenthe, was, gelijk wij hierboven bladz. 99, aant. 1, vermeld hebben, den 31. Mei 1620, O.S., overleden. Vooral door den invloed der steden werd graaf Ernst Casimier met deze waardigheid over Vriesland bekleed, terwijl de stadhouderschappen van Groningen en Drenthe aen Maurits werden opgedragen. Graaf Ernst legde nu het bewind als gouverneur van Utrecht neder, en vertrok naar Leeuwarden. Zie BAUDARTIUS, *Memorien* op 1620, bladz. 37; WAGENAAR X. 407; AITZEMA I. bladz. 2; enz.

compaegnien, dat leger gescheyden by Weesel. Oock is des paltsgraven broeder hier door[+] getrocken, in den *Hulck* gelogeert sijnde, na den Haghe gepasseert. Den 10. November sijn beyde vendels, Tijman van Wee ende Suylen, gecasseert, in de Katrynekerck, van den[+] monsterheer, ende Claes de Gooyer, ende den geweldige. [+]Nov. 10.
Den 21. afgelesen, des sondaechs niet meer te spelen door de stadt met eenige dingen, als: kolven, balslaen, kooten, bickelen, knickeren, ende dergelijcke dingen meer, ende niet te tappen na 10 uren 's avonts,[+] op 3 gulden boete(1). Den 22. November dat garnisoen gemonstert, 10 vendel, ende waken[+] nu over den 5. nacht op de Nue. [+]Nov. 21. [+]Nov. 22.
Den 1. December op de plaets één gehangen, ende 2 gegeeselt, ende in 't tuchthuys gebannen. [+]Dec. 1.

[+] Den 15. December den Spaenschen Gerrit ingeluydt, aen de Steenwech, ter oorsaecke van verscheiden weddinge, gedaen tegen 's landts welvaren, soo op Prage ende oock op de stadt van Wtrecht, dat men binnen 6 jaren openbaer misse sal doen in de Domskerck, ende dat de stadt Wtrecht sal voor den coninck van Spaengien sijn; daerop hy 3 verscheyden 50 gulden op heeft verschooten, ende sal voor elck 50, 300 weder hebben, soo hy wint. De heeren hebben hem de obligatie ontnomen, ende hy is duergegaen ende ontcomen, ende 's maendachs tyding gecomen, dat hy hemselven den hals aff heeft gesneden,[+] in de herberge, maer is faut. Den 29. December afgelesen, niet meer te mogen wedden,[+] op verbueren dat weddegelt, ende noch soo veel daerby ten beiden syden(2). Den 20. dat garnisoen gemonstert, 10 vendels(3). [+]Dec. 15. [+]Dec. 29. [+]Dec. 20.

Eynde des jaers anno 1620.

1621.

[+] Den 12. January is Claes de Gooyer gequetst in sijn hooft, van Lucas den dieffleyer, die hy eerst een kinnebackslach gaf, om qualijck spreeckens wille, ende Lucas sijn neus afgehouen, 's avonts by den Plompetoren. [+]Jan. 12.

[+] Den 13. January, 's middachs ten 12 uren, is in sijn huys, by Jeronimus, in verseeckering [+]Jan. 13.

(1) De stedelijke regering vaardigde dezen dag drie publicatien uit: 1°. gaf zij eene renovatie van 't plakkaat van 14 Oct. 1618, (zie hierboven bl. 96 aant. 3) om 's avonds niet zonder licht langs de straat te gaan. 2°. Plakkaat tegen het spelen op de straten en smijten met sneeuwballen. *Utr. Plakaatb.* III. 438. 3°. Eene resolutie tegen het smijten van asch op de straten. *Utr. Plakaatb.* III. 655; en eindelijk eene publicatie tegen het voorstaan met fruiten, later dan 's avonds ten 6 ure. *Utr. Plakaatb.* III. 697.

(2) *Utr. Plakaatb.* III. 484.

(3) De stedelijke regering gaf op den 31. Dec. eene publicatie tegen het openen van winkels op Nieuwejaarsdag. *Utr. Plakaatb.* III. 463.

genomen den ambtman (Jacob) Mommus[1], van Buson, ende een fiscael wt den Haghe, met een corporaelschap soldaten, ende 's nademiddachs ten 4 uren de wacht verandert, ende de schout

(1) Tijdens het bestand, hielden de Spaanschen eene verstandhouding met Jakob Mom, ambtman van 't land tusschen Maas en Waal. Hij had aangenomen om Tiel aan de aartshertogen over te leveren. Ook Elbert van Botbergen, een Geldersch edelman, Adriaan van Einhouts, schout in 't overampt van Kuik, en anderen waren in deze zaak gewikkeld. De toeleg werd ontdekt, terwijl Mom en zijne medepligtigen, op bevel van Maurits, '*onder zijn hand en zegel*,' met voorkennis van eenige uit de algemeene staten, door den fiscaal der generaliteit werden gevat en naar 's Hage vervoerd, waartegen men aan Gelderland en Utrecht, acte van *non praejuditie* verleende. In de stedelijke *Raadsbesluit.* vinden wij eenige belangrijke aanteekeningen hierop betrekkelijk:
Raadsbesl. 13 Jan. De vroetschap doen laden sijnde op den eedt, ende oock de buitenschepenen, in 't selve collegie, jegens twee uren, ende by den anderen gecomen, soo hebben de heeren borgemeesteren verhaelt, waeromme dese convocatie was gedaen, te weten, dat desen morgen omtrent 8 uren, by hare Ed. was gecomen de heer advocaet fiscael van de generaliteyt, hare Ed. overleverende brieven van credentie, by Syne Princelijcke Excellentie aen deselve in 't particulier geschreven, luydende als volcht:
De prince van Oraengien, etc.
Edele, eersame, wyse ende discrete, lieve, besundere. Wy hebben den adv. fiscael van de generaliteyt, Berckel, last gegeven, wluyden eenige saecken te kennen te geven, daer aen de dienst van den lande merckelijck is gelegen; versoucken wluyden daeromme hyermede hem behulpelijcker hant te bieden, in 't geen hy wluyden sal openbaren, sonder daerof eenichsins in gebreck te blyven, ende hiermede Edele eersame, wyse, discrete, lieve besundere, sijt Gode bevolen. 's Gravenhage, den 21. Jan. 1621.
Onder stont: wluyden goede vreundt, *ende was onderteickent:* MAURICE DE NASSAU. *De superscriptie was:* Den erentfesten, eersamen, wysen, ende discreten, onsen lieven besunderen Hubrecht Buth, ende Elbert Byler, jegenwoordige borgermeesters der stadt Wtrecht.
Verhaelde voorts, dat dienvolghende de voersz. fiscael hare Ed. hadde verthoent syne schriftelijcke last, die hyer oock volcht:
COPIE.
Syne Exc. last hier mede den adv. fiscael van de generaliteyt, Berckel, dat hy hem van hyer sal vervoeghen naer Wtrecht, ende aldaer van wegen de Ho. Mo. staten generael in apprehentie nemen, den persoen van Jacob Mom, geweest amptman van Maes ende Wael, ende welcke gedaen hebbende, denselven in alle versekertheyt herwaerts naer den Haghe te brengen, ende sal voor sijn vertreck van daer alle de papieren van denselven Mom doen versekeren, lastende oversulcx den schout of onderschout der voorsz. stadt Wtrecht, den voorn. fiscael in 't effectueren van sijn laste, alle hulpe ende assistentie te verthonen, sonder daeraf in gebreke te blyven, also de dienst van den lande merckelicken daeraen is gelegen. Actum in 's Gravenhage, den 21. Jan. 1621. *Onderteickent:* MAURICE DE NASSAU. *Onder stont:* ter ordonnantie van Syne Excellentie, *onderteickent:* Adr. van der Mijlle. Gecachetteert met het cachet van Syne Hoochgemelte princel. Excellentie in rooden wassche, overdruckt met een wit papierken. -
Ende alles gesien, ende beyde horen lesen wesende, refereerden voorts, dat de sake in alder modestie, ende op het secreetste soo was bestiert, dat de heere fiscael, geassisteert metten commendeur van 't chrijsvolck alhier, ende eenighe soldaten, den voernoemden amptman Mom desen middach in sijn huys hebben verseeckert, resterende mede verseeckeringe van syne papieren; alle 't welcke danckelijck by de vroetschap is aangenomen, ende sijn dienvolgende daertoe terstont gecommitteert de heeren schepenen van der Elburch, Ploos, ende Nellesteyn, metten secretaris van 't gerecht, die daertoe oock es gerechtelijcke acte gegeven, ende voorts gesonden by den heere fiscael, opdat sulcx alles gedaen wesende, de voorsz. fiscael metten voorn. Mom in de toecomende morgenstont mach vertrecken; doch alles buyten *laesie* van statsjurisdictie. Daervan acte van hare Ho. Mo., ende sijn Hoochgemelte Princel. Excell. van non-prejudicie sal worden verwacht, lastende den secretaris deser stadt, wtten namen van de vroetschap, van dit gepasseerde den heere raetsheer de Roode

met eenige schepens comende, hebben sijn brieven ende kisten doorsocht, medebrengende een slotemaecker, ende daerna alle toegesegelt, ende des morgens ten 5 uren na den Haghe gebrocht, Stolsteech poort wt, met schuyten na de vaert, ende den fiscael na den Haghe[+] geconvoyeert desen 14. January. De tijt zal voort leren. [+]Jan. 14.

[+] Den 16. January Spaensche Gerrit de vierde reyse ingeluydt; in Mey de Spaenschen Gerrit weder comen, coste omtrent 400 gulden. [+]Jan. 16.

[+] Den 22. January een nieu gouverneur comen in Wtrecht, genaemt Marquette(1) een ge- [+]Jan. 22.

te adverteren; met begeren, dat syne Ed. dese acte van non-prejuditie wil vorderen ende oversenden, gelijck al terstont metten heere fiscael gedaen is. -
22 Jan. Is voorts gelesen de brief van antwoordt by den heere de Roode, gecomitt. ter generale vergaderinge in 's Gravenhage, opte brieven van de stadt van den XIII. deser, aen syne E. geschreven: van totten plaetse of in stadts tour in de admiraliteyt tot Amsterdam, geene recommendatie-brieven te willen verlenen enz. Ende voorts oversenden acte van non-prejuditie van de apprehensie alhier, van den persoen van den gewesenen amptman Mom, ende deselve transport in 's Gravenhage enz., daerby oock was deselve acte, die gelesen ende geleyt is in de laden S.
15 Febr. Eyntelijck, dat de heer de Roode oock hadde geschreven, dat tot rechters over de gevangens in 's Gravenhage waren gestelt twaelf rechters, alse, vier wt Gelderlant, te weten die twee, die mede over het examen sijn geweest, ende twee wt het quartier van Niemegen, wt die provincie van Wtrecht twee, ende wt de andere provincien elck maer een, omdat die nyemant wt hare provincie daeronder hebben, ende in regardt, dat Eynhout, schout tot Kuyck, es wt Brabant, tot de twaelfde echter sal worden geassumeert een wtten raedt van Brabant.

27 Mart. Gelesen de brieven van de gecomm. rechters over Jacob Mom, ende andere gevangens in 'Gravenhage, ende belast te rescriberen, dat terstont gecommitteert sijn tot visitatie van des voorsz. Mom's pampieren; ende wes hy deser stadt der vereenichde Nederlanden nadelich benomen heeft al weer te sullen overseynden, sonder dat men den brenger des briefs noodich achte hierom op te houden. - Zie verder over deze procedure en de moeijelijkheden hieromtrent met Gelderland: *Resol. der Staten Gener.* van 25-29 Jan., 6, 15, 20, 24, 25 Febr., 2, 10, 12, 24-26 Maart, 15-17 April 1621; VAN WIJN, enz., *Bijvoegs.* op WAGENAAR X, bladz. 109 enz.; BAUDARTIUS, *Memorien* op 1621, bladz. 55; en eindelijk: *Sententien over JACOB MOM, gewesen amptman in Maas en Waal, ende ELBERT VAN BOTBERGEN, beyde als edelen gecompareert hebbende opte landt-dagen van Gelderlant: mitsgaders ADRIAEN VAN EYNTSHOUTS, schout des over-ampts van den lande van Kuyck, ghepronuntieerd ende gheëxcuteerd in 's Hage den 17. Apr. anno 1621.* 's Gravenhage 1621, 4°.

(1) *Raadsbesl. 3 Jan.* De vroetschap door last van de heeren burgermeesters doen laden sijnde jegens negen uren, ende gecompareert, heeft de heer eerste burgermeester verhaelt, dat gisteren in de vergaderinge der Ed. Mo. heeren staten van Utrecht, gelesen waren brieven van hare Ed. Mo. gecom. ter generale vergaderinge in 's Gravenhage, onder anderen metbrengende, dat Syne furstl. Doorl. de prince van Oraengien, als stadthouder etc. belieft hadde tot commandeur van het guarnisoen alhier, provisioneel te stellen den heere Marquet, luiten. gen. van de cavallerie; ende in 't scheyden derselve vergaderinge, de heere burgerm. Buth behandicht was een besloten missive van welgemelden Syne Princ. Excellentie, particulierlijck geaddresseert aen Syne Ed. medebruder als burgermeester der stadt, luidende van woerde te woerde als volcht:
De prince van Oraengien, grave van Nassaw, Moers, etc.
Eersame, wyse, discrete, lieve, besundere. Naerdat de welgeboren onsen vruntlicke, lieve neve, heer Ernest Casimir, grave van Nassau, gedeferieert is, by S.E. aengenomen was het gouvernement van de provintie van Vrieslandt, is dat daerdoor sijn provisioneel commandement over de guarnisoenen binnen Wtrecht quam te cesseren, hadden wy datelijcken, voor den dienst van de generaliteyt ende de provintie, mitsgaders van de stadt

boren Wael, een braef man. Den 11. February een Engelsch ambassadeur in Wtrecht geweest,[+] comende wt Bohemen, ende van den keyser, met grooten staet door Wtrecht gepasseert, een nacht gerust. Den 17. February een Armyniaensche vergadering [+]Febr. 11. gestoord aen de[+] Marieplaets, tot Nyerooy, wijntapper in 't Borgoens kruys(1) ofte vlies, naest Budt, saterdach 'savonts in sijn nieu huys, getimmert in den hoeck [+]Febr. 17. van de Mariekerck, daer veel volcks was, ende veele daervan ontboden, in die weecke, voor die heeren vroetschappen, ende niemant wildet kennen, sijnde derhalven de borgermeester Bylert met eenige wt de vroetschap, als:

Wtrecht, geraedtsaem gevonden, in syne plaetse een ander bequaem officier te dispicieren, ende daertoe te verkiesen den persoen van den heere van Marquette, Luit. gen. van de cavaillerie; dan alsoo syne Ed. int veltleger, ende opten tocht naer Duytschlandt nootwendich heeft moeten gebruyckt worden, soo hebben wy, tot eynde de guarnisoen aldaer in goede ordre ende behoerlijcke discipline mogen werden gehouden, op syne E., alsnu gedepescheert commissie, omme by provisie, over het volck van oorloge binnen Wtrecht garnisoen houdende, te commanderen, versouckende ende begerende, dat gyluyden met den voorsz. commandeur wilt onderhouden alle goede correspondentie. De heere Rhoode heeft aen ons geopent wluyder genegenheyt, beroerende 't voorsz. commandement, waerop wy nyet kunnen naelaten, wluyden by desen te verstendigen, dat wy verlangen, dat de constitutie van de stadt ende provintie van Wtrecht, in sulcke poincten mochte wesen, dat nyet noodich ware daer binnen eenich commandeur of guarnisoen te leggen. Ende verhoepende, dat het eerstdaechs daer toe sal sijn gebracht, waeromme mede dit voorsz. commandement, niet dan provisionelijcken by ons en is verleent, sullen wy by wluyden van dusdanige goede constitutie veradverteerd sijnde niet vertouven den voorn. commandeur ende garnisoen, d' welcke wy aldus wel van doen sullen hebben, daer wt te trecken, ende op andere plaetsen t' employeren, ende hyer mede.

Eersame, wyse, discrete, lieve, besundere, willen wy wluyden den Almogenden bevelen. In 's Gravenhage dan 1. January 1621. *Onder stondt:* wluyder goede vrindt, *ende was onderteyckent:* MAURICE DE NASSAU. *De superscriptie luyde als volcht:*

Den erentvesten, eersamen, wysen ende discreten, onsen lieven, besunderen Hubrecht Buth, ende Elbert van Byler, Borgermeesters der stadt Wtrecht.

Ende als dese brieff gelesen was, heeft de heere burgermeester Buth voorn., tot verdere beduydinge van de woorden daer inne vervat: *de heer Rhoode heeft aen ons geopent*, verhaelt, dat de heer van de Roede voor desen mede particulierlijck diesaengaende aen syne Ed. hadde geschreven, dat syne Ed. openbaerlijck in de vroetscap voorlas; als daernae oock gelesen is die rescriptie by de heeren Burgermeesters ende binnenscepenen, daerop gedaen; waerop veele discoursen gevallen ende gehouden sijnde, oock off men de voorsz. missive van Syne Princ. Exc. soude beantwoorden; is eyntelijck goet gevonden, sulcx voor als noch na te laten, ende dat de heere burgermr. 't selve particulierlijck aen de Roede mochte overschryven, met overseyndinge van copie daerby van de voorsz. missive Syner Princ. Exc.

23 Jan. Rapporteerden noch, dat gisteren naer de noen, in de vergaderinge van de heeren staten was geweest de heere van Marquette, ende aldaer vertoont hadde sijn commissie als commandeur over het crijsvolck of garnisoen binnen dese stadt, die geaccepteert ende Syne Exc. daerop bewellecompst was, met respective belofden van correspondentie, als noch de heere burgermeesters Buth, in 't particulier, van de vroetschaps wegen, in syne Edelen logement te voren gecomen sijnde, tusschen beyden van gelyken gedaen was. Zie over Daniel Hartaing, heer van Marquette, SCHELTEMA, *Staatk. Nederl.* I. 429.

(1) *Borgoens*, dat is Burgondisch. Zie ook hierachter bladz. 108, 9. Aug.

Deuverden, Velthuysen, van der Lingen na den Haghe getrocken om raet te halen, sijnde den 8. Meert wedergecomen(1).

+ Den 27. February dat garnisoen gemonstert, 10 vendels in Katrynenkerck. +Febr 27.

+ Den 13. Meert is een Spaensch ambassadeur in den Haghe comen(2). Den 17. Meert heeft de onderschout met de dienaers een wagen vol beelden gehaelt, wt de Lazerushuys,+ op 't Steenstraet, ende gebracht in 't stadthuys. Den 22. Meert dat garnisoen gemonstert; de commandeur, heer Marquette, heeft de 10 vendels soldaten eerst op de Nue doen comen, ende doen elck in sijn ordeninch achter malcander na de Katrynen getrocken, ende daer gemonstert. +Mart. 13. 17. +Mart. 22.

+ Den 23. Meert den biddach generael afgelesen, om den oorlog weder aen te veerden tegen+ den coninck van Spaengen na den goeden vrydach, de biddach is den 28. Meert ofte 7. April nieuwen stijl 1621(3). +Mart. 23. +Mart. 28.

(1) Het blijkt uit de *Raadsbesl.* van 19 Febr. en volg., dat deze bezending geschiedde wegens *questien tegens de cleyne steden.*

(2) Het twaalfjarig bestand liep ten einde, en beide partijen rusteden zich tot den naderenden oorlog uit, toen de canselier van Braband, P. Peckius, als ambassadeur der aartshertogen, binnen 's Hage aankwam. Den 13. Maart O.S. (22. Maart N.S.) verscheen Peckius in de vergadering der staten-generaal, en deed dezen mondeling eenige propositien, waarin hij hun Ed. Mo. onder het oog bragt: hoe heilzaam en nuttig het wezen zou, om al de Nederlandsche provincien weder onder één hoofd te vereenigen, en zich aan hare *natuurlycke princen* te onderwerpen, terwijl hij de staten, in naam van de aartshertogen en den koning van Spanje, de billijkste voorwaarden wilde verzekeren. *Deze propositie*, zegt BAUDARTIUS, (*Memorien* op 1621, bladz 45) *heeft elck een diese hoorde ghedesgouteert*, *ende is seer onaengenaem geweest*, *als strydende tegens de fondamenten van onsen staat.* Peckius immers sprak van *natuurlyke princen*, en scheen aldus de souvereiniteit en onafhankelijkheid der staten-generaal niet te erkennen. De staten overhandigden hem reeds den 25. Maart N.S. een weigerend antwoord, en Peckius keerde onverrigt ter zake terug.
De voorslagen van den ambassadeur en het antwoord der staten verschenen aanstonds in het licht: *Propositie ghedaen van den ambassadeur Peckius in de vergaderinghe van de E.M^o^. Staten Generael. Met het Antwoort der Hooch-ghemelte Heeren Staten opten XXVI. Meert 1621.* Tot Wtrecht, Ghedrukt by Jan Amelissz., Boeckverkooper in 't gulden A, B, C, 1621, 4°. De propositie en het antwoord staan ook in BAUDARTIUS, *Memorien* op 1621, bladz. 44 enz. Vergelijk verder *Resol. v. Holland*, 9 Maart - 8 Apr. 1621, bladz. 23, enz. *Notul. v. Zeeland*, 26, 29 Maart 1621, bladz. 71, 75. VAN DEN SANDE, *Nederl. Histor.* VI. Boek, bladz. 88. AITZEMA, *Zaken v, Staat en Oorlog*, I. 37. WASSENAAR, *Hist. Verh.* I. D. 20, 21, 22.

(3) Den 10. April N.S. (31. Maart O.S.) was het bestand geëindigd. De staten schreven dezen biddag uit op den 2. April N.S. (23. Maart O.S.). Men besloot voorloopig slechts verdedigender wijze te werk te gaan; 's vijands aanvallen waren evenwel van weinig belang, de veldtogt bepaalde zich tot eenige schermutselingen in Braband en Vlaanderen. Inmiddels verspreidde zich het gerucht, dat Philips besloten had de Nederlanden door geweld van wapenen te onderwerpen, en hiertoe eene ontzagchelijke krijgsmagt te zamen bragt. Dit vernemende zegt BAUDARTIUS: *Begaven wy ons vooreerst met den Gebede tot God*, *houdende ghemeyne vast- ende Bededaghen in alle Gheunieerde Provintien*, *de Prince van Orangen midlerwyle niet nalatende te prepareren ende in ordre te brengen alles wat tot den krijck van nooden was.* Deze dank- en bede-dag werd bepaald op woensdag den 4. Augustus N.S. (25. Julij O.S.) Men vindt den uitschrijvingsbrief bij BAUDARTIUS, *Memorien* op 1621, bladz. 95. Vergelijk de Kronijk hierachter op den 25. Julij.
Zie verder over den veldtogt van dit jaar BAUDARTIUS, VAN DEN SANDE, WAGENAAR enz.

Den 2. April alle bagagie van den coninck van Bohemen[(1)] door Wtrecht comen, veele[+] coetswagens, ende meenichte van peerden, ende trocken na den Haghe, daer de coninck Fredericus selver is met sijn vrou. Den 4. April weder de 10 vendels gemonstert, als voren[+] in ordeninch treckende. In den Haghe gecomen den 4. April, oock de jonge coninck, 's avonts ten 6 uren, op woensdach na paessen. [+]Apr. 2. [+]Apr. 4.

Den 7. April, 's middachs ten 12 uren, sijn de heeren schepens in 't huys tot den amptman[+] Mom comen, ende die dienaers in 't goet geset te bewaren; ende quam 's nademiddachs tyding, dat hy onthooft was 's morgens met noch 2, als: Botbergen ende Eynthouts, in den Haghe, na gevanckenis van 12 weecken. [+]Apr. 7.

Den 7. April 's nachts is de Wtrechtschen scherprechter meester Hans, veltscheerder van[+] Bernevelt, op sijn bedde gestorven, ende was oock in den Haghe ontboden, hadde hy niet sieck geweest, om dese justitie te helpen doen. Den 8. April quam tyding, dat coninck[+] Philips van Spaengen doot was, den 3. des naems[(2)], den eersten April gestorven. Ende de soldaten trecken nu met oorporaelschappen op, van den eersten April aen, alle avont 10 corporaelschappen, ende waken over den 3. nacht. Den 15 April weder 2 vendel 's avonts opgecomen.[+] [+]Apr. 7. [+]Apr. 8.

Den 22. April op sondach de Armyniaenen weder gepreeckt, op den Carthuisers-dijck,[+] buiten de Weert, omtrent 60 sterck. Ende in de Pellekespoort heeft Claes van Rooyesteyn, coperslager, Jan Aertsen, wachtmeester, hem woetende by den keel gegrepen, ende na sijn rappier getast, ende samen ter aerde vallende, sonder noch yemant te quetsen, ende Jan Aertsen heeft hem 's maendachs voor de vroetschap beclaecht als een straetschender. Den 3. May dat garnisoen weder gemonstert, 10 vendels[(3)]. Den 11. May Tyman van Wee[+] ende Suylen weder volck aengenomen. Den 22. May gemonstert, elck 100 man. Den 23.[+] May weder gemonstert alle dat garnisoen, de nieu vendel oock in die wapen sijnde op de Maerieplaets; ende alle sondach predicken der Armyniaenen buyten die stadt van Wtrecht, dickwijls achter Abstede, wel 300 sterck sijnde. [+]Apr. 15. [+]Apr. 22. [+]May 3. 11. [+]May 22. 23.

(1) Te weten Frederik, paltsgraaf van den Rijn, verkoren koning van Bohemen, die in 1612 gehuwd wat met Elisabeth, dochter van Jakob I, koning van Engeland. Zie hierboven op 1631, bladz. 68; 1614, bladz. 72. Men vergelijke voorts over deze onlusten in Bohemen, Frederik's verdrijving van daar, en zijne ontvangst in de Nederlanden BAUDARTIUS, *Memorien* op 1619, bladz. 24, enz. VAN DEN SANDE, VI. B. 86 enz. RAPIN, *Hist. of Engl.* VII. 125 enz. *Resol. v. Holl.* 9 Maart - 8 April 1621, bladz. 45. AITZEMA, *Zaken v. Staat en Oorlog*, I. D. bl. 46. WAGENAAR, X. 399 enz. *Apol. Ordin. Regni Bohem. sub utraque edit. 1619;* zoo ook STRUVIUS, *Corp. Hist. Germ.* Tom. II. p. 2051; enz.

(2) BAUDARTIUS, 1621, bladz. 70; WAGENAAR, X. 421; enz.

(3) In betrekking met de geschiedenis van dit jaar, zie men een plakkaat tegen het correspondentie houden met den vijand, in dato 3. Mei. *Utr. Plakaatb.* I. 501, opgenomen door BAUDARTIUS, *Memorien* op 1621, bladz. 60 enz.

+ Den 24. May (O.S.) ofte den 3. Juny (N.S.) de palts in Amsterdam comen met alle sijn hoff,+ gesien tot maendach, weder na den Haghe. Den 30. May Tyman van +May 24.
Wee ende Suylen weder gemonstert, ende de lesten man wtgetrocken. Tyman van +May 30.
Wee na Andries-schans, ende+ Suylen na Doesborch, by Stolsteech poort wt den 31.
May 1621. Den 12. Juny weder gemonstert 10 vendels, nadat de +May 31. Jun. 12.
Armyniaensgesindten al den somer gepredickt hadden sondaechs, ende oock in de weecke, soo aen de Bildt, Abstede, Leegweyde, Blaucapel, soo sijn sy+ weder aen het voordorp geweest den 17. Juny 's morgens, ende omtrent 300 sterck; soo is 't +Jun. 17.
dat Claes de Gooyer met de dienaers, ende omtrent 40 soldaten daer sijn gecomen, ende de vergadering verstrooyt, ende veel opgeteeckent, ende soom heycken ende mantels genomen; ende dinchsdachs weder aen de Bilt geweest, daer oock soo dergelijck verstrooyt met soldaten+ den 19. Juny.

+ Den 21. Juny de 2 vendel Francoysen gemonstert. Den 22. Juny een maeltijt +Jun. 19.
geweest in de Katryneclooster van alle de staten ende vroetschappen der stadt, +Jun. 21. 22.
steden ende landen van Wtrecht, op vrydach.

+ Den 3. ofte 13. July is de hartoch Albertus binnen Brussel gestorven.

+ Den 8. July de Armyniaenen weder vergadert by den Hommel, in 't velt; ende +Jul. 3.
Claes de Gooyer haer verrast met een deel soldaten, ende haer verstrooyt, ende +Jul. 8.
sommige gequetst+ van borgers ende vrouwen. Den 15. Julij Cornelis van Wee(1)
begraven in de Jacobskerck, sijnde cameraer ende capiteyn der stadt van Wtrecht; +Jul. 15.
gingen mede te graeff 700 ende 15 personen, ende 20 dragers, alle met lange roumantels; den Pyper in sijn steê capiteyn(2).

+ Den 23. July op maendach 4 vendel borgers schutters opgetrocken, Medenblick,
Bommel,+ Pyper. Den 24. July de ander 4 vendel schutters borgers opgetrocken, +Jul. 23.
als: Lingen,+ Knijff, Deuverden, van Wijck. Den 25. een generale biddach gehouden +Jul. 24.
in Wtrecht(3). +Jul. 25.

+ Den 26. July, op donderdach, de Wtrechtse rederijck-camer op twee wagens door
de stadt gereden, tot schout ende borgermeesters haer vertoont, schoon in kleer, +Jul. 26.
met pypen ende trom, ende een nieu vendel.

+ Den 27. July de 10 vendel soldaten gemonstert, treckende op die Nue, ende van
daer in goede orde door die stadt, na de Katrynen convent; gemonstert nademiddach +Jul. 27.
de redosynen (Retorisynen)+ voor den heer Marquette, haer weder vertoont als voren
op 't hoff. Den 4. Augusty twee vendel Oosterlingen doorgetrocken na Arnhem, +Aug. 4.
comende van Hamborch, elck 300 sterck.

+ Den 9. Augusty, op donderdach, een Schotsch man, onder mast banck op een
Borgoens +Aug. 9.

(1) Cornelis van Wee, kameraar 1 Oct. 1619, *Utr. Plakaatb.* III. 199; kapitein der schutterij. Zie hierboven bladz. 90, 94, aant. 1.
(2) *Raadsbesl. 16 Jul.* Gijsbert Cornelis van Culenborch, raat, is gesurrogeert tot hooftman van de compagnie schutterye de Oudehaex, in plaetse van Cornelis van Weede, onlancx der werelt overleden.
(3) Zie hierboven bladz. 106, aant. 2.

cruys, geraebraeckt met een yser, 9 slagen: 2 op de beenen, 2 op de armen, 2 op 't hooft, 3 op de borst, daerna geworcht, ende buyten op een rat gestelt, ter oorsaecke, dat hy sijn huysvrou hadde den neck gebrocken op de bedplanck, ende met een stock geslagen op 't hooft, ende met de voet op de borst getreden, ende omtrent 14 dagen geleden; ende werd weder opgegraven in de Jacobskerck, ende beschoudt; ende maer 6 weecken getroudt, haer naem was Crystyna Evers, ende sijn naem Jemus Corssen; ende was de eerste justitie op dat peerdevelt, aen 't leven, ende oock van den nyeuwen buel meester Hans, den ouden sijn soon.

Den 10. Augusty, Jochem Cornelis hem verhangen, ende stil by nacht begraven, goutsmit.[+] Den 11. Augusty patente gecomen, om 10 vendels wt te trecken, ende 's avonts de corte[+] gaerde toegesloten, ende geen soldaten gewaeckt, eerst in 11 jaren; ende was de trom omgeslegen om painers[(1)] aen te nemen. 's Avonts is Sijn Genade graeff Hendrick ingecomen, ende 's morgens den 12. Augusty weder verreyst na boven; ende desen morgen wt elcke vendel[+] 2 soldaten gewaeckt, om te sien dat er niemant wt en loopt van soldaten, 20 aen elcke poort, elck na sijn vendel ofte volck te sien; ende 's nademiddachs 4 vendels wtgetrocken. Ende 's maendachs 's morgens, den 13. Augusty, de 6 vendels wtgetrocken; Wtrecht nu[+] weder sijnde sonder garnisoen, eerst in 11 jaren, ende 5 maenden, de borgers waken de poorten 's nachts.

[+]Aug. 10.

[+]Aug. 11.

[+]Aug. 12.

[+]Aug. 13.

Nademiddach de prince van Orangen ingecomen, ingehaelt van een corporaelschap borgers, ende 's morgens den 14. vertrocken na boven, met den lantgraeff van Hessen.[+]

Den 15. vryleger afgelesen op den Rijnstroom[(2)], by Schenkenschans, ende soo voorts[+] volgende; ende desen dach, al des conincks van Bohemen bagagie ende peerden ingecomen, over de 100 peerden, in Wtrecht. Den 16. Augusty de coninck Fredericus ingecomen met[+] sijn broeder, donderdach 's avonts ten half negen uren, van een corporaelschap borgers ingehaelt, ende ten Duytschenhuys gelogeert, ende 's morgens de stadt doorreden, ende besien, oock comende in den Dom, daer men op den orgel, met de stadts trompers, heerlijck speelde, ende 's middachs weder ten Duytschenhuys gegeten, sittende onder, een tabernakel boven sijn hooft, van roodt schaerlaecken, ende onder sijn voeten een tapijt leggende, ende ondertusschen geluydt driemael met alle de clocken, ende doen vertrocken ten 2 uren na de middach, den 17. Augusty, na Rheenen, sijnde gecleedt in roodt fluweel, ende[+] met silver geboorduert, oock den mantel alsoo.

[+]Aug. 14.

[+]Aug. 15.

[+]Aug. 16.

[+]Aug. 17.

Den 24. Augusty sijn de twee Indiaense coningen door Wtrecht gepasseert, ende t'Amersfoort[+] op de Latijnsche schoole bestelt, door last der heeren staten generael[(3)].

[+]Aug. 24.

(1) *Painers*, zie hierboven bladz. 14, aant. 3.

(2) *Utr. Plakaatb.* I. 532.

(3) Te weten: Don Andreas de Castano, zoon van den koning te Soyen in Amboina; Don Marcus, zoon des konings te Kielang in Amboina, met drie vorstelijke kinderen: Don Laurentio Wellouw, Don Laurentio de Fretis, en Don Johan Tack, welke in het voorjaar van 1620 met een schip uit de Indiën zijn overgebragt, *niet gestolen*, *maer gesonden van haere ouders*, om in de Christelijke leer onderwezen te worden. Zij bragten prins Maurits een' brief van Manuel, koning van Kielang, en Laurenso de Sylva, koning van Soyen. Prins Maurits, lezen wij verder, heeft deze jongelingen beleefdelijk ontvangen en *gecarresseert*, voorts der Oost-Indische compagnie ernstig aanbevolen, welke de jonge prinsen te Amersfoort ter schole bestelde. BAUDARTIUS, *Memorien* op 1621, bladz. 40, 41. Zie *Scriptor. Rerum Amersf.* p. 47, en verder hierachter op Dec. 1623.

+ Den 21. September 2 ambassadeuren van Engelant door Wtrecht gepasseert na 't leger, comende van den Haghe, een Engelsch ende een Schotsch, schoncken de borgerwacht anderhalf Jacobus, den poorter één Jacobus. Oock sijn in de maent Augusty 3 maerschalcken gecasseert, Rysenborch, ende Nyvelt, ende Dolder(1) is gebleven tot Montfoort. Den+ 22. September nademiddach 4 uren, is de palts weder in den Haghe gecomen wt dat leger,+ ouden stijl, de Wael afgevaren naer Hollant, met den vorst van Bronswijck. Den 13. October een dief gehangen op 't peerdevelt, die 5 brandtmarcken hadt, geboren van Arnhem, 2 gecregen tot Cortrijck, één tot Brugge in Vlaenderen, één tot Alckmaer, één tot Gorcum+ in Hollandt, ende nu tot Breuckelen gestolen. Den 4. November sijn 13 groote stucken in 't ackelryhuys (artillerijhuis) gebrocht, comende van Huyesen wt 't lant van Cleef, in 3 ponten geladen sijnde. +Sept. 21. +Sept. 22. +Oct. 13. +Nov. 4.

+ Den 7. November is Lijsken, sonder armen geboren, in de Katrynenkerck begraven, out+ in de 30 jaren. Desen dach sloech de trom, om volck op Oostindie. Den 25. ofte 26. November weder 8 vendel soldaten ingecomen wt 't leger, binnen Wtrecht, ende veele siecken, soodat Katrynegasthuys, 3 Coningenkerck, Leeuwenborch vol siecken leggen, ende alle Engelschen.+ Den 3. December weder opgetrocken Hans Jurye, ende de 24 dachgelders weder gecasseert in de poorten; alle dach voor elck 6 stuvers, was 50 gulden 8 stuvers ter weke. +Nov. 7. +Nov. 25. +Dec. 3.

+ Den 7. December ende volgende dagen sijn in de statencamer alle die schouten ende secretarissen ontboden, ende veele gecasseert, ende ander in de plaets gestelt, oock Gerrit Obijn in Wouter Meertense's steê, van Bunnick ende Vechten schout sijnde, ende door 't geheele+ sticht gesuyvert, ende geëxameneert. Den 17. December dat garnisoen gemonstert, 8 vendel+ soldaten, daeronder veele siecken sijn gevonden. Den 19. December 300 muskettiers wtgetrocken, wt elck vendel 25, ende de groote, 50 man, 's morgens vroech na Maes ende Waelkant voor de loopers, ende de cortegaerde op die Nue weder toegesloten, ende de statencamer+ oock sonder wacht sijnde. Den 20 om de stadt gebeten het ijs, sijnde wel 12 ofte+ 13 duym dick. Den 22. December alle die huyslieden door 't sticht Wtrecht gemonstert, ende op geweer gestelt, om tegen een aenloop verseeckert te sijn, ende worde veele goederen +Dec. 7. +Dec. 17. +Dec. 19. +Dec. 20. +Dec. 22.

(1) Ev. Fr. van Dolre, tot maarschalk aangesteld 9. Julij 1607; den 17. Junij en 24. Aug. 1621, wordt toegestaen het maerschalckampt van Montfoirt te resigneren aen sijn soon Nicolaes, 1629, 16 February. *Raadsbesl.*, *Utr. Plakaatb.* II. 1071.

in Wtrecht gevlucht, om den grooten vorst's wille, voor die van den Bossche, die seer wtloopen. Den 28. weder gemonstert 9 vendels.+

Den 30. December den heer van Ruwiel(1) begraven met grooten staet, ende in sijn steê+ genomen Johan van Suylen, ende sijn soon schout(2); ende heeft eedt gedaen aen Syne Excellentie, ende aen de staten van Wtrecht, den 20. April 1622, ende is schout geworden, ende geseten d'eerste reyse den 23. April. +Dec. 28. +Dec. 30.

Eynde des jaers anno 1621.

1622.

Den 6. January Gerrit Jansen, de geck in de Donkerstraet, begraven, daer omtrent 600+ man mede te graeff gingen over den onnoselen. Den 16. January afgelesen, dat men geen+ branthout meer en moet halen, op boete van aen den lyve gestraft te worden, ende de schade te betalen(3), want de brant seer dier was; want op den 19. January is binnen+ Wtrecht een sack sammeruers turf vercocht voor 30 stuvers. +Jan. 6. +Jan. 16.

Den 5. February al de soldaten weder ingecomen wt de Betuwe, ende den 6. dito 3 vendel+ van Guelick incomen, een na Amersfoort, ende een na Schoonhoven, een t' Wtrecht bleven; Guelick ginck over den 23. January 1622, *stilo veteri*(4). +Jan. 19. +Febr. 5. 6.

Den 2. Meert Jasper wt+ de *Hollantsche Maecht*, gegeeselt ende gebrantmerckt, ende al sijn leven in 't tuchthuys. Den 12. Meert sijn 8 tuchtboeven in de huyskens by malcander gebroocken, ende haer dapper+ geweert, tegen die heeren schouten ende diefleyers, ende 8 muskettiers van 's morgens vroech tot 's middachs half een uur, ende sijn eyndelijck met siedende waterspuyten overwonnen, ende haer laten binden, ende 's nademiddachs 5 daervan gegeeselt, ende 3 vry gecomen sonder geeselen. Den 13. Meert dat garnisoen gemonstert, 9 vendel.+ +Mart. 2. +Mart. 12.

Den 26. Meert op 't peerdevelt gehangen een Jan Jacobz. van den Bosch, ende is den+ doctoren ende barbiers gegeven, die hem opgesneden ende gevilt hebben in de Peterskerck, gemaeckt tot een academie der medicynen. In dese tijt is de Katrynenpoort af beginnen te breecken. +Mart. 13. +Mart. 26.

Den 7. April *stylo novo*, (26. Meert O.S.), 's avonds, is de palts wt den Haghe getrocken na Bremen, ende soo voort aen, ende is den 21. April.... by Mansvelt gecomen

(1) Beschreven in het tweede lid, in welke betrekking hem Johan van Zuylen van der Haar, schout van Utrecht, opvolgde. Zie breeder over Johan Zuylen van der Haar *Utr. Plakaatb.* III. 217.
(2) *Utr. Plakaatb.* III. 217.
(3) *Utr. Plakaatb.* III. 413.
(4) Zie hierboven bladz. 15, aant. 1.

voor Maechdenborch in Hanover, ende van dese weecke syn vrou een jonge dochter in den Haghe ontfanghen, sijnde 6 kindt, 3 soens 3 dochters.

+ Den 9. April een onthooft op 't peerdevelt, van Woerden. Desen dach sijn eenige Armyniaense predicanten gesocht van Claes de Gooyer, met de dienaers, ende 6 muskettiers, ende tot Jan van Doorn ende Aert van Rienen gesocht, ende Ruysch 's nachts met 15 muskettiers wtgelaten, ende op (Blau) Capel gesocht, ende nyemant gevonden, elck wederkerende+ naer huys, den 10. April 1622. Den 11. May is de luytenant Viceroy in Yrlant geweest van wegen den coninck van Bretaigen, in Wtrecht comen met grooten staet, ende onthaelt met de 8 vendel soldaten, in den *Hulck* voorbypasserende, ende 's morgens den+ 12. May vertogen na den Palts, daer hy 7000 man te voet, ende 2000 te peerde betalen+ ende vygeeren sal, van wegen den coninck Jacobus van Engelant(1). Den 21. May dat garnisoen+ gemonstert, 9 vendel. Den 22. gewaeckt met heel vendel op de Nue. Den 25.+ Tyman van Wee, ende Suylen, volck aengenomen. Den 29. May Tyman van Wee, ende+ Suylen, gemonstert. Den 30. wtgetogen na Doesborch ende Andries. Denselven dach de+ 9 vendelen in de wapenen gestaen op die Nue. Den 31. May 5 vendelen wtgetrocken.+ Den 1. Juny graeff Hendrick doorgetrocken na boven. Den 7. Juny vryleger afgelesen by+ Emmerick; oock een biddach den 12. Juny tot Wtrecht.

+Apr. 9.

+Apr. 10. May 11.

+May 12.

+May 21.

+May 22. 25.

+May 29.

+May 30.

+May 31.

+Jun. 1. 7.

+ Den 19. Juny den eersten steen geleydt aen de Katrynenpoort(2). Den 2. July de 4 vendelen+ gemonstert. Den 5. July wtgetrocken na boven, ende waken weder 24 mannen in de+ poort, elck ses. Den 22. July 4 vendel borgers opgetrocken. Den 23. July d' ander 4 vendel.

+Jun. 12.

+Jun. 19. Jul. 2.

+Jul. 5.

+Jul. 22. 23.

+ Den 13., 14., 15. Augusty ende daeromtrent, hebben de borgers alle te mael met buerten moeten sweeren, een eedt doen om gelts wille, van de valuement, de heele stadt+ Wtrecht daer in 't stads huys, als in 't jaer 1610. Den 13. September 6 woensdagen biddach afgelesen door 't sticht, namiddach ten 4 uren in de Domskerck te leren.

+Aug. 13-15.

+Sept. 13.

(1) De kronijkschrijver bedoelt den baron de Chichester, onderkoning van Ierland. Koning Jacobus, had in Januarij 1622 besloten om 10,000 man, voor zijne rekening, te doen ligten, en, onder bevel van den generaal Veer, naar den Palts te zenden, hopende dat deze magt, ondersteund door die der verbondene princen, voldoende zou zijn om den Palts te hernemen en te behouden. De koning zond nu den baron Chichester naar Duitschland, ten einde de Evangelische vorsten en stenden, tot het hervatten der unie over te halen; tevens moest de onderkoning, als ambassadeur, binnen den Palts resideren. Zie BAUDARTIUS, *Memorien* op 1622.

(2) Te weten: de eerste steen aan de tegenwoordige Katrijnepoort, die een weinig meer ten noorden dan de vorige poort gesteld werd, zoo als blijkt uit het volgende *Raadsbesluit. 11 Maart.* Rapporteerde de heer burgermeester Buth, met syn Ed. medebroeder, ende andere deser stadts gecommitteerden, in loco geweest te sijn by de Katharynenpoort, ende goet gevonden hebbende de houte brugge te doen slaen ende leggen an de noortsyde van de voorsz. poorte, alwaer weleer een gath deur deser stadts muyre is geweest, soe die aldaer bequaemst tot meeste geryef ende minste costen sal cunnen worden geleyt, is sulcx by de vroetschap mede goetgevonden,

Den 1. October tot borgermeester geworden Peter Cornelisse van der Lingen, in Bijlaert's[+] stede; Buth is bleven sijn 4[de] jaer. Den 9. October een Armyniaense vergadering gestoort[+] op de Janskerckhoff, 's avonts. Den 13. October 't garnisoen weder ingecomen van[+] 't leger van Rosendael. Den 16. October de graeff van Mansvelt in Wtrecht comen, den 17.[+] vertrocken na boven toe. Desen dach Ruyschius begraven in de Buerkerck, gedragen van de 12 dyakonen, daer menicht van volck was. Den 29. October de Armyniaensche Clock ofte[+] mutsemaker, sijnde boven op Hasenberch gevangen, sijn dochter ingeluydt om te compareren.

[+]Oct. 1
[+]Oct. 9.
[+]Oct. 13.
[+]Oct. 16. 17.
[+]Oct. 29.

Desen dach heeft die magistraet, met timmerluyden ende metselaers, in alle de Bagynecloosters de beelden ende autaren omgeworpen, ende veel beelden wtgebrocht, als: wt Madelena, Arckelens ende Angenieten, daer sy meest vonden. Desen dach vorst Christiaen ingecomen, den 29. October. Den 30. de mutsemaker afgecomen, ende gebannen, binnen[+] 24 uren te vertrecken. Desen dach Lanscroon wtgetrocken met sijn vendel, hier aengenomen onder Mansvelt, ongemonstert wtgetrocken na boven. Den 7. November 10 vendel[+] gemonstert. Den 12. November alle de muskettiers gemonstert, ende nademiddach Suylen[+] gecasseert in 't Katrynenclooster. Den 19. negen vendel wtgetrocken, den 29. weder comen.[+] Den 6. December gemonstert 11 vendels. Den 17. December gemonstert 11 vendels. Den[+] 19. December Tyman van Wee gecasseert.[+]

[+]Oct. 30.
[+]Nov. 7.
[+]Nov. 12.
[+]Nov. 19. 29.
[+]Dec. 6. 17.
[+]Dec. 19.

Eynde des jaers anno 1622.

1623.

Den 8. January een vendel ingecomen van Papemuts. Den 30. January heeft het seer[+] onstuer weder geweest, met hagel, wind ende sneeuw, ende heeft binnen Amersfoort gedondert ende geblixemt, dat de toren in brant is geraeckt, ende 't cruys boven neer gevallen van den donder. In desen tijt hebben 2 guardens van graeff Ernst gemuyt om haer afcorting der capiteyns, maer is door den commissaris Croes gestilt, ende cregen haer volle gelt.

[+]Jan. 8. 30.

Den 4. February een gebodt gedaen aen alle herbergen, haer nachtgasten aen te moeten[+] brengen[(1)].

[+]Febr. 4.

(1) Deze resolutie hangt met belangrijke gebeurtenissen te zamen: De aanslag tegen het leven van prins Maurits, door Willem van Oldenbarneveld (Heer van Stoutenburg) gesmeed, was ontdekt geworden; eenige matrozen, gehuurd om den aanslag uit te voeren, waarvan zij noch het doel, noch het slagtoffer wisten, bragten de zamenzwering uit. Daar zij de hoofden niet kenden, en in het geheim der zaak naauwelijks schenen ingewijd, gaf dit aan vele medepligtigen den tijd om zich te redden. De staten-generaal vaardigden daarop den 9. Februarij 1623, N.S., eene publicatie uit: ter ontdekking van H.D. Slatius. *Staten Plakaatb.* VIII. 636. Weinige dagen later, den 16. Febr., eene dergelijke, ter ontdekking van R en W. van Oldenbarneveld; terwijl Maurits bevel gaf, op alle reizenden stiptelijk acht te geven, of zich daaronder ook eenige der complicen bevonden, gelijk blijkt uit de volgende *Raadsbesl.*

3 Febr. Verhaelde de heere burgermeester Buth, dat noch ten twaelff uren een post wten Haghe was aengecomen, met brieven van Sijne Furstl. Doorl. den prince van Orangien, met begeren, om ordre in dese provincie gestelt te worden, op alle passagien ende wegen, veeren

+ Van den 16. totten 17. February 's nachts, hebben eenige moetwilligen veel schorsteenen in- ende afgesmeten, op de oude ende nieuwe gracht, ende sijn den 17. ingeluydt, soo daer yemant weet in handen te brengen, sal vereert worden met 50 gulden, al hadde hy daer selve mede aen doende geweest, sal perdoen hebben(1). +Febr. 16-17.

+ Den 14. Meert gemonstert 12 vendel in 't clooster. Den 27. Meert Batelmeeuss' soon in 't+ tuchthuys, al dat werck van de touwen gesneden onder de predicatie. +Mart. 14. 27.

Den 9. April een+ Engelschman gegeeselt op 't peerdevelt, crygende 2 brandmercken gelijck achtereen. +Apr. 9.

Den 22.+ April gemonstert 12 vendels. +Apr. 22.

Den 16. May een Hanoover (*Hanoveraan*), in de Schoutesteech,+ hemselven de keel afgesneden, daer hy aen sterft den 17. May. +May 16. +May 17.

ende rivieren, omme regart te nemen opte passagiers, ende of daer nyet by ende onder sijn: die sonen van Barnevelt, ende van der Dussen, tot Rotterdam, Slatius, gewesene predicant tot Bleyswijck, Adriaen Adriaensz. van Dijck, secretaris aldaer, Gesteranus, gewesene predicant tot Gorinchem, ende Velsen, gewesene predicant in 't landt van den Briel, die jegenwoordich voertvluchtig sijn, ende alle andere complicen van de voorgenomen execrable conspiratie in 's Gravenhage, jegens den staet ende welvaren van 't lant, ende allen die in bewaerder hant te nemen, ende daervan advertentie te doen, voegende Sijn E. hierby, dat de heeren gedeputeerden van de heeren staten van Wtrecht, alle te seven uren daerop by den anderen hadden geweest, ende ordre hierop gestelt; oock aen de officieren ten platten lande geschreven, mitsgaders aen de cleyne steden; dat oock de heeren staten mergen souden instellen een placcaet jegens deser gelijcke, daermede de vroetschap hare gecommitteerden gelast heeft, sich te conformeren.

Desen volgende hebben de heeren van de vroetschap goet gevonden, dat men alle van buyten incomende luyden in de poerten sal doen opteyckenen haere namen, ende plaetsen waer sy van daen comen, ende heen willen; oock waer sy dien nacht gaen logeren, ende daer van alle avont in 't boeck mede doen brengen, een dubbelt van deselve aenteyckeninge.

Hierop sijn de poertiers ontboden, ende deur den heere burgermeester belast sulcx naer te comen, dat sy aengenomen hebben.

Insgelijckx belast publicatie te doen, dat d'inwoonders deser stadt, alle avont opten stadthuyse, in 't boeck daertoe geordonneert, sullen hebben te brengen de namen, ende toenamen der geenre, die by hun dien nacht sullen logeren, waer sy van daen comen, ende heenen willen, enz.

Ende nopende de voorsteden, daerop is ordre gegeven aen den officier derselver stadt. - Voorts werd er den 4. Febr. nog een plakkaat uitgevaardigd tegen de Remonstranten en aucteurs van zekere *Conspiratie.* Men zie verder over deze verfoeijelijke zamenzwering en derzelver aanleggers, de *Bijlagen* achter dit Kronijkjen geplaatst.

(1) *Raadsbesl. 17 Febr.* Alsoo desen voorlesten nacht groote moetwil ende ondaet bedreven is langhes de straten, met het omverrewerpen ende afstoten van wel twyntich of meer schoorstenen, gelijcks der straten aen de muyren ter graftwaert gestaen hebbende, soo heeft de vroetschap doen publiceren van den stadhuyse: soo wie een der hantdadigen ontdeckt, ende daerover in handen geraeckt, ende sulcx belijt, deselve vereert sal worden met vijftich gulden, ende waer deselve ontdecker ende aenbrenger al schoon daer inne mededeling ware geweest, sal hem sulcx daer benevens vergeven worden.

In 't lest van May afgelesen al de son dachs haer missen, ende papiste heilige dagen niet te vieren, ende scholen verboden, ende meer andere dingen van lichtveerdicheyt. Den 8.[+] July gemonstert 13 vendels.

In dese maent July is weder grooten twist geweest tusschen Amsterdam ende Wtrecht, ende hebben geen schuyten moeten varen. [+]Jul. 8.

Den 5. Augusty de prince van Orangen door Wtrecht gecomen, wt den Haghe, trock na[+] boven. Den 23. Augusty de vorst Christiaen door Wtrecht na boven. Den 12. September[+] de coninck van Bohemen door Wtrecht, comende van Cuylenborch; [+]Aug. 5.
8 dagen te voren oock door Wtrecht[(1)]; den 13. September een ambassadeur van Veneetgen, comende van Amsterdam[(2)].[+] [+]Aug. 23. Sept. 5.

Den 13. September de heeren van Wtrecht ende Amsterdam t'huys gecomen, twistich gescheiden, aengaende den schuytenvaert op Amsterdam, ende moeten nu op Wesep varen, ende hebben die van Wtrecht de sluysen gesloten, om niet door te varen, ende begost de eerste in July 1623. Hebben in den Haghe niet connen accorderen, soo sijn den 21. September[+] 's morgens, de onderschout met 6 mannen weerachtich na Nieuwersluis gevaren; want die boeren die met gewelt opmaeckten, ende voeren daer duer, die ons heeren hadden doen sluyten. [+]Sept. 13. [+]Sept. 21.

Den 21. deses sijn in den Dom geweest te preken beide soonen van graeff Ernst Casemier, ende de soon van den coninck van Bohemen, in den Duytschenhuys gelogeert.

Den 22. September een placcaet afgelesen tegen Amsterdam, in present van de volle magistraet,[+] ende den overschout Dirck, ende beyde borgermeesters Peter van der Lingen, Hendrick Buth. [+]Sept. 22.

Den 23. Adriaen Claessen, op de Nue, sijn soon onversiens doot geschoten, met sijn eygen[+] roer, hertsteeck doot. Den 1. October is borgemeester geworden Cornelis van Deuverden,[+] ende van Lingen, cameraers Medenblick ende Jacob Hendricks, [+]Sept. 23.
in de *Wynkan;* ende waren nu capiteyns wt de vroetschap, die voorleden kermis [+]Oct. 1.
optrocken 2 dagen, elck 4 vendels: Jacob van Wijck, Jacob Hendriks Bemmel, Ghisbert Petersen, Cornelis Knijff; 2 gruen vendels ende 2 witte vendels. Den 2. dach: Anthony de Gooyer, Jan Florissen, Jacob van Medenblick, Dirck Jacobssen Velthuysen; 2 orange vendels ende 2 blaue vendels, alle vol geboorduert met goudte. Den 7. October de prince weder door Wtrecht comen, ende vorst[+] Christiaen was oock doen weder in Wtrecht. [+]Oct. 7.

Den 11. October twee op de plaets gegeeselt, die met valsche certificatien gingen bidden, wt[+] den naem van verdreven predicanten, daer sy 't voor deden, maer was valsch. Den 4. November[+] sijn eenige hondert peerden vercocht van vorst [+]Oct. 11.
Christiaen, in Wtrecht, die goetcoop [+]Nov. 4.

(1) WAGENAAR, X. 480.
(2) Zie hierover breeder WAGENAAR, X. 482. Mr. VAN WIJN, *enz. Nalezingen op het X. deel van* WAGENAAR, bladz. 112.

+ waren, ja wel sommige voor een vaen biers. Den eersten November volck aengenomen+ op Westindie. Den 8. het garnisoen weder ingecomen. Den 15. November de rochgen vercocht een mudt voor 12 gulden, die weyt 13 gulden 't mudt, de boeckweyt 6 gulden 10 stuyver; broot van 6 pont geset op 6 stuiver. Desen dach afgelesen geen coorn wt de stadt te mogen brengen, op boete van een dubbelde ryder elck mudt,+ ende 't coorn prijs(1). Den 16. de muyteneerders van Hulssen in Wtrecht comen, ende+ den 17. eedt gedaen aen de Katrynenpoort, in de nieu cortegaerde, aen de heeren.+ Den 30. November noch de roch gestreecken, 13 gulden, een rochgenbroot van 6 pont, 6 stuyver 4 penningen, die weyt 11 gulden, de boeckweyt 6, een pont meel 2 blancken.+ Den 18. December gemonstert 11 vendels. Den 21. December omtrent 600 Francoysen door+ Wtrecht comen. Den 29. December omtrent 1000 Francen ingecomen, ende Moffen, ende gemonstert den 3. January, ende cregen elck omtrent 9 gulden aen gelt, ende togen wech na Vranckrijck.

+Nov. 1.
+Nov. 8. 15.
+Nov. 16.
+Nov. 17.
+Nov. 30.
+Dec. 18. 21.
+Dec 29.

Eynde des jaers anno 1623.

1624.

+ Den 1. January een groote watersnoodt geweest, in 't sticht van Wtrecht, al de landen onderleggende van water, doorbreeckende de dijck in 't Wael(2); daerover een biddach+ den 3. January 1624.

+ Den 14. gemonstert 11 vendels. Den 20. weder in 't geweer geweest, om yemant te

+Jan. 1.
+Jan. 3.
+Jan. 14. 20.

(1) In het laatst van dit jaar heerschte door de Nederlanden eene buitengewone duurte en gebrek aan koorn. Men zie hierover BAUDARTIUS, *Memorien* op 1623, bladz. 182; WAGENAAR, X. 482; VAN WIJN, *Naleez. op* WAGENAAR X. deel, bladz. 112. De magistraat van Utrecht hield zich ijverig bezig om een volslagen gebrek aan koorn voor te komen, en de *Raadsbesl.* dat punt betreffende, getuigen van hunne onvermoeide zorgen; doch derzelver uitgebreidheid verbiedt ons ze hier mede te deelen. - Zie verder een plakkaat tegen het vervoeren en monopolie van granen *Utr. Plakaatb.* I. 587.

(2) Op het einde des jaars 1623, lagen, ten gevolge van den strengen winter, alle rivieren digt. Een op het laatst van December (*Christdag*) invallenden dooi, werd door sterken ijsgang en hoog water vergezeld. Den 1. Januarij 1624, O.S., brak de dijk boven Bommel, en die te Brakel door, terwijl zulks aan den Lekkendijk, bij de Vaart, al mede plaats vond. Het geheele noord en noordwestelijk gedeelte van het Sticht liep tot Amstelland toe onder. Binnen Amsterdam stond het binnen- en buitenwater die dagen even hoog. Weldra werd dit door een' buitengewoon strengen vorst gevolgd, zoodat men niet alleen de rivieren den IJssel, Rijn, Maas en Waal, maar alle moerassen, en zelfs de Zuiderzee met paard en wagen kon overtrekken. BAUDARTIUS, *Memorien* op 1624, bladz. 2. AITZEMA, I. 269. WAGENAAR, X. 486.

soecken. Desen dach vry leger afgelesen, sonder impost, te soedelen van alle nootdruft, in 't Wael, by 't gadt aen den Leckdijck.

Den 21. twee schaepdieven gegeeselt op 't peerdevelt, elck met een schaepsvel op 't hooft,+ hangende na 't geeselen.

Den 22. January, 's middachs ten 11 uren, is, in 't Arckelensclooster, een misse gestoort,+ wtgebrocht door de Francoysen; ende de overschout, met Claes de Gooyer, hebben den jesowydt ofte paep op 't stadthuys gebrocht, in sijn misgewaet langs de straet gaende, een wit hemt aen, den carsuyvel daerover, costelijck geborduert, ende een viercanten muts op 't hooft, met 4 hoecken, ende bewaert met Francoysen tot in 't stadthuyt toe(1). +Jan. 21. +Jan. 22

Desen dach nademiddach, sijn 2 Armyniaensche predicanten door gebrocht na Loeuvesteyn, comende van Amsterdam. Den 27. January de Mansvelter buyten de stadt omgetrocken,+ na den Haghe, comende wt Emderland. Den 29. January gebeten om de stadt.+ Den 3. February 6 vendel wtgetrocken na Arnhem.+ +Jan. 27.

Den 7. February coninck Frederick met sijn vrouw in Wtrecht geweest, tot de weduwe+ van Brederoô, met den lantgraeff Hessen Cuylenborch. Desen dach gebeten om de stadt, 28 voeten breet; ende 's avonts anderhalf vendel borgers gewaeckt, ende 's avonts ten 10 uren nog twee vendel wtgetrocken, ende desen dach noch 7 vendel ingecomen wt Hollant, ende veel goets in de stadt gevlucht van 't lant(2). +Jan. 29. +Febr. 3. +Febr. 7.

(1) Ingevolge het voorgevallene van dien dag, nam de regering der stad eenige maatregelen, vervat in een *Raadsbesl.* van 26 Jan. 1624, te weten:
De vroetschap wt het verhael van mijn heere de burgerm. van der Lingen verstaen hebbende, 't gepasseerde op vrydach lestleden, in 't cloester van Arckel, in 't celebreren der misse, ende andere roomsche exercitien jeghens soo menichvuldige placcaten, jae selfs de particuliere waerschouwinghe, ende interdictien in elcke convent, ende daerop hooren lesen sijnde voorgaende resolutien des vroetschaps deser stadt, heeft by provisie verclaert, geene alimentatien aen de binnenconventualen, soo wel van die van Arckel als van die van St. Nicolaes, met hun innewonende, oock nyet aen eenighe buyten gealimenteerden, die hier mede geweest sijn, of oock kennisse hiervan gehadt mogen hebben; ende dyenvolgende geinterdiceert in desen collegie der rentmeesters respective van de voorn. conventen, geene betalinge aen deselve te doen.

(2) Van den toestand onzer rivieren, hierboven bl. 116, aant. 2 vermeld, maakte de vijand gebruik. Op bevel van Spinola, ondernam de graaf van den Berge eenen inval in de Veluwe. Den 4. Febr., O.S., trok hij met zijn geheele leger over den IJssel, en verspreide overal schrik en ontsteltenis. Aanstonds begaf zich Marquette uit Utrecht naar Arnhem, en ontbood aldaar de ruiterij van Grave, Nijmegen en Amersfoort. De Kronijk meldt ons, dat ook 6 vendels uit Utrecht derwaards trokken.
De Spaansche soldaten dachten niet anders, of zij zouden weldra binnen Holland trekken, en dus deze provincie kunnen plunderen. Intusschen verspreidde men het gerucht, dat 's vijands magt uit 40;000 man bestond, welke later bleek slechts uit eenige compagnien ruiters en voetvolk bestaan te hebben. BAUDARTIUS, *Memorien* op 1624, bladz. 2, enz.; WAGENAAR, X. 487; AITZEMA, I. 269; *Memoires de* FREDERIC HENRI, pag. 20.
Ook de magistraat van Utrecht, voor eenen overval beducht, stelde zich aanstonds in staat van verdediging. De verordeningen en resolutien, dien aan aande vastgesteld, luiden aldus:

Raadsbesl. 2 Febr. Refereerde de heere burgermeester noch, dat de heere colonel, ende hoofdmannen van de schutterye, by den anderen geweest waren, ende gemaeckt hadden loopplaetsen binnen dese stadt, by tijd van noot, (dat God verhoeden wil) die in dese vergaderinge opgelesen ende belieft sijn; te weten:

De hoofman de Goyer, op 't pleyn van Vredenburch.

De hoofman Nypoort, op de plaets voor 't stadthuys.
De hoofman Ram, op St. Martensdamme.
De hoofman Wijck, op de Voerstraet by de Wittevrouwenbrugh.
De hoofman Gerobulus, op St. Marienplaetsche.
De hoofman Knijff, op de brug voor Tollensteegher poort.
De hoofman Verwoert, op de Smeebrugge.

Is voert goetgevonden ende geresolveert, op het voordragen van den heere colonel ende hoofmannen voorn., dat men by acte, deur de letterdienaers, elck in sijn quartier, sal doen insinueren aen alle schouten der gebuyrten, dat sy binnen drie daghen naer insinuatie, in goet leesbaer geschrift overbrengen de quantiteyt der huysen, ende cameren van heure gebuerten.

Omme van dese weeke de monsteringe van de gemeente op de Vaert te doen, worden gecommitteert de heeren Knijff ende Nypoort.
Is voorts gelast, de opgesetenen van de vier buytenpoorten met hun gerechten, haer gemeente in behoorlijcke wapenen te brenghen, ende van deselve datelijck alle nacht te doen waecken, ende toeversicht te draghen jegens opcomende noot.
Is oock als nu, by den anderen cameraer, overgelevert seeckere specificatie, wat geschut ende wapenen dat noch tegenwoordig in 't stadts artillerie sijn, bestaende in:

Twee heele cartouwen.
Een wolff mette bellen.
Vier heele slangen.
Twee halve, die met Olivier van Noort de werelt om gewesst sijn.
Acht veltstucken.
Vier falconetten.
Twee ysere stucken.
Zeven bassen of gotelingen.
Zeven ende dartich camers.
Twee hondert ende vijff oude haeckbussen, soo groot als cleyn, die men in laeyen gebruickt.
Hondert ses ende seventich haecken, met ysere steerten ofte handvatten.
Voerthien nyewe haeckbussen.
Twee affuyten beslaghen.
Twintich cruyttonnekens met beursen.
Vier cruytsacken.
Hondert ende twintich musketten met forquetten.
Hondert drye ende twintich roers.
Twee hellebaerden.
Sesthien spiesen ende vijff halve spiesen.
Een trommel.
Thien dosijn musquet bandelieren.
Twee dosijn met copere maten.
Vier dosijn roerbandeliers, ende vijff oude houwers.

De artilleriemeesters ende anderde cameraer is belast allen desen te visiteren ende, wes noodich sy, te repareren. -
Ordre tot defensie van de stadt op d'aencompst van den vyant.
Saturd. den 8. Febr., naer den noen ten vier uren.
De vroetschap doen laden sijnde, ende vergadert, heeft de heere burgermeester van der Lingen verhaelt, datter verscheiden advertentien quamen, van dat de vyant onse procincie hoe langer hoe meerder naerderde, ende op gisteren voor de noen door eenighe harer ruyters, die van 't huys te Bronckhorst toegesonden sijn sauvegarde, ende sy daeromtrent is wesende geen halve ure van Drysule; ende dat syne E. dese voormiddach versocht de heeren hoofmannen, ende cameraers, omme te visiteren alle bolwercken mette ingangen, casematten etc., ende 't gienen daeraen gebrack, datelijck te doen remedieren; als mede, wat vacken in de burgwallen, ende omme de burgwallen mochten leggen ongebeten, ende die te doen byten; versouckende daervan rapport, gelijck gedaen worden; ende verstaen, datter noch eenighe vacken lagen ongebijt, es begeert, dat eenighe van den hopluyden, sulcx nochmael wilden visiteren, ende door arbeiders doen byten; daertoe d'ondercameraer binnen ontboden sijnde, oock last is

+ Den 9. February het heele Sticht gevlucht, met haer goet ende kinderen. Den 8. Fe-

+Febr. 9. 8.

gegeven, ende de houtschilden, ende anderen daertoe te employeren; ende d'andere hopluyden wilden gaen visiteren de wachthuysen om de wallen, omme aldaer mede gewaeckt te worden. Lastende voorts den cameraer, die ingangen wtter stadt opte bollewercken, met mesch ende aerde wel toe te maecken, ende te versorgen jegens de petarden. Nopende het wachthouden te nacht by de burgerye, alsoo daerop vele ende deversche meyningen waren, d'een dit, d'ander wat anders goetvindende, heeft men daervan nyet cunnen aenteyckenen, maer sijn de heeren burgemeesters ende hoofmannen gegaen in de groene camer, om daer op ende andere saecken naerder te delibereren, ende ordre te stellen.
Sijn de hoofmannen mede vermaent hare wtcoopers op geweer te setten, ende die met andere patriotten vermanen, in tyde van noot hun doch mede onder de vendels respective te begeven. *Raadsbesl.*

bruary de prince van Orangen ingecomen[1], medebrengende 48 metalen stucken, 550

(1) Op het archief der Oud-Roomsch-Catholijken te Utrecht, vonden wij eene gelijktijdige copij of opgave van het gevolg, dat prins Maurits met zich voerde, luidende aldus:
Compste van den Prince van Orangien binnen Wtrecht, den 8. Febr. 1624.

Syne F.D. de Prince van Oraengien, etc.
Capt. van de guarde.
De stalmeester.
Monsieur de Nassau.
Jo^{r}. Lodewijck van Nassau.
Jo^{r}. Bramsche.
Jo^{r}. de Bye.
Jo^{r}. du Pon.
Jo^{r}. Uichtenbroeck.
Jo^{r}. Aertsz.
Jo^{r}. Beau-Castell.
Jo^{r}. Fijch.
Jo^{r}. Andelo.
Jo^{r}. Caluwaert.
Jo^{r}. Mansert.
Jo^{r}. Lier.
Jo^{r}. Deteel.
Monsieur Foex, onder-stalmeester.
Doctor Valentius.
S^{r}. Commersteyn.
Monsr. Wynants.
Mr. Hendrick van Hoben.
Peter Coenen, onder-secr. ende sijn dienaer.
Jo^{r}. Momerts.
Junius, } clercken.
Antho. de Haes, } clercken.
Jo^{r}. de Bye.
Peter Pels, thresaurier.
Sr. Josua, despensier.
Mathieu du Corps, camerlinck.
David Culefer, camerlinck.
Philip Coets, wagenmeester.
Le Ducq dispensier van de stall.
Jacques, dispensier.
Isacq Everard.
Hendrick Emouts, silverbewaerder.
De fourier Gilbert.
Paiges, 8.
Guiliaume Termijn, bottelier.
Jan Mens, picqueur.
Frits Root, picqueur.
Twee onder-picqueurs.
Hans Aellinck, cock.
Joost Hennekus, trompetter.
Bernt Jonas, trompetter.
De saelmaecker.
Hendrick Coster, cock.
Hans Ratenborch, wapenbewaerder.

doosen, in 70 sleeden, met haer gereetschappen, ende op alle dat Nassauwse wapen, met *je maintendray*, ende oock omtrent 100 wagens met cruyt, loot, lont, schuppen, spaeuwen, houweelen, hamers, halfpiecken, haken, voetangels, yssporen, doosen met hagel, ende alle oorloogsgereetschappen, in Wtrecht brengende dach ende nacht, ende 18 vendel volck, oock sijn guaerde. Ende 's avonts quam hem coninck Frederick begroeten, met Hessen Cuylenborch, Christiaen, ende trocken weder strack. Om desen dach voormiddach een regenbooch sien staen, met den rugge tegen de son, ende stont lanck; 's nachts 2 vendel borgers gewaeckt;[+] oock soldaten wtgetrocken, ende ingecomen, te voet ende te peerdt. Den 9. op maendach, 's morgens afgelesen ten 8 uren, die soldaten begeert in servys, sal hebben 9 stuyver van elck; ende ten 11 uren weder afgelesen, dat men moet byten om de stadt, op peene van 6 gulden. Desen dach sijn oock eenige dusent boeren ingecomen, wt Hollant, met haken ende bylen, om overal te byten, de Vecht ende Rhijncant; oock des prince stucken in 't amonytiehuys gebrocht, ende 13 van onse wtgehaelt, ende aen de Witvrouwen poort gebrocht 10, ende 's avonts 3 cornels vendels gewaeckt, ende één vendel borgers, ende 2 vyantsloopers gevangen desen 9. February, aen de Witvrouwenpoort, ende boven gebracht voor ende nademiddach. [+]Febr. 9.

[+] Den 10 February de prins om de stadt gereden, ende het byten beschout[(1)], dat niet wel na sijn sin en was; ende de wacht op sien trecken, weder 3 vendels, ende ten 4 uren een predicatie gedaen door Swawyus, wt JEREMYA VI. veers 22 tot 26 toe. [+]Febr. 10.

Andries Bartholomeus, cock.
Hans Frederick, cock.
Twee saelknechts.
Niclaes Lemken, poortier.
Hellebardiers 16.
Backers 2.
Peter van Beest, guarde-marse.
Wasmeeskens 6.
Lacqueyen 8.
Braetmeester.
Yserbewaerder.
Linnebewaerder.
Stalknecht.
Hoefsmith.
Koetsiers 9.
Palpheniers 16.
Boden 4.
Schotelwasters 3.

(1) De vroedschap droeg aan eenige harer leden op, om toezigt te houden over het bijten of openhakken der grachten:
Dynsd. den 10. February 1624. De heeren van de vroetschap deser stadt, committeren by desen de heeren raden derselver stadt, als: Cauwenhoven, Van der Hoolck, Schoenevelt, De Rijck, Steenbergen, Brouchuysen, Leuwaerden ende Sijll, omme de HH. hoofmannen by te wesen, te helpen ordre geven, ende toeversicht te nemen, dat het byten van het ysch in de burgwallen binnen, ende om de bolwercken rontsomme deser stadt, wel ende naer behoren, ten minsten acht ende twintich voeten wijt worden gebijt, op de boeten by de publicatie desen voormiddach gedaen; met autorisatie, omme boven de boeten der gebreckigen vacken, terstont tot derselver costen aen te besteden, omme voorts metter daet gebijt te worden. Actum, etc. *Raadsbesl.*

[+] Den 11. de wagens gemonstert op Vreeborch, met cruyt, loot, lont, haken, bylen, voetangels, yssporen, ende alle andere ammonytie, oock de legers, wagens, sleden met menichte; ende 's middachs weder afgelesen, om te byten als voren, 28 voeten breet, op de boete van 6 gulden; ende nademiddaech 9 vanen ruyters aen de Vaert gecomen; de prince aen de Stolsteechpoort sijnde, dede 4 in Wtrecht comen, één tot Vianen, één tot Ysselsteyn, één tot Montfoort, één tot Neerden, één te Doorn ende Bilt, 's avonts 3 vendel ende een half opgetrocken, ende de Spaensen Gerrit op de Nue gevangen, ende boven gebrocht. [+]Febr. 11.

Ten 4 uren Busschoff in den Dom geleert, wt I. CHRONYKEN XV. 1. 2. veers.

Den 12. twee vendel wtgetrocken na Amersfoort ende Wageningen, 's middachs weder[+] der gebeten om de stadt op 't ys. Ten 4 uren weder in den Dom Deckman, wt HOSEA V. v. 15 (gepredikt); weder 3 vendel opgetrocken als voren; ende sijn alle de bolwerckspoorten, oock de Waterpoort, met messye ende dreck toegebolwerckt, ruim een mans lanchte dick. Den 13. in de 4 voorsteden gemonstert, met trom ende[+] vendel; ende 2 Wtrechtsche stucken gebrocht na Wageningen, met convoy(1); noch 12 groote stucken, wegen 2200, ende 1100, 6 ende 6 ingecomen wt den Haghe; op Vreborch weder 3 vendel ende een half opgetrocken. Den 14. 's morgens ten 3 uren, ty-[+]

[+]Febr. 12.

[+]Febr. 13.

[+]Febr. 14.

(1) De stad Utrecht gaf aan die van Wageningen twee metalen veldstukken ter leen; de handelingen over en de voorwaarden van deze leening zijn vervat in de volgende *Raadsbesluiten* van 12 en 13 Februarij.
Donerd. den 12. Febr. 1624. De vroetschap doen laden sijnde, ende by den anderen gecomen, heeft de heer burgermeester van der Lingen voorgedragen, dat Sijn Furstl, Doorl., de Prince van Orangien, versocht hadde, dat dese stadt ten dienst van den lande, by leeninge, tot Wageningen soude willen laten volgen twee veltstucken, met sijn toebehoren daerjeghens, hoewel sijn Ed. geantwoort hadde, dat er in 't bus- of giethuis lagen acht nieuwe stucken, by die van de admiraliteyt van Amsterdam doen gieten, die gebruyckt souden connen worden, maer dat Syne Exc. sulcx hadde wedersproocken, als die nog geeninge affuyten ende andere behoeften en hadden, ende behalven dien oock te swaer waren, om over wech te brengen, insisterende op de leeninge van de voorsz. twee veltstucken; dat sijn Ed. geëxcuseert hadde, over sich niet te connen nemen, maer daerop de vroetschap soude doen vergaderen, met voorslach, als de stat twee stucken van de voorsz. acht der admiraliteyt weder in de plaetse mogt nemen, de vroetschap apparentelijck dan te beter tot de leeninge van de voorsz. twee veltstucken soude connen verstaen, vresende voor non-restitutie, gelijck dese stadt meermael gebeurt (was), ende (zy) daerdeur van hare grootste ende meeste stucken waren ontbloot, ende dat de prince daertoe wel scheen te inclineren; versouckende hierop te verstaen des vroetschaps intentie ende resolutie, die daer inne geen swaricheyt en maeckten, als deez' twee stucken van de admiraliteyt weder in de plaetsche gelevert worden, daer op de heeren burgemeesteren sulcx by Syne Pr. Exc. gingen rapporteren.
Vryd. d. 13. Febr. 1624. De heer burgermeester van der Lingen, comende op het stadthuys, geaccompagneert by den heere commissaris van der Myle, heeft ter praesentie van den heer burgerm. Deuverden, der stadts secretaris belast een obligatie te maken, om by die van der stede Wageningen, in Gelderlant, onderteyckent ende besegelt, ofte gecachetteert te worden, die my secretaris by den Ed. heere commissaris van der Myle geseyt worden, te moeten innehouden, dat burgermeesters ende regeerders der voersz. steede, bekennen van de heeren regeerders der stadt Wtrecht haer by leeninge waren laten toecomen twee metale veltstucken, gemonteert men sijn affuyten, lepels, ansetters, ende wissers, d' een wegende omtrent achtthien hondert, ende d' ander vijfthien hondert ponden, geblasoneert met het wapen van Wtrecht, met drye hondert coge's ofte scherp, van omtrent dardalf pont ysers; ende dat sy alle 't selve beloofden, tot maninge van die van Wtrecht, te restitueren, ten myensten de waerde van dien, ende voorts alle andere oncosten, die in 't gieten ende nyeuwmaecken van alle die sullen mogen vallen, gelijck de secretaris gedaen, ende de heeren burgerm., ten bywesen van den heere outburgerm. Buth, voorgelesen hebbende, hem belast is geworden, die te leveren aen den voorsz. heere commissaris van der Myle, als oock datelijck is geschiet, opte Gansmerckt, by hem hebbende een commis, die de voorsz. twee stucken tot Wageningen soude brengen, die hy de voorsz. obligatie staendevoets overhantreyckte, met bevel die geteyckent ende besegelt wederomme te brengen, ende opten stadthuyse te leveren.

dinge comen, dat de vyant wech was, latende alle siecken ende dooden leggen, ende veele wagens(1). Ten 10 uren ons 4 vanen ruyters weder wech gereden, oock die omleggende vanen weder na Brabant, ende namiddachs een dancksermoen gedaen (van) Busschoff, wt+ PSALM XXVII(2). De wacht opgetrocken als voren. Den 15. alle de soldaten weder wech getrocken, omtrent 18 vendel, na haer garnisoen, ende de 12 stucken op de Marieplaets gebrocht, ende voormiddach de prince met sijn broeder in den Dom ter predicatie geweest, daer Swavius leerde MATTH. XXVI: 36, ende 's avonts geen vendel opgetrocken; een vendel+ borgers gewaeckt. Den 18. February de prince weder na den Haghe getrocken, hem volgende al die wagens met ammunitie, ende andere gereetschap van oorloch, die hier waren,+ over de 100 wagens. Den 21. dat geschut van de Witvrouwenpoort ende Gansmarckt op de Marieplaets, onder de galdery gebrocht, ende staen daer samen 32 stucken, ende 48 in 't ackelryhuys, samen 80 stucken, die alle ree staen, ten oorloch te voeren. Desen dach de soldaten weder ingecomen van Arnhem, ende Amersfoort, ende Rheenen, ons out garnisoen.+ Den 23. de woonders van de Weert gemonstert, ruym 200 man, met een vendel, den Oranghenboom; de Lauwentrechters het wapen van Wtrecht, ons oude borgervendel.+ Desen dach 3 Sonnen gesien met een regenbooch, buiten de Weert. Den 25. een wielmaeckerswijff in de Smeesteech van 3 kinderen in de craem comen, 2 soonen ende één dochter.

+Febr. 15.

+Febr. 18.

+Febr. 21.

+Febr. 23.

+Febr. 25.

Namiddachs Langus geleert II. PETRI II. v. 5. De dijck 's avonts weder doorgebrocken in 't Wael, die nieu gemaeckt was.

+ Den 26. 's avons geleert wt MICHA VI: 9, in den Dom. Den 26. de 3 kinderen gedoopt, Matthijs, Karolus ende Elisabeth, ende sijn gestorven, ende den 29 February begraven alle 3 in de Claeskerck, 't minste leefde 31 uren, 't lanckste leefde 61 uren.

+Febr. 26.

+ Den 9. Meert Spaenschen Gerrit gebannen al sijn leven.

+Mart. 9.

(1) Den 11. Febr. O.S. (21. N.S.) nam de dooi een aanvang, en noodzaakte den vijand het land te verlaten, hetgeen reeds op Vrijdag den 13. plaats vond. Zie over dien aanval en aftogt BAUDARTIUS, *Memorien* op 1624, eenige dichtregelen op dien togt, door J.J. PONTANUS, geeft hij aldaar bladz. 11, 12 met de vertaling van D. JACOB REVIUS, predikant binnen Deventer. Breeder handelt BAUDARTIUS over dezen togt in zijn *Velaus Vastel avondt spel.* Zie *Memorien* 1624, bl. 7. Men voege hierbij de *Gedenkschriften van Jonkh.* ALEXANDER VAN DER CAPELLEN, enz., *uitgegeven door Jr.* R.J. V.D. CAPELLEN, (Utrecht J. v. Schoonhoven en Comp. 1776, II. v. 8°.) I. 232 enz., alwaar wij tevens eenig narigt vinden omtrent zeker paskwil, toen onder den titel van *Velousche alarm* in het licht gegeven, en aan HENDRICK VAN ECK toegeschreven. Zie aldaar I, bladz. 253, 262.

(2) *Raadsbesl. v. 2 Maart.* Gelesen de missive van de Ed. H.H. staten van Wtrecht, daerby geadverteert was, dat de Ho. Mo. heeren staten generael goet gehouden hadden, omme deur alle de provincien een algemeyne danckseggingе ende biddach gehouden te worden, voor de verlossinge van den vyant, wt dese landen, ende praeservatie van inundatie der wateren, in verscheyden quartieren etc., ende is voor goet aengenomen, doch den secretaris gelast, in 't doen van de publicatie de inundatie wat te dresseren naer de gelegenheyt alhier.

Den 10. Meert des prince stucken weder wech gebrocht. Den 25. een knecht begraven,[+] die in een brouketel doot was gebrant. [+]Mart. 10. 25.

Den 26. de paep afgecomen, met rantsoen van 600 gulden ende sijn costen betalen,[+] 7 dagen geseten, daechs een daelder, ende gebannen. [+]Mart. 26.

Den 29. Meert een jongen dootgeschoten onverhuts, (op het) Jacobskerckhoff, 't was (een)[+] Franschman. Desen dach een kint doot gebrant, in 't vier vallende. Den 2. April gemonstert[+] 11 vendels. Den 26. April Tyman van Wee ende Suylen gemonstert, elck 150 man.[+] Den 6. May Tyman van Wee ende Suylen gemonstert, ende wtgetrocken.[+] [+]Mart. 29. [+]Apr. 2. [+]Apr. 26.

In desen tijt sijn de heeren van Amsterdam ende Wtrecht geaccoordeert, op 't huys Abcou, voor 6 maenden, ende sullen 5 Wtrechtsche varen tegen 2 Amsterdammers, ende sy hebben 4 schuyten meer, nu 10 tegen ons 24 gecregen, eerst 6, ende varen nu als voren. Den 13. May; in desen tijt een vendel soldaten aengenomen om in de Betuwe te grasceren[+] tegen de Bossenaers. [+]May 6.

Den 18. May Westreenen ingeluidt, die met een dochter in den Haghe was doorgegaen,[+] die onder trou stont met den ambassadeur van Engelant, die haer beide naschreeff door 't heele lant, in alle steden. [+]May 13. [+]May 18.

Den 30. May 5 vendel wtgetrocken met prins Hendrick, na boven; desen dach de majoor[+] wachtmeester begraven, met grooten staet.

Den 5. Junij de eerste wagen door de Katrynenpoort gereden.[+] [+]May 30.

Den 16. Junij een soldaet onverhuts doodgeschoten, ende een kint verdroncken, ende een[+] doot gevallen. Desen dach in dese maent is majoor geworden Rutger den Backer, lantmeter. Den 20. den Francois eerlijck begraven, den andere vry gelaten.[+] [+]Jun. 5. [+]Jun. 16.

In dese maent Juny is vorst Christiaen wt Hollant gereyst na Denemarcken, ende ontslagen van sijn eedt, ende dienst der staten, ende gepardonneert van den keyser, om te trouwen met de hartochinne van Hanou 1624 in Juny, *nieuwen stijl.* [+]Jun. 20.

Den 3. July een soldaet onthooft, ende 41 op de galch geslegen, die doorgegaen waren.[+]

Den 6. July gemonstert 7 vendel. Desen dach een joffer begraven; daervoor gingen 6 maechden[+] in witte syde cleeren, ende bloot haer. [+]Jul. 3.

Den 9. July dat garnisoen wtgetrocken, 7 vendel.[+] [+]Jul. 6.

Den 14. July afgelesen, geen dooden langer te houden dan 3 dagen, op de boete van 25[+] gulden voor den armen, ofte geen straten om te dragen, ofte jonge lieden niet toe te maecken met groen, ofte eenich cieraet[(1)]. Den 15. July[(2)]. Den 21 July voor 't stadthuys een[+] [+]Jul. 9. [+]Jul. 14.

[+]Jul. 15. 21.

(1) Het *Utr. Plakaatb.* vermeldt deze publicatie niet, maar wel drie anderen van den zelfden datum, als: één hetwelk met deze afkondiging in verband staat, namelijk tegen het bezoeken van gasthuizen door priesters, III. 467, en twee andere, als: tegen het oprechten van spelen, op de kermis, III. 480, en het vernachten van schuiten in de stads borgwallen, III. 405.

(2) *Men seyt gemeynelick* (zegt BAUDARTIUS, *Memorien* 1624, bladz. 12) *ende het is waer*, *niemand wort wijs*, *dan met schade of met schande.* Van daar dat men nu in de Veluwe begon ordre te stellen op het ijsen der stroomen. In Utrecht werden eveneens maatregelen genomen, getuige eene publicatie: dat de daghuurders een man tot het ijsbijten zullen zetten, in dato 20 Julij 1624, *Utr. Plakaatb.* III. 607, gevolgd door eene nadere ordonnantie van 20 December 1624, *Utr. Plakaatb.* III. 607.

+ onthooft, die qualijck gerecht worde. Den 24. de nieu Engelschen wtgetrocken na Arnhem, omtrent 300, nieu gecleedt sijnde wt Engelant. +Jul. 24.

+ Den 25. Steven Verhagen gestorven, (sijnde 3 mael admirael geweest in Oostindien, 2 mael in Westindien, ende 23 in Spaengien,) op 't Rentmeestershuys. +Jul. 25.

+ Den 26. July opgetrocken 4 vendels, als: Herebolus, Gijsbert Petersen, Cornelis+ Kuyff, Anthony de Gooyer; 2 witte vendels, een orange, een groen. Den 27. July +Jul. 26. opgetrocken 4 vendels: Jan Florissen, Philip Ram, Dirck Jacobusz. Velthuysen, +Jul. 27. Jacob van Wijck;+ 2 blauwe. Den 28. woensdach de Weert opgetrocken ende Lauwentrecht(1), seer schone vendels, ende vendrichs, met vendel spelende. +Jul. 28.

+ Den 29. Steven Verhagen begraven; in dese maent July gestorven 300 ende 30 menschen. +Jul. 29.

+ Den 6. Augusty gestorven Dirck van Suylen, schout der stadt Wtrecht geworden in+ April 1622. Den 7. Augusty een weecke 110 dooden aengebrocht, ende den +Aug. 6. 15. Augusty in de 80 dooden, een weecke, den 22. Augusty 90 dooden, den 29. +Aug. 7. dito 110(2).

+ Den 12. Augusty den schout begraven, gedragen van 17 jonckmans, hebben in haer handen elck een lauriertack, ende roumantels, ende rapieren aen haer syde. +Aug. 12. Daeronder waren de vendrichs der borgerye, de kist vol wapens der heerlickheden hangende.

+ Den 28. Augusty een vrou gehangen, die een neerslach gedaen hadde tot Bruekelen, die gevilt wert in de Pieterskerck. +Aug. 28.

+ Den 29. Augusty victory gehouden door die heele stadt(3), over de stadt Salvatoor ende+ Baeye in Westindien. Den 8. September Harman Baeck begraven, geweldige +Aug. 29. provoost, ende+ in sijn steê gecoren Herwijck, ciepier op Hasenborch. Den 14. +Sept. 8. September den dijck besteedt+ in 't Wael, voor 22000 ende 400 gulden, moet in +Sept. 14. November gedaen sijn. Den 26. September +Sept. 26.

(1) *Raadsbesl. 19 July.* Die van de Weert is geconsenteert, dat sy op sonnendaghe toecomende over acht daghen, oock sullen moghen mit hoer geweer optrecken binnen de besloten muyren, in alle modestie; ende sijn versocht de heeren commissarissen, alse: Nypoort ende Schonevelt, daeromtrent te sijn, omme de reveue van vorige monsteringhe te doen.
Is voorts belast, dat men die van de buytengerechten aldaer sal laten aenseggen, dat sy hare ondersaten, die geen geweer en hebben, binnen 14 daghen sulcx doen versorgen, soo men henluyden daerop sal monsteren, daertoe voorgenoemde commissarissen mede worden geautoriseert.

(2) De pest heerschte in dit jaar door geheel Europa, ook in Utrecht blijkt het, dat zij vele burgers wegvoerde. Vergelijk BAUDARTIUS, *Memorien* op 1624.
In het *Utr. Plakaatb.* vinden wij eene resolutie van 2 Sept., rakende het begraven der dooden, die aan de pest gestorven zijn, III. 516, met eene tweede ordonnantie op de pest, III. 516. Vervolgens 1 Novemb. *Instructie voor den pestmeester* III. 521.

(3) Zie hierover BAUDARTIUS, *Memorien* op 1624, bladz. 77.

hebben de Luyterse in haer nieuw huys gepreeckt, in de Strooysteech, om de pest in 't ander was comen. Den 26 dito Rochus Elias, draettrecker, pestsieckentrooster, ende Anna Tuenis, pestvroumoeder in de hooch Jacopynenstraet (gestorven?). Den 28. de muyteneerders[+] gecasseert in Wtrecht.

Den 4. October de borgerschap geset op 25 gulden, die een borgers dochter trout: 13 gulden.[+] [+]Sept. 28.

In December weder volck aengenomen op Westindien, met tromslach. [+]Oct. 4.

In desen tijt weer ruyters hiergecomen, van den vyant overlopen, ende cregen hier een gulden daechs tot onderhoudt, ende noch veele aengenomen.

Eynde des jaers anno 1624.

1625.

In January de trompet alle dagen geblasen voor den prince ende de staten te dienen, onder den hartoch van Bolion tot korassiers te peerde in Wtrecht(1).

Den 17. January over de 200 ruyters gemonstert, ende worden man voor man in den eedt[+] genomen van Syne Excellentie den prince van Mansvelt, ende die gehou ende getrou te sijn, ende haer officieren onder hem te dienen. Den 27. January over de 100 ruyters voor vorst[+] Christiaen wtgetrocken. [+]Jan. 17.

Den 18. February is afgelesen, dat geene voorcoopers eenige botter, kaes, hoender, vogelen[+] mogen opcoopen voor 11 uren, ende van Paessen tot Victoor niet voor 10 uren, op de boete van 10 gulden, ende de waeren daerby, ofte niet op te coopen onderwegen op straet, want de witte botter was gecomen op 7 stuvers ende meer, maer is nu op gesien(2). [+]Jan. 27. [+]Febr. 18.

Den I. Meert is de haver in schietschuiten gescheept, om nae 't leger te vaeren, die de[+] staten van Wtrecht opgecocht hebben, namelijck 75 last, ende 5000 voeder hoy, dat in de sammeruese gevoert ende geladen worden, sijnde geworpen 25 dragers ende 14 matres tot de haver te meeten(3). [+]Mart. 1.

(1) Omtrent deze ligting vinden wij het volgende in de *Raadsbesl.* aangeteekend.
Refereerde de heere burgermeester van der Lingen, datter de gepasseerde weecke brieven wtten Hage waren gecomen, daerby geschreven worden, dat nootwendich inder ijle moeten aengenomen worden tweeduisent ruyters, meest carabijns, ende vijfduisent soldaten, daertoe gedestineert waren 600,000 f. te furneren in drye cortepaeyen, ende dat mijn heere de Roode by provisie ende op 't rapport sijner principalen mede hadde geconsenteert, hetwelck op morgen ter beschryvinge mede soude voerkomen, ende begeerde daerop te verstaen des vroetschaps intentie, die daerinne om de nootwendicheyt gelijckelick consent droegen. *Raadsbesl.* 10 January 1625.

(2) Zie *Utr. Plakaatb.* III. 812.

(3) Deze afzending van hooi naar het leger, geschiedde ten gevolge eener aanschrijving van Maurits en de gener. staten, zoo als blijkt uit de volgende resolutie:
Sijn mede in de vroetschap gelesen die missive van Syne Princelijcke Excellentie, daerby ernstich gerecommendeert wort die missive by den Ed. Mo. HH. raden van state aen de heren staten van Wtrecht, omme terstont in voorraet te besorgen, ten dienste van den lande, vijfhondert voederen hoeys, Holl. mate, ende vijf ende seventich lasten havers, voor het contingent deser provintie, qualificeerende Syne Princ. Exc. elcke voeder hoeys, negen voeten ende acht duymen in de lenchte, acht voeten ende acht duymen hooch, seven voeten ende acht duymen breet, achter ende voor. *Raadsbesl.* 24 January 1625.

+ Den 4. Meert een schoudt gesedt, genaemt den heere van Duckenborch(1), ende eedt+ gedaen den 13. Meert. Desen dach 4 mael de banclock geluydt, de 2 reyse +Matt. 4. afgelesen, dat, wie aen de Mansveltse ruyters ten achteren waren, souden haer +Mart. 13. seedelen in geven binnen 24 uren. Desen dach alle de schepen gearresteert, op saterdach oock de stichtse wagens gemonstert+ op Vredenborch, 300. Den 25. Meert op vrydach 's middachs sijn 3 vendel borgers wtgetrocken, als: Roelandt Gerobulus +Mart. 25. na Doesborch, met een vendel borgers van Amersfoort, ende Dirck Jacobsen in de 3 Kranen, ende Gerrit Jansen in de 3 Koningen na Zutphen, ende gingen dese 3 vendel buyten Tolsteegpoort te scheep, seer blymoedich ende goetwillich.

+ Den 26. Meert de borgers van Amsterdam door Wtrecht gecomen met vliegende vendel, sterck 200 ende 40 mannen, na Bommel in garnisoen, hebbende een +Mart. 26. Oraenge vendel(2).+ Den 27. de cleppers ten 9 uren om moeten gaen ende de borgers met een heel vendel+ moeten waken. Den 28. Meert een half vendel op de Nue in +Mart. 27. de soldaten cortegaerde, om- +Mart. 28.

(1) Breeder handelt hieromtrent een *Raadsbesluit*, in dato 3 Maart:
Refereerde de heer burgermeester nog, dat de heeren geëligeerden geresolveert hadden, van hare nominatie van den persoon van den heere van Harmelen, tot het schoutampt deser stadt, ten goede van de ridderschappen, ende dat hare E. op nieuws daertoe hadden genomineert Jo^{r}. Ja. van Suylen van Natewisch, die oock bevorens mede was genomineert tot het schoutampt van Rhenen, ende dat de nominatie by de respective leden gedaen, op morgen of overmorgen overgesonden sal worden aen Syne Princel. Excellentie, vragende, of de vroetschap niet goet en vondt, volgens voorgaende resolutie, te committeren aen Syne Furstl. Doorl., omme te recommanderen tot het voorsz. schoutampt den heere van Duykenborch, by de stadt daartoe genomineert, soo de kercke ende policie aen een goet officier merckelicken is gelegen, is eendrachtelick verstaen, jae, ende is daertoe versocht ende gecommitteert den heere burgerm, van der Lingen, voornt, met dengenen die sijn E. ende wt desen collegie neffens hem sal affirmeren.
Ende is dyenvolgende den secretaris Leerdam daer toe binnen ontboden, aengeseyt by missive den heere de Roode hyervan te praeadverteren, met versoeck Sijner Princel. Excell. te bidden, niet te willen doen aengaende voorsz. schoutampt, voor de aenkomst van de voornoemde gecommitteerden.

(2) Den 27. Maert (dus lezen wij bij CAPELLEN, *Gedenkschriften* I. 343) komen binnen Zutphen op patenten van Sijn Excell. (in alles gelijck andre compagnien soldaten gegeven wort) twe Comp. Burgers ut Utrecht, elck sterck hondert seventigh koppen, voor den tijt van drie weken, als gesegt wort, sullende deselue alsdan verandert, ende andre Comp. Burgeren ut deselve stadt in haer plaetse gelegt worden: hebben 's daechs voor hooft 12 st. Tot Doesburgh sijn insgelijcken twe Comp. gelegt, eene ut Utrecht ende eene van Amersfoort.

dat de Mansfeltse ruyters soo moetwillich sijn, ende dat sonder vendel ende trommel te waecken(1).

Den 6. April een generael biddach.+ +Apr. 6.

Den 8. April de banclock eens geluidt, de cussens weder ingenomen sonder afflesen.+ +Apr. 8.

Den 12. April, op dinsdach, een vendel borgers wtgetrocken, Gijsbert Petersen in+ Amersfoort, na Zutphen, de Wittevrouwenpoort wt, op 30 wagens rydende, ende hebben verlost Dirck Jacobsen, die op goede vrydach wederquamen den 15. April, ende van de heeren bedanckt op de Nue. +Apr. 12.

Den 14. April de sackendragers 's nachts(2) moeten waken, omdat daer maer 4 vendel+ borgers in Wtrecht sijn, om de moetwil der Mansvelt ruyters, die de stadt seer dreygen, ende 's nachts seer moetwillich sijn, want sy en crygen geen geldt. +Apr. 14.

Den 15. April weder afgelesen, wie daer aen ten achteren sijn, sullen 's nademiddachs+ ten 3 uren in de statencamer comen, met haer reeckeninge ende seedelen. Den 16. April+ Adam Jelissen Kauwenoven wtgetrocken na Zutphen, op paesavont, met schepen, Tolsteegpoort wt, met groote courage, sijnde het 5. vendel. Den 17. April 2 vanen Mans-+ +Apr. 15. +Apr. 16. +Apr. 17.

(1) De magistraat nam hierop de volgende maatregelen, vervat in een *Raadsbesl.* van 24 Maart:

Versocht sijnde van verscheyden moetwillen ende ondaten, by de Mansfeltsche ruyters alhier bedreven, ende goedgevonden daer tegens te voorsien, soo is gelesen seecker mandement daertoe innegestelt, omme met trompetten ende trommelslag vercondicht te worden op de naem van de edele heeren gedeputeerden den E.M. heeren staten van Wtrecht, ende desenvolgende goetgevonden gelijcke publicatie alhyer ter clocke van den stadthuyse *mutatis mutandis* op de naem van de edele heeren burgermeesteren ende vroetschap deser stadt laten doen, met authorisatie voorts op den officier, ende mede op de burgerwacht van alle moetwillige contrarierende de voorsz. publicatien te mogen apprehenderen, ende op den huyse Hasenberch te brengen, om gehoort, te recht gestelt, ende daer inne gedaen te worden na behoren.

(2) In betrekking hiermede beschouwe men de handelingen van den stedelijken raad, luidende aldus:
Is voorts goetgevonden ende den tijnmeesters van 't boven- ende benedeneint deser stadt gelast, in den name van burgermeesters ende vroetschap, den respective sackdragers elck op hun eynt in haer gewoonlijck huys van vergaderinge, elcke nacht met een vierdepaert van haer getael te waecken, ende des nachts oock schiltwachten wt te setten, sonder henl. anders met ronden of anders te bemoeyen etc., breder als in de Acte voorsz. tijnmeesters gegeven.

Omme morgen te letten op de aencomende wagens met het vendel schutters van Zutphen, ende te sien, wye mach manqueren, ende dan voorts ordre te stellen op wagens of schuyten, die op saterdaghe weder derwaerts transporteren het vendel schutters van den hoofman Couwenhoven, sijn gecommitteert vorige heeren commissarissen. Doch op 't versouck van Zwanenburch mits sijn indispositie van Cortaemegheyt is gesurrogeert in sijn plaets de heere Foeyt.
Gelijck dan oock geresolveert ende den anderen cameraer belast is aen elcken hoofman te leveren vijftich ponden buspolvers in dese conjuncture van tyden, omme ouder haer respective musquettiers gedistribueert te worden.
Is binnen ontboden geweest die havenmeester mr. Andries, ende hem belast in alder ijle sich te vervoegen naer de Vaert, ende aldaer sekerlijck te vernemen, of in cas van kwade wint men de schutterye soude connen op peerden, ende of de weerden daertoe al weder boven water, ende bequaem sijn, ende op 't spoedelijcks daervan relatie te doen. *Raadsbesl.* 14 April.

+ velders wtgetrocken. Den 18. April op paesmaendach Jan Florissen wtgetrocken
na Doesborch,+ de Wittevrouwenpoort wt, op omtrent 30 wagens. Den 19. April +Apr. 18.
noch 2 vanen Mansvelters wtgetrocken, ende sijn die nu samen qwijd wt die stadt. +Apr. 19.
Desen dach den prins Maurits, alle dagen 3 uren, 6 dagen lanck, overluydt(1).

+ Den 21. April op donderdach is Gerobulus de Wittevrouwenpoort incomen met
deselve+ wagens. Den 22. April Gerrit Jansen's vendel Tolsteechpoort incomen +Apr. 21.
met de voorgaende schepen op vrydach, sijnde 4 weecken wtgeweest desen dach, +Apr. 22.
ende worden alle op de Nue wellecom geheeten van de borgermeesters ende den
schout.

In dese weke drie jongens dootgeschoten onverhuts, elck besonder, een met een
roer, 2+ met loopen proeven. Den 28. een vaen Engelsche ruyters ingecomen, oock
menichte van+ siecken ingebrocht wt 't leger. Den 2. dach May Philips Ram op +Apr. 28.
het Outkerckhoff, wtgetrocken,+ op maendach met 34 wagens na Zutphen. Den +May 2.
5. May Gijsbert Petersen ingecomen+ met de wagens, op donderdach. Den 6. May +May 5.
op vrydach Anthony de Gooyer wtgetrocken, met wagens, de Witvrouwenpoort +May 6.
wt, sijnde het 8. vendel borgerye ende het 6. na Zutphen.

+ Den 7. Mey vier Bosser soldaten ingebrocht met 2 doode soldaten, die dadelijck
nae de galch sijn gebracht, ende de levendige op Hasenberch gesedt, by Lambroeck +May 7.
gecregen sijnde,+ ende gehangen. Den 8. May op sondach Willem Dircksen in de
Weert wtgetrocken, doer die stadt na de Wittevrouwenpoort op wagens na +May 8.
Doesborch, sijnde het derde na Doesborch+ ende het 9. in de orde. Den 9. May op
maendach Daem Jelissen wedergecomen met de wagens van Zutphen. +May 9.

+ Den 10. May hebben die borgers van Gijsbert Petersen, door lootinck hem
toegevallen met haer heel vendel, den cappetein Dorp, voor Breda gebleven sijnde, +May 10.
heerlijck op sijn soldaets begraven in de Buerkerck, met haer volle geweer, als iemant
gedaen werde anno 1606 in September van de lijnmercktsvendel, begraven in de
Janskerck.

Desen dach de 2 doode Bossenaers van 't peerdevelt na Seyst gebrocht die van
den 7. gehangen+ hadden. Den 11. May de 3 levendige Bossenaers opgehangen, ende
's nademiddachs buyten gebrocht, ende sijn hier geen Bosse soldaten gehangen +May 11.
sins 't jaer 1606 in October oock 4 gehangen.

(1) Prins Maurits overleed den 23 April, des avonds tusschen vijf en zes uren, N.S., (zie *Resol. v. Holl.* in dato 23 April 1625, bl. 56) aan eene verstopping in den lever, waaruit zich een sciroma gevormd had. Zie over 's vorsten laatste oogenblikken *Het Christelyck Overlijden van den Doorluchtigsten en Hooghgheboren Prince MAURITIUS VAN NASSAU enz.*, *tot troost ende stichtinghe aller vroomen Inghesetenen deser Nederlanden*, *beschreven door* JOHANNEM BOGERMANNUM, *Dienaar des Godtlycken Woordts tot Leeuwaarden.* Leyden 1625, in 4°. Ook overgenomen in AITZEMA, I. 376 enz. Eenige uittreksels gaf vervolgens Mr. J. DA COSTA achter zijne *Inlichtingen omtrent het karakter van den Stadhouder Prins MAURITS VAN NASSAU*, te Rotterdam bij J. Pippijn 1824, 8°. bladz. 42-65. Men vergelijke tevens de *Bijlagen* enz. achter deze *Kronijk* geplaatst.

Den 11. May Jan Florissen weder gecomen op woensdach, met wagens, van Doeshorch,[+] hebben elck wtgeweest 3 weken 2 dagen.

Den 12. May een vendel borgers van Amsterdam door Wtrecht comen, om d'ander te[+] verlossen tot Bommel, hebbende oock een Orangevendel, ende 't wapen van Amsterdam in 't midden met 2 leeuwen. Den 18. May de ander weder doorgetrocken na huys.[+] [+]May 11. [+]May 12.

Desen 18. May de trom geslagen, om een vendel soldaten aen te nemen, om den borger te verlossen, onder cappeteyn Hendr. Symense van Vollenhoven, in de Gulde Poort. Den 19. dito de trom geslagen onder cappeteyn Hendr. van Vreeswijck, van wegen de staten van[+] Wtrecht. Den 25. dese soldaten weder gecasseert. Desen dach Philips Ram weder gecomen[+] van Zutphen, verlost van die borgers van Rheenen ende Wijck, met 75 man elck, met wagens gecomen op woensdach. Den 29. May Antony de Gooyer wedercomen op sondach,[+] verlost van Montfoort met 70 man, met wagens. [+]May 18. [+]May 19. [+]May 25. [+]May 29.

Desen dach de Armynianen gestoort op 't Peterskerckhoff, den schout ende borgermeesters wt den Dom gehaelt onder predicatie(1).

Den 28. May de soldaten gecasseert sijnde, hebben elck 12 stuyvers aen gelt ontvangen, ende vrygestelt. Den 29. op sondach middach de trom weder geslagen, ende weder die 2 vendels opgerecht ende aengenomen. Den 1. Juny Hendrick Symonse gemonstert in de Witvrouwenkerck,[+] sterck omtrent 90 man, een wit vendel, daerin stont: *lyber*, ende reden op wagens na Doesborch, al muskettiers. Den 4. Juny op pingsteravont de Weerdenaers te[+] huys comen van Doesborch, worden op de Nue bedanckt van de heeren der stadt Wtrecht, ende was het 9de vendel. Den 8. Juny een vendel soldaten van Amsterdam doorgetrocken,[+] [+]Jun. 1. [+]Jun. 4. [+]Jun. 8.

(1) *Raadsbesl.* 27 Mey. Ontboden sijnde de heer hooftofficier enden synen substituit, is verschenen de subst., wesende de principale absent ofte niet t'huys, ende is den subst. schout aengeseyt, dat het seer gecalumnieert worden by veelen, dat die Arminiaensche dagelijcx vergaderinge maeckten, ende noch lest gisteren opten schonen voormiddach opte Neude ten huyse van Jacq. Harmensz.., hem ernstich vermanende sijn diligentie ende debvoir aen te wenden, om sulcx tytelijck te stuyten, ende sich dagelijcx by der straten te laten vinden, om sulcx te beletten, ende den moetwilligen over caloingeren.
Statenresol. 27 Mey. Op 't geproponeerde van den heere president, omme voor te comen de conventiculen van de Arminianen, aenvrage gedaen sijnde, is het storen ende opteyckenen van dyen in conformmité met de placcaten daer tegens geëmaneert, ten hoochste gerecommandeert de heeren borgermeesteren ende regierders der stadt Wtrecht, ten eynde hare Ed. sorge gelieven te dragen, dat de republique diensaangaende in geene inconvenienten en come te vallen, 't welck de voorsz. heeren borgermeesters aannemen te rapporteren, ende metten hoven bevorderen sullen, soo veel mogelijck ende doenlijck sijn sal.
Ende 't gene voorsz. is den heere van Duykenborch, schoudt der stadt Wtrecht, voorgehouden wesende, is dienselven vermaent ex officio diensaengaende soo goede debvoiren te doen, als dat behoirt, met allen ernst ende diligentie, soo veel als mogelijck ende doenlijck sijn sal, volgens den voorsz. last van die van den gerechte.

+ om haer borgers te verlossen tot Bommel. Den 9. Junij ons vendel getrocken na Zutphen.+ Den 27. Juny 6 tuchtlingen wt 't tuchthuys gebrocken. +Jun. 9.

+ Den 28. de heeren staten ende borgermeesteren na den Haghe ende het leger getrocken, om prince Hendrick voor stadthouder aen te nemen(1). +Jun. 27. +Jun. 28.

Desen tijt Spaenschen Gerrit weder in de stadt ende Dom gaen wandelen, die 2 mael is gebannen geweest, eerst anno 1621, de 2de reyse 1624, den 9. Meert.

+ Den 5. July 2 stoute dieven gehangen op 't peerdevelt, 3 gegeeselt, daervan 2 gebrantmerckt.+ Den 11. July Jan Booy Sellebroer in de Buerkerck in de kelder doot gestickt van den stancken in het gegraven, dat hy selver geopent hadde. +Jul. 5. +Jul. 11.

+ Den 15. ende 16. dito het garnisoen incomen, 't voet ende peerdevolck. Den 24. hebben de Engelschen weder in de Peterskerck geleert, ende in de Katryne sal de academie sijn.+ Den 25. July opgetrocken: Ghysbert Peterssoon, Gerrit Janssen, Anthony de Gooyer, Johan+ Florissen. Den 26. July: Philips Ram, Dirck Jacobsen, Daniel Jelissen, Roelant Gerobulus.+ Den 27. July Willem Dircksen in de Weert, door de stadt getrocken. Den 28. in+ Lauwenrecht opgetrocken. Desen dach Vreeswijck gecasseert. Den 29. Vollenhoven. Den+ 5. Augustus Mansfelt door Wtrecht getrocken met wagens ende geldt. Den 9. Augusty het+ garnisoen gemonstert, 3 vanen ruyters ende 15 vendels voetvolck. Den 12. Mansfelt weder in Wtrecht geweest, doorgetrocken. +Jul. 15-24. +Jul. 25. +Jul. 26. +Jul. 27. 28. +Jul. 29. +Aug. 5. 9. +Aug. 12.

+ Den 16. Augusty een vrou van 3 soonen in de craam comen, in de Wittevrouwen steech, ende is doot met dese. +Aug. 16.

+ Den 23. vijftien vendels weder gemonstert, ende twee vanen Fransche ruyters, een Engelsche+ vaen ruyters. Den 28. Augusty Mansvelt weder door Wtrecht na boven. Den+ 25. September de soldaten weder met vendels gecomen. Den 28. September Tyman van Wee, ende Suylen gecomen. +Aug. 23. +Aug. 28. +Spt. 25. 28.

+ Den 10. October Jan Florissen burgermeester ende Deuverden bleven.

+ Den 13. een placcaet afgelesen aengaende Licenten. Den 16 Hendrick Budt begraven. +Oct. 10. +Oct. 13. 16.

+ Den 26. October een dieff gehangen. van 't hoff in de Katrynenkerck gebracht, aen de doctoren ende berbiers. +Oct. 26.

+ Den 30. October die Armynianen gestoort op het Janskerckhoff, tot de heer van der Horst. +Oct. 30.

+ Den eersten November het garnisoen gemonstert.

In 't letste deser maent vele Armynianen gepant, ende dat goet in 't erffhuys gebracht, +Nov. 1.

(1) Zie de commissie voor Prins Frederick Henrick, als Stadhouder over de provincie van Utrecht, *Utr. Plakaatb.* I. 166; als Gouverneur van Holland, Zeeland en West-Vriesland, AITZEMA, I. 386. *Groot Placaatb.* 1.

dat voor haer dueren geen gelt mocht gelden, want het niemant wilde copen van desen, ende is noch van de verstooringe op 't Peterskerckhoff in May.

Den 13. December Ysaack Fredrick begraven in de Buerkerck, daer menichte van Armynianen[+] medegingen.

[+]Dec. 13.

Op de wyse: *Wtrecht ydoon.*

I.

Wtrecht in 't sticht sijt ghy gelegen,
U cloeckheydt en trouwe en dient niet verswegen;
Want goede wacht
En borgers eendracht,
By nacht en dagen,
Kan een stadt bewaren
Voor het beswaren
Des vyants aenslagen.

II.

Wtrecht u eer
Moet ick nu gaen vermonden:
Hoe ghy nu weer
In trouheydt sijt bevonden,
Die men u nam
Over eenyghe jaren,
Doen men seer gram
U met volck ginck beswaren.
Een leger voor de stadt
Dat broch men daer seer radt
Om u soo te bedwingen,
En smeeten u ter neer
[+] Met alle u geweer;
Het ware vreemde dingen [+]1610. den 21 Meert.

III.

[+] Casseerden u
8 vendelen te samen, [+]Den 5 April.
En maeckten nu
4 vendelen met namen,
Die trocken maer
[+] Op om schoon te braggeeren,
Eens alle jaer [+]Den 23 July.
In costelicken kleeren,
Maer waeckten met een wacht
By dagen ofte nacht
In den tijt van 8 jaren,
[+] Doen cregen sy quartier
Weder in 't stadhuis fier [+]1617. den 1 October.
's Nachts te mogen voortvaren.

IV.

+ Daerna noch meer
Ginch men u oock toomen:
Zes vendels teer
Worden noch aengenoomen
By 't gernysoen,
Die in de stadt noch lagen.
De borger coen
Moste dit al verdragen,
Die sach men waecken saen
Al voor den Armyniaen,
't Is weert om te vertellen;
+ Maer de prins, seer valyant,
Maeckte haest aen een kant
Al dees snoode gesellen.

+In Sept 1617.

+Den 21. July 1618.

V.

+ Een ander wet
Ginck de prince maken,
Dat niet belet
Worden soud' uwe saken

+Den 24. July.

In u vryheidt,
Die weder te beërven
Als was geseydt,
In religie te sterven.
Men leerdt u 't suiver woordt,
Daer quam van allen oordt
+ Veel volcks om te hooren,
Ter predicatie stoudt; +Den 28. July 1618.
Men sach seer menichfout
Van veele vruecht oorboren.

VI.

U magistraet
Sach men doe weer oprechten,
Met goeden raedt,
U vier schutterye slechten.
+ Acht vendels vroom
Worden doen aengeschreven, +Den 17. Nov. 1618.
Seer wellecoom
Was 't den Prins aengegeven,
Die waken alle acht,
+ Met buerten op de wacht;
Het stadhuis, Nue en poorten +28. Meert 1625.
Sijn u weer toevertrouwdt,
Door gelooff, ionck en oudt
En dat in alle soorten.

VII.

Hierop men sach,
U monsteren te samen
Met goet verdrach,
+ Geroepen elck by namen,
Om recht bescheidt +Den 26. May 1619.
Te weeten wie daer waren,
Elck was bereydt;
Men sach u straks vergaren,
En trock met goet accoordt.
Elck vendel in sijn oordt.
Men sach lustich vier geven,
En trock doen weer na huys,
Met een sterck gedruys,
Die acht vendels verheven.

VIII.

Dees vendels acht
Sach men, al sonder falen,
Met goet eendracht,
Den Prins lustich inhalen,
Buyten die stadt
+ Togen hem te gemoete
Tot op het padt, +1620. den 2. Aug.
Daer sy hem heerlick groete,

Den tweeden Augusty
Quam door de burgery.
In 't jaer twintich gepresen
Geschiede dit seer goet,
Met eenen blyden moet,
Men sach het nooyt voor desen.

IX.

Noch meerder, siedt,
Moet ghy u selven *wagen*
In noodts verdriet
In dese quade dag*en*,
Voor 't vaderlant
[+] Noch eenen tocht te doene;
In trou bijstandt [+]1625.
Trecken in garni*soene*,
Na Zutphen en Doesborgh.
Moet gy *waken met sorch*,
Bevryden de landpalen,
Ter eeren van den *Prins*
Begeert van u dees winsch
Wie sou dat cunnen *smalen.*

X.

Daarop zijdt gy
Seer lustich ut ghetooghen,
Lyber en vry,
U vendelen trotsch vloogen
+ Ter poorten ut,
Met seer goede couragie. +25. Meert 1625.
Een groot geluydt
Van dese pelgrymatie
Sach men al in die stadt
Van wijff en kinders radt,
Om elck adieu te seggen.
Sy staken van het landt,
Reyckten maelkaer de handt,
't Was niet om te weerleggen.

XI.

In Meert.....
D'eerste drie vendels trocken
Stolsteech poort ut,
't Geschiede sonder jocken
Met pijp en trom,
Cruydt, loodt, en lonten branden,
Seer grooten roem,
De vendels in heur handen.
't Gheschiede met verstandt,
Al voor dat vaderlandt,
By Goods woort te bewaren,
Tot spijt van den vyandt
Sulck eendracht in ons landt,
Dat mogen wy verclaren.

XII.

Nu kan men sien trouheydt
Der borger daden,
Die veele lien
Met valsheydt gingen smaden,
Dat sy sochten
+ Den vyant in te halen,
En niet en dochten; +In de missive 1610. den 30.
Maer als verkeerden dwaelen Meert.
Haer lasterden onrecht.
Sy als getrouwe knecht
Bleven gedult in 't lijden,
En wachten met pazient
Dat alle haer ellend'
Keeren soud' tot verblijden.

XIII.

..... was daer
Noch 3 vendels marseerden

Een voor 2 jaer,
De ander weeder keerden;
Met blijdschap groodt
Sach men se weer incoomen,
En geenen noodt
En hadden sy vernomen.
De vrouwen waren bly,
Sy cregen aen haer sy
Die mans met vreuchde weder.
Sy quamen na de stadt
Met trom en vendels radt
Van boven tot beneder.

XIV.

Nu heeren schoon
Wilt doch ons borgers geven
Des wijsheyds loon,
Daerom sy wagen 't leven,
Tot allen tijdt.
Oock goeden cappeteynen,
Ende die met vlijdt
Oock gehoorsaem sijn reyne,

Op dat de borger....
Voorgestaen wordt in recht,
Door wijsheydt cloeck van raden,
Soo dat wy, met verstandt,
U dienen als een hant
In alle hare daden.

XV.

Nu sy gelooft te sijn,
In ander steden,
Elck voor haer hooft
Daer te waecken met vreden;
Laet haer weerom
In Utrecht, hare steden,
Met vendeltrom,
Oock soo optrecken meede,
Opdat de borger wacht
Niet en worde veracht
In stede ofte landen.
Sy sullen u met naem
Oock wesen gehoorsaem,
Tot spijt van ons vyanden.

XVI.

In de maand May
Weder drie vendels vloghen;
De leste bey
Sijn oock doen utgetoghen,
Met schip en schuyt,
Stolsteech en Wittevrouwen
Vol wagens ut,
Daer veel op ryden souwen.
Een vendel van de Weerdt
Dat worde meed' begeerdt,
Met die lesten te trecken.
Sy en hebben niet gefaelt,
Daer in oock eer behaeldt,
Sonder daermeedt te gecken.

Bijlagen.

Extracten uit het beschryvinge prothocol van de resolutien by de heeren staten 's lands van Utrecht op de beschryvingen genomen. 1610.

Jovis XXV. January 1610, post prandium.

Praesentibus: Berck, Rheede, Zuilen, Goyer, Houflaken, Geresteyn, Rysenburch, Moersbergen, Canter, Helsdingen.

De heeren burgemeesteren Canter ende Helsdingen verthoonen eene missive van dato den ij. February 1610, in 's Gravenhage by Syne Excell. gestelt aen Jonckh. Johan van Zuilen Heer van der Zevender, schout der stadt Utrecht, daer by Syne E. gelast wordt, omme de nyeuwe magistraet der stad Utrecht den behoorlijcken eedt van getrouwicheyt aff te nemen, ende deselve in officio te stellen. Verclaerende de voornoemde heeren burgemeesteren, dat sy dienvolgende den gewoonelijcken eedt gedaen hadden. Versochten alsulcx te verstaen, off de heeren genegen waeren met henluyden te besoignieren? Is haere E. daer op geantwoort, dat de heeren staten, gesien hebbende de voorsz. missive van Syne Exc., haer met de goede meyninge van die heeren staten generael ende Syne Exc., daer inne aengetogen, conformeeren, ende alsulcx te vreden sijn met henluyden te besoigneeren. Behoudende derselven heeren staten ende een yeders gerechticheyt.

Veneris XXVI. January 1610.

Praesentibus: Berck, Rheede, Zuilen, Goyer, Houflaken, Rysenburch, Geresteyn, Moersbergen, Canter, Helsdingen, Weede, Overmeer.

Alsoo by de staten van den lande van Utrecht geresolveert is, te remitteren ende af te stellen de resteerende helfte van het huisgelt, nu eenige jaren tot stuyr van de gemeine saecke geheven, sulcx dat den termijn, die vervallen soude Paesschen toecomende ende voortaen nyet betaelt en sullen worden, mitsgaders oock de generale middelen op 't gemael, tot noch toe by den burgers geen backers sijnde betaelt, sulcx dat 't selve nu Lichtmisse naest comende nyet verpacht, ende van dien tijt aff nyet betaelt sal worden; Soe wordt by desen den ontvangers van 't voorschreven huisgelt ende gemael, mitsgaders den collecteurs ende executeuren van der ghemeyne lands middelen gheordeneert, haer naer dien inhoud van desen te reguleeren, ende 't voorschreven huisgelt ende gemael nyet meer te maenen, innen ofte ontvangen. Ende aengaende de renten op 't

voorschreven huisgelt versegelt, sullen die voornoemde staten versorgen, dat die uyt andere der gemeyne lants middelen betaelt sullen worden. Gedaen 't Utrecht den XXVI. January 1610.

Is verstaen dat men de renten, op 't huisgelt gelicht, betaelen sal uyt de generale middelen.

De gecommitteerden der stadt Utrecht hebben seer ernstelijck versocht, dat men de vier wachtmeesters haer geweer soude doen afleggen, alsoe daeromme onlusten onder de burgerye ontstaen. Daerinne om beterswille bewillicht is tot naerder ordonnantie.

De geëligeerden ende ridderschappen sustineren, dat men de middelen op 't gemael binnen de andere steden ende ten platten lande, nae proportie van de verminderinge binnen Utrecht te doen, oock sal verminderen. Ende is 't selve alsoo behoorlijck bevonden.

De secretaris heeft wederomme eernstich versouck ende vermaeninghe gedaen, ten eynde de heeren staten believen haer te versien van een goet advocaet, alsoe het hem nyet mogelijck is, gelijck hy dickwijls geclaecht heeft, dien arbeyt langer alleen te dragen.

Martis XXX. January 1610.

Praesentibus: Zuilen, Berck, Eck, Goyer, Houflaken, Rysenburch, Geresteyn, Moersbergen, Canter, Helsdingen, Hardevelt.

Sijn eenighe harde kijffachtige propoosten gevallen, daer mede de vergaderinghe gescheyden is[1].

Mercury XXXI. January 1610.

Praesentibus: Zuilen, Berck, Goyer, Eck, Houflaken, Rysenburch, Geresteyn, Moersbergen, Canter, Helsdingen, Hardevelt.

Op 't aengeven van de heeren burgemeesteren der stadt Utrecht, versouckende datte henluyden den XXV. deser gegevenen [brief] verandert te worden, sonder eenyge extensie ofte clausule daerinne te gebruicken, maer dat die maer inne soude houden, met drie ofte vier woorden, dat de staten te vreden sijn met henluyden te besoigneeren: Is by de twee eerste staten geantwoort: dat datte behoorlijck aengestelt was, conform haerluyder meyninge, ende daeromme by deselve persisteerden. Daerop die voornoemde burgemeesteren verclaert hebben, dat sy nyet en verstonden henluyden eenyge acte van die staten nodich te wesen: Begerende daeromme, dat de voors. acte van den XXV. January gecasseert souden worden; Ende dat dit te geringh was om te difficulteren, datter noch al veel meerder ende swaerder saecken voor handen waeren, daer men hen in soude MOETEN accommoderen.

Op de memorie overgelevert by den cameraer van den Hinderdam, inhoudende eenyge gebreecken, die aen den Hinderdam noodich gerepareert dienen, is

(1) Dit is alles wat er over dien dag genotuleerd staat. Vergelijk daarmede de Kronijk, hierboven bladz. 12.

geappointeert: Die staten, gehoort het aengeven van den cameraer van den Hinderdam, ende daer uyt verstaen hebbende de nodicheyt deser reparatien: Ordonneren denselven cameraer, de reparatien hier inne gespecificeert te doen doen, ten meesten oirbaer ende minsten costen, sunderlinge regard nemende dat het hout goet sy, dat daertoe gebruyckt sal moeten worden.

Lunae V. February 1610.

Praesentibus: Zuilen, Berck, Goyer, Eck, Houflaken, Rysenburch, Geresteyn, Moersbergen.

Omme met Syne Excell. ende de heeren gecommitteerden van de heeren staten generael over de voorgevallene swaericheyden binnen Utrecht te communiceren, zijn gecommitteert de heeren Berck, Goyer, Rysenburch ende Moersbergen, met den secretaris Ledenberch.

Op 't aengeven van den subst. secretaris der stadt Utrecht, Cornelis de Goyer, nopende 't verlengen van den Bêdach, ter oorsaecke van de peerdemerckt: Is goetgevonden die acht dagen langer uyt te stellen, ende die steden ende officiers daervan te adverteren.

Martis VI. February 1610.

Praesentibus: Berck, Zuilen, Rheede, Goyer, Eck, Houflaken, Rysenburch, Moersbergen, heer van Amerongen, Geresteyn, Canter, Helsdingen, Weede, Overmeer, Hardevelt, Peter Franssen, Grootvelt ende meer andere van Amersfoort.

Op de memorie van de vrouwe van St. Servaes is geappointeert: Die van de ridderschappe consenteeren ende authoriseeren de remonstrante, ten fyne als in desen, tot laste van den convente, op losrente tegen den penninck XX ofte XVIII, te lichten die somme van duysent Carolus gulden, mits dat deselve soe haest weder affgelost worden als mogelijck welen sal.

Omme Syne Excell. van sijn logement tot in de vergaderinge te conduiseren, sijn gecommitteert de heeren Goyer, Moersbergen ende Canter.

Compareerde Syne Excell. mitsgaders de heeren gecommitteerden van de heeren staten generael, ende hebben overgelevert haere brieven van credentie van de H.M. heeren, die staten generael der Vereenigde Nederlanden. Ende, nadat deselve gelesen waeren, hebben gedaen de begroetenisse van wegen de heeren staten generael, met aenbiedinghe van alles goets, ende voorts, dat Syne Excell. ende haere E., op 't versouck van de heeren staten van Utrecht, ende door last van de H.M. heeren staten generael, alhier gecomen sijn, omme de ontstaene commotien ende misverstanden, 't haerer aller leetwesen binnen Utrecht verresen, te assopieren, daertoe sy bereyt sijn, alle vlijt ende neersticheyt aen te wenden, ten eynde 't selve soo haest mogelijck geschieden mag; alsoe de heeren staten generael verstaen, dat 't selve met den eersten dient gedaen, om die quade ende wangunstigen de hope te benemen, van yet argers in den staet van desen lande ende de religie te molieren. Versochten, dat die staten middleretijt op de consenten wilden resolveren, ende de generale middelen in de provincie van Utrecht esgalieeren met die van de andere provintien. Recommendeerende sunderlinge 't consent tot subsidie van die saecke van Cleve, daer aen dese landen soe veel gelegen is ten aensiene van situatie ende nabyheyt, besettende twee der voornaemste rivieren, als om de behoudenisse van den pas ende traffijcque op Duytschlant, ende sunderlinge dat nyet en diene te comen aen den huyse van Oostenrijck. Begeerden op alles spoedige resolutie, ende dat die staten haer gecommitteerden ter vergaderinge van de heeren staten generael wilden seynden,

daermede die quaede geruchten van dese commotie by de coningen van Vranckrijck ende groot Bretaigne, ende andere princen ende republijcque, met dewelcke deze landen in alliantie sijn, grotelijkx sullen cesseren, ende eenen yegelijcken geloven, dat dese misverstanden den staet van den lande nyet en raecken, ende van geen importantie en

sijn. Waerop Syne Excell. ende den voornoemde heeren gecommitteerden geantwoort is: Dat hare compste den staten seer aengenaem is, dat sy daeromme Syne Excell. ende de heeren gecommitteerden bedancken, voor dat sy die moeyten van hier te comen, in desen moeyelijcken ende onbequaemen wintersaisoene aengenomen hebben, ende op haere propositie soo spoedelijcken sullen resolveren, als mogelijck wesen sal.

Mercury VII. February 1610.

Praesentibus: Berck, Zuilen, Goyer, Eck, Houflaken, heer van Ameronghen, Rysenburch, Moersbergen, Canter, Helsdinghen, Weede, Overmeer, Hardevelt, Peter Franssen ende anderen van Amersfoort; Breul, Vonck van Rhenen, N. van Wijck, Zas van Montfoort.

Op 't aenhouden van den secretaris, omme geadsisteert te sijn van een goet advocaet, is geseyt dat men 't selve loopende dese beschryvinge sal affdoen.

Is gecompareert Johan Dier, pander van den hove, ende heeft geinsinueert twee arresten op de heerlickheyden van den grave van Cuylenburch, in den lande van Utrecht gelegen. Daerop hem geseyt is: dat hy levere copie van die acte ende appointen met syne relatie.

Op de requeste van die waersluyden van den Diemerdijck, is geappointeert, ten fyne als in desen: Worden versocht ende gecommitteert de heeren van Loenersloot ende meester Peter van Leeuwen, raedt in den hove provinciael van Utrecht, sonder dat men verstaet hiermede te willen treden in eenyge nyewicheden van wtlegginge den Hinderdam ende anderen, in desen aengetogen.

Veneris IX. February 1610.

Praesentibus: Berck, Rheede, Goyer, Zuilen, Eck, Houflaken, Rysenburch, Geresteyn, Moersbergen, Canter, Helsdingen, Buth, Weede, Hardevelt, Peter Franssen ende anderen van Amersfoort; Breul, Vonck van Rheenen, Ommeren van Wijck, Zas ende Jan Jorrissen van Montfoort.

Sijn gecompareert de heeren Jor. Joost van Ghiessen, amptman van Bommel ende Tielreweert, doctor Sebastiaan Egberts, gewesen burgemeester der stadt Amsterdam, ende nu gecommitteerde raedt van de heeren staten van Hollandt, Aelbert Joachim, gecommitteerde ter vergaderinge van wegen de heeren staten van Zeeland, Ristre van Ringie, grietman van Westongerdeel, raedt van state, ende George de Bye, heere van Albrantswaerdt, thesaurier generael van de Vereen. Nederl., gecom. van de H.H. staten generael, ende versochten: Dat dese vergaderinge niet nae gewoonte soude willen vertrecken, maer by den anderen blyven, tot dat het besoigne afgedaen mochte worden. Daerop haere E. geantwoord is, dat men 't besoigne vordert en vorderen sal soo veel mogelijck, maer dat de staten noodzakelijck morgen ende maendach 't huys moeten wesen, om rapport te doen, dan dynsdage 's morgens vroech weder hier sullen sijn.

Veneris IX. February 1610, post prandium.

* 1. Copie eener missive van de staten generael, op onderstand voor Cleve aendringende, in dato Decemb. 1609. N.S.

* 2. Copie eener missive van de staten generael, in dato 4 January 1610. N.S. over het zelfde onderwerp.

Martis XIII. February 1610.

* Verdiepinge van de Eem. - Advocaet.

Mercurii XIV. February 1610.

Praesentibus: Berck, Rheede, Zuilen, Goyer, Eck, Houflaken, Rysenburch, heer van Ameronghen, Moersbergen, Geresteyn, Canter, Helsdingen, Overmeer, Weede, Hardevelt, Peter Franssen ende anderen van Amersfoort, Breul, Vonck van Rheenen, ende van Wijck, Zas van Montfoort.

Op de requeste van de vrouwe douwagiere van Zuilen, ende de heere schout deser stadt, nopende de surprinse van de Lombard, sal men de saeck houden in state drie ofte vier dagen, omme die te ondertasten ende met den anderen naerder te spreecken.

Mercurii XIV. February 1610, na den noen.

Praesentibus: Berck, Rheede, Zuilen, Goyer, Eck, Houflaken, Rysenburch, Moersbergen.

Is de advocaet Cuyck binnen ontboden, ende versocht, den geëligeerden ende ridderschappen voor behoorlijck salaris te dienen in sommige saecken, daer inne sy hem sullen begeeren te gebruycken, tot voorstant van haer ende der lands gerechtichheit. Daer inne hy bewillicht heeft.

Daer naer is gelezen de requeste van de weduwe van den overleden heere schout, mitsgaders van den jegenwoordigen schout, nopende het overschot van de Lombart, met het contract in den jaere 1597, tusschen de magistraet der stadt Utrecht, ende den Lombard gemaeckt, omme eene bequaeme deductie daer op te maecken.

Sijn oock gelesen de poincten by de acht borgerhopluyden aen de magistraet overgegeven, ende voorts by de magistraet aen Syne Excellentie, ende by deselve Syne Excellentie den staten ter handen gestelt, ende eenyge annotatien daerop gedaen.

Beschryvinge jegens dynsdach den VI. february 1610.[1].

I.

Omme te committeeren een bequaem persoon, wesende van de gereformeerde religie, tot advocaet van de staeten.

II.

(1) De beschrijvingsbrieven, in het Netboek voorkomende, zijn van kleine aanteekeningen vergezeld, die grootendeels in de dagelijksche hier medegedeelde protocollen, worden herhaald, wij gaan dus de ougste stilzwijgend voorbij.

Item omme te hooren lesen de poincten by de borgerhopluyden ende gecommitteerden van de burgerye aen de magistraet der stadt Utrecht overgelevert ende daerop met Syne Excell. ende de heeren gecommitteerden de H.M. heeren staten generael te adviseeren.

III.

Item omme te disponeren op de poincten begrepen in voorgaende beschryvinge.
den I. Febr. 1610 Gedeput.

Jovis XV. February 1610.

Praesentibus: als op 't II. point.

Is gelesen de missive van de heeren staten generael van den XXII. February 1610, stilo novo, nopende de legatien in Vranckrijck ende Groot-Bretaignen.

Jovis XV. February 1610.

Praesentibus: Berck, Goyer, Rheede, Houflaken, Rysenburch, heer van Ameronghen, Moersbergen, Geresteyn.

Gelesen de requeste van de vrouwe weduwe van den heere schout Za. Ende van den jegenwoordigen schout van Utrecht, dolerende over de ordonnancie des magistraets van Utrecht tegens hemluyden gegeven, nopende de restitutie van het overschot van de Lombard, ende goetgevonden, Syne Excell. by schriftelijcke deductie te doen verstaen 't recht van de staten ende usantien tot noch toe geobserveert, met versoeck, dat Syne Excell. gelieve die van de magistraet te bewegen, met haere proceduren op te houden, ofte emmers vry te laeten den wech van justitie, ten eynde die voornoemde heere schout hem mach addresseeren aen den hove, met adjunctie van den procureur generael voor 't interest van de domeynen.

Ende omme 't selve aen Syne Excell. over ende mede aen te dienen, dat by de twee eerste staten ende vier steden gecommitteert is, omme met Syne Excell. te confereeren op de voorgevallene swaericheyden binnen Utrecht, sijn gecommitteerd de heeren de Goyer ende van Geresteyn.

Syne Excell. is op syne begeerte ter handen gestelt de reeckeninge des heeren van Braeckel.

Vrydach XVI. February 1610.

Sijn de gecommitteerden van de geëlegeerden ridderschappen ende de steden in conferentie geweest met Syne Excell. ende gecommitteerden van de heeren staten generael, ende sal de heer Joachim seynden het abbregè van de poincten by de borgerhopluyden overgegeven, omme daerop gebesoigneert te worden. Oock te doen schryven de instructie voor de ordinaris gedeputeerden ten tyde van Mr. Floris Thin gemaeckt.

Veneris XVI. February 1610.

Praesentibus: Berck, Rheede, Goyer, Eck, van Houflaken, Rysenburch, heer van Amerongen, Geresteyn, Moersbergen, Hardevelt, Peter Franssen, Breul, Vonck van Rhenen, Cleef, Ommeren, van Wijck, de Man, Zas van Montfoort.

Gehoort het aengeven van den secretaris Leerdam, nopende datte die magistraet van Utrecht begeert van de twee eerste staten: Is goetgevonden 't selve te overwegen met Syne Excell. ende de gecommitteerden van de heeren staten generael. Ende ingevalle die goetvinden, dat de versochte acte volgende 't concept van de magistraet gegeven worde, dat men sich alsdan daermede sal conformeren. Ende sijn inne 't geene voorscreven is Syne Excell. ende gecommitteerden te communiceren, gecommitteerd de heeren Eck, Houflaken ende Moersbergen met den secretaris.

Zabath XVII. February, post prandium.

Praesentibus: Berck, Goyer, Eck, Houflaken, Rysenburch, heer van Ameronghen, Geresteyn, Moersbergen, Hardevelt, Peter Fransen, Breul, Vonck, Cleef, Ommeren, Zas.

De gecommitteerden, desen morgenstont by Syne Excell. ende gedeputeerden van de heeren staten generael geweest sijnde, rapporteeren, dat sy het concept van de acte by den secretaris Leerdam gisteren overgebragt, die de magistraet begeert van de twee eerste staeten Syne Excell. ende die voorschrevene gedeputeerden hebben gecomuniceert, ende dat deselve, insiende de tegenwoordige gesteltenisse van den tijd ende saecken, goetvinden: Dat men die van de magistraet de voorsz. acte accomodeere; daer mede de heeren staten haer geconformeert hebben. Ende is de voorsz. acte die van de magistraet van Utrecht, comform haer eygen concept, gegeven, luydende als volcht:

Die twee leden van de staten enz. Gesien hebbende de nominatie, by de gemeente van Utrecht ofte hare gecommitteerden gedaen, ende approbatie by Syne Excell. als stadhouder met advijs ende bewillinge van de staten generael daer op gevolcht, approbeert ende ratificeeren deselve voor soo veel in hun is, ende des noot sy. Den XVII. Febr. 1610.

Is gelesen de nominatie van de magistraet tot Rhenen, ende daerop geadviseert.

Mercury XI. Aprilis 1610.

Praesentibus: Berck, Schade, Eck, Goyer, heer van Ameronghen, F. van Houflaken, Geresteyn, Hardevelt, Vonck, Adriaen Dircks van Rhenen, Ommeren van Wijck.

Is herlesen de capitulatie tot Jutphaes gemaeckt. Ende sijn gecommitteerd de heeren de Goyer, de heer van Houflaken, ende uit elck van de cleyne steden eene, omme de heeren van den staten te versoucken, dat haer Ed. gelieve by de handt te nemen de voldoeninge van de voorschreven capitulatie, ende nopende de bewaernisse van de stad Utrecht ende wachte derselve conform de resolutie van de H.M. heeren staten generael.

Deselfde sijn mede gecommitteerd omme Syne Excell. graeff Ernst van Nassau te saluteren, ende met Syne Excell. te communiceren, nopende de bewaernisse van de stadt van Utrecht, ende de wachte derselve, al conform de resolutiën van de H.M. heeren staten generael.

Capitulatie te jutphaes.

‘Alsoo Syne Excell. Graef Henrick Nassau ende den raedt van state, door last ende authoriteyt van de H.M. staten generael gecomen wesende tot Jutphaes, voor Utrecht, tot rechtinge van de alteratie tot Utrecht verresen, daeromme tot diverse reysen mette gedeputeerden van de burgemeesteren en schepenen ende raedt derselve stadt, in serieuse communicatie geweest sijnde, deselve gedeputeerden onlancx daerom waren vertrocken, aen die voorschreven staten generael, dewelcke op haer aengeven gelet

hebbende, Syne voorsz. Excell. graef Hendrick ende raedt van state heure resolutie hebben overgeschreven; Soo eest: dat volgens deselve resolutie van H.H.M. de voorsz. Syne Excell. ende raedt van state verclaeren mits dese: dat alle 't gheene sedert den XXI. January, stilo veteris, lestleden ende oyt te voren in deselve stadt, uyt saecke van de beroerte, is gepasseert, van wegen den heeren staten generael ende staten van Utrecht sal worden

gestelt in volcomen vergetinge, ende gehouden als nyet ghesciet, ende dat nyemand, van wat qualiteyt ofte conditie hy sy, in persoon ofte goederen, ter oersaecke van dien sal worden agterhaelt, misseyt ofte misdaen in eenyghe manieren. Dat mede de heeren staten van Utrecht, leden ende officiers van dien ende de magistraet derselve stadt sullen by eenen yegelijck worden behoorlijck erkent ende gerespecteert, sonder deselve met woorden ofte wercken eenigzins te roeren ofte molesteren, als p. pine van als pertubateurs der gemeene ruste aen lijf ende goed gestraft te worden; improberende alle 't geene dat ter eenre of andere syde, by woorden ofte schriften, injurieuselijcken is wtgeworpen. Voorts, dat ook voor Remigy toecomende geene veranderinge in de magistraet en sal worden gedaen, mits dat de questieuse poincten ten wedersyden gemoveert, sullen gestelt worden tot kennisse ende decisie van de heeren ambassadeurs der coningen van Vranckrijck ende Groot-Brittanien, van de Ho. Mo. heeren staten generael, Syne Excell. ende den raedt van state. Dat de magistraet van Utrecht oock heure gedeputeerden sullen senden in de vergaderinge der voorschreven heeren staten van Utrecht, gelast omme mette andere leden van de staten van Utrecht te besoigneren ende resolveren, 't sy of sy binnen oft buyten deselve stadt heure vergaderinge houden. Ende dat solemnele acten van submissie te wedersyden binnen Utrecht sullen ingestelt werden. Oock dat de compaignien onlancx binnen Utrecht opgeroepen, sullen terstond afgedanckt worden, ende dat in deselve plaetse ter verseeckertheyd der stadt, agt compaignien in de stadt sullen ontvangen worden, boven de twee compaignien, die onlancx daeruyt getrocken sijn. Actum VI. Aprilis 1610.

Interpretatie van zeker artikel.

‘Gehoort 't geene desen namiddach by de heeren gedeputeerden der stadt Utrecht is geproponneert, Syne Excell. graef Hendrick ende raed van state, verclaeren: dat in de instructie hem by de Ho. Mo. heeren staten generael tot dese expeditie gegeven, nyet een woord, veel min eenigen last, is gegeven van eenyge forten binnen ofte omtrent de stad Utrecht te maecken, noch ook van de burgerye te ontwapenen, dat sy ook, noch voor, noch nae, daer van noch eenyge vermaninge en hebben gehoord. Ende dat de compaignien, die daer binnen sullen trecken, sullen sijn sulcke soo die nu sijn ende te velde gebruickt worden.’

Approbatie der staten.

De staten 's lands van Utrecht gesien de bovengeschreven capitulatie ende interpretatie van Syne Excell. prince Hendrick van Nassau ende de raedt van state, hebben deselve alle haere pointen geapprobeert, ende geadvyseert, gelijck sy die approberen ende advyseeren by desen, verclaerende insgelijcken haere meyninge nyet te wesen: dat in ofte omtrent de stadt van Utrecht eenich casteel ofte fort geleyt, ofte dat de burgers ontwapent sullen worden. Gedaen in den dorpe Jutphaes, den XXVIII. Martii 1610, stilo veteri.

Approbatie van de magistraet.

‘Gesien by de magistraet der stad Utrecht de bovengeschreven resolutie ende respective verclaeringhen, ende mede gelet op de acte van de H.M. heeren staten generael der Vereenichde Nederlanden, in dato IV. Aprilis 1610, waerby die gedeputeerden der stad Utrecht veraffge-

scheyt worden, dat sy hemluyden souden hebben te transporteeren naer Jutphaes, by Syne Excell. graef Hendrick van Nassauwen, den raedt van staten ende den heeren staten van Utrecht, omme aldaer, op het geproponeerde van de voorschreven gedeputeerden, antwoort ende bescheyt te ontvangen, 't welck mette voorsz. resolutie ende acte van verclaeringhe geschiet is: Hebben, nae voorgaende communicatie mette agt borgerhopluyden ende de burgery tot crijgsraed gecommitteerd, de bovengeschreven resolutie ende acte van verclaeringe aengenomen ende gheaccepteert, gelijck sy deselve aennemen ende accepteeren by desen. Actum ter vergaderinge van den rayde der stad Utrecht, op den stadhuyse aldaer, op den XXIX. Marty 1610, stilo veteri. My secretaris present. J. DE LEERDAM.

Ende, alsoe de staten op 't accoord tot Jutphaes gemaeckt nu weder in de stad gecomen sijn, is goetgevonden, dat de eerste vergaderinge van de staten dese reyse geleyt sal worden door den raed van state.

Jovis XII. Aprilis 1610.

Praesentibus: Schade, Zuilen, Goyer, Eck, Houflaken, H. van Ameronghen, Rysenburch, Geresteyn, Canter, Helsdinghen, Buth, Hardevelt, Vonck, Adriaen Dircks van Rheenen, Ommeren van Wijck, Corn. secretaris van Montfoort.

Sijn gecompareert de heeren rayde van state, naemelijck de heeren Caldenbach, Bor, van Ameronghen, Crus, de Bye ende Huygens, ende hebben eerst gerecommandeert het aennemen van de compaignie van den cappitein Setton, de quote van Cleeff ende 't aennemen van den staet van oorloge.

Hebben daernaer versocht: dat de heeren staten van Utrecht ende magistraet haer willen disponeren tot eenicheyt ende onderlinge vruntschappe met den anderen, ende committeeren, die haer in den Haeghe sullen vervoegen, omme te vorderen de decisie van de differentiale poincten, aen de heeren staeten generael gesubmitteert.

Is geresolveert ende geantwoordt: Dat men, nopende de compagnie van Setton ende andere compagnien, mitsgaders 't secours van Cleve lasten sal, de gecommitteerden ter vergaderinge van de heeren staten generael te seynden, omme daer aff metten heeren staeten generael te handelen.

Ende aengaende de poincten differentiael: Dat men verhoopt hem tot eenicheyt te sullen begeven, ende van meyninghe is te committeeren, die de uytinghe van dien in den Haghe sullen vervolgen. Die van der stadt hebben nopende de commissie rapport genomen tot morgen.

Op de missive van de heeren staten generael, nopende 't redres van den cours van den gelde, is verstaen: Dat men, omme daer over te besoigneren, lasten sal den gheenen die van wege dese provintie aldaer is comparerend.

Jovis XII. Aprilis 1610, post prandium.

Praesentibus: Schade, Zuilen, Goyer, Eck, H. van Ameronghen, Houflaken, Rysenburch, Geresteyn, Hardevelt, Vonck, Ommeren, Johan Jorissen van Montfoort.

Gedelibereerd op de propositie van den rayde van state, omme te committeeren tot vervolch van den pointen differentiael, verbleven ter decisie van de heeren staten generael, is goetgevonden:

Voor alle andere besoignes, de pointen differentiael te doen videren, ende omme haer tot dien fyne neffens den raedt van state in den Haghe te vervoughen, ende de gerechtigheyt van de staten te remonstreren, sustineren ende voorts te doen dat tot meeste verseeckertheyt, rust ende eenicheyt strecken mach; sijn gecommitteerd de heeren Schade, Goyer, de heeren van Ameronghen ende van Houflaken, ende geresolveert: Dat men schryven sal aen de vier steden, ten eynde haer E. gelieve mede te committeeren, die gheenen die sulcx geweest sijn ofte anderen in haer plaets. Ende is de secretaris gelast ende gecommitteert, met de voorschreven heeren ten fyne voorseyt, te reysen ende besoigneeren, die oock tot haerluyden assistentie sullen versoecken de advocaet Mr. Thyman van Cuyck.

Sijn gecommitteerd de heeren Eck ende de secretaris, omme den rayde van staten de voorschreven resolutie te adverteeren.

Veneris XIII. Aprilis 1610.

Praesentibus: Schade, Zuilen, Goyer, Eck, Houflaken, heer van Ameronghen, Rysenburch, Geresteyn, Canter, Helsdinghen, Buth, Hardevelt, Vonck, Ommeren, Adriaen Dircks van Rhenen, Jantsonii van Montfoort.

De heeren gecommitteerden van de stadt Utrecht gevraecht, off by de magistraet derselven stadt gecommitteert is, om te bevorderen de decisie van de pointen differentiael, daerop haere E. gisteren rapport genomen hadden. Is daerop by haer E. verclaert: dat 't compromis eerst moet worden ingestelt. Ende dat sy alvorens begeeren, dat op 't point van de beschryvinge, omme te committeeren ter vergaderinghe van de heeren staten generael, gedisponeert worde. Ofte dat de heer van Moersbergen gehouden sal wesen, in de vergaderinge van de heeren staten generael, op te staen, als van de quaestieuse poincten gehandelt sal worden, mogende lyden dat hy in andere saecken sal blyven sitten. Ende dat sy anders in 't compromis nyet en begeeren te consenteeren, dan met die conditie.

Compareert den raedt van state, ende versouckt te verstaen off de heeren staten gecommitteert hebben, omme de uytinghe van de pointen differentiael in den Haghe te bevoirderen, volgende de gedaene submissie. Is daerop by de twee eerste staten verclaert, dat sy de haeren sullen gereet hebben. Die van der stadt hebben verclaert, als hier boven geteyckent is. Ende is den raedt van state versocht, het compromis te willen concipieeren, d'welck by haer E. aengenomen is.

Andermael by den raedt van state omgevraecht, is dese mael ende om gevoegelijckheidswille geconsenteert, dat die heer van Moersbergen sal opstaen, als men ter vergaderinge van de heeren staten generael van die poincten differentiael sal handelen, ende anders nyet.

Is geordonneert de uytschryvinge van de quotisatie, ende 't selve gedaen te worden naer ouder gewoonte. Quotisatie.-

Veneris, XIII. Aprilis 1610.

Praesentibus: Schade, Zuilen, Goyer, Eck, van Amerongen, Rysenburch, Canter, Helsdinghen, Buth, Vyanen, Hardevelt, Bouck, Ommeren, Adriaen Dirckszoon van Montfoort.

De raedt van state communiceert 't concept van de acte van compromis, gementioneert in de capitulatie tot Jutphaes gemaeckt. Luydende als hier nae volcht:

‘Alsoe, in de maent January voorleden, binnen de stadt van Utrecht seecker alteratie ontstaen, ende oversulcx tusschen de heeren staten 's lands van Utrecht te eenre, ende de alsdoen gestelde magistraet ter andere syden, seeckere differenten sijn verresen, totter welcken beslichtinge eerst by Syne Excell. met eenyge gecommitteerden, soe uyt de vergaderinge der H.M.H. staten generael als raedt van state, binnen de voorschreven stadt Utrecht ghearbeyt sijnde, corts daernae noch binnen de stadt Woerden de heeren ambassadeurs van de coningen van Vranckrijck ende Groot-Britanien, de H.M. heeren staten generael, Syne Excell. ende raedt van state gecomen sijn. Daer alsdoen (daertoe beschreven sijnde) mede compareerde die geëligeerde ridderschap ende gedeputeerden der stadt ende steden van Utrecht, welcke geëligeerde ridderschap ende oock de vier steden alsdoen bewillichden, alle de differentiale poincten te submitteeren, ter decisie van de voorschreven heeren ambassadeurs der H.M.H.H. staten generael, Syne Excell. ende den raedt van state. Ende dat oock eyntlijck noch de voorschreven magistraet ende gemeente der stadt Utrecht mede daer toe bewillicht hebben. - Soe eest: dat volgens d'acte van accoordt by Syne Excell. graef Hendrick van Nassau ende de voorschreven raedt van state, (als by de H.M. heeren staten generael tot rechtinge der voorschreven alteratie gecommitteert sijnde) van den VI. deser maent Aprilis, ende by de heeren staten 's lands van Utrecht den XXVIII. Martii, ende de magistraet derselve stadt den XXIX. Martii 1610, beyde stilo veteri, geapprobeert. De voorschreven heeren staten 's landts van Utrecht, ende de voorschreven magistraet der stadt Utrecht, soe voor hun, als voor de gemeente derselver stadt, verclaert hebben ende verclaeren by desen vrywillichlijck, dat sy alle alsulcke differenten ende quaestien als ter wedersyden mogen sijn gemoveert, ende dewelcke onder behoorlijcke signaturen of anderen volcomen last sullen worden gespecificeert ende geëxhibeert, gantsch ende geheellijck, submitteren ende stellen tot volcomen kennisse, decisie ende beslicht van de voorsz. heeren ambassadeurs van de voorschreven hoochgemelde twee coningen, de H.M. heeren staten generael, Syne Excell. ende raedt van state. Belovende op eer ende vromicheydt t'allen tyden van weerden te houden, naetecomen ende stricktelijck te achtervolgen, alle 't gheene by deselve alsoe geordonneert, uytgesproken ofte gedecideert sal sijn.’

Daerop die van der stadt Utrecht insisteren, dat de poincten differentiael ter wedersyden gespecificeert ende gewisselt behoren te worden. Die geëligeerden riddderschappen ende steden seggen, nyet dienlijck noch van node te wesen, die specificatie alhier binnen Utrecht te doen, om in geen nieuwe alteratie ende onlusten te geraecken. Dat die poincten differentiael heur genouch bekent ende verclaert sijn, by het doen van de submissie binnen Woerden. Dat de heeren staten generael by dese saecken mede geintresseerd sijn, ende dat het die van der stadt nyet prejudicabel en is, dat het in den Haghe geschiedt, alsoe de heeren staten generael discreet genouch sijn, omme henluyden op alles te horen. Daerop sy versocht hebben copie van 't geconcipieerde compromis, mitsgaders acte van dat de heer van Moersbergen opstaen sal, als men van de differentiale poincten handelen sal, omme morgen te thien ure den raedt daerop te doen laeden, ende t' elf uren rapport te doen.

Zabath XIV. Aprilis 1610.

Praesentibus: Schade, Zuilen, Goyer, Eck, H. van Ameronghen, Houflaken, Rysenburch, Geresteyn, Canter, Helsdinghen, Buth, Ommeren, van Wijck, Jantsonii.

Is wederomme gecompareert de raedt van state, ende heeft versocht, dat de heeren staten haer souden willen accommodeeren in 't accepteeren van het compromis, gelijck 't selve by den raedt van state is innegestelt. Daerop by de gecommitteerden van de stadt Utrecht is overgelevert seeckere acte van resolutie, innehoudende als hier na volcht:

'De magistraet der stadt Utrecht, gehoord hebbende het rapport van Jonker Dirck Canter ende van Henrick van Helsdinghen, burgemeesteren, mitsgaders Henrick Buth, schepen der stadt Utrecht, op gisteren ter vergaderinge van de E.M. heeren staten 's lands van Utrecht, by de magistraet gedeputeert, ende hooren lezen hebbende het dubbelt van de acte van submissie, by de E.M. heeren rayden van state geconcipieert, ende in de voorsz. vergadering overgegeven, verclaren wel te vreden te sijn de poincten differentiael, te wedersyden gemoveer, in conformité van 't verdrach in Jutphaes gemaeckt met Syne Excell. prince Hendrick van Nassauwen ende die E. heeren rayden van state te submitteren, ende daervan te passeren acte, in sulcke vorme als die by de heeren rayde van staten geconcipieert ende overgelevert is, uytgesundert, dat in de voorsz. acte nyet gebruyckt en sal worden de qualité van de heeren staten 's lands van Utrecht in 't geheel, maer alleen van de twee leden ende cleyne steden. Ende dat oock de cleyne steden, gesien hebbende de poincten differentiael, by de magistraet gemoveert, sullen hebben verclaert in wat poincten sy hemluyden tegens de magistraet ofte tegens de twee eerste leden van staten in 't submitteeren party souden houden, om 't selve, gesien de voorschreven acte van submissie, daernae gedresseerd te worden. Dat oock, alvorens de voorschreven acte van submissie te passeren, de voorschreven twee leden gehouden sullen wesen, de magistraet te geven de poincten differentiael, die haer E. aen haer syde gesubmitteert souden willen hebben, gelijck haer E. opening gedaen is van de poincten differentiael, by de magistraet ende gemeente gemoveert, ende die de magistraet te vreden is noch andermael over te leveren, opdat nyet alleen de magistraet hebbe te overwegen, offt soodanige poincten als verthoont sullen worden in 't compromis mogen worden getogen dan nyet, maer dat sy oock hebbende competenter tijt daer tegens met haer defentie gereet mogen comen voor de heeren ambassadeurs, de H.M. heeren staten generael, Syne Excell. ende de heeren rayden; gelijck apparantelijck gereet sullen comen, de voorschreven twee leden van de staten tegens de poincten differentiael, by de magistraet ende gemeente der stadt Utrecht gemoveert, protesterende, by weygeringe van 't geene voorschreven is, dat aen de magistraet nyet en ontbreeckt, dat de submissie geen voortganck en heeft. Soo nyemant gehouden is te submitteeren 't geene voor hem wort verborgen, ende daertegens hy geen defensie en can genieten. Aldus geresolveert op den stadhuyse t' Utrecht desen XIII. Aprilis 1610. Onderteeckend J. DE LEERDAM.'

Ende nadat de voorschreven acte gelesen was, soo is by den staten gepersisteert by den concepte van den compromisse ende voorgaende resolutie, omme de saecke voorts in den Haghe te vervolgen.

Lunae Ultima May 1610.

De gecommitteerden, uyt den Hage wedergecomen, hebben rapport gedaen van haer gebesoigneerde aldaer, daer op sy bedanckt sijn van de moeyten in desen aengenomen.

Op de instantie van den secretaris, ten eynde de staeten haer souden willen versien van een goet advocaet, verclarende dat hy door de langdurige gepasseerde swaere besoignes in syne dispositie ende gesontheyt soe geswackt vonde, dat het hem nyet mogelijck is langer sonder advocaet te continuéren. Is belooft dat men er eerst daer opletten, ende een goet advocaet sal sien te becomen.

Den raedt van state, zaterdach lestleden door speciale last van de H.M. heeren staten generael der Vereenichde Nederlanden, ende volgende derselven resolutie, met advijs van de heeren ambassadeurs der coningen van Vranckrijk ende Groot Bretaignen, mitsgaders van Syne Excell. ende den raedt van staten genomen, die opgeworpen magistraet gedestitueert, ende de oude magistraet geristitueert hebbende, verclaren: Gelast te wesen, omme in alles vordere ende sulcke ordre te stellen, als tot conservatie van de wettige authoriteyt ruste ende welvaert van de stadt ende lande van Utrecht, ende de goede burgery ende inghesetenen van dien bevonden sal worden te behoireeren, versouckende dat de heeren staten souden gelieven eenyge uit den haeren te committeren, daermede haere M. soude mogen communiceeren. Waerop gedelibereert, sijn op 't versoeck, ende ten fyne voorsz. gecommitteert: de heeren Berck, van Houflaken, van Moersbergen, ende die burgemeesteren Rysenburch, Both ende Hardevelt, met den secretaris van de staten.

Veneris XI. May 1610.

Die staten van den lande van Utrecht eenyge reizen vergadert geweest sijnde, omme 't saemenlijck te disponeeren op de differentiale poincten voor de H.M. heeren staten generael gemoveert, ende bevyndende dat 't selve by henluyden qualijcken was worden gedaen, sijnde nogtans alle die leden van de staten 's landts van Utrecht tot onderlinge lieffde, eenicheyt ende vrede genegen, hebben, tot meerder vorderinge ende vasticheyt van dien, goetgevonden, dat de voorsc. differentiale poincten, volgende de submissie, by de E. heeren rayden van state werden gedecideert. Versouckende deselve heeren rayden van state, dat haer gelieve de heeren ambassadeurs, de H.M. heeren staten generael ende Syne Excell. daervan, door yemant uit haer E. midden, rapport te doen doen, ende te versoecken authorisatie op haer E. omme de voorsc. decisie te mogen doen, sulcx als haere E. ten meesten verseeckertheyt, ruste ende welstand van den geunieerden landen in 't generael, ende van de provintie ende stadt van Utrecht in 't particulier sullen bevinden te behoren. Belovende de voornoemde staten ende magistraet der stadt Utrecht, in goeden trouwe te sullen onderhouden ende naecomen, by eenen yegelijcken dien 't behoort, alle 't geene by den voornoemde heeren rayden van staten uitgesproocken ende geordonneert sal worden. Des t' eenen oirconde soo hebben die voornoemde staten ende magistraet

der stadt Utrecht desen by haerluyder respective secretarissen ende zegelen doen onderteyckenen ende bevestigen, binnen Utrecht op den XI. May XVI^{C} ende thien.

Op de missive van den heere Montes, thesaurier van Syne Excell., ende sunderlinhe nopende d'erfrente van Syne Excell. van VI.M L. 's jaers, fiat solutio tot nog toe, dan sy geinsisteert op de quote deser provintie in de voorsc. renten, ten eynde men nyet hooger voor den toecomende tijt daer inne en contribuere.

Op de requeste van de heeren vicedeecken ende capitele van St. Johans t' Utrecht, nopende de questie van de bedieninge van het secretarisambt tusschen Heurnius ende Haeften, is verstaen: dat men den president van den hove Dinsdach toecomende in de vergaderinge alhier ontbieden sal, omme de redenen van de interdictie van den hove te verstaen.

Martis XVI. May 1610.

Praesentibus: Berck, Schade, Goyer, Zuilen, Eck, H. van Houflaken, van Amerongen, van Moersbergen, van Gerestein, Rysenburg, Both, Drielenburch, Helsdingen, Buth, Hardevelt, Peter Franssen, Frans, Andriessen, Coenraet Frans, L. Botter, Vonck, Breul, Ommeren, van Wijck, Zas.

Gehoort den heere president van den hove, op de requeste van de heeren vicedeecken ende capitle kercke van St. Johans te Utrecht, Jor. Mr. Johan van Haeften, is de heere president aengeseyt, waeromme men meynt dat d'interdictie afgedaen behoort te worden, met begeerte dat syne E. 't selve den hove rapporteere.

Sijn gecompareert de hoechgeboren heere grave Ernst van Nassau, de raedt van state ende de heere oversten Ogle, ende heeft de raedt van state verhaelt de redenen, waeromme syne E. van meyninge is morgen vroech te vertrecken, ende dat de heere oversten Ogle acte heeft van Syne Excell., hem by resolutie van de heeren staten generael gegeven, omme in plaetse van syne voornoemde E. te commanderen over het crijgsvolck, alhier in garnisoen leggende. Daerop die staten verclaert hebben: dat sy syne E. seer bedancken van de moeyten, goede ordre ende vigelantie, by syne E. tot maintinement van goede ruste ende stilte binnen dese stadt gehouden, daervoren by haer aen syne E. houden verobligeert, omme 't selve by de eerste gelegenheid te erkennen. Ende belangende de commissie van den heere overste Ogle, verclaeren de staten deselve heere oversten haer aengenaem te wesen, om de goede qualiteiten die by syne E. sijn, ende vertrouwen daeromme, dat syne E. gelijck debvoir doen sal als by syne E. tot noch toe gedaen is geweest. Ende met den staten in alles goede correspondentie houden, gelijck den staten oock nyet en sullen nalaeten van gelijcken te doen met syne E.

De voornoemde rayden van state hebben noch verhaelt, nae dat Syne voorschreven Excell. ende heere oversten vertogen waeren, dat de heeren Jongstal ende de Bye, uyt den Haghe wedergecomen sijn, mede brengende d'authorisatie van de H.M. heeren staten generael, omme de differentiaele poincten uyt de leste commotie ontstaen, te vorderen, decideeren ende eyntelijck af te doen, gelijck haere E. tot meeste verseeckertheyd, ruste ende welstandt des landts ende stadt van Utrecht, nae gelegentheyt van saecken sullen bevynden te behoren. Begerende daeromme, dat de respective leden van staten met den eersten onder haer E.M. leveren ende furneeren haere deductien, stucken, monumenten ende verificatien daertoe dienende.

Versoucken oock dat haer E. in handen gestelt moge worden de gemeyne lands reeckeninghe,

met de verificatie daertoe dienende, omme die, volgende de gedaene publicatie, by henluyden doorsien, gevisiteerd ende voorts gedaen te worden 't geene behoren sal.
Al 't welck geordonneert, ende aengenomen is alsoe gedaen te worden.

Omme Syne voorschreven Excell. te defroigeren ende met verclaeringe van nae appoissement van de saecken alhier, syn E. diensten te willen erkennen by alle gelegentheden, en omme de raedt van state ende de heeren oversten Ogle daerby te noden, sijn gecommitteerd de heeren de Goyer, Eck, en heer van Houflaken, ende de heer van Amerongen, ende uyt elcke stadt een, met den secretaris van de staten.

Ende sal de nodinge te nae noen gedaen worden by de heeren Goyer, van Houflaken ende Both, met den secretaris voornoempt.

Veneris XVI. May 1610.

* Commissie belast met het zoeken eener woning voor colonel Ogle.
* Antwoord op eene memorie der panders, ‘dat sy haer sullen accomodeeren naer den jegenwoordigen cours van den gelde.
* Rentmeesterschap tot Rhenen.

Beschryvinge jegens dynsdach den VIII. may 1610.

I.

Omme te disponeeren op de poincten van de voorgaende beschryvinge, daerop noch nyet geresolveert en is.

II.

Item omme, volgende den accoorde van den jaere 1582, te procedeeren tot augmentatie van de geëligeerden.

III.

Item, omme te procedeeren tot augmentatie van de ridderschappen.

IV.

Ende omme voorts te overwegen de swaericheyden, die men verstaet sedert eenygen tijt herwaerts gemaeckt te sijn, nopende de personen, die men voortaen sal hebben

te gebruycken tot magistraet der stadt Utrecht, ende dien aengaende te disponeeren, sulcx als men ten meesten dienste van den lande, ende onderlinge ruste ende vrede bevinden sal te strecken.

V.

Item, alsoe men verstaet dat de brouweryen ende andere neeringen ten platte lande dagelijcx meer ende meer toenemen, ende dat 't selve strecken soude tot merckelijcke schade van den gemeyne lands middelen ende nadeelen van de neeringen binnen de steden: Omme te delibereeren ende te adviseeren, wat men dien aengaende bequaemelijcx sal hebben te ordonneeren.

VI.

Omme een ofte twee bequaeme personen te nomineeren, tot ordinarisse rayden in den hove van Utrecht.

VII.

Item, omme, ter nominatie van den ridderschappe, te committeren, tot den ontfanck van de generale middelen, voor den tijt van drye jaeren, ingaende Magdalenen toecomende.

VIII.

Ende omme te committeren tot den rentmeesterschappe van St. Paulus, vacerende door den overlyden van Anthonis van Drielenburch, Za.

Hebben wy enz.

Den II. May 1610. - de Gedeputeerden.

Martis VIII. May 1610.

Praesentibus: Schade, Rheede, Zuilen, Goyer, Eck, van Houflaken, van Moersbergen, van Geresteyn, Rysenburch, Both, Hardevelt.

De gecommitteerden der stadt Utrecht hebben verhaelt: Hoe dat by de magistraet der stadt Utrecht aengezien sijnde de daden van den heere van Braeckel, soo geduerende dese tumulte, als noch jegenwoordelijck gepleecht, de voornoemde magistraet dienlijck ende nodich gevonden hadden, den heere van Braeckel uyt der stadt te doen vertrecken, ende te pareren voorgaende resolutie des magistraets. Ende dat die van de magistraet daervan oock geadverteert hadden de H.M. heeren staten generael ende Syne Excell.

Mercury IX. May 1610.

Praesentibus: Berck, Schade, Rheede, Zuilen, Goyer, Eck, van Houflaken, van Ameronghen, Geresteyn, Moersbergen, Both, A. van Helsdingen, Rysenburch, Buth, Anselmus, Hardevelt, Ommeren.

Op de missive van de heeren staten generael, begeerende bericht te sijn op seecker debath des heeren van Braeckel, aengaende syne reeckeninge, is goetgevonden te sien: wie over de voorgaende besoigne opde voorschreven reeckeninge geweest sijn.

Is gecompareert den raydt van state, ende heeft geproponeert de restitutie van de middelen in de leste tumulte affgesett, doch nopende de een helft van 't huisgelt, meynen, dewyle deselve helfte moet ostiatim gehaelt worden, ende dat sulx swaricheyt heeft, ende oock soo veel cost als 't gehele plach te doen, dat men 't selve noch soude mogen nalaten. Dan 't gemael verstaen haere E.M. dat behoort geristitueert te worden, stellende in deliberatie: off de verpachtinge van dien, by haere E.M. offte by die heeren staten gedaen sal worden.

Versoecken oock, dewyle de heeren staten nu beschreven sijn, omme te augmenteeren de geëligeerden ridderschappen, ende rayden ten hove. Dat sy in 't selve doende, willen voor oogen hebben de eere Goodts, ende alsulcx kiesen personen van de gereformeerde religie, tot den staet ende welstant van den lande wel geaffectionneert ende andersinds wel gequalificeert, met geen factien ofte seditien belast sijnde.

Nae deliberatie is geantwoordt, soo veel 't huisgelt aengaet, dat der staten haer conformeeren met haer E.M. advijs. Ende nopende 't gemael, dat men verstaet dat 't selve sal worden gerestitueert by haer E.M. authoriteyt, ende dat op haer E.M. naeme, ende der staten naeme te samen. Ende dat men haere Ed. daeromme versoeckt, saterdach de publicatie te willen assisteeren, dewelcke alsoo eensamelijck goedgevonden is.

Ende nopende de augmentatie van de geëligeerden ridderschappen ende rayden ten hove, conformeeren haer die staeten eendrachtelijck, ende met het goet advijs van den voorschr. rayde, bedanckende den rayde van de goede vermaeninge, sorge ende affectie, die haer E.M. voor den welstant van dese provincie sijn dragende.

Aengaende de augmentatie van de ridderschappen, heeft jonckh. Aernt van Zuylen van Nyvelt begeert, syne oppinie appart te geven, daerop syne E. geseyt is, dat in de vergaderinge van staten geconcludeert wordt by vrye stemmen, te weten: elken staet ofte taefell geeft een advijs ofte stemme, sonder dat men gewoon is prime opinie ofte stemmen te teyckenen, doch indien syne E. begeerde prime opinie geteyckent te hebben, dat hy die dan selve instelle ende overlevere.

Op 't eernstich versoeck van den secretaris, ten einde de heeren staten haer willen versien van een bequaem persoon, tot advocaet van de staten, is daerop verclaert, dat de staten daertoe genegen sijn, ende die van der stad Utrecht sullen morgen daervan met den raydt spreecken, ende om te committeeren, die een bequaem persoon sullen dispicieeren.

Jovis X. May 1610.

Praesentibus: Berck, Schade, Goyer, Eck, heeren van Houflaken, van Ameronghen, van Moersbergen, van Geresteyn, Both, Helsdinghen, Drielenborch, Buth, Anselmus, Hardevelt, Ommeren, Zas.

Op de missive van de heeren staten generael, van date den VIII. Aprilis 1610, stilo novo, overseyndende het debath van den heere van Braeckel, op seeckere apostille syner reeckeninghe, ende begerende dat men daerop mette eersten soude seggen ofte doen, 't geen dienlijck sal bevonden worden: Sijn gecommitteerd de heeren Schade, ende by syn E. afwesen of sieckte, de heer Zuilen, de heer van Ameronghen, ende de heer Buth, die by haer sullen nemen ende gebruycken de advocaet Mr. Thyman van Cuyck, ende den secretaris van de staten.

Naderhant sijn dese stucken met de reeckeninghe ende verificatien daertoe dienende, gestelt in handen van Mr. Gerard Hamel, advocaet van de staten, omme die te doorsien, ende yet op 't behagen van de staten te concipieeren.

Martis XXI. May 1610.

Praesentibus: Berck, Rheede, Goyer, Dirk, van Ameronghen, van Moersbergen, Rysenburch, Both, Buth, Hoeflaken.

Sijn gecompareert de ministers Jacobus Taurinus ende Speenhovius, als by den synode ende kerckenraedt gelast sijnde, ende hebben, nae mondelinge verhael van verscheydene pointen, deselve oock overgelevert by geschrift, luydende als volgt:

Cort Verhael van eenyge Kerckelijke Swaerichheden, geduerende de troubelen den gedeputeerden der Synodus van Utrecht, soo in hunne

vergaderinge als eenige derselve voorgecomen, op den 5. Marty, 7. 17. ende 18. May, ouder stijls 1610.

I.

Dat de coster van Schalckwijck, wesende mede secretaris van 't dorp, seer groten affbreuck

de religie doet, openlijck heden door verscheydene middelen uyt de predicatie treckende, door 't publiceeren van de houwelicken ende andere saecken vóór de predicatie ende buiten de kercke, 't welck te voren nae de predicatie ende in de kercke te geschieden plach; ende seggende, by 't begraven van doden, dat men mede voor die sielen moet bidden; gelijck hy oock staende dese tumulte seer schandelijck van de heeren ende predikanten gesproocken heeft; ende alsoe hem, by den gedeputeerden der synodi, d'instructie over de costerye, met authoriteyt van de heeren staten gemaeckt, toegesonden was, omme deselve by hem onderteyckent ende naergecomen te worden, heeft daerop schriftelijck soedaene antwoordt gegeven, dat hy, Roomsch-Catholijck sijnde, hetselve nyet en conde doen, als strydende tegen sijn conscientie.

II.

Dat op 't huys te Rijnauwen, by Bunnick, alle sondagen grooten vergaderinge gehouden wordt, 't welck voor de tumult alleen somtijds geschiedde, ende datter gemeenlijck een Jesuyt van Utrecht compt die exercitiën doen, die men meynt dat in den Struys op Vreêburch te huys leyt.

III.

Heeft oock heer Jan van Bunnick, affgestelt pastoor, doch gealimenteerd by de heeren staten, den predicant gesproocken van de huysinge, die de E. heeren voorgeschreven ten behouve van den voornoemde predicant, onlangs bequaemelijcken hebben gerepareert, seggende: Gerardi dit gemack sal nu haest wel voor my komen.

IV.

Dat oock de predicant van Amerongen aen twee canonnicken van St. Peters, in sijn dorp gecomen sijnde, verthoont heeft de sobere gelegentheyt ende groot ongemack van sijn huysinge, ende versouckende eenyge reparatie ende accomodatie, alsoo het collegie van St. Peter sulcx toecomt te doen; waerop sy hem geen vertroostinge niet alleen gegeven, maer oock 't selve seer schimps ende spottelijck affgeset hebben. Ende staet te considereren, dat een derselve twee canonnicken is mede van die geene, dewelcke genomineert waeren by de factie, om in de staten te brengen.

V.

Dat oock de edelen met de papisten te Maersen den schoolmeester hebben aengenomen, dewelcke sy door collecte ofte uytsettinge onderhouden, ende alles doen buyten kennisse van den respectiven officier, gerechte, ende predicant aldaer;

welcken schoolmeester paepsgesind sijnde, niet alleen paepsche boucken leert, maer oock weygert eenyge kinderen, daer van d'ouders begeeren, den Gereformeerden Cathechismus te leeren, seggende: dat het streed tegen sijn conscientie, tegen 't Christelijck Catholijcke gelooff, ende tegen die belofte dergenen, die hem aengenomen hebben. Heeft oock Enckellenberg sijn soon gesonden aen den schout den 17. May, ende hem laten seggen, dattet sijn eigen schoolmr. was. De schout soude hem wachten, dat hy daer niet mede soude te doen hebben, of, aengesien 't schoutampt stond te verpachten, men wel maecken soude, dat hy daervan verstoocken ende afgezet sou worden. Ende dreigde, dat oock de schout ende de predicant wel eer uyt Maersen souden comen te vertrecken, als de schoolmr. Waer daerom te wenschen, datter goede ordre op de scholen, soe daer als elders, gestelt worde.

VI.

Dat de kerckordeninge te Montfoort, by den gedeputeerden der synode, met authoriteyt van de heeren staten, binnen 's jaers eerst ingevoert sijnde, deurdien de drost, aldaer by den ambachtsheer gestelt, 't selve soo lange tegengehouden hadde, het geschiet is, dat de predicant met de ouderlingen ende diaconen haer vergaederinge gehouden hebben in seeckre sacristie, staende in ende aen 't choor van de respective kerck, welcke sacristie twee ouderlingen, op huyden den XVIII. May expresselijck daerom gecomen sijnde, claegen dat haer by denselven drost niet vrygelaeten werdt, alsoe hy soeckt, in spijt van de religie, aldaer een paepsche rectoor met sijn anderen, om daerin school te houden, mede in te voeren, tot ongerijf ende cleynachtinge van die van de kercke, daer t' anderen tyden ordinaris de schole boven de saele van 't stadthuys plach gehouden te worden. Hebben oock die papisten aldaer seer groote exercitien, genoechsaem openbaer, met een grooten toeloop van de omliggende dorpen, nyet tegenstaende het verbod van de H.M. staten, waervan de paep, daer binnen woonende, met een vicary voorsien is, (gelijck wy verstaen). Geduerende dese beroerten hebben mede deselve paepisten aldaer (gelijck oock op andere dorpen) haer ooren seer opgestoocken, seer schimps van de heeren ende van de religie spreeckende. Ende onder ander seggende: Sy souden binnen Montfoort haest de groote kerck innemen. Die van de religie mochten haer met de capelle te vreden houden, off sy en waeren oock soo veel nyet, men soude se wel met een arm ter poorte wtseynden.

VII.

Alsoe mede de paepisten in de stad van Utrecht; soo die van binnen, als van buyten uyt de dorpen incomende, seer stercke vergaderinghe houden, dattet wel te wenschen waere, dat de respective heeren ende magistraeten mochten geanimeert worden, om wat naerder daerop te letten, dewyle het buyten twijffel is, off het sal de religie goet doen.

Eensdeels in aensien, dat die van de religie, dewelcke haer in dese beroerte hebben laeten misleiden, daer mede seer sullen neergezeten worden, aengesien sy noch nyet en connen verstaen, dat d'ontstaene alteratie die religie ofte de reformatie sulcken schade soude gedaen hebben, als de predicanten door hun particulier wedervaren wel versekert waeren.

Verhael van eenyge swaerichheden, nopende het misbruick der geestelijcken goederen, onder 't gebiet van de E.M. heeren staten van Utrecht staende, overgegeven aen haere E.D. by de dienaers der H. Evangelii binnen Utrecht, den.. May 1610, met versouck omme by deselve daerin orde gestelt ende geremedieert te worden.

I.

In den eersten is het kennelijck, dat met de canonicx prebenden, wanneer die aen de respective cannoniken comen te vervallen, schandelijcke coopmanschappe gedreven, ende deselve den meesten daer voor biedende als veyl gehouden worden. Dat oock veele van die geene, die met de cannoniks proviens ende probende voorsien ende gebenefieert worden, weynige wercx maecken

van die gereformeerde religie, om deselve ten minste met haer leven te stichten; jae veele sijn, dewelcke, soo haest als se daermede voorsien sijn, terstont den sin van de studien afkeeren, als nu genoech voor haer leven, ende tijtlijcke nootdruft versorgt wesende, ende daerom haer werck ende professie maeckende meest van hovaerdich gecleet te gaen, met 't rappier te proncken, trots ende lichtveerdich van spreecken ende van manieren te sijn, oneerlijcke plaetsen te frequenteeren, dobbelen, speelen, verkeeren, dansen, enz. te pleegen, ende alsoo oorsaeck te sijn van veele opspraecke ende argernisse. Waerom het wel noodich waere, dat soodane prove craemerye mochte geweert worden, ende onder de jonge cannonicken goede orde gestelt, dat se mochten tot de studien ende eerlijck stiptelijck leven gehouden worden, ten eynde de republiecke ende kercke daer van te syner tijt meer dienst ende stichtinge mochte trecken.

II.

Men speurt oock, dat in de nonnen ende jofferen conventen de paepsche exercitien ende vergaederingen gehouden worden, deselve sijnde dickwerf de schuylhoecken ende herberghen van vreemde Jesuyten ende paepen. Hetwelcke eensdeels geschied doordien de abtdissen paepsgezind sijn, off die anders gesind sijn, niet nae behooren geauthoriseerd ende gestijft worden, om de afgoderye in haer conventen te weeren. Ende in 't bysonder geeftet veelen groote occasie van opspraecke, dat de nonnen van Outwijck sunderlinge boven andere in wtwendigheyt ende pracht wtsteecken, alle nieuwe fatsoenen van cleedinghe ende van oppronckinghe op de aldereerste maniere aennemende, daer sy nochthans, als met geestelijcke goederen gebenificeert sijnde, behoorden sulcke vreemde couleuren ende fatsoenen van cleedinghe als annersinds, in eerlijcke ende stichtelijcke habyten te veranderen; op dat daer door sy te meer van de dertelheyt afgewent, ende de gemeente te min oorsaeck van opspraeck mochte gegeven werden.

III.

't Is oock te bedroeven, dat eenyge van de commandeurs ende gebenificeerde St. Catharyne soo argerlijck haer aenstellen, in voegen als te voren van die jonge cannonnicken vermaent is, soo dattet wel nodich waere, dat over deselve goede opsicht wierde gestelt, ten eynde sy niet vry, nae haer eygen goetduncken, haer mochten aenstellen, maer reeckenschap van sulck haer doen ende laeten souden hebben te geven, om naer behoren, daer over gecensureert te worden.

IV.

Alsoo men bevindt dat met de vicarye, staende ter gifte van de cannonicken, elcx nae haer touren, eensdeels vuyle coopmanschap gedreven wordt, andersdeels de een ende ander die sijn knecht ofte vriend toeleyt, om daermede sijn huys ende staet op

te houden, ende eensdeels oock die gegeven worden ende genoten van soodanyge die daer op in steden ons gandsch partye, als Leuven, Douay, Rijssel, Emmerick, Cuelen, Rome etc., in die paepsche religie, contrarie de placaten daervan sijnde, studeren, ende daer na, of in vyands landen of in onze stad, steden ende landen, de kercke Christi ondienst doen, soo dat de Roomschgesinden alhier veel meer dienaers hebben, op de goederen in 't landt gelegen, als de Gereformeerden, daer doch de vicarissen hier in de stad plegen dienst te doen, ende daerom deselve goederen alleen tot dienst ende profijt van de Gereformeerde religie, in deze stadt ofte provintie behoorden, nu ter tijt gebruickt te worden; waer wel te voorsien, dat de saecke hiertoe conde gebracht worden. Het

welcke sonde geschieden, soe wanneer in de vicaryen sodane ordre gestelt ware, dat in plaetse deselve by touren vervallen aen de cannonnicken van de respective capittelen te vergeven, die mogten tot volcomen dispositie van H.E.M. gebracht worden, om by deselve daerin tot profijt van de Gereformeerde religie te disponeren.

V.

Tot welcken eynde het van seer loffelijcke saecke waere, dat tot Leyden een collegie mochte opgerecht ende soo gebenificieert worden, dat nyet alleen U E. alumnen, wt de triviale school comende, mochten onder opsicht in de academische exercitien geoeffent, ende tot geleerde mannen opgetogen worden, maer daerin ooch andere goede burgers anders, om een geringe prijs, haren cost mochten coopen, ende evenwel onder discipline ende opsicht staen; opdat alle desvantementen der jeucht te meer geweert mochten worden, ende die groote costen aen haer geleyt te beter tot vrucht mochten comen.

Dit doende, is niet te twijffelen, off de republiecke ende kercke Gods sal daeraen groote dienst geschieden, die de vruchten van dien te syner tijt genieten sullen, ende alle vromen sonderlinge haer verheugen, ende veroorsaeckt sijn, om God Almachtich voor den segen ende welstand der regeering van H.E.E. te bidden.-

Daerop na deliberatie haer E. geantwoort is: Dat de heeren staten, nu met andere besoignes geoccupeert sijnde, de voorschreven poincten stellen sullen in handen van de ordinaris gedeputeerden, omme die, by deselve gevisiteert, daerop geadviseert te worden.

Dat men jegenwoordelijck besig is, om, met den raedt van state, te beramen een bequaem placcaet tegens de conventiculen ende andere vergaderinge, soe van de papisten als anderen.

Ende aengaende 't geene sy aengedient hebben van den predicant van Jutphaes, dat men denselven morgen in haerluyder presentie sal ontbieden, ende behoorlijck vermaenen.

Mercury XXIII. May 1610.

Praesentibus: Berck, Schade, Rheede, Goyer, Eck, van Houflaken, van Amerongen, van Moersbergen, Rysenburch, Drielenburch, van Helsdingen, Buth, Anselmus, Vonck, Ommeren, Zas, Jantsonii.

Op 't aengoven van de ministers Speenhovius ende Taurinus, nopende den predicant tot Wijck, ende hem, om synen ouderdom ende impotentie, een by te vougen. Sijn gecommitteerd: de heeren Schade ofte Goyer, de heeren van Moersbergen ende

burgemeester Both, omme daerop in communicatie te comen, met de magistraet van Wijck, ende de gedeputeerden der synodi, ende met denselven te spreecken, soe nopende de betaelinge van gaige als van den persone.

Is gearresteert 't placcaet, by den rayde van state ende staten van Utrecht geconcipieert, tegens de conventiculen vergaderingen van de papisten ende anderen.

Op de missive van die van Bommel, volgende den contracte, genomineert hebbende eene van haer borgers kinderen, om te wesen in 't seminario St. Pauls. Is geresolveert: fiat, als de jonckman by haere E. gexamineert sal wesen, quintae classis auditor.

Is binnen ontboden Cornelius a Dungen, predicant tot Jutphaes, ende hem vermaent, dat hy nyet en behoort hem te mengen, noch te Jutphaes ten avontmaele ons Heeren, ende anders te trecken verscheyden ingesetenen van de stadt Utrecht, daerdoor in dese periculeuse tyden eenige scheuringe in Godes kercke gevrocht soude mogen worden. Daerop hy hem, in presentie van ministers Speenhovio ende Taurino, ten besten hem mogelijck, heeft geëxcuseert. Ende nadien men hem eenyger redenen van wetenschappe hadde geseyt, is voorts vermaent te desisteren.

Op de requeste van praes. Raedelandt ende Willem Wadsen, schotsmannen, gewesene vivardiers onder de gewesene compaignie van den cappiteyne Gordon, is geappt.: Die staten: Gesien de missive van de H.M. heeren staten generael van den XI. deses, ende gehoort de recommendatie van den raedt van state, hebben de supplianten in handen gestelt de afrekeninghe van den gewesen cappiteyne Gordon, met de betaelinge daerop aen verscheydene personen den XXVI. Octobris voorleden geaen, daerby de supplianten sien mogen, dat geen penninge van de voornoemde afreeckeninge meer en berusten. Edoch sullen de supplianten vorder mogen doen, sulcx als sy te rayden sullen vinden.

Martis XXIX. May 1610.

Praesentibus: Berck, Zuylen, Goyer, Eck, heeren van Houflaken, van Ameronghen, van Moersbergen, van Rysenburch, Both, Drielenburch, Buth, A. van Helsdinghen, Salmius, Peter Frans, Grootvelt, Peter Frans (sic) Breul, Vonck, Ommeren, secr. de Man.

Is gelesen de missive van de heeren staten generael van IV. Juny 1610, stilo novo, roerende de saecken van Vranckrijck ende Cleve.

Is noch gelesen de missive van de heeren rayde van furstendoms Gelre ende graeffschap Zutphen, overseyndende de replijck van de geëerfden van Duyst, Achthoven ende Coutwijck, resorterende onder Nykerk, soe sy seggen. Ende goetgevonden, die te seynden aen de regeerders der stadt Amersfoort, omme die de geintreceerde geëerfden aldaer te communiceeren.

Is gecompareert de raedt van state, ende heeft gedaen ende gepronuncieert d'uytspraeck op de poincten differentiael, luydende deselve uytspraecke als hier nae volcht:[1].

(1) Zie de uitspraak *Utr. Plakaatb.* I. 190, zoo ook het daaropvolgend declaratoir, in dato 8. Juny 1610. Het contract van 1582 met de approbatie I. 184, en eindelijk het plakaat in de uitspraak gementioneert, I. 31. *Groot Plakaatb.* I. 470.
Vervolgens lezen wij in de *Notulen* der stedelijke regering, van den XXX. May 1610.
De raedt op huyden vergadert wesende, rapporteerde de Ed. heere burgemeester Rysenburch, als dat op gisteren voor de noen erschenen waren in de vergaderinge van de staten van Utrecht, die Ed. heeren gecommitteerde raiden van state der Vereenichde Nederlanden, ende aldaer overgelevert hadden twee acten van de decisie ofte uytspraecke, by heure Ed. uyt crachte van de commissie ende authorisatie, by de Ho. Mog. heeren staten generael haere Ed. verleent, gedaen op de poincten differentiael by de voorsz. staten ende magistraet der stadt Utrecht aen heure Ed. gesubmitteert, ende leverde dyenvolgende over een der voorsz. acten,

De voornoemde heeren rayden van state hebben eernstelijck aengehouden, om den staten resolutie op de consenten, ende ten hoogsten gerecommandeert het aennemen van de compagnien te peerde ende te voet, op onse repartitie gestelt. Ende sijn gecommitteert, omme met haer E.M. daerop in communicatie te comen, mitsgaders op 't effectueeren van die voorschreven uytspraeck de heeren Berck, Goyer, van Houflaken ende van Moersbergen, de burgemeester, Rysenburch, Buth, Peter Franssen ende Vonck, met den secretaris van de staten.

Mercurii XXX. May 1610.

Praesentibus: Berck, Goyer, Eck, H. van Houflaken, van Amerongen, van Geresteyn, van Moersbergen, Rysenburch, Both, Drielenburch, Buth, A. van Helsdingen, Peter Franssen, Vonck, Breul, Ommeren, Jan Jantsonii.

Is erschenen de heere Christoffel Huyghens, secretaris van state, ende heeft overgebracht den eedt in de uytspraeck gementioneert. Is daerop aen syne E. geantwoordt, dat men de heeren rayden van state, ende Syne Excell. bedanckt van de moeyte in desen genomen, ende dat men den eedt by syne E. overgebracht, de respective leden beneffens de copie van de uytspraeck sal behandigen, ten effecte als in de uytspraeck.

Eedt voor de burgerye.

‘Dat sweere ick, dat ick myne heeren de staten van den lande van Utrecht, ende de magistraet derselve stadt, gehou ende getrou wesen sal, dat ick my nyet en sal begeven in raedt of daet, daer yet tegens de heeren staten ofte magistraet sal worden beraetslaecht, gehandelt off voorgenomen, maer dat ick, sulx verstaende, 't selve terstont sal te kennen geven ende openbaeren. Ende dat ick sulcke beraetslagingen, handelingen ende voornemen, nae mijn vermogen, sal keeren ende weeren, ende deselve heeren beste sal bewaeren ende schade sal schutten. Soe moet my Godt helpen.

Belangende de schuttery, sal deselve eedt mede besweeren, boven de ordonnantie der schutteryen.

In 't regart van de officiers, die de magistraet nyet subiect en sijn, sal de naem van magistraet nyet gepronuncieert worden, ende voorts mutatis mutandis, nae gelegenheid der gheener, die den eedt doen sullen.

geschreven in franschijn, by den secretaris Huygens geteyckent, doch alsnoch onbesegelt, ende is de voorsz. acte voorts in den raide voorsz. gelesen.

Omme den staet van den eersten cameraer Duverden, mitsgaders sijn restanten te resumeren, ende dyenvolgende t'advyscren op een bequaem expedient ofte middel, tot betalinge van deser stadts lasten, soo van de nyeuwe muyr achter Lepelenburch, als oncosten gevallen geduyrende de alteratie ende belegeringe deser stadt als andersins, sijn neffens de heeren burgemeesteren ende cameraers gecommitteert Buth, schepen, van der Lith, raet, metten secretaris.

Nopende de consenten sijn gecommitteert Berck, Goyer, van Moersbergen, van Geresteyn, Rysenburch, Both ende Peter Franssen, omme de repartitie deser provintie, tot verseeckertheid van den staet deser provintie te stellen.

Jovis ultima May 1610.

Praesentibus: Berck, Eck, Goyer, van Ameronghen, van Moersbergen, Rysenburch, Both, Drielenburg, Helsdingen, Buth, Anselnius, Salmius, Peter Franssen, Vonck, Ommeren, Johan Jantsonii.

Op 't aengeven van de heeren Caldenbach ende Cruys, te kennen gevende, dat de raedt van state van meyninge is, dese weecke te vertrecken, versouckende daeromme dat de heeren staten

haer besoigne daer nae willen spoedigen. Is geantwoort, dat noch gansch nyet en is geëffectueert van de poincten in de uytspraeck begrepen. En dat men daeromme de heeren van den rayde sal doen begroeten, en versoucken nyet te vertrecken, voor de saecken seyn ten goeden eynde gebracht.

Sabbathi II. Juny 1610,

Praesentibus: Berck, Zuilen, Eck, Goyer, van Houflaken, Moersbergen, van Geresteyn, van Ameronghen, hadden haer oppinie aen d'andere heeren gegeven. Rysenburg, Buth, Peter Franssen, Johan.

Is gecompareert Jor. Frederick Baexen, dijckgraef van den Leckendijck, ende heeft in handen van den staten geresigneert het officie van dijckgraef van den Leckendijck, daertoe syne E. by de heeren staten is gecommitteert geweest. Versouckende, omme eenyge affaire syne E. voorgevallen, ontslagen te sijn van den eedt hy hem in die qualite gedaen; daer inne by de staten, na gehouden deliberatie, is geconcedeert, syne E. van den eedt ontslagen ende bedanckt van den goeden dienst.

Martis V. Juny 1610.

Praesentibus: Berck, Schade, Zuylen, Eck, Goyer, heeren van Houflaken, van Moersbergen, van Geresteyn, Rysenburch, A. van Helsdingen, Buth, Salmius, Peter Frans.

Gelesen de brieff van de heeren staten generael, om den biddach tegens morgen XIV. dagen, Is geordonneert die wtschryvinge gedaen te worden, naer behoren.

Omme met de heeren rayden van state te besoigneeren, nopende de erectie van de schutterye, ende de vier compaignien waeckers, sijn gecommitteerd de heeren Dirk van Moersbergen, Both ende A. van Helsdinghen, ende de secretaris van de staten. Ende sullen de saecke van de schutterye ende besunder de betalinge van waeckers tot last van de generaliteyt sien te brengen, soo veel mogelijck ende op rapport.

Doorluchtige hoochgeboren Furst ende Heere!

Alsoe de E.M. heeren rayde van state der Vereenichde Nederlanden, by haere E.M. uytspraecke van VIII. deser, stilo novo, belangende de geëligeerden van de respective vijf collegien der stadt Utrecht representeerende het eerste lit, verstaen, ende geordonneert hebben, dat als noch by provisie in conformiteyt van de wtspraecke, by de regieringe van den landtrayde in 't jaer XV^{C} LXXXII den IV. Aprilis gedaen, de stadt Utrecht sal nomineeren eenich meerder getal van welgequalificeerde personen, wesende bekend voor goede getrouwe patriotten, van de gereformeerde religie, vreedsamich ende niet factieus, om daer uyt by de ridderschappe ende steden geëligeert te worden, ende by uwe Excellentie geapprobeert te worden drie ofte vier personen, tot de augmentatie van 't getal van het voorsz. eerste lith. Ende dat deselve als tot noch toe sullen permanent sijn. Dat dienvolgende, die van de magistraet der

stadt Utrecht, tot augmentatie van de voorschreven eerste state genomineert hebben Jor. Johan van Grovenstein ende meester Adriaen Ploos, cannonnicken in den Dom, Jonkh. Gijsbrecht van Hardenbrouck, cannonnick te Oud-Munster, ende Jor. Johan van Renesse van der Aa, proost St. Johans, soo hebben wy, naementlijck die Edelen ende ridderschappen, mitsgaders die steden Amersfoort, Rheenen, Wijck ende Montfoort, volgende de voorsz. wtspraecke, ende op den voet van den voornoemde

accoorde van den jaere 1582, op eene wettige beschryving van de gemeene staten van desen lande, alle de voorsz. genomineerden geëligeert, gelijck wy die eligeeren by desen. Ende hebben oversulcx versocht ende gecommitteert den Edelen ende Erentfesten Jonckheeren Jacob van Zuylen van Nyvelt, heer tot Houflaken, ende Justus van Rysenburch, heer tot Rysenburch, eerste burgemeester der stadt Utrecht, omme uwe Excell. van de qualiteyten van de voornoemde vier personen, mitsgaders van 't gheene deser saecke meer aengaen of raecken mach, te berichten, ende te versoucken, dat Uwer Excell. believe, die voornoemde onse gedaene electie te approberen, ende het getal van de voorsz. geëligeerden met de voorsz. vier personen te augmenteren, ten eynde sy dienvolgende op al sulcken eedt, verbandt ende instructie, als dienaengaende alrede gemaeckt is ofte noch gemaeckt sal mogen worden, gelijck d'andere geëligeerden, in de vergaderinge ende beseignes van de staten van desen lande mogen worden geroepen, geadmitteert ende geëmployeert. Hiermede:

Doorluchtige vorst. God Almachtich biddende, Uwe Excell. te conserveren lange welvarende in voorspoedige regieringe.

Den v. Juny 1610. - Staten, enz.

Lunae XI. Juny 1610.

Praesentibus: Berck, Schade, Zuilen, Goyer, Eck, van Houflaken, van Moersbergen, van Geresteyn, van Rysenburch, Both, Drielenburch, A. van Helsdinghen, Buth, Salmius.

MAURITS, PRINCE VAN ORAIGNEN, GRAVE VAN NASSAU, MOERS, ENZ., MARQUIS VAN VEERE, ENZ.

Edele, erentfeste, wyse ende seer discrete, besundere goede vrunde!

'Verstaen hebbende by Jonckheeren Jacob van Zuilen van Nyvelt, heere tot Houflaken, ende Justus van Rysenburch, heer tot Rysenburch, eerste burgemeester der stadt Utrecht, 't geene sy, volgens U E. brieven van den vijfden deser, stilo antiquo, aen ons hebben versocht, belangende de confirmatie van vier nieuwe geëligeerden uyt de vijf collegien van Utrecht, omme voortaen in U E. vergaderinge, in de plaetse van eenyge affgestorvene ende andere swacke ende impotenten te compareren, ende aldaer beneffens ende met U E. tot het beleyt van der landts saecke te verstaen. Ende wy begeerende, soc in deese als in andere saecken, de dienst ende 't welvaren van den lande van Utrecht te voorderen, soo hebben wy, naer communicatie met de bovengenoemde U E. gecommitteerden hier op gehad, de voorsegde nominatie geapprobeert, soe als U E. 't selve sullen sien by d'acte diesaengaende, onder onse handt ende segel gedaen expedieren, ende U E. gedeputeerden voors. overgelevert. Ten rapporte van dewelcke wy ons refereren. Ende hiermede, edele, erntfeste, wyse ende seer discrete, besundere goede vrunden, zijt Gode bevolen.

In 's Gravenhage, den XX. Juny 1610, (*stilo novo*).

U E. goetwillige vrundt,

MAURICE DE NASSAU.

De superscriptie was: ‘den Edelen ende staten 's landts van Utrecht, ofte haere gecommitteerde raeden.

Approbatie.

Alsoe Syne Excell. by Jonckheeren Jacob van Zuilen van Nyevelt, heere tot Houflaken, ende Justus van Rysenburch, heere tot Rysenburch, eerste burgemeester der stadt Utrecht, uyt crachte van seeckere brieven van credentie, in dato van den vijfden deser, stilo antiquo, van wegen de staten 's landts van Utrecht, aen Syne Excell., by de voornoemde heeren van Houflaken ende Rysenburch gedeputeert, onderricht is geworden, dat het getal uyt de geëligeerde, uyt de vijff collegien tot Utrecht, representeerende den eersten staet van den voorsz. lande, soo overmits 't versterven van eenyge, als d'ouderdomme ende impotentie van anderen, eenigsins is geswackt. Dat de staten nodich gevonden hebben, dat 't selve met vier personen versterckt ende geaugmenteert soude worden. Ende dat mitsdien, op den voet van seeckere accoorde, in den jaere 1582 aldaer opgerecht, naer voorgaende wettige beschryvinge van de generaele staten van Utrecht, by denselven ten voorz. fine genomineert waren, gelijck als sy by de brieven voorsz. nomineerden: Jor. Johan van Grovestein, ende Mr. Adriaen Ploos, canonicken in den Dom, Jor. Ghijsbrecht van Hardenbrouck, canonick t' Oud-Munster, ende Jor. Johan van Renesse van der Aa, proost St. Jans tot Utrecht, hebbende diensvolgens de voorsz. staten by deselve haerluyder gedeputeerden ende brieven aen Syne Excell. versocht, dat deselve soude believen, de voornoemde haerluyder gedaene nominatie t' approberen, ende van de voornoemde geëligeerden mette voors. vier personen t' augmenteeren, welcken, aengemerckt Syne Excell. begeerende, soe in dese als andere saecken, die goede directie ende 't welvaren van den lande van Utrecht, soe in 't generael als in 't particulier, te voorderen: Soo heeft Syne Excell. de nominatie van de vier personen voorsz. by de staten van Utrecht gedaen, geapprobeert, geratificeert, ende geconformeert; approbeert, ratificeert, ende confirmeert mits desen, verstaende ende daeromme ambtshalve ordonneerende, dat deselve vier personen dienvolgende op alsulcken eedt, verbant ende instructie, als dien aengaende alrede gemaeckt is, ofte alnoch gemaeckt sal worden, gelijck d'andere geëligeerden in de vergaderinge ende besoignes aen de staten geroepen ende voortaene geadmitteert ende geëmployeert sullen worden, sonder contraditie van yemanden. Des t'oorconde dese by Syne Excell. onderteeckent, ende sijn cachet daerop doen drucken. In 's Gravenhage, den XIX. Juny 16 ende thien. Onderteeckt. MAURICE DE NASSAU.

noch leger stont:

Ter ordonnantie van Syne Excell. Ondert. MILANDER, ende op 't spatium stondt gedruckt 't cachet van Syne Excellentie.

* Geld voor Cleve. * Schuttery[1].

Martis XII. Juny 1610.

De gecommitteerden der stadt Utrecht hebben verhaelt, dat sy allen desen voornoen besich sijn geweest met 't besoigne van de schuttery, ende dat d'ordonnantie daerop gemaeckt by de magistraet goetgevonden wordt; maer dat sy goet souden vinden,

(1) Zie dit gedeelte der resolutie afgedrukt in het *Utr. Plakaatb.* III. 589.

dat het woord facticus daer uyt gelaten soude worden, omme offentien, die somme daeraen nemen. Ende dat de magistraet de voorsc. ordonnantie altijd soude mogen veranderen, verminderen ende vermeerderen, soe sy naer gelegenheid van tijd souden bevynden te behoren. Ende dat de schutteryen geaugmenteert sou-

den worden met noch vijf personen, op alle 't welck de gecommitteerden des magistraets d'impertinentien van sulcke sustenuen aengewesen sijn. Die sy morgen verhopen te sullen doen dresseeren.

Mercurii XIII. Juny 1610.

Praesentibus: Berck, Zuylen, Eck, Goyer, Houflaken, Gerestein, Moersbergen, Rysenburch, Buth, Drielenburch, A. van Helsdinghen, Buth, Anselmus, Peter Franssen, Vonck, Ommeren, Johan Joris.

Gedaen 't rapport van het gebesoigneerde op gisteren, met den rayde van state, nopende de consenten ende lasten, op de repartitie deser provintie aen te nemen.

De gecommitteerden van de stadt Utrecht hebben gerapporteert, dat sy, nopende d'ordonnantie van de schuttery, hebben, by bewillinge van den Raydt der stadt Utrecht, gedaen de correctien, gisteren verhaelt, ende voorts de officiers ende anderen *doen* doen den eedt, in de ordonnantie begrepen, ende gecommitteert, die de andere schutters voorts sullen beëdigen.

Sijn gecompareert de heeren Alleman ende Jongstal, rayden van state, ende hebben versocht ende vermaent, ten eynde de resteerende poincten van de uytspraecke voorts by der hand genomen, ende geëffectueert mogen worden, ende naementlijck 't poinct van de schutterye, van den eedt by de ingesetenen te presteren. Ende het aennemen van de waeckers.

Daer beneffens seer eernstlick recommendeerende het aennemen van den staet van oorloge.

Ende dat die staten willen committeeren, ende seynden ter vergaderinge van de heeren staten generael.

Dienvolgende sijn gecommitteerd de heeren Berck, Goyer, de heeren Houflaken, van Moersbergen, burgem. Rysenburch, A. van Helsdingen, ende Peter Fransen, met den secr. van de staten, omme met den rayde van state te communiceren nopende de consenten, ende wat lasten men op den staet, tot lasten deser provintie aennemen sal. Ende sunderlinge aen te houden, dat de waeckers by de generaliteit betaelt, ende op den staet van oorloge gebracht sullen worden. Immers dat men sie te optineren de helfte.

De voornoemde gecommitteerden weder gecomen, hebben gerapporteert hun gebesoigneerde. Ende dat nopende de waeckers, by den rayde van staten voorgeslaegen was, van een derde part te brengen op den staet van oorlog; doch dat 't selve te doen stont, by de heeren staten generael; ende houden in bedencken, of men de costen van de waeckers nyet en soude mogen ophouden, soe lange als het garnisoen hier binnen sal blyven.

Veneris XV. Juny 1610.

Praesentibus als boven.

* Schoutambt van Wijck vergeven. * Tractement van Jan Coch.

Op de missive van de H.H. staten generael van den XXII. Juny (N.S.), is gecommitteert de heere thesaurier de Goyer, omme te compareeren ter vergaderinge van haere H.M.

Zabath XVI. Juny 1610.

Praesentibus: Berck, Zuilen, Schade, Eck, Goyer, H. van Houflaken, van Moersbergen, A. van Zuilen van Nyvelt, Rysenburch, Both, Drielenburgh, A. van Helsdinghen, Buth, Anselmus.

Op de missive van de heeren staten generael, van den XXII. Juny, om tot den togt van Cleef geleent te hebben twee halve canons, met belofte van restitutie ofte vergoedinghe, fiat.

Poincten ende articulen, daerop Mr. Gerardt Hamel by de staten 's landts van Utrecht aengenomen is, omme henluyden te dienen als advocaet[1]. Beschryvinge jegens dynsdach XIX. juny 1610.

I.

Omme te horen lesen de missive van de H.M. heeren staten generael der Vereenichde Nederlanden, daerby haere H.M. versoucken, noch een consent, boven 't voorgaende van VI^{C} en L, tot handhavinge van de saecken van Cleve, gelijck 't selve breeder te verstaen ende te sien is, uyt de copie van de voorz. missive, beneffens desen gaende, ende daerop te resolveren[2].

II.

Item, alsoe, door goetwillich affstant ende resignatie, in handen van de staten gedaen, by Jr. Frederick Baexen, heer van Coninxvry, van het dijckgraeffambt van den Leckendijck bovendams, 't selve dijckgraeffambt is comen te vaceren; omme tot de bedieninge van dien te committeren[3].

III.

Item, alsoe, door goetwillich afstant ende resignatie in handen van den staten gedaen, by Jr. Willem van Oostrum, van het schoutampt tot Wijck, 't selve schoutampt is gecomen te vaceren; omme tot de bediening van dien te committeren[4].

(1) Deze 18 artikelen en de daarop volgende eed, door Mr. Gerardt Hamel afgelegd, zijn van een te ondergeschikt belang, om hier te worden opgenomen. Zij beslaan acht bladzijden in folio.

(2) Zie de aanteekening hierboven bladz. 141.
Martis XX. Juny 1610. Praesentibus siet fol. 76, [dat is hier achter op XIX. Juny]. Is gelesen enz. Ende geresolveert 't selve, vermits de jegenwoordige benautheit ende andere voorgevallen swaericheyden, op 't beleefste te excuseeren.

(3) Martis XX. Juny 1610. Praesentibus als op 't vorig point. Is geaccordeerd de commissie op Jonckh. Dirck van Zuilen, heer van Drakenburch, geëxpedieerd te worden.

(4) De wijdloopige aanteekeningen op dit punt gaan wij stilzwijgend voorbij.

IV.

Item, omme te horen lesen de schiercedule van de heemrayden van den Leckendijck bovendams, ende daerop te resolveren[5].

Hebben wy enz.

Den XV. Juny 1610. Gedeputeerden.

(5) Martis XXVI. Juny 1610. Praesentibus siet fol. 86, [dat is hier achter op XX. Juny]. Is gelesen ende geapprobeert de schiercedule, in 't art. geroerd, so[...] die hier na volcht fol. 88.

Martis XIX. Juny 1610.

Praesentibus, Berck, Rheede, Zuilen, Schade, Eck, Goyer, Renesse, Grovesteyn, Hardenbroek, Ploos, van Houflaken, Moersbergen, Baexen, Rysenburg, Both, Drielenburg, A. van Helsdinghen, Anselmus, Ommeren.

De schepenen Drielenburch ende Buth hebben gerapporteert, dat gisteren nae den noen verscheydene resterende personen van de schuttery swaricheyd gemaeckt hebben, den eedt te doen, sustuneerende, dat de staten alvorens eedt souden doen aen de stadt, gelijck de Prince van Oranje onlancx te Ysselstein ende te Leerdam hadde gedaen. Waerop gedelibereert; sijn gecommitteert de heeren thesaurier Goyer ende Eck, de heeren van Houflaken ende Moersbergen, de heeren Drielenburch ende Buth, die dese swaricheyt te naenoen aen den rayde van state sullen communiceeren, ende te vijf uren aen de staten rapport doen.

Alsoe men verstaet, datter eenige compagnien soldaten uyt dese stadt sullen gelicht worden; is goetgevonden van den heere oversten Ogle te verstaen, wat compagnien deselve sijn.

Op de requesto van Wouter Martens ende Mode, is geappointeert: Die staten van den lande van Utrecht; houden den persoon van Theodoor Walkeri tot de possessie der prebende in desen geroert voor aengenaem, mits dat hy gehouden sal wesen, sijn studium te prosequeren, tot dat hij achtien jaren oudt geworden sal sijn. Ende alsdan, voor de staten te compareeren, ende te verklaren, met wat middelen hy de staten sal willen dienen, 't sy dan als rechtsgeleerde in de justitie ofte politie, ofte met wapenen te peerde. Ende hem voorts te reguleeren nae de ordonnancie van de staten, de canonicken probenden aengaende, gemaeckt ende noch te maecken.

Martis XIX. Juny 1610.

Praesentibus: Berck, Rheede, Goyer, Renesse, Eck, Grovesteyn, Hardenbroek, Ploos, Houflaken, van Ameronghen, Moersbergen, Coninxvry, Rysenburg, Both, Drielenburg, A. van Helsdinghen, Anselmus.

De heeren Goyer, Eck, van Houflaken, Moersbergen, Drielenburch ende Buth, hebben gerapporteert 't geene by de heeren rayden van state geadviseerd is, op de swaricheyt, by eenige van de schutterye gemoveert, die sustineeren, dat de heeren staten van Utrecht gehouden sijn, haeren eedt te renoveren aleer syluyden gehouden souden sijn, haeren eedt te presteren, ende dat de raedt van state, 't selve geëxamineert hebbende, verstaet 't voorschreven motief niet gefundeert te sijn, aengemerckt de heeren staten, aleer sy ter vergaderinge geadmitteert worden, formelen eedt gedaen hebben, dat 't selve oock is buyten de uytspraecke, ende dat de schuttery is eene nieuwe erectie, by de uytspraecke geaddonneert, hebbende haer ordonnantie ende eedt, die de schutters gehouden sijn te doen, doch dewyle daerop wordt geinsisteert, ende dat men vreest, dat het by andere soude mogen worden gevolcht, dat men de swackste verstanden te gemoet sou mogen comen, ende by maniere van accomodatie acte geven, inhoudende als volcht:

De staten van den lande van Utrecht, verstaen hebbende uyt het rapport van den eersamen Willem van Drielenburg ende Hendrick Buth, schepenen der stadt Utrecht, ende by de magistraet derselver stadt gecommitteert, omme de schuttery ende andere ingesetenen der voornoemde stadt, volgende de uytspraeck van de E.M. heeren rayden van staten den behoorlijcken eedt aff te

nemen, dat eenige burgers haer laeten duncken ende sustineeren, dat de voornoemde staten alvorens souden behooren haerluyder eedt te renoveeren. Verclaren, dat sy den eedt, by yder van hun sollemneellijck gedaen, ende oock met haer handen onderteyckent, op nyeuws hebben doen herlesen, inhoudende onder anderen, als uyt het extract, hieronder geschreven, te sien is, daerby sy persisteeren. Ende daernae sy haer, met Godes hulpe, sullen reguleeren. Gedaen te Utrecht den XIX. Juny 1610.

Staten.

Extract uyt den eedt van de heeren staten[1].

Ende sijn de burgemeesteren der stadt Utrecht versocht, den commissaris tot het affnemen van den eedt hy te wesen ende te assisteeren, omme deselve met authoriteyt te verstercken.

Mercurii XX. Juny 1610.

Sijn gearresteert de consenten enz.

Mercurii XXI. Juny 1610.

Praesentibus: Berck, Schade, Goyer, Renesse Grovesteyn, Hardenberg, Ploos, H. van Houflaken, van Amerongen, van Moersbergen, Geresteyn, Baexen, Rysenburg, Both, Helsdingen, Peter Franssen, Breul, Ommeren.

Gehoort 't rapport van de auditeurs van de reeckeninge Johan Both van de quotisatie des voorleden jaers. Wordt hem geaccordeert de helfte van de interesse.

Op de missive van de heeren staten generael van den XXIX. Juny 1610. Omme tegens den VI. ofte VII. July, stilo novo, gereet gemaeckt te hebben II^C wel ingespannen wagens, yder III L 's daechs, in minderinge van de quote in de eerste VI^C. m L tot subsidie van Cleeff.

Is geordonneert, gerescribeert te worden, dat de staten te vreden sijn de waegens aen te doen nemen, ende te emploeyeren haer consent in de VI^C m L ende vorder nyet.

Op de missive van de heeren staten generael, omme geaccordeert te wesen met noch twee canons: *fiat*, onder behoorlijcke recepisse.

Zabath XXIII. Juny 1610.

(1) Zie dit extract van den eed opgenomen in het *Utr. Plakaatboek.* I. 80.

Praesentibus: Berck, Schade, Zuilen, Goyer, Renesse, Hardenbroek, Grovesteyn, Ploos, H. van Houflaken, van Amerongen, Moersbergen, A. van Zuylen van Nyvelt, Baexen, Rysenburch, Both, Breul.

Sijn gecompareert de heeren van Sandenburch, Jongstal, Crues de Bye ende de secretaris Huygens, ende hebben mondelinge ende succintelijck verhaelt 't geene by haer E.M. alhier gebesoigneert is geweest. Ende dat sy nootsaeckelijck, vermits den aenstaenden tocht in 't landt van Cleve, ende andere affaire van importantie, in den Haghe moeten wesen, nemende mits dien haer affscheit. Ende de heeren staten ten hoochsten vermaenende, goede eenicheyt ende correspondentie met den anderen te houden, de quaetdoenders ende oproerigen te straffen, de goede in recommandatie te hebben, ende te vereeren, deur welcke middelen de vyanden van

de regeringe gestuit, beschaemt ende neêrgehouden sullen worden. Daerop haer E.M. geantwoort is, dat de swaricheyden noch nyet al over en sijn. Ende dat men daeromme wel gewenscht hadde, dat haere E.M. noch eenige dagen hier hadden mogen verblyven, doch dewyle het anders niet wesen en mach, dat men haere E.M. seer hoochlijck bedanckt van de overgrote moeyten, neersticheyt, yver ende wijsheit by haere E.M. gebruickt ende aengewent, in 't verrichten van de saecken ende beslichtinge der troublen, binnen Utrecht ontstaen, haere E.M. den welstant, ende conservatie van den staet deser provintie ten hoochsten recommenderende.

Ende sijn gecommitteert, omme haere E.M. in 't logement te veraffscheiden, de heeren de Goyer, van Geresteyn, burgem. Rysenburch ende de secretaris van de staten.

Lunae XXV. Juny 1610.

Praesentibus: Berck, Schade, Goyer, Renesse, Hardenbrouck, Zuilen, Grovestein, Ploos, van Zuylen van Nyvelt, Rysenburg.

Is gelesen de rescriptie van de heeren staten generael van den III. July 1610, belangende de II^{C} waegens promptel. aen te nemen. Ende goetgevonden den waegenmeester Doublet te ontbieden, omme van hem te verstaen, wat last dat hy heeft tot de betalinge.

Lunae XXV. Juny 1610.

Praesentibus: Berck, Zuilen, Goyer, Eck, Renesse, Grovesteyn, Hardenbroeck, Ploos, Geresteyn, Baexen, Rysenborch, Both, Drielenburch, Buth, van Helsdinghen, Hamel.

Op 't aengeven van den burgemeester Both, de schepenen Drielenburch, Buth ende Helsdinghen, van dat eenige burgeren ende naementlijck Henrich van Helsdinghen, desen morgenstont hebben gerefuseert den eedt te doen, tensy de staten alvorens haeren eedt renoveren, ende geven de schriftelijcke memorie by Hendrick van Helsdingen aen den burgemeester Both gesonden, luydende als hier naer volcht:

COPIE.

Memorie, dienende ten eynde mijn woorden nyet quaelijck onthouden offte naegeseyt en worden.

‘Hendrick van Helsdinghen enz. Ende seyde, terwylen de magistraet, 't hoff ende genoechsaem alle borgers ende inwoenders der stadt ende der gestichte van Utrecht by vorige eeden verplicht sijnde, evenwel versocht werden tot eenen nieuwen eedt, dattet de redenen mede brochte, dat de heeren staten van Utrecht oock haeren eedt op nieuws deden van de inwoenders, van de stadt ende steden, mitsgaders d'opgesetenen ten platten lande gehouwe ende getrouwe te sullen wesen, met beloften van deselve voortestaen in haerl. gerechticheid ende prevelegie.

Sonder dat in consideratie comt, dat t'anderen tyden de heeren staten particulierlijck by 't aenvaerden van haeren staet eenigen eedt gedaen souden hebben. Ende dat sy souden verclaeren, daerby als noch te persisteeren, soe denselven eedt, door den verresen onverstanden, hostiliteyt ende belegeringe van de stadt genoch geëxtingueert ende geoblitereert is. Dat is apparentelijck de oorsaeck dat den raedt van state verstaet, dat men elcanderen met eede op nieuws sullen verbinden. Sulcx dat de heeren staten, onder correctie, insgelijcx op nieuws behoorden formeelen eedt aen de ondersaten te doen; waer deur de voornoemde heeren appa-

rentelijck dies te meer beweert sullen worden, terugstellende alle amertumes, passien ofte rameur (soe daer noch eenige reliquien waeren overgebleven) alle dissidentien ende partydicheyt wech te nemen, eendrachticheyt te voeden, ende alles in een goeden stant ende gerusticheyt wederom te brengen. Ende mits by de heeren staten sulcx doende, is sy te vreden den versochten eedt te doen.'

Is nae deliberatie daerop gehouden by den geëligeerden met veele redenen verclaert, waeromme sy nyet geraeden noch gefundeert en vynden, de begeerde renovatie van eedt te doen, noch vordere ofte andere acte te geven, dan hier te vooren gegeven is. Ende in gevalle Hendrick van Helsdingen ofte anderen daermede nyet te vreden sijn, maer by haer refus persisteeren, dat sy alsdan naerder sullen adviseren.

De ridderschappen verclaren, dat sy nu swack sijn, doch verstaen dat de refusanten haer met de voorsz. acte behoren te contenteeren.

Die gedeputeerden van de stadt Utrecht maecken swaricheyt in de vorder inductie, als nyet siende, daermede vorder te doen, sonder de begeerde renovatie van den eedt by den staten te doen.

Eyndelijcken is eendrachtelijcken goetgevonden, deser saecke gelegentheit aen de H.M. heeren staten generael over te schryven. Omme haer H.M. advijs ende meyninghe hierop te verstaen.

Martis XXVI. Juny 1610.

Praesentibus: Berck, Schade, Zuilen, Goyer, Eck, Renesse, Hardenbroek, Grovesteyn, Ploos, H. van Houflaken, Amerongen, van Moersbergen, Geresteyn, van Coninxvry, Rysenburch, Both, Drielenburch, Buth, Salmius, Peter Franssen, Ommeren, Hamel.

De heere advocaet heeft geresumeert 't geene gisteren op 't rapport van de gecommitteerden der stadt Utrecht, tot het afnemen van den eedt gedelibereert is geweest, nopende het sustenu van Hendrick van Helsdinghen ende anderen, soe sy seggen, van dat de staten eerst behoren nieuwen eedt te doen. Ende dienvolgende gelesen de missive aen de heeren staten generael te schryven, om H.M. advijs ende meyninge, daerop te verstaen. Waerop gedelibereert: soo hebben de geëligeerden ende ridderschappen de voorschreven missiven goetgevonden ende dat die afgesonden worden. De steden en vinden nyet goet, dat de missive afgae, maer versoucken, dat de saecke in naerder deliberatie geleyt worde tot accomodatie. Verclaerende al waer 't soe, dat by de heeren staten generael, den raedt van state ende de ambassadeurs selve geordonneert mochte worden, dat den eedt alsoe gedaen soude moeten worden, sy evenwel haer beswaert souden vinden, yemant daeromme der stadt te verbieden.

Hiernae is by resumptie eendrachtelijck goetgevonden, dat de advocaet selve aen de heeren staten generael reysen, de voorschreven missive overlevere, ende de saecke ad verum verhaele, omme haer H.M. advijs ende meyninge te verstaen.

Ende luyt de voorsz. missive aen de heeren staten generael als hier na volcht:

Hoge Mogende Welgeboren Edelen, enz.

Wy hebben wel onlancx na 't vertreck van de E.E. heeren rayden van state vernomen em-

peschement in de vorderinge van den eedt, den burgeren opgeleyt te doen, tot versecckerheyt van den staet van den lande, gemeine ruste ende beste, daer van in onse vergaederinge, by de gedeputeerden van de magistraet der stadt Utrecht, sulcke rapport is gedaen, dat verscheyden buerten ontboden sijnde, ende denselven den eedt voorgelesen wesende, alle onwillich waren, tensy dat wy nieuwen formeelen eedt aen ons ondersaten deden: van den inwoonders van de stadt Utrecht ende steden, mitsgaders de opgesetenen ten platten lande gehouw ende getrouw te sullen wesen, met belofte van deselve voor te staen in haerlieder gerechticheyt ende privilegiën enz., ten welcken eynde, ende om sulcke haere meyninge nyet te vergeten, aen een van de gedeputeerden daer van schriftelijcke memorie was gelevert by Hendrick van Helsdingen, ende aen ons geëxhibeert, inhoudende redenen quasi, dat onsen voorgaende eedt door die verresen onverstanden, hosteliteyt ende belegeringe van de stadt genoech geëxtingueert ende geobliteert is; ende dat wy daertoe te meer souden beweecht werden, terug stellende alle passie ofte ranceur, (soe daer noch eenige reliquiën waren overgebleven,) om alle dissidentiën ende partydicheyt wech te nemen, eendrachticheyt te voeden, ende alles in eenen goeden stant ende gerusticheyt wederom te brengen. Ende mits by ons sulcx gedaen werde, dat de voorschreven Helsdingen te vreden was, den eedt te doen, breeder blijckende by de memorie van de voornoemde Helsdingen, hierby gaende, daerby voegende de voorschreven gedeputeerden, dat alhoewel sy alle mogelijcke debvoir hadden gedaen, om henl. te induceren, ten eynde sy haer souden contenteren, mette voorsz. acte, mits die eedt genoech mede brachte, dat oock daer op 't hoff, de schutterye, ende veele borgeren oock van qualité, ende naementlijck Jor. Dirck Canter, den eedt haer opgeleyt hadden gedaen, sonder tegenseggen, ende meer andere middelen, effenwel nyet en hadden cunnen winnen, waer deur, ende ten sy wy verstonden, om onsen eedt formelijck te vernieuwen, vreesden, dat nyet alleen het doen van den eedt geen voortganck soude hebben, maer oock andere, soo van schutterye ende burgerye haer souden houden, van haeren gedaenen eedt ontslagen, dien aengeseyt was, dat, soo alle andere geen eedt en deden, syluiden souden ontslagen wesen van den gedaenen eedt, ende by die middelen totten eedt waren gebracht; ende daermede het geheele werck ende lastich besoigne van den rayde van state soude vallen, ende causeren nieuwe swaricheyden; om alle welcke te voorkomen soo wel ongerijmt is, dat ten regarde van desen eedt, d'ondersaten opgelecht, wy souden gehouden wesen nieuwen eedt te doen, gelijck een prince eens eedt gedaen hebbende, syne ondersaten nyet alletijts wederomme eedt doet ofte synen eedt vernieuwt, als wanneer hy syne ondersaten altemet haeren eedt doet vernieuwen, om redenen, hem moverende. Dattet oock buyten d'uytspraecke is, ende dat meer is by de voorsc. acte, by advijs ende raide van den voorsc. rayde van staten, den geenen die opiniatreerden te veel was gedaen, ende lestelijck die saecke op die voet soo verre gebracht ende beleyt sijnde, d'authoriteyt van uwe H.M. van den heeren ambassadeur van Alder Christelijckste Coninck van Vranckrijck ende Navarre, van de heeren ambassadeuren van Syne Maj. van Groot-Brittanien enz. ende van den rayde van state nyet en schijnt genoech gedaen te werden, soo hebben wy niet geraedsaem gevonden, dengeenen, die hem in desen formaliseeren voorder te believen, al hoe wel wy wel verstaen, dat de voorscreven verclaeringe ende acte in onse gemoederen genoech streckt formelen eedt ofte vernieuwinge derselve, sonderlinge gemerckt, dat dese geesten noch schynen te

bedecken in wat forme den eedt soude gedaen werden, ende meer swaericheyden op 't doen van den eedt mochten gesocht werden, doch ten eynde dat men eene saecke, die men mocht faciliteeren ende winnen, soo men ons voorgeeft, arger maecke ende verliese door onse onverstant, dat wy nogthans in dese geene en meenen te plegen, ende 't gemeine beste getroffen ende behouden mocht worden, hebben wy uwer H.M. hiervan schriftelijck willen proponeren ende beraetslagen, als eene saecke sijnde, van de generaliteyt mede dependerende, verwachtende om in haeste uwer H.M. schriftelijcke antwoordt, advijs, ende goede meeninge te verstaen, door brenger deses, die wy hierom ylens tot specialis affgeveerdicht hebben.

Hiernaer, opdat uwe H.M. van pericle in dese saecke gelegen naerder onderrecht mogen wesen, hebben wy goetgevonden, aen uwe H.M. affteveerdigen Mr. Gerardt Hamel, onsen advocaet, versoeckende dat uwe H.M. gelieve hem te verleenen andientie ende gelove, met spoedige ende vruchtbare resolutie, daertoe wy ons sullen verlaten God Almachtich biddende. enz.

Hoogmogende Welgeboren Edelen, enz.

Op de missive van de heeren staten generael van den IV. July 1610, sijn gecommitteert, tot de pryseringe van wagens, daerinne geroert, de heeren Schade ende Baexen.

Op de requeste van Johan Claes van Leerdam, secretaris der stadt Utrecht, versouckende voor den soon van cappn. Rynevelt 't vendel van deselve compagnie, vacerende door 't overlyden van Goort van der Voort, is geappointeert: fiat ut petitur.

Ende op 't versouck van den heere van Eck, voor synen broeder, is geseyt: dat men hem sal houden voor gerecommendeert ter eerste gelegenheid.

* SCHIERCEDULLE, GEMAECKT BY DE HEEMRAYDEN VAN DEN LECKENDIJCK DES OVERQUAERTIERS VAN DEN LANDE VAN UTRECHT, VOOR DEN JAERE 1610, INGAENDE MAY a^{o}. EODEM.

Mercurii XXVII. Juny 1610.

Praesentibus: Berck, Schade, Zuilen, Eck, Renesse, Grovesteyn, Hardenberg, Ploos, Houflaken, van Amerongen, van Geresteyn, Moersbergen, Baexen, Rysenburch, Both, Buth, van Helsdingen, Peter Franssen, Ommeren.

Is gecompareert de wagemeester Francoys Doublet, ende heeft verclaert, dat Syne Excell. seeckeren staet gemaeckt heeft, ende mits dien meynt dat de II^{C} wagens, daeromme de heere staten generael op nieuw geschreven hebben, tot den aenstaenden tocht, nu al gereetsijn. Daer op hem verhaelt sijn de redenen waerom die noch niet gereet en sijn, daerop de voornoemde Doublet verclaerde, den geheelen tocht aen het opbrengen van dese wagens te hangen. Ende soo die niet te wege gebracht en worden, dat de heeren staten haere beloften, aen de coningen ende fursten gedaen, niet en sullen connen voldoen, ende dat hy noch Wouter Martens, (die mede hierop gehoort is), geenen middel en weeten, omme meer waegens te becomen. Versochte daeromme, dat die heeren staten hem wilden aen de voorsc. II^{C} waegens helpen, by

opbiedinge van deselve uyt de dorpen. Daerop geseyt sijnde, dat de dorpen van den lande van Utrecht daermede ongerijff ende ongelijck geschiet, om den aenstaenden bouwe, ende dat sy

de waegens voor drie gulden nyet en sullen weeten te becomen, ende alsulcx vallen in de schade meer als andere dorpen van andere provincien. Ende dat het geen reden en is, dat die dorpen van 't sticht voor weldoen in schade gebracht worden. Ende dat men daeromme tot de opbiedinge van de wagens niet en soude connen verstaen, tensy de generalité mede drage, 't gheene de dorpen meer sullen moeten geven. Soo heeft de voorn. Doublet daerop verclaert geen last te hebben, daerinne yet te accorderen, doch dat hy 't selve billijck vonde, ende oock te vrede is te teyckenen, dat dit aldus gepasseert is, ende dat de voornoemde wagens op gheene andere conditien te becomen en sijn, ende tensy de heeren staten van Utrecht haer crediet daervoor strekken, op welcke instantie van voornoemde waegenmeester eyntelijck geconsenteert is, op te bieden hondert wagens.

Jovis XXVIII. Juny 1610.

Praesentibus: Berck, Schade, Zuilen, Goyer, Renesse, Ploos, Houflaken, van Moersbergen, van Geresteyn, van Coninxvry, Rysenburg, Both, Helsdingen, Buth, Salmius, Peter Franssen.

Mr. Willem van Asch, cannunnick ende scholaster St. Peters; Mr. Levinus Bother, secr. tot Amersfoort, ende Jor. Jacob van der Maeten, gecommitteerden van reviseurs, hebben rapport gedaen van zeven gerevideerde processen, ende de recudelen, mette de geconcipieerde sententiën overgelevert. Ende is daernae goetgevonden parthyen, of haerluyder advocaeten ende procureurs tegen morgen ten elf uren, voor den noen ontboden te worden, omme de sententiën te hooren pronunsieren.

Veneris XXIX. Juny 1610.

Praesentibus: Berck, Schade, Zuilen, Goyer, Ploos, Houflaken, van Amerongen, van Geresteyn, van Moersbergen, Rysenburch, Both, Drielenburch, Buth, van Helsdingen, Anselmus, Peter Franssen, Vonck.

De advocaet Mr. Gerardt Hamel heeft rapport gedaen van syne reyse ende wedervaren in den Hage, ende overgelevert twee missiven van de H.M. heeren staten generael, d'eene houdende aen de heeren staten, ende d'ander aen de magistraet, wesende van inhouden als hier nae volcht. Waerop gedelibereert. Is by de twee eerste staten, verstaen, dat men den brieff van heeren staten generael sal naecomen. Die van de stadt sullen den raedt, te nae noen, doen laden op de missive aen de magistraet geschreven.

'Edele Erentfeste, Hoochgeleerde vrome seer voorsinnige heeren, ende goede vrunden.

Het heeft ons seer vreemt gegeven te verstaen, soe uit uwer E. missive van gisteren, als van derselver advocaet Mr. Gerardt Hamel, dat Henrick van Helsdingen, ende eenige andere borgeren binnen Utrecht, difficulteren te doen den eedt, den borgeren opgeleyd, te presteren, tot verseeckertheid van den staedt van den lande, gemeyne ruste, ende beste, in achtervolch van de uytspraecke (op de voorgaende submissie)

by den raedt van state gedaen, ende aengenomen, onaengesien, dat het hoff de collegien der schutterye ende vele borgeren, de voorsc. eedt gedaen hebben, ten waere, dat uwer E. ierst. nieuwen formelen eedt deden, van de inwoonders van de stadt ende steden, mitsgaders d'opgesetenen ten platten lande gehou ende getrou te sullen wesen, daerop uwer E. versoecken te verstaen onse meeninge. Ende hebbende mitsdien op

dese saecke (bewegende d'importantie ende consequentie van deselve, voer den staet van 't landt in generael, ende van de provintie van Utrecht in 't particulier) doen communiceeren, met Syne Excell., ende daernae daerop rypelijck metten raedt van state gedelibereert, ende alles bewogen ende gebalanceert, dat eenigsins te considereren is geweest. Ende bevyndende dat het voorgestelde des voorsc. van Helsdingen ende syne volgers, is eene nieuwicheyt, te vooren noyt gehoort, ende streckende tot nieuwe beroerten, ende oproer onder de gemeente, oock tegen de authoriteyt van 't land, ende omme indirectelijck te illuderen de voorsc. uytspraecke van den raedt van state, ('t welck buyten alle reden ende fundament is, dewyle dat by uwer E. in de steden ende regieringe van den lande van Utrecht nyet en is geinnoveert ofte yet voorgenomen, tegen de welstand privilegien, gerechticheyden, ruste ende vrede van denselven,) ende en wordt geenszins verstaen, dat uwer E. eedt, om de gepasseerde saecken is geextingueert ende geoblitereert maer gebleven in sijn vorige kracht ende vigeur. Is eyndelijck eenparichlijck met gemeenen stemmen by ons verstaen, ende geresolveert, dat uwer E. de voorsc. voorgestelde nieuwicheyt sullen datelijck verwerpen ende afslaen, ende beginnende van den hoofden, den voorscr. Henrich van Helsdingen, ende andere in publijcque dienst geweest sijnde, lasten ende ordonneeren, den eedt, volgende de voorschreven uytspraecke, datelijck te presteren, gelijck van 't hof, de collegien, de schuttery, ende andere burgers gedaen hebben. Ende by so verre als sy dien nyet tegenstaende weygerich ende ongehoorsaem blyven, deselven eedt te doen, sullen uwer E. deselve met een briefken uyt de stadt ende het landt van Utrecht wysen, ende met authoriteyt doen vertrecken, sonder daer inne in eeniger manieren ter conniveeren ofte dissimuleeren. Ende vertrouwen, dat uwer E. hun hier inne mannelijck sullen quyten, bidden den Almogenden deselve Edele Erentfeste, Hoochgeleerde, vrome seer voorsienige heeren ende goede vrunden te willen houden in syne heylige protectie.

Uytten Haghe den VII. July 1610. J. MAGNUS St.

Onderstont:

Uwer E. Goede vrunden, die staten generael der Vereenichde Nederlanden. Ter ordonnantie van deselve. AERSSEN.

De superscriptie was:

Den Edelen enz. die staten van Utrecht ofte haere E. gedeputeerden rayden onse besundere goede vrunden.

XXX. Juny 1610.'

Die Staten Generael der Vereenichde Nederlanden.

'Edele, Erentfeste, eersame, vrome, voorsienige ende seer descreten goede vrunden.

Wy hebben seer ongaerne ende met groote verwondering verstaen, dat Henrick van Helsdingen, ende eenige andere burgeren binnen Utrecht, difficulteeren, den eedt den burgeren opgeleyd, te presteren, tot verseeckertheyd van den staet van den lande, gemeene ruste ende beste, in achtervolch van de uytspraecke (op de voorgaende submissie) by den raedt van state gedaen ende aengenomen, ten ware, dat die heeren staten van Utrecht, eerst nieuwen formelen eedt deden van de inwoonders van de stadt ende steden, mitsgaders d'opgesetenen ten platten lande gehouwe ende getrouwe

te sullen wesen enz., onaengesien dat het hoff, de collegien, de schutterye en vele burgeren den voorschreven eedt alrede gedaen hebben,

overmits dat dit voorstel van de voorschreven Helsdingen ende desselfs volgers is eene nieuwicheyt te vooren noyt gehoort, ende streckende tot nieuwe beroerten, ende oproer onder de gemeente, oock tegen d'authoriteyt van 't land, ende omme juridelijck te illuderen de voorsc. uytspraecke van den raedt van state, hetwelcke buyten alle reden en apparentie is, ten regarde dat by de voorsc. heeren staten van Utrecht in den staet ende regieringe van den lande van Utrecht nyet en is geinnoveert, ofte yets voorgenomen tegen den welstant, privilegien, gerechticheyden, ruste ende vrede van denselven. Ende dat oock gheensins en wordt verstaen, dat haer E eedt, omme de gepasseerde saecken, is geëxtingueert ende geoblitereert, maer gebleven in sijn vorige cracht ende vigeur, ende alsoe wy ten desen aensien (vindende dese saecke van groote importantie ende inconsequentie voor den staet van 't landt in 't generael, ende van de provincie van Utrecht in 't particulier) deselve met Syne Excell. ende den raedt van state hebben doen communiceeren, is eyntelijck alles bewogen ende gebalanceert, dat eenichsins te considereren is geweest, eenparenlijck met gemeene stemmen verstaen, ende geresolveert, dat de voorsc. heeren staten van Utrecht de voorgestelde nieuwicheyt sullen datelijck verwerpen ende afslaen, ende beginnende van de hoofden, den voorschreven Hendrick van Helsdingen ende andere, in publijcke dienst geweest sijnde, lasten ende ordoneeren, den eedt, volgende de voorscr. uytspraecke, datelijck te presteren, gelijck die van 't hof, de collegien, die schuttery ende andere borgeren gedaen hebben. Ende by soe verre als sy dien nyettegenstaende weigerich ende ongehoirsaem blyven, denselven eedt te doen, dat sy deselve met een brieffken uytte stadt ende het landt van Utrecht sullen wysen, ende met authoriteyt doen vertrecken, sonder daerinne in eeniger manieren te conniveeren ende dissimuleeren. Versoucken ende begeeren oversulcx, eernstelijck (alsoe hieraene voor den welstandt van de stadt van Utrecht sonderlinge is gelegen) dat u l. in 't effectueeren van dese resolutie als ten hoochsten noodich ende behoorende, die voorsc. heeren staten van Utrecht mannelijck de handt willen bieden, ende daerinne de publijcke authoriteyt voorstaen ende maintineeren, sonder dewelcke gheen staet ofte regieringe en bestaen kan. Ende ons daerop vastelijck betrouwende, bevelen u Edelen enz.

Uytten Haghe VII. July 1610. J. MAGNUS, Secr.

Onder stont: Ter ordonnantie van den voornoemden heeren staten generael. AERSSEN.

De superscriptie was: Edele enz. Die schout, burgemeesteren ende raedt der stadt Utrecht.

Sijn gepronuntieert verscheiden sententien in c[...] van revisie.

Veneris XXIX. Juny 1610.

Praesentibus: Berck, Schade, Zuilen, Goyer, Ploos, van Houflaken, van Moersbergen, van Geresteyn, Rysenburch, Both, van Drielenburch, Buth, van Helsdingen, Peter Franssen, Vonck, Hamel.

Op de advertentie van syne E. grave Henrick van Nassau, is goetgevonden, den colonel. Uyt den Hove by missive te vermaenen, syne compaignie van beter volck te versien.

De gecommitteerden der stadt Utrecht hebben gerapporteert, dat de magistraet der stadt

Utrecht desen nanoen geladen ende vergadert is geweest, omme te resolveren op den brieff van de heeren staten generael, nopende Hendrick van Helsdingen ende anderen, die weygeren den eedt te doen, volgende de uytspraecke van den raedt van state, dat de magistraet geresolveert is, de meyninge van de heeren staten generael volcomelijck nae te comen, ende de staten daerinne te hanthouden ende te secunderen.

Is dienvolgende ontboden Hendrick van Helsdingen, ende hem voorgehouden de redenen, waeromme men verstaet, dat hy gehouden is, den eedt te doen, begeerende dat hy verclare of hy van meyninge is, den eedt te doen ofte nyet, daervan hy hem geëxcuseert heeft, met weygeringe, persisterende by sijn geschrifte, ende in 't selve seggende ende gebruyckende verscheyden scherpe woorden, waerop gedelibereert, is genomen de naevolgende resolutie.

Op 't rapport, gedaen aen de heeren staten van Utrecht, by de heeren gecommitteerden uyt de magistraet der stadt Utrecht, roerende het empechement, gevallen in 't doen van den eedt, by de uytspraecke van den raedt van state, den burgeren ende inwoenderen opgeleyt te doen, die eenige onwillich waeren te doen, ten waere dat de heeren staten haeren eedt van nieuws aen haer deden ofte renoveerden. Nae goed deliberatie, vorige schryvens van de H.M. heeren staten generael, ende verclaringe van haere meeninge daerop gehadt, ende eendrachtelijck by de drie staten 's lands van Utrecht geresolveert, dat eerst Henrick van Helsdingen, ende die in publijcke dienst geweest hebben, ende daer nae anderen voorts sullen ontboden worden, ende in gevalle sy persisteeren, den eedt nyet te willen doen, datelijck, sonder nieuwen eedt van de heeren staten te verwachten, ofte renovatie van dien, dat men alsdan denselven Helsdingen ende anderen sal doen vertrecken uytte stadt, steden ende landen van Utrecht, sonderlinge gemerckt hem verclaert is, by de heeren staten eens eedt gedaen te wesen, ende deselve nyet geëxtingueert ofte geobliteert te sijn.

Desen volgende de voorschreven Hendrick van Helsdingen ontboden wesende, ende verclaerende, dat hy anders geen eedt en wilde doen, nyet tegenstaende verscheyden inductien, daeromme gedaen ende vertooch van grote opiniatrité ende misverstant, dienende tot nieuwe onrust onder de gemeente. Ende is geresolveert, dat de voorsc. van Helsdingen sal vertrecken uytte stadt, steden ende landen van Utrecht, binnen XXIV uren na de insinuatie van desen, sulcx hem mits desen geordonneert wordt. Aucthoriseerende ende lastende tot de voorsc. insinuatie Jor. Johan van Zuylen, heer van der Zevender enz., schout der stadt Utrecht. Gedaen t' Utrecht den XXIX. Juny 1610. Onder stondt: Deur expres bevel ende ordonnantie van myne heeren de drie staten 's landts van Utrecht, en was onderteeckend: G. DE LEDENBERCH.

D'insinuatie in 't witte van desen geroert, is by my ondersc., als daertoe geauctoriseert ende gelast wesende, op den XXX. Juny 1610, ouden stijls, 's morgens ten seven uren, aen den persoon van Henrick van Helsdingen, t' sijnre woenstede, staende alhier omtrent die Gaertbrugge, gedaen, ten fyne als in desen. Die my voor antwoordt gaf, dat hy begeerde, dat hem het principael van desen soude worden ter hand gestelt, hebbende hem nogthans gelaten copie derselver geaucthentiseert, onder de handt van den deurwaerder Sundert. Actum ut supra, by my onders. JOHAN VAN ZUYLEN.

Zabathi XXX. Juny 1610.

Praesentibus: Berck, Schade, Zuilen, Eck, Grovesteyn, Hardenbroeck, Ploos, van Geresteyn, van Moersbergen, Rysenburch, Both, Hamel.

De heere schout der stadt Utrecht heeft rapport van d'insinuatie by zijn E. gedaen aen Henrick van Helsdingen, ende d'acte met syne relatie overgelevert.

Gelesen de missive van Francoys Doublet, aengaende de II^{C} waegens, ende verstaen, dat men de conducteurs sal aenseggen, dat men lyden mach, dat sy soe veel waegens aennemen op den voet van den voorgaende, als sy sullen weeten te becomen.

De missive van de heeren staten van Hollandt, aengaende de dijckgagie van den polder, by Naerden, is geordonneert, gestelt te worden in handen van parthyen geinteresseerd.

Dominica I. July 1610.

Praesentibus: Berck, Goyer, Eck, Ploos, A. van Zuylen van Nyvelt, van Moersbergen, Rysenborch, Both, Hamel.

Is Syne Excell. begroet ende gedefrooyeert.

Op 't eernstich aenhouden ende vertooch van Syne Excell., omme tot dienste van den leger, tot adsistentie der fursten van Brandenburch, geaccommodeert te wesen met noch hondert wagens, verclaerende Syne Excell. dat by faulte van dien een groot deel van de admunitien soude moeten after wegen blyven. Sijn de staten panders binnen ontboden ende gelast, de voorsc. hondert waegens op 't ordinaris loon, daer voor de staten van Utrecht haer credie stellen, te becomen, is 't mogelijck in aller diligentie, ende dijnsdach toecomende te rapporteeren ofte adverteeren haer wedervaeren.

De heeren Berck, de Goyer, Moersbergen, Geresteyn, Rysenburch, Both, hebben Syne Excell. door last hemluyden gegeven, gesaluteert ende gedefrooyeert.

Lunae II. July 1610.

Praesentibus: Berck, Zuilen, Goyer, Rardenbroeck, Ploos, B. van Moersbergen, van Geresteyn, Rysenborch, Both, Buth, Anselmus, Drielenburch, Hamel.

Gedelibereert op de saecke van Hendrick van Helsdingen, die men verstaet, nyettegenstaende de insinuatie aen hem gedaen, noch nyet vertogen te sijn, d'welck streckt tot lobefacatie van de publiecque aucthoriteit.

Is eendrachtelijck verstaen, dat hem, tot maintienement van de publijcque authoriteit, door den officier sal doen bevelen, alsnoch by sonneschijn te vertrecken, op poene

dat men, dien tijt overstreken sijnde, naerder tegen hem sal versien, d'welck Jor. Johan van Zuylen, heere van Zevender, schout der stadt Utrecht, belast is, hem aen te seggen.

De heere schout rapporteert, dat syne E. by Hendrick van Helsdingen geweest, ende hem, volgende den last hem gegeven, bevolen hadde, om by sonneschijn te vertrecken. Dat hy daerop geantwoord hadde te begeren copie authentijcke, onder de hand van den secretaris Ledenberch, van de insinuatie hem gedaen. Ende dat hy alsdan te vreden is, te pareren. Ende gevraecht

of hy dan te vreden is, den eedt te doen, daerop geseyt hadde, syne meyninge aen de schepen Drielenburch verclaert te hebben. Is daerop de secretaris geordonneert, hem de copye authentijck onder sijn handt te geven.

Martis III. July 1610.

Praesentibus: Berck, Schade, Zuilen, Eck, de Goyer, Hardenb., Ploos, Houflaken, Geresteyn, Rysenburch, Both, Drielenburch, Buth, Anselmus.

Is gelesen eene missive van de heeren staten generael van XI. July, stilo novo, daerby haere H.M. versoucken, ten behouve van 't leger, boven den eerste hondert waegens, aen te nemen, ende naer 't leger te seynden noch hondert waegens.

Ende goetgevonden, daerop te rescriberen, dat men, ten regarde van den bouw ende voorgaende lichtinge, geen ander noch meerder waegens, en weet te becomen, dan vijff ofte ses, ten waere dat men deselve 's daechs meer als drie gulden beloofde.

Ende naer eenyge communicatie is goedgevonden, dat den rentmeester van den convente van St. Cathryne voor sijn gaigie sal trecken den XL$_e^n$ penning van den suyveren incomen, in plaets van den XX^{en} penning, welcke gaige van den XL^{en} praes. sal ingaen het jegenwoordige jaer 1610.

Die geëligeerden van de stadt ende steden vonden voorts goet, dat men den jegenwoordigen rentmeester zal licentieeren tegen I^o January toecomende, ende eenen anderen in syne plaets stellen. Die van de ridderschappe, ten regarde sy swack waren, hielden dit in advijs tot morgen.

Mede is geresolveert, dat de rentmeester van St. Pauls, in plaets van den XX^{en} penninck, trecken sal den XXX^{en} penninck, mede ingaende met het jaer 1610.

Mercurii IV. July 1610.

Praesentibus: Berck, Rheede, Eck, Hardenbrouck, Ploos, Houflaken, Geresteyn, Rysenburch, Drielenburch, Helsdingen, Buth, Anselmus, Peter frans, Jan Vonck, Hamel.

Die staten van den lande van Utrecht, gehoort uyt het rapport van de heeren gecommitteerden van de magistraet der stadt Utrecht, hoe dat eenen genaemt Albert Jansz., wonende in de Hamburgerstraet, geweygert heeft, sonder eenyge redenen te alegeeren, neffens andere burgeren te doen den eedt hem opgeleyt, ende geordonneert, te doen, hebben eendrachtelijck, conform de resolutie van de heeren staten generael, verstaen ende geresolveert, dat men den voornoemden Albert Jansz. binnen XXIV uren zal doen vertrecken uyt de stadt, steden, ende landen van Utrecht. Ende dat hy daerinne sonder voorgaende consent, van de voornoemde staten, nyet en sal mogen

wederkeeren. Ordonneerende den schout der stadt Utrecht, hem dese te insinueeren, ende t' eynde d'expiratie van den voorsc. tijt, 't selve datelijck te doen affectueeren, relateerende zijn wedervaeren. Gedaen t' Utrecht den IV. July 1610.

Die van de ridderschappen hebben verclaert, dat sy haer conformeeren met de resolutie op gisteren, by de andere twee leden genomen, nopende het departement van den rentmeester Johan Sael.

Ende is dienvolgende eendrachtelijck geresolveert, dat dese resolutie sal aengeseyt worden, den

voornoemden Johan Sael, deur den deurwaerder van de staten. Ende dat hy gehouden sal wesen, te dienen voor dit loopende jaer voor den XL^en^ penninck, van den suiveren ontfanck.

Ende roerende die commissie aen een ander te geven, is verstaen, dat men daervan sal maecken een poinct, op de eerste beschryvinge.

Is daernae mede verstaen, dat men voortaen geen comptoiren met penningen sal subvenieren, ende dat van de subventie voortaen geen gaige en sal werden betaelt, maer dat men de ontfanghers, die subventie plegen te doen, in de plaets sal chargeren met ordonnançie.

Mede dat de rentmeester van de Carthusers ende Oost-Broucke, in plaets van den XX^en^ penninck, voortaen tot haere gaigie sullen hebben den XXX^en^ penninck; dat Blanckendael, ten regarde die subventien nu sal cesseren ende dat sijn ontfanck bestaet in veele ende cleyne parthyen, sal genieten den XX^en^ penninck; ende dat men de voorsc. ontfangers deze ende die resolutien, gisteren genomen, by den deurwaerder sal insinueeren.

Op de requeste van de veenraden, versouckende betalinge van 't vierdepart van de oncosten, gegaen tot het maecken van den Grebbendijck, conform die resolutie voormaels genomen, belopende, volgende die reeckeninghe daervan gedaen, XI^M^ IX^C^ XLIIII L, V stuyver, fiat ordonn.

Jovis V. July 1610.

Praesentibus: Berck, Eck, de Goyer, Ploos, Houflaken, Geresteyn, Rysenburch, Buth, Helsdingen, Anselmus, Peter Franssen, Vonck, Hamel.

Sijn gelesen drie missiven van de heeren staten generael, twee aengaende 't opbrengen van hondert waegens, ende die derde roerende het furnissement van de staten quote in 't consent voor de fursten van Brandenburg ende Nyeweborch.

Is geresolveert, dat men die respective dorpen sal quotiseeren op hondert waegens, offslaende die nombre dergheener, die alrede naer 't leger gesonden sijn. Ende dat men deselve sal toezeggen III L, X st. daechs.

De heere thesaurier de Goyer is versocht, hem volgende voorgaende resolutie te vervoegen naer 's Gravenhage, ter vergaderinge van de heeren staten generael, 't welck by sijn E. aengenomen is.

Veneris VI. July 1610.

• Beestenmarckt te Rheenen.

• Request van Harmelen, Camerijck, Broek, Papecop, Zegveld enz.

Mercurii XI. July 1610.

Praesentibus: Eck, Ploos, van Nyevelt, Rysenborch, Both, Buth, Drielenburch, Peter Franssen, Hamel.

Gehoort ende verstaen hebbende, uyt het rapport van de gecommitteerden der stadt Utrecht, de seditieuse propoosten gisteren, by eenen Hendrick van Nyenrode Henricssoon, tegen de wettige overheydt deser landen gebruyckt, is verstaen ende geordonneert, dat de officier der stadt Utrecht, soe over dese als voorgaende ende naegevolchde syne delicten, jegens hem sal hebben

te procedeeren, tot behoorlijcke straffe, sonder eenyge dissimulatie ofte convinientie. Ende is de officier ontboden ende, de subt. comparerende, 't selve aengeseyt.

Mercurii XXVIII. November 1610.

Praesentibus: Schade, Rheede, Goyer, Renesse, Eck, Ploos, van Houflaken, van Rysenborch, A. van Zuylen van Nyevelt, Coninxvry, Moersbergen, Drielenburch, Peter Franssen, Ommeren, Schilthouder, Hamel.

Die staten, gehoort het rapport van haerluyder ordinaris gedeputeerden van 't gheene haer E. dagelijcx gewaer worden, dat, door verscheydene quaede en ongeruste geesten, nieuwe twisten ende scheuringe onder de gemeente ende kerckelijcke personen gepractiseerd ende gefoveert worden, hebben goetgevonden te resolveeren, als volcht:

Die staten van den lande van Utrecht, aenmerckende dat het ampt eener Christelijcke overheydt van Godt Almachtich opgeleyt is, te versorgen dat haere onderdaenen een gerustich stil leven leyden mogen, in alle godtsalicheyt ende eerbaarheyt, ende men dagelijcx gewaer wordt, dat d'onrustige satanische geest alle middelen ende practijcken aenwent, om de godtvruchtige ruste der goeder ingesetenen deser provintie te verstoren, de kercke Goodts in nieuwe factien ende scheuringe te verleyden, ende 't selve doende, de Christelijcke gereformeerde religie, waer sy cunnen, beschadigen, ende den wech allengskens te banen tot de eens affgeworpene pausselijcke tyrannie ende verworpene abusen, superstitien ende affgoderyen, daer uyt dan voorts nyet anders en soude te verwachten staen, als de ruyne ende onderganck van 't gemeyne vaderlant, waer tegens nyet bequaemelijcker en can worden versien, dan met het maecken ende stellen van goede kerckelijcke wetten ende ordonnancien, naer des Heeren Heilich Woordt. Al 't welcke de voornoemde staten in de vrese des Heeren overwegende, ende aenmerckende, dat het consent, van haerentwegen al vóór vier jaeren ter vergaederinge van de H.M. heeren staten generael ingebracht, nopende het houden van een synodus nationael der geunieerde Nederlanden, noch geen effect en sorteert, hebben goet ende nodich gevonden, oock nae 't exempel van sommige andere provincien, die in den haeren soedanige provisionele ordre hebben gestelt, als sy nae de gelegentheyt haerer kercken ende tot stichtinge van deselve hebben geacht te behoren, te procureeren: Dat oock in de provintie van Utrecht, op alles, wat tot goeden welstant ende voortplantinge van de Christelijcke gereformeerde religie, mitsgaders vorderinge der waere godsalicheit nodich is, naerder werde gelet, als wel voorheenen, door de swaere langduyrige oorlogen ende andere veele ende verscheydene voorgevallen beletselen, heeft connen geschieden. Versoucken daeromme, ende nyettemin lastende ende ordoneeren by desen den waerden ende godtvruchtigen onsen welbeminden kerckendienaren, gecommitteerden der synodi, 't geene in de synode deser provintie, in ende omtrent den jare 1606 provisionelijck ten onsen overstaen beraemt ende besloten is geweest te resumeeren, met andere goede kerckenordeningen te confereeren, 't gunt daerinne defectueux is te suppleeren, amplieeren, vermeerderen, verminderen, corrigeeren, verbeteren, ende 't selve doende een bequaem concept van goede kerckenordeninge te beraemen, in alles voornaementlijck lettende op den regel ende rigtsnoer van des Heeren Heilich Woordt,

vervattet in de schriften der Profeten ende Apostelen. Ende dat voorts in de saecken, die middelmatich sijn, op de nature, aert ende conditie van de inwoonderen deses landts ende provin-

cie, mitsgaders op de gelegentheyt van de tegenwoordige tyden, sal gelet worden, opdat alles geschiede, soo Goodts woordt ons leert, tot opbouwinge, nyet tot destructie.

Ende alsoe er veele soort van seeckere differenten, onder eenige kerckendienaeren, in de nabuerige provintien ontstaen, over seeckere leerpuncten, die mede onder die gemeente alhier, beginnen strydich te vallen, sullen mede daerop letten ende in de vreese Goods overwegen, hoe daerinne op 't aldergevoegelijkste ende vreedsaemste, nae Godts woordt, soude mogen werden versien, omme sonder crenckinge van den bant der eenicheyt, die wy met onse nabuyren ende bontgenooten in alles, ende voornaementlijck in 't stuck van religie willen onderhouden, ende met behoudenisse van den voornaemsten gront der reformatie, die in 't verwerpen aller menschelijcke decreten ende instellingen, mitsgaders het aennemen van Goodts geschreven woordt voor den eenigen regul, ende richtsnoer ons gelooffs bestaet, te beletten, dat door de voorsc. differenten de ruste onser goeder ingesetenen, de Christelijcke gereformeerde religie toegedaen, nyet verstoort, maer behouden, ende in aller godsvruchticheydt in behoorlijcke gehoorsaemheyt tot Godt ende der overheyt gevordert worde, alle welcke haer besoigne sy by geschrifte stellen ende ons (by forme van advijs,) soe haest doenlijck overleveren sullen, omme, 't selve by ons op beschryvinge gesien, daer naer wyders hierinne gedaen te worden, sulcx als tot Goodts eere, der kercken stichtinge, ende 's landts welvaeren bevonden sal worden te behoren. Gedaen t' Utrecht den XXVIII. Novembris 1610.

Die staten van den lande van Utrecht, begerende t' achtervolgen d'uytspraeck van de E.M. heeren rayden van staten, in date den VIII. Juny 1610, tot naerder verseeckertheyt, rust ende welstant van de stadt, steden ende landen van Utrecht. Hebben verstaen ende geresolveert, dat, in conformité van deselve uytspraecke, het doen van den eedt daer inne gementioneert, soe binnen de stadt Utrecht als andere steden ende platte landen by een yegelijcken, van wat qualiteyt ofte conditie hy sy, gedaen ende voorts gepresteert sal worden. Ende dat ten dien eynde, aen de steden geschreven sal worden, ende den hove van Utrecht aengeschreven ende gelast, om te verschynen voor den president ende Mr. Peter van Leeuwen ende Hugo Ruysch, raden, daertoe by dese specialijcken gecommitteert, alle de Edelen ende andere gequalificeerde personen ten platten lande wonende, volgende seeckere memorie denselven te leveren, om metten eersten, op seeckere bequaeme daegen ende uren by haer te beramen, den voorsc. eedt, haer aff te nemen, ende daervan te maecken ende te houden door den greffier perfecte notitie, ende deselve ter cameren van de heeren staten over te brengen, ende van haer besoignes rapport te doen.

Dat van gelijcken den heeren, hooge jurisdictie exercerende, nae dat deselve den voorsc. eedt gedaen sullen hebben, de voorsc. resolutie sal aengeschreven worden, ten eynde deselve haeren officieren ende schepenen den voorsc. eedt in haere handen *doen* doen, ende derselver officier ende schepenen d'andere haere ingesetenen, denselven eedt affnemen. Ende dat oock den maerschalcken gelijcke last gegeven ende aengeschreven sal worden, om den voorsc. eedt aff te nemen de schouten ende schepenen van haer resort, ende daernae met denselven schout alle andere ingesetenen ten platten lande den eedt doen presteren, ende van alles goede notitie te houden, ende ter camere overbrengen, ende rapport doen van haer wedervaeren.

Jovis VI. Decembris 1610.

Praesentibus: Rheede, Eck, Renesse, Hardenbroek, Goyer, Ploos, Houflaken, Rysenburch, Geresteyn, Baexen, Moersbergen, Peter Franssen, Schilthouder, Hamel.

Geresumeert de proceduren tegens de factionisten in de geschiedenisse gisteren ende huyden gevallen. Ende gelesen het concept van de missive van advertentie daervan te doene aen de heeren staten generael, Syne Excell., raydt van state ende de heere Barnevelt. Is deselve goetgevonden ende gearresteert, inhoudende *mutatis mutandis* als hier naer volcht:

Syne Excellentie, *mutatis mutandis*, aen de heeren Staten Generael, - Raedt van Staete, - Barneveldt.

Doorluchtige enz.

Het is ons leedt, dat wy uwe Excell. wederom moeten moeyelijck wesen met het verhaelen van de quaede actien van eenige seditieuse menschen alhier, streckende nyet alleene tot subversie ende ruine van den staet van desen lande in 't particulier, maer oock van den geheelen staet der geunieerde Nederlanden, gelijck uwe Excell., uyt syne princelijcke aengeboren wijsheyt ende eygene ervarentheyt, 't selve seer wel can sien ende oordeelen. Wy hadden verhoopt, dat met de uitspraecke van den rayde van state, door de auctoriteyt van de heeren ambassadeurs der Con. Majest. van Vranckrijck ende Groot-Brittanien, van de H.M. heeren staten generael ende uwe Excell., ende 't geen dienvolgende met weten ende advyse van de voorn. heeren staten generael ende uwe Excell. gedaen is, een yegelijck hem stille gehouden, ende als goede ingesetenen schuldich sijn te doen, vreedsamelijck geleeft souden hebben. Maer d'experientie heeft ons geleert, dat sy door haerluyder quaeden ende seditieusen geest soe sterck gedreven werden, dat sy noyt gerust, maer alle occasien gesocht en waergenomen hebben, omme telcken nieuwe scheuringe ende oproerten te maecken. Ende sulcx boven alle haerluyder voorgaende quade menées ende aenslagen, die wy nu niet wederom en verhaelen, omme uwe Excell. nyet al te moeyelijck te wesen. Is binnen eenige weynige dagen herwaert gebeurt, dat de voornoemde quaede menschen, meer als wel te voren hierinne ('t welck te aenmercken staet) van die van de Roomsche religie, daermede sy het in 't geheel, emmers in desen, eens sijn seer geholpen, voorgestaen ende geadsisteert sijnde, hebben gesocht ende gearbeyt, een notable scheuringe ende twist, in de Gereformeerde kercke alhier te maken, ende te wege te brengen, blasmerende ende injurerende alomme ende achter rugge, seer onrechtelijcken ende smadelijcken, de goede ende vrome dienaers, ende anderen van de Gereformeerde kercke alhier, dichtende ende strooyende tegens deselve verscheyden seditieuse pasquillen ende fameuse libellen, daervan eenige in handen van de magistraet der stadt Utrecht gecomen sijnde, sy den officier belast hebben te vernemen, ende hem te informeeren, van wie ofte van wat autheur ofte autheurs die gecomen sijn, in 't welck doende hy ontdeckt heeft eenige personen, van de Roomsche religie sijnde; ende huer altijt seer heftich tegens de Gereformeerde religie ende de wettige regeringe deser landen gethoont hebbende, dewelcke geapprehendeerdt sijnde, eyndelijcken, nae veele moeyten, soo veel van haer gegeven hebben, dat in dat spel

mede is geaccuseert eenen genaemt Claes de Gooyer, wesende een huysmans soone uyt Gooilandt, daer van hy den naeme Gooyer voert, een hacker ende biertapper syner neeringe, hem simulerende te wesen van de Gereformeerde religie,

maer met de wercken sulcx weynich betoont hebbende, als hebbende eertijts voor soldaet ende vrybuiter gedient, aen des vyants syde, ende van daer sijn vaderlandt, ende de inghesetenen van de geunieerde landen dickwils beschadicht hebbende, ende beschuldicht van een dootslach, ende achterhaelt van overspel, hem altijt als een belhamel ende aenleyder van de oproerigen draegende, ende deselve gestadelijcken instigerende, hem oock in de belegeringhe deser stadt, als cappitein tegens den landen gebruyckt hebbende, desen persoon, by de magistraet ontboden sijnde, om gehoort te worden, gaff den stadtsdienaer voor antwoordt: dat hem nyet gelegen was, by de magistraet te comen, alsoe hy backen moste. Welck rapport de magistraet gehoort hebbende, vonden goet hem by den officier te doen halen, die, in 't huys van den voornoemden persoon comende, door de gheenen, die daer in huys waeren, ende anderen, die haer daerby voechden, met gewelt ende wapenen geresisteert is, sulcx dat hy nyet alleene den voornoemden Claes de Gooyer nyet en conste met crygen, maer oock in pericule sijns levens was, begevende hy Claes de Gooyer hem elders uyt synen huyse, welcke geschieddenisse de magistraet met reden suspect sijnde, hebben gecommitteert den officier, met twee schepenen, omme des voornoemde de Gooyer's pampieren te visiteren, ende syne goederen te saiseren, tot naerder ordonnantie, maer syluyden daergecomen sijnde, omme haer commissie te exploiteren, hebben bevonden 't huys vol gewapent volcx te wesen, die haer oock, al vloeckende ende qualijck sprekende, met blancken rappieren dreychden, ende riepen: compt in, wy sullen u wellecom heten. Ende quam voort sulcken rumoer, dat de deuren ende vensters daer omtrent toegesmeten worden, ende maeckten voort sulcken t' samenrottinge ende gelaet, dat daer uyt een groot onheyl te verwachten stonde, ten waeren, met het houden van goede wachten, ende stellen van bequaeme ordre, desen nacht daerinne versien waere geweest. Ende omme de stadt in ruste ende goede verseeckertheyt te stellen ende te houden, soe hebben wy, op 't goetvijnden van den commandeur ende borgemeesters der stadt Utrecht, geschreven aen de compaignie ruyters van uwe Excell., omme haer voor eenige korte dagen alhier binnen Utrecht te begeven, gelijck uwe Excell. 't selve uyt den brieff, by ons aen uwe Excell. lieutenant geschreven (daervan copie hierby gevoecht is) sal gelieven te sien, d'welck hy naegecomen heeft, van al 't welck wy nyet en hebben willen naelaten, uwe Excell. met desen expressen te adverteeren. Versouckende, dat uwe Excell. gelieve dese nodige ende dienlijcke proceduren ten besten te verstaen, ende met uwe Excell. authoriteyt te handhaven, gelijck wy dat uwe Excell. wel vertrouwen. Ende Godt Almachtich bidden, u Doorluchtige enz.[1].

Piere Panier, Ritmeester van Syne Excell. compagnie cavallerye, garnisoen houdende binnen Amersfoort, ende by absentie aen synen Lieutenant. Cito, cito.

Edele enz.

(1) Deze missive verspreidt een nieuw licht over het hier boven, bladz. 37 der Kronijk, medegedeelde de berigt, en dient alzoo tot aanvulling van het extract uit de *Raadsbesluiten* der stedelijke regering, aldaar opgenomen.

Alsoe dese stadt Utrecht, door eenige quaede ongeruste menschen, tot merckelijcke ondienste van de generaliteit ende van dese provintie, in trouble onruste ende pericule gestelt wordt, soe

vijnden wy goet, ten eynde die in meerder verseeckertheyt ende ruste, oock buyten pericule gehouden worde, dat U E. met de compaignie cavallerie van Syne Excell., soe wel van curassiers als carabijns, hem dadelijck binnen dese stadt vervouge, ende aldaer eenige daegen verblyve, tot dat wy de saecke de H.M. heeren staten generael ende Syne Excell. gecommuniceert hebbende, met derselver advijs tegens de voorsc. incovenienten naerder sullen hebben versien, daeromme en failleert niet, met de voorsc. ruyters terstont te commen, ende op soe lieff als U E. is den dienst van den lande, morgen vroech te seven uren voor de Wittevrouwenpoort alhier te wesen. Wy hebben brenger deses daeromme expresselijck afgeveerdicht, met laste, om uwer E. compste ylens te vorderen. Ende hiermede, Edele enz. Den v. Decembris 1610, na noen te drie uren. Gedeputeerden.

Antwoorden van de H.M. heeren staten generael, Syne Excellentie ende Rayde van state op de voorsc. advertentie ende rescriptie daerop gedaen:

Edele Erentfeste Hoochgeleerde, Vrome seer Voorsienige Heeren ende goede vrienden.

‘Wy hebben met bedroeffenisse ende leetwesen verstaen, uyt uwer E. missive van gisteren, die seditieuse actien, die wederomme binnen Utrecht, by eenige oproerige ende ongeruste menschen, nieuwelijck aengericht sijn van quaden exempel ende sorchelijcke consequentie, daer tegen wy niet en sien, dat in eeniger manieren kan geremedieert worden, als met eene mannelijcke authoriteit ende couragie, doende de autheurs van sulcke seditien ende quade attentaten effectuelijck straffen, anderen ten exempel, naer vereysch der saecken, sonder eenige coniventie ofte dissimulatie, die ten laetste eene stoutmoedige uitcompste soude geven tot meerder quaet ende pericel voor alle goede vrome borgeren ende inwoonders van de stadt, ende de gantsche ruine ende onderganck van deselve. Ten welcken regarde is ons seer eernstich versoeck ende begeren dat uwer E. gelieve hierop te letten, ende dese saecke te apprehendeeren ende beheertigen naer haere importantie, sonder dese daet te laten ongestraft; doch by soo verre als uwer E. hun daertoe souden achten te swack van garnisoen, heeft Syne Excell, gedestineert de compagnie Isecramer, Tutelaer, ende van den cappitein Alart, binnen Utrecht noch te zenden, met twee compaignien ruyteren, mits dat uwer E. ordre stellen, die ruyteren in geen herbergen te logeeren (daer sy hun selven souden verteeren ende consumeeren) gesonden, maer opte gewoonlijcke servitien, gelijck in andere garnisoenen, ondergebracht worden, vindende benevens desen geheel nodich, opdat uwer E. te meer respect in de provincie van Utrecht gewinnen ende moegen behouden, dat deselve oock dese vergaderinge respecteren, met het wederom seynden van haere gecommitteerden, gelast ende geauthoriseert, om op alle voorvallende saecken, raeckende den welstant van de staet van 't landt, mette gecommitteerden van de andere provintien te resolveren naer behoiren, gelijck wy daertoe by onse voorgaende noch instantie gedaen hebben, ende sal sulck respect sunderlinge mede vorderen, by aldien als het uwer Ed. gelieft den staet van oorloge aen te nemen, gelijck sien laet, sonder daerinne te brengen parthyen, die nyet aengenomen en sijn, ende uit te laten, die gene, daermede denselven belast is, daervan ons dagelijcx sulcke clachten voorcomen, dat die onlusten ende

misverstanden in de provincien veroorsaecken, die welcke dienen vermijdt ende wechgeno-

men. Daerover wy uwer E. dese accomodatie ten hoochsten recommandeeren, deselve hier mede Edele enz.

Uytten Hage den XVII. Decembris 1610.

Was geparapheert 'W. PIECK. Onderstond: Ter ordonnantie van staten generael. Ondert. AERSSEN.

De superscriptie was: 'Edelen enz., die staten van Utrecht, ofte haere ordinaris gedeputeerden, onse besondere goede vrunden.

Lager stont noch: 'Het sal uwer E. gelieven ons hare meeninge op het innemen van voorsc. compagnien voetknechten ende onderbrengen van de ruyteren in diligentie te adverteren ofte aen Syne Excell.'

Mauritz, Prince van Oraignen, Grave van Nassau, Meurs enz., Marquis van der Vere enz.

Edele, erentfeste, wyse, voorsienige ende discrete besundere goede vrienden.

'Wy hebben uit uwe brieven verstaen het goet devoir dat U E. aldaer gedaen hebben, in 't stillen van de alteratie by den Gooyer ende syne complicen, binnen der stadt Utrecht begost. Ende is ons aengenaem geweest, dat U E. tot dien eynde onse compagnie van cavallerye uyt Amersfoort binnen Utrecht doen commen hebben. Ende opdat voortaen de saecken binnen de voorsc. stede des te meerder in verseeckertheyt ende stillicheyt mogen gehouden worden, hebben wy goetgevonden, het garnisoen aldaer met noch vier compagnien voetvolck ende twee van cavallerye te verstercken; maer by soo verre U E. soude goetvijnden, dat in plaetse van de cavallerye, eenige andere compagnien van voetvolck aldaer dienlijck souden wesen, souden wy raedsaem vinden, dat de cavallery, als althans heure provinsie van fouragie elders gedaen hebbende, in heure garnisoenen mochten blyven, maer soe nyet sal nodich wesen, dat by U E. ordre gestelt worde, datse, binnen Utrecht comende, aldaer gelijck in andere steden gelogeert mogen worden, omme heur in de herbergen niet t' eenemael te ruineeren, alsoe wy den commissaris de Mist, die wy met de patenten derwaert gesonden hebben, belast hebben U E. vorders te verclaren, ende hiermede, Edele enz.

In 's Gravenhage den XXIX. Decembris 1610.

Onderstont: 'U E. goetwillige vrundt MAURICE DE NASSAU.

De superscriptie luidde: 'Den Edelen enz. onsen beminderen goeden vrunden, staten van Utrecht, ofte hare gecommitteerde raden.'

Edele enz. In plaetse dat wy verhoopt ende vertrouwd hadden, dat de saecken der stadt Utrecht sich, van tijt tot tijt, tot meerder rust ende eenicheyt souden stellen, soo hebben wy, met geene cleyne droefheyt uyt U E. eergisters schryvens verstaen, 't gheene tot seer grooten ende gevaerlijcken oproer, by eenige van quaede humeuren, ende oproerige geesten, nu van nieuws aldaer is voortgestelt, waer tegen U E. seer wel ende voorsichtelijck gedaen hebben, terstont de compaignie peerden van Syne Excell. daer binnen te ontbieden, om de stadt ende den staet, alsoe in goede ende beste versekertheit te houden, niet willende twijffelen ofte U E. wijsselijck insiende, wat sulcke ongebondenheden, moetwil ende oproer soude mogen grouwelijcx

veroorsaecken, sullen met een cloeck gemoet dapperlijck procedeeren tot welverdiende ende exemplare

straffe, daertoe U E. oeck wel mogen verseeckert sijn, dat van deser syde, des noots sijnde, mede de goede hant sal geboden worden. Hierop hebben wy oock terstond U E. schryven ernstelijck gecommuniceert, soe met de H.M. heeren staten generael, als met Syne Excell., die daertoe goetgevonden heeft, ten minsten drie goede compaignien voetvolcx ende twee compaignien peerden, in plaetse van syne compaignie, daer binnen onder syne patente te schicken, doch opte gewoenelijcke servicien. Ende dat het peertvolcx oock van stallinge geaccommodeert ende nyet in de herbergen tot heuren ondrachte, cost ende bederf gelecht worde, soe U E. alles breeder uyt het schryven van de H.M. heeren staten generael sullen verstaen, daertoe wy ons gedragende ende niet nodich achtende desenthalve lange verhael te maecken, willen wy U E. hiermede,

Edele enz. In 's Gravenhage.

Geparapheert T.V. ELMANIA.

Onderstont: ‘die raden van staten der Vereenichde Nederlanden.

Ter ordonnantie van deselven.

CHR. HUYGENS.

De superscriptie was: Edelen enz. Die staten van Utrecht ofte haer E. gedeputeerden, onse besundere goede vrunden.

STATEN GENERAEL.

Hoge Mogende enz. Wy hebben wel ontfangen uwer H.M. schryvens van den XVII. Decembris 1610, ende uwer H.M. goede meininge, daer inne verclaert, wel verstaen, in deliberatie genomen, ende oock doen voordragen de magistraet der stadt Utrecht, ende eyndelijck geresolveert met deselve magistraet, uwer H.M. goede meyninge nae te comen, ten eynde de seditieuse actien ondersocht ende gestraft sullen worden, anderen ten exemple, naer waerheyd ende saecken gelegenheid, sonder eenige dissimulatie ofte conniventie. Ende opdat 't selve oock mochte geschieden met meerder versekertheyt voor alle moetwil, die bedacht mocht werden jegens de justitie, staet ende stadt van Utrecht, sijn wy oock geresolveert, met advijs ende goetvijnden van den heer commandeur over 't crijchsvolck, alhier garnisoen houdende, noch tot gemeene ruste van de goede burgeren inne te nemen die compaignien ruyteren van den ritmeester Moersbergen ende Witsert, ende die compagnien voetvolcx van den capitein Parckenham ende Plessis. Ende deselve onder te brengen onder serviceren, tot welcken eynde de patenten van Syne Exc., door die commissaris Johan de Mist overgebragt, alrede affgesonden sijn. Ende sullen later wederkeeren naer Amersfoort de compaignie van cavallerye van Syne Excell., naedat de voorschreven andere ritmeesteren, ende cappiteins met haer ruyters ende soldaten sullen alhier ingecomen wesen, gelijck wy op gisteren aen Syne Excell., door denselven commissaris hebben overgeschreven. Wy hadden oock voor desen onsen gecommitteerden ter vergaderinge van uwer H.M. wel willen affseynden, maer sijn tot noch toe met andere saecken verlet geworden, verhopende dies niettemin, 't selve metten eersten te sullen doen, ende uwer H.M. bedancken van de loiale apprehensie van onse swaricheden, ende getrouwe byhulp van raedt ende daedt, om deselve te mogen overcomen, tot conservatie van den staet van den lande. Willen in alle occurrentien ons, in gelijcke saecken, nae ons vermogen tot uwer H.M. erbieden. Ende alle onlust ende

misverstanden nyet alleen nyet veroorsaecken, maer helpen weeren, tot bewaeringe van de republijcque der geunieerde Nederlanden, enz.

Den XIV. Decembris 1610.

AEN SYNE EXCELLENTIE.

Doorluchtige enz. De commissaris Johan de Mist heeft ons wel behandicht uwer Excell. schryvens van den XIX. deser, stilo novo, ende verthoont de patenten by uwe Excell. gedepescheerd op de compagnien ruyter van de ritmeesters Moersbergen ende Witsart, mitsgaders voor noch vier compagnien voetvolcx, ende daerby verhaelt 't geene uwe Excell. hem belast hadde ons te verclaren; wy hebben al 't selve in deliberatie geleyt, ende met den here commandeur ende die van de magistraet der stadt Utrecht overwogen, omme uwer Excell. goede meininge nae te commen. Ende naedat op alles wel gelet is geweest, soo is by ons ende de voornoemde here commandeur verstaen ende geoordeelt dienlick te wesen, de patenten van uwe Excell., spreeckende op de voornoemde twee ritmeesters ende op de compagnien van den cappiteyn Packenham ende Plissis, off te seynden, ende deselve met hare compagnien te ontbieden, omme alhier voor eenen tijd garnisoen te houden, latende den voornoemden commissaris behouden die resterende twee patenten voor de twee compagnien Switsers, in meininge om de compagnien ruyter van uwe Excell. weder naer Amersfoort te laten gaen, alsoe haest als de voorschr. twee compaignien ruyters alhier aengecomen sullen sijn; hierby en hebben wy niet willen laeten, uwe Excell. te bedancken van de trouhartige sorge ende voorsichticheyt, die uwe Excell. alomme, ende besunder hier, met affectie ende effecte draegt ende gebruyckt, voor de conservatie van den staet der geunieerde Nederlanden in 't generael, ende van dese provincie in 't particulier. Ende en willen oock daarby niet verswygen, dat ons seer aengenaem is geweest de goetwillige ende prompte aencomste alhier van uwe Excell. ruyters. Hiermede, Doorluchtige enz. Den XII. Dec. 1610.

De Staten.

AEN DEN RAED VAN STATE.

Edele enz. Wy hebben uyt het schryven van uwer E.M. gaerne verstaen die goede apprehensie gedaen van onse swaericheden, ende byhulp van den raedt, om deselve te mogen overcomen, hebben oock dienvolgende, ende die goede meininge van de H.M. heeren staten generael, ende van Syne Excell. ons overgebracht, met advys van de magistraet der stadt Utrecht ende den heere commandeur van de garnisoenen alhier, wesende geresolveert, inne te nemen noch twee vanen ruyters ende twee compagnien voetvolcx, ende die compagnie van de cavaillerye van Syne Excell. weder naer Amersfoort te laten keeren, als uwer E.M. alrede uytte missive aen Syne Excell. overgebracht, door den commissaris Johan de Mist, sullen verstaen hebben, vertrouwende, dat de seditieusen ende verachters van haer overicheyt ende de justitie allengskens ontdeckt ende haere quade oproerige actien nae gelegentheyt gestraft sullen werden, ende die welstant van de stadt ende landen van Utrecht, mitsgaders van den gehelen staet der geunieerde Nederlanden, door gemeine getrouwe byhulp in raedt ende daet bewaert ende beschermpt sal werden by den Almachtigen, die wy bidden, U Edelen enz. Den XIV. Dec. 1610. De Staten.

Resolutie nopende 't doen van den eedt van den heer van gendt.

Alsoe de H.M. heeren rayden van state der vereenichde Nederlanden, door expresse authorisatie van de heeren ambassadeurs der Con. Maj. van Vranckrijck ende Groot-Bretaegnen, mitsgaders van hoge ende mogende heeren, die heeren staten generael der voornoemde Nederlanden

ende Syner Excell., omme ordre te stellen tegens de muiteryen ende beroerten, by eenige ambitieuse ende seditieuse menschen, binnen der stadt Utrecht verweckt, ende in 't werck geleyt, by haere E.M. uytspraecke van den VIII. Juny des voorleden jaers 1610, stilo novo, onder anderen mede uytgesproken ende geordonneert hebben, dat het hof provinciael van Utrecht, de officieren ende suppoosten van dien, voorts alle burgeren ende ingesetenen, van wat conditie ofte qualiteyt sy sijn sullen, van nieuws solemnelijck hebben te doen sulcken eedt van getrouwheyt, als daertoe by den voornoemden rayde van staten is ingestelt, ende hier naer volcht: 'Dat sweer ick, dat ick myne heeren die staten van den lande van Utrecht ende de magistraet deser stadt als myne wettige overicheyt gehouwe ende getrouwe wesen sal, dat ick mijn nyet en sal begeven in raedt of daedt, daer yet tegens de heeren staten ofte magistraet sal worden beraetslaecht, gehandelt ofte voorgenomen, maer dat ick, sulcx verstaende, 't selve terstont aen de voornoemde magistraet sal te kennen geven ende openbaeren, ende dat ick sulcke beraetslagingen, handelingen ende voornemen, nae mijn vermogen sal keeren ende weeren, ende derselver heeren beste sal bewaren ende schaede schutten. Soe moet mijn Godt helpen.' Dat dienvolgende de heeren staten van den lande Utrecht, met advyse van den voornoemden rayde van state, de magistraten van de steden desselven landts geauthoriseert hebben, omme de ingesetenen ende borgers van de voornoemde steden respective, door seeckere haere commissarissen, den voorsc. eedt te doen afnemen, d'welck deselve magistraet door hare speciaele gecommitteerden in 't werck leggende binnen de stadt Utrecht alle burgeren en inwoonderen derselver stadt, edelen en onedelen, nyemant uytgesondert, van wat qualiteyt ofte conditie die sijn, den voorsc. eedt gedaen ende gepresteert hebben, uytgesondert seer weynige personen, daervan eenige absent, andere wrevelick ende weygerich sijn geweest, ende onder deselve mede Jor. Willem van Gendt van Rixtel, heer tot Gendt enz., die men, nyettegenstaende langwylige patientie, menichfuldige vermaningen ende interpellatien, eerst by de deurwaerders, ende nae by gecommitteerden uyt de magistraet der stadt Utrecht, ende daer naer noch door gecommitteerden edelluyden uit den staten, ende wederomme bij den deurwaerders der voornoemde stadt, ende noch, om alle voldoenings wille, door seecker gequalificeert kercken-dienaer, nyet en hadde connen bewegen worden, om in desen d'authoriteyt van de hoge overheyt der geunieerde Nederlanden in 't generael, ende van de provintie ende magistraet der stadt Utrecht in 't particulier (al waer hy syne huyshoudinge ende residentie meer als twijntich jaeren ende tot noch toe gehouden heeft), behoorlijck te respecteeren ende te gehoorsaemen, maer souckende deselve te illuderen, dan met d'een, dan met d'ander excusen, ende frivole presentatiën; als eerst geantwoordt hebbende, 'wel aen de magistraet, maer niet den staten eedt te willen doen,' ende daernae wederom, 'dat hy wilde eedt doen met den edelen ten platten lande,' ende daer naer noch den II. deses aen den deurwaerder Ewijck, 'dat hy sijn resolutie daerop ingesonden hadde, ende dat hy daerby persisteerde, de heeren mochten doen, wat sy wilden,' ende ten laetsten nyet verder en heeft connen bewegen werden, dan 'dat hy te vreden soude sijn, den eedt te doen als die den anderen edelen ten platte lande geseten affgenomen soude werden, nyettegenstaende dat eenige van deselve onwillich bevonden souden mogen worden,' waermede men nyet en verstaet om redenen voorsc. de voornoemde uytspraecke ende authoriteyt genouch gedaen ende erkent te worden, dan 't selve te wesen maer een private opiniatriteyt ende

wrevelicheyt, streckende tot versmadenisse ende vilipendie van de publijcque authoriteyt,

soe wel van de voornoemde hoge overicheyt, als van de staten ende magistraet der stadt Utrecht, ende by consequentie tot verweckinge van nieuwe beroerten, ende oversulcx in een landt, daer policie ende justitie vigeren, nyet geleden en mogen worden.

Soe is 't, dat die staten van den lande van Utrecht, gehoort 't rapport van de voornoemde commissarissen der stadt Utrecht, ende gesien de relatien van de deurwaerders derselver stadt, ende al 't gheene voorsc. is, rypelijck aengemerckt ende overwogen hebbende, willende mainteneeren de voorsc. publijcque authoriteyt ende de gemeyne ruste, achtervolgende die goede meyninge ende aenschryvens van de H.M. heeren staten generael voornoemt van den VII. July, stilo novo, voorleden; Den voornoemden Jor. Willem van Gendt van Rixtel geordonneert hebben ende ordonneren by desen, den voorsc. eedt in handen van de gecommitteerden der stadt Utrecht als noch te doen binnen zes dagen naer insinuatie peremptoire, ofte by gebreke van dien binnen XXIV uren, naer den loop derselver ses dagen, uyt de stadt ende lande van Utrecht te vertrecken ende hem daer uit te houden.

Ordonnerende ende authoriserende Jor. Johan van Zuilen, heer van der Zevender enz., schout der stadt Utrecht, hem desen te insinueren, ende in cas van non-obedientie tegens hem ter uyterlijcker executie te stellen, relaterende sijn wedervaeren ende 't debvoir, dat by hem in desen gedaen sal sijn.

Gedaen t'Utrecht den IV. January 1611. Onderstont: Door expresse ordonnantie van myne heeren die staten 's landts van Utrecht.

Besluiten, genomen bij den raad der stad Utrecht, betreffende het aannemen der waardgelders.

1617.

Den 28. augustus.

De raedt deser stadt des morgens tegen acht uren by den eedt geladen ende vergadert wesende, soe droegen die E. heeren borgermeesteren voor, dat, naerdien men, Godt betert, by experientie bevynt, dat de saeken op vele plaetsen in Hollant onder 't dexel van religie, hoe langer hoe meer tot twist ende oneenicheyt sich stellen ende voorder ontsteecken, daeruyt by gevolch noch al meerder swaericheden staen te verwachten, off men nyet tydelyck alhier behoort te dencken op sulcke prompte middelen ende remedien, daermede gelycke swaricheden souden mogen worden gekeert ende buyten dese provincie gehouden, ende alsulcx tot dien eynde nyet alleen, maer oock tot maintenue ende handhavinge vande souveraine ende publicque authoriteyt ende respect der E.M. heeren staten deser provincie ende vande magistraten deser stadt ende andere steden respective, mitsgaders tot conservatie van alle ruste, vreede ende eenicheyt onder de goede gemeente, (indien de heeren vande andere twee leden haer E.M. voorz. hiertoe mede inclineren) te doen opnemen vyf of ses hondert soldaten, onder dry, vier ofte meer compagnien, ende dat metten eersten, omme, off eenich crychsvolck des garnisoens ende op ander repartitien staende, schielicken mochten worden gelicht, evenwel neffens die van deser repartitie een goed aental soldaten in voorraet ende by de hant mach syn, versoeckende, alvorens hierop mede te verstaen de goede meeninge ende intentie vanden rade voorsz., waerop na eenige deliberatie de raet eendrachtich goetgevonden, met gemeene stemmen verclaert ende geresolveert heeft, den voorsz. voorslach in alle manieren goed ende hoochnoodich te bevinden, evenverre de E. heeren vande voorsz. twee leden daertoe mede belieft te verstaen, ende authoriseert voorts myn E. heeren burgermeesteren voorn., omme hierop absolutelyck te helpen besoigneren ende resolveren, hetwelck de voorsz. Ed. heeren burgermeesteren mede lauderende, den raet ten hoochsten hebben gerecommandeert, jae, opten eedt secreet te houden, als belooft is te sullen geschieden. Actum, ut supra.

Den 8. september.

De raet op huyden vergadert wesende, rapporteerden de E. heeren burgermeesteren, hoe dat de E.M. heeren staten 's lants van Utrecht, achtervolgende de resolutie ende consent vanden rade voorn. in date den 28. Aug. 1617 lestleden aengenomen hadden, ten fine als in deselve resolutie, ses compagnien soldaten, ieder sterck hondert coppen, waervan datter op huiden twee gemonstert ende inden eedt sullen gebracht worden, ende is dienvolgende het concept van den eedt, die de voorsz. soldaten sullen doen, inden rade voorsz. gelesen wesende, gelaudeert, luydende van woorde te woorde als volcht:

'Wy beloven ende sweeren boven, den eedt, die wy aen het landt gedaen hebben, dat wy geduyrende den tydt onser garnisoen alhier, de heren staten 's lants van Utrecht, ende den magistraet der stadt van Utrecht sullen gehou ende getrou wesen, deselve met allen den borgers ende inwoonderen deser stadt helpen defenderen ende beschermen jegens den Coning van Spaengien, synen aenhang ende generaliken jegens alle des lants vyanden, mitsgaders tegen alle oproerigen ende moetwilligen, die yet souden willen attenteren jegens de heren staten, magistraten ende goede ingesetenen deser stadt, dat wy oock in alle stillicheyt, goede vruntschappe ende enicheyt sullen houden mette voorsz. borgers ende innewoonders deser stadt, ende dat wy ons alhier sulcx sullen verthonen ende dragen, als goede ende eerliefhebbende officiers ende soldaten toe eigent ende behooren te doen. *Soo waerlyck help ons God almachtich.*'

Serment des garnisons.

'Nous promettons et jurons (oultre le serment qu'avons faict au pays) que durant tout le temps de nostre garnison en ce lieu, nous serons fidels et loyaulx à mess. les estats de la province d'Utrecht et au magistrat de la ville d'Utrecht, lesquels nous aiderons a deffendre et maintenir avec tous les bourgeois et habitans de ceste ville contre le Roy d'Espagne et ses adherens, et generalement contre tous les ennemies du pays, ensemble contre toutes personnes turbulentes, qui voudroyent susciter quelque emotion ou attenter quelque chose contre lesdicts S^{rs} estats et magistrat ou contre les bons citoyens de ceste ville, en oultre que nous nous comporterons en toute modestie bonne amitie et concorde avec lesd. bourgeois et habitans de ce lieu, brief, que nous nous conduirons et reiglerons en tous nos actions ainsi, quil est convenable et appartient a bons officiers et soldats, qui aiment leur honneur et recommandation. *Ainsi nous soit en aide Dieu toutpuissant.*'

Opten 8. Septembris 1617 hebben de compagnien vande nabenoemde capiteynen voor den stadhuyse alhier publiquelyck gedaen in handen van myn E. heeren schout ende burgermeesteren den voorsz. eedt in duyts.

Jo^{r}. Roetert van Lanscroon.

Jo^{r}. Hendrick Pinsen vander Aa.

Ende op den 9. daeraen volgende in handen ende ter plaetse als vooren, de compagnien van

Jo^{r}. van Suylen van Natewisch.
Jo^{r}. Johan Adolph van Renesse.

Noch opden 11. daeraenvolgende

Jo^{r}. Joh. van Renesse, heer van Wulp.

Jo^{r}. Gysbr. van Hartevelt.

Waernae mede gelesen is de copie vande missive, by de E.M. heren staten voorn geschreven, soo aen de Ho. Mo. heren staten generael, Zyn Excell., als raden van state, waerinne de redenen verhaelt worden, die hare E.M. gemoveert hebben de voorsz. ses compagnien aen te nemen, luydende deselve copie als volcht:

Doorluchtige, *etc.* (Staten generael, Zyn Excell., raet van state, *mutatis mutandis*).

Wy syn in gewisse ervaringe gecommen, dat in ende omtrent het sticht Colen seer groote lichtinge van ruyteren ende knechten gedaen wort, soowel op den naem vanden Keyser als vanden Ertshertoge, die nochtans alle met Spaens gelt betaelt worden. Die leste advertentie, die wy daervan bekomen hebben, seggen, dat sy van menonge zyn het lant vanden Berge in te trecken, soo, dat wy beducht zyn, dat sy nyet alleen dat, maer noch yet vorders tot nadeel van deze landen ende derselver goede naburen ende bontgenoten souden mogen voornemen ende attenteren, sunderlinge siende de landen in soo veel scheuringen ende factien, als (Godt betert) nu in deselve gestroyt ende gevoet worden, verdeylt, daermede den vyant altyt voordeel gesocht ende oock gehadt heeft, dewelck wy nae onsen vermogen, neffens d'andere geunieerde provincien, onse bontgenoten, geerne souden helpen keren ende weeren, ende alsoo wy wel konnen verstaen, dat daertoe oock souden moeten gebruict werden, ist nyet het geheele, emmers een groot deel van het garnisoen, dat tegenwoordich in dese provincie es, soo hebben wy, volgende den goeden raet ende uytsprake vande E.M. heren raden van state op de commotien inden jare 1610 alhier verweet, waervan de aenslach ons noch is in verscher memorien ende nyet lichtelyck vergeten en sal worden, goet gevonden met ernst te letten op versekerheyt vande stat, steden ende landen van Utrecht, ten eynde deselve nyet weder in sulcke swaricheden ende ellende, alse doen waren, gebracht, maer bequaem gehouden ende bewaert worden, omme haer selven ende haer bontgenoten, nut ende dienstich te mogen wesen, ende hebben tot dien eynde last gegeven aen ses gequalificeerde Edelluyden uit deser lande, goede patriotten, der welcker ouders omme de gemeene saecke geleden ende gestreden, gelyck syluyden selfs tot desen dach toe oock de wapenen voor den vaderlande gedragen hebben, last gegeven, om ieder op te richten een compaignie van 100 hoofden, goede soldaten, daerinne prefererende de borgers ende ingesetenen van Utrecht voor andere, waer toe wy te meer gemoveert syn geweest, siende ende horende de overgroote moetwillen, dreygementen ende gewelden, die tegens alle recht ende redenen in verscheyden onser naburige steden, dorpen ende op straten ende wegen, tegens de goede magistraten, verscheyden goede vrome personen van meerder ende minder qualiteyt, feyteliken ende met verscheyden fameuse ende injurieuse libellen, pasquillen ende andere ongeoorloofde geschriften aengedaen syn, d'welck oock noch nyet ophout, sonder dat wy vernemen, dat daer tegens enige straffe wert gedaen, soe dat te vresen is, ten sy door Gods genade, byde overheden, dien sulcx toecompt, daerinne met ernst ende nae behoren wert versien, 't selve quaet dagelycx meer toenemen ende de landen in uyterlyck confusie ge-

bracht sullen worden, dewelck wy in dese provincie, (die door Gods genade in goede stilte, ruste ende eenicheyt es) nyet geerne souden sien gebeuren, daervan wy nyet en hebben willen laten Uwe Excell. by desen t'adverteren, ten eynde off Uwe Excell. vande voorsz. onse lichtinge yet mochte voorkomen, van de geheele gelegenheyt der saecken ende onse goede intentie onderricht mach wesen, ende hiermede

Doorluchtige *etc.*, den 5. Sept. 1617.

De raet deser stat huyden naer den noen op den eedt doen laden ende vergadert wesende, rapporteerden de heren borgermeesteren, dat de heer van Moersbergen neffens ende met den heer tresaurier de Goyer, beyde gecommitteert ter vergadering vande Ho. Mo. heeren staten generael uyt goeder affectie, die haer E.E. droughen totten welstant deser provincie, goed ende noodich gevonden hadden, tydelyck de Mo. heeren staten van Utrecht te preadverteren van het gepasseerde ter voorsz. vergaderinge op de lichtinge van het nieuwe krygsvolck alhier *etc.*, alleer eenige gecommitteerden alhier mochten komen, ende dat, om sulcx te doen, de E. heere van Moersbergen die moeyten van herwaerts in alle diligentie te reysen had aengenomen, ende dese voornoen was gearriveert, ende den heren staten van Utrecht hadde voorgedragen ende verhaelt, dat ten tyde hare E.M. brieven aen de Ho. ende Mo. heeren staten generael, aen den raet van state, ende oock aen Syn Excell. respective waren angecomen, daerby de oorsaken, redenen ende motiven waren verhaelt, die gemoveert hadden dit crygsvolck te lichten, deselve lichtinge by eenighe qualyck worden genomen ende misduyt, oock gearbeyt die infructueus ende te nyet te maken, met het licentieren der geenre, die alrede in eedt waren, ende die verdere daeruyt te houden, jae, dat soo veele te weghe gebracht was, dat op den naem van hare Ho. Mo. voorts uytte heeren raden van state (als voorsz.) waren gecommitteert, die t'Utrecht souden komen, hun op alles informeren ende voorts aen de E. Mo. heren staten voorsz. aenhouden tot cassatie vande aengenomen soldaten ende tot ophoudinge van verder lichtinghe, ende die er noch nyet in een en waren daer buiten te houden *etc.*, daervan die heren burgermeesteren voorn. zeyden, dat zy myn heren vande magistraet soo wel datelyck ende in tyts hadden willen doen hebben kennisse, als gedaen was van het vorige gepasseerde, ende tot dien eynde dese vergaderinge hadde doen leggen, begerende voorts, dat myn heeren vande magistraet souden willen haer meninge openen, hoe haer E. hun laten beduncken, dat men die voorsz. gecommitteerden op hare aencompste, propositie ende versoeck mede van stadswegen behoort te bejegenen, daerby voorslaende, of men hun nyet vriendelyck sal ontfangen, verhoren ende met alle beleeftheyt bejegenen, edoch blyven ende in alle manieren mainteneren vorige resolutie solemnelyck ende met voorraet eenpaerlyck genomen; waerop gedelibereert ende gecommuniceert synde, is nochmael by eendrachtige stemmen des raets goedgevonden ende geresolveert, dat men wel vriendelyck ende beleefdelyck de heeren gecommitteerden mach ontfangen, horen ende bejegenen, maer dat men constantelyck soo solemnelyck genomen resolutie behoort te inhaereren, ende daerby couragieuselyck te persisteren, gelyck sy soo veel in hun es, als noch doen by desen; ende by gevolch van dien het crychsvolck in den eedt te houden ende met alle neersticheyt de vorder angenomen oock in den eedt te brengen, daermede geoordeelt wordt, dat de publicque authoriteyt gemainetineert ende die gemeente in rust, vreede ende eenicheyt

gehouden sullen kunnen worden, daerinne te minder swaricheyt by die verwachte heren gecommitteerden kan, emmers behoort gemaect te worden, mitsdien nu (den dienst van het lant eenige lichtinghe des garnisoens alhier t'eeniger tyt vereyschende), sulcx sal connen worden gedaen, dat voormaels nyet sonder merkelyke interesse en conde geschieden, ende daerover oock menichmael gecommuniceert is, behalven dat al lange voor de lichtinghe binnen deser stadt gedaen, in verscheyden andere steden 't selve es geschiet, versoecken daeromme die van den rade ernstich, ende authoriseeren by desen de heren burgermeesteren, hun te willen voegen mette E.E. heren vande andere twe voorstemmende leden deser provincie, ende met dezelve te besoigneren ende te doen, hetgene tsamenlyck ten meesten dienst vande hooghe overheyt deser provincie, derselver authoriteyt, als oock van die vande magistraet respective, mitsgaders tot meeste rust, vreede ende eenicheyt bevonden sal worden te behoren, hetwelcke te doen, als oock den heeren gecommitteerden te recommanderen alles ten besten aen hare principalen te willen rapporteren, de heren burgermeesteren aennemende, den rade opten eedt vermaent hebben, alles secreet te willen houden, dat belooft es. Actum, den 9. Sept., 1617.

Den 22. september.

De raet horen lesen hebbende de navolgende stucken, tot dien eynde byde Ed. burgermeester Geresteyn binnen gebracht, waervan de copie, berustende in deser stadts *archivis,* alse de commissie den ses capiteynen verleent by de Ed. Mo. heren staten van Utrecht, omme elcx te mogen lichten 100 hoofden ofte soldaten, voorts d'ordonnantie, waernaer de voorsz. capiteynen, officiers ende soldaten haer sullen hebben te reguleeren, ende den eedt by heml. aen de voorn. E.M. heeren staten gedaen, mitsgaders de credentiebrieff der E. Erentf. ende Hoochgeleerde Jo. Arnold van Rantwyck to Bemmel, Corn. Claesz. van Driel, out-burgermeester der stadt Rotterdam, Marcum van Lyclema to Nyeholt, doctor in beyde rechten, Grietman van Stellingwerf Oestende, ende George de Bie, ridder, heer van Albrantsweert, respective raden van state, als gecommitteerde vande Ho. Mo. heren staten generael, ende schriftelycke propositie by de voorsz. heren gecommitteerde in de vergaderinge vande voorn. E. Mo. heren staten van Utrecht gedaen ende overgelevert, tenderende ten fine haer E. Mo. de voorsz. 6 compagnien soldaten souden willen verlaten ende weder uyt den eedt brengen, ende eyntlyck het schriftelyck antwoordt de voorn. heeren gecommitteerden daerop mede gegeven, heeft nae enige communicatie het voorn. besoygne geadvoyeert, geapprobeert ende gelaudeert, ende dienvolgende den E. heren borgermeesteren versocht ende geautoriseert, het voorsz. besoigne voorts te willen dirigeren, sulcx als haer E. met d'ander twee overstemmende leden, ten meesten dienst vande hooghe overicheyt deser provincie, conservatie derselver auctoriteyt, als oock die vande magistraet respective, ende voorts tot meeste ruste, vreede ende eenicheyt onder hare onderdanen bevynden ende ordeelen sullen te behooren.

Den voorlesten september.

De raet desen voornoen vergadert wesende, droegen de E. heeren burgermeesteren voor, hoe dat in den jare 1610, nae de alteratie by de E. heeren gecommitteerden vande Ho. Mo. heeren staten generael, zyn princ. Excellencie ende den raet van state, achtervolgende hare E. uitsprake, opgerecht

es een schutterye van 4 compagnien, onder een collonel ende 4 hoofmannen, yder sterck 150 coppen, ende dat die terselver tyt, om redenen seer wyt ende verre vanden anderen syn verdeylt, ende oversulcx in tyde van noot, (hetwelck God genadelyck wil verhoeden), seer beswaerlyck by den anderen, yder om syn vendel soude kunnen komen, ende dat men by experientie bevyndt, dat de zwaricheden op diversche plaetsen in Hollant, hoe langer soo meer verargeren, gelyck onlangs binnen de stadt Leyden is gesien, ten ware de schutterye door de neersticheyt ende vroomicheyt vande burgermeesteren aldaer in wapen waren gebracht, deselve in een bloetbadt gesteldt souden geweest syn, dat haer E. door last vande E.M. heeren staten van Utrecht, omme de inconvenienten, die alhier souden mogen comen te verrysen, ende verstaen te beter ende met goede ordre te voorkomen ende weren, de voorsz. schutterye hadden gereduceert ende eenen yegelycken, soo nae onder syn vendel gebracht, als doenlyck was, hetwelck hare E. den raet voorsz. wel hadde willen te kennen geven ende daerop te verstaen derselver resolutie, hetwelck by den raedt voorsz. in communicatie geleyd wesende, heeft naer eenige deliberatie, by eenparige stemmen, de voorsz. reductie als hoochst noodich ende gasch (!) dienstich, gedaen, geavoyeert ende dienvolgende voorts de E. heren burgermeesteren voorn. versocht ende geauthoriseert, omme metten respectiven hooftmannen ende hare bevelhebbers op de voorsz. schutterye, met advys ende goetbevinden vande twee voorstemmende leden vande E.M. heren staten voorn., soodane vordere ordre te stellen, als hare E. naer gelegenheyt des tyds, tot meeste rust, vreede ende eenicheyt vande stadt, borgers ende inwoonders vandien oordeelen ende achten sullen te behoren, ende es de raet voorsz. vermaent 't selve secreet te willen houden.

Den 27. october.

De raet horen lesen hebbende de ampliatie, by de E.M. heren staten 's lants van Utrecht gedaen opte ordonnantie vande schutterye, by de E. heren gecommitteerde raden van state in den jare 1610 gemaect ende opgerecht, heeft deselve ampliatie, voor soo veel hun aengaet, gelaudeert ende daerinne belieft.

Den 1. december.

De raet heeft op het aengeven vande E. heren burgermeesteren geresolveert ende goetgevonden, de vier compagnien schutters, binnen deser stadt opgericht, te doen monsteren of een wapenschouwinge op alsulcke dach, als myn Ed. heren schout ende burgermeesteren metten hooftmannen vande voorsz. schutterye goet vinden sullen.

1618.

Den 6. february.

Instructie voor de schryvers, geordonneert ende gestelt in de vier deser stadts poorten.

De vier schryvers sullen respecteren ende gehoorsamen de magistraet deser stadt, mitsgaders den hoftman ende wachtmeester vande wacht, in alle tyden, hemluyden tot stats behoef ende dienst sal worden bevolen, op pene van cassatie.

Item, sullen syluiden des morgens, met het luyden der poorteclocke, hun laeten vynden aen deser stats plaets, om met den dachwacht ende de sleutelen te gaen, elck naer syn respective poort.

Item, sullen gehouden wesen den geheelen dach in deselve poorte te blyven, sonder ergens te mogen gaen, ende sullen tot dien eynde oock moeten heur eten laten brengen in elck syn poorte.

De schryvers sullen neerstich gadeslaen ende acht nemende, op alle incomende vreempde personen ende luyden, deselve afvragende, van waer sy komen, hoe sy genoempt syn, ende waer sy willen gaen logeeren, ende alle 't selve neerstelyck ten register stellen, ende daervan des avonts, met het brengen der sleutelen op de plaetsche, een cedulle leveren, ende in 't block op 't stadhuys steeken, naer ouder gewoonte.

Gelyck syluyden oock alle ankomende soldaten sullen examineren, van waer sy komen ende waer sy heenen willen, hemluyden afvorderende haere paspoorten of verlof, dewelcke, indien die goet syn, sy sullen laten passeren, mits oock aenteyckenende hare naemen ende logementen, ende die overleverende als boven, evenverre sy binnen blyven willen; maer soo sy geen paspoort of verlof en hebben, sullen die ophouden, ende den geweldigen provoost daervan adverteeren.

Als sy schryvers oock sullen sonderlinge regardt nemen op alle vagebunden, ledichgangers ende bedelaers, soo van mans ende jongens, als van vrouwen ende kinderen, die deur heur respective poorten binnen deser stadt souden willen commen, om alle deselve te stuyten ende daer buyten te houden, ende of elck in syn poorte daertoe nyet bestant genoech en ware, soo sal hy tot synder hulpe mogen roepen die vande wachte ende den portier, dewelcke in sulcken gevalle, ende oock by noot, gehouden sullen wesen hem te assisteeren.

De voorn. schryvers en sullen oock nyet vermogen binnen deser stadt te laten komen ruyters noch soldaten, 't zy met heele vanen ende vaendels, ofte met troupen, alwaer 't schoon, dat sy patenten hadden, voor ende aleer sy daertoe sullen hebben consent van myn heeren den hooft-officier ende burgermeesteren deser stadt, ende by sich hebben den capitain ende wachtmeester vande wacht, op arbitrale correctie; welcke hooftman ende wachtmeester oock nyet en sullen mogen yet doen, dan met expresse kennisse ende bevel van myn heeren officier ende burgermeesteren voornoemt.

Ende, omme 't gene voorsz. staet, mitsgaders alles, dat hemluyden, soo by de magistraet als de hofman ende wachtmeester van elcker wachte, naer gelegenheyt des tyts ende der saecken vorder sal worden bevolen, t'achtervolgen, soo sullen sy schryvers hierop doen den behoorlycken eedt, des hemluyden voor desen heuren dienst betaelt sullen worden, 's daechs acht stuyvers, ende dat alle weeken des Sonnendaechs smorgens, by den anderden cameraer.

Aldus gedaen ende gearresteert by myn heeren vanden gerechte, den 6. Febr. 1618. My present, ondert. J. DE LEERDAM.

Op de voorsz. instructie syn aengenomen tot schryvers, ende hebben behoorlyck eedt gedaen voor de heeren schepenen Nyenrode ende Mellingen:

Gysbert Cornelis van Lochorst, die geordonneert is in de Wittevrouwepoort, in wiens plaetse op den 3. Martii 1618 is gesurrogeert Jan van Lievendael, ende heeft den behoorlycken eedt gedaen; Hendrick Dircksz. van Jutphaes, geordonneert in de

Cathrynepoort; Jan Martensz. van Rossum, geordonneert in de Tollesteegpoort;
Matthys Aertsz. van Padmeer, in de Weertpoort.

Den 9. february.

De raet vergadert wesende, rapporteerde ende verhaelde de heer van Coningsvry als eerste Burgermeester, hoe dat myn E. heeren vanden Gerechte, op Vrydach voorleden, om seeckere consideratie ende om soe veel mogelyck de vagebonden ende bedelaers uyt deser stadt te weeren, op het behagen vanden raet goetgevonden, wederomme te stellen op sekeren instructie daerop gemaeckt, goede schryvers in de vier deser stats poorten, die de namen van alle vreemde personen, van buyten binnen deser stadt kommende, mitsgades waer die van daen zyn, ende die plaetse waer sy willen gaen logeeren, sullen opschryven, ende dat op middach publicatie sal worden gedaen, daerby alle herbergiers ende allen anderen geordonneert ende bevolen sal worden, den vreempden persoonen, die sy sullen ontfangen ende logeeren, alle avonden binnen de ure naer het luyden vande poortclocke in goeden leesbaren geschrifte aen te brengen, breder als in de voorsz. publicatie, soo heeft den raedt voorsz. 't selve mede hooch nodich achtende daerinne geconsenteert ende belieft.

Den 9. maart.

De raet, wt het aengeven vande E. here van Conincxvry, eerste borgermeester, onder andere verstaen hebbende, hoe dat de saken ende humeuren in Hollant daghelycx hoe langer soo erger aflopen ende vallen, achtende daeromme behoorlyck te syn, tydelyck in dese sorchlycke conjuncture ende geleghenheyt des tyts op te waken ende sorge te dragen voor hare stat ende goede gemeente, heeft eendrachtelyck de E. heeren burgermeesteren gecommitteert ende geauthoriseert, omme neffens de andere twee voorstemmende leden, de E.M. heren staten van Utrecht te helpen adviseren, resolveren ende in't werck te stellen, 't gunt tot verseckertheyt ende conservatie van deze provincie ende tot meeste rust, vreede ende eenicheyt vande stat, borgers ende inwoonders van dien, bevonden sal worden te behoren, ende is de raet voorsz. versocht opten eedt dese resolutie te willen secreet houden.

Den 9. maart, na den middach.

Myn heren vanden gerechte te samen doen roepen ende vergadert wesende, oock de hooftman Donselaer, soo heeft de heere van Conincxvry, als eerste burgemeester, verhaelt by manier van rapport, dat achtervolgende de commissie, syn E. met syn E. medebroeder, als burgermeesters, desen voornoen by den rade gegeven, omme mette heren vande andere twee voorstemmende leden te helpen adviseren, resolveren ende in't werck stellen, 't geene in dese sorchelycke conjuncture, tot meeste sekerheit vanden staet deser provincie, rust ende vreede vande stadt, soude mogen dienstich ende noodich gevonden worden *etc.*, heure EE. dese voornoen mede erschenen syn geweest in de vergaderinge der E.M. heren staten 's lants van Utrecht, ende aldaer in't lange hadden horen rapporteren, den E. here van Moersbergen, hare E.M. gecommitteerde metten here van Sandenburch uit 's Gravenhage gekomen, het gepasseerde in 's Gravenhaghe, ende dat de humeuren aldaer hoe langer hoe vreemder

vielen, ende daervan nyets goets en was te verwachten, ende dat de goede steden tot naerdere securiteyt ende bewaringe harer steden, nijet beter of noodiger achten, als deselve wel te doen opwaken ende op hare hoede syn, ende die met alle noodige middelen daertoe te voorsien *etc.*, ver-

clarende de heren burgermeesteren voorts, dat desen volgende den E.M. heren staten deser provincie mede eendrachtelyck waren geresolveert tot gelyke verseekeringe *etc.*, by provisie de 6 nyewe laeste aengenomen vaendels te doen verstercken elck met 50 mannen, ende, wast noot, daernae noch yder met 50 gelycke coppen, inder voegen, dat yder vaendel nu sterck zoude syn 150 hoofden ende daerna 200, ende dat sulcx in alle stilheyt ende sonder trommelslach alrede worde in't werck gestelt, daerom die E.M. heren staten voorn. goetgevonden ende begeert hadden, dat de heren vanden gerechte, collonel ende hooftmannen vande schutterye, mede kennisse souden hebben, gelyck hare EE. daertoe de vergaderinge hadden doen leggen, ende 't selve nu hadden gedaen.

Voegende hierby voorts hare EE., dat hare E.M. voorgenomen ende raetsaem hadden gevonden, dat voor den tyt van 14 daghen, ten langsten 3 weken, de schutterye soude waken, in plaetse van met halve, nu met geheele corporaelschappen.

Waermede myn heren vanden gerechte, collonel ende hooftmannen hun geerne conformeerden, sulcx aengenomen hebben, ende belooft op morgen te beginnen.

Den 3. juny.

De heeren Nyhoff, Drielenborch ende Lochorst, schepenen, syn by myn E. heeren vanden gerechte op versoeck vanden E. heere van Coninxvry, eerste burgermeester, vermits zyne E. indispositie ende absentie vanden burgermeester vande Poll, gecommitteert, omme van stats wegen te compareren in de daghelicxsce vergaderinge ende besoignes vande E.M. heren staten 's lants van Utrecht.

Den 4. juny, na den middach.

Myn heren vanden gerechte, desen naernoen vergadert wesende ten huyse vanden E. heer van Coninxvry, eerste burgermeester deser stadt, die vermits zyn E. indispositie nyet en conde uytgaen, heeft syn E. by maniere van rapport verhaelt, hoe dat de E.M. heeren staten van Utrecht belieft heeft gehadt, syne E. by missive te versoecken, te willen compareren in de vergaderinghe van hare E. Mo., omme te horen het rapport vanden E. heere van Moersbergen, gecommen vuyt 's Gravenhaghe, van het gepasseerde aldaer, ende dat syne E., vermits de voorsz. syne indispositie, sulcx te doen voor die tyt niet mogelyck en was, ende daeromme goetgevonden hadde, de voorsz. missive door den substitut schout, den heeren vanden gerechte voorsz. te communiceren, ende voorts te versoecken eenighe uyt hare E. collegie ter vergaderinge voorsz. te willen committeren, die van alles rapport mochten doen, ende dat syne E. uyter selve gecommitteerden vanden gerechte verstaen hadde, dat de voorn. heere van Moersbergen (naer gedaen rapport) om verscheyden pregnante redenen, by syne E. geallegeert, versocht hadde, gelyck oock schriftelyck die heren thesaurier de Goyer ende burgermeester vande Pol, wesende in 's Gravenhaghe, ten eynde uyt de collegie der E. Mo. heren staten voorn. meerder gecommittderden in competenten getale ende met breeder ende ampelder commissie thaerder in dese

sorghelyke conjuncture in 's Gravenhsge voorn. mochte gesonden worden; ende voorts, dat desenvolgende de voorn. hare Ed. Mo. doen concipieren ende innestellen hadden sekere acte, die men de versochte gecommitteerde ten fyne voorsz. mede soude mogen geven ende syne E. doen

behandighen, welck voorsz. concept van acte syn E. myn heren vanden gerechte voorn. wel wilde naerder communiceren ende daerop haer goede meeninge verstaen, serieuselyck recommanderende, om verscheyden redenen ende consideratien, deselve te willen goetvinden ende annemen, alleer men den raet daerop doet laden, soo hebben myn E. heren vanden gerechte voorn. na lecture, soo vande voorsz. acte, als naerder unie, mitsgaders andere stucken ende besoignes ter materien dienende, ende nae verscheyden daerop gehouden discoursen, communicatien ende deliberatien, by het meerendeel der stemmen, daerop by den substituut schout omgevraecht, verstaen ende goetgevonden, dat de voorsz. acte om de importantie ende gewichtigheyt derselve, alvorens den raet deser stat behoort gecommuniceert ende voorgedragen te worden, ende dat ten bywesen ende ter presentie vande Ed. heeren burgermeesteren, ofte ten minsten een van beyden, om daerop hare menonge mede te verstaen, ende middelretyt te sonderen d'inclinatie vande andere cleyne steden.

In't opbreken off scheyden vande voorsz. vergaderinge, syn voorgaende gecommitteerde ter vergaderinge vande E. Mo. heren staten alhier, by den voorn. heere van Coninxvry versocht, voorts te willen compareren, in plaetse vande heeren burgermeesteren op de daghelycxe besoignes.

Den 10. juny.

De raet deser stadt Utrecht jeghen desen morgen ten acht uren doen laden synde opten eedt, ende vergadert wesende, is by den E. heere eerste burgermeester verhaelt d'oersake deser convocatie, ende doen lesen seker concept ofte minut van dese op den naem vande E. Mo. heeren staten vanden lande van Utrecht innegesteld, ende in stats resolutieboeck hierna geregistreert, die oock soude dienen tot last ende commissie vande E. heeren gecommitteerden harer E. Mo. ter vergaderinge vande Ho. ende Mo. heeren staten generael, ende nae lecture, discoursen ende communicatien ende deliberatien int lange daerop gevallen, is eyntelyck by eendrachtigen stemmen geresolveert ende goetgevonden, hun daermede te conformeren, ende dien volgende (soo veel in hun es) te approberen ende als dienstich ende noodich aen te nemen, doch met sulcken verstande, dat de heeren gecommitteerden voorsz., alvorens dat dese acte voorts int werck gestelt, eerst sullen hebben te verstaen, ende aenhoren, oock selfs te proponeren alle eerlyke ende gevoechelyke middelen, die eenichsins sullen kunnen dienen ende strecken tot moderatie of accommodatie der geschillen ende disputen, ende dat de voorsz. E. heeren gecommitteerden nyet en sullen verstaen, of helpen procederen tot datelicheden ende extremiteyten, ten sy dat by hare E. daervan rapport gedaen sy aen hunne respective principalen, ende daerop naerder by deselve geresolveert, alsoo de raet nyet en verstaet, yemant in't syne te willen prejudiceeren, off oock by de woorden vande acte, dicterende onse goede ende getrouwe bontgenoten ende leden van dien *etc.*, nyet te zien op eenige besondere provincien, steden of leden derselve, maer in generael op alle die, die de voorn. unie ende tractaten soecken te mainteneren, ende daerinne verbonden syn, ende voorts hierinne te meer bewillicht, op vaste hope, ende oock op toesegginge van eenige heeren harer Ed. Mo. voornt., dat de magistraet deser stadt contentement gedaen sal worden opt misnoegen, datter es, ende strecken mag

tot verminderinge harer auctoriteit ende prejudicie vande stads oude gerechticheyten,
breder schriftelyck opt papier te

brengen, ende ter beschryvinge van haer Ed. Mogende om te leveren, als sulcx noodich bevonden sal worden.

Aldus gedaen ende geresolveert opten stadthuyse te Utrecht, deser 10. Juny 1618.

Copie vande acte geroert in de voorsz resolutie.

De staten vanden lande van Utrecht, aenmerkende ende voor oogen siende, dat sedert eenige tyd herwaerts verscheiden saken syn voorgenomen ende gedreven geweest, ende noch dagelycx meer ende meer gedreven worden, soo onder pretext van questien in de religie als andersins, tegens den expressen ende claren text vande naerdere unie ende andere gemeyne lants tractaten, mitsgaders tegens de hooghe gerechticheyden ende vryheden vanden landen by hemluyden solemneliken besworen ende altyt geobserveert, door de oprechtinge ende getrouwe observantie van welcke unie ende tractaten, God Almachtich den landen soo genadelyck ende crachtelycke uyt de tirannyque, geweldige ende wreede claeuwen haerder vyanden heeft verlost ende bewaert, ende tot een schoon ende heerlyck lichaem ende republycque heeft doen opwassen, tot verwonderinge vande werelt ende schrick vande vyanden, soo dat men met waerheyt seggen mach, dat de oprechtinge ende getrouwe observantie vande voorn. unie ende tractaten, is de behoudenisse ende welvaren vanden landen ende de *non*-observantie ofte infractie derselver-haerl. ruyne ende ondergang, waerom nu hare E. Mo. oock altyts hare misnoegen tegens sulcke proceduren, als deselve voor onwettich ende den lande te starksten prejudiciabel ende schadelyck houdende, hebben verclaert ende verthoont, jae selve daerjegens geprotesteert, gelyck sy alsnoch doen by desen, verclarende by de voorn. unie ende tractate te willen blyven, ende deselve met haer bontgenoten oprechtelyck ende getrouwelyck observeren, gelyck haer E. Mo., dat eedts ende ambtshalven schuldich syn te doen, ende met haer goede ende getrouwe bontgenooten ende leden van dien te helpen tegenstaen, stuyten ende beletten, den quaden coers, die tegen de voorn. unie ende tractaten, mitsgaders tegens de hoocheyden, vry- ende gerechticheyden vande lande voorgenomen is, ende God betert, noch gevordert wordt, doende met alle gevoegelycke middelen repareren, hetgeene alreede daertegen gedaen mach wesen, lastende hare gecommitteerde ter vergaderinge vande Ho. Mo. heren staten generael hare besoignes aldaer, naer 't gene voorsz. is, te dirigeren, ende in cas van oppositie off overdringinge, daertegens te protesteren, ende voorts met den anderen onze goeden ende getrouwe bontgenoten ende leden van dien te helpen adviseren ende resolveren, 't gene tot stuytinge ende weeringe vanden voorsz. quaden ende schadelyken cours sal mogen dienen ende strecken, beloovende malkanderen ende den voorgen. onsen gecommitteerden, in't gene sy desen volgende gebesoigneert sullen hebben, te sullen mainteneren, ende soo yemant van ons ofte onsen gecommitteerden, daerover eenige moeyenisse, schade ofte ongemack overquame, (dewelcke God verhoeden wil), hetselve te sullen resenteren als attentate tegens den staet ende welstant van desen lande, ende sulcx te doen repareren.

Den 13. july.

De raet heeft opt aenschryven vande E. Mo. heren staten 's lants van Utrecht, van dato den 10.

July gecommitteert, omme neffens de Ed. heren burgemeester op morgen voor den noen in de H. staten cameren te horen het rapport vande gecommitteerden, geweest synde eenige tyt ter vergadering vande Ho. Mo. staten generael in 's Hage, van het gebesoigneerde aldaer, ende daerop te helpen adviseren ende resolveren, 't gunt bevonden sal worden te behoren, den heer schepen Nyhoff.

De raet heeft op voordragen vanden heer van Coninxvry, eerste burgermeester, geconsenteert, de schuttery, wesende merkelyk met musquettiers versterct, opt aenstaende wapenschieringe van Maria Magdalene, in plaetse van 600, 800 L. buspoeders, alse yeder compagnie 200 L.

Den 15. july.

De raedt, gehoort het aengeven van den E. heer van Coninxsvry, eerste burgermeester, hoe dat myn heeren vanden gerechte den schepen Drielenburch, als een mede hofman op zyn ernstich versoeck, vermits syne impotentie ende hoogen ouderdom, hem van denselven dienst hebben ontslagen, ende in syn plaetse weder gecommitteert tot hofman Dirck de Goyer, out-collonel, heeft hem daermede geconformeert, ende daerinne belieft.

De raedt desen morgen geladen synde, jegens acht ueren ende daerna vergadert, heeft de E. heer eerste burgermeester verhaelt, dat syn E. hadde den raedt byeen doen roepen, om te hooren 't rapport van de heeren anderde burgermeester vande Poll, ende Nyenroode schepen, mede gecommitteert geweest synde ter vergadering vande Ho. ende Mo. heeren staten generael, ende dien volgende begeert, dat deselve gecommitteerde sulcx als nu souden willen doen; wiens volgende d'selve heeren gecommitteerden d'een deur den andere sulcx hebben gedaen, voor eerst overleeverende, om gelesen te worden, d'acte van resolutie der E. Mog. heeren staten 's lants van den 3. Juny, luydende van woorde te woorde, als volcht:

De staten vanden lande van Utrecht (en verder als boven bladz. 198).

Hiernae verhaelde de heer burgermeester, dat syn E. op den 10. weder 's avonts reysende van hier, des anderen daechs was gecomen in den Hage, ende ter vergaderinge voorsz., alwaer die weecke (Hollant ende Westvrieslandt presiderende), nyet besunders, het synodus ende aude (!) questieuse poincten aengaende, was gebesoigneert, maer dat in de weecke daernae, als Zeelant presideerde, de preses van dien hadde voorgestelt, datter tot beslichtinge vande vyff differentiale poincten *etc.*, geen naerder noch beter expedient en was als een sinodus nationael, doch begeerde daerop te verstaen d'intentie van d'andere provincien, ende doende daerop een omvragen aen de op Gelderlandt, Zeelant, Vrieslant ende Groningen metten Ommelanden, seyden, geen naerder middel te versien als 't voorsz. sinodus, wesende Hollant ende Utrecht daertegens, seggende Overyssel geene commissie te hebben, maer die te verwachten, meenende, dat nopende het sinodus het aen heur nyet mancqueeren en soude, ende alhoewel die van Hollandt en Westvrieslandt, seer serieuselyck versochten, tot onderhout van alle goede correspondentie, rust ende vrede onder de provincien, steden ende gemeente derselver, dat men geen haesticheyt soude willen gebruycken, maer in discretie moderaet gaen, dat evenwel de gecommitteerden vande voorsz. vier aenwezende provincien, onder den naem vande

generaliteyt gesloten hebben den voortganck van 't voorsz. sinodus, ende cassatie vande waertgelders,

waerover die van Hollant daernae nochmael, wel 42 in't getal, in de vergaderinge vande Ho. Mog. voornoemt erschenen syn, daer syne princel. Excell. ende syne gen. Grave Willem van Nassau present waren, met wytloopende ende pregnante redenen, het voorsz. voornemen wederleggende ende dissuadeerende, doch te vergeefsch, dat daernae den heere tresorier de Goyer alhier gecomen is, ende syn rapport van het gepasseerde in den Hage gedaen hebbende, Veneris den 19. Juny gevolcht is de resolutie by de E. Mog. heeren staten van Utrecht genomen, hier by gevoucht extract:

Veneris den 19. *Juny* 1618.

Gehoort 't rapport gisteren by den heere tresorier de Goyer, uyt den Hage weder gecomen, alhier gedaen, ende bezunder vande poincten by hemluyden met de gecommitteerden vande heeren staten van Zeelandt in bedencken gestelt, nopende 't houden vande sinode nationael, is syn E. versocht deselve by geschrifte te vervatten, ende daervan copie gegeven te worden aen de respective leden vande staten, ten eynde sy haer daerop bedencken, ende geresolveert mogen komen op de eerste beschryvinge. Ende aengaende 't point vande waertgelders, daervan d'afdanckinghe seer geurgeert ende oock met comminatie gevordert wordt, is goetgevonden te besien, omme onlusten ofte onheil te ontgaen ende oock de lasten ofte costen van dien te vermyden, behoudens altyt de versekertheyt vanden staet ende ruste vanden lande, syn Excell. te versoecken ende te presenteeren, dat syn Excell. believe, uyt de stadt Utrecht de uytheemsche gaarnisoenen te lichten ende, in plaetse van dien, in deselve stadt te seynden, de compagnien nederlantsche soldaten, op de repartitie deser provincie staende, dat, men in sulcken gevalle geen swaricheyt soude maken, de nieuwe compagnien werde te licentieeren, doch ingevalle daer andere voorslagen oft occasien voorvallen, dat men daervan rapport ofte advertentie sal doen, omme daerop naerder advis te verstaen; ende syn tot dien eynde by de heeren gecommitteerden in den Hage besoignerende gevoecht, de heeren Ploos, de heere van Hoeflaecken en den schepen Nyenrode, metten secretaris vande staten, dewelcke by desen oock gelast ende geauthoriseert worden, omme mede te compareren ter vergaderinge vande Ho. Mog. heeren staten generael, ende aldaer op alle voorvallende saccken te helpen besoigneeren ende adviseeren naer behooren, lettende altyt op de behoudenisse ende versekertheyt vanden staet, hoocheyt, vry- ende gerechticheyt van dese provincie.

Rapporteerende voorts, dat, de heeren nae gecommitteert als in dese acte, den 21. *stilo veteri* vertogen synde, den 23. daernaer die heeren staten van Hollant, alweder in de vergaderinge der generaliteyt waren geweest, ende seer breet ende wyt mondelinge voorgaende verclaringe hadden gereitereert, ende daer na in 't cort deselven den 3. July hadden schriftelyck overgelevert, wesende van desen naevolgende inhouden:

De heeren staten van Hollant ende Westvrieslandt by meerderheyt van stemmen, persisteerende by voorgaende ende de redenen tot justificatie van dien overgelevert, tegens het gebesoigneerde op't houden van een synode nationael, seggen als noch, dat de vergadering vande heeren staten generael, sonder gemeene bewillichinge van alle de vereenichde provincien, *(volgens)* oude rechten, mitsgaders die naerder unie

van Utrecht (wesende een fundamentale wet harer Ho. Mog. vergaderinge), verscheyde andere tractaten ende voorgaende gestadige gebruycken, geen dispositie over die religie ende religions

saecken en competeert ofte mach gebruycken, maer dat 't selve toecompt den staten vande respective provincien, elcx in den haren, gelyck sy daervan, soo wel als van alle politycke saecken in notoire possessie syn, ende wesende die heeren edelen ende steden van Hollandt ende Westvrieslandt natuyrlyck ende by verscheyde solempneele eeden verbonden, d'authoriteyt, hoocheyden ende rechten der voorsz. landen te bewaeren, voor te staen ende te beschermen, ende houdende die dispositie over die kerkelycke saken ende persoonen voor een vande voornaemste hoocheden ende rechten derselver landen, ende hebben als noch nyet konnen verstaen 't selve aen yemandt over te geven, nochte by yemant te laten usurpeeren ofte nemen, nochte met andere provincien gemeen te maken, als strydich tegens haer devoir, eed ende plicht; weshalven de aenwesende gecommitteerden vande respective vereenichde provincien by desen vermaent worden, met alle goede insichten te willen letten, hoe dienstelyck voor de respective provincien is geweest, dat die van Hollant ende Westvrieslandt, deur Gods genade, in goede poincten syn gehouden, tot behoudenisse van haer selven, ende van hare goede bontgenoten, ende daertegens te overweghen, hoe ondienstelyck voor alle de vereenichde provincien ende elcx van dien soude mogen vallen, indien welgemelde heeren staten uyt de voorsz. posture gebracht souden worden, als ontwyffelyck by het opdringen van het voorgestelde nationael sinode soude geschieden; edoch, angemerckt welgemelte heeren staten altyt oprechtelyck verstaen hebben, ende als noch verstaen, beneffens de behoudenisse vande voorsz. landen ende steden, wettelycke authoriteyt, hoocheden ende rechten ende conservatie vande ware ende in Godes geheylicht woordt gegronde gereformeerde religie, met allen ernst te behartigen, ende geseyt wordt de oprechte meeninge vande aenwezende gecommitteerden van andere provincien, volgende de last van haer committenten te wesen, dat in 't voorgestelde nationael synode alleen soude gehandelt worden op een christelycke accommodatie ende tollerantie van het verscheyden gevoelen op de predestinatie ende gevolgen van dien, in de bekende vyff poincten vervat, wesende hetselve alleenlycken het geschil dat by hare kennisse op de leere is; alsoo welgemelte heeren staten altyts hebben verclaert ende verstaen, gelyck sy alsnoch by desen verclaeren ende verstaen, dat by de kercken dienaeren die uytlegginge van alle andere poincten der christelycke leere, sal gedaen worden volgende de heylige schrift, en 't gene doorgaens by de gereformeerde kercken deser landen is geleert, sommierlyck vervattet in de nederlantsche confessie ende Heydelberchse catechismus, in dese landen als formulieren van eenicheyt (die verstaen moeten worden nae Godes heylige woort) gebruyckt, ende dat diegeen, die daerjegens doen, kerckelyck gecensureert, ende oock politiquelyck gecalangeert moeten worden, nae vereysch der saecken; soo presenteeren de staten van Hollant ende Westvrieslandt, onder heure directie te doen beschryven, ende houden een provinciael synode vande voorsz. landen binnen drye maenden eerstcomende, ende op deselve, tot haeren costen te versoecken de respective provincien, uyt den haren te seynden, eenige godvruchtige, vreedsamige ende geleerde kerckelycke persoonen, omme ten eynde voorsz. te assisteren, consulteren, adviseeren ende stemmen, gelyck andere, ende, indien binnen den tyt van een maent ofte uyterlyck ses weeken, naer het aenvangen van het voorsz. besoigne, de saecke tot gewenschte eenigheyt, christelycke accommodatie ofte tollerancie, ten minsten by provisie

nyet en sal kunnen gebracht worden, dat alsdan binnen een bequamen tyt uyt Duitslant, Vranckryck, Groot-Britannien ende Switserlant, by de bequaemste middelen versocht sullen worden, eenige godtvruchtige, vreedsaemighe, geleerde kerckelycke persoonen, omme deur haere assistentie ende interventie het voorsz. goede werck te hervatten, ende arbeyden totte voorsz. eenicheyt, accomodatie ofte tollerancie; ende, soo 't selve (als men nochtans deur Godes genade verhoopt), uytterlyck binnen twee maenden naer het anvangen nae het besoigne, nyet en soude konnen ten gewenschten eynde gebracht worden, mette selven als dan te adviseeren, oft dienstich voor de gereformeerde christelicheyt sal wesen, éenige definitie ofte decisie vande voorsz. poincten te laten doen, ende hoe men ordelyck daerinne alderbest ende dienstelick sal mogen procedeeren, ende worden die aenwesende gecommitteerden vande vereenichde provincien versocht, deselve presentatie te willen houden bequaem, omme met onderlinge eenicheyt, eenige goede vruchten ende diensten van sulcke vergaderinge ende het besoigne van deselve te wachten, ende te geloven, dat gene goede diensten ofte vruchten en syn te verwachten, uyt die vergaderinghe van een synode nationael, die onwettelyck jegens de goede meeninge van welgedachte heeren staten gehouden soude worden, wezende kennelyck, dat van oude tyden sulcke vergaderingen altyts zeer gevaerlyck gehouden, ende by onse tyden van groote ondiensten bevonden syn, verstaende welgemelte heeren staten, dat in religions saecken, sonder eenparige bewilliginge van alle provincien, geen stemmen, veelmin overstemmen by de vergaderinghe vande heeren staten generael wettelyck can gebruyct worden, ende dat die verkeerde constructie ofte interpretatie, die eenige vande voorsz. vergaderinge vanden claren text der naerder unie van Utrecht, op het dertiende articule van dien willen doen by hen extract van het reces vanden jaere 1583. by syne Exellentie in de vergaderinghe verthoont, onwederspreckelyk van ongefundeertheyt wort geconvicteert, ende, nadien op 't selve reces by 't samentlicke vereenichde provincien nyet en is gedaen, soo is 't selve articule in syn geheel, ende heel onverandert gebleven en by de respective provintien in den haren gebruyct naer haer welgevallen ende discretie, gelyck oock 't selve by de heeren staten generael goetgevonden, noch in den jaere 1590 als het gouvernement vande provincie van Utrecht, by hare Ho. Mo. kennisse ende goetbevinden aen syn Exellentie is geconfereert, onder expresse stipulatie ende beloften, dat die heeren staten van Utrecht (volgende 't voorsz. derthiende articule) de dispositie over de religie aen haer behielden, ende dat syn Exellencie by eede beloofde die ordonnantie by de heeren staten van Utrecht, daerop gemaeckt, ende noch te maecken te doen onderhouden, worden daeromme de heeren gecommitteerden, vande respective provincien versocht op de voorsz. redenen ende presentatien met alle goede insichten (tot onderhoudinge van goede vruntschappe ende voorsz. unie) naerder te letten, ende daer en tusschen met haer voorgenomen uytschryvinge op te houden.

Ende alsoo de welgemelte heeren staten het formeeren vande consenten voor den lopende jaere nodich vinden, ende nochtans daerop eyntelyck nyet en kunnen resolveeren, ten sy de andere vereenichde provincien eerst verclaeren, off sy met haer willen conformeeren, volgende verscheyde versoecken van zyne Exellencie ende raet van staten in't dragen vande gebrekige consenten, ten minsten ende by provisie vanden jare, 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. ende

1617, omme daernaer ter goeder trouwe tot voldoeninge vande suyveringe vandien te procedeeren, wesende geheel ongefundeert het consent op de voorsz. defecten te willen verschuyven ofte ophouden tot het innebrengen van het versochte consent voor den jaere 1618, aengesien het consent vande voorsz. defecten lange te vooren is versocht, ende oock daeromme vooral gedragen moeten worden; worden daeromme de gecommitteerde vande vereenichde provincien noch versocht haer daerop rondelick te willen verclaeren.

Item, aengesien de heeren staten van Hollandt ende Westvrieslandt voor het dragen van hare consenten voor den lopende jaere, oock notelyck moeten weten, waerop sy haer hebben te verlaten, ofte reckeninge te maecken, nopende de restitutie vande quote vande respective vereenichde provincien in de penningen tot betalinge vande france regimenten te voet ende compagnien te paert, mette officiers derselver by haer gedaen, mette interesse van dien, soo versoecken welgemelte heeren staten daerop mede der respective provincien resolutie te verstaen. Ende gemerckt jegens alle ordre en gebruyck, oock onbehoorlyck is, dat de propositie vanden heere ambassadeur van Vranckryck, inhoudende belofte van secours ende scrieuse (?) aenneminge tot onderlinge eenicheyt, nyet danckelyck wordt beantwoordt, ende dat men 't selve wil ophouden onder pretext van een voorgeslagen extraordinarie legatie naer Vranckryck, die by den heeren staten van Hollandt ende Westvrieslandt in dese gelegentheyt nyet dienstich en wordt bevonden, ende oversulcx daerinne nyet en kunnen bewilligen, omme verscheyde wichtige redenen by monde verhaelt, ende naerder te verhaelen (ist noot) soo worden de vereenichde provincien als noch versocht, op de voorsz. antwoordt, met behoorlycke brieven van bedanckinge an syne Mat. te willen resolveren, ende de voorgestelde extraordinaris legatie uytstellen tot beter gelegentheyt. *In margine* stont aldus: gepronunchieert ter vergaderinge vande Ho. ende Mo. heeren staten generael, ter presentie van syn Excellencie ende den welgeboren heere Grave Willem, Stathouder, op den 28 Juny 1618, ende den 3. July daernae by geschrifte overgegeven.

Dat hiernae die van Dordrecht, in den naeme vande voorsz. ses steden, alles onaengemerckt, het beste ende sekerst middel als noch hielden tot beslichtinge vande geschillen, 't voorsz. nationael synodus, daer op die van Hollant hun bejegenende, seyden, dat heure E. de redenen van Hollant behoorden heure principalen over te seynden, omme daerop te delibereren, omme daernaer met volcommen kennisse te resolveeren etc.; voorders, dat den 25, older style, de goede steden van Hollant etc. an de heeren gecommitteerden van Utrecht hadden gesonden, versouckende, dat sy heure E. tegen den avondt tusschen sesse ende seven uren, souden mogen commen besoeken, ende gecomen wesende, onderlinge diversche discoursen ende communicatien waren gehouden, gelyck hiernae by het verbael te sien is etc., notanter, dattet voorsz. verbael hier is geobmitteert, alsoo 't selve nyet is en becommen.

Seggende by rapport voorts dit opgehouden te hebben den last van presentatie aen syn princelycke Exellencie te doen in den naem vande heeren staten van Utrecht, dat hiernae oock van wegen de sesse steden, was gheantwoort op de schriftelycke propositie van Hollant vanden 3 July voorsz. ende gedisputeert wiert, of men die soude registreren, ende dat sulcx noch voor die tyt was gelaten, leverende voorts over dit navolgende extract:

Extract uyt het register der resolutien vande H. ende M. heeren staten generael der vereenichde Nederlanden:

Sabbathi den 14. *July* 1618.

Gelesen twee schriftelycke verclaeringhen vande heeren staten van Hollant ende Westvrieslandt, op derselver naeme overgegeven, waervan d'eene conteneert, 't gene voorgisteren by deselve by monde is verclaert, tegens de aengevangene proceduyren, soo op 't houden van 't synode nationael als op 't licentieeren vande waertgelders, d'ander is een *contra*-verclaringhe, op 't gene by de gecommitteerden vande heeren staten van Zeelant op den 9 deser ter deser vergaderinge is overgegeven; waerop geresolveert is, deselve te registreren, gelyck die hiernae volgen geinsereert, ende copyen te laten volgen voor degeenige, die deselve sal begeren; ende dat vande eerste copie sal worden gemaect, mitsgaders extract uyt het register, van 't geene eergisteren gepasseert, ende 't zelve mette stucken vande gesendinge in 't voorleden jaer aen de provincie van Utrecht, nopende de waertgelders gedaen, gestelt in handen vanden raeth van staten, omme met syn Excellencie ende syne gen., Graeff Willem, t'adviseeren, wat vorders in't stuck vande waertgelders sal dienen gedaen; maer die van Utrecht hebben verclaert, dat sy haer conformeren, nopende 't synode nationael ende waertgelders met de voorsz. geschrifte van weghen de E. Mog. heeren staten van Hollant ende Westvrieslandt overgelevert, vermaenende den gecommitteerdens vande andere provincien, gelyck die van Hollant by deselve schriftelyck gedaen hebben, wyders in 't rapport noch verhaelende, dat de brieven op den naem vande heeren staten generael an de heeren staten van Hollandt ende Westvrieslandt geschreven ende overgebracht, beroerende het synodus etc., waeren gerefuseert ende wederomme gesonden, ende dat sulcx sonderlinge by die van Gelderlandt gehouden worden voor een besundere onweerdicheyt ende cleynachtinge; dat den 29. *stilo veteri,* die van Vrieslandt hadden geproponeert, off men die van Dordrecht by brieven nyet en behoorden te bedancken voor het aennemen der vergaderinge van het synodus nationael, ende dat die van Hollandt ende Utrecht daer tegens waeren, insisterende die van Vrieslant voorts opt casseren van 't crysvolck, ende dat men verdacht soude syn, om des anderen daechs daerop te resolveren, overhantreyckende hiernae een antwoort by de heeren van Zeelant overgelevert den 9. July *stilo veteri,* luydende als volcht:

De gecommitteerde vande Edele ende Mo. heeren staten van Zeelant gesien ende geexamineert hebbende seker schriftelyck verclaringhe op de naem vande heeren Edelen ende meerendeel vande steden van Hollandt ende Westvrieslandt den 3. deses in geschrifte overgegeven, nopende de kerckclycke differenten, hebben daerop voor eerst goetgevonden te deduceren, die debvoiren, die van weghen hunne heeren principalen nevens de gedeputeerden vande andere provincien, soo in't particulier als in't generael, sedert het begin vanden jaere 1617 syn aengewent, omme by eenige gevoechlycke ende in Godes kercke gewoonlycke ende gebruyckelycke middelen, de bedroefde swaricheden ende misverstanden in de religions saken geresen, behoorlyck neder te leggen ende t'assopieeren, ende alsoo voor te comen de dangieren ende periculen, daermede de kercke Godes ende den staet der landen werden

gedreycht, ende hebbende de voorsz. heure principalen dese saecke met uyterste becommernisse wel rypelyck ende serieuselyck, in verscheyde heure vergaderinghe daertoe oock specialyck ende expresselycken gelecht, overwogen, als betreffende de eere Godes, de behoudenisse

vande suyvere leere, ende onderlinge eenicheyt in deselve, ende consequentelyck den welstand van den lande, onder deselve soo merckelyck van Godt gezegent, nyet konnen gevynden noch bedencken eenige andere remedie, omme nyet alleen uyt de provincie van Zeelant dese swarigheyt te voorkomen, maer oock omme generalyck alomme, dewyle het quaet sich oock al in meer dan een provincie (alhoewel in d'eene blyckelicker als in d'ander) was openbaerende, de vordere onheylen wech te nemen, ende de gemoederen vande ingesetenen gerust te stellen, ende alsoo wederom den gewenschte vrede ende rust in de kercken der vereenichde Nederlanden te herstellen, als het houden van een nationael synodus, om tot denwelcken met gemeen resolutie te geraken, gelyck die sulcx in den jaere 1606 ende 1607, by alle provincien gemeensamlyck was geconsenteert, heur principalen, door heur extraordinaris gedeputeerde neffens die gedeputeerde van d'andere provincien, diversche instantien hadden gedaen doen aen de ghedeputeerden vanden provincien ofte leden, die sulcx noch waeren difficulterende, ende is eyntelyck de saecke soo verre gebracht, dat op het houden vande voorsz. nationale synode seeckere concepten syn ingestelt, ende den gecommitteerden vande provincien die sulcx beliefden copie daervan gegeven, omme huer principalen te communiceren, ende daerop te delibereren, by welcke concepten sonderlinge daerop is geleth, dat, alsoo het, doordien dat dese misverstanden nu soo lange hadden geduyrt, te vresen was, dat de gemoederen eenichsins mochten ontstelt, gepreoccupeert oft gepassionneert waren, men goetgevonden heeft, daertoe te versoecken ende te beschryven een merckelyck aental van godsalige, vreedsame, geleerde personnagien, uyt andere coningrycken ende landen, doende de professie vande waere christelycke gereformeerde religie, met egene eygene affectie innegenomen wesende, omme met hulpe, goeden raedt ende wys beleyt van deselve, onder de behoorlycke authoriteyt vande Ho. Mo. heeren staten generael, de questieuse poincten geexamineert ende verhandelt, ende, behoudende altyt de waerheyt, afgedaen te mogen worden, nyet meynende, dat yemant met eenige redenen 't voorsz. middel conde difficulteren, noch men sich daertegen stellen oft formaliseren, als synde soodanich middel, dat God de heere menichmael hadde gesegent, ende daerdoor in gelycke beswaerlycke occasien een goede uytcompste hadde.

Dat nu voorts by de voorverhaelde verclaringhe van wegen de heeren Edelen ende 't meerendeel vande steden van Hollant ende Westvrieslant, den derden deser in geschrifte overgelevert, hoewel nyet geheel conform 't gene by monde was gesecht, als nyet wetende van eenighe tollerancie over de vyff questieuse poincten, daervan in't voorsz. geschrift mentie wordt gemaeckt, met uytlatinge oock vande verclaringhe van ses steden daertegens gedaen, gesecht wordt, dat de provincien hierin souden doen, 't gene soude strecken tegens 't 13 articule vande unie van Utrecht, daerby de dispositie in 't stuck vande religie, een yeder vande provincien, steden ende particuliere leden van dien, omme daerinne sulcke ordre te stellen, gelyck sy sullen dienlyck vinden, treckende sulcx tot een absolute dispositie, die een yeder provincie soude syn voorsprocken, over 't geheel stuck vande religie tot een privative exclusie, van alle de bontgenoten, die daerin eenich geseg, ten aensien vander landen gerechticheyt souden begeeren te pretenderen, sulcx de gedeputeerden dunct (onder correctie) nyet geweest te syn d'intentie vande geenen, die de voorsz. unie hebben ingestelt, want daeruyt

soude volgen, dat de waere religie geen fundament van dese unie soude syn geweest, maer ter contrarie, dat yeder provincie blyvende souvereyn, in dit artyckel de macht zoude hebben, sulcke religie aen te nemen als de magistraten (want dese syn mede in't voorsz. artyckel gemeynt), yeder in der tyt syner bedieninge, goet soude vinden; Daer uyt vele absurditeyten ende onheylen souden ontstaen, maer ter contrarie, soo moet 't voorsz. artyckel syne interpretatie ontfanghen uyt d'observantie, die de ware siele ende uytlegginge is vande weth, gelyck dan blyct, dat, naer dat eenpaerlyck de publicque exercitie vande roomsche religie, door verbiedende plackaten, is gecesseert, en isser t' sedert by publicque ordonnantie maer een religie alleen, namentlyck de waere gereformeerde religie die geheele landen deur, voor goet aengenomen ende geexerceert, oock is deselve by de generaliteyt geplant ende ingevoert in alle de steden, die geduerende de troubles mette gemeene wapenen syn verovert, ofte in hun verloren vryheyt gestelt, sonder deselve veroverde steden te renvoyeren aen de regeerders van huer provincie, omme over t'stuck vande religie eenich reglement t'ontfangen, t'welck behoorde geschiet te syn, in soo verre yeder daer inne recht daer toe hadde gehadt, volgende de platte woorden van t'voorsz. artyckel.

Dat dit de waere intentie is, blyct by het exempel vande stadt Groningen, geweest synde een vrye provincie, ende inde unie expresselyck begrepen, an dewelcke nochtans den eedt vande gereformeerde religie t'ontfangen, exerceren ende beschermen, by de generaliteyt alleen is gedaen aennemen tot vercortinge van hare vryheyt, soo een yeder provincie uyt crachte van dese unie recht heeft, zulcke religie an te nemen als't hem belieft, want 't afvallen ofte veroveren van dese stadt en beneempt haere vryheyt nyet.

Dit blyct mede uyt de tractaten met hare Mat. van Engelant, hoochloff. mem., gemaeckt, daerby gecapituleert is, dat daer egeen gouverneurs, lieutenanten ofte andere officieren en souden gestelt worden, dan die vande gereformeerde religie waeren, ende dat deselve, soo die doen ter tyt was, soude worden gemaintineert sonder veranderinge, dat mede alle d'officiers vande generaliteyt altyt den eedt hebben gedaen ende noch doen de provincien, die by de hanthoudinghe vande gereformeerde religie blyven, getrouw te syn; alle t'selve blyct mede claerlyck uyt verscheyde verclaringen, die tot diversche tyden, nopende de justificatie vanden oorloghe tegen den coninck van Spaengien syn gedaen.

Ende alwaer het schoon alsoo, dat die woorden van het voorsz. 13. articule vande unie soude moeten werden verstaen, gelyck de platte letter is luydende, gelyck bethoont is, dat neen, soo en can evenwel sulcx nyet passen ofte geduydet worden, te slaen op den huydendaechse religionsgeschillen, nochte differenten, die in eenige poincten vande gereformeerde religie souden mogen wesen, daerop als doen in 't maecken vande voorsz. unie nyet en is gedacht, maer moet alleen verstaen worden, van het annemen ofte nyet annemen vande roomsche religie, daer inne die van Hollant ende Zeelant tegens d'andere provincien hebben willen versekert blyven by de gereformeerde religie, soo als sy deselve als doen waeren exercerende.

Ende hierop is daernae geschiet ontwyffelyck in't nemen van gelycke resolutie, by de heeren staten van Hollant inde andere provincien inden jaere 1583, die inde vergaderinge is geexhibeert, sonder dat men meynt, dat deselve immers ten reguarde vande heeren van Hollant van

ongefundeertheyt kan worden gecauseert by de redenen inde voorsz. schriftelycke verclaeringen gededuceert, daer tegens veele soude kunnen gesecht worden.

Resteert het poinct, daermede men de difficulterende provincien of leden van deselve, wys te maken ende inne te beelden, als of de provincien, t'houden vande synode goetvindende, by dese maniere van procederen soude soeken te imputeren (want alsoo wordt daervan allomme gesproocken) op de hoocheyt, gerechtigheyt ofte vryheyt van deselve, waertegen vooreerst soo seggen de voorsz. gedeputeerden, dat hunne principalen soo lief hare vry ende gerechticheden, die hun soo dier heeft gecost, als eenich van d'ander provincien off leden van dien, souden mogen doen, ende nyet en souden willen toestaen, dat yemant, wie hy oock ware, daerop yetwes soude willen pretenderen, veel min aengrypen ofte imputeren, expresselyck verstaende, dat d'eene provincie over d'andere, in wat maniere het oock sy, nyet en hebben te heerschen, sulcx sy nyet vreempt en vinden, dat andere daervan mede ten hoochsten curieus syn, ende daeromme met seer groot onrecht hen wordt naegegeven, dat sy tegens hare bontgenoten yets sulcx souden voor hebben ofte pretendeeren, alsoo voor eerst het contrarie daervan blyct, uyt de voerverhaelde beseyndingen, presentatie ende aenbiedinghe, die de heeren staten van Zeelant, in den beginne des voorleden jaers hebben gedaen aen de heeren staten van Hollant, omme haer E. Mog. met alle gevoechlycke ende vrundelicke middelen te induceren ende bewegen, op dese geresene oneenicheden by de bequaemste middelen, die het megelyck ware, te neder te leggen, presenteerde alles, wat in hun vermogen was, daertoe te helpen brengen als aen de ghenen, daeraen sy met soo nauwe banden in verscheyde unien waren verbonden, d'expresse verclaringhe, soo by monde gedaen als schriftelyke overgegeven, daerby deselve protesteerden van hun, de wyse ende voorsichtige regeringe vande heeren staten van Hollant nyet te willen bemoeyen, maer synde dit een soo importanten subject, rakende de materye vande religie ende eenicheyt in deselve, dat sy meynden, dat sy met goeder conscientien nyet en konnen ledich staen, daer in te geven soo goeden raet, als sy selfs seer geerne vande heeren staten van Hollant, hare bontgenoten souden willen ende bereyt syn in gelycke saecken t'ontfanghen; voorts de goede ende gewillige patientie, die deselve hebben genomen, in 't afwachten van haere Ed. Mo. recesse ende byeencompste, daerop noch gevolcht is een tweede particuliere deputatie aen de welgemelte heeren staten van Hollant, met ernstich versoeck aen hare E. Mog. gecommitteerde raeden, men wilde haer E. Mog. beschryven, omme de naerder propositie vande gedeputeerden vande heeren staten van Zeelant te hooren, die mede soude dienen tot aenradinge van soodanige middelen, daerby men de verresene swaricheden mocht accommoderen; dan en hebben, naer verscheyden instantien, daertoe nyet kunnen geraken, dat sy hare propositie (gelyck sy des last hadden), an de heeren staten van Hollant ende Westvrieslandt hebben cunnen doen, alsoe haer E. Mog. nyet en wierden beschreven, dat men daernae evenwel de saecke, by order gebracht synde in de generaliteyt, met alle maticheyt heeft geprocedeert, de gedeputeerden vande difficulteerende leden van Hollant ende provincie van Utrecht, daertoe versocht ende gebeden, dat den tyt vande uytschryvinge eenige maenden is uytgestelt geworden, daernae noch gediffereert, alles op hope soo ontwyffelyck de provincien liefst soude syn, gelyck van weghen onse heeren principalen sulcx in goeder conscientie, protesteren

hare E. Mog. meeninghe te wesen, dat men dese swaricheden met gemeen advis, waer t'mogelyck, soude mogen wechnemen, daeruyt dat mede wel blyct, dat in desen egeene precipitantie (gelyck voorgegeven wordt,) en is gebruyct.

Dan alsoo, Godt betert, sulcx tot noch toe nyet en heeft kunnen geschieden, als met lang verafwachtinge ende vorder dilay, meerder onheylen ende swaricheden siet te sullen ontstaen, soo hebben ons onse principalen gelast, tot voorcominge van dien, ende omme eens een gewenschte uytcompste tot versekeringe vanden staet van 't landt ende gerustheyt vande kercke, ende der ingeseten gemoederen te mogen bekommen, met d'andere provintien te procederen tot de voorsz. uytschryvinge, ende dat tegens den eersten Novembris naestcomende.

Ende, om nyettemin te bethoonen, dat heure principalen meynen by dese actie, soo sy hiervoren verclaert hebben, de heeren staten van Hollant ende Westvrieslant oft eenighe andere provincie, ofte eenige leden van dien, in't minste nyet te vercorten noch prejudicieren in haere hoocheyt, vry- ofte gerechticheyt, hebben van hunnentwegen, tot meerder rust ende onderlinge eenicheyt, te boeck doen stellen soodanighe verclaringhe van *non-prejudicie*, daermede sy meynen, dat alle naerdencken in desen behoort te cesseeren, versoeckende nochmaels ernstelyck ende vruntelyck de difficulterende leden van Hollant ende de provincie van Utrecht, om de gemeene ruste wille, hun hiermede te willen conformeeren.

In margine stont: Overgegeven ter vergaderinge vande Ho. Mog. heeren staten generael der Vereenichde Nederlanden, den 9. July 1618.

Als oock een gelycke des anderen daechs oft den elfde overgelevert by die van Gelderlant, inhoudende:

Opte verclaeringe by de heeren staten van Hollandt ende Westvrieslandt met meerderheyt van stemmen gedaen, tenderende ten eynde die gecommitteerden vande respective provincien wilden ophouden mette uytschryvinge van't synode nationael, omme redenen, datte dispositie over de religie ende religionssaecken, volgende d'oude privilegien vanden landen, mitsgaders de naerder unie van Utrecht, ende andere staten souden staen alleenlyck by de respective provincien elck in den haeren ende nyet by de staten generael, presenterende in plaetse van dien binnen de provincie van Hollant te houden een synode provinciael binnen den tyt van drye maenden, hebben de gecommitteerden vande provincie van 't furstendom Gelre ende graefschap Zutphen verclaert ende verclaren alsnoch by desen, dat hare heeren principalen gelycke verclaringe by de heeren van Hollandt voor desen gedaen, ende met gelycke ende meerder redenen in't lange becleet, beraet, rypelyck geexamineert hebbende, nyet anders en hebben konnen oordeelen, als dat de verresene kerckelycke swaricheden, gelyck deselve gemeen waeren geworden, alsoo oock door een gemeen middel moste beslichten ende nedergeleyt worden, hebbende nyet konnen sien, dat daertoe suffisant soude syn het houden van een provinciael synode, in een provincie alleen, ofte eenich ander expedient, waer dat hetselve soude moeten geschieden, door een synode nationael, als wesende het ordinaris wettich ende altyts in Godes kercke gebruyckelycke remedie, omme gemeene verresene misverstanden te beslichten, ende de suyverheyt vande leere, in alle provincien staende te houden, sonder dat hare E. Mog. hebben kunnen begrypen, dat de

genomene proceduren tot het houden van soodane synode nationael soude stryden tegens d'unie van Utrecht, gelyck uyt derselver name opten 20. November lestleden by de gecommitteerden van Gelderlandt, met goede levendige redenen is verthoont ende verclaert geworden, met welcke, mitsgaders die geene, die by de andere provincien syn geallegeert geworden, by aldien yemants vande bontgenoten nyet en waere te vreden geweest, hadden haere Ed. Mog. gemeent, dat sich deselve nyet en souden hebben geopposeert gehadt tegens t'voorsz. synode, maer dat d'selve veel eer, om te blyven *in terminis* vande voorsz. unie, sich naer deselve gereguleert, ende *in conformité* van het 21. articule van dien totte interpretatie geprocedeert soude hebben, ende insererende over sulcx hare voorsz. verclaringe, verstaen als noch, datte proceduren tot het houden van een synode nationael nyet syn, noch tegen den claren text van deselve unie, vermits de stipulatie is gedaen tegen de papisten, ende nyet tegens die vande religie, nochte oock nyet tegens den sin ende meeninge (wesende deselve vande weth) van denselven text, gelyck uyt naevolgende handelinge, tractaten, alliantien ende diergelycke acten ende besoignes meer als notoir is.

Synde ten teycken van dien zeer remarquabel, dat voorts nae de unie, te weten den 12. Mey in het jaer van 1583. de staten generael van deselve provincien opte verschryvinge vanden Landrade aen de oostsyde vande Maze byeen geweest synde, bemerckende, datte voorsz. woorden tegens d'intentie ende meeninge vande unie, souden mogen getrocken, ende daerdeur veranderinge vande gereformeerde religie ingevoert kunnen worden, hebben op reces geprojecteert, off het nyet raetsaem soude syn, deselve wat claerder te stellen ende het 18^{e} articule sulcx te veranderen, dat, aengesien alle de provincien, deur Godes genade de gereformeerde religie nu eendrachtelyck hadden aengenomen, sy daerby souden blyven, sonder eenige veranderinge daer in te mogen doen, als met gemeen consent van alle de bontgenoten, als oock den anderen, daerin met lyff, goet ende bloot te maintineren, omme alsoo voor te commen, dat in toekomende tyden deur veranderinge van religie, geen scheuringe mochte worden te weege gebracht onder die provincien, ofte leden van dien, ende off wel de approbatoire resolutie, by de heeren Staten van Hollant, ende andere provintien op't selve reces genomen, ter vergadering vande generaliteyt nyet en mochte syn ingebracht, so is nochtans notoir, dat de meeninge vande provincien t'samentlyck van elcx in't particulier conform t'selve reces is geweest.

Vuyt dien, dat voorts daernae in't selve jaer den 21. Novembris binnen Dordrecht by de heeren Staten Generael eenpaerlyck is gearresteert zekere instructie voor den raedt van Staten, waerinne denselven raedt, by 't 3 articule gelast wordt, goede sorge te dragen, datter geen veranderinge noch onverstant en rysde in't stuck vande gereformeerde Evangelische religie, by de landen aengenomen, ende nyet toetestaen, by yemants yets daerin geinnoveert ofte geordonneert te worden; Als oock daeruyt, dat op den 7 February 1583 by de heeren staten generael binnen deselve stadt Dordrecht gearresteert is geworden, een instructie, om te tracteren seeckere verbintenisse mette Churfurst van Colen mitsgaders Hartoch Casimier, ende andere princen ende heeren van Duytslandt de religie toegedaen synde, inhoudende, dat die vande religie behooren te conjungeeren hare macht ende middelen, om gelyck hare saeck gemeen is, alsoo oock door gemeen advys ende macht, deselve te mogen

verdedigen tegens den coninck van Spangien ende syne adherenten. Mitsgaders uyt d'instructie, gemaeckt op de reconciliatie vanden hartoge van Anjou den 9 Novembris 1583, in dewelcke mede beding is gemaeckt nopende de religie, als dat syne hoocheyt, kommende in eenige steden van dese landen, nyet en soude attenteren ofte innoveren tegens het feyt vande religie, maer deselve laten in sulcken staet, als hy die vinden soude; item, dat syne principale officiers souden sweeren, die landen getrou te wesen, zonder yets t'attenteren tegens die selve nochte oock tegens de religie; Ende synde daernae in't jaer 1584 goetgevonden te tracteren met syne Mat. van Vranckryck over de souverainiteyt vanden lande, is mede by de heeren Staten Generael expresselyck geconditioneert het maintenement vande gereformeerde religie, soo als deselve toen ter tyt publicquelyck wierde geexerceert, sonder veranderinge daerin toe te laten, oft oock een andere religie t'admitteeren, behoudens alleenlyck de vryheyt voor syne Mat., om in zyn hof syne religie t'exerceren, by aldien syne Mat. in dese landen geliefden te commen.

Oock, alsoo de handelinge in Vranckryck synen voortganck nyet en coste gewinnen, ende dat daernae de landen met Engelant sochten te tracteeren, soo op de souverainiteyt als op't secours, syn deselve bedingen by al de tractaten als wederom gerepeteert, ende daerby oock noch bedongen, datten Gouverneur, die hare Mat. soude seynden, soude syn vande religie, datten raedt van staten, die neffens hen souden regeren, souden syn vande religie, ende datte officiers souden sweeren te maintineren de gereformeerde religie, soo als deselve doen in Engelant ende hier te lande wierde geaccepteert.

Alle welcke tractaten ende verbintenissen genouchsaem verclaeren d'intentie ende meeninge vande unie van Utrecht, by aldien inde woorden eenige duysterheyt waere, dat de religie nyet particulier is voor elcke provincie inden haren, maer gemeen voor alle bontgenoten, anderssins souden deselve alliantien van notoire lubriciteyt syn geweest, want van d'eene syde te stipuleren het maintenement vande religie ende an d'andere syde te behouden de vrye dispositie over deselve, kan geen fundament maecken van een vaste ende sincere alliantie.

Dat voorts oock daernae in alle handelinge vande generaliteyt hier te lande de principaelste sorge is gedragen voor die religie, dat alle gouverneurs, colonels, capiteynen ende andere hooft-officieren, soo in oorloge als policie, tot burgemeesteren, schepenen vande steden incluys, met eede gehouden syn deselve te maintineren, dat de gereduceerde steden van Nimmegen, Zutphen ende anderen nyet en syn gerenvoyeert an hare provincien, omme op't stuck vande religie dispositie te verwachten ende van deselve ontfangen soodane religie, als sy goet souden vynden, dat mede in de macht van een provincie nyet en is, de gereformeerde religie te verlaten ende die roomsche aen te nemen, alle t'selve elucideert den sin ende meeninge vande voorsz. unie van Utrecht soo claer, dat alle duysterheyt vande woorden soo daer eenige mochte syn, daer mede wordt wechgenomen.

Ende genomen, dat deze al nyet tegenstaende, evenwel verstaen mochte worden, dat by deselve unie was gegeven an de provincien elcx apart de dispositie over de religie, zoo blyct dit nochtans, uyt 't gene voorsz. is, dat de provincien naderhant synde daer inne eens geweest, dat sonder gemeen advys geen veranderinghe in de religie soude geschieden, vande particuliere stipulatie afge-

weecken syn, waer deur d'eene provincie in d'andere recht vercregen hebbende, kan daervan by eene provincie tegens wille ende in prejudicie vande ander, nyet geresolveert worden, ende werdt derhalven van notoire ongefundeertheyt geconvinceert het argument, 't welck uyt die stipulatie, by de heeren staten van Utrecht, in 't verleenen vande commissie op syn Exellentie, nopende de dispositie vande religie gedaen, geconstringeert wordt, overmits deselve stipulatie sane moet verstaen worden, ofte andersints soude daeruyt moeten volgen, dat de heeren Staten van deselve provincien in plaetse vande gereformeerde religie, een andere soude mogen aennemen, 't welck hare E. Mog. selfs nyet soude willen sustineren te mogen doen.

De saecke dan aldus synde, dat het stuck vande religie gemeen is, al ist, dat op de afdoeninghe van dien by de respective provincien eenige order gestelt is, soo houden die gecommitteerden vande provincie van Gelderlandt, van wegen hare heeren committenten sich verseekert, dat met de proceduren, tot het houden van een synode nationael, nyet en wert geattenteert tegens d'Unie van Utrecht, ofte eenige andere tractaten, te meer dewyl de meeninghe vande welgemelte haer heeren committenten, nyet anders en is als deur 't selve synode te conserveeren de suyverheyt vande leere, ende te treffen een goede voet, tot wechneminghe vande tegenwoordige swaricheden, een gewenschte vrede ende bestendige eenicheyt in de kercke deser landen, waertoe het expedient van een synode provinciael, alleen by merendeel van Hollant voorgeslagen, nyet suffisant oft dienstich kan wesen, synde by deselve haere E. Mog. de geringste gedachte nyet, van daer deur te willen usurpeeren opte hooch- ende gerechticheyt van eenige provintie ofte lith van dien, als wesende nyet weyniger curieux voor die hare daervoor sy goet en bloet hebben opgeseth als, yemants anders; synde daeromme oock gereet (nevens d'ander met alle middelen deselve te helpen mainteneren, gelyck voor desen) ende namentlyck op den 27 Juny lestleden verclaert.

Ende worden daeromme nochmaels de difficulterende leden vande heeren Staten van Hollant, alsmede de heeren Staten van Utrecht, seer ernstelyck versocht ende gebeden, sich met dese goede ende sincere intentie te willen conformeren ende goet te vinden het middel, hetwelck by de meeste provincien ende veel aensienlycke leden van Hollant selfs, mitsgaders by de getrouwe geallieerde deser landen, wert geoordeelt het best ende bequaemst te syn, vastelyck vertrouwende, dat deur Gods genadigen segen, die gewenste effecten tot ruste der kercken ende eenicheyt der ingesetenen daeruyt sullen komen t'ontstaen.

In margine stont: Overgegeven ter vergaderinge van heure Ho. Mog. den XI. July 1618.

Dat, hiernae gedisputeert synde op de consenten, die van Utrecht geseyt hadden, dat, als de voorstemmende provincien daerop hare verclaeringhe hadden gedaen, sy dan souden volgen, met byvoeging van die van Hollant ende Utrecht, dat de franse troupes mochten betalen, die deselve aengenomen ofte daerinne bewillicht hadden, met nochmael aenhoudinge, van doch aen de respective principalen over te seynden de redenen ende verclaringhe van die van Hollant etc. nu tot meermalen voorgedragen ende gedaen, evenwel te vergeefs; dat den eersten July, Vrieslandt presideerende, al wederom geinsisteert worde, op het casseeren van het nieuwe crychsvolck, ende dat de vier

voorsz. provincien verstonden, sulcx te behooren, Hollandt etc. ende Utrecht ter contrarie, ende die van Overyssel, dat men soude mogen procedeeren daertoe by inductie, waerdeur de resolutie noch ongeregistreert was gebleven, hoewel die vier provincien nyet en wilden verclaeren, mette selve resolutie te willen supersedeeren tot des anderen daechs, dat hiernae die van Hollant etc. met een goet getal weder in de vergaderinge generael waren erschenen, verhaelende de heer advocaat nochmael in 't lange, dat hun vry stont crychsvolck aen te nemen ende te houden als in dit extract van den 14. July.

De heeren Staten van Hollant ende Westvrieslant, geleth hebbende, opt gunt by de Gecommitteerden van de heeren Staten van Zeelant op den 9. July 1618, ter vergadering van de heeren Staten Generael is overgegeven by geschrifte, jegens seecker geschrift, op den naem van de welgemelte heeren Staten van Hollant ende Westvrieslandt, wettelyck nae voorgaende resolutie, genomen by de meeste stemmen van haere vergaderinge, mede ingelevert in de hoochgemelte vergaderinge vande heeren Staten Generael op den derden July, verclaeren, dat sy, nae rype examinatie van alle redenen ende argumenten daerby gededuceert, nyet anders en kunnen verstaen, als dat de presentatie by haere E. Mog. gedaen, bequaem is, om met behoudenisse van der landen vryheyt ende gerechticheyt, het stuck vande gereformeerde religie te stellen in goede ende verdraechelycke poincten, door eerlycke, gewoonlycke ende gebruyckelycke middelen, nyet konnende houden voor wettelycke, gewoonlycke nochte gebruyckelycke, dat sonder consent van alle de provincien gepleecht sal worden een acte soo souverain, ende van soo groote consequentie, als is de convocatie van een kerckelycke vergaderinghe by publiecque authoriteyt, wetende ter contrarie, dat in den jare 1606 ende 1607, ten welcken tyde de kerckendienaers deser landen haer door precipitante condempnatien ende datelycke separatie; noch nyet soo onbequaem en hadden gemaect, om van de huydendaechse questien onpartydelyk, naer Godes woort, te oordeelen, evenwel de resolutie tot de convocatie van een nationael synode nyet en is genomen, nochte gepretendeert genomen te worden, anders als met gemeene bewilliginge van alle de provincien, volgens het ongetwyffelt recht vande landen; waernaer haer de Staten van Hollandt ende Westvrieslant doen ter tyt, soowel als de minste provincie hebben gereguleert; waeromme als noch van wegen haer E. Mog. met goet fundament wort geseyt, dat, de constitutie vande tyden synde verandert, oock de voet vande uytschryvinghe, merckelyck verschillen van de voet, die doen ter tyt eenparichlyck was geresolveert, geen nieuwe resolutie diesaengaende heeft mogen genomen worden, als by gelyck, eenparich, vrywillich ende onafgedrongen consent. Wat aengaet de experientie vande voorgaende tyt, die tot recommandatie vande nationale synode wert geallegeert, daerop soude seer claerlyck verthoont konnen worden, dat van alle tyden seer sorchelyck is gehouden, definitie te doen van eenige disputable theologische leerpoincten, ende als over eenige fundamentale poincten definitive wiert vereyscht, dat altyt daertoe bequaemst syn gehouden, de universele synoden, representerende de algemeene kercken, daer ter contrarie door nationale decisien seer groote scheuringen syn veroorsaeckt in de christenheyt, soo van outs als sedert de reformatie; sonder oock van de effecten van voorgaende nationale synoden, die haer, soo in de landen van

Hollant ende Westvrieslant, als in de landen van Utrecht hebben geopenbaert, wel geseyt konnen worden, ten ware veel remonstrantien voor desen gedaen op deselve materie (hoewel ongesolveert synde gebleven weynich hadden geopereert), de welgemelte heeren Staten van Hollant ende Westvrieslant syn wel indachtig, dat de propositie van desen van wegen verscheyden provintien aen haer E. Mog. gedaen, hebben gedient, om de poincten vande predestinatie, ende 'tgunt daeraen cleeft, te brengen tot decisie, een werck, twelck de oude christenheyt nyet en heeft derven bestaen, mercken oock, dat de gecommitteerden van de heeren Staten van Zeelant, by haer voorsz. laetst geschrift, seggen nyet te weten van eenige tollerantie over de vyff questieuse poincten, hoewel de practycque van deselve tollerantie, soo van outs als t' sedert de reformatie, tusschen treffelycke godtsalige mannen t'enemael notoiris ende eenige provincien onlangs alleen door hope van sodanighe tollerantie syn versocht ende vermaent, om tot de convocatië vande nationale synode te willen consenteeren, alle twelck neffens het refuseren van een generale ordre jegens seditieuse schriften ende proposten, oock neffens meer andere zaecken, die dagelicx worden voorgenomen, de welgemelte heeren Staten van Hollant ende Westvrieslandt groot nadencken veroorsaeckt, sulcx dat geensins en is te verwonderen, dat hare E. Mog., wetende oock, hoe veel de constitutie van hare kercken verschilt vande constitutien vande kercken vande provincie, die de nationale synode meest urgeren, scrupuleus syn, omme daerinne te bewilligen, insonderheyt voor ende aleer beproeft sal syn, wat goets door de provinciale Synode van Hollant ende Westvrieslandt soude konnen worden geëffectueert, houdende als noch voor vast ende ongetwyffelyck, dat de bontgenoten geene gerechticheyt jegens de provintie van Hollant ende Westvrieslandt over het stuck vande religie en hebben te pretendeeren, sonder dat de provintie van Hollant ende Westvrieslandt sulcx nodich is geweest te bespreken, als synde tselve notoirlyck begrepen in 't recht van souverainiteyt deselve provintie competeerende, hoewel ten overvloet tselve seer claerlyck is gestipuleert by het 13. articule vande naerder Unie tot Utrecht, voor desen menichmael op dese materie geallegeert, synde de woorden van hetselve articule soo claer, dat het voorwaer seer vreempt is, dat de heeren gedeputeerde van Zeelant, door haer particulier bedencken, op de intentie van die genen, die tselve hebben ingestelt, 't selve artyckel pogen te everteren, ten kan oock voor geen absurditeyt werden gehouden, dat soo notable provincie (want dese syn dwelcke by 't voorsz. artycle de macht wert gedefereert) over de publycken stant vande kercken, sodanich recht gebruycken, als by een republicque van Geneve, ofte by de respective Evangelische Cantons van Switserlant wert gebruyct, maer ter contrarie, souden veeleer gaan buyten reden, dat de Staten van Hollant en Westvrieslandt, jegens haer gemoet, int beleyt van kerckelycke saecken, souden moeten conformeeren mette provincien, die, veel tsamen synde gevoecht, soo veel kercken ende kerckendienres nyet en begrypen, als de provintie van Hollant ende Westvrieslandt alleen. Wat aengaet de practycque, gevolcht nae 't aengaen vande Unie van Utrecht, (van welcke Unie buyten twyffel het fundament is geweest de conservatie der landen vryheyt ende gerechticheyt, hoewel daernae door Godes segen deselve merckelyck is gesterct, door het vrywillich aennemen vande Gereformeerde religie) moet nootelyck onderscheyt gemaeckt worden, tusschen de religie als dewelcke

de landen gemeen hebben, met alle Gereformeerde rycken ende landen, onaengesien eenige differenten, soo van opinien als van kerckelycke regeringe ende middelmatige ceremonien, ende tusschen de dispositie over de religie, gelyck als spreeckt de commissie by de Staten van Utrecht aen syne Exell. gegeven, dat is soodanige authoriteyt, als alle hoge overheden tot het beleyt van kerckelycke saecken competeert, welcke dispositie ende authoriteyt nyet gemeen en is, onder den geenen, die de religie gemeen hebben, de comparatie die genomen wordt vande veroverde steden, houden de welgemelte heeren Staten van Hollant ende Westvrieslandt, voor soo veel deselve op haar E. Mog. wert geappliceert, die (Godt sy loff) nyet en syn verovert, maer sonder roem gesproken, naest Godt, de principaelste oorsaecke syn geweest, vande veroveringe van d'andere provincien ende steden, voor ignominieux ende buyten reden, syn t'eenemael kennelyck, dat den steden, die afgevallen syn, ende wederomme verovert worden, by de heeren Staten Generael, ten tyde vande veroveringe, eenige wetten opgeleyt mogen worden, die men andere, by de Unie synde gebleven, sonder groot onrecht nyet en soude mogen vergen, gelyck door verscheyde articulen vande capitulatien aengegaen, met de stadt Nymegen, Groningen ende ander, claerlyck kan blycken; 't verbodt vande vergaderinge int stuck vande religie, is ten tyde van het tractaet met hare Mat. van Engelant nyet bedongen, jegens de Staten vande provincien, maer by denselven jegens den Gouverneur van het Engelsche secours ende den Raet van State; blyct oock by het 11 articule van het voorsz. tractaet, dat doe verstaen is een religie te syn, soo die in Engelant als in dese landen wiert geexerceert, tot een claer teecken, dat verscheydenheyt van eenige disputable opinien, als oock van ordre (die buyten twyffel bevonden wordt tusschen de Engelsche ende Nederlantsche kercken), geen verscheyden religie en maect, die de justificatien van het oorloch tegen den Coninck van Spaingien met aendacht sal resumeeren, sal nyet twyffelen, of deselve syn gefundeert opde hoochheden, vryheden ende gerechticheden vande landen, waeronder, buyten twyffel, mede is begrepen 't recht vande Staten vande provintien, om, sonder verminderinge vande vryheyt vande conscientie over het publycq exercitie vande religie, nae Godts woort ende nae de gelegentheyt vande landen, ordre te mogen stellen; dat nu ten tyde van het stellen van het voorsz. 13. articule vande Unie, geensins en soude syn gedacht op eenige differentiale poincten vande Gereformeerde religie, is buyten apparentie, alsoo de Staten van Hollant ende Westvrieslandt al voor dien tyt becommeringen hadden gehadt, over deselve differentiale poincten, die nu worden gedisputeert; ende hoewel in den lande van Hollant ende Westvrieslandt, doen ter tyt publicquel. maer een religie wiert geeffent, namentlyck de Gereformeerde religie, evenwel is kennelyck, dat nyet in alle steden ende plaetsen, aengaende de voorsz. poincten, eenpaerlyck en wiert gevoelt nochte geleert, gelyck oock kennelyck is, dat voor het aengaen van deselve Unie, binnen Utrecht, gelycke vryheyt publicquelyck is gemaintineert geweest, waerop de Staten vande provincie van Utrecht, oock hebben gesien, int geven vande voorsz. commissie an syn Exell.; ten accordeert oock geensints met den text vande voorsz. Unie, te willen seggen, dat het voorsz. 13. articule alleenlyck soude syn gestelt in faveur vande provintien van Hollant ende Zeelant, ten eynde deselve d'exercitie vande Roomsche religie nyet souden behoeven te admitteeren, alsoo by de lecture vant voorsz. arti-

cule claerlyck blyct, dat oock de andere provincien, daerby voor haer selven hebben gesorcht, omme sonder beleth van eenige provincie over de religie sulcke ordre te mogen stellen, als sy dienstelyck souden vinden; waerom seer vreempt is, te willen sustineeren, dat de provincien, die by de provincie van Hollandt nyet en hebben mogen verhindert worden, om order te stellen in den hare, nae haer goetduncken, als nu den heeren Staten van Hollandt sullen mogen daerinne verhinderinge doen, ofte dat de vryheyt vande provincien, die daertoe heeft geëxtendeert tot het aennemen ofte nyet aennemen van een geheele religie, twelck veel meerder is, nu nyet en sal mogen strecken over de particulariteyten vande religie, twelck buyten twyffel veel minder is, waeruyt immers evidentlyck blyct, dat dese nieuwe ende voor deze ongehoorde interpretatie, die men poocht te geven over 't voorsz. articule, niet alleen en stryt tegen den tekst vant voorz. articule, maer oock van notoire iniquiteyt nyet en is excusable; tot een naerder teycken vande ongefundeertheyt van dese interpretatie, daer mede, dat noch in den jare 1583, als de Unie wiert geresumeert, voorgeslagen is, dat ment voorsz. 13. articule soude mogen veranderen, doch nyet anders als met gemeen consent, welck gemeen consent nyet synde gevolcht, soo is kennelyck, dat de resolutie by de respective provincien genomen, nyet en syn geweest obligatoir, ende can daerenboven blycken, dat noch daernae verscheyde resolutien syn genomen, oock tractaten aengegaen met relatie tot de voorsz. Unie van Utrecht, ende specialyck, dat by het 13. articule sulcx als de platte letters luyden, is gepersisteert, wert onwedersprekelyck bewesen, door de voorsz. commissie in den jare 1590, ende oversulcx lang nae het eenpaerich aennemen vande Gereformeerde religie by de Staten van Utrecht, met kennisse ende goetvinden vande heeren Staten Generael, ende specialyck vande heeren Staten van Hollant ende Westvriesland aen syn Exell. gegeven, by welcke redenen ende andere, soe in Decemb. des voorleden jare, als blyct by tvoorgaende geschrift van wegen de Staten van Hollant ende Westvrieslant gededuceert, ende noyt voor desen pertinentlyck gesolveert, alle onpartydighe claerlyck sullen connen verstaen, dat de gepretendeerde convocatie vande nationale synode, sonder consent vande heeren Staten van Hollant ende Westvrieslandt, als oock vande heeren Staten van Utrecht, is strydich met 't voorsz. 13. articule, ende dat dairdoor (nyettegenstaende alle verclaeringhe, die met de daet directelyck stryden, ende de lesie nyet en connen wech nemen), wort geimpreteert, op de hoocheyt vant landt van Hollant ende Westvrieslant, bestaende int recht, om ordre te stellen over kerckelycke saecken van hare provincie, synde de acte voor desen by de Gecommitteerden vande heeren Staten van Seelandt te boeck gedaen stellen, sodanich, dat daerdoor nyet alleen het prejudicie, 't welck voor de provincie van Hollant ende Westvrieslandt daerin is gelegen, nyet en wert wechgenomen, maer dat ter contrarie, daer door deselve provincie een merckelyck prejudicie wert geinfligeert, alsoe daerby gepresupponeert wordt sodanige verstant van het voorsz. 13. articule, twelck nochte met den text, nochte mette voorsz. hoocheyt vande provincie, geensins is te concilieeren, waeromme de heeren Gedeputeerden van Zeelant ende vande andere provintien als noch versocht worden, van sodanige cours als strydich met de Unie ende nadeelich de hoocheyt ende gerechticheyt vande provincien, te willen desisteren.

In margine stont: Geexhibeert ter vergaderinge vande Ho. Mo. heeren staten generael, den 14. July 1618.

Vertreckende daerop de voorsz. ses steden, met verclaringe van hun in desen met die van Hollant nyet te kunnen conformeeren, maer hare last dienaengaende in de Vergaderinge van Hollant etc. overgelevert te hebben, latende daer onder mede loopen, dat in het casseeren vant crychsvolck weynich was gelegen, als yeder de syne betalende, leverende die van Hollant mede over een contreschrift opt schrift van die van Zeelant, hetwelck hiernae volcht:

Extract uyt het register der resolutien vande Ho. Mo. heeren staten generaal der Vereenichde Nederlanden:

Jovis den 12 *July* 1618.

Die van Hollant, starck int getal gecompareert synde, heeft den heer advocaat geproponeert, dat hare E. Mog. hadden gemeynt, datte gecomm. vande andere provincien naerder souden hebben overwogen, de presentatie van hare E. Mog., over 't houden van een synode provinciael op den 28. Juny gedaen, deduceerende int lange de redenen ter selver tyt geallegeert, ende datte selve gecommitteerden nyet vorder in de uytschryvinge vant synode nationael soude hebben geprocedeert, sonder eerst met hare principalen de voorsz. presentatie gecommuniceert te hebben, leverende wederom over de missive van hare Ho. Mog. mette bygevoechde concepten opt houden van de voorsz. synode nationael, die voor de tweede reyse aen de heeren Staten van Hollant was gesonden, met verclaeringe deselve als noch, noch nyet te konnen accepteeren, als nyet geconsenteert hebbende int houden vande synode nationael, en daerom oock buytenslants, daer gelycke brieven souden gesonden syn ofte worden, te sullen toonen, dat men haere Ed. Mog. ongelyck dede, ende tegens hare hoocheyt ende gerechticheyt, alsmede tegen d'Unie van Utrecht.

Proponeerende mede, dewyle by hare Ho. Mog. vande waertgelders was gedelibereert, dat deselve daervan wilden desisteeren, vermits die respective steden deselve hadden aengenomen tot haere verseeckeringe tegens de populare commotien, op dewelcke sy sodane ordre mochten stellen, als haer goet docht, sonder gehouden te syn, daervan aen yemants te respondeeren, ende dat in dese saeck noch stemmen noch overstemmen plaets hadde.

Waernae by de heeren Gecommitteerden van Dordrecht, Amsterdam, Schiedam, Enckhuysen, Edam ende Purmerende verclaert synde, dat hare heeren principalen oordeelden, voort beste middel, om uyt de tegenwoordige swaricheyden te geraken, het houden vant synode nationael, ende tselve nyet te strecken tegens d'Unie van Utrecht, noch tegens de hooch- ende gerechtigheyt van Hollant; ende aengaende de waertgelders hare resolutie in de vergaderinge van Hollant ingebracht te hebben ende gedaen teeckenen, is nae gedane omvrage, ende naedat die van Gelderlant, Vrieslandt, stadt Groningen ende Ommelanden hadden gepersisteert by de verclaringe, uyt de name van hare heeren principalen, op het houden vande synode nationael respectivelyck gedaen, met allegatien van redenen daertoe dienende, ende het weynich respect, dat dese vergaderinge mette restitutie van hare brieven, werde gedaen, ende oock soude gedaen worden mette contrarie brieven buyten lants te seynden; ende dat die van Utrecht hadden verclaert die redenen by Hollant geallegeert van consideratie te syn, ende de presentatie nyet dan billyck, ende dat oversulcx dieselve behoort

gesonden te worden aan alle provintien, om derselver resolutie daerop te verwachten,
nyet konnende ondertusschen

verstaen, dat van dese vergaderinge ende uyt derselver name, d'uytschryvinge conde gedaen worden, soe lange alle provintien daerinne nyet en consenteerden.

Dat mede die van Overyssel hadden verclaert, dat haere heeren principalen wel verstonden tot het houden van 't synode nationael, maer dat sy ter aencompste van hare medegedeputeerden haer last daervan naerder souden openen, eyntelyck goetgevonden ende geresolveert te persisteren by de resolutie opt houden vant synode nationael, hier te voren genomen, versoeckende nochmaels die van Hollant, die brieven met bygesondene concepten opt houden vant selve synode gearresteert, te willen accepteeren, oft andersints nyet qualyck te willen nemen, dat op middelen worden gedacht, daerdeur die gene, die daervan kennisse behoorden te hebben, werden vant gebesoigneerde verwitticht, ende dat men buyten slants van dese oprechte proceduren justificatie sal doen, byaldien deselve mochten worden gede...eert.

Opt stuck vande waertgelders, is, nae gedaen omvrage, ende naedat die van Utrecht mede hadden verclaert, dat soo lange deselve nyet en wierde gebracht tot laste vande generaliteyt, niemants daertegen redenen van clachten hadde, verstaen, dat de waertgelders in der tyt syn tegens d'ordre, dienst ende welvaren vant lant ende strecken tot ontrustinghe ende diffidentie vande gemoederen der ingesetenen, ende dat daeromme sal gecontinueert worden in de angevangen debvoiren, om deselve met gevoechelycke middelen te licentieeren.

Int lesen van dit, worden die heeren Burgermeesteren versocht ter vergaderinge vande heeren Staten van Utrecht, ende rapporteerden de heere Schepen voorts, dat op den 14. July by die van Hollant mede was overgelevert een ander geschrift, luydende aldus:

De heeren Staten van Hollant ende Westvrieslandt verclaeren, dat die authoriteyt, omme ordre te stellen opte verseeckeringe vande respective provincien, leden ende steden van dien, ende op de religie, twee voornaemste ende importantste poincten syn, van de gerechticheden ende souverainiteyten der respective provincien, daervan de dispositie aen de heeren Staten van deselve, elcx in den haren onwederspreeckelyck competeert, welcke dispositie by geen tractaten geabdiceert, oft aen yemants anders getransfereert is, ofte oock geabdiceert ofte overgegeven, heeft konnen worden, ende daeromme de heeren gecommitteerden vande respective vereenichde provincien der vergaderinge vande heeren Staten Generaal, noch opt convoceeren van een synode nationael, noch opt afdancken vande soldaten tot verseeckeringe vande steden van Hollant ende Westvrieslandt, mitsgaders de stadt Utrecht aengenomen, sonder gemeene bewilliginge van alle de provincien, geen gesach ofte dispositie en hebben, ofte wettelyck mogen gebruycken, weshalven deselve Gecommitteerden ernstelyck by desen vermaent worden, te willen ophouden van alle dispositien in de voorsz. twee saecken, ter tyt toe de vereenichde provintien daertoe eenparich consent sullen hebben gedragen, aengesien sonder sulcken consent, alles gehouden moet worden, onwettelyck ende strydich jegens de respective provincien, hoocheden ende rechten, mitsgaders de naerder Unie, die met alle middelen belooft syn, getrouwelyck gemaintineert te worden, als hare Ed. Mog. oock te doen geresolveert blyven.

In margine stont: Exhibitum, ter vergaderinge vande Ho. Mo. heeren staten generaal, den 4. July 1618.

Ende, dat dit alles in de generale vergaderinghe gelesen synde, geresolveert was, dat men dit soude registreren breder als int navolgende:

Extract uyt het register der resolutien vande Ho. ende Mog. heeren Staten General der vereenichde Nederlanden.

Saturdach den 7. *July* 1618.

De Gedeputeerden der steden Dordrecht, Amsterdam, Schiedam, Enchuysen, Edam ende Purmerende, jegenwoordelyck ter vergadering vande Ed. Mog. heeren Staten van Hollant ende Westvrieslandt in den Hage wesende, gesien ende geexamineert hebbende het geschrift op ten naem vande welgemelte heeren Staten van Hollant ende Westvrieslandt by meerderheyt van stemmen, den 3. deser ter vergaderinge van Uwe Ho. Mo. overgelevert, 't welck gepretendeert wordt te wesen, hetgeene dat in deselve Uwe Ho. Mog. vergaderinhe ter presentie van syne Princel. Exell. ende den welgeboren heere Grave Wilhem van Nassau, Stadhouder, op den 28. Juny lestleden soude gepronunchieert syn, hadden wel gewenst en vertrout, dat sulcx conform de gedane mondelinge propositie ware ingestelt, ende daerinne oock verhaelt geweest, tgene ten selven tyde van wegen de voorsz. sesse steden, aengaende de nationale synode, mede was verclaert, maer 't selve sulcx nyet synde, syn genootsaeckt aen Uwe Ho. Mo. te verclaeren, haren last ende de meeninge van hare principalen te wesen, dat om seer gewichtige redenen voor desen ende oock bundichlyck gededuceert, het bequaemste middel, om te geraken uyt deze jegenwoordige religions geschillen, is, de convocatie van een nationael synode, naer voorgaende provintiale, ende tselve by alle bequaeme wegen ende middelen te helpen bevorderen, inhererende oversulx als noch, int gene dat uyt den name ende van wegen de voorsz. sesse steden voor desen in Uwe Ho. Mo. vergaderinge is verclaert, ende nyet konnende geoordeelen, dat de voorsz. convocatie vande nationale synode kan strecken tegens d'authoriteyt, hoocheyt vry- ende gerechticheyt der welgemelte heeren Staten van Hollant ende Westvrieslandt, versouckende dat dese heur verclaeringe achter 't voorsz. geschrifte gestelt ende daervan notitie gehouden worde. Actum desen 7. July A^{o}. 1618. Was ondertekent Muys van Holy, W. van Crayesteyn, Adriaen Repelaer, G.A. de With, Dirck Bas, Fredrick Oetgens, Jan Gysberts, Jacob Poppen, L. Jansz Spiegel, Fredrick de Vry, Bastiaen Bolleman, Bruyn Ariensz, Gerrit Jacob Trompet, Luytgen Aelbrechts Bruyningh, J. Huygens, Matthys Melisz.

Dat voorts op den 18. July voorsz. die van Overyssel hadden overgelevert de resolutie van heure principalen, opt stuck vant synode ende 't casseeren vant nieuwe crychsvolck, luydende mede aldus:

Extract uyt het register der resolutien vande Ridderschap ende Steden der lantschap Overyssel.

Den 7. *Mey* 1618.

Alsoo syne Exell., de Prince van Oraingien etc. aen de Ridderschap ende Steden seer instantelyck heeft versocht, dat haer Ed. Mog. van wegen de provincie van Overyssel, mede soude willen verstaen ende consenteeren, tot het houden van een synode nationael, verclarende ende verseeckerende deselve syne Exell., dat 't selve synodus nyet anders wert gemeynt, ofte tot geen andere einde sal strecken als tot accommodatie vande tegenwoordige kerckelycke disputen ende religions geschillen, ende tot vreede

ende eenicheyt deser geunieerde provintien, sonder daermede den provincie ofte leden van dien in harer hoocheit, privilegien ende gerechticheden eenichsins te prejudiceren ofte verkorten ofte ter cause van religie iemants te beswaren, mitsgaders dat oock by hoochged. syne Excell. wort geaffirmeert, dat de andere noch difficulterende provincien met goede redenen ende inductien daertoe oock sullen worden beweecht, dat alles met goede eenicheyt sonder scheuringe ofte afsonderinge van provincien soude mogen geschieden, ende dat oock, tgene in de voorsz. synode sal worden geconcludeert, nyet van waerde sal worden geholden, ten zy sulcx eerst by den t'samentlyken provincien voor goet wort bekent ende geratificeert, soo ist, dat de Ridderschap ende Steden op sodane voorstellinge ende verseeckeringhe vande hoochgedachte syne Excell., mede consenteeren ende bewilligen, dat op de voet ende conformiteyt vant gene hiervoren is verhaelt, tot vreede ende eenicheyt der geunieerde provintien, ende tot accommodatie ende bevrydinge vande tegenwoordige kerckelycke disputen ende religions geschillen een synode nationael mach worden geholden, mits dat oock de poincten ende articulen hiervoorens opt holden van een synode, geconcipieert ende beraempt, met gemeen advys geresumeert, ende soo nodich, gecorrigeert ende verbetert sullen mogen worden.

Is mede geresolveert, dat de Gedeputeerden ter vergaderinge vande heeren Staten Generael sullen worden gelastet, omme te helpen bevorderen, dat de Steden, soo geduyrende de tegenwoordige kerckelycke geschillen, sonder ordre vande Generaliteyt, eenighe nieuwe soldaten ofte waertgelders hebben aengenomen, mogen werden geinduceert, dat de voorsz. waertgelders by de gevoechlicxte ende bequaemste middel moghen worden afgedanct.

In margine stont: Geëxhibeert in de vergaderinge van hare Ho. Mog. den XV. July 1618.

Rapporteerende eyntelyck noch, dat geduyrende heuren E. besoigne, ter voorsz. generale vergaderinghe, geschreven waeren, twee diversche brieven vande heere Ambassadeur Caron uyt Engelant, daerby verhaelt wordt, dat het huwelyck met Spangien soude voortgaen, ende al gesprocken was vande dote.

Item, dat omtrent van LXX Jesuiten uyt te gevangenisse losgelaten waeren, onder andere mede pater Gambie, dat apparentie was van accoort tusschen de Oostindische Compagnie alhier en die van Engelant, als die van dese landen daer quaemen, gelyck de Engelschen in een onbequaem wyntersaisoen hier waeren geweest. Item, dat de Heer Ambassadeur by den Coninck van Vranckryck mede hadden geschreven, datter soude worden afgesonden herwaerts een Ambassadeur van denselven Coninck, omme te sien helpen beslichten, die kerckelycke geschillen alhier, ende voorts, om te sprecken vande principaute van Orangien etc., ende dat hiernae de heeren Gecomm. van Utrecht weder waeren uytgetoghen naer huys.

Mercury naer de noen.

De Raet by den anderen synde, verhaelde de heer eerste Burgermeyster d'oorsaecke deser communicatie, bestaende daerinne, dat in der Ed. Mog. heeren Staten camer van Utrecht, ter vergaderinge waeren erschenen, de Gecommitteerden van de Ed. Mog. heeren Staten van Hollant voorsz.

ende nae overleeveringhe van haer Ed. brieven van credentie, verclaert hadden, dat heur Ed. by hunne principalen waeren afgeveerdicht, om de heeren Staten van Utrecht ende deser Stadt, naer voorgaende congratulatie aen te bieden, haer behulp, assistentie ende raet, int gunt soude mogen occurreren, als de heeren Gecommitteerden vande Ho. ende Mog. heeren Staten Generael ende syne P. Excell. soude wesen gecommen, die gecommitteert waeren opt overgeleverde advys van deselve syne P. Excell. ende de heeren Raden van Staten, geformeert opt stuck vant synodus ende casseren vande waertgelders, hoewel die van Hollant geerne gesien hadden, deselve commissie herwaerts voor weynich dagen gestateert, tot datter weder eenige Gecommitteerden vande heeren Staten van Utrecht mochten aldaer syn aengecommen, doch te vergeefsch, ende dat daeromme de voorsz. Ed. heeren Gecommitteerden van Hollant, den heeren Burgermeysteren alhier hadden versocht, den Raet deser Staten byeen te willen roepen desen nanoen, omme aldaer haer Ed. brieven van commissie mede over te leveren ende haren last te ontdekken, twelck heur Ed. nyet konde worden geweygert; hiernae is de Sub^{t}. Secretaris gesonden, omme hare Ed. vande vergaderinge des Raets te verwittigen, omme te komen, soo het haer E.E. beliefde, gelyck deselve terstont daernae gecomen ende door stats Ad^{t}. van voor de Raetcamer daer binnen geleyt syn, alwaer gepasseert is tgene hier nae volcht. *(Volgt niets.)*

Verdere bijlagen, in de aanteekeningen op de kronijk, gementioneerd.

Belydenisse van Ledenbergh, soo tot Utrecht als inde Haghe, oock de dood van Taurinus ende die moort van Ledenbergh aen hem selven begaen. Nogh is hierby gevoecht, tgene cortelingh de voornoemde patienten wedervaren is. Gedrukt Anno 1618. 4°.

Belydenisse van Ledenbergh *ct.*

1. Eerstelike de Unie te breecken ende een andere forme van Regieringhe te stellen, ende dat door middel vande provintien van Hollant, Utrecht ende Overyssel.
2. Zyn princelycke Excellentie de voeten te lichten.
3. De Religie gemeyn te maken.

4. Malckanderen daertoe te mainteneren met goet ende bloet.
5. Dat sy tselve hebben gecommuniceert met eenighe van den Raet van Vranckryck, ende daerop advys versocht.

Noch 't sedert* 7 *ofte* 8 *maenden, dat* Taurinus *de weech-schael gemaeckt hadde ende tselve verbetert door* Utenbogaert, *ende dat het originael is gevert in handen van eenighe vande Staten van Utrecht.

1. Dat men de Generaliteyt ende Unie van dien renoncieren ende verbreecken soude.
2. De Religie te veranderen.
3. De prince van Oranien te degraderen.
4. In 't bloet-bat te brengen, de steden, die haer meeste partyen waren.
5. In faute van dien te hulpe nemen enighe wtheemsche potentaten, als Spaengien oft Brabant, hun in handen leverende Utrecht, Nimwegen, Bergen op Zoom ende den Briel.

Op Zondach den 23 September is Taurinus gestorven te Bochoven, een myltgen van Heusden ende 's Vrydaechs daernae tot Schiedam begraven, soo sy seggen.

Op den 17 Septembris, des avonts tusschen 10 ende 11 uyren, is Ledenberch met twee wagens in den Hage gebracht, vergeselschapt synde met Philips Coets, wagenaer van syn Excellentie, ende enighe Musquetiers vande compagnie van Graeff Ernst, ende is denselven avont gebracht op het toorntken, daer hy gestorven is.

Den 27 dito is Ledenbergh geëxamineert, ende bekent hebbende het bovengemelde, heeft tegen syn sone geseyt: kint, ick heb beleden, dat goet ende bloet kosten sal; ende, nae dat hy twee daghen van te voren een broot-mes versteken hadde, belaste hy syn sone, slapen gaende, dat hy syn broeck voor het bed soude leggen, dat geschiet is, hem seggende: soene, of ghy te nacht yet hoorde, ik heb in twee daghen niet ter kamere geweest; doe is hy tusschen een ende twee ure 's nachts opgeresen, nemende ut syn broeck eene koker, daer een pennemes in stack, ende heeft hemselven daermede omtrent synen navel tot het hecht toe in synen buyck gesteken, ende gevoelende hetselve niet te hechten, heeft het brootmes genomen, ende hemselven daermede den strot afgestoken; de soone ontwakende, doen wast (Got betert) voor syn arme siel te laet.

Op Sondach, den lesten September naer middach, is het lichaem gebalsemt ende verder bewaert tot naerder dispositie, om te zien, wat wtcomst de andere patienten sullen hebben.

In de verleden weeck is Hogerbits, Pensionaris tot Leyden, tweemael geëxamineert geweest.

Den 1. ende 2. Octobris is Grotius, Pensionaris tot Roterdam, geëxamineert; men meynt, dat sy het proces cort sullen maken.

Aengaende Bernevelt, is voorleden week wat siek geweest, maer is nu redelyck, met veel sware suchten beladen.

De leste Septembris was den dach, dat de Klerck vande Staten Generael geroepen was, maer is niet gecompareert; desen was degeen, die Ledenbergh alle secreten overgeschreven heeft.

De heer van der Myl, met den Gouverneur van Wilmstadt syn gedachtvaert, want sy absent syn.

Aanslag op het leven van Prins Maurits. Zie thans: v a n d e r K e m p , *Prins Maurits,* etc. suo loco.

Overlijden van Prins Maurits. Zie nu: V r e e d e , (N y h o f f 's *Bijdragen,* D. III.)

Gerardt Grammaye, affin d'avoir commissaires pour vuider les différens qu'il a avecq la ville d'anvers, etc. (1569).

Au ducq.

Remonstre en toute humilite Gerardt Grammaye, comme apres avoir este pour le temps de quatre ans recepveur general de la ville d'Anvers, il a este commis tresorier d'icelle ville, durant les quatre annees subsequentes, pendant quel temps il a eu plusieurs grandes entremises de par lad. ville, dont il a rendu compte par devant les maistres des comptes de sa majeste en Brabant, Pierre Butkens et Henry Hoichstoel, comme commissaires a ce deputez, par Madame la duccesse de Parme etc., regente, lesquels luy ont roye plusieurs parties par faulte d'ordonnance ou acte de ceulcx de la loy, ou aultre enseignement partinent et requis, comme plus emplement appert par la declaration desd. parties, icy joyncts pardessu, encoires plusieurs aultres parties de petitte importance, luy occurrent journellement, dont pour eviter prolixete, ne se faict mention en lad. declaration; et comme led. Grammaye a sollicite vers ceulcx de la loy, estant presentement au service de lad. ville, font iceulx difficultes de faire expedier acte ou ordonnance, en vertu de laquelle l'on pouroyt passer telles parties soubs pretext, que icelles sont este conduictes devant le temps de leur service, led. Suppl. a aussy durant led. temps eu administration et conduicte des finances de lad. ville, sans oncques en avoir eu aulcunnes gaiges de tout, soubs bon espoir, qu'il a eu, que, en rendant compte, l'on y aourit tel regardt et le traiteroit selon toute raison et equite et monte le compte, qu'il a rendu de la conduicte desd. finances en trois ans et demy en recepte, plus de sept millions cent et cincquante mil livres de XL gros, comme plus emplement appert par le penultime art. de lad. declaration des parties a luy royees, ou le pretendu de ses gaiges est insere. Et comme lad. Dame duccesse de Parme, devant son partement, a commis le tresorier general de finances, Mess. Gaspar Schetz et le commis Mr. Albert van Loo, pour ouyr le rapport desd. commissaires de ce qu'ils ont trouve, a l'endroict des comptes et l'estat d'icelle ville, pour en faire rapport a son Altesse, et en apres y estre ordonne, selon que se trouveroit convenir, et que ledict. Grammaye entend, que lesd. commissaires Butkens et Hoichstoel partiront en brief vers Anvers, pour l'audition des comptes d'icelle ville, se retire led. Grammaye vers vostre Excellence, suppleant, que le noble plaisir d'icelle soit, d'ordonner a iceulx, que avecq ceulx de loy ils oyent le suppl. sur tous les poincts et articles couchez en lad. memoire ou declaration icy joincte, et aultres parties, qu'il pretende

luy debvoir estre passees en compte, leur donnant autorite et pouvoir absolut, de passer touttes telles parties, quils trouveront estre raisonnables, aussy de tauxer au suppl. les gaiges, par luy pretenduz a cause des administrations, par luy eues au service d'icelle ville, comme en leurs consciences et en equite icy trouveront de raison appartenir; et en cas, quils trouvent aulcunnes difficultez, que lesd. commissaires Butkens et Hoichstoel les communiqueront avecq lesd. tresorier general et commis des finances, ou aultres, qu'il plaira a vostre Excellence a ce deputer, pour paremsemble prendre absolute resolution sur ce; affin que led. Grammaye sache, comment quil en est avecq lad. ville; Quoy faisant, etc.

Le duc d'Alve etc. Ayant ouy le rapport de ceste requeste avecq la declaration y attachee, a par ladvis de ceulx des finances de sa Maj^{s}., consente et ordonne, consente et ordonne par cestes á M. Pieter Butkens et Henry Hoichstoel mess. de la chambre des comptes en ceste ville, commissaires deputes a laudition des comptes de la ville d'Anvers et en continuant leur besoigne, ils ayent avecq ceulx de la loy de lad. ville, a cuyr le suppl. sur tous les poincts et articles couhants en lad. declaration et aultres parties, que pretende luy debovir estre validez en compte, y passer toutes telles parties, quils trouveront estre raisonnables, aussy de tauxer avecq lesd. de la ville aud. supple les gaiges par luy pretendus, a cause des administrations, qu'il a eu au service de lad. ville, selon que au regard du service par led. Grammaye faict, trouveront appartenir; et en cas, que trouvent aulcunnes difficultez notables en advertiront son Excellence, pour apres en estre ordonne en prins telle resolution, qu'il sera trouve convenir.

Faict a Bruxelles, le III. Jour de Novembre XV^{c} soixante neuf.

DUC D'ALVE.

Par ordonnance de son Excellence. etc.

Declaration des parties, lesquelles doibvent estre desduyict sur les clotures des comptes de Gerardt Grammaye, par luy rendus sur aulcunes entremises, quil a eu de par la ville d'Anvers.

Il vient audict. Grammaye la somme de onze cens cinsquante et deux livres neuff sols sols trois deurs de XL gros de Flandres, a cause, que semblable somme luy a este royee en son premier compte des venditiones des rentes sur lad. ville f. II^{c} IIII^{xx} I, par faulte de justification pertinent de ceulx, qui luy ont ordonne d'accepter en payement de la somme capitale de certaine rente, que la vefve de feu le comte de Lallaing avoit achapte en l'an LX sur lad. ville, certaines vasselles d'argent dore, pour faire plaisir a lad. vefve, en recompense des services, par feu son mary faicts a lad. ville, icy lesd. XI^{c}LII *l.* IX *sl.* III *d.*

Is by mynen heeren Burgermeesteren ende schepenen geordonneert, ruerende het verlies vanden silververgult hier gementioneert, belopende XI^{c}LII *gl.* IX *sl.* III *d.* dat deselve Gherardt Gramaye sullen opt slot vande reeckeningh vande venditien van renten opt corpus deser stede vercocht, goedt gedaen worden opte interesten, die aldaer sullen gelost worden.

Actum ultimo Maji, a^{o} XV^{c} ende een ende seventich.

MARTINY.

Encoires a ledict. Gramaye livre a la foire de S. Remy aud. an LX la quantité de neuf mil virtalles de soille au pris de cincq sols de gros de Flandres, la virtalle montant a XIII^{m} V^{c} *l.*, pour lesquels luy avoit este promis de livrer lettres des rentes sur ladicte ville au denier seize, et comme lad. ville navoit lors octroy de sa Ma., pour vendre rentes a cest effect, ont ceulx de la loy dict, qu'il mectroit lad. somme en despence de ses comptes desd. venditions, ce quil a faict.

Is by mynen heeren geordonneert ende geaccordeert, dat Gheraerdt Gramaye sullen opt slot vande rekeninghe van de venditien, gepasseert worden dese XIIII^{m} V^{c} gulden, mitsgaders de interesten tot alsulcken pryse ende tyt als de voorsz. Gramaye opte rekeninghe is belast geweest.

Actum als boven, ultimo Maji XV^{c}LXXI.
MARTINY.

Pardessus il vient aud. Gramaye, la somme de seize mille livres, que luy sont pareillement royez en son premier compte des venditions fo. II^{c} IIII^{xx} III, lesquels sont estez prestes à Estienne Keltenoffer, par vertu de certain acte, affin quil auroit a prendre certain nombre des lotz en la loterie d'Anvers, pour lesquels lad. ville avoit pareillement promise sceller lettres de rente au denier seize; mais comme la ville n'avoit a ce octroy, fust ordonne audict Gramaye de les mectre sur le compte desd. venditions, à condition, que au bout des quatre ans, l'on auroit à delivrer à lad. ville en lettres des rentes deschargez, ypothequez sur icelle, jusques aud. XVI^{m} *l.* en capital, ce quil est prest de faire. A tant icy led. XVI^{m} *l.*

Is by myn heeren burgermeesteren ende schepenen voorn. geordonneert, dat den voorsz. Gramaye, sullen in uytgeven worden gepasseert den XVI^{m} gl., inde rekeninghe vande venditien, met conditie, dat hy gehouden sal syn, der stadt binnen veerthien daghen te leveren soo veele rentebrieven in 't capitale, geypothiceert op 't corpus deser stadt, tot sulken sommen toe, als by rekeninghe zal bevonden worden, dezer stadt te competeeren, naer inhouden van den contracte met Steven Caltenoffer desaengaende gemaect, ofte anders, soo sal dezelve partye in rekeninghe blyven geroyeert.

Actum, als boven, ultimo Maji XV^{c}LXXI.
MARTINY.

Encoires vient audict. Gramaye, a cause que en son compte des deux X^{cs} deniers de l'an LVIII et LIX les estats de Brabandt, lont charge en recepte, pour les deux X^{cs} deniers desd. annees de cincquante et deux mil cent soixante onze livres quatre sols, au lieu, qu'il a seulement prouffite deuers lad. ville en son compte desd. venditions des rentes fol. III^{c}XVII de trente et six mille livres, pour ce icy vendu XVI^{m}CLXXI *l.* IIII *sc.*

Is by mynen voorsz. heren geord., dat den partye van XVI^{m}LXXI *gl.* IV *s.* zal afgecreven worden in minderinghe vande XIX^{m} VII^{c} *gl.* ter cause vande coop van VI^{c} caracken alluyns, by hem, Gramaye, van dese stadt

gecocht, naer inhoudt van d'acte, mits overbrengende behoorlyke decharge vande staten van Brabant, binnen eene maent naestcomende, ende vande reste, belopende III^{m} VI^{c} XXXVIII *gl.* XVI *s.* sal dese stadt gehouden syn te voldoen oft naerder versekeringhe, mitsgaders oock vanden interest sedert verloopen.

Actum, als boven.

MARTINY.

Puis vient aud. Gramaye, a cause qu'il a livre a lad. ville certaines lettres de prest, faict a sa Maj^{t}. par les nations d'Allemagne de VIII^{m} *l.*, et par Alexis Grimmel aultres II^{m} *l.*, dont la ville a descompte avecq messieurs des finances de la part de sa Maj^{te}., et devers icelle prouffite de rente depuis febvrier LIIII jusques en febvr, LX, auquel temps led. Gramaye a mis d^{rs} capitaulx en la loterie de la ville, sans avoir este satisfaict du cours, montant lad. rente par la ville de la part dud. Gramaye prouffite, comme le tous est notoir aux deputes de la ville, qui en ont faict led. descompte a la somme de IIII^{m} IIII^{c} XLIII *l.* X *sc.*

Is by myne voorsz. heeren geord., dat men Gheraerdt Gramaye dese IIII^{m} IIII^{c} XLIII *l.* X *sc.* sal houden opt slot vande rekeninghe vande venditien in souffran., alleenlyk, sonder interest totter tyt toe, dat dese stadt vanden rentmeester zal wesen van zyne M. gedress. met meer anderen, soe van den capitael als van den interesten.

Actum ut supra.

MARTINY.

Encores, a cause que aud. premier compte des venditions fo III^{c} XI *verso*, luy est seullement passe la somme de VI^{m} V^{c} IIII^{xx} *l.* X *sc.* au lieu de VI^{m} VIII^{c} XXIII *l.* par luy payez a Daniel de Bruyne, pour le rachapt de certaine rente, par luy de Bruyne prinse d'ung Lenardt van Driel, a laquelle la ville a prouffite IX^{c} XL *l.* Et comme la ville n'etait lors pouvenue d'argent, a este besoing lever les deniers à chambge et nont les commissaires voullu plus passer, que rente comme appert par led. compte et ainssy plu de II^{c} XXV *l.* X. *sc.*

Is by myne voorsz. heeren geord. den partye XII^{c} XXV *gl.* X *sc.* opt slot vande rekeninghe vande venditien afgeschreven te worden, sonder enighe interesten.

Actum, als boven.

MARTINY.

Et a cause que au seconde compte des venditions fol. IIII^{xx} luy a este roye la somme XXVIII^{m} V^{c} LV *l.* X *sc.* par luy a divers foys payes au S^{r}. Melchior Schetz, depuis l'an LV jusques a l'an LVIII, et sont este employes aux affaires de lad. ville, laquelle somme les commissaires a l'audition de sesd. comptes, ont porte sur la cloture du dernier compte dud. Gramaye de l'administration des demaines de lad. ville, pour ce qu'il sembloit, que illecq il debvoit plus grande somme, laquelle debt consiste en vielles restes de la collectation des assises des vins et cernoises, des petittes assives, louaiges des maisons, cens. etc., dont la pluspart

a este recu par son successeur en office, Christoffel Pruyn, et par lad. ville prouffite, et ce quil y reste encoires à recepvoir, consiste en debtes, dont par ceulx de la loy a este donne attermination aux debiteurs, et en aultres mauvaises debts non recouvrables, icy lesd. XXVIII^{m} V^{c} LV *l.* X. *sc.*

Is by myne heren voorsz. geord., dat den partye van *etc.* sal blyven gepasseert, op 't slot vande IIII rekeninghen vande demeynen, gedaen byde voors. Gramaye, als ald. wel ende te rechte gestelt, ende in gevalle Gramaye aldaer meer uytgegeven heeft dan ontfangen, sal hem hetselve met alsulke interest, als hij gelast is, goed gedaen worden, opte navolghende slot van rekeninghe.

Actum, als boven.

MARTINY.

Faict a considerer, que aud Gramaye sur la cloture de son premier compte des venditions des rentes, fol. 316, à la despance se deduyctent XIII^{m} CLXXV *l.* XVII *sc.* VI *d.*, par luy duement payez en cours desd. rentes, vendues jusques en Aougst LXII, sy que combien que la reste d'icelluy compte ne debrovit porter que a LVII^{m} VI^{c} LII *l.* VII *sc.* II *d.*, ont les ont les commissaires couche icelle reste porter a LXX^{m} VIII^{c} XXVIII *l.* V *sc.* et ainsy depuys le premier de Septembre LXII jusques au premier Septembre LXVII charge led. Gramaye d'interest desd. LXX^{m} VIII^{c} XXVIII *l.* V. *sc.*, lesquels interests de cincq ans à la somme de XLV^{m} V^{c} IIII^{xx} *l.* XIX *sc.*, et ont tant seullement rabbatu de Septembre LXVII, combien quil les à paye successivement depuis l'an LIX, et dont le dernier payement a este faict devant Aougst LXII et ainsy cincq ans trop tardt, de sorte que l'interest, dont il est charge a tort, a rate desd. LVII^{m} VI^{c} CLXXV *l.* XVII *sc.* VI *d.* subdivides contre lesd. XIII^{m} CLXXV *l.* XVII *sc.* VI *d.* à luy royez pour lesd. cincq ans, montent à la somme de VIII^{m} XXVII *l.*

Is by myne heren voorsz. geord., dat de verloopen renten by Gramaye betaelt vande ontvangst, procederende by vercoopinge van renten, als in de text, beloopende XIII^{m} CLXXV *gl.* LXVII *sc.*, ende in rekeningh zyn gepasseert, sullen gepasseert worden met sulken interest, als hy gelast is, opt slot vande voorz. rekeningh.

Actum; als boven.

MARTINY.

Pardessus ce, que dict est, doibvent venir aud. Gramaye ses gaiges, à cause de la conduicte des finances de lad. ville pour le terme de trois ans et demy, assavoir depuis la foire de Pasques LVIII, jusques à la foire de S. Remy LXI, dont les sommes, dont il à cependant rendu compte par devant les commissaires a ce deputez, ont monte à VII millions CVII^{m} fl., pourquoy faire ne luy deburoyt, soubs correction, este moings tauxe et ordonne que vng demy pour cent, en lieu que au mesme temps les estats de Brabandt, ont accorde à feu Monsr. de Straelen, trois quarts pour cent, pour la conduicte de leurs finances; et se doibs prendre consideration au grande soing et charge, paynes et ruses, quil à eu pour de foire à aultre prolongueè et continuee, sommes sy importantes, non sans grandt dangier de se

avoir peu forcompter à son desavantaige, aultant ou plus, que sesd. gaiges polroient emporter et mesmement, que pour tenir pertinent registre luy a convenu supporter grande despence à l'entretenement de ses clercqs, dont vng luy a emporte XIII^{m} *l.* en obligations de lad. ville par led. Gramaye unefois payes et deschargez par anticipation, lesquels luy a convenu payer aultre fois, ce, que pour lors luy a cause grande deminution de son credit, et comme l'on donne ordinairement aux courtiers, vng quart pour cent, des parties, quils font pardessus, le quart, quils recoipvent du coste des marchans, qui donnent leur argent à finance et nont lesd. courtiers à rendre aulcun compte ne a faire aulcuns despens, couche icy soubs le bon plaisir des commissaires à commectre pour la liquidation. De tout ce, que dict. est, le dict demy pour cent montant à la somme de XXXV^{m} V^{c} *L.*

Is by myn heren *etc.* geord. op de gagie vande conduicte der finantien inden text gementioneert, boven syn ord. gagie, als onder tres. III^{c} k. gl. dat men sal op 't slot vande rekeninghe vande financ. passeeren 's jaers XII^{c} k. gl. belopende voor de 3 jaren ter somme van 3000 zes hond. carolus guld.

Actum, als boven.

MARTINY.

Et pour gaiges de l'administration par luy eue, avoir vendu les rentes du *keurmeesterschap*, dont les deniers capitaulx ont monte a L^{m} fl. et depuis par l'espace de sept ans faict le payement desd. rentes, pour quoy faire ne luy doibt estre tauxe moings que pour cent des deniers capitaulx, montant V^{c} *l.*

Aengaende van den gagie, hebben mynh. voorsz. geord., dat, mits by den voorsz. Gramaye deser stadt ontlastende van het capitaal mettet verloop, ontfanghen tot lossinghe vande renten op 't *keurmeesterschap* volgende de rekeninghe, zal men alsdan hem op den gagie doen naer redene.

Actum, als boven.

MARTINY.

Gearresteert ende geappoincteert als boven by mynh. den commissarissen van wegen zynder Ma^{t}. in desen gecommitteert, mitsg. Burgerm. ende schepenen der steede van Antwerpen; in *collegio* vergadert zynde ende my belast, deese te onderteekenen.

Actum ultimo Mayi XV^{c}LXXI.

MARTINY.

Stukken, aangaande het convent van St. Elisabeth, binnen Huyssen. (1575).

[I]

Ordenungh tot nut ind walfardt des susteren conuents van Sanct Elisabeth bynnen Huyssen, durch beuelch onses gnedigen Fursten ind Heren, Hertougen tho Cleue, by den Edelen ind erenthvesten Henrichen van Wittenhorst, Drost ind Amptman tho Huissen, opgericht int bywesens der beider werdighen ind andechtigen Heren, Ambrosius Michael, pater des cleynen conuents bynen Embrik, ind Heren Gerrit Janssen van Aeken, pater des convents van Rhynen, beide visitatores des darden Regels *Sancti Francisci*, als sie mit uren procuratoris bewesen, oeck bywesens des erenthvesten Henrichen van Smalevelt, Burgermeister der stadt Huyssen ind des achtparen Johans ten Eyndt Rhenthmeister vanden Drosten vursz daertho gefurdert. In maten als volcht. Edoch dit allet onder correctie van furstlichen hochwysen Rheden tho Cleue.

Irstlich is verordent, dat sie in orer religie ind geistlicken leven, regel, habit ind alle gehoersamheit bynnen uren convent eyndrechtlick by malcanderen, gelick dan ails gewentlich ind gebruicklich, leven ind bliven sullen.

Tom anderen, dat sie uren gotlicken dienst inder moderkerken op eene bequame plaitz, dartho geordent, waren sullen, ind aldair ure sacramenten durch den pastoir off enen anderen gequalificeerden catholiken priester ontfangen, off tot uren gelieven, in ur selffs kirck, so duck ur dat tho doen gelieuen sall, na ailder gewoenten.

Tom darden, also sie verlopen syn in uren titlicken goederen, ind op dat sie in uren geistlicken leuen mochten blieven ind in genen forderen verlop geraden; so is geordonirt, ind gedispensirt by den committirden van uren oirden, dat men ieder persoen assigneren sall, dat irste jair die sum van sestien daler des jaers; ierstmael aengaende Sanct Johansmiss natiuitatis nestkomende deses jairs viff ind souentich, meten genytende dat gewass ader fructus van uren guderen onder uren ploich ind bedryff dieses jairs viff ind seuentich ind geen ander jaren mehr; doch allet tot erkentenisz van furstlichen Rheden, soe voel de fructus angeet ind belangen duet. Item, dat anderde jaer ider achtien daler. Ind so sie sich op die achtien daler nit kunden bedragen, sal men mentder dat darde jaer twintich daler tho leggen. Vund mit die geheele sum sullen sie int gemeyn ur taffel in vren reventer ophalden, wie van ailst; ind na uren regel ind statuten gebruiklich is gewest, ind nit dair inne tho veranderen.

Tom vierden, sullen alle susteren in 't gemein arbeiden, spynnen ind andere handwerk doen, tot urbair ind profyt alles ures gemeinen conuents; ind nit tot ures selffs eigen profit, als oeck van als gewoentlick is gewest.

Tom vyffden, tot wisfurderingh urer pachten, renten ind opkomsten, sal gecommittert ind gestaldt werden enen bequamen rentmeister, die ure dingen trouwelick verwaren, wisfurderen, die pachten ind renthen inmaenen ind tot des convents orbair vthrechten sall op syne bequame tyt, ind sich daerom nit verhinderen laten. Daervan hi jaerlix voir den Drosten, visitatoren ind anderen daertho verordent, oprechte reekenonghe doen sall, ind hier fur genochsame burgen tho stellen, daermede, tot erkentenisse der frunden vurn. dat convent wel gehalden ind verwart syn moge.

Tom sesten, is verdragen, dat alre des conuents lenderyen verpacht sullen worden vanden Drosten, Burgermeisteren ind Renthmeister vurscr., int bywesen der matersche ind procuratrische inder tit, op alsulcke conditien ind furwerden, als unsses genedigen fursten ind heren, hertoughen tho Cleue, etc. guderen, wtgedaen ind verpacht warden; und wat profiten ind thoboiten, beneffens die jaerlicxe pachten, daeraff komen, sullen wesen tot proffit des conuents ind uren koicken gemeintlick tho gebruicken ind tho ghenyten, tot die forige assignerde pennongen.

Tom sevenden, is verdragen ind geordiniert, dat se hinforde ghenen pater, kapellaen, vicarium off ander personen, geestlick noch wereldtlich in uren kost annemen, noch oeck gene kinderen in uren oerden ind professie ontfangen sullen, in gans generleywis, dan mit wil, furweten ind utdruckelicken consent des Drosten ind Heren ind uren visitatores, vermogens des consiliums van Trendt.

Tom achten, off imants, die sich misrede, misbrukte of ungeburlich ind ongehoersam hielde, (des men verhaept niet tho geschieden sullen), sal die mater off overste des conuents den Drosten tho kennen geven, die welche datselve sal averschrieven uren visitatores, die dan geburlicke straff, na gelegenheid ind qualiteyt des misdaits daer aver geschieden sullen laten.

Tom lesten, soe sullen dese vursz. articulen staen tot kentlicke revocatie des Heren vanden lande ind uren visitatores, sonder all argelist. In kennisse der waerheit, is dit vurscr. den sementlichen conventualen voirgelesen ind van ur allen acceptirt worden, ind durch den vursz. tuichen mit eigen handen onderteickent.

Actum, bynnen Huyssen den XVII dagh Juny, Anno XV^{c} viff ind soeventigh.

Accordeert, HENRICK COCK, Secretaris in Huissen, sbst.

II.

Unsern geneigten willen thovor. Werdigher, andechtigher guder frundt. Uns hebben Ambrosius Michaelis, pater des cleinen sustern convents binnen Embrick, und Gerhardt van Aecken, pastoer tho Rhynen, als wy tho deser tit in sachen des conuents tho Huyssen dan selfst by einander vergadert, cleglick furgebracht, Wie Broder Johan van Beeck van sich schryve, oeck U.M. furdrage und ein gemein fam und gerucht make; als solde der richter alhier tho Huyssen, Claes Smafelt, als seiner (des paters van Beek) misgunstiger, sie beyde op nechtsgehaldener visitatie, anno LXXV in midsommer alhier gefurdert und beschreven hebben und tho seynen achterdeil in solcher visitatie, etliche ungeburliche hendel furgenommen, oock des richters vursz. brief an furbenante visitatores gantz und zeer aengeneem geweest syn, umb daernae

tho vernemen, dat tho minderung siner reputation dienen muecht. Wie dan vil verechtliche, unwahrhaftige worde in synen brief an U.W. uitghegaten. Dat sie oek die susteren ontslaten und einem *excommunicatum* tot einen bischtvader ghestalt und deswegen begeert onse getuchnis und wie die wahrheit in sich ist, U.W. oerenthalven

over to schryven; mogen derhalven hierop to waren bericht deser geschicht nit verhaldenen, dat die beyde visitatores van gheinen anderen alhier gefurdert als my Drosten, und dat vith bevel myns gnedighen Fursten und Heren, Hertoghen tho Cleue, Gulich und Berge etc., umb hochnothwendighe ordnung, tho reparatie des ghoenen, soe by synen, des van Beecke tit, dat meiste deil und furhin yemerlich verbracht, und wideren verloep tho verhueden, tho maken. Ingelicken dat beslott nit vanden visitatoren dan langhe jaren darbevoiren, ehe ick Drost, alhier tho Huyssen kommen, geapent. So ick oecb der confessionarius van my, Drosten in tit, als die pestilentie und... kranckheit in de convent gekommen, und niemant darin reden und *curam animarum* der swachen conventspersonen annemen willen, darmit du nit unchristlich hinscheiden, dar in geordent. Oeck van den beiden visitatoren in irster oerer ankumpst alhier, daruith weder erloest, der oeck na der visetatoren vertrecken sich des convents gantz und all ontslaghen, oock gein biecht mher gehort. Und wat wider dese dri punten angaende van gemelten van Beeck, geschreven oder volgents gesagt mucht werden, is alles onwahr und erdacht. Und wanneer Uw. brederen bericht darvan begeeren, sal der altyt van uns also gedaen werden, dat solche unwahrheit klarlick am daghe kommen sall; und is demna nit allein van wegen der visitatoren dan oeck des Godshuses alhyr, und uns unser guetlich gesinnen, Uw. geruerten Jan van Beeck darhin dwinghen und halden, oeck befelen willen, solichen lesterlicken schryvens dat convent binnen Huyssen berurende, sich genutzlich tho onthalden; dan dar uith anders nit dan uneinicheyt und twyspalt inden convent spruytet und verriset, dat doch nu in rast und freden ist. So hie dan darenboven nit ophoeret van solchen laster, sall man nit vurbygaen muegen up andere weghe te dencken, daermit der eenmal afgestalt und achter wegen blyve. Uw. dem Almechtigen befelhendt,

Geschreven tho Huysen, den IIII Septembris, Anno (15)76.

H. v. WITTENHORST, Drost tho Huyssen.

Opschr.: Dem werdigen und andechtigen Broder Willem van Horssen, generael minister des derden ordens S. Francisci van Penitentie, ende pater v. St. Niclas tot Utrecht.

III.

Wy moeder, undermoeder und procuratrix, voert semtliche mitsusteren und conventualinnen van S. Elisabeth cloister binnen Huessen, bekennen und certificieren mits diesem: Alsoe wy in erfarunge hommen, wie dat Johan van Beeck, gewesener unser Pater, uns mit allerlei valschen brieven, gedichteden, crimineel, famose scheltwoerden und logenen bewerpt, und achter rugge naesegt, die wy umb unser ehr und gelimpt tho verdedigen, unse antwoert niet langher verby gaen konnen, und soe hie dan vur irst schryft, als dat die ehrenfester und frommer Claes Smalvelt, Richter tho Hussen *etc.*, die visitateurs solde verschreven hebben inden jaer 75, ombtrent midsommer, omb na verrisen und vertrecken frater Johans van Beeck enige *mutationes* oder reformatie durch ingevendt vurgemeldt richters te maken, *etc.* bekennen wy, dat gemelte richter die visitateurs niet verschreven, dan der Drost van Huessen, durch befelh des durchleuchtigen, hochgebornen Fursten und Heren, Hertougs tho Cleve, Gulick und Berge *etc.*, unsers genedigen Fursten und Herrn, ter

causen und oersaken, dat sine Furstl. genaden niet siehen en willen, dat unsere convent so gantz tho gronde

vergaen solle, gelyck hie Johan van Beeck opten weg gebracht und geholpen mit alienatie viele unsern goeden, achterlatinghen viele merckliche schulden und verloep unsern tideliken dingen, mit oeck achterlatinghe, twyst, moyterien und onrust, soe hie in unseren convent aengesticht, doer syn scandaleuse druncken, onerbare und untuchtich leven, und dat gemelte richter tot die visitatie, noch raedt noch daet gegeven en heft, viel weniger enige beschrivonge gedaenn.

Ten anderen, soe hie schryft, dat die visitatores uns solden gesatt hebben eenen geexcommuniceerden und verbannen richter und verwaerer Godtlicker diensten unsers closters, *etc.*, bekennen wy, dat solcx by den visitateurs niet gsschiet en sy, dan dat sulcx in onser wterster noeth in tit der swarer pest (doe niemandt by ons intreden wolde) durch guetduncken und christlihen mitleyden des drosten geschiet sy, op dat wy gelyk onredelyke beesten, unverwaert mit die heilige sacramenten niet afsterven en solden. Diewelke richter naderhandt in dierste visitatie durch die visitateurs is afgestalt, dat hie oock daerna gheen handelinge in onsen cloester in enigher manieren gehadt en heeft, of oick yemants von ons die biecht gehoert en heft.

Ten derden, soe hie schryft, dat die visitatores voerscr., nemblich her Ambrosius Michaelis, pater vant cleine convent tho Embrick, und her Gerrit van Aeken, pater tho Rhenen, uns *extra clausuram* gesatt und unschloten solden hebben; bekennen wy, dat sulcx by den visitateurs niet geschiet en sy, dan, soe wy vurhen vur etzliche jaren unschloten gewesen, synnen wy wth befelh unsers Generaels und Furstl. hoechwysen rhaden van Cleve als *brachium seculare* im jare negen unb tsestich durch den hoechgelerden Hern Arndt van Leuwen, licentiaet und Cleefsche raedt weder *in clausuram* und in slott gestalt worden, daerinne wy domahls ungefehrlich een vierndels jaers off een halff jaer geholden, und daerna heft Jan van Beeck uns *propria sua temeritate* vnd wth lichtverdicheit sonder oersake, wy sulchs niet begerende, onsloten, seggende die eene suster voer und die ander nae, dat wy frylich solden wtreysen by unsen frunden, ein jaer oder half jaer, oder soe langh idt ons geluste.

Ten vierden, soe hie schryft van untucht und misbruick etzlicher unser susteren, soe die vurgemelte richter mit oenen gedreven solde hebben, mit mehr anderen valschen logenen; seggen wy, dat wy niemant van onsen susteren daer vur ansiehen, dat sie solchs mitten richter vursz. oder iemandt ter werelt begangen oder bedreven; dat wy oock den richter tho from dafur ansiehen und kennen, dat hie enighe van unsen susteren int groet oder cleynste solde begeren tho scandaliseren; dan dat *frater* Johan van Beeck solches valschelick erdichtet und liegt, verswigende om ehren syns persoens wil, het scandeloes, onerber, twystich, twedrachtich, moytich leven, dat hie by ons gefuret heft, ten tiden hie onse biechtvader vnd regeerder gewest.

Biddende und begerende oetmoedelyk, dienstlick und ernstlick, dat den generael syn W., gelieven will, hem *frater* Jan van Beeck *sub gravi poena et sub poena obedientiae* strenglik tho gebieden ond inthobinden, dat hie des logenachtigen, valschen synen schryven und bitteren achterclaps (daer niet dan twyst ende onfrede of en coempt) van unsen convent, (dat nu Godt loff weder in guede ruste, frede end guet regiment gestalt, beter als oyt by sinen tiden gewest is) sich vermeyde vnd ontholde: Oder, ymp fal hie gheen ghoer geven will, vnd niet op en hoert, van solchen lesterlicken schryvens und achterclaps, sellen wy veroersaekt ende genodtdrengt

werden, andere wege te suecken und hoegher overicheyt aenroepen, die hem des werden doen achter stellen und laten.

Dieses in oerkonde heben wy moder, ondermoder, procuratrix, vort wy semptlicke conventualinnen dit tegenwoerdiche, elck mit eigenen handen witlick beteeckent.

Actum anno vifftien hondert ses vnt tseventich am vifften dage maentz Septembris.

Suster Oloyt van Herd, moder to Hussen, onwerdych.
Suster Dyng... Vygh, ondermoder, suster Alydt te Heren hoeff.
Suster Jenneken Smaelevelt.
Suster Berber Ryllart.
Suster Aelken Welhessen.
Suster Yen van Domseler.
Suster Merryken Pas.
Suster Marryken van Reussen.
Suster Aelken van Beeck.
Suster Stynken van Westryck.
Suster Stynken Kyffyts.

Adr. vand' Bilant *aan* Co. Huygens, (1638).

Monsieur Secretaire.

Alsoe EL. mynen baden en jongen lestmal gedepeschirt, dat die restitutie myner goeder beter geexaminirt werden solle, so byn nhu verhapent, sulkes sall syn geschett. Ick verclare E.L. als en Edelman mith Ehren, dat yk my bey 40 Jar neutral gehalden, dergestalt, dat nimant op my toe spreken weet. Ick byn nae Gelre vertrocke, umb myne processen toe bevorderen, gelyck myne papieren sullen utwysen; bin also des morgens van Wachtendonck, vnd nyet van Stralen wtgetrocken op Gelre, toe Stralen passierende, ik heb den pastor *par cortosie* laten watt mytt faren, alsoe hett hedt weder was, doch op syn gefare, soe is een confoy van Stralen myn gefolgt, daer van ick int geringste nyet geween; ja capt. Bree en andere beihebbende soldaten nytt gesehn noch gesproken, solden dhan myn goeder pris syn, umb dat den pastor op syn gefaer en wenig mitt my gefaren, sulkes is tegens opinie van alle werelt. So besorge ick, myne saeck muchte seine Hocheit prins van Oranien nytt tot recht vorbracht werden, als beger vrientlyc E.L. geleven seine furstl. Hocheit die oprechte warheit toe remonstrieren, ende umb restitutie, in conformiteit van 't inventarium ahn seine Hocheit over gesunden an to halden, wat darvan khomen mucht, toe leveren aen myn cousyn Syberch, Drost toe Ravenstein. Ick sal ungetwivelt tegens E.L. danckbaer syn, end mytt den here van Waldeck tott syne huse binnen Nimwegen bestellen. Doende hyr mede E.L. naest myn dienstelicke recommendatie, Gott almechtigh treulick bevelen.

Ilens Wachtendonck, d' 22 Sept. a. 1638.

E.L. Vrientlwilliger, Adrian vand' Bilant.

Wie schendigh my die soldaten offte rutter in mynen hoegen alderdumb onverschult getractirt hebben, khen Gott vn is iedermentlick kundigh.

Ick bidde dat yck mynen pitschir Rinck anstonds so muchlyk mith hett pert mucht bekhomen, den rink was on gefer 5 kronen ahn golt. Dat golden kestiken ongefer 18 kronen wat meer ahn gelt sal het inventarium wtwysen. Daer ick eniche oncosten dragen must, all yck verrichten bei restitutie des guets.

Excursus *gisberti lappii* a waveren jc[ti] ultrajectini ad vitam et martyrium b.m. *cornelii musii*, ab eximio dno m.n. estio editum. Ad Venerabilem ad Magnificum Dnm D. Rumoldum a Medenblick, sacrae theolog. licentiatum, presbyterum, Dnm observandissimum.

Cornelii Musii martyrium publicavit Petrus Opmerus, et ex eo Arn. Raisius summarium intexuit additionibus ad natales Sanctorum Belgii per Molanum. Scripsit idem Opmerus epistolam ad honorab. et magnificum D. Paulum Taphaeum, novae ecclesiae apud Delphenses pastorem, in qua apotheosis quaedam defuncti Musii exprimitur. Extat apud Gisb. Lappium a Waveren, JC[tum] Ultrajectinum Ms[ta].

Meursius, lib. III. Albani, fol. 194: circa hoc tempus res longe indignissima accidit. Vide ibidem Meursium, et nota Lumaei privatum in eum (Musium) odium. Idem Meursius, lib. 4[o].; Lumaeus varia ordd. accusatione in ordinem redactus, dignitate ac munere suo amovetur. Ibidem etiam crudelissime provinciales evinxerat et sacerdotes hominesque alios innocentes, nulla causae cognitione, morte mulctaverat, inter quos Cornelium Musium et Justum Tollium, utrumque virtutis et fidei in patriam praeclarissimos. Ad haec nefaria militum flagitia nulla poena coercuerat.

Petrus Nannius libellum scripsit, de claris Romae Corneliis, ad Cornelium Musium, quem Schottus cum Cornelio Nepote, Francofurti in folio edidit. Ea dedicatoria inquirenda et inter adoptiva Musii adoptanda.

Michael Vosmerus, cap. 18, vitae Adami Sasbout, beatum Cornelium Musium titulat.

Adrianus Junius, praeter epitaphium defuncto Musio scriptum et elogium solitudinis in Batavia cap. XVI. publicatum, vivo etiam Musio, emblemata duo inscripsit XXIII et XXIV. Divina virginem pudicitiae, matronam domus satagere.

Thomas Bozius, congregat. orat. presbyter, de signis ecclesiae Dei lib. XI. signo quadragesimo tertio; Patientia, In ecclesia Dei praeditum est, futuram summam patientiam; hanc inter nostros esse, longe vero ab alienis, clarissime demonstrat, fol. 839. Delphis Bataviae urbe Cornelius Musius captus est et de jussu G., etc.

Meminerunt, et, suo more, deplorarunt Musii casum Borrius in suis historiis Belgicis et Meteranus, fol. 76.

Additiones aliquot ad Estii verba libb. 4. Martyrium Gorcom. fol. 267.:

Cornelius Musius. Vide Possevini apparatum sacrum; Aub. Miraei elogia belgica, Corn. Callidium Goudanum, in illustr. Germ. ss. catalogo; Surii hist. sui temporis; Swertii Athenas Belgicas.

Musii pater, *vir civilis videtur ex insignibus.....* auro facta, ortus ex Spangenorum familia apud Hollandos nobili, quae pro insignibus praefert tria capita Leopardorum, in medio eorum haben...., cui Musius uti junior trifolium adpingere solet.

Corarius opificio, Delphis, *omtrent St. Joris Gasthuys.* Mihi memorandus videtur hic locus Actorum apostolicorum, propter nonnullam similitudinem capitis noni, Petrus hospitatur apud Simonem quendam corarium, cujus est domus juxta mare. Videnda est dedicatoria precationum regiarum a Luca Opmero editarum.

Mater Musii Vlaerdingae oriunda, *hielt vrientschap met Muys te Dordrecht ende te Schiedam.* Creavit praeter Cornelium, etiam filium alterum, Petrum, qui, laicus conversus, apud praedicatores Hagienses, ante Musium defunctus est.

Quem sacra et casta poesis delectaret, qui suo exemplo docuit, non minus sine mendacio poema esse posse, quam vinum sine faece aut coelum sine nube; Quod Heinsius, fol. 15, funebris orationis de Jano Dousa jactavit.

Editionem Parisiensem Ven. Bedae. Ea praefatio velis remisque indaganda et Musii adoptivis operibus accudenda.

Apud Delphos coenobiarcham. Praedecessor Musii fuit Joannis Colemannus Delfensis, jurisconsultus, cui symbolon: *Esto fidelis.* Sepultus ante chorum in sepulchreto patrum monast., cui sepulchreto sarcophagus Joannis Heuteri, Eq. Hierosolymitani lamina cuprea tectus propter ecclesiae ornatum impositus, cum effigie ipsius Heuteri, armis, calcaribus et alio ornatu inibi expressis; Heutero in alio ecclesiae loco sepulchrum concessum ante altare, quod extruxerat. Musius coenobiarcha ab ipso coenobio nihil, praeter victum et vestitum recipiebat, nec ullo alio ecclesiae beneficio insignitus fuit. Facultates, quas a parentibus habebat, annuos ducentos florenos conficiebant. Post Musii excessum praefuit virginibus aliquamdiu R^{mus} Sasboldus, post episcopus Philippensis.

Veluti praesagio quodam cecinit. Quid? num illi inepte applicabimus, quod Actorum apostolic. X cap., vers. XXXI habemus: Corneli, exaudita est oratio tua et eleemosynae tuae commemoratae sunt in conspectu Dei.

Illius Canonici, *qui se per ignaviam.* Pontus Heuterus Delfius, Johannis praetoris, filius naturalis, Rerum Burgundic. ac Belgic. scriptor diligens, itemque de libris naturalibus commentator, Trudenopoli, qua in urbe decanus collegio canonicis praeerat, postmodum defunctus anno 1602, de quo plura Valerius et Sedulius.

Eum ingressum Delphos. Lumaeus venit Delfos die S. Annae 1572. Occupabat domum Heuteri cum omnibus vtensilibus. Princeps venit circa Martini, eod. anno. Vid. Borrius pro majore luminis istius temporis.

Cui religiosae Domus. Adferam in medium de hoc coenobio, quae inveni. Cammakerus primam fundatricem facit matrem viduam cum filia sua, *die haer eerst met een bleycxken beholpen.* Plures post accesserunt et conventus factus est et civium liberalitate crevit. Regulam tertiam D. Francisci moniales profitebantur, suberantque visitatoribus Campi S. Joannis extra Zwollam, qui conventui huic patres praefecerant usque ad Colemannum, Musii praedecessorem. Id inopia idoneorum factum a patribus Campi S. Joannis; minoritae id aegre ferentes, curam harum monalium ad se trahere non veriti, et litem Romae exordiri, omnia item movere ac moliri, ut Musium patratu dejicerent. Petrus et Aegidius Montani, natura et religione Germani, fratres minoritae in hoc ipso conventu hospites recepti, publice in mensa edixerunt: *hier behoorden wij te zitten*, quasi cura monialium professarum minus deceret sacerdotem saecularem. Tandem minoritae pontificiam bullam impetrant, quam Pater Pepinus, guardianus Bruxellensis, matri conventus offert, et, ut bulla loquebatur, sub excommunicationis

poena, in possessionem patratus admitti postulabat, praesidente et audiente confessario Albae Ducis, Alfonso Contreras, itidem minorita. Mater, cum ad capitulum ap-

pellasset, ibi conventum, ut minoritae cum generali Campi S. Johannis visitarent, defectus corrigerent, caeterum Musius in sua cura persisteret. In hoc conventu moniales singulae cyphum argenteum habebant, legato patris Colemanni, qui conventui omnia bona decedens legaverat. Utebantur et argenteis cochlearibus in mensa, et ad hopites excipiendos gutto argenteo (*lampetten*) et linteaminibus subtilissimae telae. Excipiebant autem hae moniales Magnates solo tecto et lecto, mensarios sumptus solitus erat solvere magistratus urbicus. Contigit in adventu principis Auraici, cum uxorem Saxonicam, has in terras adduceret, ut sumptus excrescerent ad centum daleros, cumque Cammakerus, tum Musii famulus, scedulam expensarum urbano thesaurario persolvendam offerret, exclamaret (Cornelis Jan. Beukelsz): *Ist moghelyck*, *dat een Gouverneur*, *soo veel verteert*, *daer een Lantsheer*, *den Graeff van Hollant*, *maer XVI. gulden*, eodem conventu receptus, *hadde verteert?* Eadem .... thesaurarius antiquas rationes inspiciendas dabat. O frugalitatem prisci et vere Batavi saeculi! Nam et in vestitu tam frugalis et modicus ille comes erat: *hy hadde een half vusette wambas*, *boven met een fluwelen cropken.* Impartitus fuerat olim huic coenobio D. Nicolaus a Nova Terra, episcop. Haerlemensis, eodemque nomine abbas Egmondanus, ex parte illa ligni vivificae crucis, quae in ea abbatia asservabatur portiunculas duas, quae reclusae fuerunt crucibus auratis, majusculae et minusculae, quarum alteram in custodiam sumsit R.D. Sasboldus, alteram abstulit Joannes Neyus, commissarius generalis minorum et pacificator Belgii. Conventus hujus aedificia hodierna excitavit Colemannus, perfecit Musius, non illa sumptuosa quidem, sed munda et concinna, adeo, ut magnates ad se eliceret, de quo Musius non semel apud famulum questus est: *Peter*, *hadden wy nou geen stallen*, *wy souden geen heynsten crygen.* Perfecit autem Musius fenestras vitreas et tabulam summi altaris, similemque ornatum comparavit. Tabula summi altaris Colomanni nummis comparata, tres Reges exprimebat. Primum regem exprimebat Cors Claessen, pharmacopaeus Delfensis, cujus duae ex ordine filiae huic monasterio praefectae praefuerunt, Clara, elati animi virgo, Reimburgis demissi. Secundum regem Musius junior adhuc referebat. Supererant ad annum 1628 in vivis religiosae duae hic professae ante excessum Musii, Anna nempe van Nassauw van Merven, soror Charlottae; altera Schiedammensis ordinis et religionis desertrix, Anna, filia Sebastiani Caentgen, qui cum primis Geusiis piraticam exercuerat, nupta Delfis. Reperio in chronicis, a^{o}. 1475. Thomas Wtecamp *pater tot Delfl.* Item in Hollandiae chronicis narrantur praefectae monialium ereptae claves, quia tributum Carolo Audaci negarent. Celebrat Joannes Secundus Isabellam, Nicolai sororem suam hic sacram virginem; epistola V. gaudia (inter alia), quanta mihi, quantum injecere stuporem, depicta articulis verba latina tuis!

Ex ore probi cujusdam presbyteri. Antonius de Oostrum, Trajectensis, vicarius S. Salvatoris, Splinteri filius, post Ultrajecti sacerdos. Obiit Wiertae in terra Hornensi et Daniel van Ameronghen, soon van Willem van Ameronghen, stads-dienaar t'Utrecht, famuli postremi Musii. Posterior horum, *syn camer-knecht.* Habitabant cum Musio duo alii capellani, heer Jan Gysbertsz., mortuus Amstelredami apud Martinum Duncanum; et Jan Hubrechtsz., mortuus Delfis.

A se consumptis. Cammakerus ait, non consumtis sed tuto loco repositis, ex ore Styngen susters, unius ex longaevioribus hujus conventus.

Ex urbe natali. Heymen van Blyenborch, vir gravis, Musium ad se vocat (ut domesticas militares turbas evaderet) Hagam in domum van Joffr. van Drogendyck.

Indicio cujusdam Delph. et prop. Proditus a propinquis *recht voor 't huysken vanden schout* Pinsen, *dat nu des Commys* Loo *soons is.*

Et captivus. Brochten hem inden Haech inde kelder, tabernam publicam.

Delfos cum per literas Putant ex composito factum viri perspicaciores ejus, qui, *de sommelier*, seu custos vasorum argentorum *ende de waster vanden Prins*, *troonden hem weder na Delff.*

Et Cornelium Meranum. Vulgo vocabatur Cornelius Musius, quod Musius noster eum ex sacro fonte suscepisset nomineque suo insignivisset, filius van Adriaen Adriaensz. vander Meer, *geusborgermeester.* Cornelius post Delphis scabinus fuit.

Ex medio itinere Luminaeus intercepit. Dicendum ex initio itineris; nam captus est apud Leprosos, qui extra Hagam habitant in conspectu ipsius municipii, *vanden Provoest van Lume.* Dalerum, quem reliquum assumpti viatici secum habebat, leprosis in crepitaculo elargitus, Leydas avehitur.

Gisbertum nomine. Cognomine Duvenvoerde, H. van Opdamme, lumine luscum, hominem asperum, filium Jacobi, Dni van Opdam et Hensbroek, anno 1577. consulem Haerlem., post Woerdae gubernatorem, qui inde ad plures abiit, 10 Nov. 1580.

Putabam subolidum monachum. Nam pileus in via perdiderat per tumultum aut furtum, et capucio viatorio tectus erat. *Ick meynde*, *dat ghy een vermofte munick waert.*

Vix denique datum est precibus. Joffr. N.N. *cloosterjoffrou ter* Lee. *Musius begraven in 't portael van S. Peterskerk aende noertsyde tegens 't huys van* Lochorst.

Iturum ad mensam. Petrus Cammakerus, presbyter vicariorum Ultrajectens. collegiorum senior anno 1629, 12 May in pace depositus; *vermaenden hem te gaen met een tabbaert op syn Utrechts ende een hoet op te zetten. Heer*, *ghy en sulter niet aengenaem wesen.* Addebat bonus sacerdos, cum haec mihi referret, lachrimans; *dat heb ick gheweest*, *ick beken myn schult*, *heb ick daer qualick in ghedaen.* Erat quidem tum Musio non domesticus, sed famulus veteris consuetudinis, etiam ipso domestico gratior et familiarior. Advenerat enim in servitium ad Musium anno 1560, et fuerat vicaria altaris cujusdam a Musio donatus, vidique apud dictum Cammakerum librum Musii manu, non uno loco inscriptum, quem Cammakero dederat, cum sacras primitias Deo offerret 1569, gratiae et memoriae testem. Inerant conciones ecclesiasticae triginta sex, cumprimis piae et utiles de praecipuis ecclesiae catholicae feriis atque religionis christianae capitibus, authore Floriano Treflero Benedict..... coenobita. Et in iis Joachimi Perionii duae conciones legebantur, excusae 1565, Coloniae apud Maternum Cholinum. Hic famulus Cammakerus, sublato Musio, mirum in modum exagitatus est a Philippo Marnixio Aldegundio. Volebat enim, illo monstrante, in bibliothecam Musii involare, adeo, ut coactus fuerit,....

Sollicitus pater in conclave quoddam. Nunquam publice Musius in ecclesia praedicavit, sed in gynecaeio apud moniales, statutis diebus; nec etiam quotidie celebrabat: sed capellarium auscultabat eo die vices ejus supplentem. Hi conoebiarchae magnificentiam aliquam excitabant, instar fere abbatum. Ultimae monialis professioni concionantem admonit Joannem Fabritium, post in Divi Hippolyti e regione monasterii parochum.

Libros de exhortat. Martyrii. Puta Cypriani exhortationem ad martyres, ejusdem laudem martyrii. Eundem de duplici martyrio ad Fortunatum Luciferum Calaguritanum, quam moriendum sit pro Dei filio. Tertulliani librum ad martyres fol. 12 adversus Gnosticos Scorpiacum de bono martyrii to. 3., Thom. Morum, quod mors pro fide fugienda non sit.

Musius principi Auraico in monasterio sanctae Agathae fatum praesignificavit, vel 12 ante illud annis. Quod a Plempio, Musii cognomine et praecone solo annotatum

observavi. Is intellexit illud ex ore Lipsii, patris item Cornelii N. sacerdotis Delphensis et aliorum senum, ut praesenti mihi retulit anno 1634, mense Sept. Amsterodami.

Quod iconi martyris. Imagines Musii sculptas observavi a Stempelio, ubi se ipsum sculpi jussit in argenti lamina, qua ante annos VII aliquot expressi. Est et alia a Wiericxio

sculpta, cui in circulo versus Musii adscriptus erat hic: Utile quid, spatio tam longi temporis egi? LXX....; *a Martino Hemskerkio* etiam in argento sculpi jussa; est et alia, curante Opmero in aes incisa. Alia item a Gallaeo. Vidi et aliam a Ja. Matham sculptam. Postremo, curante Ven. ac magnifico dno Medenb., aeri sculpta a Blommartio.

Pater Godefridus de Leodio post Metium fratrum minorum Ultrajecti guardianus, qui cum milite Hispano ex urbe 1572, et arce pacis dedita, abiit, non veritus fuit Ultrajecti pro concione dicere in ecclesia metropolitana: Beate Musi, ora pro me et pro omnibus.

Quanta vivi Musii fuerit aestimatio, docent vel multae pictae tabulae ab amicis expetitae, Susio, praeside Hollandici consilii, Lindano episcopo, magistro Rudolpho Wilhelmi pictore Ultrajectino. Ad unam harum tabularum ipse Musius de se sic luserat:

> Musius undenis actis lustrisque duobus Sic habitu incessit, sic tulit ora senex.

Praecipuos inter amicos nactus fuit episcopos Nicolaum a Castro, a Nova Terra, J. Stryen, Lindanum; item Romoldum Stenemolen, quem Joannes Secundus praeceptorem vocat; Cornelium Verburch, Delphum, cognatum suum; Balduinum Jacobi, Dordrac., senatorem Hagae et Mechlin.; Petrum Opmerum; habuit praeter hos varios amicos in schedis mss. laudatos, Wolfardum Borsalium, Martinum Duncanum, Cornelium Adrichomium; virginem velatam Musius casto amore prosescutus est, eruditionis nomine, de qua Sweertius et chronicon Opmeri.

Musii laudem vide fol. 310. chronici Opmeri. Item ibidem, quomodo Paulinum in versibus imitatur.

Pacuvii modestiam in epitaphio expressit Musius fol. 157 chronici Opmeriani.

Een stoeldrayers soon van Utrecht Gerardus N., apostata Norbertinus ex abbatia Middelburgensi predict., *eerst geusch buyten Delff*, post ab hereticis Delfensibus evocatus Delphos venit Leo, - adductus ad Petrum Opmerum door Huych Jacobsz. (Opmeers *swager elck had een dochter van* Peter Sasbout, *inde* Gouds Blom) - novitiae doctrinae deditus, ut cum Opmero, antiquae catholicaeque religionis zelatore ac propugnatore, disceptaret de punctis controversae religionis.

In epitaphio Musii per Junium, *quam saepe nil fato absque.* Junius, qui valde familiari Musio utebatur, in hoc epitaphico sermone, *Nil fato absque*, alludit ad vetus symbolum Musii, quo utebatur, scil. *Non sine fato.* Super quo cum murmur exaudiretur nonnullorum, seseque corripi sentiret, mutavit assumsitque christianius symbolon: *Non sine Christo;* quod utrumque symbolum praeclare expressit ille, quisquis fuit, qui composuit distichon in Musii fatum, cujus intium: *Musius est funestus fato* etc., quod descripsi ex missali Domini Joannis Droslhagii, canonici et scholastici B. Mariae majoris Ultrajecti, Colon. 1581. defuncti.

Praeterea poematia Musii, quae ante septennium vidi apud venerabilem ac magnificum Do. Medenblick mss., etiam apud me epigrammata octo decemve reperiuntur. Credo etiam aliqua inveniri in *Deliciis poetarum Belgicorum* in 16°. 1610 editis in Germania.

Meminit beati Musii Italus Campanella historiae mundi lib. 3. ad annum 1572, fol. 191, cujus verba italici idiomatis hisce adjunxi, sed de laurea poetica, seu

coronatione Musii secundum antiquam consuetudinem, nos ne *gry* quidem intelleximus; honori tamen martyris promovendo hoc extract. Italicum adscribendum putavi.

Ultrajecti, in capite Septembris M.D.CXXXVII.

Gisbertus Lappius a Waveren JC^{tus} Ultrajectinus V.R. deditiss. servitor et amicus.

Epistolae Phil. Rovenii ad Sasboldum. 1608, sqq.

I.

Illustrissime et Reuerendissime Dne.

Ad Illustrissimae Dominationis vestras literas, quas faeliciter nobis attulit Johannes a Dauentria, serius respondemus, quia non statim sese obtulit commoditas tabellarii: sed et has per Monasterium destinamus. De prospero successu itineris Illustrissimae R^{tiae} Vestrae plurimum gaudemus: apud nos omnia in antiquis consistunt terminis: molestiam non parnam adfert tam diuturna rerum omnium suspensio, Deus nouit, quid tandem monstri sit paritura. Fuit hisce diebus non modica in his partibus turbatio, ob suspicionem vehementem conspirationis cuiusdam militum Germanorum inter se contra suos superiores, periculum erat, ne res malum sortiretur exitum, nisi mature fuisset prospectum. Ex praesidiariis nostris unus aut alter appraehensus et examinatus, unus de nocte clam strangulatus mane patibulo alligatus repertus est cum scedula pectori affixa, qua morte mulctatus indicabatur ob rebellionem, quam contra Principes fuerat machinatus. Nisi detur militi exactior solutio necdum erimus extra periculum, ne direpta urbe ad locum aliquem firmiorem se miles recipiat. Attamen in manu Domini sumus, ipse, quod bonum videbitur, faciat nobiscum: nostrum erit interim allaborare, ut Dno cooperante, dum tempus habemus, qualem possumus, in populo Dei fructum faciamus.

Exhibui hisce diebus capitulo nostro literas Illustrissimae Dominationis vestrae, quibus me officialem et vicarium suum in hisce partibus constituit, et quantum apparet, placuit negotium omnibus, praesertim Dno Marck, qui saepius optasse se dicit, ut ab officialatus onere posset expediri: idem ego ex nunc opto, cum videam multa a nobis requiri, pauca vero posse praestari. Videbantur Dni de capitulo mouere difficultatem, an licite possem unus plures in eadem ecclesia habere dignitates. Dixi me non tam habere ista officia pro dignitatibus quam pro oneribus mihi impositis, quibus omnibus modis optarem carere, modo alius quis posset aut vellet pro me onera ista suscipere, cum omnibus commodis et emolumentis.

Vix biduo postquam Illustrissima R^{tia} Vestra hinc discesserat, grauiter conquestus est per literas P. Carion de immodestia D. Johannis Hannibal, quod passim clamitet, se absolutum

iam pastorem Lingensem ab Illustrissima R^tia Vestra constitutum, se deinceps magistrum templi et populi directorem fore, neque amplius curaturum P. Carionem: Quod insuper directioni militum sese immisceat. Respondi P. Carioni, non esse ipsi collatum pastoratum, sed spem duntaxat datam illius cum tempore obtinendi, si pie et honeste se gesserit: quod si insolentior esse depraehendatur, me curaturum, ut non solum a spe pastoratus illius obtinendi excidat, sed insuper ab omni prorsus administratione ecclesiastica prohibeatur. Hoc responso habito, rescripsit P. Carion sperare, se posthac D. Johannem melius in officio continendum. Institit apud me idem P. Carion, ut daretur licentia transferendi corpus D. Hamcomii, piae memoriae, ex caemiterio in ecclesiam, quod plerique pii id desyderent, et obnixe petat parens.

Respondi, me bene confidere, id non displiciturum Illustrissimae R^tiae Vestrae, modo citra magnum strepitum fieri possit translatio, quam putant nocturno tempore se commodissime peracturos: Quid actum sit, hactenus ignoro, cogitabant corpus D. Joachimi Hamcomii iuxta corpus P. Zachariae collocare.

Negotium nostrum cum satrapa Twentiae necdum est compositum, dicit se velle suo tempore contra capitulum procedere: Minatus sum, me palam iniustitiam ipsius e suggestu declaraturum, si quid molestiae colonis capituli intentauerit, cogitet quid sibi mandatum sit a sua Excellentia, ut nimirum contentus sit medietate. Sed hanc denuo per me oblatam acceptare recusauit; dicit se nihil mecum velle habere negotii, se acturum contra capitulum, quod stabile est, et a quo me abstractim vult considerari. Interim hactenus adhuc quiescit, quid deinceps acturus, docebit euentus. M. Bartholomaeum 17 Maii vicarium B.B. Johannis Baptistae et Euangelistae instituimus, circa festum B. Jacobi, Deo volente, residentiam inchoabit: commisimus ipsi custodiam cubiculi Illustrissimae R^tiae Vestrae, in quo per diem commoratur, et de nocte in eodem dormit, prandet vero et caenat nobiscum. Consiliarius anteriorem aulam occupat cum cubiculo M. Walteri. Puto, quod rebus sic stantibus, facile seruabitur ista habitatio ad usum Illust^mae R^tiae Vestrae. Quod attinet ad bona, quae hic relicta sunt, habebitur, Deo volente, diligens eorum ratio: cistas et quae iis inclusa erant, reliquimus in cubiculo una cum libris et aliis nonnullis, quaedam minutiora domum nostram transtulimus. Doleo, Clementem isthinc discessisse, conabor eum huc aduocare, ubi se obtulerit scribendi oportunitas: forte rebus nostris sic pendentibus non erit mihi magno usui, malim tamen ipsum apud nos bene esse, quam cum animae suae detrimento inter malos vagari.

Transmitto literas, quae Colonia huc allatae fuerunt, post discessum Ill^mae R^tiae V^trae, cum epistolis ad Werenfridum nostrum. Mitto et alias literas Bruxella transmissas. Deus Illustrissimam et Reuerendissimam Dominationem Vestram diu ecclesiae suae seruet incolumem, et nostri in sanctis precibus memorem. Saluto Dnos licentiatos Vosmerum, Egghium, Dulmenium, Ulenberghium, et confratrem Lambertum, et alios notos.

Resalutant quam officiosissime Illustrissimam R^tiam Vestram Sallandus cum uxore, D. pastor, consiliarius, et alii vestro nomine nuper per nos salutati. Ex Aldenzaelia 23 Maii, A^o. 1608.

Illustrissimae et R^mae Gratiae Vestrae obsequentissimus,
PHILIPPUS ROUENIUS,

Opschr.: Illustrissimo ac Reuerendissimo Dno, Archiepiscopo Philippensi, Vicario Apostolico, Dno suo plurimum obseruando. Coloniam.

II.

Illustrissime et Reuerendissime Dne.

Petiit ad me Johannes a Dauentria, ut per literas Illustrissimae R^{tiae} V^{trae} significarem sibi per Johannem de Weze scribi ex Bruxella, quomodo canonici Dauentrienses, qui in illis partibus degunt, articulos et puncta per Illustrissimam R.V. ipsis proposita receperint, et AEgidio transmiserint, ut ipse ad singula respondeat: porro Cranendonck et reliqui canonici comitem de Solre, qui Bruxellae quotidie expectatur, cogitant conuenire et de negotiis suis instruere: Interea mille quadringentos florenos, vel circiter, in arresto detinent, quos Johannes noster apud Weze deposuerat, et intendunt seruare arrestum, donec Johannes ipse Bruxellae compareat, ut ex adiunctis literis Johannis de Weze poterit Illustrissima R^{tia} V^{tra} cognoscere. Cuperet Johannes noster scire, quid sibi in hoc nogotio sit agendum: Sicut etiam optaret, sibi significari, quid circa bona capituli Dauentriensis pro hoc anno agendum videatur, quod si elocanda forent, oporteret id fieri intra mensem aut quinque septimanas: neque audet elocare, nisi de consensu et mandato Illustrissimae R^{tiae} V^{trae}, quod sibi tribus transcribi verbis cuperet; cum commissione, ut sicut hactenus, ita et nunc possit in elocatione et receptione bonorum capituli procedere et ad dispositionem Illustrissimae Dominationis Vestrae cum iis, quae recepturus est, agere, ut fidentius possit in hoc negotio procedere. Quod attinet ad quingentos illos florenos, qui a Dauentriensibus pro hoc anno numerandi sunt, illos necdum recepit, erit necesse, ut instantius urgeantur, quod se facturum Johannes promisit.

De rebus nostris hoc loco nihil est peculiare quod scribam, nisi quod videatur oritura noua quaedam contentio inter magistratum Aldenzalensem et auditorem nostrum, eo quod hic ante paucos dies quosdam ex ciuibus in concubinatu publico extra matrimonium uiuentes mulctauerit, quid magistratus sit acturus, experiemur, fuit saepius a pastore praemonitus. Pastor in Tuynen Hugo Hermanni accusatus est apud me de periurio, quod duo contraria testimonia de eadem re protulerit, interposito iuramento; citaui eum ad instantiam cuiusdam in feriam VI^{am} post festum venerabilis sacramenti, annuente P. Carione, qui eundem asserit esse concubinarium publicum, potatorem insignem, et nuper permisisse in pago Barkem celebrari nuptias cum carnibus in ipsis rogationibus. Multae etiam deferuntur querelae de pastore in Enschede, Pannekoeck, praesertim quod in festis Pentecostes publice e suggestu ritus eclesiae in sacrificio missae riserit, et gesticulationes simiarum esse dixerit, seque sperare, eas propediem omnino esse extirpandas. Quod item nolit baptizare ullum infantem, nisi numeretur ipsi Philippicus, et similia multa: dignabitur Illustrissima R^{tia} V^{tra} per praesentem nuncium significare, quid circa hoc faciendum videatur: multi admodum instant, ut impuniti non euadant, et male de nobis loquantur, si punire detrectemus.

Peregimus (Deo fauente) cum magna solemnitate festum corporis Christi, processionem ingens hominum numerus comitatus est, plusquam quinque millium, ut passim asseritur cum magna modestia et deuotione, ut putetur, similis frequentia populi cum tantis signis deuotionis antehac Aldenzaliae non fuisse visa, conseruet Deus hanc voluntatem, et augeat deuotionem populi sui, idemque Illustrissimam R^{tiam} V^{tram} in diuturna sanitate ad utilitatem ecclesiae suae conseruet. Saluto D.D. licentiatos Tilmannum, Egghium, Dulmenium. Salutat Vos D. Henricus Vordenus

et auide expectat responsum Illustrissimae Dominationis Vestrae ad eas, quas nuper misit. Aldenzaliae, ipso festo sanctissimi Sacramenti. A^{o}. 1608.

Illustrissimae Dominationis vestrae seruus in Dno,
PHILIPPUS ROUENIUS.

Quaesiuimus hodie inter ornamenta Sipkeloensium cappam illam rubeam holosericam, et non inuenimus, ita ut dubitemus, an forte incaute Illustrissima R^{tia} V^{tra} eam cum suis bonis auexerit, aut cistis, quae remanserunt, incluserit, dignabitur nos hoc scrupulo liberare.

Opschr.: Illustrissimo ac Reuerendissimo Dno, Archiepiscopo Philippensi, Vicario Apostolico, Dno suo. Coloniam.

III.

Illustrissime et Reuerendissime Dne.

Ternas tribus pene diebus continuis recepimus literas ab Illustrissima Dominatione Vestra, quibus hisce unicis respondeo non dubitans, imo satis colligens ex literis ad me datis, nostras binas ad manus Illust^{imae} R^{tiae} V^{trae} peruenisse. Translatio Dni Hamconii facta est eo modo, quo scripseram. D. Johannes Hannibal quadamtenus in officio continetur a P. Carione, qui hisce diebus nobis hic adfuit. Non desinit Hannibal recipere, ubicumque potest, prouentus pastoratus in Denickem, Hoofslach contra eosdem prouentus a colonis per milites extorquet, unde nobis non modica turbatio, conquerentibus nonnullis, se ad duplicem solutionem praestandam constringi. Scripsi hac de re D. Johanni Hannibal, ut octodecim, quos a quodam receperat florenos eidem restitueret, sed non videtur ad refundendum admodum inclinatus, imo audet a me petere copiam inhibitionis sibi factae, ne quid ex pastoratu Denickemensi reciperet, et addi, quo die, quo anno sit publicata: ego satis caui, ut impediatur, ne quid deinceps recipiat, de refusione receptorum difficulter aliquid fiet. Negotium pastoris in Thuynen uisum est ad tempus adhuc suspendere, donec lis, quam adhuc contra ipsum agitant, coram nobis in causa periurii sit determinata, uel composita. Pannekoeck cogitaui prima occasione citare et pastoratu priuatum declarare, sola nobis difficultas est, quod non habeamus, quos loco illorum substituamus. Institerunt apud me pastores in Diepenhem et Goer, ut aliquid ex prouentibus pastoratus ipsis assignaretur, dixi non posse id fieri, nisi resident, et iuxta sacros canones fungantur officio, et honeste uiuant, ipsi multa non ad rem contra mouentes, tandem abierunt ad sua, cum nihil proficerent; Agunt in Stadtloe in terra Monasteriensi et magna iniuria se affici credunt, si hinc subsidium pro alendis concubinis ipsis denegatur. Vereor, ne noster D. Oelens suam scropham denuo penes se habeat, rumor est eam iam aliquot diebus hic apud ipsum commoratam esse et adhuc commorari, ego spero, me per alios aliquid certi cogniturum, et iam gubernatorem adii, ut casu, quo opus fuerit, aliquot milites mihi concedat ad executionem faciendam in negotiis ecclesiasticis, dixit se praefecto vigilum mandaturum, ut ad meam requisitionem milites assignet, D. Eschede vereor, quoque ad antiquum reverti. Nitert uix chorum frequentat, sed probe tabernas et secularium nuptias. Hampsingii nuptiae ante aliquot dies cum magna solemnitate in domo ciuica quinque diebus continuis celebratae sunt. Sunt adhuc inter ciues, qui extra matrimonium suas domi habent, et plusquam medio anno habuerunt, magistratus bis terue a pastore monitus, nihil in ea re facit: Auditor hisce diebus duos ad se vocatos mulctauerat, sed, ut solet, rem non prosequitur, cum tamen mirabilia se facturum iactitasset: postea a me rogatus, cur non pergeret, dicit se non posse ob contumaciam

sui filii detrectantis illos secundo adire et commonefacere: Sed ex proprio ipsius ore postmodum aduerti, ipsum a consulibus uocatum ad domum ciuicam triginta florenis donatum fuisse, quamuis alio titulo illos sibi a consulibus debitos assereret; ita cavi, ne latraret, buccella obiecta est. Quod si ego per memetipsum eiues citare et mulctare caepero, existimabit nescio R^{mo} Dno commissionem suam per me infringi.

Heida noster petiit nuper dimissorias, ut posset a suffraganeo Monasteriensi ordinari. Respondi oportuisse iam binos ordines sacros ab ipso fuisse susceptos, ea enim conditione prouentus huius anni ipsi concessos esse, quos conditione non impleta suos facere non potuerit, ideoque refundere teneatur: nunc tempus non esse ordines conferendi, neque suffraganeum extra tempora ordinaturum: suadere me, ut Coloniam sese ad Illustrissimam R^{tiam} V^{tram} recipiat, quod ibi circa ipsum statuetur, id nobis ratum et gratum fore: uereri me interim, quod non pietatis ergo ordinari desideret, sed ut ad capitulum admitti possit, quod nihilominus saluis statutis, fieri non poterit, nisi sacerdotio sit initiatus, cum sit ex numero decem presbiterorum. De negotio Dauentriensium puto, quod scripserit Vordenus, ideoque hic praetermitto, ut et, quae de pace hic sparguntur, quia varia sunt et incerta. Pro necessitatibus orbis Christiani orabimus pro nostro modulo: commendaui etiam hanc rem P. Carioni: nobis cras celebranda erit annua supplicatio pro imminentibus ecclesiae necessitatibus, et serenitate aëris. Rerum ab Illustrissima R^{tia} V^{tra} hic relictarum habebitur, Deo uolente, diligens ratio. Gemmas papyro inuolutas, de quibus scribitis, nullas inuenimus, omnes cubiculi angulos studiose perlustrantes: nisi aliis rebus permistae, et cistis, quae hic remanserunt, sint inclusae, timendum est, quod perierint. De rebus Bruxella aduehendis abreptis dolemus, sed potens est Deus reddere multo his plura. Miror ibi spargi datam esse militibus utriusque partis praedandi licentiam, cum contrarium hic asseratur, et tutius quam antea uiatores proficisci videantur, nec non bona ultro citroque transuehi. D. Egghium ad magisterii susceptionem inclinatum fuisse stupens intellexi, cum soleat studiose aliis istos titulorum fumos dissuadere, et nunc Vordeno omnibus modis dissuadeat licentiae susceptionem, qui tamen Illustrissimae R^{tiae} V^{tram} mauult obtemperare consilio, et Jansonii sententiam auide expectat. Commendo Illustrissimam R^{tiam} V^{tram} divinae protectioni, et me Vestris sanctis precibus. Saluto notos. Salutaui, quos Illma Dnatio Vestra per me salutari petierat, praeterquam, quod Sacellanus pastoris nostri adhuc remotior sit, quam ut per me salutari potuerit, quando uenturus sit nescio, causatur D. pastor ipsum in infirmitatem incidisse: sanet eum Dominus, et conseruet nos omnes atque confortet in suo sancto seruitio. Raptim. Aldensaliae, 19 Junii, A^{o}. 1608.

Illustrissimae et Reuerendissimae Sanctitatis Vestrae deuotissimus in Dno seruus,
PHILIPPUS ROUENIUS.

Opschr.: Illustrissimo ac Reuerendissimo Dno, Sasboldo Archiepiscopo Philippensi, vic. Apostolico, Dno suo. Coloniam.

IV.

Illustrissime et Reuerendissime Dne.

Petierunt hisce diebus a me aediles et reliqui rustici in Denickem, sibi concedi, ut pro deseruitore pastoratus haberent quendam Franciscum Pontanum, quem aliquantulum examinans satis rudem repperi: studuit aliquandiu Coloniae in collegio Laurentiano, tantum subdiaconatus ordinem habet, et in Denickem cum consensu, ut inquit, pastoris Oethmarsensis semel concionatus est, ac postea libellum supplicem pro eius admissione ad deseruituram rustici obtulerunt.

Censui itaque eum ad Illustrissimam R_{ti}^{am} Vestram mittendum, ut, si ita uidebitur, ulterioribus ordinibus sacris possit insigniri; adjungo libellum supplicem, quem rustici exhibuerunt

D. Johannes Hannibal neque deseruit eis, nec tamen a percipiendis fructibus abstinebit, nisi duriuscule urgeatur. Pannekoeck ad me citatus, omnem promisit emendationem, et de multis, quae de ipso spargebant, se excusare nisus est, multi multa subinde ad nos deferunt, sed quando probandum est, aut perhibendum testimonium, tum sese subtrahunt: permisi, ut, si uelit, ibi agat, sed ex prouentibus pastoratus nihil percipiat, concubinam statim dimittat, quod se facturum pollicitus est: Multi hic pastores pagorum essent amouendi; sed, quamdiu nullos habemus, quos substituamus, frustra id facere nitimur, et omnium obloquia sustinemus. Vacat adhuc apud nos vicaria S. Annae, nec possunt aediles nostri idoneam personam inuenire, quam praesentent, petierunt proinde per me aliquem procurari, si fieri possit.

D. Johannes Oelens jam aliquo tempore concubinam suam domi suae habuisse depraehensus est, et censui uiolentiori aliquo medio scandalum illud amouendum, ne exemplo ipsius alii similia facerent, et quasi in despectum nostrum quidlibet attentare auderent: assumpsi itaque quatuor milites, et cum iis domum ingressus concubinam in lecto depraehendi, pleno die, et ilico ciuitate excedere iussi, militibus mandans domo non egredi, nisi vidissent ipsam porta egressam, quod et factum, ipsa licet multum reluctante.

Porro Oelens summa se iniuria per me affectum putans, quod, nulla admonitione praeuia, tanta ignominia esset affectus, saepius sibi mortem optans, et cum per aliquot dies ab ingressu ecclesiae abstinuisset, tandem denuo admissus est ad maiora incommoda deuitanda, et ignorantium hominum obloquia: interim sub beneplacito Illustrissimae R^{tiae} Vestrae. Depraehendi etiam D. Eschede frequentius cum sua concubina sub eodem tecto pernoctasse, nec ipse diffitente, sed negat se eam lecti sociam habuisse et promittit emendationem sed frigide. De D. Herinck nihil adhuc certi potui cognoscere, sed est vehemens suspicio. Nitert frequens est in tabernis, rarus in ecclesia, sicuti et Wieren et plerique alii, sine M. Henrico et me saepe chori officium cessare oporteret: ego verum dicens et officii sui eos commonefaciens nihil nisi maiorem animi auersionem lucror, ita ut desperare propemodum oporteat de profectu, et quantum coniectare licet, videntur omnes tandem contra M. Henricum (cuius instinctu me multa facere censent) et me conspiraturi: interim Dno confidens nihil horum vereor, nec facio animam meam pretiosiorem quam me, dummodo in vitam aeternam custodiam eam ministerium meum implendo. Cum magistratu Aldensalensi mihi adhuc inamaena contentio est, eo quod illos ipsos, qui nuper ab auditore mulctati fuerant, nec paruerant, denuo coram nobis citauerim: inclamant me tyrannidem exercere velle in ciues, cum tamen cum omni humanitate ab iis peterim, ut ipsimet, secundum quod promiserunt R^{mo}, tales mulctent, Altra eorum, quos citaueram, quia statim acquieuit praecepto, quo iusseram, ut statim mulierem ablegaret, usque dum matrimonium in facie ecclesiae contraxisset, optinuit condonationem mulctae, et iam matrimonium iniit, alter vero refractarius est, et secundo citatus, noluit comparere, scedulam citationis ad magistratum detulit, qui suum commembrum videtur in suam tutelam suscepisse. Cogito magistratum adhuc semel serio monere, qui, si officio suo fungi detrectet, videtur (saluo Illustrissimae R^{tiae} V^{trae} iudicio) ad solutionem mulctae per milites constringendus, si modo gubernator eos ad hunc usum concedere voluerit, uti speramus ipsum facturum: Si non: patientia. Sed querelarum scribendarum hic finis esto. De negotio Dauentriensium scribet M. Henricus, uti et

de suis rebus. Commendo Illustrissimam R^{tiam} Vestram diuinae gratiae, et me sanctis vestris precibus. Saluto amicos Raptim. Aldensaliae, 9 Julii, A^{o}. 1608

Illustrissimae R^{tiae} Vestrae observantissimus,

PHILIPPUS ROUENIUS.

Opschr.: Illustrissimo ac Reuerendissimo Dno, Sasboldo Archiepiscopo, Philippensi, Vicario Apostolico, Dno suo. Coloniam.

V.

Illustrissime ac Reuerendissime Domine.

Accepi, quas Illma R^{tra} V^{tra} ad me scripsit sexta Martii: similiter illas, quas per nuncium Groningensem 12 Februarii miserat. Gaudet D. Vogelius se habere, quod respondcat capellano maiori, cum quo aliqualem contentionem Linghae habuit: nos utcunque cum iis capellanis, qui hic sunt, conuenimus. Ab absolutione eorum, qui conflixerunt in duello, libenter me contineo, et hoc modo non parua molestia excipiendi confessiones militum liberor, committens eos suis capellanis. Habuimus hoc Paschate aliquot communicantium millia, et, laus Deo, aliqualem profectum, tum in civibus tum in rusticis aduertimus: ita ut plurimi foris aduenientes, et gubernator noster (cum quo mihi utcunque conuenit, eo quod sit vir discretus ac pietati admodum deditus) mirentur, quomodo quasi per contentionem, quo magis opprimere religionem nituntur haeretici, eo plures lucrifaciamus. Interim dolemus extra Aldensaliam haereticis omnia etiam contra pacta et conuenta, nobis nihil licere disponere circa religionem, ecclesias et ecclesiasticos. Agunt pastores, qui in Twentia reliqui sunt, quod placet: pastor in Almelo Lutheranizat, pater conuentus nimium addictus est poculis: intelligo iam rursus ibi quandam monialem post carnem abiisse, sed nihil habeo certi, pastor in Borne reformatus dicitur, sicut et pastor in Frieseuene excucullatus monachus, in Goer agit concionatorem haereticum (quamuis non publice in ecclesia) ludimagister Caluinista. In Marcklo quidam solum eo nomine, quod a nobis administrationis curae licentiam petierit, ab haereticis rejicitur. In Enschede D. Johannes Pannekoeck Lutheranus et concubinarius, a nobis ante biennium rejectus, nunc more solito viuit ac docet, non obstante eo, quod scripto manus propriae promiserit, ab omni officio ecclesiastico in Twentia abstinere. Curaui eum ante paucos dies Aldensaliae appraehendi, et quia impudenter obloquaebatur, cum argueretur, tractaui eum ut merebatur, verum dissuasit gubernator eius detentionem in carcere, ne similia forte contingerent nostris, dum sua negotia expedire coguntur in Twentia: itaque dimisi hominem sub promissione, quod se continebit ab administratione ecclesiastica per Twentiam, sed scio, quod non stabit promissis. De pastore Haexbergensi reuocando ad mentem despero, nec est mihi commoditas eum conueniendi. Pastor Oethmarsensis nos non nouit, et in stylo seruando contra repetitam nostram inhibitionem conformat se haereticis. In Ryssen agit adhuc senex quidam concubinarius, qualis et in Weerselo toleratur. In reliquis pagis Twentiae pastores nulli sunt. In Delden publice concionatur minister haereticus. De bonis ecclesiasticis pastoratuum, vicariarum, fabricae templorum disponit pro lubitu satrapa haereticus, qui etiam de duobus annis praeteritis et tertio iam currenti sibi vult satisfieri. Hic status Twentiae, cui iam valedicere cogimur. Quod ad accessum Ill^{mae} R^{tiae} V^{trae} ad nos attinet, eum si consulam nescio, an recte fecero, quia in Twentia nihil, Aldensaliae parum praestari posse puto. In Lingensi territorio aliquid forte agi posset: quid Grollae non scio. Foret sane mihi desideratus aduentus Ill^{mae} R^{tiae} V^{trae}; sed forte vobis onerosus, molestus, et sumptuosus. Faciet Illma R^{tia} V^{tra}, quod videbitur maxime expedire: hic passim spargitur intus et foris Ill^{mam} R^{tiam} V^{tram} breui adfuturam. Si id minus fiat, non dedignabitur prima oportunitate transmittere sacra olea, et quicquid per nos fieri volet indicare. Insinuauerat nuper Illma R^{tia} V^{tra}, ut significaremus, si qua re indigeremus pro ecclesia. ego nihil indicaui, quia media desunt ad

comparandum, quae forent oportuna. Maxime indigeremus cappis pro prouisoribus chori in solennitatibus, quia pene omnes tritae sunt, et reparationem non ferunt. Pro hoc tempore non suppetit facultas eas comparandi, quia adhuc laboramus in eo, ut expediatur capitulum aere alieno, quod tamen speramus breui futurum. Domestica nostra familia bene se habet (Laus Deo). M. Henricus Lagensibus operam impen-

dit. M. Bartholomaeus Vogelio missus est adiutor hoc Paschate. D. Bruno parochianis Aldensalensibus fuit utilis una cum pastore, qui nescio quam diu nobiscum futurus sit, cogitat in breui discessum. De M. Henrico confratre nostro nolo Ill^{mam} R^{tiam} V^{tram} latere, quomodo totus anhelet ad ingressum religionis societatis Jesu, agitatus est huiuscemodi cogitationibus iam a triennio: vehementer admodum ante biennium, et deinceps quasi continuo: iam vero hoc anno multo tempore cum tanto impetu et vehementia religionis ingressum meditatus est, ut etiam veritus fuerim, ne turbaret cerebrum. Ideoque post multa suasi, ut reiiceret cogitationes illas, et se occuparet aliis bonis exercitiis: caepit dicere se vererf, ne grauiter peccet, Deo toties et tam continuo tam vehementer mouenti non obediendo, petiit meam sententiam, ut ex animo dicerem, quid facturus essem, si ipsius loco forem. Dixi, me nisi omnino ita traherer ad religionem, ut omnia, quae mouerent in contrarium, vel contemnerem, vel facile me superaturum certe mihi persuaderem, non ingressurum, praesertim in hac necessitate ecclesiae: satis adhuc difficultatis inuenire eos, qui tam propria sponte et cum magno animo omnia superandi, quam cum consilio aliorum ingrediuntur: Non placere mihi illam diuturnam luctam, qua nunc summo impetu in religionem fertur, nunc quasi resoluit se ingressurum: nunc contra horret aggredi, quod proposuerat, ita, ut cum veniendum est ad resolutionem, sit continua quasi desolatio et auersio. Dixit nihilominus inter desolationes manere desiderium ingrediendi, timere autem se non sine peccato tam diu repugnare Deo mouenti. Respondi, Deum non praecipere, sed nonnullis suadere, et si velit posse persuadere, nec esse adeo magnum periculum in non sequendo etiam vehementes et frequentes motus in religionem; si non raro etiam sentiamus contrarios: et multo minus esse periculi in dissimulando, vel differendo illi, qui in statu sancto et honesto, in quo Deo seruire et saluti suae ac proximorum singulariter possit. Tandem animo utcunque composito resoluisse videtur M. Henricus, quod omnino societatem Jhesu ingrediatur, nisi Illma R^{tia} V ^{ra} sub obedientia audeat praecipere propter necessitates ecclesiae, ne ingrediatur: aut saltem velit omnino ipsum non ingredi, et asserat eum non peccaturum non ingrediendo. Hi sunt ex parte motus D. Henrici, quos consensit, ut Ill^{mae} R^{tiae} V^{trae} patefaciam, quamuis nimis prolixum foret, totum scriptis mandare, vel impossibile. Dignabitur Illma R^{tia} V^{tra}, suam sententiam patefacere, ut tandem animus illius liberetur ab illa inquietudine. Optarem omnibus modis mihi relinqui confratris consortium et solatium, attamen, si videatur a Deo ad meliora vocari, malo hoc addi malis meis, quam detrahi bonis ipsius. Opto Ill. R.T. nobis totique ecclesiae diu seruari incolumem. Aldensaliae, 5 April (feria 2 Paschae), Anno 1611. Salutem amicis. Salutat Ill. R.V. Vordenus. Salutat et Tillius, et quaestor.

Ill^{mae} ac Reuerendissimae Dominationis Vestrae obsequentissimus in Christo seruus.

PHILIPPUS ROUENIUS.

Offerunt se hic nonnunquam coniungendi matrimonio haeretici, qui detrectant accedere ad confessionem, promittunt tamen, se cum tempore post pleniorem instructionem accessuros. Mihi hactenus visum fuit a sacramenti administratione circa tales abstinendum, nec dandam benedictionem ecclesiae iis, qui sunt extra ecclesiam: sed, quia multis videtur, non esse eo vigore hic cum haereticis agendum, sed omni humanitate eos alliciendos, volui Ill^{mam} R^{tiam} V^{tram} consulere, an possint

omnino coniungi per sacerdotem catholicum matrimonio personae, quarum utraque vel altera est haeretica: et, an tales coniungens non communicet peccatis alienis, praesertim benedicendo eis, quibus Deus et ecclesia maledixit.

Opschr.: Illustrissimo ac Reuerendissimo Dno, Domino Sasboldo, Archiepiscopo Philippensi, Vicario Apostolico, Dno suo. Coloniam.

VI.

Illustrissime et Reuerendissime Dne.

Adfuit mihi hodie cappellanus maior Italorum instans pro dispensatione quadam ad contrahendum matrimonium inter quasdam personas, quae in secundo gradu affinitatis ortae ex fornicatione inueniuntur se inuicem contingere; et quia penes me potestas non est, talem dispensationem concedendi, in me recepi onus Ill^{mae} R^{tiae} vestrae in gratiam illorum supplicandi, ut quandoquidem mulier (quae aliquot annis iam in adulterio vixit cum Pompeo Justiniano, magistro campi, ut vocant, Italorum), nunc ex animo desideret damnabilem istum statum relinquere, et commoda se offerat occasio nubendi honeste pro statu suo, (est enim ex honesta satis familia secundum saeculum) solumque obstet secundus gradus affinitatis ortae ex fornicatione, si fieri possit, iuuetur ab ecclesia, ut diaboli iugum tandem excutiat, et in honesto coniugio sese contineat. Optat, quam citissime fieri potest, expediatur praesens tabellarius, ut reportet responsum, nam periculum est in mora, cuperentque humiliter statim expediri literas dispensationis in pargameno.

Nomen mulieris est Barbara Baecks, quam Pompeius Justinianus aliquot annis habuit pro concubina, suscepitque ex ea aliquot proles, haec iam orat sibi concedi facultatem, ut contrahat matrimonium cum Agapito Nigrone, qui est consanguineus uxoris Pompei Justiniani in secundo gradu, cui proinde Barbara, per illegitimum concubitum cum Pompeo, facta videtur affinis in secundo gradu. Haec de isto negotio.

De nostris rebus nuper scripsi et desideramus responsum, praesertim super negotio M. Henrici Vordeni. Pastor noster discessit, incertum an reuersurus, imo certum, quod non sit reuersurus, nisi forte inueniat alium locum illum, cui se in patria addixerat occupasse. Institit apud nos Oethmarsensis ille pro filio suo qui Coloniae studet, sed nouitius quidam et vix theologus adolescens huic curae non conueniet, et malumus pastoratum, quam diu valemus, per nos administrare quam habere pastorem minus idoneum, forte Deus cum tempore nobis prouidebit. Expectamus sacra olea, aut aduentum Ill^{mae} R^{tiae} V^{trae}, si ita videbitur, quam Deo commendatam ex animo cupimus, nobisque et ecclesiae Dei diu seruari incolumem. Festinanter ex Aldensali 20 April. A^{o}. 1611. Saluto notos.

Salutat officiosissime Ill^{m}. R^{m}. V^{tr}. D. Vordenus, et M. Bartholomaeus.

Ill^{mae} et R^{mae} Dominationis Vestrae seruus,

PHILIPPUS ROUENIUS.

Opschr.: Illustrissimo ac Reuerendissimo Domino, Dno Sasboldo Archiepiscopo Philippensi, Vicario Apostolico, Domino suo obseruando. Coloniam.

II.

Illustrissime ac Reuerendissime Dne.

Insinuauit Illma R^{tia} V^{tra} nouissimis literis 22 Aprilis scriptis, se binas continuis diebus ad nos scripsisse, unas Amsteredamo, alteras Dauentria destinandas, neutras recepimus: interim alias per Grollam missas ipsa die Parasceves scriptas accepimus,

una cum sacris oleis, de quibus etiam Lingensibus communicauimus. Aduentum Ill^{mae} R^{tiae} V^{trae} ad nos quotidie praestolati sumus, et adhuc expectamus; missus est ad nos ex Hollandia D. Nicolaus Lonius, hic aduentum Ill^{mae} R^{tiae} V^{trae} praestolaturus, sed, quoniam ille differtur, visum fuit consultius, ut iter cum hoc nuncio Groningensi, qui sese offerebat, aggrederetur, et coram Ill^{mam}

R^tiam V^tram conueniret. M. Henricus judicio Ill^mae R^tiae V^trae acquiescit, paratus etiam Coloniam proficisci, si uobis usui esse possit in itinere suscipiendo versus nos, alioqui pro suo commodo mallet parcere molestiis et sumptibus. Pastor noster discessit, ut apparet non reuersurus: intelleximus Coloniae agere quendam Cudsemium Wesaliensem, qui forte non alienus foret ab acceptando aliquo bono pastoratu; hic, si gratiam concionandi habeat et mediocriter cantum nouerit, forte non esset futurus nobis incommodus, et per dominum de Ketler se ex parte nobis insinuavit: si Illma R^tia V^tra illum ad se vocet, et animum eius ac vires exploret, an nobis convenire videatur, rem gratam ecclesiae nostrae praestiterit, quae bono pastore singulariter indiget. Ego inuitus hic ago, et expecto, donec veniat immutatio mea. Spero iam datas, quas nuper misi per capellanum maiorem, ideoque nolo esse prolixior. Commendo Ill^mam R^tiam V^tram Deo. Raptim. Aldensaliae vltima Aprilis Anno 1611.

Ill^mae et Reuerendissimae Dominationi vestrae addictissimus in Christo seruus PHILIPPUS ROUENIUS.

Opscr.: Illustrissimo ac Reuerendissimo Dno, Dno Sasboldo, Archiepiscopo Philippensi, Vicario Apostolico, dno suo. Coloniam.

III.

Illustrissime ac Reuerendissime Dne.

Venerunt tandem ad manus nostras literae, quas Illma R^tia V^tra per Amsteredamum ac per Dauentriam miserat, ejusdem fere argumenti cum iis, quas per Grollam acceperamus, quibus nuper respondimus. Cappellanus maior attulit ex Lingha alias una cum literis dis-, pensationis, quarum vigore ad matrimonium processerunt sponsus et sponsa; difficulter obtinere potui a Pompeio septuaginta florenos pro ecclesia, et quidem nescio, qua de causa petiit, ut non cederent ecclesiae Linghensi; dissimulaui itaque, perinde ac si generatim darentur ad usum ecclesiae, secundum nostram dispositionem; interim scripsi pastori, quod Lingensibus reserventur, et sint penes me; puto tamen ecclesiam Aldensalensem multo magis indigere, cuius reparatio in solo tecto tribus dalerorum millibus forte non fiet, nec video quibus mediis a ruina eam praeseruabimus; Elapsa quadragesima post publice postulata de suggestu subsidia omnes capitaneos, ciues, ecclesiasticos sollicitavimus sigillatim ad contribuendum; et vix septuaginta florenos corrasimus, adeo clanguit multorum charitas, multis etiam deest facultas. Scribit dominus Cornelius Grollae duos ex ciuibus rixatos in caemiterio, alterumque alteri graue vulnus inflixisse securi, ita ut magnum in populo scandalum sit obortum; et passim habeatur (uti vere est) caemiterium prophanatum, foretque opus reconciliatione, sed nec aqua Gregoriana nec formula reconciliationis est ad manum: nam quam Ill. R^tia V^tra nobis relinquerat aquam, ea confracto vitro elapsa hyeme effluxit: formulam quoque reconciliandi post diligenter euolutas chartas meas inuenire non potui. Scripsi itaque D. Cornelio, ut patientiam habeat, donec Illma R^tia V^tra rescripserit, quid per nos fieri velit, interea nullus in caemiterio sepeliatur. De Oethmarsensi illo adolescente nuper scripsisse me puto, quid videatur, pro capellano

posset ad tempus deseruire et paulatim probari aut formari. Pastor noster non videtur reuersurus, nec stat promissis de rescribendo. Dunius hactenus bene se gerit, sed vereor, quod non diu continebitur eodem loco. Venit Aldensaliam cancellarius Transyselaniae, et in monasterio habitationem fixit, et certo pretio monialibus promisso domum patris occupat. Praepositurae aedes seruamus hactenus liberas, sed multum contranitentibus consulibus, et nonnullis capitaneis, quos sparsa

fama de aduentu Ill^{mae} R^{tiae} V^{trae} aliquantulum continet. M. Henricus resolutioni Ill^{mae} R^{tiae} V^{trae} acquiescit, et, ut puto, doleret aliter esse resolutum, ego puto phantasias fuisse ortas ex defectu exercitii, et si ad conciones ipsum exstimulem illis non ita afficitur. Iter ipsius ad vos (nisi omnino esset illic necessarius) non suaderem. Lonium per aliquot dies hic detinuimus, postea habita commoditate Coloniam mittendum censuimus, desiderabat enim coram Ill^{mam} R^{tiam} V^{tram} conuenire. Insinuat Illma R^{tia} V^{tra} de cappis rubris damascenis conficiendis; similis fuit noster conceptus, sed laboramus in sumptibus. Capitulum adhuc oneratum est nonnullis debitis, sacristia nihil habet fere prouentuum, praebendae parum valent, praesertim iam, cum grana vili pretio venduntur. Habemus adhuc trium capparum fimbrias mediocriter bonas, sed ipsa capparum materia corrupta est. Opto Ill^{mae} R^{tiae} V^{trae} diu valere et prospere agere. Saluto amicos. Festinanter 8 May A. 1611.

Ill^{mae} et Rss^{mae} Dominationi Tuae deuinctissimus in Christo seruus.

PHILIPPUS ROUENIUS.

Opschr.: Illustrissimo ac Reuerendissimo Dno, Dno Sasboldo, Archiepiscopo Philippensi, Vicario Apostolico. Coloniam.

V.

Illustrissime et Reuerendissime Dne.

Miramur, nihil nec recipere literarum ad illas, quas per D. Nicolaum Lonium iam ante mensem misimus, speramus et expectamus aduentum Ill^{mae} R^{tiae} V^{trae}; optaremus quoque nobis de idoneo pastore prouisum; nam pastor noster iam dudum nos deseruit: mihi cum D. Brunone incumbunt onera. De D. Petro Cudsemio, si haberi possit, nuper insinuauimus: Oethmarsensem promotum optaret pater ipsius et iam nobis adesse; sed vereor, ne sufficiat principali curae, posset D. Brunoni socius dari ad tempus, si Cudsemius venire recuset. De rebus nostris nihil habeo peculiare, quod scribam, praeter antiqua, quod Twentia exclusi maneamus. Canonici nostri et clerici plerique antiquum obtinent, nisi quod manifesta scandala circa concubinatum non appareant, sed a compotationibus, ebrietatibus, discursibus et frequenti absentia a choro non cessetur: horas plerique non legunt, quando extra ecclesiam sunt, quapropter iniunxi D. Johanni confessario eorum ordinario, ut absolutionem ipsis non impendat, cum saepius moniti se non emendent, neque restituant, praeterquam quod mihi suspicio sit aliquos simoniace sua beneficia possidere, qui proinde absolui sine superiorum facultate singulari non possint. Hinc iam mihi nascitur inuidia, quod eos plerosque a communione arceam; dicunt quidam, se non posse horas legere, neque modum legendi addiscere: alii debilitatem visus causantur, alii putant se satisfacere, quod officium B. Mariae persoluant. Ego perplexus sum, quid hic facere debeam. Marck, Twickel, Herinck, et forte etiam Oelen ad summum legunt subinde officium B. Virginis. D. Beuer iam ab aliquo tempore dicit se legisse officium secundum Romanum breuiarium, Heida et Nitert vereor, quod nihil omnino praestent, nisi forte eo die, quo communicare solent, similiter Wieren. Quid cum illis agam? quicquid clamem, persuadere non possum, quod sub mortali peccato teneantur legere horas canonicas, et obligentur ad restitionem fructuum pro rata temporis, quo omittunt:

Haec inculco non semel sed saepius, sed lapidibus loquor, aut iis, qui vel non intelligunt, vel nolunt intelligere, ut bene agant.

Ista et similia me adeo excruciant, ut animo et corpore langueam, et non semel, sed fre-

quentissime proponam officio recunciare, ne me simu cum illis perdam. Oro igitur, Ill^{me} et R^{me} Domine, ut in hac re Paternitas vestra mihi consulere dignetur, quid sit faciendum, et, an, si eo induci possint, ut, qui possunt, deinceps horas integre persoluant: alii, qui minus possunt, horas saltem B. Virginis legant, debeant absolui: et quid de restitutione fructuum propter negligentias commissas sit statuendum, scio, nullum ad hoc, ut restituat, inducendum t aliquos etiam non habere, unde restituant. Quid si promittant deinceps meliora, an possit cum ipsis dispensari. Similiter si qui simoniace obtineant beneficia (quanquam hoc, ut arbitror, ne quidem in confessione rogati expriment), an sit via aliqua illos reconciliandi, et permittendi, ut fructus perceptos retineant salua conscientia. Super his expectamus auidissime responsum Ill^{mae} R^{tiae} V^{trae}, quam Deo intimis votis commendamus, et nos sanctis vestris precibus. Raptim festinantibus latoribus, civibus Oethmarsensibus, per quos poterit remitti responsum. 1 Junii A^{o}. 1611.

Salutat Ill^{mam} R^{tiam} V^{tram} confrater Vordenus. D. Bartholomaeus Lingae pastori Vogelio subsidio est hisce festis Pentecostes et V. sacramenti. Saluto notos.

Illustrissimae et Reuerendissimae Paternitati Vestrae obsequentissimus cliens,
PHILIPPUS ROUENIUS.

Transylulani succensent nobis, quod sub nomine vicarii episcopatus Dauentriensis feudatarios praepositi citari curauerimus, et nonnullis locis edicta affixa abstulerunt: consultabunt forte etiam super hac re in conuentu suo, qui heri incepit; sed puto, quod alia habebunt tractanda, quae ipsos propius tangunt, ut propter quae nobiles et magistratus civitatum nuper cum summa aduersus se inuicem indignatione conuentum soluerunt. Utinam donat Deus, ut mutuis confossi vulneribus corruant et pacem nobis et ecclesiae Dei relinquant.

Opscr.: Illustrissimo ac Reuerendissimo Domino, D. Sasboldo, Archiepiscopo Philippensi, Vicario Apostolico, Dno suo plurimum obseruando. Coloniam.

VI.

Illustrissime et Reuerendissime.

Binas vel ternas ab Illma R^{tia} V^{tra} accepi, quibus, quod oportunitas tabellarii non daretur nihil hactenus respondi. Petierat Ill. R.T. operâ nostrâ, vel M. Henrici uti in partibus Groninganis: Mihi difficile est hinc diu abesse, sed nec hucusque se obtulit commoditas iter eo faciendi: nunc Vordenus per Dauentriam iter aggreditur. Mouimus in capitulo, quid seruandum videretur de me vel D. Vordeno, si in negotiis ecclesiae in subsidium ordinarii diutius vel saepius abesse contingeret, an distributionibus, velut praesentes, gaudere debeamus, et post varias querelas, quod hoc pacto chorus personis destitueretur, et daretur facultas frequentius, quam par est, se absentandi, sub praetextu utilitatis ecclesiae, et contra statuta agendi: tandem conclusum, ut, qui a Reuerendissimo requisitus pro utilitate ecclesiae abest, gaudeat distributionibus, quasi praesens foret: expedire tamen, decanum fieri certiorem, si quis ex canonicis notabili tempore a Reuerendissimo requiratur: Interim liberum erit eidem canonico

ob sua priuata negotia duodecim septimanis per annum, si velit, abesse, saluo quod pro rata secundum statuta refundet praesentias. Quoad personam meam para-

issimus essem me seruitio Ill. R.V. impendere, quocumque loco, si decanatus onere (quod opto, et saepius optaui) daretur expediri: Sed, stante decanatus officio, procul hinc discedere non satis videtur consultum, eo quod facile et subito offerat sese occasio, quae decani praesentiam requirat: et nunc praesertim, quamdiu pastore caremus, ad me fere recurritur, concionandi quoque onus soli pene incumbit. Cudsemium optaremus, se plane resoluere, quod si pro certo nobis operam suam sub hyemem velit addicere, expectabimus eum cum patientia alioque de alio videndum, quo citius eo melius. Quod de onere chori mouet, illud nullum est vel exiguum, sufficit subinde choro interesse, et nihilominus semper praesens habetur, si absit: expeditus quoque est a capitularibus congregationibus, nisi peculiariter vocetur, et gaudet nihilonimus capitularibus emolumentis per omnia. Oethmarsensis ille apud nos est, et instruitur ad primitias, quas 3 Julii celebrabit, et loco vicepastoris cum Dno Brunone ad tempus poterit deseruire: quantum nobis videtur ad principalem animarum curam necdum satis erit instructus, nec maturus; requireret autem hic locus (hoc praesertim induciarum tempore, quo multi foris ad nos veniunt, quidam curiositatis, alii religionis ergo) virum, non solum pium et modestum (qualem Oethmarsensem istum judico, ac satis obsequentem ac docilem spero), sed insuper grauem, maturum ac solidum, qualis cum tempore fieri poterit. Instat valde parens, ut suscipiatur in pastorem, sed passim videtur omnibus, quod oneri non sufficiet, nisi aliquo tempore fuerit exercitatus: ideoque consului et consulo, ut per aliquod tempus vicepastorem agat, seseque exerceat, ac probet onus antequam suscipiat, ne mecum sero poeniteat: interea retinere poterit praebendam, quam habet in patria Monasteriensi, et commode viuere, studiisque vacare. Resignauit ante triduum praebendam suam Godefridus Trauelman in manus turnarii D. Beuer, qui nobis clericum quendam Monasteriensem 24 circiter annorum praesentauit, quem in festo Jacobi expectamus ad residentiam. Videtur adolescens bonae spei ac indolis, absoluit cursum humaniorum literarum, post annum residentiae mittendus ad uniuersitatem. Caemiterium Grollae reconcilianimus: essent merito mulctandi, quorum culpa profanatum fuerat: committo illud Ill^{mae} R^{tiae} V^{trae}, ut D. Cornelio, quid fieri velit, insinuet. Sallandus forte hinc migrabit, agit Bruxellae iam ultra 7 vel 8 menses: retinere conabimur domum illius ad usum Ill^{mae} R^{tiae} V^{trae}, quam Deo intimis votis commendamus. Ex Aldensalia 1 Julii, A^{o}. 1611.

Ill. ac R^{mae} Dnationi vestrae obsequentissimus,
PHILIPPUS ROUENIUS.

Leonardo, Godefrido, Trutio congratulamur et optamus uberem spiritus sancti gratiam.
Opschr.: Illustrissimo ac Reuerendissimo Dno, D. Sasboldo, Archiepiscopo, Philippensi Vicario Apostolico, Dno suo. Coloniam.

VII.

Ill^{me} et R^{me} Dne.

Binas iam ab Illma R^{tia} V^{tra} accepi, quibus hucusque nil respondi, quod crederem, confratrem nostrum Vordenum coram plenius acturum de singulis, quam per me scribi posset. Nunc, occasione oblata, significandum duxi, quomodo prior in Vrensweghen in apoplexiam inciderit, ac loquelam perdidisse dicatur: inhiat vero comes Benthemensis bonis monasterii, cui malo (si quo modo posset occurri) consultum foret occurrere. Bona ecclesiastica per

Twentiam omnia, arbitratu haereticorum, distrahuntur, elocantur, venduntur. Ausi fuerunt nuper publico edicto valuis ecclesiae nostrae affixo, omnibus significare, quod cupiant quaedam dominia Principis, et praedia ecclesiastica spectantia ad conuentum in Albergen, oppignorare usque ad annos viginti plus offerentibus, uti et fecerunt: nihilominus edictum valuis nostris affixum laceraui. Video eos paulatim etiam conari disponere de bonis monasterii in Almelo et Weerselo, quae ante paucos dies visitaui. Sumus et nos loco satis misero, quod debeamus debitores nostros coram judicibus haereticis conuenire, et ipsi ad secularia iudicia trahamur, debeamusque nos illis sistere, nisi causa cadere cupiamus.

A D. Cudsemio nihil literarum accepi, quod si ad nos non propendeat, vel imparem se fore oneribus vereatur, posset non multum urgeri, et Oethmarsensis aliquantisper exerceri, donec paulatim euadat maturior et instructior. Habet nunc coadjutorem D. Brunoncm, et refugium ad nos.

De mulctandis illis, qui Grollense caemiterium violauerant, transmisi D. Fabritio sententiam Ill^{mae} R^{tiae} V^{trae} ante complures septimanas, sed nihil accipio responsi. Insinuauerat nuper Illma R^{tia} V^{tra} de domo, quam Sallandus inhabitat, emenda; habet illa iam complures competitores, nec poterit multo minoris quam 300 florenis aureis haberi, tantam enim summam continent literae emptionis, quamuis fere certum sit, minoris emptam, sed jus venditoris erat trecentorum florenorum quondam expositorum super illa domo. Sallandus expectatur quotidie, ut conuasatis suis se in Brabantiam conferat: tum nobis erit difficultas de conseruanda domo illa a militibus: nam proximam quasi violentis precibus inuaserunt, non obstante eo, quod D. Heringius iam actu eam occupasset, et in eadem pernoctasset: promisit interim sancte D. gubernator, quod, discedente Sallando, utramque domum nobis liberam tradet. Verum hoc tempore pauca praestare et multa promittere vix habetur pro vitio: fidem in terra inuenire difficile est. Utinam tandem, Deo donante, redeat prisca illa maiorum nostrorum synceritas, fides, zelus, pietas, quibus exulantibus, non est, quod multum boni nostris temporibus expectare possimus. Nihilominus patientia pauperum non peribit in finem, habebit enim remuneratorem Deum patientiae et solatii, cui Ill^{mae} et R^{tiae} Vestram cum grege sibi credito ex animo commendo.

Festinanter Aldensaliae 1 Septemb. A^{o}. 1611. Salutem d. Vordeno et notis.

Illustrissimae ac Reuerendissimae Gratiae Vestrae deuinctissimus et obsequentissimus.
PHILIPPUS ROUENIUS.

Opscr.: Illustrissimo ac Reuerendissimo, Dno D. Sasboldo, Archipiscopo Philippensi, Vicario Apostolico, Dno suo. Coloniam.

XII.

Illustrissime et Reuerendissime Dne.

Dum rarius sese offert occasio transmittendi literas, parcior etiam sum in scribendo, praesertim cum singulare nihil occurrit, quod scribam, et nudis verbis Ill^{mae} R^{tiae}

Tuae, nolo molestiam adferre. Jam vero propter importunas sollicitationes cuiusdam viduae Bemmel, qui nuper Bruxellae in exilio obiit, et propter intercessionem Dni cancellarii, et aliorum, cogor Ill^{mae} R^{tiae} V^{trae} molestus esse, commendando filium dicti Bemmel, mihi nec visum nec

notum, sed tantum ab aliis a modestia et diligentia commendatum ad aliquod ecclesiasticum beneficium, quo possit ab ecclesia Dei, cui seruire in statu ecclesiastico desiderat, sustentari in diuino seruitio. Referunt mihi se intellexisse confratrem nostrum D. Vordenum ad decanatum Embricensem promotum (quod si ita sit, ipsi gratulor, mihi non gaudeo, cum quasi altera manu destituar), si tamen ita sit, suspicamur praebendam, quam habet Aldensaliae in manus Ill^{mae} R^{tiae} V^{trae} resignandam, et optamus nobis de aliquo viro idoneo, qui actu possit ecclesiae Dei hoc in loco prodesse, prouideri: quod si filius viduae illius, qui commendatur, sit eiusmodi iuxta judicium Ill^{mae} R^{tiae} Tuae, gratum erit miserae viduae votis octo prolibus grauatae, ita satisfieri: sin minus, non cupimus ob nostram commendationem praejudicatum utilitati ecclesiae.

Adfuit nobis fere per unum mensem D. Richardus Ryckius commendatus a Sixtio ad pastoratum, sed, quia spes iam data erat D. Mensoni ab Illma R^{tia} V^{tra} commendato, non potuit desiderio illius satisfieri: praesertim cum D. Menso modestia, diligentia ac pietate se magis ac magis commendet, et a populo ad pastoratum desiderari videatur: Habet mediocrem gratiam verbi, sed, quia multo labore se ad conciones parare debet, hactenus nostro ministerio pro maiori parte subleuatur, donec fiat exercitatior. A D. Brunone inuari in concionibus non potest, quia parum valet eloquio: in caeteris interim pastoralibus officiis nobis utilis est, et ad labores paratus, nec non in catechisando diligens hucusque. De Dno Lonio nihil intellexi, forte agit Swollae.

Quod ad statum ecclesiae nostrae attinet, non gloriamur de magno profectu, sed notabilem quoque defectum non aduertimus, benedictus Deus.

Insinuauerat Illma R^{tia} V^{tra}. se, ut vicinior esset ecclesiae, cupere domum, quam Sallandus inhabitat, ad suos usus emi vel conduci: Videtur nunc Sallandus breui discessurus, et domus empta est per D. Beuer pro ducentis daleris simplicibus, quod si Illma R^{tia} V^{tra} eam desideret, paratus est pro eodem pretio domum istam denuo vendere: Sed meo iudicio domus non erit satis commoda habitationi Ill^{mae} R^{tiae} V^{trae}. Est enim ampla quidem utiunque, sed ruinosa, carens lignili vel stabulo, ac puteum cum penuario habens nimis incommodum, imo inutilem, saepimenta quoque circumquaque noua forent erigenda, non sine magnis sumptibus. Poterit Illma R^{tia} V^{tra} significare, quid circa eius emptionem fieri velit. Platea versus praepositum domum iam reparata est, pro magna parte sumptibus praepositurae. Johannes van Deuenter rationes suas de duobus annis proxime elapsis exhibuit, sed distuli iisdem subscribere, sperans Ill^{mam} R^{tiam} V^{tram} per se computum auditurum et approbaturum. Dedit ad computum circiter quingentos florenos, qui penes me inuenientur, cum reliquo Ill^{mae} R^{tiae} V^{trae} deposito. Scripsit hisce diebus D. Vordenus, optare Ill^{mae} R^{tiae} V^{trae} sibi transmissam cistam illam nigram, quam in domo praepositurae reliquit: mittetur prima oportunitate, quia hactenus tum propter inundantiam aquarum, tum propter gelu transmitti non potuit.

Gubernator Aldensalis ambit domum Sallandi, et minatur eam vi inuadere, si sponte nolimus eam illi cedere, ut persoluto conductionis pretio inhabitet. Jam ante paucas septimanas satis impudenter et acerbe contra me pro immunitate domuum ecclesiasticarum loquentem, inuectus est, et indigna minatus dicitur, cumque antehac admodum soleat nobis esse benignus et familiaris, adeo auersus est (spero, quod pudore correptus indiscretorum verborum quae contra me profudit), ut iam a multis

diebus non sit mihi locutus. Sufficit mihi, quod nullam illi occasionem dederim, cur merite possit nobis indignari: sed inimicus factus sum veritatem dicens, et nolens in omnibus voluntati eius non satis fundatae acquiescere. Si

adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Quid agas, omnes, quae sua sunt quaerunt, exulat fides, iustitia, veritas et synceritas, nihil boni faciunt homines nisi coacti: utinam tandem in chamo et freno maxillae eorum constringantur, qui non approximant ad dominum. Incredibile est cum quanto hic verser taedio, quoties cogitem semel omnia relinquere, ut expeditius Christum, liber a saeculi oneribus, sequar, quibus iam pressus, dum alios curo, meipsum negligo. Det Deus aliquando meliora, cui Ill^{mae} R^{tiae} V^{trae} ex animo commendo, orans eam nobis ecclesiae Dei quam diutissime seruari incolumem. Ex Aldensalia 8 Decemb., A^{o}. 1611.

Ill^{mae} ac R^{mae} Dominationi Vestrae deuotissimus cliens,
PHILIPPUS ROUENIUS.

Opschr.: Illustrissimo et Reuerendissimo Dno, D. Sasboldo, Archiepiscopo, Philippensi Vicario Apostolico, Domino suo. Embricam.

Staatkundige brieven uit de jaren 1615-1625. (Naar de originelen).

I.

Edele, wyse, voorsienige, seer vermogende Heeren.

Myn heeren. Alhoewel D. Samuel Naeranus ons een waerde medehelper is geweest inde bevorderinge van waerheyt ende vrede, ende door syne geleertheyt ende godtsalicheyt in dit quartier goede vruchten dede; waerdoor eenige vrome ende vredenlievende luyden onder de nabuyren, achteden, datmen hem hier hadde behooren te behouden, als denwelcken t'syner tyt geen vorder avancement hier soude hebben ontbroken, ende die oversulx by soodanige ende andere voorvallende occasien meerder dienst hadde connen doen; waeraen wy oock gansch niet hadden te twyffelen: nochtans, aenmerckende de gelegentheyt van Uwe Ed. Mog. stede ende gemeente van Amersfoort, ende de goede stichtinge, die aldaer door synen dienst ende bywooninge te verwachten stont; soe en hebben wy niet connen noch willen naerlaten, om, soe vele in ons is geweest, te bearbeyden ende aen te houden, ter plaetsen daer't behoorde, dat hy mochte worden ontslagen, ende dat soe vele ende lange, dat eyntelyck syne ontslaginge is geeffectueert; waerop volgen sal, door de genade Gods, dat hy hem cortelingh totte aenvaerdinge vande kerckendienst binnen de voorsz. stede dadelyck sal vervougen. Wy hadden gaerne gesien, dat de plaetse van Haserswoude, uyt de welcke hy nu sal comen te vertrecken, hadde mogen voorsien worden met eenich student op de universiteyt alhier, om alsoe niet genootsaect te worden Uwe Ed. Mog. moeyelyck te vallen, ende denselven eenich vredelievende ende moderaet persoon uyt hare provincie (daer se emmers soewel als hier van noode syn) in contreschange te moeten onthalen: hebbende tot dien eynde dien van Haserswoude voorgeslagen, ende aldaer laten hooren Bartholomeum Provostium, een jongman van sonderlinge geleertheyt ende godtsalicheyt, aen wiens gaven de inwoonders wel goet genoegen hadden, maer, aengesien, dat se verstonden, dat hy seer geleert was ende specialyck, dat hy oock de Fransche sprake conde, ende mitsdien sorchden, dat hy henluyden weder onlancx mochte werden onthaelt, soe en hebbense tot syne beroepinge niet verstaen; te min, nadiense geen eenloopich, maer een getrout persoon begeerden. T' welcke d'oorsake is, dat wy d'oogen hebben geslagen opden persoone Johannis Schoteni, predicant tot Segvelt, ende Uwer Ed. Mog. hebben moeten importuneren, om denselven, tot dienst der kercke van Haserswoude voorsz. t'ontslaen; het welcke Uwe Ed. Mog. oock goedertierentlyck hebben geconsenteert, waervan wy deselve, met presentatie van alle mogelycke dienst, eerbiedentlyck danck seggen. Alsoe nu de voorsz. Provostius den cours van syne *studia* ordentlyck ende geluckelyck voltrocken hebbende, het schade soude syn, dat hy langer op de universiteyt ledich soude blyven gaen; ende hy een persoon is, bequaem, om in

beyde talen te leeren, dewelcke oversulcx in eenich dorp naeby Uwer Ed. Mog. stadt van Wtrecht soude mogen werden gebruyct, ende met eenen somwylen by exercitie tot verlichtinge, ofte by noot van sieckte ofte afwesen, tot vervullinge vande dienst D. Niellii int François leeren: soe hebben wy de vrymoedicheyt genomen, om denselvigen Uwer Ed. Mog. voor te slaen, ende te recommanderen, met versoecking, dat, soe verre deselve goetvinden, synen dienst te gebruycken, deselve haer syner, mits hulpe vande goddelycke genade, niet alleene niet sullen hebben te wandancken, maer grootelyck te beloven. Wy willen Uwe Ed. Mog. hertgrondelyck gebeden hebben, dese onse vrymoedicheyt ons int goede aff te nemen, als hercomende uyt innerlycke affectie tegens Uwe Ed. Mog. stadt van Wtrecht; welcker gemeente by voorvallende gelegentheyt daerdeur, onses erachtens, soude connen werden gedient. Wy buygen onse knyen voor den alderoppersten Godt, heerscher over hemel ende aerde, hem uyt gront onses herten supplicierende, dat hy Uwe Ed. Mog.

Edele, wyse, voorsienige, seer vermogende heeren, myn heeren, met den geest der wysheyt, cloeckmoedicheyt, ende syne goddelycke vreese meer ende meer wille bywoonen, ende derselver genadenrycke regieringe wille voorspoedigen in vele gelucksalicheyt ende vrede.

Tot Leyden, desen 1. May 1615, *stylo loci.*

Uwe Ed. Mog gantsch bereyde dienaren,

ADRIANUS VANDEN BORRE,

Predicant tot Leyden.

SIMON EPISCOPIUS,

S.S. Theol. Professor.

Opschr.: Edele *etc.* heeren, myn heeren de gedeput. staten der provincie van Utrecht.

II.

Monsieur.

A cause du long dilay, et retardement extraordinaire du messager, j'ai esté contraint de discontinuer aussi mon debvoir. Et comme il y a plus d'un an quil a tarde de venir; il y a de mesme, autant de temps de mon silence et intermission de lettres. Or pour reparer ce default et le suppler, je nay pas voulu mancquer (estant ledict messager sur son depart) de vous mander ce que c'est passe icy depuis mes dernieres, dont le plus remarquable est l'assemblee des estats generaux, esquels apres diverses et maintes conventions sont esté resoluz, demandez, et en partie par sa Majeste accordes, certains articles, desquels je vous envoye un cahier imprimé, avec une representation en taille douce, de l'ordre observee en la seance et placement des princes et signeurs. Sur le departement des estats trespassa la serenissime Royne Marguerite, duchesse de Valois, contesse de Senlis, petite fille du grand Roy Francois premier, fille du Roy Henri second, soeur de trois Roys, et la seule restee de la race et sang de Valois. Son corps et visage represente en cire, couronne et vestu en habillemens Royaux, fust colloquée sur un liet de parade en la sale de son hostel, fort richement orné de draps d'or, broddes avec les armes et escussons entieres de France. A l'entour du lict estoient assis les quatres heraults de la couronne, avec toute la noblesse de sa court habilliez en dueil.

Le X^{m} d'Avril passé, le Roy estant habillé d'une robbe royale de pourpre, assisté de la Royne sa mere, madame de France sa soeur et monsieur d'Anjou son frere, vestuz de robbes noires, visita ledict lict de parade exerçant les ceremonies solemnelles et usitëes es exseques des Roys. Il furent a mesme temps, present aupres du Roy Monsieur le chancelier,

avec messieurs du conseil d'estat, a scavoir monsieur de Villeroy, monsieur de Chasteauneuff, monsieur de Pontcarré, monsieur de Thou, monsieur de Vicq, monsieur Janin.

Le jour de devant y estoyent les princesses du sang, habillez en dueil madame la princesse de Condé, madame la princesse de Conty, madame la contesse de Soissons, et madame la duchesse de Montpensier. Apres que les jours des ceremonies estoient finies, son corps fust deposé en une siene chapelle bastie pres de sa court, et dict on que la sera gardé jusques a son enterrement a Sainct Denis.

Depuis le depart des estats on parle fort de la guerre du duc de Savoye au Milannois, contre le Roy d'Espagne son beau frere, et court le bruit, que le duc, ayant bataillé, a perdu un grand nombre de ses gens, de sorte qu'il a esté contrainct de demander secours au Roy de France, lequel ne luy a esté non seulement refusé, mais aussy par edict du Roy publié par toutte la France, et expressement defendu a touts ses subjects, de quelle qualité qu'il soyent, de luy prester ayde ou secours en sorte quelconque, sur peine de la vie et confiscations des biens. On dict aussi, que ledict duc en ceste siene necessité, a esté fort supporté et soulagé de la ville et republicque de Geneve, tant en armes et munitions, qu'en bleds et vivres, dont il se sent tellement obligé, qu'il est resolu (comme on dict), de permettre en touttes ses terres et jurisdictions la diversité d'exercice de la religion.

Touchant le mariage de sa Majeste avec l'infante d'Espagne et reciproquement du prince d'Espagne avec madame de France; la Royne mere du Roy le presse fort, et faict de grands preparatifs pour c'est effect. Mais je voy et entends journelement avec admiration la volonté et affection des Francois, grands et petits, tant alterée et alienée de la nation Espagnolle, que je ne puis croire facilement, que ces nopces se facent bientost.

Voyla que c'est passe de plus notable depuis mes dernieres, jadioustant, que le XXIIme d'Aoust de l'an passé on eriga une statue equestre du feu Roy Henri IV. au milieu du pont neuff, sur un piedestal fort esleué. L'ouvrage est de bronze et de la main du plus excellent sculpteur de nostre siecle, *Johannis de Bologne Belgae*, *Academici Florentini.* Ce chef d'oeuvre peze vingt et huict mille livres et est neantmoins cruece, mais d'un admirable grandeur et haulteur, de sorte qu'on le puelt accomparer au cheval Troyen. Je vous envoye un copie imprimée, laquelle est fort bien representée, excepté la face du Roy, en quoy le maistre s'est de beaucoup oublié. Je vous envoye aussi quelques pourtraits de mon feu oncle, le general Foeck, lesquelles un mien extreme desir et affection de tesmoigner a tous, l'obligation, que je luy ay, m'ont faict inventer et figurer moymesmes, et exprimer sur un papier, sa face imprimée en mon ame et esprit; a la mienne volunté, que le graveur eust aussi bien suivy la modelle et desseing comme je le luy avois donne; je demeurerois plus content, et les spectateurs l'admireroient peult estre davantage, pour voire representé, par la seule imagination, apres tant d'annees et intervalles, chose si semblable, comme est le premier desseing et crayon, que jay faict. Cependant je vous prierais de prendre ce mien labeur en bonne part, et durant mon absence me faire sentir vostre bienveullence et faveur, si par aventure l'exigence le requiert. Sur ce me recommendant treshumblement a voz bonnes graces,

Monsieur; je prie l'Eternel de vous maintenir en les sienes.

De Paris, ce 19. de May, 1615.

Vostre tres humble serviteur,

J. DE WITT.

Opschr.: A Monsieur Gilles de Ledenberch, secretaire de Messeigneurs, Messeigneurs des Etats d'Utrecht, a Utrecht.

III.

Myn Heere.

Nae myn wedercompste alhier inden Haghe, is myn vande heeren vande rekencamer des graeffschaps van Hollandt het advoy ofte placet vande heren staten van Hollant, belangende het provisionele tractaet, roerende enighe landen ofte gronden, die de abdye van Oestbroeck hadde leggen inden lande van Altena, toegesonden, doch met adderen als oock veranderen van enyghe woorden, dan, nae myns oerdeel, meyne van cleyne importantien te wesen, die by hun Ed. Mo. in concept by Uwer Ed. myn mede gegeven, verandert syn, gelyck Uwer E. naeder uit hetselve, dat hier beneffens die instrumenten van advoy gaen, sult cunnen verstaen. Ick sal eerstdaghe het een instrument, nae dattet by de Ed. Mo. heeren staten van Utrecht geadvoyeert ende in gelycke forme gedepescheert sal wesen, te rugge verwachten, omme by myn aen de heeren vande rekencamer oock gelevert te worden. Ick bedancke Uwer E. vande advertentie vanden derden deses, aen myn gedaen, van hetghene myn heer van Zuylen tot Amstelredam wedervaren is, belangende het saiseren van Dirck Canter, 't welck ick enighe goede heeren ende vrienden gecommuniceert hebben, die daerinne een goet behagen gehadt hebben. Ick hebbe geprocureert, dattet van goeder handt by maniere van een advys aen sommighe heeren vande gedeputeerde staten van Vrieslandt geadviseert sal worden; het mach helpen, soe veel als can. Dese bygaende missive vanden heer ambassadeur, den heer van Langerack, aen Uwer E. addresserende, is myn ter handt gestelt, die ick hier beneffens seynde. Hier is van syn Ed. oock een packet aengecomen, maer alsoe het opschrift aen den heer Oldenbarneveldt houdt, is syn Ed. toegesonden, oversulcx niet geopent; dan ick vermoede, dat het gelyk advertentie wesen sal. Ende voor dese tyt ander niet hebbende, sal ick, Myn heere, dese sluyten, ende Godt bidden, *etc.*

Vuyt 's Gravenh., den 8. Juny, 1615.

Uwer E. geaffectioneerde,

JUSTUS VAN RYSENBURCH.

Opschr.: Aen myn heer *etc.* Ledenberch, secret. vande Ed. Mo. heren staten 's lants van Utrecht *etc.* tot Utrecht oft Amersfoort.

R[a]. IX Juny 1615.

Met een dose.

IV.

Myn Heere.

Eenige daegen geleden heeft Syne Excell. my by sich geroepen, ende aengedient, dat die heere secretaris Huygens van mening was zeeckere requeste te presenteren aende Mog. heeren staten van Utrecht, voor zynen soon Constantin, omme van hare Ed. Mog. te impetreren een vande vacerende commandeurschappen aldaer: hebbende oock tot dien eynde vande zelve Syne Excell. versocht ende verworven brieven van recommandatie, die Syne Excell. vertrouden dat wat goets voorde zelven Huygens opereren souden. Evenwell ende tot meerder bevorderinge deser saecke, hadde dezelve Syne Excell., goedt gevonden van my te begeeren, dat indien ick by yemandt vande heeren aldaer yet vermochte (gelyck hy seyde te meynen, jae), dat ick deselve

saecke aen die selve heren mede wilde recommanderen, alsoe nyet alleen den voorsz. Huygens, maer oock hem, te weten Syne Excell. vrientschap, daer aen geschieden soude. Ick antwoorde well te weten, dat Syne Excell. crediet, auchoriteyt ende billick respect byde heeren van Utrecht alle soe groot was, dat t'gering faveur, dat ick by yemandt vande heeren aldaer mogte hebben, hier toe onnodich was: nyettemin alsoe

ick Syne Excell. ootmoedich dienaer ende de voorsz. Huygens my een goede heer ende vrient was, wilde ick Syne Excell. gaerne gehoorsamen ende denselven Huygens in dese vrientschap bewisen. Ick merckte seer, wel dat dit Syne Excell. ernst ende aengenaem was, hebbe derhalven nyet connen noch willen naelaten, U E. hyer van te adverteren, ende te bidden dat U E. gelieve dese saecke in behoorlicke achtinge te nemen. Ick will U E oeck nyet verbergen, dat Syne Excell. den voorn. Huygens d'eene tydt gevraecht heeft, off haere Ed. M. dit oock doen souden, d'andere, off het all gedaen was, meynende dat de requeste all gepresenteert ende ordre daer op gegeven was: daer can U E. wt affnemen, dat Syne Excell. dese saecke in achtinge heeft. Meer en will ick hyer by niet doen, anders dan dat, indien hare Ed. Mog. soedanige plaetsche willen voorsien met luyden, die bequaem zyn, om ter syner tydt goede diensten te doen, dat ick dese jongman kenne voor een vande apparenste, die ick weet. Hyermede will ick U E. *etc.*

In 's Gravenhaghe, desen 10. Juny, 1615.

Uwer E. dienstwillige,

J. WTENBOGAERT.

Opschr.: Erentfeste *etc.* heer, myn heer Gillis van Ledenberch, secr. vande Ed. M. heeren staten van Utrecht.

V.

Myn Heere.

Op Saterdach verleden hebben Syn Excell. ende de heeren van den raet van state in de vergaderinge vande Ho. Mo. heeren staten generael gecompareert, te kennen gevende, dat Syn Excell. acht ofte tien daghen aen den anderen continueerende van diverse oorden, als Duytslant, Colen ende Bruyssel, seeckere advertentie becomen heeft, dat den Keyser in syn eedt ende dienst neempt alle het Spaing. ende ertshertoch. crichsvolck, omme benevens het syne d'oorloghe te voeren inde landen van Cleve, Gulick *etc.*, ende dat hy genoechsaem alles tot Colen soude gereet hebben, omme de vesting Gulick te belegeren, dat mede de treffelycker burgers van Wesel, alhier in de goede steden van Hollant soeken huysen te huyren, omme de haren, (als wesende buten hoope van het voltrecken tot het Xantensche tractaet ende mede d'oorloge vresende) binnen Wesel te verlaten. Is oversulcx met advis ende ten overstaen van Syn Excell. ende den raet van state geresolveert, dat Syn Excell. datelyck sal patenten seynden ende doen marcheren de garnisoenen (te velde gedestineert), leggende in Zeelant, Vlaenderen ende daer omtrent, mitsgaders in Vrieslandt, stadt Groningen ende Ommelanden, ende die by provisie te logeren op de stromen vanden Ysel, Wael ende Maese: tot welcken eynde by hare Ho. Mo. oock gheschreven wordt aende provincien van Zeelant, Vrieslant ende stadt Groningen, ende Ommelanden, omme gheen difficulteyt te maecken derselver te laten volgen, Syn Excell. en soude niet gheerne door lansaeme te velde te gaen, des viands saecke avantage laten gewinnen, als hy het verleden jaer gewonnen heeft. Ick en sal niet versuymen, Syn Excell., alst tyt is, ten hoochsten ende met ernst te recommanderen de verseeckerheyt der stadt Utrecht, Oock is hier geresolveert, dat men de aenbestade werken, dienende tot fortificatien vande steden Emmerick ende Rees, sal verdubbelen, ende omme hetselve te voltrecken, reysen twee heeren uyt den raedt van state derwaerts, als de heeren Goch ende De Lange. Vuyt Savoyen offte vande belegeringe vande stadt Asti en is

hier niets sekers, dan wordt gevreest, by soo verre d'oorloge aldaer comt te eyndighen, dattet geheel crisvolck van daer op Duytslant ende tegens ons gebruyckt sal worden, omme voorts die beslote papistighe ligue in 't werck te stellen. Ick

sal niet naelaten, soe haest hier eyts seeckers van daer compt, terstont advertentie te doen. Hier syn ach (!) gecommitteerden vande staten vande stadt Groningen ende Ommelanden aengecomen, versoekende aen hun Ho. Mo. drie puncten, als niet te betalen ofte ten minsten moderatie in hun quote in de schuld van Engelant, dat de schansen leggende op hun territoir met generaliteyt garnisoen beset, ende by hun Ed. Mo. de generale middelen aldaer, verpacht ende oock geprofyteert mogen worden, ten derden, redres ofte moderatie op de licenten ende convoyen van enige waren, gaende over assche, als boter, kaas, coorn, ossen ende peerden; syn versocht alles by geschrifte over te leveren, 't welck aengenomen is te doen. De missive vanden heer ambassadeur, den heer van Langerac, daeraff ick in myne voryghe mentie gemaeckt hebbe, is ten lesten op geopend, daervan die copie met een copie vanden orateur Haga hier beneffens gaen. Hiermede sal ic myn seer dienstelyck gebieden inde goede gracie van alle onse heeren ende uwer F. ende den Almogende bidden,

Mynheere, derselven Uwer E. met syne lieve huysvrou ende kinderen te sparen in langdurich, voorspoedich ende gelucksalich leven.

Vuyt 's Gravenhaghe, den 12. Juny, 1615.

Uwer E. geheel geaffectionneerde,

JUSTUS VAN RYSENBURCH.

Opschr.: Aen myn heer Gillis de Ledenberch, secr. vande Ed. Mo. heeren staten 's lants van Utrecht.

VI.

Myn Heer.

Uwer E. missive vanden 15. deser tot Amersfoort geschreven, met het geteyckent ende gesegelt contract, raeckende de abdye van Oostbroeck, is myn wel behandicht, ende hebbe hetselve an de heren vande rekencamer der graefelyckheyt van Hollant overgelevert, die daer aen contentement nemen. Voorts, myn heere, het soude myn wille wel geweest syn, met brengresse deses, myn huysvrouw, thuis te comen, dan alsoe den aenstaende weecke op toecomend Maendach, wesen sal de tour vande provintie van Utrecht te presideren, oock mede, dat de heeren staten van Hollant op den selven tyt, als den 6. July *stilo novo* een landtdach uytgeschreven hebben, hebbe myn compste noch voor tien off twaelff daghen uytgestelt, uyt oorsaecke dat ick van meyninge ben, met den heer Oldenbarnevelt te spreken op de redemtie *vanden Beer*, die de stadt Utrecht jaerlycx in gebruyck is alhier te seynden, soe haest syn E. aengecomen sal wesen, die op mergen verwacht wordt, ende by soe verre syn E. het geraden vindt, dieselve redemptie aen de heeren staten van Hollant by dese gelegenheyt te versoecken, sal daeraff terstont myn medebroeder, den here burgermeester de Goyer verwittighen, opdat enighe heeren gedeputeerden tot denselven fine (by soe verre het de heeren vande magistraet aldaer goetvinden) wel geinsinueert ende met behoorlycke brieven van recommandatie ende credentie versien, hier gesonden mogen worden ende hetselve te versoeken, opdat die spotelycheyt, die van jaer tot jaer vermeerdert, eens mach in vergeten gestelt worden.

Uyt Savoyen en is hier niet anders, dat voor seker gehouden wordt, dan Uwer E. uyt de copye vande missive by den heer ambassadeur, den here van Langerack, uyt Parys op den 20. Juny geschreven, sult kunnen verstaen, die hier beneffens gaet met

de copie vanden brief, die de bewinthebbers van Oostindye aen den heer ambassadeur Caron gesonden heb-

ben, daeraff ick voor dese als over enige daghen mentie van gemaeckt hebbe, daerinne de geheele saecke verhaelt wordt, het ghene met d'Engelschen, hier ter tyt wesende, getracteert is.

Hier mede, myn heer, gebiede ick my *etc.*

's Gravenhaghe, den 21. Juny, 1615.

Uwer E. geheel geaffectioneerde,

JUSTUS VAN RYSENBURCH.

De heer van Sulesteyn en is hier noch niet aengecomen.

Opschr.: Aen myn heer *etc.* Ledenberch, secretaris vande staten van Utrecht *etc.*, tot Utrecht.

VII.

Myn Here.

De here van Oldenbarnevelt heeft op gisteren een gedeelte van een missive by den ambassadeur Caron aen syn E. geschreven, in de vergaderinge gecommuniceert, inhoudende, dat de gevangen grave van Sommerset continuelyck correspondentie gehouden heeft met den ambassedeur van Spanien, residerende in Engelant, hem ontdeckende alle 't gene by syn Majesteyt ende syns Majesteyts raedt besloten was, als mede gedaen heeft in syn leven de overleden grave van Noorthampton, denwelcken oock een pape geworden was, dat den ambassadeur van Spaingnen, residerende in Engelant, eerstdaechs met mitsnuegen van daer vertrecken sal, dat syn Majesteyt aen een van syn secretarissen bevolen heeft, den chevalier Digby residerende voor syn Majesteyt van Groot Britannie in Spainnien te beschryven, in Engelant te comen, ende oock niet van meyninge is, weder een ander aldaer te synden. Men meynt, datter noch meerder vuylicheyt ontdeckt sal worden, ende sulcx tot onse kennisse gecomen synde, sullen niet nalaten Uwer E. t'adverteren. Hetgeen hier voor dese tyt is vuyt Vranckryck, sal Uwer E. uyt desen bygaende copie vanden heer van Langerack cunnen verstaen. Ende op dit mael anders niet hebbende, sullen Godt bidden,

Myn heer, Uwer E. *etc.* Vuyt Graven (!) den 14. Decembris, anno 1615.

Uwer E. geaffectioneerde,

JOHAN VAN RENESSE. JUSTUS VAN RYSENBURCH.

Opschr.: Aen myn heer *etc.* Ledenberch, secretaris vande E.M. heeren staten van Utrecht.

R[a]. XV. Decemb.

VIII.

Myn Heere.

Vuyt onse advertentie vanden 18. deses heeft Uwer Ed. verstaen, dat de opgehoude deputatie op Leeuwaerden, by haer Ho. Mo. (doch met pluraliteit van stemmen) weder goet gevonden is, voortganc te hebben, gelyck hetselve de heeren Bieseman ende Moersbergen aengeschreven is. De oorsaecken sullen Uwer E. int breet cunnen afmeten vuyt de stucken, hierby gaende, als vuyt de copien vande missiven, by syn Gen. graef Willem, stadthouder *etc.*, de gedeputeerde staten, den hove provinciael van Vrieslant, aen haer Ho. Mo. geschreven, die tsamen wel duidelyck hun voornemen

ende dessyn int veranderen vanden tegenwoordighe magistraet te kennen geven, al hoewel de missive van syn Gen. alleenlyck met syn Gen. cachet gecacheteert ende niet geteyckent en was, over 't welck wel eenighe bedenckinghe genomen is, als Uwer E. uyt de rescriptie naeder sult cunnen verstaen; de copie vande tegenwoordighe magistraet vanden 9. deses, oock aen haer Ho. Mo. geschreven, alwaer seer

ernstelick versocht wordt, het seynden vande gedeputeerde derwaerts, in conformite vande voorige resolutie, ten overstaen vanden raet van state by haer Ho. Mo. genomen, gaet hier mede beneffens, mette rescriptie aen een yeder, die tsamen byden heer Oldenbarnevelt, naer dat syn Ed. daertoe versocht was, innegestelt syn, ende in de volle vergaderinge gelesen ende oock met pluraliteit van stemmen goetgevonden is aff te seynden, als oock gedaen is, die wy geraedtsaem gevonden hebben tsamen over te seynden, overmits de geheele saecke met goede redenen ende resonnantien(!), daerinne verhaelt wordt, oock dattet by voorvallende occurrentien in onse provintien te passe soude connen comen. Evenwel wordt hier van verstandighen gevreest, dat voor 't ontfanghen van dese brieven, ende het aencomen vande gedeputeerden aldaer het voorgenomen dessyn tegens de tegenwoordighe magistraet int werck gestelt sal wesen, vuyt oorsaecke, dat de heeren Donia ende Oosterzee, die tot dese saecke van syn Genade, de gedeputeerde staten, den hove provinciael van Vrieslant alhier gecommitteert waren, inder nacht met haesticheyt, soe haest syl. de genomen resolutie verstaen hadden, nae Vrieslant vertrocken syn, sonder aen yemant verloff te nemen. Hier gaen noch beneffens twe missiven vande gecommitteerden tot Brunswyck, den enen vanden derden, den anderen vanden vyffden, met de rescriptie aen de voorscr. gecommitteerden, daer toe wy ons gedragen. Vuyt Engelant heeft den heer van Oldenbarnevelt, vanden elften deses, vanden ambassadeur Caron advys becomen, dat den gevangenen grave van Sommerset in den toorn geexamineert is, ende dat tegens hem byde pairs van 't ryck, opten negensten January toecomende gesententieert sal worden. Hetgene uyt Vranckryck hier tegenwoordich is, sal Uwer E. uyt dese bygaende copie vanden heer van Langerac missive connen verstaen, ende voor ditmael anders niet hebbende, sullen wy *etc.*

Vuyt 's Gravenh., den 21. Dec., 1615.

Uwer E. geaffectioneerde,

JOHAN VAN RENESSE. JUSTUS VAN RYSENBURCH.

Opschr.: Myn heer *etc.* Ledenberch, secret. vande E.M. heren staten 's lants dan Utrecht, tot Utrecht, R[a]. XXII. Dec. 1615.

IX.

Myn Heere.

Den heer Caron heeft anden here Oldenbarnevelt geadviseert, dat Syn Maj[t] van Grootbrittanien door den heeren Fenton ende Winwood bewegen is, te consenteren inde redemptie vande oude schulden, met overleveringe der cautionaire steden ende forten, dat oock de twee voorsz. heeren door last van Syne Maj[t] een eyssch van dartich hondert duysent gulden gedaen hebben, te betalen byn. jaers, te weten het derden deel gereet, nadat de plaetsen overgelevert sullen wesen, ende de andere twe deelen van halft jaer tot halft jaer daernae volgende. Haer Ho. Mo. hebben op dit advis gecommitteert ende geauctoriseert Syn Excell. ende uyt yder provincie een, omme dese saecke ten meesten profyte vanden lande te mogen handelen, daertoe ic van wegen onse provincie gebruyckt worde. Ende hebben, nae dat wy tot drie reysen met Syn Excell. vergadert ende geadviseert hebben, den heer Caron geautoriseert te mogen handelen opde voorschreven terminen ende conditien, op 16, 17, 18, 19, ten vuyttersten op twyntich hondert duysent gulden, offte op 14, 15, 16, 17, ten vuytersten

op achtthien hondert duysent gulden gereet, ende daer en boven hondert duysent gulden voor een vereeringe, die daertoe gebruyckt worden, ende goede officien sullen doen, met presentatie van souffisante borgen te stellen bynnen Londen, te betaelen nae vier, vyff of ses weken als de plaetsen in handen van haer Ho. Mo. gelevert sullen wesen. Men

sal op middelen nader consulteren, als men vanden heer Caron antwoordt becomen sal hebben, doch nae ic hoore, sal het meestendeel moeten comen uyt de provincien. Ick sal blyde wesen, als het voltrocken ende de steden in bewaringe van haer Ho. Mo. gestelt sullen wesen. Syn Excellentie vreest, dattet omgestoten sal worden, anderen verhopen neen, vuyt oersake Syn Maj^{t} grootelyck gelt van doen heeft, ende meer andere consideratien, die ick reservere Uwer E. mondelyck te rapporteren. Ick sal dese hiermede eyndighen, ende bliven, myn heere,

Den lesten Decembris anno 1615, uyt 's Gravenh. *tibi soli.*

Uwer E. geaffectioneerde,

JUSTUS VAN RYSENBURCH.

Opschr.: Aen myn heer, myn heer Ledenberch, secret. vande Ed. Mo. heeren staten van Utrecht.

X.

Myn Heere.

By myne leste hebbe ick Uwer E., nevens copien vande brieven vanden heere ambassadeur Langerack gesonden, de poincten by den heere prince van Conde aen de heeren Co. commissarissen overgelevert, ende soo den heere gewesen ambassadeur Aerssen nevens deselve poincten toegesonden syn d'antwoorde vande voorsz. heeren Co. commissarissen opte selve poincten, hebbe ick Uwe E. de copie van deselve antwoorden hier nevens wel willen senden, daer uyt Uwer E. sal connen sien, hoe nae deselve partien als doen waeren; vande saecke hebbe ick voorder nyet vernomen. Wat de commandeur Pithan vande saeken van Aaken, ende de lichtinge vande ertshertoghe is schryvende, sal Uwer E. uyte gevoechde copye van synen brief gelieven te vernemen. Men begint deur de compste vanden heere advocaet van Hollant ende d'aenwesen van de heeren Feyt ende Magnus weder vergaderinge te houden.

Myn gebiedende zeer dienstelyck in Uwer E. ende der t'samentlyke heeren goede gratie, bidde Godt almachtich, myn heere *etc.*

Uyt den Haghe, den 28 Meert 1616, *stilo novo.*

Uwer E. ootm. ende getr. dienaer,

D. TRESEL. 1616.

Opschr.: Aen myn heer *etc.* Ledenberch, secretaris vande E.M. heeren staten van Utrecht.

XI.

Op het heftich aenhouden vanden heer ambassadeur Carleton, om te hebben schriftelyck aentwoordt op syn gedane propositie, die UE. door Tresel is toegesonden, is nae lange disputen onder de gecommitteerden vande provincien dese bygaende antwoordt gearresteert ende syn E. ter handen gestelt, daeraff Uwer E. geen copien sal ghelieven uyt te geven, alsoe geresolveert is secreet te houden ende voor yder provincie maer een copie te laten volgen. Het afcoopen vande schulden ende het restitueren vande cautionaire steden, is by den raet van syn Maj^{t} in Engelant seer gedifficulteert, doch men verhoopt noch tot een goet eynde te geraecken, dan costelycker dan men wel gemeynt hadde, ende Syn Maj^{t} bewilligt heeft, daertoe de

vorige gecommitteerden, op nyeuws beneffens Syn Excell. gecommitteert ende geauthoriseert syn, die eerstdaghe daerop besoigneren sullen. Ick sal van harten verblyt syn, als het met syn volle leden ten effecte gebrocht sal wesen.

Prins Henrick heeft hun Ho. Mo. doen aendienen, dat hy met goetvynden van syn vrou moeder ende here broeders hun ten huwelyck soude begeven met de outste dochter vanden lantgrave van Hessen, by soe verre hun Ho. Mo. het zelfde geliefde te consenteren, hetwelck eenpariglyk goetgevonden is ende uyt yder provincie een gecommitteert, om zyn Excell. mit zyn vrou moeder op dit aengegaengen huuwelyck te congratuleeren ende geluck toe te wenschen, dan op de vereerynghe en is noch nyet finalyck geresolveert, maer is by de heren van Hollant voorgeslagen, dat men tot vervallinge vande bruelofscosten ende het overbrenghen vande bruyt, by dese vergaderinghe soude vereeren met de somme van hondert duysent gulden, ende dat yder provincie wat permanent soude geven, sulcx als yder goet vynden souden, verclaerden noch dat syluyden by hare principalen verhoopten te weghe te brenghen, dat de heren staten van Hollant een vereeringhe sullen doen van 12,000 guld jaerlycx voor zyn Excell. syn toecomende princesse ende hun descendenten, maer dat het niet by gebrecke van descendenten op hun vrinden erven soude, maer wederkeeren aen het lant van Hollant, hetwelck alle de andere gecommitteerde vande provincien aengenomen hebben, hun principalen te adverteren, omme consent te becomen, gelyck wy door dese mede syn doende, dan ons dunckt, onder correctie, als onse heeren by provisie consenteren hun quote in de 100,000 gulden, dat het andere nog wel wat uytgestelt can worden. Doch wy sullen hun Ed. Mo. geliefte verwachten.

Den here van Braeckel heeft hier voor synen outsten soon doen vorderen aen den here tresorier de Bye, syn rekening, ende heeft oock versocht by requeste aen hare Ho. Mo. surrogatie vande overleden commissarissen, die geweest es den ontfanger Doublet ende den commis vander Does, ende is by hun Ho. Mo. gesurrogeert den raetsheer Cromvliet; den here van Matenesse heeft my geseyt, dat den here van Brakel selver dese somer alhier inden Haghe sal comen resideren, omme syn rekeninghe ten vuyteynde te vervolgen, 't welck ick goet gevonden hebbe UE. te adverteren.

Hetgeene hier uyt Vranckryck aengecomen is, sal Uwer E. uyt dese bygaende copie vanden 14. by den here van Langerack, uyt Tours geschreven, cunnen verstaen. Dan hier syn noch coopmansbrieven uyt Rochelle vanden 19. deses gecomen, die seggen, dat de vrede gesloten soude wesen. Soe het waer is, sal haest geadverteert worden. Op dit mael gheen ander advertentie hebbende *etc.*

Vuyt 's Gravenhage, den 21. April, 1616.

Uwer E. geaffectioneerde,

JOHAN VAN RENESSE.

JUSTUS VAN RYSENBURCH.

Myn heere. Den antwoordt opte propositie vanden ambassadeur Carleton, daeraff in't beginsel van myn missive gesproken werdt, en gaet voor dit mael hier niet beneffens, uyt oorsake die niet gereet conde worden, dan salse hier nae overseynden, die oock wel dient bewaert, alsoe se met een goede penne innegestelt is, maer wat smaecke die hebben sal in Engelant, sal den tyt medebrengen.

Opschr.: Aen myn heer *etc.* Ledenberch, secretaris vande E.M. heren staten v. Utrecht, *etc.*

R[a]. 23. Apr. 1616.

XII.

Die Staten Generael der vereenichde Nederlanden.

Edele Gestrenge *etc.* Wy seynden u neffens deze copie van die stucken, dienende opte clachten, aen ons gecommen, van 't gene vande schepen van onze groote visscherie in zee,

van wegen zyne Majesteyt ende den hartoch van Lennocx is ofgenomen, ende gevordert wesende een ongehoorde ende onlyebaere nyewicheyt, strydende jegens de voorgaende tractaten, ende als sulcx syne Maj. ofte des hertogen van Lennocx meeninge waren geweest, en souden wy nyet cunnen geloven, dat uwe brieven daer toe souden zyn begeert geweest, ofte dat ghy tot sulcken ongehoorden prejudiciabelen ende onleyebare saecken, eenighe brieven van addresse soude hebben willen geven, ende sult daeromme syne Excell. met ernst deze zaecke verthonen ende by alle doenlycke middelen arbeyden, omme van hem te vercryghen een schriftelycke verclaringe by opene acte, ofte een missive aen ons, inhoudende, dat deze ofgenomen ende ofgeeyschte penningen ofte harinck, jegens ofte boven zynen last offghenomen ofte ofgeeyscht syn, ende dat voor het toecomende sulcx nyet meer gedaen ofte daer jegens goede ordre gestelt sal worden, ende sult ons by alle mogelycke diligentie adverteren, van 't gene ghy sult hebben gevordert, alsoe ons deze saecken ten allerhoochsten ter harte gaet, ende daervan by alle middelen redres begeeren te vorderen; hiervan is oock alreets aen onze scheepen van oorloge geschreven, by de voorsz. visscherie synde, dat zy nyet toe en sullen laten, dat de harinck- ofte vischvangers yet betaelen, voor thol ofte excys, nochte oock heure naemen vande schepenen laten aenteyckenen, waermede wy u in Godes bewaringhe bevelen.

Uyt den Hage, den 27. Augustii, 1616.

Opschr.: Aen den heere Caron.

(Naar gelijkt. kopij).

XIII.

Myn Heere.

Omme nyet achter te laeten soe veel in my is, Uwer E. te advyseeren, van 't geene tot myne kennisse kompt, hebbe ick goet gevonden Uwer E. te senden copie vanden brief, die opte advysen uyter zee aen den heere ambassadeur Caron gescreven is, ingestelt by den heere advocaet van Hollandt, in die quartieren, myns erachtens, noch synde, daer uyt Uwer E. sal connen sien d'ongehoorde nyeuwicheden, by de Engelschen tegen deser landen visscherye aengevangen. Verstae dat d'aenvangers vande voor desen geschrevene ende gepasseerde saecken tot Sevenhuysen, omme nyet te contravenieeren het geboth vande overicheyt vande deure nyet te openen, een gat bequaem in den muyr hebben gebroocken tot heuren inganck. Gisteren heeft my een goet vrient willen versekeren, van goeder handt verstaen te hebben, dat den cheurfurst van Saxen, siende de quade ende zeer vremde proceduyren des Keyzers, geresolveert hadde, hem tot de churfursten Paltz ende Brandenburg te vervuegen, waerby men meende syne Excell. oock ontboden mochte worden, om nyet alleen te beraetslagen, watter in de saecken van Gulick ende Cleef, ende derselver verseeckeringe tegen de Spaignaerden mochte wezen te doen, maer oock hoe men de quade pracktycken vanden Spaengaert, correspondeerende met den Keyzer, soe veel doenlyck, souden moegen stuyten, mitsgaders, hoe men Oostenryck, nae lange quade regieringe, eens van 't keyzersdom mochte priveeren, ende een ander huys daertoe promoveeren vande gereformeerde religie, die men langs hoe meer sochte t'opprimeeren. Soo deze tydingen waer syn, al en waert maer 't miscontentement, dat den hoochgemelten churfurst van Saxen tegen den Keyzer heeft, ende zyne vouginge tot de churfursten Paltz ende Brandenburg waere een grote saecke; den tyt sal 't

leeren. Myne sieckte aengaende, sy gisteren gelaeten, hebbe den voorleden nacht tamelyck wel gerust, maer in vier nachten te vooren nyet een oge toe gehadt. My dunckende, dat alle saecken haer nyet qualyck beginnen te disponeeren, daeraf den Heere gedanckt moet syn, die ick bidde, naer myne dienstige gebiedenisse *etc.*

Uyt den Haghe, den 29. Aug. 1616.

UE. ootm. ende getrouwen dienaer,

D. TRESEL. 1616.

Gisteren ende den verleden nacht zyn tot Schipluyden, heerlycheyt van Kunenburch, zestien huysen ende de kercke afgebrand.

'T geene den hartoch van Lennocx van onze schepen heeft gevordert, is van elck schip ses guldens, ofte die geen gelt en hadde, een tonne harinx en twaelf cabeljaauwen, met ordre nochtans nyemant te constringeeren, maer alleenlyck acte van haer hant te geven, van nyet betaelt te hebben, drygende daernae datse wel blyde soude wezen ten naesten het dubbelt te betaelen *etc.*

Opschr.: Aen myn heere *etc.* Ledenberch, raed ende secr. der E.M. heeren staten van Utrecht, tot Utr.

Met een mandeke, caerte ende pack.

XIV.

Edele, Erentfeste *etc.*

Ons voornemen was niet anders dan metten eersten tot Utrecht te comen, nademael de heeren staten ons belieft hebben te accommoderen met een huyssinge, voor welcke gunste wy d'selve oock meenden mondelingh te bedancken, ende UEd. in't particulier als genoechsaem auteur van dese, maer alsoe wy opt ernstich begeeren van onsen heer broeder nu eerst sullen moeten reysen na Breda, soo sal ons voornemen van tot Utrecht te comen, vuytgestelt moeten worden tot onse wedercompste. Ondertusschen bedancken wy UEd. gansch vriendelyck, vande affectie ende goet devoir in dese gedaen, verhoopende 't selve te erkennen, mits welcken ons seer vriendelyck recommanderende in UEd. goede gracie; bidden Godt almachtich, UEd. te houden in syn heylige protectie.

Geschreven te Buren, den 12. Sept. 1616.

UEd. goetwillige vriendinne,

MARIA VAN NASSAU, *Gravinne douagiere v. Hohenloe.*

Opschr.: A monsieur monsieur Ledenberch, conseiller et secretaire de messieurs les etats d'Utrecht.

R[a]. 14. Sept. 1616.

XV.

By deesen sy eenen yeder kennelick, dat in den jaere naeder geboorte onses lieffs Heeren ende Zalichmaeckers Jhesu Christi, duysent sess hondert ende sesthien, op den vierden dach der maendt Decembris, nae d'oude style, voor my Gerrit Knyff, oopenbaere notaris by den Ed. hove van Utrecht geadmitteert, ende voor den onder benoemde getuygen in cygener persoonen gecompareert ende erscheenen syn, die eerentfeste ende achtbare Gielis van Ledenberch, secretaris vande E. Mo. heeren staten 's landts van Utrecht, ende joffr. Sara van Rysenburch, syn huysfrouwe, ons notaris ende getuygen, well bekendt, gezondt ende machtich, gaende staende, haerlieder reedenen, verstandt ende memorie (door Godes genade) well ende volcommelick hebbende ende gebruyckende. Ende verclaerden door krachte vanden oopene, beseegelde brieff van octroye, haer comparanten by den E. hove van Utrecht verleent, ende ons notaris ende getuygen hierneffens verthoont in date opten vierden

Augusti *hora post meridiem sexta*, des jaars duysent sess hondert ende neegen, dat sy comparanten, alse de voornoemde Gielis van Ledenberch met syne selffs handt, aen handen ende ten behoeve vande voorsz. joffr. Sara van Rysenburch, syne gelieffde huysfrouwe, ende sy joffr. Sara van Rysenburch (soo lange om steedicheyts wille deeser saecke hy haren man wt syn vooch-

dye gelaaten wordende, daertoe gebruyckende die handt ende adsistentie myns notaris, als horen gecoren voochts) aen handen ende ten behoeve van hem Gielis van Ledenberch haeren gelieffden man, alzoo d'een d'andere reciprocquelick, ten weedersyden over ende weederover, wt rechter matrimoniale gonste ende affectie gegeeven ende gemaeckt hebben, gaaven ende maeckten elcx d'anderen by deesen allen, soe syne als haere beyder ende yeder bysonders goederen, onroerende, roerende, 't sy soe well heerlicke als allodiael, ende eygene, huysingen, hoff landen, sanden, renthen, actien, crediten, geldt, goudt, silver, gemundt, ongemundt, juweelen, clenoedikens, cleederen ende generalick alle andere goederen, hoedanich ende van wat natuyre ende conditie die syn, hier binnen Utrecht, lande ende gestichte van dien, ende daer buyten elders, allomme waer ende tot wat plaetschen die geleegen ende wtstaende syn ofte sullen moegen weesen, d'welcke sy comparanten nue ter tyt hebben, naemaels noch vercrygen, ofte hen in eeniger wys ancommen moegen, ende die eerst overlydende van haer beyden mitter doot ruymen ende achter hem ofte haer laeten sall, gheen van alle goederen wtgesondert nochte wtgescheyden, omme alle d'selve by de lancxstleevende van hem comparanten te hebben, behouden, besitten, genieten ende gebruycken in rechter lyfftochte ende tot lyfftochten rechte syne ofte haere lanxtleevendens leeven lanck geduyrende. Geloovende sy comparanten deese lyfftochte, d'eene tot d'anders vermaeninge vorders allomme te doen ende bekennen, houdende deesen nyettemin by leeven ofte sterven, als off die alderwegens gedaen ende bekendt waare, mitsgaders onweederroepelick ende sonder veranderinge hiervan te moegen doen, ten ware met beyder gesamender handts believen ende verwilliginge. Voorts verclaerden die comparanten haere will ende eernstige meyninge te syn; ende hebben oversulcx wel uitdrukkelick ten beyden syden haeren kynderen ende erffgenamen respectivelick geinterdiceert ende verbooden, als sy hun interdiceren ende verbieden mits desen, den lancxtlevende in't alreminste in rechten ofte daer buyten te porren ofte te vorderen, tottet maecken ende overleveren van staet ende inventaris der goederen, nochte veel min tottet doen van boedeleedt, oock niet om stellen eenige borch ofte seeckerheyt voor de goederen, nemaer willende ende belastende den selven hunnen kynderen ende erffgenaemen, dat zy hun tevreden sullen hebben te houen met alsodaenighe verclaringhe ofte staet van goederen, als die lancxtleevende alleen simpelyck onder syne off haere handt sall believen te maecken ende leeveren, ende vorders noch anders nyett. 'T welcke voorschreven staet, die comparanten begeerden alzoo by hunnen kynderen ende erffgenaamen achtervolcht ende naegecommen te worden, sonder eenighe contradictie. Op ende van't welcke (wettelick stipuleerende) die comparanten versochten, een off meer instrumenten in forma, die ick gegonst hebbe. Aldus gedaen t'Utrecht, ten huyse vande comparanten, staende aen de Nieuwe Gracht over S^{t}. Jans kerckhoff, ter presentie van Joris Anthonisz., boode, ende Jan Jansz., camerdienaer, beyde vande Ed. Mo. heeren staten voorschreven, geloffweerdige getuygen, hiertoe versocht, die de minute deeses mette comparanten ende my notario in mynen prothocoll onderteyckent hebben, ten jaere, dage ende plaetsche voorsz., des naenoens ten twee ure.

Ende want ick Gerrit Knyff, oopenbaare notaris voorgenoemt, metten boovenbenoemde getuygen hierby aen ende over geweest ben, daer allen ende een yeder des voorschreven staet, alsoo geschieden, gelyck ick

gehoort, gesien ende op alles well geleth hebbe, soo heb ick daervan dit jegenwoordich instrument met eygene handt geschreeven, gemaeckt, met myn signature onderteyckent, ende in deser publicque forme wtgegeven, sonderlinge daertoe versocht synde.

G. KNYFF, *Nots.* 1616.

In dorso stont door Ledenberch eigenhandig geschreven:

Lyfftocht tusschen myn ende myne huisfr.

XVI.

Myn Heere.

Op Donderdach verleden hebben Syn Exellentie ende den raedt van State in haer Ho. Mo. vergaderinge gerapporteert, dat de Gecommitteerde vande Heeren Staten van Zelant, te weten de heeren Magnus ende Joachimi, die by haer principalen geautoriseert syn op het stuck vande quote, syn gehoort, ende dat Syn Excellentie ende haer Ed. meynen, dat deselve inde plaetse vande gepretendeerde van acht ende een quart int hondert, te mogen volstaen, haer Ed. niet alleen te brengen souden syn, tot acht ende een halve, maer selffs noch een vonckxgen van haer gegeven te hebben wat hooger te commen, doch alleenelyck voorde jaeren 1614, 15, 16 ende 17, sonder inde jaeren voor offte naer verschenen offte te verschynen, haer daer mede eenichsints te prejudiceren offte te verbinden, maer blyvende by haer E. voorgaende gesustineerde datmen de consenten behoort te vinden by eenparige gemeene middelen. Dat oversulcx syn Excellentie ende d'heeren vanden Raedt souden verstaen, soo die van Zelant te brengen syn op negen, ende dat sy de payementen van Engelant verschenen ende noch te verschinen willen betalen volgens d'vuytsprake tegens elff int hondert, datmen hun voor dese tyt daer mede mochte bevredigen, waer op by haer Ho. Mo. geresolveert is, dat d'heeren vanden raedt, die van Zelant soo verre ende soo hooge souden sien te brengen als eenichssins mogelyck is, ende dat gedaen, met syn Excellentie sulcken vuytsprake vande quote van Zeelant doen als sy sullen bevinden te behooren, ende dat de gedeputeerden vande respective provintien sullen aennemen alle goede officien by hare principalen te doen, dat deselve, de voorschreven vuytsprake sullen advoyeren. Ic neme dese saecke daer toe gebrocht synde, sal noch de meeste swaricheyt vallen, by wy het cort gesuppleert sal worden. Ic hebbe van verre verstaen, dat by die van Hollant voorgeslagen sal worden, datmen in plaetse van hondert over de provintien omme te slaen, men als dan soude maer ommeslaen seven offte acht ende negentich, ende dat het cort vant hondert, jaerlycx inde propositie, by een consent, versocht soude worden, maer myns bedunckens (gelyck oock anderen gecommitteerden vande provintien verstaen), dat het cort behoort gevonden te worden, by de provintien, tot wyens de neeringe ende trafyque, die de provintie van Zeelant verloren heeft, aengecomen is. Men spreecke oock vanden staet van oerloge te veranderen, ende dresseren ende de veerthien compaignien vande cautionaire steden als oock de ongerepartieerde over de provintien te repartieren. Ic sal nae myn vermogen sorge dragen, dat de drie compaignien, te weten Brunfelt, Hamelton ende Pigot, die by onse provintie buyten den staet van oerloge tot noch toe betaelt syn, mede gerepartieert worden, doch sal hier van naeder advertentie doen als het voorgenomen sal wesen.

Wat belanck de betalinge vande payementen van Engelant, wordt byde meeste provintien (Hollant ende Zeelant vuytgenomen) verstaen, te behooren geschieden vuyt de convoyen ende licenten, emmers voor de eerste verschenen termin, die van Vrieslant sustineren het selve seer heefftich, gelyck uwer E. vuyt dese bygaende copie by de gecommitteerde van Vrieslant door last van haer principalen, aen haer Ho. Mo. over eenyghe daghen geschreven, sult cunnen vernemen. Het ghene by haer Ho. Mo. hier op geantwoordt is, gaet mede hier beneffens, daer vuyt uwer E. claerlyck sult cunnen sporen, waer op het by die van Hollant ende Zeelant aengeleyt is. Dan 't en is sedert myn aencompste inde vergaderinge noch niet voorgedragen geweest,

ic sal daer mede toe arbeyden, te weten dattet vuyt de convoyen ende licenten behoort betaelt te worden, soo veel myn moegelyck wesen sal, doch met gevoegelycheyt.

Het vuytstellen van te liquideren tot nae het aenstaende hoochtyt van kersmisse, verhoope dat sonder eenich offensien offte naedencken by den raedt van state aengenomen sal worden.

Het ghene den heer Ambassadeur Carleton door last van syn Mats. roerende de Gulichse ende Cleefse saeken op nyeus op Saterdach verleden in haer Ho. Mo. vergaderinge geproponeert heeft, sal uwer E. vuyt de copie mede hier beneffens gaende cunnen affmeten, waer op voor als noch niet anders geresolveert en is, dan copie te seynden aen den churfurst van Brandenburch, als oock aen den prince, residerende tot Cleve, het ghene hier nae voor antwoordt geresolveert sal worden, sal niet failgeren uwer E. te adverteren.

De brieven die de soon van Crouse vuyt Vrankryck over gebrocht heeft, en syn noch niet geopent, dan ic en twyfele niet off den brief aen onse heeren geschreven sal van een teneur wesen, salse evenwel nae desen over seynden, ende voor dit mael anders gheen advertentie hebbende, sal Godt bidden *etc.*

's Gravenhage, den 25. Dec. 1616.

Uwer E. geaffectioneerde,

JUSTUS VAN RYSENBURCH.

Opschr.: Aen myn heer Ledenberch, secretaris vande Ed. Mo. heeren staten van Utrecht.

XVII.

Myn Heer.

Wy hebben de missive vande gecommitteerden vande Ed. Mo. heeren staten vanden 4. deses, gisteren wesende in de vergaderinge, wel ontfangen, ende sullen niet laten ons praecise te reguleren naer haer Ed. Mo. bevelen, raekende de quote van Zeelant ende het aennemen van 't cort derselver. Wy hadden wel gemeynt, volgens onse voorgaende advertentie, dat de provintien van Gelderlandt, Overyssel, stadt Groeningen ende Ommelanden, haer eyntelycke op't stuck der voerschreven quote ende het gevolg vandyen souden hebben verclaert, maer hebben hetselve aen haer principalen alvorens willen refereren, om derselver goede geliefde daerop te verstaen; sulcx dat naer apparentie d'eyntelycke resolutie noch wat tyts sal moeten hebben.

Hetgeene by den heer van La Noue, geassisteert wesende met den heer Maurier, voor de tweede reyse in haer Ho. Mo. vergaderinge geproponeert is, ende wel een ander clanck heeft, als de voergaende, die Uwer E. voer desen toegesonden is, sal Uwer E. uyt de copie, hier by gaende, connen sien; deselve, met de voorgaende, syn beyde in handen van syn Excell. ende den raedt van state gestelt, omme met gemeyn advys een bequaem antwoert te formeren, maer hebben, alvorens hare E. advys te formeren, door drye uyt haren middel op gisteren provisionelyck, haer Ho. Mo. mondelinghe in consideratie doen stellen (in gevalle het vertreck vande Fransche troeppen by de leste propositie versocht, geconsenteert soude worden), oft nyet geraden ware ander crygsvolck in derselver plaetse te lichten, overmits d'advysen van diverse quartieren mede brengen, van groote lichtinge, die inde landen van Cuyck ende d'Ertshertogen gedaen wordt, daermede wel wat notables tot dese landen nadeel voergenomen soude mogen worden, gaven mede in bedenken, of niet dienstelyck ware, de welgemelde heeren ambassadeurs voor te stellen, ende oock den heer ambassadeur Langerac te belasten, haer Maj[ten] te verthoenen, of deselve nyet souden ordeelen, voor haren dienst beter te wesen, vermits de varieteyten vande affectien vande voorschreven Fransche regimenten, dat in Vranckryck gelyck getal van

crygsvolk wierd gelicht, als synde seer volckryck, ende dat onder 't beleidt van officieren, te verkiesen uyt deselve Fransche regimenten. Doch is de resolutie uytgestelt, tot dat het advys van syn Excellentie ende raden van state *in forma*, ende de tractaten met syn Majesteyts hoochloffelycker ende onsterfelycker memorie

gemaeckt, hierop naerder gesien ende geexamineert sullen wesen, welck advys ende resolutie Uwer E. daerna toegesonden sal worden.

Hierneffens gaet copie van eenen brief vanden heer ambassadeur Carron, vanden naestlesten January; doch heeft syn Edele aen den heer van Oldenbarnevelt geadviseert by brieven vanden eersten February, wezende twee dagen later, dat zyn Majesteits, mits het derwaertscomen vanden Franchosen extraordinaris ambassadeur, wat mochte veranderen van resolutie, in't wederseynden naer Vranckryck van zynen ambassadeur Edmoudts, opde saeken, ende met sulcken last, als in de voerscr. brief verhaelt is.

Den resident vande seigneurie van Venetien, hier residerende, heeft op Vridach verleden aen haer Ho. Mo. versocht passage ende een seehave tot *rende-vous*, door ende in haer Ho. Mo. landen, omme ter zee overgebracht te mogen worden tot Venetien, een regiment van 3000 mannen, die in de Paltz by den grave van Leuwesteyn opgelicht sullen worden, doch alles buyten costen van dese landen; dan en heeft hetzelve voor als noch niet connen verwerven, maer is het versoeck by geschrifte begeert; daer worden al eenige difficulteyten op't consenteren voorgestelt, doch wat er op volgen zal, zal den tyt mede brengen.

Voorts, myn heere, alsoo ick Rysenburch nu een geruyme tyd genoechsaem alhier continuelyck geweest ben, ende myn particuliere saecken geheel noodich, myn tegenwoordicheyt althans thuys vereysschen, sal ick myn verstouten in 't eynt van dese weke, thuys te comen, vastelyck verhopende, dattet met goede geliefte van onse heeren sal mogen geschieden, dan ick meyne (onder correctie van hare Ed. Mo.), dat by dese sorgelycke tyden een vande heeren weder herwaerts dient gesonden, soo omme de gerusticheyt vande kerkelycke geschillen, die hun hoe langer hoe meerder in dese geunieerde landen verheffen, daermede naer alle apparentie de generaliteyt nog gemoeyt sal worden, oock omme de aenstaende oorlogen, daer Vranckryck mede gedreygt wordt, als mede omme te helpen resolveren opte quote ende by wy het cort van twee in't hondert, daer die van Zeelant mede verlicht syn, gedragen sal worden, daer mede uyt volgen sal 't redres vanden staet van oorloge, ende oock om andere saecken van importantie, soe vande Cleefsche, Gulicksche ende dergelyken, die dagelycx voorcomen, niet t'min stelle 'tselve ter goeder geliefte ende discretie van haer E. Mo., in wyens goede gratie wy ons seer dienstelicke zyn recommanderende; ende sullen Godt bidden *etc.*

Uyt 's Gravenhage, den 9. Febr. 1617.

Uwer E. geaffectioneerde,

JOHAN VAN RENESSE.

JUSTUS VAN RYSENBURCH.

In 't scryven van dese wordt myn gecommuniceert sekere particuliere tydinge uyt Vranckryk, die ick Uwer E. by copie mede overseynde, dan sy gaen al wat scherp, sulcx dat ick twyfele offse al seker syn.

Opschr.: Aen myn heer Ledenberch, secretaris vande Ed. Mo. heeren staten van Utrecht.

XVIII.

Myn Heer.

Alhoewel zyn Excellentie met ernst geurgeert heeft, dat den hartoch van Savoyen met ruyterie, als meerder reputatie wezende soe hy seyde, in plaetze van pennyngen

behoorden geassisteert te worden, en heeft hetselve niet connen optineeren, als uwer E. uyt deze bygaende antwoordt zult sien, die den heer van Monthou in de volle vergadering ter handen gestelt, ende met behoorlycke complimenten ende excusen van t'retardement, door den heer van Oldenbarnevelt int breet aengeseyt is, deze antwoordt zoo schriftelick als mondelick

ontfangen hebbende, heeft op Saterdach verleden vier punten weder schriftelick versocht, als t'eerste, om te becomen, het eerste paye van t'secours by avance, daer maer veerthien daghen aen resteert, om daermede te doen marcheeren vier duyzent mannen, die in Duytslandt ten dienste van syn Alt. van Savoyen syn gelicht, 't welck alle de gecommitteerden uyt de provincien aengenomen hebben, aen hunne principalen te besurgen, uwer E. versueckende, mede ordre te willen doen geven, dat ons contingent in handen vanden ontfanger generael gesonden mach werden, ende ons daer aff advertentie te doen, het tweede van openinghe te doen van de alliance, is in advys gehouden, het derde van commissie te geven om vrybuyters in Zee te seynden, is versocht te willen nalaten, het leste van in Duytslandt, het geconsenteerde secours t'adverteeren ende van gelycken te recommandeeren, waren alreede depeches tot denselven fyne afgezonden; hoe de saecken vanden Hartoch van Savoyen in Piemont teghenwoordich staen, ende hetgene in Vranckryck op derselver genegotieert wordt, sal uwer E. connen verstaen, uit de copie vanden brief by den heer van Langerack, den vyfden July uyt Parys gescreven, ende al is dat denzelven brief niet en spreeckt vanden marquis d'Ancre, soe heeft nochtans den brenger derselver in haer Ho. Mo. vergaderinghe verclaert, dat hy op Saterdach verleden acht daghen gesien heeft, dat de marquis d'Ancre, *a la place de la Greve* in 't openbaer onthalst, ende daernae het lichaem tot pouder verbrant is, gelyck t'selve by particuliere advysen geconfirmeert wordt.

De kercklycke geschillen alhier stellen hun meer tot bitterheyt als tot accommodatie ofte vrede, sulckx dattet meer als tyt is, datter dient remedie by de hant genomen; watter op deze aenstaende vergaderinge van heeren staten van Hollant gehandeld zal worden, sal den tyt mede brengen. Den heer Biseman heeft particuliere advysen uyt Nymmegen becomen, dat aldaer oock eenyghe ongerustheyt ontstaen zoude wezen, over het beroepen van een vierde prediker, ende dat den Gouverneur ende den Cryschraedt hun daer mede zoeken te bemoyen, waerover als oock andersins, by haer Ho. Mo. goetgevonden is aen den Gouverneur te scriven, als deze bygaende copie luyt.

Den heer van Braekel is weder hier gearriveert ende heeft op nyeuws instantelyck geurgeert, om eens in zyn oude daghen een eynde van zyn reckeninge te hebben, ende claechden zeer over de heeren staten van Utrecht, dat ze als noch niet overgelevert en hebben het contre bericht; soe is nyettegenstaende, wy den last by de Gedeputeerde vande E. Mog. heeren staten van Utrecht, by missive ons aengescreven, haer Ho. Mo. verthoont hebben, evenwel eendrachtelyck van alle de provincien verclaert, dat den heer van Braekel, by de heeren staten van Utrecht te lange opgehouden wordt, ende ons versochte te willen bevoorderen, dat deese saecke eens ende opt spoedichste tot een eynde gebrocht mochte worden, oock dat men hooren zoude de gecommitteerde, gecommitteert wezende ter auditie ofte examinatie van de reckeninge, omme van haer te verstaen, hoe verre in deze zaecke gebesoigneert is, 't welck wy uwer E. wel hebben willen adverteeren, beneffens overseyndinghe der copie vande requeste.

Hier is en advis aen den heer van Oldenbarnevelt van Amstelredam gecomen, dat vier Engelsche schepen, die voorgenomen hadden nae Oostindien te reysen, gerancontreert hebben een Portugiesche cracke omtrent *cape de bonne esperance*, ende by henluyden aengetast wezende, is denzelven gestrandt, ende verovert, hoe dit den Spaengart verstaen zal, sal men hiernae hooren. Hiermede *etc.*

's Gravenhagen, 7 July 1617.
Uwer E. geaffectioneerde,
JOHAN VAN RENESSE.
JUSTUS VAN RYSENBURCH.
Opschr.: Aen myn heer Ledenberch, secretaris der E.M. heeren staten van Utrecht.
R[a]. 8. July 1617.

XIX.

Mein freundtwilligen Gruss zuvor, besonders lieber Herr vundt freundt.

Es hat der wolgeboren, mein freundlicher lieber sohn, Graf Jehan, gegen mir zum höchsten gerümbt den sondern favor, welchen der herr S.B. bis dahero jederzeit bewiesen, dannenhero dieselben auch zum herrn eine sonderliche zuneigung und affection tragen. Undt weil ich hoffe, wohlgeb. mein sohn sich gegen den herrn.... vnndt also verhalten werde, dass derselbig in der guten affection zu continuiren ursach haben möge; also hab ich nicht umbgehen mögen, meinen dannenhero zu ihm habenden sondern vertrauwen noch günstig zu ersuchen, er mir den gefallen erweisen und die gute beförderung erzeigen wolle, dass wohlgeb. mein sohn zu S.B. behoef uff die obligation, welche ich deroselben zugestelt, die summe von zwei tausent carolus gulden gutwillig vorgeschossen werden möchten. Bin ich ehrpütig dem herrn dieselbe uf masz vndt ziel, wie in der obligation, welche S.B. den Herrn uf den willfarigen fall zustellen werden, mit sonderem danck zu entrichten und wieder zu erstatten.

Hierahn erzeigt mir der Herr, zu sonderen danck, angenehm gefallen *etc.* Datum Siegen den 29 July 1617.

Des Herrn guter freindt,

JOHAN Graff ZU NASSAU.

Opschr.: Dem edelen vnnd ehrnvesten Aegidio v. Ledenburg, meinem gunstigen herrn und freunndt.

XX.

Myn Heere,

Op gisteren heeft syn Excellentie, geassisteert wesende met den raedt van state, een beclach in haer Ho. Mo. vergaderinge gedaen, over t'ghene by de gecommitteerden van de Ed. Mo. heeren staten van Hollant, gesonden geweest hebbende inden Briel, (op het doen presteren vanden Eedt ende nyeuwe hanttastinghe der compagnien aldaer garnisoen houdende vanden magistraet hou ende getrou te wesen), aldaer gebesoingneert ende uytgericht is, ende versocht, daerop te verstaen de goede meyninghe van haer Ho. Mo., met verhael van veel redenen ende proposten, die ick sal met hetghene tusschen de gecommitteerden van Hollant ende syn Excellentie als oock anderen gepasseert is, reserveren, tot myn compste aldaer; maer en heeft gheen resolutie, overmits de varieteyten vande gecommitteerden der provincien, connen becomen, niettegenstaende hy gheerne ghesien hadde, dat men die van Hollant versocht hadden, van 't selve te willen desisteren. Die van Hollant sustineerden in dese saecke de generaliteyt noch niemant ter weerelt responsabel te wesen, dan hebben evenwel sonder prejudicie, alleenlyck by een advertissement, doen lesen, hetghene van tyt tot tyt, gedurende dese kerkel. geschillen in hare Ed. Mo. vergaderinghe gepasseert is, als oock de resolutien, met hetghene daeraen dependeert, op dese eerste vergaderinge genomen, die sy, om grooten ende kleynen de opregte intentie te beeter te doen verstaen, hebben doen drucken, als ic seekerlyke wete, dat geschiet, ende noch dese weecke wtoomen sal.

De heere staten generael hebben noodich geacht, een residerende agent continuelyck te houden tot Lubeck ofte by voorvallende saecken in andere Hansesteden, tot

maintenement vanden bondt met de Hansesteden gemaeckt, daertoe met gemeyn advis gecommitteert is Foppius Aetsima, een persoon van goede geleertheyt ende ervarenheyt, op al sulcke instructie, als die copie luyde, die hier beneffens gaet.

Den here Episcopius, een professor tot Leyden, wordt wettelyck versocht, omme by leeninghe voor seeckeren tyt alhier in den Haghe te prediken. Men seyt, dat hy toecomende Sondach in de groote kerke sal beginnen. Hoe het de tegenpartie bevallen sal, sal men daerna horen.

Hetgene den here van Langerack uyt Parys, ende Auwerck uyt Venetien schryven, sal uwer E. connen verstaen uyt dese bygaende copien. Ende voor ditmael ander niet hebbende, sal ick tot een besluyt, myn heeren, Godt bidden *etc.*

Uyt 's Gravenhaghe, den lesten July, 1617.

Uwer E. geaffectioneerde,

JUSTUS VAN RYSENBURCH.

Opschr.: Aen myn heer *etc.* Ledenberch, secretaris vande E.M. heeren staten van Utrecht.

XXI.

Myn Here.

Uwer E. missive met die drie bygevoegde missiven vande heeren gecommitteerden, syn my aengenaem geweest. Ick hebbe curieuselicken gevraecht aen myne nefve den Drost van Veluwen, ofter een Dinsdach toecomende een quartiersdach in Gelderlandt soude wesen, die my geseyt heeft, als noch daervan niet vernomen te hebben; syn E. reyst een Dinsdach naer Aernhem, ende hebbe syn Ed., van 't geene tot myne kennisse was, geinstrueert, ende in hem bevonden een seer goede inclinatie, gelyck ick aen meer Edelluyden, myn verwanten synde, gespeurt hebbe. Ick recommandere uwer E. in die beste *forma*, die expeditie van myn nefve den Drost van Veluwen, als oock 't geene myn nefve ende my, belangende de stedicheydt is aengaende, opdat wy elck een brieff mogen becomen; ick verhoepe, dat den jongen capitain Ogle syn expeditie sal becomen, deurdien die geallegeerde swaricheyden, myns bedunckens, niet bastant en syn. Ick sal dese weecke noch over blyven, ten waere myne presentie tot Utrecht vereysten, daertoe ick my altoos gereet sal holden, soo wanneer UE. my de minste boode sendt. Ende anders niet hebbende, will UE. neffens myne vruntlicke eerbiedenisse, als oock aen onse heeren, Godt Almachtich in syne heylige protectie bevelen, ende uwer bedanken van de goede communicatie.

Ilens Geresteyn, desen 20. Octobris, olde styel, 1617.

Uwer E. vrundtwillige ende seer geaffectioneerde goede vrundt,

A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT.

Opschr.: Erentfeste *etc.*, myn heere Gillis van Ledenberch, secretaris der E.M. heeren staten van Utrecht.

XXII.

Myn Heere.

Myn neve, Egbert Balthesz., huyden naeden middach, my gecommuniceert hebbende, d'oorsaecke van syne haestig overcompste herwaerts, naer dat ick hem ten deele naer myne beste wetenschap hadde onderrecht, is strax voorts verreyst, op syn versouck ende myne belofte, dat ick hem morgen vrouch een brieff aen UEG. soude naerseynden. Omme daerinne my te quyten, ende met te beter fondament te advyseren, ginck op staende vout den pensionaris Grootius spreecken, die meer rechts

vant geley, syne Excellentie mette magistraet tot opt groot hooft gedaen, was t'huys gekeerd, uyt den welcken ick doch niet veele perticulariteyten

verstaen conde, mits hy stont op syn datelyck vertreck naer den Hage; alleen dat syne Excellentie van syn compst met een brieff an den magistraet alhier versocht hadde, omme vroetschap jegens van dage goet tyts voor de middach geleyt te hebben, soe geschiet is; tot welcke vergaderinge dan op het stadthuys syne Excellentie huyden morgen tusschen acht ende negen uyren gehaelt is met bailliuw, burgermeesters ende schepenen, mitsgaders daerby gevoucht eenig vande oudste uyt de vroetschap, daervan dat hy (naer corte propositie aengaende de kerckelyck geschillen, (*in margine:* syne meyninge soude strecken tot het houden van een sinode provinciael in Hollant, niet omme de kerckelycke questie aldaer t'eenemael te slechten, maer tot vruchtbaerder directie, omme deselve in den sinode nationael afgehandelt te worden) ende polytycque differenten, over 't aennemen van soldaten by particuliere steden ende crenckinge van de aucthoriteyten in stuck vande justitie, ende naer recommandatie tot waere eendrachticheyt, op alle 't welck syn Excellentie mede cortelyck geantwoort werde) weder tusschen negen ende thien uyren scheydende, een wandeling door de stadt gedaen ende met eenig chaloeppes buyten de stadt van langs de riviere van omtrent de oostpoort tot in de haven de ronde genomen heeft. Smiddachs is syne Excellentie in de herberg *vande Sleutel* op de marckt, daer hy 's avonts te vuren gelogeert was, vande magistraet wederomme feestelyck getracteert geworden, syn afscheyt genomen ende naer Dordrecht syne reyse vervurdert hebbende naer de middach ten twee uyren met groot contentement vande magistraet (die ick eenig, ende met d'heer pensionaris voersz. hebben huren seggen, dat soe inde vergadering vande vroetschap, als in particulier advisen niet dan alle minnelycke civiliteyt hen beyden syden gethoont ende gebruyct en is), es vande burgerye, die nu ten tweedemael in wapenen was, met drie dubbelde saluade op de marct voor de herberg, daernae noch met eerschoten opt groot hooft, noch op een bolwerck vande stadt ende noch buyten de stadt op den dyck beadieut geworden, gelycke bewellecommens ende festviering, verstae ick, dat syne Excellentie gisteren ende respectivelyck tot Delft ende Schiedam, sonder eenig gepleechde misnouginge mede ontfangen heeft; dan pryst syne Excellentie sonderling dese schutterie van Rotterdam, oock boven de vermaerde schutterie vanden Haag, soe in ordre by optrecken als in ouffening van wapenen. Soe ick met noch twee vande admiralyteyt syne Excell. oick ging begroeten, verstonden, dat hy tot Gorcom toe meynde te reysen, misschien dan syne passagie int wederkeeren soe voorts nemende door Schoonhoven ende der Goude. D'heer pensionaris de Groot nam aen in den Hage commende, met de heeren gedeputeerde van Utrecht van alles te communiceren, daer dat UEG. dan int seecker breeder onderrechting over dese saecke sall ontfangen. Dit cleyn ende gering advys seynde ick maer voor handen, omme myne belofte te voldoen, ende oock te thoonen, hoe bereytwillich ick sy om UEG. ende de provincie van Utrecht alles naer myn sober vermogen by te brengen 't gene meene tot een wenck derselver aengenaem ende dienstich te wesen. Non ego Solon aut Lycurgus sum, qui de tanti momenti rebus et processibus extraordinariis sanum queam proferre judicium; sed quis stoicus adeo, in quem aegritudo et vera animi tristitia non cadet conspicientem praesentes miserias, temporum conversiones, et metuentem aerumnas....., utique quasi in procinctu adversae..... deliberationes, et quisque jam facile ad propugnandum pro patria proficisceretur; utinam tantum publicus se hostis patefaceret, qui illum oppugnaret! Interea mortifera vulnera supremo regimini infliguntur, et laeditur formidabili..... potentia, non perduellium viribus, sed civium discordia atque distractione. Dei tamen

misericordia et benignitate pessima, spero, avertentur, quod ardentibus precibus oro atque obsecro; et illius salutarem quoque in afflictione mea domestica opitulationem avide expecto. Uxor enim decimam jam septimanam in lecto detenta, perpetuis ferme doloribus capitis et cum tertiana

adhuc febri conflictatur. Verum patienter ferendum, quod vitari non potest, et firmiter credendum, illum, qui stantes tueri potuit, etiam jacentes erigere tandem posse Christum ipsum..... qui utique et omnibus, ipsum invocantibus, semper salutaris est. Vale et benevolentia tua complectere,

Scriptum Roterodami, 29 Nov. 1617, *stilo novo.*

Tui observantissimum,

CASEMBROOTH.

Dese bode hadde 's avonts geen moet uyt te loopen, mits de gruete mist ende den donckeren nacht, waeromme dese brieff int apparent wat laeter ter hant comen sal, hoewel ick omme dien te spudigen myn uyterste best gedaen hebbe.

Opschr.: Aen myn heer Gillis de Ledenberch, secr. vande Ed. Mo. heeren staten 's lants van Utrecht.

XXIII.

MAURITS, *Prince van Oraengien*, *Grave van Nassau*, *Moeurs etc. Marquiz vander Vere*, *etc.*

Edele Erentfeste, *etc.*

Wy hebben aen de gecommitteerde vande Ho. Mo. heeren staten generael, te weeten uyt elcke provincie een, openinge gedaen van eene sake van zeer groote importantie, daeraen voor den staet vande vereenichde provincien ten alderhoochsten gelegen is, diewelcke ten uytersten secreet beleyt moet werden, omme niet te verliesen de geheele vrucht, die vande selve sake sekerlyck te verwachten staet; maer, alsoo omme die ten effecte te brengen, nootelyck by de samenlyke provincien, promptelyck opgebracht moet worden de somme van 260,000 gl., soo hebben wy noodich gevonden aen uwe E. datelyk af te veerdigen, den Edelen, Erentfesten Jonckheer Justum van Rysenburgh, heere tot Rysenburgh, omme uwe E. van onsentweghen daer toe te bewegen, dat deselve gelieve op deszelfs heere van Rysenburgh aengeven, omme de voorsz. sake te mogen uytvoeren, haere quote in de voorsz. somme van 260,000 gl promptelyck te consenteren ende datelyck op te brengen, ende senden in handen vanden ontfanger generael, sonder dat uwer E. gelieve voor sekeren tyt hem vorder vande gelegenheyt van dese sake te inquireren, maer ons deselve geheelyck ende al toe te vertrouwen, versekerende, dat die ten effecte gebracht wesende, de tsamenlyke provincien ons beleydt aengenaem sullen hebben, ende ons daervoor danck weten.

Uwe E. hiermede, Ed. Erentf. *etc.*

Vuyt den Haghe, den 13. Decembris, 1617.

Uwe E. goedwillige vrunden,

MAURICE DE NASSAU.

WILHELM LUDWIG Graeff ZU NASSAW.

Opschr.: Aen de Ed. Mo. heeren staten van Utrecht, tot Utrecht.

XXIV.

Monsieur Ledenberch.

Ce porteur est le lieutenant de la compagnie du feu le cap^{t} Duhorst, maintenant du cap^{t} Ogley, qui luy a esté preferé en la suécession d'icelle, non obstant ses merites et la bonne

volonté de son Ex^{ce} et de monsieur Sissel, son colonel, qui désiroyent son avancement tous deux, or puisqu'il a failly de..... ils'en vient vous trouver et embrasser votre faveur, afin que sa poursuitte estant accompaignée d'icelle, soit autant fructueuse, que je souhaitte de tout mon coeur, car a la verité c'est un tres honneste gentilhomme, qui merite qu'on face quelque chose pour luy; assistez le donc je vous supplie pour l'amour de moy, qui suis,

Monsieur Ledenberch

A Asperen ce 26mo de Mars, 1618.

De vos bons amis le plus affectionné a vous faire service, J. ASPEREN.

Opschr.: A monsieur monsieur Ledenberch, sécrétaire de messieurs les etats de la province d'Utr.

XXV.

Edele, Erentfeste, *etc.*

De Ho. Mo. heeren staten generael, ons hebbende doen ter handen stellen de resolutie, by heure Ho. Mo. den 28. deses genomen, belangende de Francoische regimenten ende betalinge derselver, hebben wy nyet mogen laten, volgens den inhoudt derselver resolutie, UE. wel serieuselyck by dese te versoecken ende vermanen, noch te willen aennemen, te dragen ende te betalen aenpt. in de maendt gagie derselver regimenten, daerinne sy den 12. deser maendt syn getreden; weshalven wy emmers hopen ende vertrouwen, dat by UE. niet meer swaricheyts en sal gemaect worden, als by alle de andere provincien, aen dewelcke wy desenthalven oock van gelycken schryven; ende dat UE. oock niet en sullen willen nalaten, heuren voergaende achterstal, beneffens d'andere provintien, sonder langer uytstel op te brengen ende te betalen, opdat by tyds alle confusien, die anders geschapen syn, onder de voersz. Francoise regimenten ons te overvallen, by tyts mogen voergecomen worden. Ende also na voerder inhoude der voorsz. resolutie, de heeren UE. gedeputeerde ter generaliteyt versocht hebben, bericht te worden, wat reglement dat over de voersz. Fransche regimenten gehouden is, ende noch gehouden wordt, wat tractementen ende soldye sy getogen hebben ende noch trecken, wat eedt sy gedaen hebben, ende wyen sy gehoersaemheyt ende getrouwicheyt schuldich seyn *etc.*, daerop de H.M. heeren staten generael ons versocht hebben, heur H.M. alle mogelycke bericht te doen, soe hebben wy heure H.M. daerop gedient ende doen aenseggen, dat over de voersz. Fransche regimenten sulcken reglement gehouden is ende noch gehouden wordt, als over alle andere compagnien, in 's lants dienste wesende, ende geen ander; oock dat sy geen ander tractementen oft soldye en trecken noch getrocken en hebben, ende oock geenen anderen eedt gedaen en hebben, als alle andere compagnien, namentlyck van (onder het bevel vande respective gouverneurs der provincien) de Ho. Mo. heeren staten generael, de staten van elcke provintie in 't particulier ende de magistraten der steden, daer sy in garnisoen sullen geleyt worden, gehouw ende getrouw te syn. Ende dewyle wy niet en twyfelen, dat UE. alle 't selve niet weiniger als ons bekent en is, soo willen wy oock ontwyfelyck vertrouwen, dat UE. geen swaricheyt en sullen willen maken, al noch promptelyck te contribueren tottet onderhoudt der voersz. Francoisen, soe wel als UE. doen totte andere compagnien, die op UE. repartitie staen. Hiermede, Edele *etc.* ALBERTUS FOUCK.

's Gravenhage, den 30. Marty, 1618.
UE. goede vrunden, *die Raden van State*, *etc.*
Ter ord. CHR. HUYGENS.

Wy hebben met goetvinden van heure Ho. Mo. hiertoe de dechargen oock gedepescheert aen UE. ende andere provintien, die van wegen den ontfanger generael sullen gepresenteert worden.

Opschr.: Edele *etc.*, de staten 's lants van Utrecht of heur Ed. gedeputeerden.

Rec[a]. 24. Marty, 1618.

XXVI.

Edele *etc.* Heeren *etc.*

Wy senden hierby gevoecht copie vande propositie, die de heere Jacob van Dyck, ambassadeur ordinaris vande Co. Maj[t] van Sweeden aen ons by geschrifte heeft doen presenteren, daerby uwer E. sullen verstaen, dat syne Maj[t] geresolveert is, in de toecomende maent van Meye hem met syn crychsmacht teghen den Coning van polen te velde te begeven, derhalven deselve versoeckt, dat wy syne Maj[t] souden presteren voor dit jaer de beloofte assistentie by het tractaet van alleancie tusschen syne Maj[t] ende dese lande gemaect, in gelde, overmits syne Maj[t] alle syne resolutien ende actien militaire, daerane soude hebben ingestelt; ons vrindelyk ende ernstich versoeck ende begeren is, dat uwe E. gelieven op 't inhouden van dese voorsz. propositie, mitsgaders van het voorsz. tractaet van alleantie behoorlyk te letten ende tot nakominge van 't selve, derselver quote gereet te maecken ende houden, omme syne Maj[t] effectuelyck te moghen presteren d'assistentie, die hem van wegen dese landen by 't voorsz. tractaet belooft is. Hierop sullen wy ons verlaten, ende uwer E. *etc.*

Uyt den Haghe, den naestlesten Meerte, 1618.

Uwer E. goede vrienden,

De Staten Generael der vereenichde Nederlanden.

Ter ordon. van deselve, AERSSEN. 1618.

Opschr.: Edele *etc.* de staten van Utrecht *etc.*

R[a]. 26. Martii, 1618.

XXVII.

Well Geleerde, *etc* Heere.

De ingeboren gehoorsaemheyt ende de voorstandicheyt van 't vaderlandt, voor soe veel in myn is, daer ick in gehouden ben, heeft myn gedrongen desen aen UE. te schryven, verstaen hebbende vande doot vanden fiscael Monte Valdona, oock van het solliciteren van diversche personen, om in syn plaetse te moghen succederen, oock daernae met grote verwonderinge kennisse gecregen, dat daernae gestaen wordt by sulcken een, die ick altyts gehouden hebbe voor een heymelycke vyant vande E.M. heeren staten, ende dat, nae myn bedunckens, (den tyt in tyden ende wylen enichsins daer nae voegende) sulcken leste persoon de eerste nyet en soude verbeteren, want UE. ende andere heeren is bekent, ick laet staen myn ende andere myner E. heeren goede onderdanen, de vromicheyt, chencherichеyt (!), dangereusheyt in der justitie, getrouwicheyt ende lieffde, die den vorigen van Leyen in hem hadde, ende aen de E. heeren in syn handelinge bewesen heeft, den tweeden Valdona succederende, in wat gierichеyt hy 't officie heeft bedient gehadt, ende oock de dangereusheyt in 't

bedienen van sulcken officie, (om de rechtweerdige justitie te bewaren) die vuyt de gierichеyt spruyt, is UE. here ende meer bekent. Nu comende tot den derden, die hem vanteert, soe men 't zeyt, in 't voorn. officie te sullen geraecken, dewelcke binnen Amstelredam genomineert werdt den advocaet Mynen, ben daer van seer, neffens ander getrouwe

verwondert geweest, dat myn E. heeren hem soe souden laten abuseren, ende sulcx voeden genoechsaem een bedecte slangh in haer E. bosem, soe tot mynder ende ander kennisse noch seer well is, dat denselven altyts ten tyde vande leste vileyne muterye, hy een mede vande principaelste geweest is, als wesende sulcx mede een topspelt van deselve, ende een hooftviandt vande E.M. heeren staten, ende syn rechte overheyt, 't welck lichtelyck gespoort ende affgemeten can werden vuyt syn naevolgende handelinge, wandt hy doen ter tyt gestaen heeft ende apparentlyck soude syn geweest fiscael vande opgeworpen gemutineerden crychsraet, ende dat hy doen ter tyt dagelicx alle oproerighe aen de handt creech, wasser yet voor deselve te schryven off by de handt te nemen, hy wasser by, in somma daer was niet de muyterye aengaende, hy voechden hem om daervan een hooft te wesen, gelyck sy veel nae hem hoorden; hy is oock geweest vande eerste, die de veleyne pasquylen maeckten, die hy selver my verthoont heeft, doch wilde ick d'selve niet lesen, ende daerover hem bestrafte, dan de bitter- ende vileynicheyt was te groot om te laten, dat meer is, dat ten tyde een Mr. Baltus, chirurghyn, gevangen synde, om pasquillen, hy myn bekenden, dat hy den selven Baltus gelevert hadde een pasquil, by hem gemaeckt, gelyck hy oock gedaen hadde aen noch eenen anderen advocaet, nu overleden synde, daer door hy besorcht was, dat 't selve tot kennisse soude comen, was doen ter tyt daerdoor in sulcken ancxt, vandaer over geapprehendeert te sullen werden, dat hy diverselyck van meyninge was, de stadt te abandonneeren, 't welck oock gevolcht soude hebben, soe hy hem niet betrouwt en hadde, soe hy seyde, op een persoon, sulcx gequalificeert, dat hy hem in tyds conde waerschouwen, doch worden 't selve mede by den voorsz. Mr. Baltus verswegen. Nu, al waer 't ghene voorsz. all te verschonen, (als neen), soe is 't daer nae met hem gelegen geweest, gelyck men gemeenlyck seydt, dat vuyt een vath niet anders en compt dan datter in is, soe bleeck 't selve oock ten tyde vande perikeleuse ende dangereuse quade vergaderinge, die by de nachtschieters gemaeckt werden, 't welck meer scheen een moert aen de goede ende vrome daer vuyt gevolcht te sullen hebben, dan yet goets, daervan alle vrome behoorden een affgrysen gehadt te hebben; dan wat was 't, desen persoon die voechde hem terstondt daer by, haer courageerende, roepende in effecte, dat sy vry schieten souden, daer vuyt well te presumeeren was, dat hy doen ter tyt verhoopte, dat het nae syn meyninge gegaen soude hebben, doch God versach het, ende en hadde vrome borgers ende namentlyck twee gebroeders, wesende hoedemaeckers, wonende aen de Homborger brugghe, genaempt die broertgens, met haer hulp hem genoechsaem met van daer genomen met gewelt, syn mondt toe houwende, soe geseyt werden, God weet wat quaet hy onder sulcke menschen noch te weghe gebracht soude hebben; hy was mede den gheenen, die ten versoecke vande oproerige de requeste maeckten ende adviseerden, in wat manieren men Helsdingen za. binnen Utrecht soude mogen houden, in somma daer soude noch vorder te openbaeren syn; dan 't is onnodich, terwylen hy nae de muyterie seyde, hem te verlaten op syn vrinden, oock dat hy lange in Italien gewoondt hadde, ende conde well simuleren, gelyck hy daernae met syne simulatie, die van dese gelegentheyt gheen kennisse en hebben gehadt, vrunden gemaeckt heft, oock als een gequalificeert persoon ende gheen oproerder gewten (!) synde in de schutterye gecropen is, ende dagelicx met een gesimuleert hooft in 't hoff ende kerck compareert, dan 't is te besorghen, dat het niet anders en geschiet, dan door bedwangh, ende dat de vorige geinfecteerde onverstandige muterye ende bitterheyt, selden in 't goet off goede affectie sal veranderen, sonderlinge soe enige van syn off syn huysfrouwen

naeste vrunden van gelycke humueren syn, dat doen ter tyt oock wel blyckende was, sulcx datter sonderlinge (onder correctie) gheen goet daervan te verwachten schynt te weesen. Hiermede eyndende, will ick expresselyck geprotesteert hebben, dat ick, 't gene voorsz., niet en verhaele om

enighe injurie off achterdeel yemant aen te doen, maer UE. ende door UE. de E. heeren vande gelegentheyt deser saecke te adverteren, ende haer E. niet een wolff, comende in schaepsclederen, voor een schaep aen en sien; welcke advertentie ick soe voor myn selven als ten aensien van myn bloet ende vrunden, onder haer E.M. heeren bescherminge woonende, gehouden ben te doen. Biddende, desen voor goet ende ten besten aen te willen nemen, ende soe UE. geliefft daerop aen de vorighe persoonen te informeeren, sal UE. sulcx als voren vynden. Den Almogende biddende, UE. te willen verleenen een lanck godtsalich leven, desen veerthienden Aprilis 1618, *stilo novo.*

Geschreven vuyt grondelicke affectie ende genegentheyt tot de authoriteyt ende goede regeringe vande E.M. heeren staten.

Opschr.: Geleerde *etc.* E. heere, myn heere Ledenberch, secret. vande E.M. heren staten 's lants van Utrecht, residerende aen St. Jans kerckhof tot Utrecht.

Loon.

(Zonder naamteekening).

Op een stuk papier aan dezen brief gehecht, door Ledenberch eigenhandig geschreven:

Desen brieff heeft Willem Geerloffsz., eertyts by myn heere de schout der stadt Utrecht gedient hebbende, wesende nu schipper buyten de Weerdt, des morgens met syn schuyt van Ampsterdam gecomen synde, gegeven aen het dochterken van Steven Lubbertsz., oock schipper buyten de weerdt, om die tot mynen huyse te brengen, gelyck sy gedaen heeft, ende ick hebbe haer, nyet wetende watter in stondt, twee stuyvers van brengen gegeven.

XXVIII.

Myn Heere.

U E. syn myne onderdanige ende gehoersame dinste tot allen tyden bereyt, insonders welgeaffectioneerde heer. U E. is bekendt, dat myn E. Mo. heeren staten des landts Utrecht, in Martio lestleden jaers 17, my op myn dinstlick versoeck seecker verloff van ses maenden, omme my in dinst vanden Conigk van Schweden, onder capitein Sithon te moegen begeven, geconsenteert hadden, mit denwelcken ick op myn eigen costen naer Ambsterdam getrocken ende t'schepe in een reveue my present latende vinden, hebbe nae date omme een stuck gelts tot lieffs nothurfft by syn E. broeder ende oick by syn E. selffs omme seeckere gagie aengehouden, maer gants niet connen obtineren. Merckende hierom der Schothen intentie gegens Duidsch. ende dat myn gelegenheyt by hun luyden niet en was, ben in een ander schip over getreden, ende in myn vaderlandt gearriveert, alwaer der stadt magistraet seecker getall van crychsvolck in waertgelt onderhoudt, by d'welcke ick my stellende, als noch continuerende ben. Aengesien dan die voorsz. ses weecken onlancx gepasseert, ende van wegen lange naewinters egeene schepen van hier op Hollandt (by d'welcke ick hadde moegen schrieven) vuytgelopen syn, daer beneffens dat soedanige vehre reysen een particulier crychsman in eigener person schwaerlick aencoemmen, insonderheit d'wyle altans niemandt verloff gecrygen en can; soe is 't, dat ick U E. als myn bekenden ouden heeren ende wel gewoegenen vryendt, by dese gans onderdanich will versocht ende gebeden hebben, by myn E. Ho. Mo. heeren staten

(in welcker dinst ick lange jaeren toegebracht) gonstige voorsyehung te doen, dat ick moechte prolongatie genieten ende dat myne ordonnaris gagie nae als voor, myner huyssvrou moecht gevolcht werden. In Nedderlandt is toch voor ons luiden, overmits den trebes, weynich te doen, soe haest die gemeyne saecke alhier wat anders gestelt, sal my met

Goits hulpe ende met fouffisante pasebortte wiederom t'Utrecht in myne oude plaetz begeven, resteert alleen, dat midlertyt myn naem op capitein Basques monsterrolle gecontinueert werde, ende dat ick hierom gehouden ben den voorn. Almoegenden voor U E. person mynen heern ende forderer, mitsgaders syn E. gantze familie te bidden, in gesundtheit ende welvaert ter saelicheyt lange te onderhouden. Gedaen op der vestinge Weisselmunde, Paessch Avendt, 1618.

U Ew. onderdanige dienaer,

JOHAN LEMKER.

Hebbe tot dien einde hierby gevoecht seecker requeste aen myn E. Ho. Mo. heeren staten *etc.*

Yet sonderlichs van nieuer tydinge overteschrieven hebbe ick niet, alleen dat onser Dantzicker heeren gedeputeerde verleden weecke vandem Warschouschen ricxdage wiederom t'huys gecoemen syn, maer hebben by Coninglicher Maj^{t} egeene audientie moegen becoemen, die saecken syn vuytgestelt tot dat syne Maj^{t} op het schlott Marienborch (liggende omtrent soeven mylen bynae Dantzick) sich presenteren werde, waat hieronder verborgen is wel te mercken, het schient dat de papen crych in desen hueck oick well beginnen moechte. Die Jesuyten hebben albereits by syne Maj^{t} soe voele te wege gebracht, dat die Elbinger hun luydens die voornembste cercke hebben moeten inruemen De jonge polnische printz Vladislaus is met syn crychsvolck den gantzen winter over in Moscovien gelegen, maer weinich vuytgericht, ende groet schade geleden, altans zyn sie vanden Moscovitern omcingelt ende (soe men seyt) is een schotsch overste met 4000 man vuyt Schweden vertrocken, t'syner aencompste wirdt der Moscoviter den Poll aengripen, heeft hy gluck, wirdt Schweden ende wy alhier voor dit jaer well ongemolesteert bliven. De Hispanier will dem Braunswiger mede waat te schaffen geven, overmidts hy op het Sticht Hildesheim actie pretendeert, anders nit soeckende dan die ricxvoorsten in disordre te brengen. Sonsten is alhier voele corn van allerley sortten gearriveert, meer als in mennich jaeren niet geschien is, ende redelick wel te genieten, oick noch voele onder wechs, Godt loff.

Post date. Op huyden Paeschmaendach compt tydinge, dat den voorn. jonge printz vuyt Moscovien geraeckt is, ende het hoofft heerwaerts heeft.

Opschr.: Aen Etel *etc.* heere, myn heer Gillis de Ledenberch, secretaris ende raedt vande Ho. Mo. heren staten 's lants van Utrecht.

R^{a}. 24. Apr. 1618.

XXIX.

Mogende *etc.* Heeren.

Myn Heeren. Het is uwe Mo. E. kennelyck, dat by eenige, myne quaetwilligen, een complot gemaeckt is, omme my ende myne actien hatich ende tot vordere dienste onnut te maecken. Inden jaren 1586, 87, 88 ende 89 is tot gelycken eynde, soo onder het ongeluckich gouvernement des graven van Leycester, als het volgende beleyt vanden baron van Williby, jegens my, ten naesten gelycken cours gehouden, inden jare 1600 van nyeus begonst, ende in 't jaer van 1608 (omme den voortganck vande treves te beletten) mit groote furie hervat. Ick hebbe in alle de voorsz. jaren best gevonden, mit swygen ende wel doen, die leugenen, valsheyden ende calumnien, by de waerheyt te laten overwinnen. Ende hadde alsnu sulcx mede voorgenomen, maer

het is soo groff gemaeckt, dat ick in myne jegenwoordige hogen ouderdom ende swackheyt, nyet langer en hebbe kunnen leedich staen, inne te stellen die bygevouchde remonstrantie aen de Ho. Mo. heeren staten van Hollandt ende

Westvrieslant (in wiens dienste ick nu over XXXII jaren, in hare Ho. Mo. vergaderinge een plaetse bewaert, ende die directie van des gemeene lants saecken gehadt hebbe; negen jaren te vooren bewaert hebbende een andere plaetse, inde selve vergaderinge) tot notelycke verdedinge van my, myn offcompste ende actien. Ende alsoo uwe Mo. E. syn wettelycke hoge overicheyt van myn vaderlant, ende daeromme mede behoren hier van rechte kennisse te hebben; soo hebbe ick noodich gevonden, uwe Mo. E. negen gedruckte exemplaren van myne voorsz. remonstrantie over te seynden, op vast vertrouwen, dat haer nyet te moeyelyck en sal wesen, deselve in hare vergaderinge te doen lesen, ende oock in handen te stellen, vande geenen, die beste kennisse vande gepasseerde saeken hebben. Ick verseckere uwe Mo. Ed., dat ick ben, ende deur Godes genade onveranderlyck vanden jare 1572 off tot nu toe gestadich geweest syn, ende deur gelycke genade verhope te blyven, ten vuytersten myns levens, een oprecht, vroom ende getrou lieffhebber ende voorstander vande vrye ende gerechticheyden der landen, leeden ende steeden van Hollandt ende Westvrieslant, ende vande provintie van Utrecht, myn vaderlant, oock vande ware Evangelische gereformeerde religie, ende soo wel geresolveert, omme den Spaenjaerts ende hare adherenten, mit raet, ende daet, goet, lyff ende bloet, te wederstaen, als ick vanden jare 1572 off, gestadich in alle actien, daerinne ick gebruyckt syn, mit raet ende daet hebbe bewesen, ende (onberoemelyck) soo vast als yemant (nyemant vuytgesondert) kan wesen. Ick verclare 't selve heylichlyck, biddende Godt den Heere Almachtich,

Mogende, Eedele, Eerentfeste, Vrome, Hoochgeleerde, Wyse, Voorsienige seer discrete Heeren, Uwe Mo. Ed. in voorspoedige, gelucksalige ende verseckerde regieringe te segenen, mit syne Goddelycke zegen. Vuyt den Hage, den 7. Mey, 1618.

Uwe M.E. dienstwillighe vasal,
JEHAN VAN OLDENBARNEVELT.
(Aen de stat. 's lants v. Utrecht).

XXX.

Myn Heeren.

Ick hebbe uwer E. nu verscheyde reysen moeyelyck moeten vallen, omme t'avancement van myn schoonbroeder, Jonch^{r} Willem Coppier, die nu in 't sestiende jaer lieutenant is, ende nu compt my voor, dat zynen capitein Jonch^{r} Johan van Oostrum synen compagnie soude aen eenen anderen hebben vercoft, ende hoe wel moeyelyck ende verdrietig is voor een officier, soo lange ende wel gedient hebbende, telcken weder gereguleert te worden onder een ander commandement ende van persoinen, soo lange niet gedient hebbende, soe weet hy ende ick nochtans wel, dat, als die heeren staten syne meesters gesint syn die vercopinge toe te staen, dat hy daer tegen niet en mach, ende patientie moet hebben, dan zoude in dien gevalle dienstelyck versoucken, dat gelyck in reguard van anderen wel is gedaen, daer een nieu captein comt aen een compagnie daerinne oude lieutenants zyn, dat dan den capitein geordonneert wordt, den lieutenant wat hoger ende beter te tracteeren, sulcx als die heeren staten in heur E. discretie bevinden te behooren, doch naerdien myn schoonbroeder daerinne oock anders niet en vermach, dan 't geene die heeren staten

souden goetvinden, by denwelcken 't zelve naer discretie soude dienen voorgewent ende gevordert, soo bidde ick U E. als noch by dezen dienstelyck, dat deselve gelieve daerop te letten, ende daerinne te doen naer uwe E. wyze discretie, ter tyt toe het voorvallen sal, 't sy vande compagnie van Mobeuse ofte anders, daerinne myn schoonbroeder ten dienste vande heeren staten soude konnen werden geadvanceert. Uwer E. mach hem verseeckeren, dat 't gene de-

selve daerinne sal doen, by my ende myn schoenbroeder gehouden sal werden als een oblig. omme dezelve U E. ende alle de synen, naer ons vermogen weder te dienen, waermede eindende, bidde Godt Almachtich U E. *etc.* In den Hage, dezen 7. May, 1618.

Uwer E. dienstwillige,

ANT. DUYCK.

Opschr.: Aen myn heer *etc.* Ledenberch, secretaris vande E.M. heren staten v. Utrecht, *etc.*

R[a]. 28. Apr. 1618.

Den bode is betaelt.

XXXI.

Edele, Mogende Heeren.

'T gene sedert onse leste schryvens alhyer gepasseert is, sullen U E. mogen uyt het rapport vanden heere tresorier de Goyer al verstaen hebben. Gisteren hebben die heeren van Seelant ingelevert seeckere acte, daervan wy copie mette verclaringe vande respectieve provincien neffens desen seynden, gelyck wy oock overseynden copie van seeckere requeste van den prince Hendrich, op 't confereren vande officien onder die cavallerie. Daerop is voor als noch niet geresolveert anders, als dat elc copie daervan genomen heeft, om aen syn principalen te seynden, 't advis vanden raet van state, tot dese saecke dienende is als voor desen overgesonden. Wy seynden oock neffens desen enige exemplaren van het placcaet, daerby de heer advocaet wordt genomen in protectie.

Gisteren heeft die ambassadeur Aerssens weder een geschrifte in de vergaderinge gelevert, wesende in effecte 't antwoordt tegens den heere van Mylens geschrifte. Wy hebben die copie niet veerdich cunnen crygen. Soe haest dieselve rede is, sullen se met de eerste gelegenheit overseynden. Die here vander Myle gisteren nademiddach verstaen hebbende den inhouden van dit geschrift, heeft een briefken aen Aerssens gesonden, houdende, dat hy hem seer geern alleen spreeken soude, begeerde daerom, dat hy alleen, soo als hy gewoon was te gaen ende te staen, op seeckere vuyr ende plaets by hem in't bosch comen soude. Die voorsz. here vander Myle heeft Aerssens gisteren aldaer verwacht, sonder dat yemant ter werelt daervan kennisse gecregen heeft. Doch die voorn. here Aerssens is niet gecomen. Maer desen morgen is een Frans capitein ten huyse vanden here vander Myle gecomen, syn Ed. denuntierende, dat den ambassadeur Aerssens gereyst was op de frontieren van Hollant, omtrent Heusden, begerende, dat vander Myle hem aldaer volgen soude. Doch eer desen Fransen capitein ten huyse vanden here vander Myle quam, hadde syn Excell. kennisse hyer van gecregen, die daerom vander Myle met eenige hellewaerdiers all hadde doen bewaren, eer den Franschen capitein by hem quam. Couts is oock met eenighe hellebardiers uyt, om Aerssens te bewaren, sulcx, dat apparentelyck desen oorloch neergelecht sal worden; 't welck Godt wil gunnen, dat door 't geheele landt mede geschieden mach. Wy sullen hyer mede eynden, ende Godt bidden, uwe E. *etc.* In 's Gravenhage, den 18. Juny, 1618.

Uwer Ed. Mog. dienstwillige,

A. VANDE WAELL.

VANDE POLL.
Opschr.: Aen de Ed. Mo. heeren de staten 's lants van Utrecht *etc.* tot Utrecht.
R[a]. 19. Juny.

XXXII.

Die Ridderschap *etc.* Doen condt allen luyden, dat voor heer Johan van Wassenaer, heer van Duvenvoorde, Voorschoten, Sterrenberch *etc.*, Stadthouder ende Registermeester by provisie van onse leenen ende den leenmannen hierna genomt, gecomen ende gecompareert zyn in propere persoonen Willem van Portengen, bailliu vande Lier ende Souteveen, ende Cornelis vander Poel, procureur voor den hove van Hollandt, ende hebben (vuyt crachte vande procuratie op hun ende oock op Joncker Godefroy van Camphuyzen ende elcx van hen luyden byzonder by heer Wilhem grave van Commigny ende des heylich rycx bander heer van Hamal, ende Monceaux *etc.*, den 27. der voorleden maendt Juny onder zyn handt ende zegel gepasseert, ende achtervolgende zeker voorgaende schriftelyck contract van coop, in date den 17. derzelver maendt, ende oock de approbatie desselffs heeren van Hamal ende Monceaux daerop gevolcht, gestelt voor inde voers. procuratie, welck contract, approbatie ende procuratie wy beneffens dezen in onzen leenregister van Hollandt hebben doen registreren) ons met halm, hande ende monde opgedragen, overgegeven ende quytgeschouden, sonder eenich recht, actie off toeseggen meer daeraen te behouden, als onze leenmannen wysden, dat recht was, dese navolgende twee parceelen van leenen. Als eerst halff de heerlicheydt vande Lier ende Souteveen, mit pachten, renten, thynsen ende anders allen heuren toebehooren. Ende ten tweeden die wederhelft vande voors. ambachten vande Lier ende Souteveen met heuren toebehoiren, ende dat ten behouve vande heere Jacob van Dyck, erfgezeten tot Salnecke, raedt ende ambassadeur vande Co. Ma. van Sweden, residerende by de Ho. Mog. heeren staten generael der vereenichde Nederlanden, soo is't dat wy de voors. opdrachte, overgifte ende quytscheldinge believende ende danckelick nemende, (behouden ons ende een yegelicken syns rechts) den voors. heer Jacob van Dyck onder de conditien ende stipulatien in den voors. contracte begrepen, verlyt ende verleent hebben, verlyden ende verleenen mits desen onsen brieve de voors. twee parceelen van leenen, mit heuren appendentien ende toebehooren, hierboven breeder verhaelt, te houden van ons van wegen die graeffelicheydt ende hooge overicheydt van Hollandt ende Westvrieslant, de heere Jacob van Dyck voors. zynen erven ende nacomelingen, elke der voors. twee parceelen tot eenen erffleen binnen after zuster kindt nyet te versterven. Al naer inhouden der ouder brieven ende onze leenregisteren daervan wezende. Ende hiervan heeft ons denzelven heer Jacob van Dyck, hulde, eedt ende manschap gedaen, als't behoorde, in handen vanden heer van Duvenvoorde voors., daer by aen ende over waeren als onze leenmannen van Hollandt, Jo^{r} Anthonis van Wassenaer ende Duvenvoorde, heer vander Borch, Jo^{r} Willem van Liere, heer van Oosterwyck, Jo^{r} Jacob de Hiniosa, Dirck Gool onzen griffier vande leenen, Dirck van Grave ende Abraham van Clermondt. T'oorconden *etc.*

Gedaen in den Haege, den 9. July, anno 1619.

Geextraheert in de reg^{re} camer van Hollandt, wt het register vande verheven leenen, begonnen metten jaere 1616, staende aldaer cap^{o} Noort Hollandt folio 78 *verso*. Ende nae collatie is daer mede dit extract bevonden t'accorderen den 23. Decemb. 1619, by my,

D. GOOL.

Extract. Voorts is geconditioneert, dat het jaer pachts, 't welck kersemis toecomende in dezen lopenden jaere 1600 ende negedthien verschynende is, zal comen tot profyte van den heere cooper. Ende zal de heer cooper de voors. heerlicheyden ende partyen daetelick

mogen aenvaerden, omme daermede zynen vryen wille ende proffyt te mogen doen, ende op alles alsulcke ordre te moegen stellen, als 't hem goetduncken ende gelieven zal *etc.* T'oorconden *etc.* Ondert in 's Gravenhage den 17. Juny, anno 1619. Was ondert. J. VAN DYCK. G. VAN CAMPHUYSEN.

Geextraheert in de register camer van Hollandt, wt het register van de verheven leenen, begonnen metten jaere 1616, staende aldaer cap^{o} Noort Hollandt, folio 79. Ende is dit Extract nae collatie daermede bevonden t'accorderen, den 23. Decemb. 1619.

D. GOOL.

XXXIII.

Edele Mogende Heeren.

Alsoe de Edel Mog. heeren staten van Hollant ende Westfrieslandt goetgevonden hebben te versoucken syn Furstelyke Doorluchtichheyt den Prince van Orangien, ende nevens ons eenighe uyt hare vergaderinge te committeren, omme op het redres vande universiteit ende principaliken vande theologische professie rypelyck te delibereren ende alsulken ordre te stellen, waermede het landt ende kerken mochten wesen gedient, soe hebben wy dienvolgende alrede met goetduncken van syne Hoochgemeldte Furstelycke D. ende advis vande welgemeldte heeren gedeputeerden, begonst ende aengevangen te procederen, tot beroepinge van nieuwe professoren in deselvige theologische faculteyt, mitsgaders nieuwe regent ende subregent van't collegie *theologiae*, aen dewelcke wy vertrouwen het landt ende kerken contentement sullen nemen, van meeninge synde in 't verder alles wat de universiteyt ende d'andere faculteyten belangt, in zoodanige ordre te brengen, dat de voorsz. universiteyt, zoe binnen als buyten 's lants, een goede renomee mach becomen; ende nadien ons wel bewust is, dat U E. Mog. van outs gewoon syt alhier haer alumnen ende studenten in de theologische ende andere faculteyten studerende, te onderhouden, die mogelyck om die vorige disordre ende oneenicheit vande universiteit syn opgehouden geweest, hebben wy by desen U E. Mog. van 't voorverhaelde wel willen verwittigen, ende met eenen vrundelike versoeken, ten eynde U E. Mo. daervan na behoren onderricht ende versekert synde, na desen U E. Mo. alumnen ende studenten, alvoren sonder swaricheyt alhier wederom believe te senden, ende de goede hand te willen houden, dat de leden ende steden van U E. Mo. provincie van gelyke believen te doen, niet twyfelende, off deselve sullen alsulcx werden geinstrueert, dat U E. Mo. nevens het landt ende de kerken daervan naemaels goede vruchten zult konnen trecken, daeromme wy U E. Mo. 't selve ten besten recommanderende, zullen,

Edele *etc.* In Leyden, den 10. Aug., 1619.

U E. Mo. zeer goede vrunden,

De Curateurs vande Universiteit ende Burgermeester der stadt Leyden.

Door last van deselve, VAN SWANENBURCH. 1619.

Opschr.: Edele *etc.* heeren staten 's lants van Utrecht *etc.* Utrecht.

R^{a}. 4. Aug. 1619.

XXXIV.

Edele Mogende *etc.* Heeren.

Ick hebbe gaarne op 't believen ende begheren van Uwe E. Mog., om deselve dienst te doen, nae myn geringh vermogen aengenomen de inspectie ende directie van 't leven ende

studien der studenten, die van Uwe E. Mog. in de universiteyt alhier ten dienste van uwe kercken opgetrocken worden, ende hebbe volgens Uwer E. Mog. last, deselve voor my ontboden, ende ondersocht, ende nae haer comportement vernomen hebbende, soe veel doenlyck is geweest, hebben haer naer elcks gelegentheyt voorsien met getuychenisse, ende expresselick aengesecht, dat ze in de groote vacantie haer souden moeten sisteeren voor Uwe E. Mog., gelyck ze oock derwaerts syn gereyst, d'eene voor en d'ander nae, soe dat ick my verwondere, dat ick uyt Uw Ed. Mog. schryven verstae, dat ze noch niet en syn verschenen, sy sullen mogelyck daer op wachten, dat se t'Uytrecht naerder insinuatie sullen cryghen van de tydt ende plaetze haerer verschyninge. Ick wete niet, dat yemant derselve hier noch gebleven is, maer ze zyn alle vertrocken, die in de h. Theologie studeeren, hebbe ick elcx een text der h. Schrifture gegeven, om daer over een propositie voor Uwe Ed. Mog. te doen, ende die noch in de talen ende philosophie studeeren, een seeckere materie, om daer over een Latynsche Oratie te doen, opdat Uwe E. Mog. daer uyt van haere voortganck eeniehsints mogen oordeelen. Sommige hebben haer oock beginnen te oeffenen onder my in 't proponeeren, omme in eenighe andere domestycke oeffeningen tot voorderinghe haerer studien nodigh, ende alsoe het die Ed. Mog. heeren staten van Hollandt ende Westvrieslandt belieft heeft, my verwaerdigh oock te bevelen het opsicht van het Theologische collegie alhier in 't welcke verscheydene dagelyckse exercitien gehouden worden, sal ick mede, soo het Uwe Ed. Mog. welgevalt, deselve tot dese exercitien mede connen toelaten, om op alle manieren haere studien te bevoorderen, tot de meeste dienst van uwe kercken, onder degene die op de catalogus staen, by Uwe Ed. Mog. my toegesonden, syn verscheydene die hier niet en syn, Joannes Cornelii Philochronus ende Hermannus Nederlagen zyn al voor een jaer van hier vertrocken, Salomon Wittius is uyt de studien gescheyden, gelyck ick verstae, Henricus Romanus is in Franckryck, soe ick verstae, ende studeert daer in de medicynen, Stephanus a Zuylen studeert in de rechten, Thomas Jacobi Huyghens is noch hier niet gecommen, Hugo vanden Borre en heeft voor myn niet verschynen willen, ende ick hebbe niet goetgevonden, om verscheydene consideratien in deze conjuncture hem zeer te persen, te meer, alsoe ick verstae, dat hy van meyninge is de studien te verlaten, 't welck oock beter waere, als dat hy soude blyven by de quaede opinien van syn vader Adrianus vanden Borre, die hy tegenwoordelyck noch toegedaen is, Gisbertus Moeringh en is oock voor my niet verschenen, maer heeft door brieven uyt Vyanen van myn versocht *subjectum orationis*, 't welck ick hem gegeven hebbe, hy schynt oock de Remonstrantsche opinien toegedaen te wezen, ende mogte wel wat zediger zyn in den wandel; vande anderen sullen Uwe Ed. Mog. connen verstaen, uyt de getuychnisse die ick haer gegeven hebbe, nae de kennisse die ick voor dese van haere gelegenheyt hebbe connen becommen, hoopende Uwe Ed. Mog. toecomende jaer (soo het den Heere gelieft) volcomender kennisse van elck ende een yeder te doen hebben, ende myn beste te doen, dat Uwe Ed. Mog. goede intentie volcomelyck moge voldaen worden, onder des wil ick den Heere bidden, dat hem gelieve Uwe Ed. Mog. godzalige regeeringe overvloedelyck te segenen, ende Uwer Ed. Mog.,

Edele Mogende *etc.* heeren, in Zyne Goddelycke protectie aennemen.

Tot Leyden, den 9/19 Aug. 1619.

Uwer Ed. Mog. gansch onderd. dienaer,

FESTUS HOMMIUS.

Opschr.: Edele Mog. *etc.* heeren, myne heeren die staten 's landts van Utrecht, myne gunstige heeren, tot Utrecht.

R[a]. 11. Aug. 1619.

XXXV.

Edele *etc.* Heeren.

Myne heeren, ick twyffele niet, of den heere Ploos heeft U E. Mog. myne leste scrivens, by my aen zyn E. gedaen, gecommuniceert; wat wy t'sedert aen de Ho. Mog. heeren staten generael hebben gescreven, als oock in wat voegen wy op sekere plaetzen veroorsaeckt zyn de peylinge met soldaten in te voeren, sullen U E. Mog. uyt dese bygevouchde copien cunnen vernemen, daertoe ick my refereere. Ick sende U E. Mog. mede over, 't gene wy aen den heere grave hebben gescreven, als oock 't gene syn Genade heeft gerescribeert, de soldaten binnen Norden, onder 't beleyt van capiteyn Merwe incommende, hebben tot hunne defensie eenige gequest ende doodtgeschoten, waervan vier vande principale mutins syn gebleven, die weynich worden beclaecht. De principale burgers hebben zich niet in't geweer gestelt, ende de autheurs zyn meest canaille ende scippers ende grauw geweest, sy dreychden hunne wachtmeyster doot te slaen, overmits hy poochden die gemeente te stillen, ende de peylinge met gemack toe te staen. Wy arbeyden dagelicx in de *gravamina* ende meynen mitten eersten het reglement binnen Embden voer te nemen, 't welck na de humeuren zyn ende die discoursen loopen, syn swaericheidt mede brengen zal. Het landt is vol jalousien ende twist, holdende ieder parthye sich ten hoochsten geoffenseert, ende wat wy d'een of d'ander partye vermanen, en mach niet helpen, elck beroept zich op de accoorden, ende in de waerheyt niemant vermeent ze te houden. Wy verlangen al van hier te zyn, en cunneu wel speuren, dat ons danck cleyn sal syn; dan hopen, Godt zy loff, onze principalen sulcke contentement te doen, dat onse benyders beschaempt zullen staen; waermede dezen eindigende, sal ick nae myne seer dienstelycke eerbiedenisse,

Edele Mogende *etc.* Uyt Oosterhuysen, desen 23. Aug., olde styl, 1619.

U E. Mog. dienstbereyde medebroeder,

A. VAN ZUYLLEN VAN NYEVELT.

Opschr.: Edele *etc.* heeren, myn heeren die staten 's landts van Utrecht *etc.* te Utrecht.

R[a]. 27. Aug. 1619.

XXXVI.

Je suis marri, si les termes de mon devoir vous ont donne quelque opinion de moy, autre, que celle, que j'espere, que vous aviez concue au paravant de cesluy, qui se confesse vostre redevable, et pour vous tesmoygner, que je suis encore le mesme, que je soulois estre, autan importun a vous importuner (veux je dire) de mes affaires particulieres, que jamais, vous prieray, me confiant en ce que vous estez de vostre naturel porte a gratifier vos amis, de vouloir, a une de vos premieres commodites, interceder pour moy envers mon maistre, affin, qu'il luy plaise de ne donner facilement sa voix a des sollicitans importuns sans m'avoir ouy, car cela me..... sans aucun credit et authorite voire inutile, pour luy pouvoir servir avec efficacite en des choses grandes et ce principalement es choses, qui se traictent au conseil, car la ay je faict serment a la province et point a son Excellence, comme font ceux du conseil destat, et on me reproce (!), que je n'ay point ma voix libre comme les autres aux estats suis je oblige

de par la bouche de mon maistre, et toutes fois seroit il expedient a luy, qu'il semblat, qu'il ne fit rien, que par mon advis, ou pour le moins, sans me l'avoir premierement communique, comme a present, on a denommine six persons, pour en choisir deux pour *bewinthebbers*, et l'un a desia escrit en poste au bourgemaistre Pau, affin de luy procurer la voix de son Excellence, et une lettre par laquelle cela me fut commande, je

n'ay rien a l'encontre du personage, mesmement le recommandé à son Excellence, mais s'il obtient une lettre si simplement a moy, cela diminue beaucoup mon credit et par consequent le credit de son Excellence; je ne desire rien pour moy, mais seulement pour me rendre capable et considerable pour bien servir mon maistre, que doy.... souhaitter, que de conformer mes actions et vouter selon la siene; car je n'ay personne, qui me soit parent, lequel je foudrois fourer contre la volonte de mon maistre, icy ou autre part, en place que ce fut, je voudrois, qu'on procedat a la papiste; mais quant il arrive, que son Excellence m'envoye des commendemans es choses, qui se traictent au conseil, cela me blesse bien plus avant, car ceux, qui ont obtenu telles lettres, ne manquent de le blasonner partout, comme chose, qui leur soit grandement (comme ils pensent) profitable, dont mes envieux font leur profit, et les autres membres de la province en sont offences, comme tendant contre l'instruction du conseil; pour moy, je suis aise, quant je recois quelque commendement de mon maistre, mais voudrois, que ce commandement fut aux autres secret; j'en ay receu plusieurs, comme lors, qu'on denomma icy au conseil les capitaines et d'autres, je vous supplie, que ce cy vienne comme de vous; je vois par vostre derniere, que vous n'estes gueres liberal a communiquer des nouvelles, et pourtant ne vous en prieray, plus je suis estonne, que me mandez, qu'il pretend d'estre advocat, et plus, qu'il y a apparence pour luy; car je connois son ambition, mais... le noveau que penser, ou estre un autre. Je finiray avec offre de mon bien humble service. De Middelb., ce 12. de Janv., 1620.

Monsieur.

Vostre treshumble serviteur,

ADR. DE MANMAKER.

Opschr.: A monsieur Monsieur de Huygens, secret. du conseil d'estat a la Haye.

XXXVII.

MAURITS, *Prince van Oraingien*, *etc.*

Edele Mogende *etc.*

Wy hebben U E. M. brieven vanden 10. der verledene maendt Aprilis ontfangen, ende daeruit gesien, 't gene ons deselve zyn schryvende, nopens de suydt dosdane der stede vander Tholen, ende, alsoo U E. M. eer yetwes dienaengaende gedaen worde, ons advys ende bedencken daerop syt versoekende; soe en hebben wy sulcx niet connen doen, ten sy wy eenige nadere onderrichtinge daer van hebben. Wy souden in allen gevalle wel het raetsaemste vinden, in plaetse van een dosdane, dat de contrescarpe rontsomme de stadt verhoecht wierde, by soe verre deselve aen de syde vende riviere, soo vast ende bestant soude kunnen gemaeckt worden, dat se den staet van 't water soude mogen wederstaen, alsoo het in effecte een zeedyck soude moeten zyn. Maer alsoo wy niet grondelik en connen begrypen, hoe de meyninge is deselve contrescarpe sal dienen gemaeckt te worden, soe souden wy goet vinden, dat Mr. David van Orleans, de gelegenheit daeraff eerst ging besichtigen ende daervan een plan maeckte, ende een keere herwaerts dede, omme ons deselve te verthonen, op dat wy alsdan met fondament ons advys dienaengaende mogen geven; ende dese tot genen anderen eynde dienende, willen wy deselve hiermede, Ed. M. *etc.* in de bescherminge Godes bevelen.

's Gravenh., den 11. May, 1620.

U E. Mo. goetwillige vrundt,

MAURICE DE NASSAU.

Opschr.: De E. Mo. ons besundere goede vrunden, die staten van Zeelandt oft hare gecommitteerden.

XXXVIII.

De Prince van Oraingien, *etc.*

Edele Erentfeste, *etc.*

Mr. David van Orleans albier gecomen wesende, heeft ons rapport gedaen nopende het repareren vande West-beir ofte het maken van een contrescarp aen de stadt van der Tholen, in plaetse vanden Dam, beginnende ende streckende van daer voorts tot aen den haven. Ende also wy bevinden, dat de voorsz. contrescarpe niet en can gemaeckt worden, soe hebben wy U E. hier mede voor ons advys willen verwittigen, dat wy raedtsaem vinden, dat den stenen beir wederom volcomelyck gerepareert ende suffisant gemaeckt worde, ende dat den Dam, die de riviere separeert vande stadts grachten, mede gerepareert ende onderhouden worde, 't welcke den voorn. stenen beir seer verschoont. Versoecken U E. daeromme vrundtl. 't selve datel. by der handt te doen nemen, opdat al 't selve ten spoedigste tot effecte mach gebracht worden. Ende hiermede *etc.* Edele *etc.*

In 's Gravenhage, den 11. Juny, 1620.

U E. goetw. vrundt,

MAURICE DE NASSAU.

Opschr.: De staten van Zeelant.

XXXIX.
Memorie voor de heeren extraordinarisse ambassadeurs van haer Ho. Mo., van wegen ende ten versoeke van den heere van Langerack.

Alsoe hare voorsz. Ho. Mo. belieft heeft, den heere van Langerack in den aenvang van synen dienst, als ambassadeur ordinaris in Vranckryck, tot syn onderhout in't selfde hoff, toe te leggen die somme van negen duysent guldens jaerlicx, tot XX st. den gulden, ende dat bevonden wort, de duyrte van alle dingen ende de pracht alhier soe groet te syn, dattet hem nyet doendelick en was, hemselven daermede, naerde qualiteyt van synen dienst ende persoon, behoorlick te onderhouden, sonder in groote schulden ende beswaernissen te vallen, soo is't, dat haer voorsz. Ho. Mo., ten aensien vande voorsz. praegnante redenen ende andere goede consideratien, goetgevonden hebben, den voorsz. heere van Langerack boven syn voornoemde ordinaris tractement noch jaerlicx tot een byslach by te voegen ende te verleenen, de somme van dry duysent gelyke guldens, die hem betaelt syn tottet jaer 1616, sonder dattet hare Ho. Mo. belyfft heeft in syne leste liquidatie, het voorleden jaer geschiet, deselve byslach te passeren, sonder naerdere kennisse van saken. Ende, alsoo by alle experientie ende bevindinghe vande voorsz. heeren extraordinarisse ambassadeurs kennelick is, dat overmits de groote duyrte tot Paris, de voorsz. heere van Langerack niet en kan hemselven in qualite als ambassadeur onderhouden opte voorsz. negen duysent gulden, als by exemple verclarende deselve, dat hy onder anderen nu 1600 gulden jaerlicx voor syn huys moet betalen, in plaetse van duysent gulden, die hy de eerste jaren syns diensts was betalende, dat hy oversulcx een merkelyke somme meer boven de negen duysent gulden tot syn onderhout moet employeren, soe bidt de voorsz. heer van Langerack, dat het de gemelde heren extraordinaris ambassadeuren gelieve,

voor hem by hare Ho. Mo. favoravelick te intercederen, ten einde de voorsz. byslach van dry duysent guld. hem mach worden gecontinueert voor de

gepasseerde ende toecomende tyt; alsmede, dat den ryspenninck, hem des daechs toegeleyt, die soe cleyn is, dat hy metter waerheyt de helft daerby moet leggen, oock mach worden verhoocht, by forme van extraordinaris byslach ofte andersins, opdat deselve heere van Langerack, hem selve uyt syne merkelycke schulden mach redden, ende sonder dese groote beswaernisse mach leven ende arbeiden totten meesten dienst der landen, waermede de voorsz. heren extraordinaris ambassadeurs den voorn. heere Langerack grootelicx sullen verobligeren.

Actum Paris, den 9. Aprilis, 1621.

GE. DE BOETSELAER V. ASPEREN.

In dorso: Memorie voor de heeren extraordinarise ambassadeurs van hare Ho. Mo., van wegen en ten versoecke vanden heere van Langerack.

XL.

Myn Heeren.

Naedien de bode Gerrit Gerritsz. myn op huyden morgen een missive van uwer E. heeft behandicht, beroerende de bedyckinge vande Wyckermeer, daerop ic gisteren avont, den 8. deser, myn heeren in't corte wat heb aengeroert, om dattet in de puncten van beschryvinge wert geinsereert, daerop ic in deselve puncten uwer Ed. gewaerschout hebbe, om daerop te letten, ende dat naerderhandt een requeste by die vande Beverwyck is op gisteren overgelevert, daerin veel saecken verhaelt werden, die ic om cortheyts wille naelate te schryven, dan de copye van 't request hebbe sien te cryghen, opdat uwer E. den inhoudt meucht scruteren, om daerop met voerdachten raedt te willen advyseren ende resolveren, als den dienst en welvaren van onse vaderlicke stadts deurvaert sal vereyschen. Ic heb veel redenen tegen de onse hier in 't collegie gehadt, om het request ende de bedyckinge vande Wyckermeer op te houden, ende wt de puncten van beschryvinge te laeten, dan 't mochte myn niet gewerden, waerover ic myn hoeren niet en heb connen verbergen, maer in tyts te verwittygen, met dese bygaende requeste daerop te letten, om de burgerye met discretie te stillen en bevredygen, datter geen datelicke feyten werden geattenteert in tyt ende wylen; dit request sal an alle steden overgesonden werden, by de puncten van beschryvinge. Nu meucht ghy sien, wat die vande Wyck de stadt Haerlem gunstich syn.

Voert wert by Bilderbeeck vanden 2. November wt Ceulen geschreven, dat Gonsalvo de Cordua, in 't opbreecken voor Franckendael met syn leger, met sulcken haest is toegegaen, dat hy syn hutten in 't leger an brandt heeft gesteecken, daerin veel crancken laegen, die altemael syn verbrandt, en in de tenten noch wel 1000 mosquetten waren gevonden, ende hy marcherende naer Worms, hebben hem de poorten voer 't hooft gesloten, niet tegenstaende hy van Keysers wegen verclaerde te comen. Watter naeder bescheyt wil volgen, sullen wy met patientie verwachten.

Hiermede, eersame wyse voorsienige zeer discrete heeren, syt den Almogenden Godt in genade bevolen. Geschreven in den Haech, den 9. November, 1621.

By myn uwer E. dienstwillyge ende wel geaffectioneerde vrient ende medebroeder in raede,

A. MEYNERTSOON.

Opschr.: Erentfeste, *etc.* heeren, burgemeysteren ende regierders der stadt Haerlem.

R[a]. 10. Nov. 1621.

XLI.

Myn Heere.

Ick en hebbe voor desen aen U E. niet geschreven, als daertoe weinich subject gehadt hebbende, ende alhoewel ick wel wete, dat U E. de saecke by my op U E. vertreck gerecommandeert, nae gelegenheit ende constitutie van tyt ende saeken, soe veel U E. doenlyck is, wel sult behartigen, soe en hebbe ick echter niet willen nalaten, U E. by jegenwoordighe gelegenheyt, een woort daervan te vermanen. U E. is kennelyck, dat deselve saike (meene vande bevorderinghe van 't wtvoeren van 't geschut voor de admiraliteyt van Noorthollant) aen de heeren ambassadeurs op haer vertrek by hare Ho. Mo. met schriftelyke apostille gerecommandeert is. Dienvolgende hebben hare Ho. Mo. by hare missive, in date den XI. January lestl. deselve sake *de novo* wederom aen deselve heeren seer serieuselyk gerecommandeert, sulx, dat ik niet twyfele, of de welgemelde heeren, sullen by oportune gelegenheit niet naelaten deselve saecke ook serieuselyk, daer 't van noden zal wesen, te recommanderen ende voordragen, ten eynde men eenmael tot het toegeseyde ende gewenschte effekt van d'acte d'selve vande admiraliteit by syne Ma^{t} verleent, mag geraecken, daeraen ick versouck, dat U E., by goede gelegenheit, ook de goede handt sal believen te houden, soe by de heeren ambassadeurs, hem by goede gelegenheit daervan vermanende, als elders, daer te passe soude mogen comen, sonderlick soe wanneer sulcx by de heeren ambassadeurs sal wesen gedaen, dat U E. alsdan eens den heere secretaris Calvert (?) daervan sult believen te spreken, want deselve daerinne wtermaten veel vermach, ende sal sulcx. de sake ten effecte comende, jegens U E. danckelyk verschuldigt werden.

Wyders, myne heeren, alsoe my in 't particulier sonderlingh (belangende de cope van enighe Ostindische actien) daeraen gelegen is, dat ick de tyt wat mochte weten van't succes vande negotiatie aldaer, ende dat ick daerna seer sy verlangende, hopende, dat, door Gods segeninge ende goet beleyt vande heeren, de sacken eenmael tot een redelyke accommodatie, met contentement ten wedersyden, sullen werden gevonden, daer naer de prys vande actien hier seer sullen luisteren ende daeran dependeren, zoe is myn vrindelyk versouck, U E. believe my by goede gelegenheit eens t'adverteren, wat U E. van 't succes derselver saken aldaer oordeelende syt, ende off deselve tot een goet accommodement sullen gebracht cunnen worden, ende dat sulcx ende soe wanneer u oordeelen sall, dat yets met fundament daervan sal konnen werden geadviseert. Ick sal 't selve met de hoochste discretie mesnageren, sonder yemant ter werelt yets daervan te communiceren. U E. sal my groote vrientschap ende dienst bewysen, die ick altyts jegens U E. sal erkennen.

Waermede,

Myn heere, U E. vrundtl. *etc.*

Inden Hage, ylens, desen 11. Febr. 1622.

U E. dienstw.,

A. BRUYNINGH.

Onse declaratie es overgelevert. Wy hebben U E. nae behoiren voor syn goede dienste ende debvoiren, daerinne gedacht. Hope, dat goede dispositie op sal volgen.

Opschr.: Erentfeste, wyse *etc.*, heere Constantin Huygens, jegenwoordich tot London.

R[a]. 19. Febr., 1622.

XLII.

De Prince van Orangien, Grave van Nassau, Catzenelleboge ende Meurs, Bueren etc., Marquis vander Veer ende Vlissingen, Heer ende Baron van Breda, Diest etc.

Edele ende Mogende, besundere goede vrunden. Ons heeft de vrouwe van La Vacquerye, weduwe, geremonstreert als wylen haer man zaliger, in zyn leven quartiermeester generael *etc.*, deser weerelt was kommen t'overlyden, naelatende haer met veel kinderen beladen, ende in der krame van eenen zoon, dat het U E. Mog. belieft hadde haer de faveur ende eere te doen, nyet alleen van te staen als getuygen vanden doop vanden selven haeren jongsten soon, maer oock daer by te beloven, hem te willen houden in goede recommandatie, welcke beloften oock naderhandt waeren gerenoveert, dat zy daerop den voorn. haeren zoon hadde gevoveert tot de studien ende gestelt aen de schole aldaer, waerinne hy oock wel hadde geprospereert, ende zulcke hope gegeven van zynre capaciteyt, als U E. Mog. naerder connen zien by de getuygenisse vanden rector ende schoolmeesters, copielyck hier by gaende, maer dat zy als eene weduwe buyten hare goederen, ende sonder dat met andere lasten beswaert zynde, nyet wel en zoude konnen furneeren alzulcke kosten, als vereyscht wierden tot volvoeringe van des voorsz. haers soons studien, ons daerom versouckende, dat wy haeren zoon aen U E. Mog. souden willen recommandeeren, ten eynde hy met eenich beneficie versien mocht worden, by middel van 't welcke hy zyn studien tot perfectie mochte brengen, den lande ten dienste ende U E. Mog. ter eeren.

Diewylen dan des vaders getrouwe diensten wel meriteren, dat men de kinderen noch eenige vruchten daervan laet genieten, sonderlinge in 't gunt strecken kan tot voordeel vande gemeene zaecke, ende dat by het voorschreven des rectors ende schoolmeesteren *testimonium* genouchsaem blyct, dat de kosten, die aen den voorsz. jongsten zoon geleyt zullen mogen worden, wel besteedt zullen zyn; Soe hebben wy, ter instantie vande voorsz. vrouwe van La Vacquerye, ende insonderheyt ten respecte van haers mans getrouwicheyt, nyet connen voorbygaen, U E. Mog. hiermede indachtich te houden, vande voorn. haere gunstige beloften in faveur vande voorsz. hares jongsten soons gedaen, ende U E. Mog. met een by deses te versoucken, omme denselven jongsten zoon, oock om onzent wille te houden voor gerecommandeert, tot een alsulck beneficie ofte prebende, als U E. Mog. bevinden sullen, zyn conditie, oock bequaemheyt ende qualiteyt te meriteeren, vertrouwende, dat het aen hem wel geëmployeert zal weezen, ende sullen U E. M. hier aen doen een goet, haer loflyck ende ons aengenaem werck, deselve hiermede,

Edele ende Mogende, besundere goede vrienden, in de protectie des Almogende beveelende. Uyt 's Gravenhage, den 22. May 1622, *stilo novo.*

U E. Mog. goetwillige vrundt,

MAURICE DE NASSAU.

Opschr.: Den Edelen *etc.* vrunden, die staten 's lants van Utrecht *etc.*

R[a]. 2. July, 1622.

XLIII.

Edele Mogende heeren.

UE. Mog. schryvens vanden 21. Marty deses jaers, heb ick den 7. May eerst ontfangen, ende daeruyt verstaen, dat die staten eenige nyt hare vergaderinge gecommitteert hadden,

omme informatie te nemen over d'officieren vanden gestichte, ende dat uyt het rapport in't langhe ende op verscheyde tyden gedaen, bevonden was onder anderen mede, dat veele schouten ende secretarissen vande respective gerechten ten platten souden professie doen, ofte in der daet zyn (hoewel sy dickwyls noch anders willen schynen), vande roomsche religie als vande factie der *herminianen*, die sy soucken te stiven ende te starcken, tegen den inhoudt van vele geemaneerde plackaten, tot merckelycken ondienst vanden lande, ofte dat zy andersins in't reguard van hare bedieninge, sich qualyck ende onbehoorlyck gecomporteert hebben, Item, dat de coninck van Spaengien mit zynen aenhang swaere aenslagen opten staet vande vereenichde provincien ende hare geallieerde dagelicx practiseert, ende dat daerom die staten verscheyden schouten ende secretarissen dependeerende vande domeynen 's landts van Utrecht, van hare respective ampten ende diensten verlaten hadden, Item, dat UE. nu oock last ende aucthoriteyt hebben, gelycke bevordering te doen, ten respecte van alle die schout- ende secretaris-ampten dependeerende aen het *directum dominium* vande particuliere ambachtsheeren 's landts van Utrecht, die welcke hun oock voortaen sullen moeten reguleeren volgens seeckere commissie ende instructie (*ut latius in litteris*), versouckende diensvolgenden, dat ick daerop wel sal willen letten, ende alsoo naer comen zonder eenige faulte, mitsgaders UE. Mog. t'adviseeren binnen twee maenden naer receptie vanden brief, wat diensaengaende naer vereysch van myne jurisdictien, in vougen als boven sal syn gedaen, Item, wat schouten ofte secretarissen ick daer inne sal hebben gestelt, ofte dat anders by UE. Mog., volgens resolutie vande staten, daerinne versien sal worden, hetzy by deportement ofte andersints; dit wordt my dus ampel ende breet toegeschreven, sonder dat die gementieneerde informatien ende instructien (die ick noyt gesien heb), daer neffens overgesonden worden, nu wil ick die heeren te bedencken geven, of het my, die selver in het landt niet comen mach, mogelyck is, in zo corten tyt, soo verde vande hant zynde, op zulcx te informeeren, naer verhoor ende exigentie van saecken ordre te stellen. Den 19. Augusty 1618, nadat den staet van regieringe binnen Utrecht verandert was, hadden die heeren staten op die volle beschryvinge by eendrachtige stemmen, in recompense van myne ende myn zal. vaders trouwe diensten my gegeven d'ambachts heerlycheyt van Doorn, ick was oock diensvolgende gecomen in deuchdelicke possessie van deselven, UE. Mog. hebben my *sine forma judicii* ende sonder oorsaeck daer weder uytgestoten, ende Huyg van Nyevelt in myn plaets gestelt, hoe ick oock noch vorder getracteert ben, is alle werelt bekent, doch my alderbest, nu schynt het, dat die heeren daermede niet te vreden zynde, oock oorsaecke soucken, my te priveren, van 't gene my van myne olderen ende voorolderen aengeerft is. Edele Mogende heeren, dit bedroeft my zeer, dat men my dus bitterlyck vervolgt, die nochtans met goeder conscientie zeggen mach, niet anders oyt gedaen te hebben, als 't gene ick volgens mynen eedt, commissie ende ten dienste vanden lande schuldich was ende behoorde te doen; maer, myn heeren, boven all bedroeft my, dat UE. Mog. niet, lettende op den elendigen staet, daer d'geunieerde Nederlanden, doer die exorbitante resolutien ettelycke jaeren herwaerts gepleecht, in gebracht zyn, van sulcke vehemente proceduren een eynde maecken, trachtende veel liever het gescheurde met alle mogelycke middelen te helen, als vorder te dismembreren. Indien UE. Mog. eens by haer selven (alle passien aen d'een syde gestelt) willen examineeren, wat al onheylen, elenden ende bedroeffenissen gedurende uwe regieringe over de ingesetenen der geunieerde Nederlanden, sampt derselver geallieerden gecomen is,

ja, wat jammeren, naer alle apparentie noch te wachten staen, so meine ick, naer myne geringe verstant ende onder correctie, dat het meer dan tyt is, op reparatie vande staet te dencken, ten minsten van alle vehementien op te houden; die heeren, onder wiens beleidt, Godt Almachtich de Nederlanden soo genadich ende ryckelyck hadde gesegent, hebben deze onheilen te voren

gesien ende gevreest, hadden se oock geerne opt gevouchelyckste geprevenieert, doch hoe den zulcken dat becomen is, weet ieder man. Edele Mog. heeren, ick bidde, wilt myn vrymoedich schryven ten besten nemen, ten geschiet niet uyt bitterheyt, ofte om yemant te reprocheren, maer uyt een oprechte sincere affectie, die ick drage totten welstant van myn vaderlandt, oock soo verde, dat ick van harte gaerne vergeten ende vergeven wil, alle 't ongelyck ende leet, dat my geschiet is, indien myn vaderlandt daermede gedient can worden. Wat nu aengaet het reformeeren van myne schouten ende secretarissen, sal die heeren believen te weten, dat ick een scholt ende secretaris gestelt heb tot Seist, item, van gelycken een over Gerverscop en den Breuydyck; beide die schouten ende secretarissen zyn personen, die lange jaeren, by der voorgaende heeren regieringe sodanige ampten bedient hebben, sonder dat oyt in 't regard van hare respective diensten clagten aen my, ofte oock aen de staten gecomen syn, hebben UE. Mog. nu eenige informatien, daerby blyct, dat ze alle vier ofte eenige van hun luyden, in't regardt van hare ampten sich qualick gecomporteert hebben, ick bidde UE. Mog. willen my dieselve overseynden, sal geerne daerop letten ende ordre stellen; doch ist maer alleen, omdat ze mogen wezen van't gevoelen der *herminianen*, soo bidde ick, d'heeren willen die goede luyden daerom niet moeyelyck vallen, want ick ben seckerlyck berecht, dat in verscheyden principaele steden van Gelderlandt, Hollandt ende Overyssel borgermeesteren gestelt zyn, wezende van het gevoelen der *herminianen;* ben oock berecht, dat Bogermannus, gewesen president op de Dortse synode, hem nu beclaecht ende bekent, door aendryvinge der politycke tegen die remonstranten te veel gedaen te hebben, item, dat D. Sybrandus Lubberti, professor tot Franycker, segt, die remonstranten te houden voor syne broeders, jae ettelycke voorname vorsten ende potentaten bewysen faveur ende gunst an de remonstranten, ongeacht haer bannissement; hope daerom, dat UE. Mog., hun vougende nae billycheyt, ende overwegende, wat weleer om de persecutie in't stuck van religie gepasseert is, niet en sullen willen meer inwoonderen vanden gestichte, wegen haere conscientie beswaeren ofte het broot uyt den mout trecken, maer veel liever trachten soe veel bedruckte, bedroefde ende verjaechde cristenen, die nacht ende dach tot Godt suchten ende schreyen, te vertroosten, ende daer 't geschieden kan, tot hare voorgaende diensten, ampten ende beneficien te herstellen, opdat ze Godt in gerustheyt dienende, wyff en kinder met eeren weer erneeren mogen, daerop sal ick dien selven goeden Godt bidden, U

Edele Mogende heeren, by te staen met Zynen Heyligen Geest, opdat uwe regieringe mach strecken tot Synes heyligen naems eere ende welstant onzes algemeenen lieven vaderlandts.

Datum Doornum, den 28. Juny 1622.

Uwe E. Mog. dienstwillige

A. VANDEN WAELL.

Opschr.: Aen de Ed. Mo. heeren staten van Utrecht, tot Utrecht.

XLIV.

Edele Mogende Heeren.

'T gene UE. M. by missive vanden 20. dezer belieft hebben aen zyne Furstel. Doorl^{t}, myn heere den Prince van Oraengien *etc.* te versoecken, was al by Hoochgem.

zyne F. D^{t} geeffectueert, die op gisteren morgen by patente al ordre had gegeven, dat de resteerende 600 man vande Fransche trouppen, by den generael Montereau beleydet, sullen worden geaccommodeert in de steden van Delft, Rotterdam ende ter Geude.

Hier beneffens heeft den heere ambassadeur du Maurier aen de heeren gecommitteerdens van haere Ho. ende Mo. verclaert ende belooft, dat van wegen zynen mr., ten behouve vande voorn. trouppen, sal betaelt ende verstreckt worden, aen yeder vyff stuyvers tot leeninghe,

ende eenen stuver tot servitie 's daechs, sulcx daerinne (Godt loff) nu ten vollen versien is, dat het landt voorts geen costen daer af sal hebben te draegen

Ende op deze tyt niet vorders hebbende, sal hiermede den bode Loenreslooth afschicken, ende van 't geene vorders zal mogen voorvallen, UE. Mog. door den ordinaris schipper adviseeren. My hiermede in UE. M. goede gratie gans dienstel. gebiedende, bidde den Almogende, Edele Mogende heeren, voor den welstand van UE. M. regheringhe.

's Gravenhage, desen 21. Decembris, 1623.

Uwer E.M. gans dienstwillige,

ANTHONIS DE RODE.

Opschr.: Edele Mog. heeren, myn heeren de staten 's lants van Utrecht *etc.* tot Utrecht.

R[a]. 24. Dec. 1623.

XLV.

De Prince van Oraignen, Grave van Nassau, Marquis etc., Heer ende Baron van Breda, etc.

Edele Mogende, besondere goede vrunden. Soo haest wy desen avondt UE. M. schryven, op huyden aen ons afgegeven, gesien hadden, hebben wy, om redenen by UE. Mog. aengetogen, datelyck ordre gestelt, dat ses compaignien naer Amersfoort marcheren ende aldaer guarnisoen houden sullen, ende de lieutenant-coronnel Veer gecommitteert, om over 't zelve volck te commandeeren, volgende ende in kraft vande brieven ende acte, die wy hierneven senden. Nademael wy vertrouwen dezelve plaets genouchsaem versekert te wezen tegen surprise, insonderheyt soo UE. Mo. belieft haer in diligentie met een stucxken ofte twee t'assisteeren, gelyck mede met wat ammunitie van oorloge, waerom wy dan UE. Mog. willen versocht hebben, als oock dat dezelve willen besorgen, ten eynde de wallen ende poorten voor een loop ende surprise gerepareert mogen werden, oock de stucken die daer binnen zyn gemonteert ende gereet gehouden, waertoe wy ons verlatende, UE. Mog. hiermede *etc.*

Hage, den 17. Febr. 1624.

UE. M. goetwillige,

MAURICE DE NASSAU.

UE. M. willen onbeswaert syn, sorge te dragen, dat de burgery haer wacker ende in haer geweer houden.

Dat mede de compaignien, derwaerts gaende, met wagens geaccommodeert ende voortgeholpen mogen worden. Wy maecken staet, morgen naer den middach daer te zyn.

Opschr.: Edelen *etc.* goede vrunden, staeten 's lants van Utrecht *etc.* tot Utrecht.

R[a]. 8. Febr. 1624.

XLVI.

Ick ondersz. Johan Snoeck, wachtmeester van 't garnisoen opten Leckendyck inden gestichte van Utrecht, verclaere mits dezen by den eedt in't stuck van officie gedaen, dat ick corts naer het aenvangen myns voorsz. officie, my eene reyse of twee met eenige soldaten aldaer die wacht houdende, hebben getransporteert over de riviere vanden Rhyn op de Geldersche zyde tegens Elst over, omme die veerschuyten van deselve geldersche zyde, aen de stichtsche zyde onder ofte by die corps de guardes te brengen, gelyck by my ofte de byhebbende soldaeten vande compaignie van capteyn Brandt; een ofte twee reise is geschiet, dat daerover den veerman (soo ick attestant hebbe verstaen ende gemerckt), aen den amptman

vande Nederbetuwe, den heere van Soelen *etc.* heeft gedoleert, oock sulcx, dat den majoor vanden Waeldyck met eenige musquettiers sich aldaer heeft vervoecht, verwachtende op onze wedercompste, soeckende (zoo 't scheen) te beletten, dat wy geene schuyten meer over souden haelen, waerdoor ick genootsaeckt ben geweest, sulcx aen de E. Mog. heeren 's landts van Utrecht, ofte haer E. Mog. gedeputeerden te remonstreren. ende daerop te versoecken haer E. Mog. ordre, ende middelretyt van 't overhaelen vande voorsz. veerschuyten te desisteeren, tendeerende 't voorsz. overhaelen van deselve veerschuyten, omme daerdoor te beletten, dat des vyants lopers mette selven schuyten by avondt, nacht ofte ontyden nyet over inden gestichte van Utrecht souden vaeren, all t'welck waerachtich zynde, hebbe desen in oirconde van dien onderteyckent opten 13. Aprilis 1624.

JAN SNOECK.

Me notario presente,

JAN VAN HAEFTEN.

In dorso: Attestatie, van Snouck, rackende 't beletten van 't overhalen vande schuyten aen de geldersche zyde leggende.

XLVII.

Wel Ed. Mog. *etc.* Heeren.

Myne heeren. Ick sende UE M. hier neffens, volgens UE. M. schryvens ende last van date den 15. deses, de informatie, by myn met assistentie vande majoors commandeurs van corps de guardens ende andere genomen, over de schuyten, kaegen ende aken, die aen d'ander zyde vande riviere vanden Ryn ende Lecke, langens de provincie van Utrecht ordinaris zyn leggende, met aenteckeningen van naemen ende plaetzen der geene, die ze toebehooren, ende onder wat jurisdictie die selvige syn resorteerende, voorder belangende de overcompste vande loopers vanden viant, die onlancx ende nu lest geattenteert hebben te apprehendeeren de persoon van Jacob Gerritsen van Rossum, woonende in 't Waell. Den gemelten Jacob Gerritsen zyn huysvrouw, knecht ende meecht daerop geexamineert ende gehoort synde, hebben elcks respective ende *in somma* verclaert, als dat des avonts tusschen lichten en donckeren, daer aen de doore geclopt worden, en datter een die meecht, die effen te bedde was gegaen, met haer naem aenriep, ende hem uytgaf voor de knecht van de vrouw haer moeder, die se daer noemden in de wandelinge *Peetemoeders Cornelis*, hem alsoe noemende, welcke meecht opstond ende de doore opendoende, staken zy terstont de trompen vande roers tusschen de deur, ende vielen met heur sessen soo in huys ende bleven in de goot staen, zeggende tegens de meecht, dat zy wat eeten ende drincken wilden, ende de meecht haer vrouw roepende, die te bedde was, spronck die in haer hemdt van 't bedde, ende groot gebaer maeckende ende in haer handen slaende, sochten zy haer te stillen, seggende, dat zy geen vyanden maer vrunden waeren, haer nomineerende eenige van haer bloedverwanten, woonende in Benschop, ende de vrouw sustineerde altoos contrarie, ende zeyden, dat zy gecomen waeren om haer te verderven, ende dewyl de meecht ging een keers ontsteeken, liep de vrouw nae achteren ende riep de knecht op, 't welck zy hoorende, liepen twee van haer naer achteren ende namen de knecht waer, ende met dat hy van stal quam, vatten zy hem ende de meecht met de keers, comende by de vier, blies daer een die weder uyt; daer nae quaemen de voorsz. vier in 't voorhuys, ende sagen daer den gemelten Jacob

Gerritsen, die te bier geweest hadde ende wel beschonken t'huys gecomen was, in een stoel sitten slapen, sonder eenich gerucht gehoort te hebben, ende twee van haer hem

opheffende ende van de stoel alleydende, meende hy, dat het zyn vrouw ende meecht waeren, die hem zoo te bedde leydden, tot dat hem de vrou aenriep, dat het soldaten waeren die hem aentasten, ende alsoe wech wilden leyden; waer over hy voorts wacker wordende, ende haer siende, stelde hy hem te weer ende sloech soo groffelick van hem, datter somtyts twee teffens onder de voet vielen; hy creech oock eenige cleene quetsueren, nae lange worstelingen ende slagen, togen sy hem uyt den huys, om soe gevangen wech te leyden, alwaer hy, voor de deur synde, twee van haer die hem hielden, onder de voet smeet, ende daer met loopende door een leechte van synen boomgaert, liep hem daer een nae, die mede quam te vallen, ende soe ontliep hy haer; de vrou was onderwylen mede uyt den huys gecomen, gerucht maeckende ende om hulp roepende; sy dat siende ende hoorende, vulden eenige haer holsters met cost, die zy daer vonden, ende liepen zoe met de knecht naer 't veer, achterlaetende een sprinckstock met een hoet, ende beraetslaende met den anderen, off zy in Rysweert wilden blyven leggen of niet, resolveerden zy over te vaeren, daer toe nemende een schuytgen, dat aen de punt lach, ende door haesticheyt zy eerst daer in springende. ende willende de knecht, die zy all wat gebonden hadden, daer mede intrecken, ontruckte hy hem haerluyden ende ontquam 't, door dien zy hem niet en dorsten volgen ofte weder uyt de schuyt comen, ende voeren terstont ende in haeste over. Men kan niet vernemen, waer en met wat schuyt zy eerst zyn overgecomen, dan zeyden, dat 's anderen daechs een aechgen ofte schuytgen los dryvende by de vaert was aengehaelt, dat men niet en weet waer van daen is gecomen; die huysluyden presumeren, dat zy al een nacht te voren zyn overgecomen geweest, ende enen dach in Rysweert ofte elders in 't coorn verborgen gelegen hebben, omdat het noch zoe vroech was als zy begosten. Dit is 't geene ick UE. Mog. hiervan weet te berichten, ende desen hiermede eyndende, will ick UE. Mog., *etc.*

Uyt Wyck, den 21. Juny 1624, *stilo veteri.*

UEd. Mog. onderdanige dienaer,

WILLEM VAN OOSTROM.

Opschr.: Wel Edele Mog. *etc.* heeren, myn heeren, de staten 's lants van Utrecht *etc.*, tot Utrecht.

R[a]. 23. Juny, 1624.

XLVIII.

Edele Mo. Heeren.

UE. M. missive vanden 18. deser met de bygaende estimatie vande goederen der geexcuteerden, by my ontfangen zynde, hebbe deselve estimatie aen de heeren gecommitteerden van Hollant overgelevert, ende versocht, als by deselve UE. M. missive, daer op my de gemelte heeren gecommitteerden, des anderen daechs wederomme ter handen gestelt hebben, de estimatie van haerder zyde gedaen, hiernevens comende. Wat aengaet de somme, die de selve *pro rata* specialyck tot laste der provintie van Utrecht souden meynen te brengen, seyden, daer op geen verclaeringe te connen doen, voor en aleer zyn Excell. vande goederen, in princen landt gelegen, gelycke estimatie sal hebben gedaen.

Den heere van Soelen, op huyden van hier naer Tiel vertogen zynde, hebbe zyn E. gerecommandeert de bevrydinge vande Over- ende Neder-Betuwe *etc.*, jegens

d'excursien des vyants, ende alsoo hy op morgen, Vrydach, door Utrecht meyndt te gaen, ende aldaer tot twee uhren nae den middach (ten huyze vanden brouwer Merevelt, buyten Tollesteechpoort) te verblyven, connen UE. M. syn E. diensaengaende nader doen spreecken. Niet anders

hebbende, sal desen naer myne dienstelycke gebiedenisse in UE. M. goede gratie eyndigen, ende den Almogende bidden, Edele Mog. heeren, UE. M. regieringe te feliciteren.

Hage, desen 24. Juny, 1624.

Uwer E.M. dienstwillige,

ANTHONIS DE RODE.

Opschr.: Edele Mo. heeren, myn heeren de staeten 's lants van Utrecht.

R[a]. 25. Juny, 1624.

XLIX.

Isabel Clara Eugenia, by der gracie Gods Infante van Spaignen, etc.

Allen dengenen, die dese onse tegenwoordigen brive sullen worden getoont, saluyt. Doen te weten, dat wy om goede redenen, ons daertoe moverende, genomen hebben ende nemen mits desen in onse besundere bescherminge ende sauvegarde, Jo[r] Jacob van Amstel van Minden, heer van Loenresloot, wonende tot Utrecht, denselven consenterende ende gunnende, dat hy met syne familie ende byhebbende bagagie, onbeschadicht ende vryelyck sal moghen reysen, hanteren ende frequenteren, te voete, te waegen of te peerde, met syne eygen, gehuerde of geleende waegens ofte peerden, overall ten platten lande, daer men syne Majest. erkent door betalinge van contributie, oock in 't Stift van Utrecht, Veluwe ende Betuwe, ende voorts in alle neutrale landen ende steden vande naburige princen, omme aldaer syne affaire te verrichten, sonder nochtans vorder binnen dese landen te mogen comen, daer men niet betaelt contributie aen de staeten vande gerebbelleerde provincien, wel verstaende, dat hy gehouden sal wesen, te betalen voor desen vrydom, in de handen vanden ontfanger generael van syne Maj[ts] domeynen, de somme van 25 guldens eens, behoudelyck oock, dat hy niet en sal mogen attenteren, dat tot ondienst van syne Maj[t] ofte van syne landen ende goede ondersaten eenichsins soude moghen strecken; ontbieden ende bevelen oversulcx, alle gouverneurs, oversten, collonellen, ritmeesteren, capiteynen, bevelhebberen ende volcke van oorloge, ende allen anderen in den dienst ende onder de gehoorsaemheyt van syne Maj[t] wesende, die dese eenichsins aengaen sal, sich daerna te reguleren, ende den voorsz. Ja. van Amstel van Minden met syne familie, in 't geene voorsz. is, geen beleth, hinder ofte stoortenisse te doen, off hem te rantsoeneren, plunderen ofte eenichsins anders qualyck te tracteren, op pene van te vallen in onze indignatie. Durende dese den tyt van een jaer. Gedaen tot Brussel, den derden Decembris, XVI[c] vier en twintich.

ISABELLE.

Wit opgedr. groot zegel.

Ter ordon. van haere Hoocheyt, DE LA FAILLE.

Op de rugge de quitance voor de 25 gl. geteek.: A. VAN ONCLE.

L.

Edele Mog. Heeren.

Naer verscheyde voorslagen ende deliberatien op 't ontzet vande stadt van Breda gedaen ende gehouden, bevonden synde, dat men sich te vergeeffs ofte misschien te laet op eenyge vremden ende onsekere middelen soude mogen verlaeten, is eyntelick goet ende nodich geacht, op naerder ende beter middelen te gedencken, indien men niet wil gedogen, dat de

voorn. stadt in handen vande algemeene vyandt come te vallen, 't welck dan zoude strecken, niet alleen tot groote disreputatie, soo binnen- als buytenlants, by alle naebuerige potentaten, maer oock tot onlydelycke ja irreparable schade van deze stadt, omme 't zelve mit Godes hulpe te voorcomen, die t'samentlicke respective geunieerde provintien, met expres advys ende goetbevinden van syne Furstel. Doorl. den Prince van Oraengie *etc.*, goetgevonden hebben, een lichtinge van 2000 ruyteren herquebusiers (daer onder weynige curassen), mitsgaders van 5000 man te voet, van nu aen te doen, die voor den tyd van zes maenden sullen comen te costen 600^{m} guldens, daer toe de gedeputeerde vande voorn. provincien belooft hebben sodanige debvoiren, yeder by syne principalen te doen, dat vande voorn. 600^{m} guldens, by provisie op 't alderspoedichste, yeder syn quote aen den ontfanger generael sullen gefurneert worden in de eerste 200^{m} guldens, de tweede 200^{m} gl. twee maenden daer nae, ende resteerende 200^{m} gls. gelycke twee maenden daernae.

Ende zoe wel ick verclaert hebbe, daertoe niet gelast, doch verseckert te wezen, van UE. Mog. goede yver ende genegentheyt, omme alles by te brengen, wat in derselver vermogen soude syn, tot 't voorn. ontseth, soe heb ick op UE. Mog. behagen in deselve lichtinge mede geconsenteert, vertrouwende dat deselve my sulcx (als gedaen zynde voor den hoochsten dienst van 't landt ende geen uytstel connende lyden) niet dan ten besten sullen afnemen, worden daeromme UE. Mog. mits desen gants dienstelyck versocht, dat d'selve gelieve (approbeerende de voorn. lichtinge), soodane ordre te stellen, dat de quote uwer E. Mog. provintie, in de voorn. eerste 200^{m} guldens, op 't alderspoedichste, ten comptoire vanden ontfanger generael mach worden betaelt, hare Ho. ende Mog. mitsgaders syne Hoochstgemelte Furstelicke Genade, sullen oock by hare brieven, UE. Mog. tot dit nodich consent versoecken, ende van alles op dit stuck naeder adviseeren. Wy hebben alhier dese leste 14 dagen byna niet anders gedaen, als op dese saecke gedelibereert, ende eyntelyck geen naeder expedient connen vinden, als 't voornoemde. Hiermede my gants dienstelick in UE. Mog. goede gratie recommandeerende, bidde den Almogenden, Edel Mog. *etc.*

's Gravenhaghe, desen 4. Jan. 1625.

Uwer E. Mog. gants dienstwillige,

ANTHONIS DE RODE.

Eergisteren, Sondach, heeft zyn Excell. brieven uyt Breda becomen, die daer binnen noch wel gemoet zyn, ende voor als noch geen gebreck hebben.

Opschr.: Edele Mog. heeren, myne heeren de staten 's landts van Utrecht *etc.* tot Utrecht.

R^{a}. 8. Jan. 1625.

LI.

Edele Mog. Heeren.

Wy en twyffelen niet, oft Uw E. Mog. sullen wel cunnen overwegen, hoe grotelicx voor den staet vanden lande is importerende de conservatie vande belegerde stadt van Breda, ende wat sequelen, consequentien ende swaricheyden daer uyt souden comen t'ontstaen, by aldien den vyant hem meester van dezelve quame te maecken. Wy hebben de consideratien daerop vallende, soo important ende wichtich gevonden,

dat wy nodich hebben geacht, daer over verscheidene serieuse deliberatien met zyn Excell., den heer Prince van Orangien te houden, ende eyntelick ten hoochsten nodich ende geraetsaem gevonden, de saecke niet te laeten aencomen op eenige middelen, daervan d'uytcompste onseker soude mogen vallen, maer dat men yets met soliditeyt soude moeten by de handt nemen, daer op men naest Godt den

Heere, staet soude cunnen maeken, ende wesende daer toe nodich gevonden een consent van sesmael hondert duyzent gulden, om daermede een goede troupe van ruyteren ende knechten, in haeste te connen aennemen, ende daerby geconsidereert, dat de saecke geen uytstel can lyden, maer hoe eerder hoe beter dient geaccelereert, hebben de provincien op behagen van hare E. principalen, de voorsz. somme ingewillicht te betaelen een derde part gereet, het tweede derde part over twee maenden, ende het resteerende derdepart over twee maenden daer nae. Van al 't welcke wy nodich hebben gevonden, UE. Mog. by dezen te adverteeren, ende zeer dienstel. te versoecken, dat dezelve ten aenzien vande importantie ende groote gewichtheyt dezer saeck, niet en willen naelaeten, 't selve mede alsoe goet te vinden, daerin te bewilligen, ende dienvolgende oock prompte ordre te stellen, dat derselver contingent in de eerste 11^{en} gulden, sonder eenich tydtverlies, ende de reste op hare termynen, ten comptoire vanden ontfanger generael opgebracht ende gefurneert mogen worden, te meer, alsoe de dilayen niet alleen schadelick, maer oock het effect vande geheele saecke sullen doen verliezen. Wy sullen daeromme ons hiertoe vastel. verlaten, den Almogende biddende, E. Mog. heeren, om deselve te houden in Zyne heylige bescherming.

Uyt den Hage, den 14. January, 1625.

N. VAN BOUCHORST, vt.

UEd. Mog. goede vrunden,

De Staten Generael der vereenichde Nedsrlanden.

Ter ordonn. van deselve, J. VAN GOCH.

Opschr.: Edele Mog. heeren die staten vanden lande van Utrecht, *etc.*

R^{a}. 8. Jan. 1625.

LII.
De Prince van Oraengien, etc.

Edele *etc.*

In wat staet de goede stadt van Breda, nae soo eene lange ende benande belegeringe moet wesen, hebben Uwe E.M. nae hare wysheidt ende discretie wel te considereren, als mede hoe seer noodich het sy voor den staet vanden lande, dat deselve by tyts gesecoureert ende soo een notabel lith geconserveert mach worden. Ten welcken eynde haer Ho. Mo. nae rype overweginge vande saecke, een consent gedragen hebben van 600,000 ponden, ende diensvolgens de heren gedeputeerde vande respective provincien, op 't behagen vande heren hunne principalen ingewillicht, deselve te betalen in drie derde paerten, te weten het eerste gereet, het anderde over twee maenden ende het derde over die daeraen volgende twee maenden, gelyck UE. M. alle 't selve naerder vernemen sullen by haer Ho. Mo. brieven, aen UE. M. dienaengaende geschreven, tot den inhoud vande welcke wy ons refereren, UE. M. alleen hier mede, hoewel ten overvloet versoecken sullen, dat haer believe, al 't selve mede voor aengenaem te hebben, ende niet alleen den eersten termyn, sonder eenich vertooch, maer oock d'andere twee op haren tyt, ten comptoire vanden ontfanger generael te doen furneren, op dat by eenige dilayen in dese hoochwichtige saecke niets versuymt en mach werden. Ons des t'Uwe E.M. gewoonlycke goeden yver verlatende, willen deselve hier mede, Edele *etc.*

In 's Gravenhage, den 16. Jan. 1626.
UE. Mo. goetwillige vrundt,
MAURICE DE NASSAU.
Opschr.: Den Ed. *etc.* de staten 's lants van Utrecht *etc.*

LIII.

Ed. Mo. Heeren.

Gisteren avondt ten half sess uhren, is den Doorluch^{on} Hoogeborenen Vorst, den heere Prince van Orangien *etc.* deser werelt overleden, tot onsen ende alle regeerders groote leetwesen; is derhalven vooreerst nodich ende dienstich geweest, tot maintainement vanden staet ende beschermínghe vande religie, mitsgaders totte directie ende beleydt vande oorloge, daer toe te autoriseren den here Prince Henrick van Nassauw, omme redenen, by de missive van hare Ho. Mo. aen de respective provincien geschreven, in 't lange verhaelt, daertoe wy ons sullen refereren.

Tot betalinge vande 25^{m} gl., die die van Utrecht ten achteren syn aen de drie compagnien ruyteren, verstaen hare Ho. ende Mo., indien UE. M, deselve conden verschieten tot soulagement van UE. M. ingesetenen, dat UE. M. daervan sullen schadeloos gehouden werden, ten minsten by provisie voor de helfte (ter concurrentie vande ruyteren soldye) met inhoudinge vande extraord. consenten ofte andersins.

't Welck is, waermede wy ons gans dienstelyk UE. M. recommanderen, ende den Almogh. bidden, E.M. heeren, vanden welstandt van UE. M. regieringhe.

Inden Hage, desen 14. April, 1625.

UE. M. gants dienstwillige,

GISB. V. VND ZUM BOETSELAER. ANTHO. DE RODE.

Opschr.: Ed. M. heeren *etc.*, de staten 's lants van Utrecht *etc.*

R^{a}. 15. Apr. 1625.

LIV.

Edele Mog. Heeren.

Alsoe het Godt Almachtich belieft heeft, den Doorluchtigen Hoochgeboren Furst ende heere Maurits, Prince van Orangien, uyt dese werelt in Syn eeuwige ryck te haelen, tot onse seer groote droefenisse, ende oversulcx in deze tegenwoordige constitutie ten hoochsten nodich is geweest, tot verseeckeringe vanden staet vanden lande, ende om confusie daer uyt te weeren, datelick te disponeeren op 't capiteynschap generael, soo te waeter als te lande, ten eynde het volck van oorloge, soo te veldt als in de garnisoenen wezende, mochten weten, wiens patenten, bevelen ende commandementen sy souden hebben te volgen, tot voorcominge van confusie, die andersins mochten comen te ontstaen; soo is 't, dat by ons overleyt synde, dat zyn Excell. Prins Hendrick is d'eenige overgebleven soon van Ho. Mo. den heere Prince Wilhelm van Orangien, die de fundamenten vande vryheyt van desen staet heeft geleyt, ende syn bloet daer voor vergooten, ende eenige naegelaten broeder vande tegenwoordige overleden Prince van Orangien, godtsaliger gedachtenisse, die d'selve met soo grooten yver ende cloeckmoedicheyt, couragieuselyck heeft gemainctineert ende vermeerdert, ende behalven dien, by de conservatie vanden lande oock ten hoochsten is geintresseert, ten aensien van syne grote goederen, daer inne gelegen, ende voorts gelet op syne goede qualiteyten, groote ervarentheyt ende experientie, wy goetgevonden hebben het voorsz. capitainschap generael, te water ende te lande, aen Hoochgedachte zyn Excell. Prins Hendrick, tegenwoordich Prince van Orangien, datelyck te defereren, tot mainctenement vande unie, ende den staet, rechten ende

privilegien vanden lande, soo in 't generael als van elcke provincie in 't particulier, bescherminge vande waere gereformeerde religie, soo die nu in de provincien, geassocieerde lantschappen ende steden, by publycque authoriteyt wert geexerceert,

mitsgaders tot hanthoudinge vande tegenwoordige regieringe ende tot directie ende beleyt vanden oorloge te water ende te lande, daervan wy goetgevonden hebben UE. M. voorts te adverteeren, nyet twyffelende, off sulcx sal by deselve nyet dan goetgevonden worden, als hebbende, tot ruste ende verseekeringe vanden staet van 't landt, alsoo in haeste sonder eenige verweylinge, dewyl het leger, bestaende in soo groote macht van crychsvolck, van verscheyde natien, tegenwoordich te velde zynde, sonder generael nyet en heeft mogen gelaten worden, moeten gedaen worden. UE. Mog. dienvolgende versouckende, de steden ende fortten van derselver provincie daer van te willen notifieeren, ten eynde de patenten ende andere bevelen van Hoochged. zyn Excell. aen d'selve comende, achtervolcht ende naergecomen, oock alles in goede ruste ende eenicheyt gehouden mogen worden, tot derselver welvaeren ende verseeckerheyt, daermede wy den Almogende bidden, Edele Mog. heeren, Uwe E. Mog. te houden in Syne heylige protectie. Uyt den Hage, den 23. Apr. 1625.

ALB. JOACHIMI, Vz.

Uwe E. Mogentheden goede vrunden,

De Staten Generael der vereenichde Nederlanden.

Ter ordonnantie van deselve, J. VAN GOCH.

Opschr.: Edele M. heeren, die staeten vanden lande van Utrecht, *etc.*

R[a]. 15. Aprilis, 1625.

LV.

Edele Mog. Heeren, *etc.*

Naerdien het Godt Almachtich belieft heeft, uyt dese werelt in de eeuwige ruste ende tot hem te trecken den heere Maurits, Prince van Orangien, naer dat hy soo lange jaeren dezes ende Uwe Ed. Mog. provintie wel ende getrouwelick gedient heeft als gouverneur ende stadthouder, ende wy nyet en hebben connen voorby gaen sonder grooten ondienst van dese provintie, in soo swaere ende drouvige veranderinge, op 't selve ampt terstondt te doen voorsien ende te resolveeren, 't zelve te brengen op den heere Fredrick Hendrick, Prince van Orangien, soone van Ho. Mo. den Prince Wilhelm, die de fundamenten vande vryheyt deser landen geleyt ende syn bloet daer vooren vergoten heeft, om dat wy nyet dan zeer ondienstelick geoordeelt en hebben 't selve langer op te houden, te meer omdat den Hoochgemelten synen heer broeder den Prince Maurits, Ho. M. gesuccedeert is indt capiteynschap generael te waeter ende te lande, ende want uwe provintie, volgende de oude verdraegen, onder een gouverneur, met dese meest altyt is gereguleert geweest, ende dat wy mede gelooven, dat UE. Mo. heur wel bevonden hebben, tot beter bant vande onderlinge correspondentie, dat uwe provincie gehadt heeft denselven stadthouder, die dese provincie is hebbende; soo hebben wy geoordeelt van het debvoir van een getrouwe nabuyr provincie te wesen, UE. Mog., 't gunt voorsz. is, te erinneren, ende van deze deliberatie ende goetvinden te verwittigen, ende vrundt- ende nabuyrlick te versoecken, daer op wel te letten, of 't nyet dienstich soude wesen voor uwe provincie, den staet van gouverneur ende stadthouder van dien mede te confereren op den

Hoochgemelten Prince Henrick, opdat alsoo de voorgaende eenicheyt ende correspondentie te beter onderhouden, ende op uwe eigen defensie beter gelet, ende den dienst vanden lande bewaert mach worden, ende sal ons aengenaem wesen, by tyts te mogen werden geadverteert van UE. Mo. goetvinden in desen, waertoe wy ons

sullen verlaten. Hiermede, E.M. heeren, goede vrunden, naebuyren ende bontgenoten, God in genade bevolen. Geschreven in den Hage, den 3. Mei 1625, nieuwe styl.

Uwe E. Mog. goede vrunden, nagebuyren ende bontgenoten,

De Staten van Hollandt ende Westvrieslandt.

Ter ordonn. van deselve, VANDER WOLFF.

Opschr.: Edele Mog. heeren, *etc.*, de staten 's landts van Utrecht, *etc.*

R[a]. 26. Aprilis 1625.

LVI.

Hoge ende Mog. Heeren.

Myne heeren. By de generale propositie ende versouck aen Uwe Ho. Mo., in Novembri lestleden gedaen, is onder anderen voor het poinct vande fortificatien vande frontieren, eens versocht de somme van drye hondert duysent ponden, van XL grooten, na welcke somme by wylen Ho. Mo. syne Furstel. Gen. de Prince van Orangien *etc.*, deselve wercken voor fortificatien voor desen jaere 1625 heeft geraempt, ende in 't voorjaer doen besteden. Nu is 't zoo, dat na de negen maenden belegeringen opgecomen is het verlies der stadt Breda, alwaer de vyant alreede begint gereetschappen ende preparatie te maken, omme daer uyt de vaert, ende stroomen tusschen Hollant ende Zeelant onveylich te maecken, ende met eenen de omleggende eylanden te infesteren ende overvallen. Om welck onheyl in tyts voor te comen ende te beletten, Uwe Ho. Mo. alreede nodich hebben gevonden ende geordonneert, om daertegens (boven het fort by de heeren van Hollant aen de doorvaert alreede besteed), noch van wegen de generaliteyt te leggen op den Brabantschen bodem, twee andere nyeuwe forten van vyff bolwercken, elck bestand om des viants gewelt te mogen by noot sustineren, als te weeten: eene aen de westsyde vande Steenbergse haven, siende ende commanderende op de Vliet, ende noch eene andere opte Dintel, dewelcke beyden van geen cleyne costen sullen wesen, aengesien dat deselve geleyt sullen moeten worden tot alsulcke plaetse, alwaer deselve tot allen tyden bequameliek sullen connen gesecoureert worden, te weten, dicht op 't water, ende genouchsaem tegens de openbaere zee, waerdoor niet alleen de wallen, maer oock insonderheyt de contrescharpen haere behoorlycke dicte ende hoochte moeten hebben, omme alle hooge stroomen ende hooge vloeden te mogen wederstaen, behalven hyer bycomende de costen van poorten, bruggen, magazynen, soldaten-hutten ende andere huysinge, daertoe gerequireert.

Nu, soo is mede in den voorleden winter onversiens hyer by gecomen, dat de riviere vande Yssele haer beneden de stadt Campen exonererende ende verspreidende in de Zuyderzee, soo is verondiept ende versandt, deur den ysganck, dat tegenwoordich egeene schepen, dewelcke tot noch toe gewoon syn uyt ende in de Zuyderzee de riviere te gebruycken, aldaer voorts aen connen passeeren, 't welck als noch dagelicx hoe langer hoe erger wordt, ende soo voortgaende, geschapen is, dat de riviere t'eenemale verstopt ende onbruickbaer sal blyven, indien daerinne in tyts met goede sorge ende neersticheyt nyet en werde versien, nyet alleen tot geheel verderf vande steden ende quartieren aen deselve gelegen, die in nood van belegeringe ende andere voorcomende swaericheyden, nyet souden connen van beneden gesecoureert, noch van nodige behouften versien worden, maer oock tot groot nadeel

ende ongeryff van alle de andere provincien, gewoon synde de voorsz. riviere te bevaeren ende hare trafique daer over te doen, in vougen dat tot behoudenisse van soo eene grote commoditeyt voor de gemeene landen, mede nyet weyniger dienende tot belet van des vyants pas-

sagie opte Veluwe, 't welck wy al t'samen weeten, hoe hoochlyck voor desen landen is importeerende, ten hoochsten noodich is, dat het remedieeren van dien metten eersten by de handt worde genomen, volgende Uwer Ho. Mo. resolutie, daerover wel wysselyck alreede genomen; doch dewyle 't selve daerinne meest is bestaende, dat de riviere met goede rysdammen worden bedwongen, tot aen 't diep vande Zuyderzee, soe connen Uwe Ho. Mo. nae hare wyse ervarentheyt wel overleggen, dat dit werck met geene cleyne somme gelts sal connen tot perfectie gebracht werden; bysonder hyer by comende, dat den dyck eertyts op 's Gravenweert geleyt, tot belettinge vanden overval van 't rynwater in de Wael, nu door de lange hooge wateren van desen winter, t'eenemael wech gelopen zynde, met het eerste lage water wederomme dient opgemaeckt, ende mede naer den eysch verswaert, sonder welck beleth vanden overval des rhynwaters, de riviere vande Yssele niet can behoorlyck gedient wesen; ende terwyle alle de voorverhaelde wercken tot verseeckeringe vande landen, ten hoochsten nodich syn ende niet mogen uitgesteld, veel minder geexcuseert worden, mede niet connende vervallen worden, uytte voorgaende petitien ende consenten, ten uytersten by haer selven verachtert synde, soo sal het ten hoochsten nodich syn, by soo verre de voorsz. wercken sullen cunnen gemaeckt ende ten effecte gebracht worden, dat daertoe byde gemeene provincien een speciael consent worde gedragen, hetwelcke na de raeminge ende calculatie, daer van gemaeckt, niet minder sal connen genomen worden als tegen drye hondert duysent ponden, van XL grooten, op te brengen een derdepart gereet, ende d'andere twee deelen op twee mael drye maenden precys, sonder eenige diversie, ende specialyck hyer toe alleen geeygent blyvende, omme alsoe den aennemers ende leveranciers van materialen, daerop vaste ende seekere beloften te mogen doen van haere betalinge, sonder hetwelcke onmogelyck sal wesen, de bestedinge te doen, ofte sal deselve buyten alle fatsoen, waerde ende redelycheyt loopen, ende de wercken echter niet gevordert worden, soe haest die betaelinge in 't minste sal comen te failleren, dewyle die generaliteyt door de grote achterstallen ende schulden vande fortificatien, daer inne deselve vervallen is deur het traeg furnissement van de provincien, t'eenemael buyten alle credyt is geraeckt, omme mits dien tot dit consent te verstaen, Uwe Ho. Mo. ten hoochsten versocht ende gebeden worden, ende mede daeraen die goede handt te willen houden, elck by syne principale, dat de voorgaende achterstallen promptelyck gefurneert worden, ten eynde het vervallen credyt te mogen restablieren, ende veele arme ingesetenen van haere uyterste verderf te bevryden. Aldus gedaen in den rade van staten, in 's Gravenhage, den 24. July 1625. Was geparapheert, F. ALEMAN. Onder stont: ter ordonnantie vanden raet van staten, ende was onderteyckent: HUYGENS.

LVII.

Edele Mogende Heeren.

Ick houde UE Mog. indachtich, dat ick in November lestleden aen UE. Mog. in 't breede hebbe geschreven ende versocht, de goede hand te willen bieden, ten eynde een placcaet mochte worden geemaneert, over het besilverde vergulde vervalschte draetwerck, dat binnen Dordrecht is gemaeckt by Johan de Carpentier ende Servaes Hellincx, onder pretext van seker octroy, by sententie vande E. heeren gedelegeerde rechteren, verclaert *subreptys et obreptys*, breder by de sententie, daervan zynde, welcke hunluyden wercken, alzoe ick onderrecht worde, dat noch tegenwoordich

werden ofte immers naer date vande voorsz. sententie zyn vercocht, gelyck als zyluyden voor date van dien deselve met groote menigten alomme hebben verhandelt ende versonden, zoo hier te lande in de provintien, onder eenen

yegelycken als buyten de provincien, sulcx dat niet vreempt en is, dat noch verscheyde personen in merckelycken quantiteyten versien zyn, waer uyt dan oock te bedencken staet, dat de voorsz. de Carpentier ende Hellincx, zoe lange ende ter tyt toe, daer tegen niet versien en werdt ende alle 't zelve valsch, zoo silver als goude draetwerck ingetrocken, heur personagie souden connen spelen, ende noch wederom met menichte vercoopen, tot groot proffyt van hun zelfs, ende tot bederf ende schade van velen, gelyck als kennelycken is, dat zy ten tyde dat de saecke van haer qualyck vercregen octroy worde geventileert een zeer groote quantiteyt van dergelycke stoffen by haer hadden, die niet te gelooven en is, dat zy zouden gesmolten oft gebroocken ende tot fyn gemaeckt hebben, maer nae alle apparentie deselve, oft hier te lande off daer buyten, ofte in beyden hebben versonden ende verhandelt, hebbe daeromme ampts- ende eedtshalven niet connen laeten, UE. Mog. medt alle behoorlycke reverentie te versoucken, dat UE. Mog. believe, haere gedeputeerden ter vergaderinge vande generaliteyt comparerende, als noch specialyck te lasten, omme wegens UE. Mog. te helpen hanthaven het weren van 't voorsz. valsche draetwerck, ende ondertusschen alle de officieren in UE. Mog. provincie speciael te lasten ende authoriseeren, alle zodanige valsche Dortsche wercken uyt alle winckels te halen, mitsgaders dezelve te saiseeren ende aen te slaen, ten eynde naer dezen niemant daer mede meer bedrogen ende die overgrote schandvleck van deze landen eens geweert worde, dewyle anders, onder pretext van het Dortsche werck, oock andere gelycke valsche wercken, uyt andere landen hier souden connen worden gebracht ende verhandelt, zynde corts daervan zeer grote clachten wederom gevallen, dat oock in alle manieren een placcaet by haere Ho. Mo. op 't selve mochte werden geemaneert, daerby een yegelyck verboden zy, alsulcke valsche stoffen niet meer te coopen, vercopen *etc.*, volgens 't concept van 't placcaet, hier neffens gaende, ende vertrouwende, dat UE. Mog. gedeputeerden alhier op 't selve sullen worden gelast.

Edele Mog. heeren, sal Godt Almachtich bidden, UE. Mog. te houden in lanchduerige ende voorspoedige regieringe, in den Hage desen 5. July 1625. Blyvende 's lants ende UE. Mog getrouwen dienaer totter doot.

JACQUES VAN NISPEN.

Opschr.: Edele Mog. heeren, de staten Stichts ende Lantschaps van Utrecht, ofte hare E.M. gedepp.

R[a]. 26. Juny 1625.

't Concept.
De Staten Generael etc.

Alsoo onder 't pretext van zeker octroy, by eenen Joan de Carpentier ende Servaes Hellincx, wonende tot Dordrecht, sub- ende opreptivel. vercregen (volgens de sententie vande E. heeren gedeligeerden rechters) gemaeckt zyn grote quantiteyten van alle goude ende silverstoffen, tot borduurwerckerey ende anders, welcke stoffe niet en is bevonden gemaeckt te wezen van gealloyeert silver, sulcx als zy hadden te kennen gegeven, by haer geinventeert te zyn, ende daerop haer 't voorsz. octroy was verleent, maer in tegendeel van die van coper met silver becleedt, 't welck van outs by de placcaten zeer scherpelyck is verboden geweest, waerdeur niet alleen hare Ho. Mo., maer oock de goede ingesetenen deser geunieerde provincien ende andere

eerlycke coopluyden groffelyck zyn bedrogen ende geabuseert, mitsgaders de authoriteyt ende naem van haer Ho. Mo., buyten haere Ho. Mo. goede meyninge ende intentie, schandelyck misbruyct, soo is 't, dat haere Ho. Mo., willende daer inne versien, eenen yegelicken interdiceeren ende verbieden, alsulcke valsche stoffen voortaen niet te coopen,

vercoopen ofte veralieneren, op peene van zes jaeren uyt onse vereenichde Nederlanden gebannen, ende 't werck openbaerlick verbrandt te worden, ende alle degene, 't zy winckeliers ofte andere persoonen, van wat qualiteyt ofte condicie hy zy; die alsulcke valsche stoffen (noch niet gebruyct zynde tot eenige borduurwerckerye ende andere wercken egeene uytgesondert) noch onder hem zoude mogen hebben, werdt by desen gelast die te brengen ende te leveren, zoo wel de gemaeckte als ongemaeckte wercken aen de respective magistraten, onder pertinenten inventaris van gewichte, quantiteyt, qualiteyt, omme by deselve magistraten vergoet te werden, ten pryze die ze zyn ingecocht, ende daer nae by de respective magistraten gelevert te werden, aen de E. Mog. heeren staten van dezelve provintie ofte haere gecommitteerde raeden, omme by deselve aen ons overgebracht te worden ende te doen smelten *in massa.*

LVIII.

Mijn Heeren.

Ick hebbe langhe gehopet, dat d'affairen in Vranckryck souden termineeren in een accomodement; contrary blycket by medegaende tyding, dewelcke ick nyet geerne overschryve. Dan myn heere de Prince moet alles weten, omme wt alles noch het beste te trecken. De saken aldaer soo staende, is het apparent, dat de coninck syne victorie te lande sal vervolgen, gelyck onsen coopluyden alhier mede werdt aengeschreven, dat syne Mat. vertrocken is naer Poictires, waerwt wel mochte ontstaen, dat de desseins teghen den gemeynen vyant souden werden verlaten, ende die vande religie Vranckrycke geunieert. Beyde dyent voorcommen, ende soude sulcx konnen werden betroffen, brengende de sake tot eene bemiddeling van accommodatie. Daertoe sullen sonderlinghe krachtich konnen wesen de devoirs van syne Excellency, dy sake levendig makende by myne heeren de staten generael, als mede by de conincl. Mat. van Groot-Brit.; ende dat by middel van extraordinaris besendinghe, alwaert maer van een persoone alleene, omme nevens de ordinaris amb. van Groot-Brit. ofte extraordinaris daertoe spoedig af te veerdighen, dit goede debvoire te doen. Waertoe indyen myne heeren de staten generael mochten wesen ongenegen ofte de depesche traghelycke voortghinge, kan nymant syne Excellencie qualyk afnemen, in dat point te hebben geyvert, wesende de sone vanden huyse van Coligny, hebbende in Vrankryk vele dependentien onder dye vande religie; de Mat. van Vranckryck wesende voldaen, belanghende de geneghenheyt van syne Excellentie, mits de continuatie ende toestant van wapenen vanden heere admirael Haulthain. By die debvoir sal syn Excellentie gestant doen alle de redenen van correspondentie, dye hebben gemiliteert tusschen de nederlandsche ende fransche kerken t'sedert anno 1570, conserveren de gunste vande moderaetsche gemoederen in Vrancryck, winnen ofte conserveren gelycke reputatie in Engelant ende Schotlant, binnenlants alhier voldoen der danckbaerheyt over weldaden van dye partye tot Vranckryck anno 1572, ontfangen ende t'sedert pooghende te betreffen haere conservatie in desen stant van affairen, winnen den grau van't volck, als wesende dese eene sonderlinghe daet (gelyck het inder waerheyt is), van religieusheyt, afsnyden alle calumnien tegen den Prince (hoewel die sake is van ouder beleydt) van slappicheyt in't stucke vande religie, soe deselve geconsidereert in't generael als in't particulier. Ende behaecht my desen

voorslach (onder correctie) soe wel, dat liever, dan de sake achterbleve, oirdeele syne Excellentie wel soude doen een gequalificeert, verstandig, vreetsaem, in Vrankryk aengename persoon, te desen eynde eerst nae Engelant ten fine als boven, te seynden, ende daernae in Vrankryk, tot syne kosten, sonderlinghe souden syne Excellencie daermede overstelpen syne onderdanen van't marquisaet ende sonderlinghe

tot Vlys., alwaer men noch heffen noch leggen en kan, dat wtte geunieerde landen gesonden syn wapenen teghen die van Rochelle ende andersins; de luyden syn wat licentieux in't spreken. Submittere evenwel alles ter wyser dejectie van syn Excellencie ende eerlycke dienaren omtrent deselve, dewelcke meerder kennisse allent halven konnen hebben van't interest van syn Excellencie, ende consequentelyc, off ende hoe verre eene sake, dye anders heeft apparentie van reden, dyent voortgestelt ende ghevolght.

De vyant armeert binnen 't lants in Vlaenderen eenighe suyen met steenstucken, dye syn bequaem, omme volck te transporteren over het Swin. Dat transport kan werden gefavoriseert met canon van het westersche strande van't Swin, wesende vast Vlaender. Alle de advysen van trouwe vrunden binnen 's lants loopen daerop, eene compagnie ruyteren soude daer groote verkeringhe causeren. Wy en sullen dye nyet licht verwerven. Daeromme vreese wy eyntelycke het verlyes van't Cadsant sullen besuchten. Zeelant en kan dyen last nyet draghen. Zeelant en buyght nyet, maer leght vervallen onder die lasten. Andere lasten daertegen af te wysen, dat is dye *à l'abandon* te stellen, sullende nymant de afgewesene last aennemen. Nochtans is Vlaender een *fleuron* vande victorien vanden here Prince Maur. hoochl. mem., eene proie afgeruckt vande maghtichste provintie, dye de vyant heeft, eene soo noodige voorbaille voor Zeelant als eene dore aen een huis, ick spreeke ten aensien van eenighe navigatien ofte commercien, een valbrugghe omme over te treden in't herte vande vyantelyke macht, als men eene diversie soude willen practiseren, want hy daer *persensible* is, ofte wel omme te vervolghen eenighe victorie, als Godt de Heere dese soude verleenen. De vergaderingh vande staten vande Zeelant is wtgeschreven tegen den 13. nevens andere poincten, op de vacante ampten ende officien, daervan by succes van besoigne, sullen syn Excellencie toegesonden werden twee nominatien, elck van 3 personen, eene om te versien de vacante plaetse in den hooghen rade, de ander dye in den hove provintiael. Hope Uw Ed. van alles tydelyk te verwittigen; hiermede Godt Almagthich biddende, dat onse lieve vaderlant, de persoon van syn Excellencie, mevrouwe, de regheerders ende Uw Ed. Myn here, neme in syne heylige protectie.

Middelb., 6 Oct. 1625.

Dit papier heeft my bedroghen, non videmus ..... quod in tergo est; ignosce.

Uw Ed. zeer dienstwillige vrunt,

JAN BOREEL.

Opschr.: Aen myn heer, den Secretaris Hugens.

De rekeningen der parochie-kerken te Utrecht, dienstbaar gemaakt aan de geschiedenis.

I. De buurkerk (*Mariae minoris*). 1500-1585.

1500-1501.

Opburen.

Van de kasse St. Antonis kasse,	5 cr.
Quiryns	7 cr.
Cornelis	5 cr.
Mertyns	4 cr.
O.L. Vrouwe	4 cr.
Ewouts	4 cr.
Huberts	4 cr.
H. Sacram.	4 cr.

Van onsekere dingen.

Wt den blocke, dat voor O.L. Vrouw staet op die Meyavont ende voor dat heilige cruis staet, 7 gl. 3 wit.

It., by Herman Pyls, om een kynt te wegen, 7 cr.

It., van P. Victorisz., om te maken ende te reformeren ons orgelen, 16 gl.

It., van Mr. Jacob, ons pastoer, tot der orgelen, 6½ cr.

Van weyt van die goede luden, die hem hebben laten wegen voer onse lieve vrouw.

Van openen vande graven dit jaer.

Wtgheven.

Van onsekere dingen.

It., gegeven onsen oirgelist voer syn loen te Paeschen, 4 gulden.

It., Barth. van Wee, van een voet te vermaken ende 't vergulden van een kelck, ende van een platyn te maken.

It., Den orgalist te S. Victoris, 4 gl.

It., gegeven den orghelmaker 75 gl., gevalueert gelt, elck gl. voor 35 stuver, om tyn te copen, dat hy gebesicht heeft om nywe pypen te maken, 32 gl. 10 st.

It., noch gegeven ons orgelmaker 75 gl., 30 st. voer den gl., op rekeninge van beyde die organen.

It., van die myssen, die men alle Sonendaghe ende oock den verloren Maendag doet voer onse L. vrouw in die craem, 7 gl. 7 cr.

1504-1505.

It., den orgalist *uts.*

It., van celen, die in perkament gescreven syn van ons cleynoten, die Henr. Roeck heeft *etc.*, 10 cr.

Dit syn alsulcke cleynodien ende juwelen, als die goede luden Onse Lieuve Vrouwe te Buerkerc gegeven hebben, ende die wy voert overleveren op dese tyt.

Inden eersten, een overdeckt cruysen gaf joffr. van Steenre Vredrix wed., om mede te muenygen dat gemeen volck, ende weget 10 oncen ende 5 engels.

It., noch syn daer twe silv. cruysen, ende wegen ts. 16 loot.
It., noch een silv. cruysen, weget 8 loot scerp.
It., 40 silv. spelden, soo groot ende cleyn.
It., silv. bellen aen kappen, 10.
It., een silv. rymgen, weget myt dat welbe 4½ virdel loyts.
It., een kleyn kettentgen, dat men Jesus om den hals hanct, als men ons vrou draget.
It., een cleyn stuckgen gout van onse gouden kelck, die ons die stadt afhandich maekte.
It., noch van die zelf kelck gouds gaf myn Alph. wed. van Royenborch.
It., een peerlen treck.
It., een doysche met cleyn peerlen.
It., een cleyn *pater noster*, myt een *agnus Dei*, om Jhesus aen den hals te hangen.
It., 6 coralen *pater nosters*, soo groot ende cleyn, wegende t'samen 22 loyt.
It., noch een coralen *pater noster* myt een *agnus Dei*, ons vrou om den hals te hangen, als men omdraget.
It., een *agnus Dei* met cristal, dat men S. Andries aen den hals hanct.
It., 2 regysteren in boeken te leggen, myt peerlen daeraen.
It., 2 blauwe syden buydelen, myt silveren doppen.
It., noch een blauw syden buydel, daer 't heilichdoem in is, oick met silvere doppen.
It., twe grote ketten vergult van messynck, die men die heilige om den hals hanct.
It., 6 stucken sulvers die aen cappen plegen te staen.
It., een root syde cleed, daerop staen die peerlen, die joffr. Hoeflaken gegeven heeft.
It., 2 swart syen cappen, daer silver vergult lof op staet.

1511-1512.

Ontfanck.

Van weyt in de kist van kynderen te wegen, (*worden er* 8 *van opgesomd*).

1514-1515.

It., Aryaen Pauwelsz. vande steygheringe, daer men dat glas settede in onser lieve vr. choor, dat die proist van Oude Munster gegeven heeft, 8 st. 9 wit.
It., Jan Weymansz. knecht, tot drinckgelt, van 's proosts glas te zetten, 15 st.

1518-1519.

It., 12 ellen roet saeys, om drie dienrocken of te maken voer die servienten, ende om vrangen ende om groen lint daertoe ende om roet bollecraen, mede om 4 stoelen ende twe manipelen mede te voeren, 3 gl. 15 st.

It., Wessel die snider, om 3 dienrocken te maken, *etc.*

It., een nieuw kermis vaen van voestyn ende van wollen laken *etc.*, ende met coorden rondom te bezetten, 2 gl. 3 st.

It., van des organisten boeck te repareeren, 10 st.

It., van een sanckboeck in 't choor uit te singen, dat te verbinden ende ten deele te verscriven, 2 st. 3 wit.

It., Ghisb. Lap, van 300 gouts min 25, 't hondert 27 Holl., *etc.* om dat H. Sacr. huys binnen mede te stofferen metten pellecaen, 4 gl. 12½ st.

It., Henr. Jansz. ons. kerk. schilder vande Heil. Sacr. huys te stofferen *etc.*, 13 gl.

It., om twe berden voor ons Heil. Sacr. huis, dat tafelment of te maken, daer die heren op gaen moeten, 12 st.

1526.

It., Jan Weyman, die glasemaker, heeft ons kerck gegeven inder eeren Gods ende onser L. Vrouw. tot reparatie van onse kerck, 4 Phs. gl., daer onse kerck hem een grafstede voor gegonst ende gegeven heeft, t'eynde in onser kerk te mids wegen, tusschen der keysers bruers autaer, recht voor der groten orghelen, daer Jan Weyman syn naem op heeft doen houwen, de grafstede te gebruiken voor hem ende syne nacomelingen, opter kerke rechten, als andere goede lude doen; fac. 6 gl. 5 st.

1529.

It., vande 2 sweerden van't oordeel in den toern scoen te maken, 1 st.

It., Sond. nae Heil. Sacr. dach, 3 stadstrompers, die voor't heil. sacr. speelden, elcx 2 st., omme oerlochs wil.

It., Evert Stael, van Sint Mychiel ende Sint Thomas hant ende voet, ende S. Symon syn saegh te stofferen myt Sinte Andries oghen, 1 gl. 15 st.

It., Claes Weyman, van Goerdt van Voorst glas, dat boven dat portael staet, te repareren, dat seer gebroken was, 10 st.

It., die organist vanden gewichte op de blaesbalcken, opte cleyne orgelen te leggen ende den blaesbalck te verstellen, 2 st.

It., Will. Bonert, van al wat hy ons kerck gelevert heeft, van ons L. Vrouw. avont of visitatie, doe ons Gen. heer den bisschop de stad gewonnen had tot lichtmisse toe ende wy kerckmeesters hem gereits vander kerk wegen wat gelevert hadden, hebbe hem betaelt vermogens syne cedul 4 gl. 6 st.

It., Meert. Meyertz., den schilder, vande gulden laecken te maken after der armen broet tafel, 15 st.

It., noch Clauersz. vande 7 wercken der barmhertigheid in 't tafereel verstoffeert, 10 st.

It., noch capellaens, costers, organist ende andere dienres, aen gelt, voer hoer wyn, soe die wyn duer ende in 't leste nyet te cryghen en was, 3 gl. 9 st. 6 wit.

1534.

Item, Jan Tolhuis ende Tryntje syn huysvrou hebben aengenomen twee clocken te gieten van der kercken spys, soe goet toe leveren als eenich geluyt in Utrecht, vande selver zwaert, of hy sal die wederom vergieten op syn's cost, ende hy sal hebben van dat hondert 2 Phs. gl. ende een pont gr. over den hoep, ende toe leveren in de wage, ende des Woensdaghes voor onser vrouwen assumptie, ende sal die soe gieten op den loen zoe na als hy dat ramen kan, zyn best in doen. Hier waren by mr. Joest, beyde burgermeesters ende de kerckmeesters Jasp. Zwersz., ende Dirc Henriksz., 3 phs. gl. van drincgelt ende 1 vat biers, zonder erch.

Donredach nae onser vr. assumpt.

It., gelevert in de waech twee oude clocken, wegen t'samen 4345½ L.

Woensdach.

Maria die grote clock weecht	4269 L.
Michael die cleyne weecht	2884 L.
fac.	7153 L.

Van wyen 27 st.

De spys.

It., gecoft tot Amsterdam 415 L. cloekspys, dat hondert 26 st. fac. 32 gl. 7½ st.

Van oncost 8½ st.

It., gecoft tot Amsterdam 5 L. tyn, Amst. wicht *etc.* dat hondert 2 L. 9 sc.

It., Jasp. Swersz. gelevert aen potten, kannen, ketten *etc.* 700 L. *etc.*

It., noch gelevert Jasper aen ketelen *etc.*, daer sal hy scroysel voor leveren ende hy sal de kerck hierboven toegeven 1 carol. gl. op dit perceel.

It., noch gecoft 300 L. tyn, dat hondert 2 L. 9 sc.

It., noch gelevert Jasper aen stof 157 L.

It., gelevert Jasp. Sweersz. aen stof, als ketelen *etc.* zoo de goede luden in ons prochie dat gegeven hadden 700 L, daer hy der kercken scroysel voor gelevert heeft ende hem toegegeven op't hondert 18 sc. fac. 6 gl. 6 st.

It., noch gelevert Jasper an ketelen *etc.* ende ander die beter was dan 't voorsz. *etc.*

It., noch gelevert Jasper voorsz. an potten ende ander goede luden na gegeven hebben 57 L. *etc.*

Met Jasper geaccordeert op dese 3 percelen hy daer scroysel voor leveren sal ende hem toegeven in als 6 carol. gl.

Facit dese spys voorsz. 1282 L., dat de kerck gegeven is vanden goeden luden onser prochie.

It., wederom van Jasper Zweersz. ontfangen *etc. etc.*
Summarie in als, dat Jasper van ons coemt met de 6 gl. voorsz. van twissen, t'samen 50 carol. gl.

Clocken.

It., den president heeft gegeven tot die clocken 20 st.
It., Katryn, Henr. Huberts wed. 1 gl. 14 st.
It., dat doef wyfje tot Jan Stevensz. 5 st. 6 wit.
It., Dirc die Raaymr. by 't beghynhoff 3 gl. *etc. etc.*

Organist, blaser, craels.

Willem Heynreck blaser 25 st.
Willem Scay den organist 30 st.
Doe wy hem oerlof gaven, Ghysb. 30 st.

Oncosten als de clocken gewiet ende gecorstent worden.

De biscop.
De vyer diaconen elc 2 stuv. 8 st.
Noch dieners die 't bewaerden 12 st.
Summarum in als aen de oude clocken ende spys ende scroysel, ende tyn t'samen 9100 L.
Hiertegen ontfangen twe nu clocken, wegende die grote *Maria* 4269 pont.
Die andere *Michiel* 2884 p.
Summarum in als ontf. de kerck 7153 p.
Reste de kerck van mr. Jan, aen spys overgelevert 1947 p.
De 47 p. voor de leckagie blyft 1900 p. over, dat hondert op 26 s., fac. 147 gl. 6 st.
It., coemt mr. Jan van dat hondert 2 Phs. gl., facit an gelde 179 carol. gl.
It., noch 6 gl. 75 st. van 1 vat biers.
Summarum in als 186 gl. 5 st.
Betaelt mr. Jan aen gelde aen percelen, hyer voorscr. 77 gl. 3½ st.
Betaelt noch mr. Jan aen 1900 p. spys voorsz. ende gerckent aen gelde 148 gl. 4 st.
Fac. de betalinghe tesamen 225 gl. 7½ st.
Reste de kerk, dat mr. Jan overbetaelt is 39 gl. 3½ sc.
It., dit is gerekent met mr. Jan ende Tryntje syn huysvrouw, ende Jasp. Sweersz. ende myn vennoot, des Vrid. voorsz. *etc.* 1535, ende mr. Jan sal dese penningen dye kerck wederom betalen, als 39 gl. ende 3½ st. tot Vastelavont toecomende ofte als hy eerst gegoten heeft.

Betaelt aen *etc.* vande pannen tot de lofclock, 2 gl.

It., noch dat mr. Jan tot Deventer is gheweest, 24 st.

Reste de kerk 35 gl.

Betaelt by mr. Jan selver dese voorsz. som, dat ons reste, op S. Symon ende Juden avont.

1536.

It., gegev. den orgelmaker, dat hy ons orgel scoon gemaeckt heeft, ende nu trompetten ende noch een ander geluyt daer inne gemaeckt heeft, daervoor hem die kerck gegeven voor den stof 15 gl. in als.

It., Ev. Wyersz. van dat hy die orgelduren weder gemaeckt heeft 20 st.

Incomen vande graven die vercoft syn.

It., ontfangen van Val. vander Voort, secret. der stadt van Utrecht, van een grafstede, die hem die kerk om Gods wil gegost heeft met een serck daerop, aen die noortside, om dienst ende anders, die hy der kerck gedaen heeft, te houden ende te gebruicken op der kercke recht, fac. 7 gl.

It., van Eduwaert stadtrompers huisvrou ende erff, van 1 graft in't cruyswerck, aen de noortside by dat heil. graf, ende leggende een blau steenen met haerl. wapen ende naem getyckent, 6 gl.

It., den organist van 't geheel jaer 3 gl.

It., mr. Cornelis, den orgelmaker, dat hy der kerke orgel schoon gemaeckt, nye trompetten ende noch een ander geluyt daerinne gemaeckt heeft *etc.*

1537.

It., gegeven den vicaris vanden bisschop, by handen van Andr. Venroy, vande oncosten vande oflaten, 6 st.

It., Dirck Roelofsz., doe hy die glasformen zette met syn opperknecht, 3 gl. 12½ st.

1539-40.

Opburen.

Van laken.

Jan Bor, aen die Neude, 7 ellen.

Phil. Mor, 7 ellen.

Jan van Woerden, raetshr. v. Keyserl. Maj^{t}. Een trawant vanden Keyser of Coninginne.

Vande graven, die verooft syn.

It.; Geritg., Willem Lobe's suster, een grafstede in 't nye werck, ofte wtlaet aen de noortside by Drakenborch ofte Verhaers autaer, ende is beleyt met 10 steen, ende dit om sonderlinghe duechden ende weldaden *etc.*, 6 gl.

It., mr. Jan van Woerden, raetsheer der Keyserl. Maj^{t}, een grafstede op't heil. cruyschoor, daer een kelre gemaeckt is naest Bertgen susters graf, daer voor de kerck ontfangen heeft ende voor de tymeringe vande kelre, 12 gl.

1540-41.

Wtgeven.

De organist 3 gl.

It., om een cleet, van root saey, over 't oflaet te laten maken, daer Cornelis vander Gou dat Marienbeelde in de sonne toe gaf, dat daerinne stondt, 2 gl. 2 st.

It., gegeven een bode, die tot Culenborch ende Oudewater ging, aen den meyster van dat glas, dat Keyserl. Maj^{t} gegeven hadde achter 't hooch autaer, 6 st.

It., verteert by den mr., die dat glas voorsz. maken soude tot Gouwen huys, 1 gl. 4½ st.

It., gescenct by Dirck Henricksz., doe dat sulv. Marienbeeldt gewyt wordt, 2 st.

It., den gesellen tot Jan van Oys gescenct, als sy dat *presbyterium* maeckten.

It., noch den gesellen tot Corn. vander Gou, die dat borduurwerck maecten totte ornamenten, ½ vat biers, 15 st.

It., van een foey boven dat heil. graft, 1 gl. 16 st.

It., van stofferen van het heil. graft, 5 gl.

It., van een cleet, dat men mitvasten voor 't heil. cruys hangt, 8 st.

It., van twee tinne scottelen boven dat oflaet op die blakers, tot Jan van Zwols gecoft, 1 gl.

It., van laken tot die IX nieuwe roede cussenen, met den Marienbeelden, 13 gl. 2½ st.

It., noch van vullen totte voorsz. cussenen *etc.*, 1 gl. 9 st. 3 wit.

It., van 't maken 3 st.

It., den coster van 't luyden, als men dese rekeninge dede *etc.* 1 st. 6 wit.

(Afzonderlyke rubriek). ***Dit is 't opburen vander kerken loterye in denselven jare.***

Inden eersten, aen gelde,	103 gl.
It., aen ponden,	305 gl.

Dit is 't wtgeven vande voorsz. loterye.

It., Ger. Hubertz., goutsmit, van zulver, onse kerck gelevert tot behoef vande voorsz. loterye, 59 gl.

It., Willem Bonert, van 't cruysen voor den oppersten prys, 17 gl. 12 st.

It., noch van anderen oncosten totte voorsz. loterye, 11 gl. 5 st. *etc.*

Blyft meer opgebuert als wtgegeven, 320 gl.

Wtgeven vande overloep der voorsz. lotery.

It., gegeven Jan van Oy, om dat *presbyterium* op 't choor te maken, 48 gl.

It., gesonden tweemael te Brussel, te Leyen, ende ter Goude, om meysters, die de patronen maken souden vande ornamenten, 6 gl.

It, Heyn die Swert, om die patronen te maken, 30 gl.

It., van 2 historie peerlen te maken ende van wapenen, 80 stuv.

It., nog Corn. vander Gou, op rekeninge vande ornamenten.

Dit nabeschreven is dat wtgeven van die clock Michiell, die gebroken was, te vergieten.

It., soe heeft mr. Jan Tolhuis die oude clock *Michiel* vergoten ende weecht 2874 L, ende wederom onse kerck gelevert een nywe clock, wegende 2943 L, waervan mr. Jan voorsz. betaelt is, des die nye clock meer weecht dan die oude 59 L, 't hondert voor 12 gl., ende van 't vergieten 't hondert 2 Phs. gl., beloopt in als 80 gl. 17 st. 6 wit.

It., noch gegeven mr. Jan voorsz. van scenckgelt, bier, lackagie ende anders, 8 gl.

It., gegeven Evert Wyersz. ende Steven, dat zy *Michiel* die oude clock vanden toorn ende die nye clock weder op den toorn gewonden hebben, ts. 7 gl. 16 st.

It., gegeven die smit after Twystraet, van yserwerck aen de nye clock ende die clepele te vermaken, des sel hy 't een jaer lanck goet houden, ts. 5 gl.

It., hierop wederom ontfangen, doe men die nye clock *Michiel* corstende, van goede luyden daertoe gegeven, 9 gl. 7 st.

Soe blyft dan dat wtgeven vande clock voorsz. 't ontfang ofgetoghen, 91 gl. 6 st. 6 wit.

Dit nabescreven is dat wtgeven vande witte ornamenten.

It., om 43 ellen wit damast by Dominicus Aerts t'Antwerpen gecoft, voor elke el 39 st.

It., om 8 ellen 1 vierendeel wit camelot tot dat *antependium*, elcke el 11 st.

It., noch om 35 ellen min een vierendeel boortlindt, 1 gl. 6 st.

It., noch om 11 pont 5 en een achtste loot groene zyde, by Do. Aertz. gecoft, voor 't pont 17 st., ende oock 20 stuv. om fraengen, knopen ende ander of te maken, 12 gl. 1 st.

It., betaelt Reyer, die borduerwerker, van de frangen te maken, van elke loot syde 1 st., ende oick van quasten, knopen, snoeren te maken, ende 't gout in de quasten te doen *etc.*

It., nog om 10 ellen blau linnen laken, daer alle die ornamenten mede gevoedert syn, 8 gl.

It., Reyer, die borduerwerker, voor alle die boerden van 3 kappen, een kasufel, dienstrocken ende dat *antependium*, soe hem dat teser tyt anbestayt was met dat opmaken voer 21 L groot, ende nog 1 gl. van scencgelt, ts. 17 g.

It., soe goede luden gegeven hebben zulver tot die bellen, ende by mr. Alexander een deel gebrocht, noch een sulv. vyftich gebroken ende by Jan Willemsz. den cremer gegeven 2 ducaten, om die cnopen mede te vergulden, soe blyft der kercken wtgeven hier van dit altesamen 7 gl. 11 st. 6 wit.

It., die drie alven syn gegeven, die een by Henrikchen Verhorst; it., nog een by Anna van Hoey gemaect; it., noch een by Anthonis onsen coster; it., noch een alff van een ongenoemt persoon gemaect; it., die lakenen, die men om die ornamenten hangt, syn gegeven van verscheyden personen.

It., beloopt in als, dat die witte ornamenten gecost hebben, 249 gl. 2 st. 3 wit.

Dit is wederom, dat de goede luden tot die witte ornamenten voorsz. gegeven hebben.

It., hier toe gegeven by Goert van Voert Henriksz., vermogens syn testament, 200 k. gl.

It., noch Goert van Voert voorsz. ons kerck gegeven tot dat glas boven die door aen de noortside, 60 k. gl., 't welk gecost heeft 44 gl., soe blyft hier meer dan 't voorsz. glas gecoft heeft, 't welck mede tot die ornamenten voorsz. gegeven is, 16 gl.

It., noch hiertoe van mr. Alexander gebrocht 't werck, hem van goede luyden gegeven was 6 gl.

It., beloopt ts. in als dat hier toe gegeven is 222 gl., soe blyft dan het wtgeven vande witte ornamenten voorsz., 't welck de kerck hier aen ten afteren is, 27 gl. 2 st. 3 wit.

1543-44.

It., mr. Ghysbert van een missael te verschryven ende te verlichten ende van't bynden 4 gl. 1 st.

It., gecoft een deel ornamenten, die sommige crysluden bynnen der stadt tot Gherit de Zwert gebrocht hadden, daervoor betaelt 72 gl. 16 st.

It., noch gegeven een bode, die wy tweemael aen 't kapittel van Nykerken sonden, daer die voorsz. ornamenten afgecomen waren ende vande brieven te schryven, die wy den boden mede gaven, 8 gl. 10 st.

It., gegeven mr. Cornelis Geertsz., orgelmaker op de handt van't grote orgel te vermaken, 125 gl.

It., Ev. Wyertsz. met syn knechts, doe men 't orgel ofbrak voor 16 daghen, 4 gl.

It., mr. Cornelis die orgelmaker aen versceyden percelen noch 100 gl.

It., Jan Knyff, die kistemaker in die weeck van S. Niclaes, in 3 daghen, die hy aen 't grote orgel gewerckt heeft, 15 st.

1544-45.

Opburen.

Van graven.

In den eersten, mr. Cornelis Henriksz, proc. generael, voor juffr. Anna syn huisvrouw, een grafstede aen de suidside der kerck after der preekstoelen, ende is omtrent 2 grafsteden groot, 12 gl.

It., Ryck Henriksz. die beeltsnyder vande foey onder die orgelen te snyden, te weten 46 voet, elck voor 2 st.

It., Colyn die beeltsnyder van aensichten ende dolmesgens, 12 st.

It., Henr. Jansz. die beeltsnyder, van snyden of van snede, 5 gl. 6 st. 3 wit.

It., Pt. die beeltsnider vanden 4 rosen, 't stuck 10 st., t'samen 2 gl.

It., mr. Cornelis de orgelmaker aen diversche percelen, 80 gl.

It., Ev. Wyertsz. voor een balck, daer d'orgel opleyt, ende 16 ribben ende nochte ander *etc.*, 6 gl. 19 st. 6 wit.

It., van keerssen op't orgel gebesicht, 1 gl. 7 st.

It. Will. Bonert, van lynnen laken, om die orgeldeuren mede te becleeden, 6 gl.

It., Floris die glasscryver, van't patroon van't orgel te maken ende van een wapen in't calander glas te maken, 't welck gebroken was, 2 gl.

It., Floris voorsz. van't schrift te scryven, 't welck boven 't orgel staet, 6 st.

1545-46.

It., de organist, voor een half jare loons, 12 gl.

It., gescenct den mrs., die d'orgel opnamen ende goet gepresen hebben, als heer Ernst van Scayc, can. S. Peters, den prior vande prekers, mr. Michiel van Groenenburch, ende mr. Gysbert organisten, ende meer anderen *etc.*, 12 gl.

It., noch des middachs de pastoren mette voorn. personen te gast gehadt ende costen aen wyn ende spys, 6 gl. 12 st.

It., gegeven mr. Cornelis orgelmaker, doe hy 't werc gelevert had, 125 gl.

It., noch mr. Cornelis voorsz. twe zonen gescenct, 6 gl. 8 st.

It., om een tynnen vlesgen, daer men mettet heylige sacrament mede wtgaet, 4 st. 6 w.

It., mr. Joh. Tolhuis voor een clock, hy die kerck overdede, weg. 1108 L. mit seencgelt 136 gl.

It., alsoo hier veel vreempt volcks was, overmits de Keyserl. Maj. syn oirden vanden gulden vlies hielt, soe hebben wy twe goede gesellen des nachts in onse kercken doen waecken, beginnende in de weeck, daer S. Thomas in quam, om 5 nachten, des nachts 15 st. (en zoo 7 weeken door).

1551-52.

It. de organist een heel jaer *etc.*, 24 gl.

It., alsoe men nu voortaen opt eerw. h. sacr. dach processie gaet, langhes der graften, soe verre ons kerspel streckt, met het heil. sacr. cruys ende drie beelden, te weten: o.l. Vrouw, sunte Michiel ende sunte Andries, dewelcke gedragen worden by priesters, elcke priester gegeven 3 st., fac. 1 gl. 10 st.

It., mr. Willem van Noort, van allen harden steen, gebesicht aen de nieuwe sacristie, als van allen capetelen van bentheimer steen, capetelen, van slotsteen, lampetten, rosementen, waterlyst, voetlyst, scoten onder die glasen, speckstucken, kelder raempten *etc.*, ende van arbeyt voor het geheel werck, 110 gl. 12 st.

1560-61.

Opburen vanden lakenen wit ende zwart.

Frans Nyenrode, raedt vande Ko. Mat. Frans van Huchtenbroeck.

Wtgheven.

It., gegeven den organist van een heel jaer *etc.*, 24 gl.

It., vanden meyen in't choor te hangen op pynxterdach, sacramentsdach, onser lieve vr. dach visitationis, 10 st.

It., den jongen, Jan Jansz. Nypoort van dat alle dage met die groote clock clept onder die elevatie vander hoochmisse, als men dat heilige sacrament opbeurt ende noch van dat hi van S. Victoer tot vastenavont toe, sal 's avonts goede toesicht hebben totten kynderen voor onse lieve vrouwen choor, of daer men dat loff singt in der kercke, soe dattet loff ende den dienst Gods nyet belet en wordt, ende dit zelfde is oock geordoneert by Clement Jansdr., 20 st.

1562-63.

Opburen.

Van laken.

Adriana, Jan Thinnen wed.
Anna, Adam Verduyn's wed.
Belighen, Aert Honthorst's kynt.

Van openen vande graven.

Mr. Willem van Diemen's kynt.
Mr. Cornelis Lauwermans kynt.

1563-64.

Opburen.

Van laken.

Juff. Alidt, Pt. Quaeribs dr.

1564-65.

Opburen.

Van laken.

Jan Boll.
Wilhelm. mr. Balth. van Blyenborch's huisvrouw.
Janneken, Herman de Wildts huisvrouw.

1566-67.

Onseker wtgheven.

Inden eersten gegeven van arbeytsloon, beginnende in de weke voor onsen lieve vrouwe geboorte, ende in de weke daernae, als men die kerck wederom openen ende scoonmaken mocht, ende gebroken beelden, sacramentshuis-beelden, ende gebroken outaren wederom op te rechten.

In den eersten, gegeven Jeroen Jeroensz., Aryaen Wynen met syn beyden, Jan Nypoorts zwager, Peter scobator, vanden beelden ende stucken van het weerdige heilige sacramentshuys in de loots te brengen, 2 gl. 12 st.

It., Cornelis onse greeft. met een knecht zes dagen *etc.*

It., Jan Knyff met syn soon ende een jongen 7¼ dagh. in de kerck gewrocht, van die preekstoel ende sitsteden ende latryne opt choor, ende sitkisten gerepareert, daechs 12 st.

It., Alert Knyf met een knecht aan het gebroken heilige sacramentshuys, gewrocht 11 daechen om 11 st.

It., die de kerck schoonmaecten 2¾ vat bier, 4 gl. 18 st.

It., voor een burretje, daer met men die

gebroken beelden ende anderen wt die kercken droech, 8½ gl.

It., den tyngieter voor dat hy 3 dagen in de sacristie dat loet van't yserwerck van't heilige sacramenthuys of gesmolten heeft.

It., Cornelis, van dat hy dat wywatervat staende in 't middel vande kercken, weder geset heeft *etc.*, 3 gl. 8 st.

It., van die lange blaecker voor 't oflaat weder te rechten, 6 st.

It., van die drie coperen lampen, soe die gebroken, weder te vermaken, 6 st.

It., nog van twee blakeren, staende voor Anna ende Magdalena beelden, 11 st.

It., vande 4 grooten candelaren, staende op 't hoochoutaer, soe die gebroken waren, 4 gl.

It., noch van 10 armen ofte candelaeren, staende voor 't hooch outaer, 1 gl. 15 st.

It., noch vande groote cruysen candelaer op 't choor te rechten ende alles, dat gebroken was, te vergaderen *etc.*, 8 gl.

't Samen summa 21 gl. 9½ st. hierop betaelt by Anthonis Speyert 8 gl., by Jonge Jan 3 Apr. 9 gl. - 18 Aug. 68, 4 gl. 9½ st., hiermede betaelt.

It., Cornelis van Malborch, 3½ pont was, 't welck tot mr. Joachim onse pastoor gebesicht is, doen 't eerw. heil. sacrament tot sinen huse was, in de destructie van onse kerck, 21 st.

1567-68.

Onseker wtgeven.

It., Herm. Jacobsz. beeltsnider, van die cruysen te snyden, daer men die vanen aen hanckt mit den stocken, 't samen 4 gl.

It., Ger. Splinters, vanden cruysen te vergulden ende stofferen, 6 gl. 15 st.

It., nog Ger. Splinters van 2 engelen te stofferen, 2 gl.

It., Aryan Jansz., van dat hy sommige van die blauwen ende brune fluwelen cappen ende cassufelen, dienstrocken, stoelen ende servienten dienstrocken ende meer andere ornamenten, die aen stucken gesneden waren, wederom vermaeckt heeft *etc.*, 6 gl.

It., als men dat orgel bestade aen mr. Peter om te vermaken, verdroncken aen wyn, 3 gl.

It., nog Jan Knyff, van gout vande voorsz. outaer te vermaken, 1 gl. 10 st.

It., nog voor een burry, daer men 't silver Mariebeelt op draecht, ende van het banckgen, daer men op knyelt voor onser sitsteden *etc.*, 14 st.

It., nog Jan Knyff, van't maken van een heiligen geest *etc.*, 2 gl. 14 st.

It., alsoe Goert van Voert's outaer, Godt betert, gedestrueert ende die wapens metten outaersteen gebroken was, ende wederom by Lauwerensz. steenhouwer die wapenen ende anders gemaeckt, daerop gegeven 2 gl. 6 st.

It., van houtcolen gebesicht op 't orgel, 6 st.

It., gecoft van Lucas die scilder, een groot tafereel, daerin geschildert is den berch van Thabor ende staet voor Goert van Voorts outaer, zoo dat gebroken was ende daervoor 18, daerop betaelt by Fred. Royenburch 12 gl., blyft der kerck wtgeven van desen 6 gl.

It., gescenct den meesters, die die orgel opnamen ende goet gepresen hebben, als Michiel van Groenenburch ende mr. Peter Wyborch, 't samen 15 gl. 5 st.

It., alsoe 't groot orgel meestendeels gebroken ende ontsteelt was, soe hebben wy dat werck aenbestaedt, nae vermogen der cedulen daeraf synde, mr. Peter orgelmaker, omme dat wederom te maken, daeroff beloeft hebben toe betalen hondert ende sestich gulden, daerop betaelt is *etc.*

It,, noch.... den pastoren mit den voorsz. persoen ende orgelmaker mit meer anderen tot 12 personen te gast gehadt, aen spys ende cost, 3 gl. 10 st.

It., mr. Peter orgelmaker betaelt op't orgelwerck, 20 gl. *etc. etc.*

1568-69.

Ontvangen by handen mr. Ghysb. Melchiorsz., organist inden Dom, ende van Catharina syn huysvrouw, 16 Mart 68, op losrente die som van 200 gl., ende dit by

belieftenisse van myn heren schout ende burgermeesters, dewelck syn geemployeert ende gegeven mr. Jac. de Nole, beeltsnyder, tot volmakinge ende erectie van het h.h. sacr. huis *etc.*

It., den 23 May 68, ter presentie van heer Joa. van Oprode ende Luc. de Cruyff, pastoren, ende Antho. Speyert, coster, hebben wy 't block geopent, staende voor midden in de kerke, daer wy in bevonden hebben 115 gl. 11 st.

It., gegeven den orgalist als boven.

It., van een latryn, daer den orgalist syn boeck op leyt, 6 st.; nog een scabel, daer die orgalist op sit, 8 st. 3 noch een raempt gemaeckt voor 't pedael met een peneel, 7 st.; nog van 't orgel te vegen, 4 st.

It., Corn. onse greef., met syn selfs derde, vande stucken vande gebroken beelden wt de kerck in de lootse te brengen, 12 st.

It., Steven, die timmerman, van dat hy gewrocht heeft aen dat heck op't kerchoff, voor 't beelt van onse heer op te staen, 10 st.

It., Corn. *etc.* van S. Andries beelt op te setten ende meer gebroken beelden stucken off te setten, 15 st.

It., Corn. *uts.* aen 't beelt van onse heer opte steen weder te setten ende anders, 18 st.

It., van 't overluyden vanden prince van Spaengien, 22 st.

It., van 't marm. beelt tot die beeltsnyder te brengen en 't selve wederom op te setten, 14 st.

It., gecoft van Anto. den Lombert een posityf, staende als nu in onse kerck, te betalen 75 gl.

It., gegeven van het posityf te halen, optrecken ende ackorderen, 10 st.

It., van 't overluyden vande coninginne van Spangien, 1 gl. 2 st.

It., G. vander Voert's autaer met gulden letteren bescreven ende die half vuyt boven 't outaer met die wapen gemaeckt, 5 gl.

It, mr. Peter, orgelmaker, van 't orgel te vermaken, naer voorwaerden daerby synde *etc.* 75 gl.

It., gemaeckt de outaertafel van Goert van Voert, aen de suytside met een nye peneel ende autaer met lysten ende een deele verlymdt *etc.*, 2 gl.

It., gerepareert kisten ende anders, dat gebroken was inde kerke, 2 gl. 18 st.

It., Michiel die boekbynder, van somme francynen boeken te verbynden, als een op 't orgel, 16 st.; noch een psalter verbonden ende ny sloten daeraen geset, met ny hout ende zeeml. becleet, 2 gl. 4 st.

1569-70.

Inden eersten, mr. Cornelis Lauwerman gegonst een grafstede op 't heil. cruys choor, daer hy een kelre heeft doen maken, daer Ev. Zoudenbalchs zerk zuitwaerts ende P. Pauw noortwaerts naest gelegen syn *etc.*, 18 gl. 8 st.

It., op S. Michiels dach hebben wy gedaen een processie mette hoochweerd. heil. sacr., ende daer nae een solemnele misse gesongen, onder welcke misse geoffert is, alsoe hier nae volcht, te weten; inden eersten is geoffert ende ghecomen wt Jhesus school een appel, daer een cruys ingesteecken was, in welcke cruys ende appell

gestoken waren soe gouden ende silveren penningen belopende syn, 35 gl. 5 st. 10 wit.

It., gegeven den organist van een jaer, 24 gl.

It., gegeven onsen schoolmeester, dat hy onse choraels leert ende geen gelt daerof ontfanghen, 6 gl.

It., mr. Peter, orgelmaker, 't rest dat hem noch resten van alle orgelwerk, belopende *etc.* 4 gl. 9 st.

It., mr. Jac. de Noele, op 't maken van 't h.h. sacr. huis, 1 Apr. 1569, 50 gl.

It., mr. Jac. voorsz. gegeven 27 Aug. 100 gl.

It., mr. Jac. noch 6 Oct. 200 gl.

1570-71.

It., gegeven den organist van een jaer loons, 24 gl.

It., by advise van schout ende burgermrs. ende van een goede ordonnantie ende geregeltheyt te hebben totten sange vanden dienst,

Godts in de voorsz. kercke, is overdragen, dat men die choraels vermeerderen soude tot sessen tsamen in't getale toe, waeraf also die voorsz. choraels plegen te hebben elck ses gl. 's jaers, soe souden die 6 choraels voorsz. hebben elck 5 gl. *etc.*

It., betaelt den 6 choraels, achtervolg. hr. Henr. Compostel's testament, van dat sy alle avont, 't ghehele jaer door, hebben gesongen onser liever vrouwen loff in onser kercke, elck chorael 20 st.

It., gegeven onse schoolmeester, dat hy onse choraels leert, ende geen gelt daerof ontvangt, 6 gl.

It., van die meyen in 't choor te hangen, op Pynxterdach, Sacr. dach, Ons L. Vr. dach *etc.* 10 st.

It., alsoe nu voortaen op 't Heil. Sacr. dach processie gaet langs die graften, soo verre als onse kerckspel streckt, metten heil. sacr., heil. cruis, drie beelden, te weten van O.L. Vrouw, Sunt Michiel ende Sunt Andries, dewelcke gedragen worden by priesters, elc priester gegeven 4 st., ende voor sangers ende choraels daerby gehuert voor beide die daghen *etc.*, 2 gl. 8 st.

It., gegeven noch een priester, die geen pastoer, capellaen oft coster en is in dese kerke, om dat hy beginnende op Heil. Sacr. dach ende voorts alle die octave door van 's morgens dat die metten wt is, tot dat men die *tertie* begint in syn choorcleet op 't choor blyven sal, om goede toesicht te hebben tot dat heil. sacr., soe dat by Clemensz. Jansdr. geordonneert is *etc.*, 4 st.

It., mr. Gysb., organist, 12 gl., van een jaer renten *etc.*

1571-72.

Augustyn van Sompeeken gegost een grafstede, *etc.*

Mr. Godefroy van Erp, heer tot Warenborch, ritter, gegost in de raets capel een kelre metten inganck, daer heer Simon pastoor noortwaerts, ende die kerke zuitwaarts metten pylre naest gelegen syn, voor hem ende syn nacomel. *etc.*, der kerke gegost, 32 gl.

It., de organist *uts*. Mr. Gysbr. 12 gl. 1 cute *uts*.

1572-73.

It., den organist *uts*.

It., opten 5 Dec. gecoft van eenige Spanjaerts vier boecken, daer men mede ter corsten gaet ende die kynderen wt gecorstent worden, 30 st.

1576-77.

It., den organist *uts*.

It., betaelt Pet. Jansz., orgelmaker, van het orgel te renoveren, 20 gl.

It., voor 't maken van een supplicatie aen ons Gen. Heer den Eertsbisschop, om te vercrygen van zyn Genade een ommeganc deur de voorsz. parochie, 7 st.

It., Ger. Splinter, schilder, dat hy gemaect heeft twee vanen van jubilé mette stocken, met dat cruys geroet tsamen in den aflaet, 3 gl. 4 st.

1578-79.

Ontfanck van vercoft silverwerck.

Alsoe die kerckmeesters, soe deur schryvinge van syn Althese, commissie vanden hove van Utrecht, als met consent van schout, borgermeesters deser stadt Utrecht, als opperkerkmeesters, geconsenteert ende belast is, te vercopen eenige silverwerck, de voorsz. kerk toebehorende, omme derdendeel vande penningen, daerof comende, geemployeert te werden totter oirloge, ende de reste in betalinge van haerl. schulden, volgende die brieven, daervan synde, soe hebben deselve kercmrs. dienvolgende eerst vercoft Pt. van Oostrum, goutsmit, borger t'Utrecht, een croon van 3 britschen, wegende tesamen 19 merck min 1 once, gerekent op 2 gl. 2 st. een oertgen, ende oversulcx tsamen *etc.* It., noch een riemken, wegende 3 oncen min 2 eng. een vierendeel, d'once 19 st. min een oert stuv., ende mitsdien *etc.*, tsamen monterende ter somme

van 373 gl. 12 st. 1 blanck, vermoegens d'attestatie van date den 15 May 1578, facit alhier 373 gl. 12 st. 9 wit.

Opten 16 May 1578 vercoft Jan Top, goutsm. 3 britschen mit 2 overdeckte bekerckens, wegende achtehalf merck ende 3 loot, het merck voor 16 gl. 18 st., makende 129 gl. 18 st. 6 p. holl. ende noch 4 bekerckens, wegende anderhalff merck, voor 16 gl. 16 st., facit 28 gl. 7 st., t'samen 158 gl., 5 st. 4½ wit.

It., ten selven dagen Jan Top *etc.*, vercoft twe cruyskens met steenkens van cleynen valleur, welcke cruyskens gestaen hadden in onser lieve vrouwen croon *etc.*, 2 gl.

It., opten 18 May vercoft Jan Top *etc.*, 5 silveren bekerckens ende 3 vergulde cnopen, die gehangen hadden achter haerl. kerckenkappen mit 2 roeskens ende dopkens van 2 cordelierckens, wegende 2 merck 5 onc. *etc.*, voor 16 gl. 14 st., fac. 43 gl. 16 st., ende noch 2 monstrantien mit silveren bellen, gehangen hebbende onder aen der kercken kappen, ende noch wat oudt silvers *etc.*, t'samen 180 gl. 12 st. 9 wit.

It., den 10 Sept. 1578, vercoft Jan van Malburch, goutsmit, 2 silveren vergulde kelcken, wegende 42 onc. *etc.*, noch 2 silveren cronen met steenskens ende peerlkens van cleyn valeur, weg. 30 oncen ende 5 engelschen *etc.*, 170 gl. 9 st.

It., den 11 Sept. 1578, vercoft Herman Claesz., muntsnyder tot Utrecht, een silveren ciboire busken, weg. 2 merck 5 loot 2 eng. silvers, d'once voor 41 st., t'samen 38 gl. 7 st.

It., den 30 Sept. 1578, vercoft Jan Top, *etc.*, een wierookvat, een schaeltgen, twe silv. monstrantien, 2 silveren kelcken ende een kelckje van Bertje suster, wegende t'samen 14 merck *etc.*, It., noch 2 vergulde kelcken ende 't vergulde ciboriebus, wegende t'samen 8 merck 3 onc. *etc.*, ende noch een silveren *paternoster* voor 3 gl. 18 st., t'samen 403 gl. 6 st.

It., vercoft Corn. vander Goude, pastoor der voorsz. kerck, een cleyn silver olybusken voor 35 st.

It., 2 Oct. 1578, vercoft Jan van Malborch *etc.*, een silveren vergulde ciboire, weg. 5 pont ende 27 loot *etc.*, 231 gl.

It., deur ordonantie van mynheer schout ende burgermeester betaelt Ja. Schendel organist voor een jaer gagie *etc.*, 36 gl.

It., deur scryven vanden heer Matthias van Oostenryk, gouverneur generael, gelevert in handen vanden griffier 's hoofs van Utrecht, vermogens sekere brieven daervan geexpedieert in date 1578 May 17, van het voorsz. vercofte silverwerck, de som van 413 gl. 6 st.

It., den 10 Jul. gecoft 4 tinnen kelcken met syn plattetten ofte schottelchens, 't stuck 3 gl., t'samen 4 gl.

It., van wyen gegeven 2 gl. 8 st.

It., Jan Top betaelt van ons lieve Heer aen 't cruys opt te steken ende 't Lam Gods, te samen 1 gl. 10 st.

It., vande kelcken by den bisschop te brengen ende te halen *etc.*, 5 st.

1579-80.

It., mr. Ja. Schender, organist, voor ½ jare loons, 18 gl.

It., Coenraet Speyert, coster *etc.*, aengegeven door commissie van burgemeesters in presentie vande pastoren der voorsz. kerken, dat hi alleen souden willen 't coor ende godsdienst waernemen, gemerckt Daniel vander Meer zyn vennoet onwillich was, ende hem uiter kerck absenteerde, 't welck hy dienvolgende alleen gedaen heeft, ende sulcx doende alleen gesongen continueliken, daervoor hem op 't behagen van mynheer toegeleyt is, 25 gl.

Ontfanck van vercoft silverwerck, eensdeels by myn heren de magistraet ende oock eensdeels by de costers vercoft, breder vermogens de specificatie, daer van synde, etc.

It., inden eersten, ontfangen deur handen van Gosen vander Voort, *etc.*, 622 gl. 12 st.

It., noch heeft Corn. Speyert vercoft, deur ordo. van myn heren, een vergulde kelck, *etc.*, 72 gl. 10 st.

It., noch heeft Dan. vander Meer vercoft, met consent van mynhere, een kelck, *etc.*, 55 gl.

It., noch vercoft D. vander Meer een silveren puls, *etc.*, 16 gl. 13 st. 1 oirt.

It., van coperwerck, *etc.*, 184 gl, 17 st. 4 p.

Uitgeven.

It., op sacr. avont, also die gereformeerde, sacr. dach, in de Buerkerck begeerden te prediken, ende daer noch veel beelden, steen ende hout in de wech lagen, vier sackedragers gegeven, 2 gl. 1 st.

It., den organist van S. Jacob betaelt, van dat hy sacr. dach gespeelt heeft ende onsen organist buiten was, 9 st.

It., Corn. Blommert met twee jongens, twee dagen arbeyt, om den ouden preekstoel in de muer te verbrengen van d'een plaets op d'ander, soe sy te nae aen't choor stont *etc.*

It., Dirc Cornelisz., metselaer, twee dagen arbeyts, om tabernakels ende capeteels aff te brecken, daer die preekstoel staen most, *etc.*

It., om de preekstoel in de muer te gieten met loot *etc.*, 3 st.

It., alsoe Jan Knyf met den voorsz. ouden preekstoel van boven neder ende tsamen ontstucken gevallen was, ende oock geen middel met allen, om aan malcanderen weer te maecken, als noch blyckt, soo is 't dat een Peter Vosterman heeft een andere preekstoel te willen doen toecomen myn vrouw van Haeften, zoe hy zeyde, alle welcke preeckstoel wy uit den naem ende van wegen die kerck geaccepteert hebben, voor welcke preeckstoel wy hem een oblig. gepasseert hebben, die stoel nyet te sullen misschien, soe watse by ons tyden mogte verargert worden, hebben geloeft de schade tot goeder luden seggen, te sullen opleggen, ende oock mede gepresenteert een stoel met een som van penningen willen, 't welck noch niet geschiet en is, *ergo* alhier memorie.

It., om dese preekstoel met een deel sackedragers, uit het clooster vande Reguliers, alwaer sy in 't pandt stondt, doen halen *etc.*, 15 st.

It., van dese preekstoel te helpen rechten *etc.*, 8 st.

It., den 17. Aug., Corn. Blommert ende Dirc Cornelisz., metselaer, van dat sy 't posityff orgelen gesalveert hadde, doen die kerck geslagen werdt ende een tyt lang bewaert hadden *etc.*, 33 st.

It., Bernt Wten Eng, van dat hy 't posityff orgelen stelde, 't geen met het verdragen ontstelt was *etc.*, 9 st.

It., alsoe het voorn. posityf met de kerck nu onlangs te witten, de pypen vol kalckwaters gelopen waren, ende dat Cors Quytynsz. (!) wederom gestelt heeft, 35 st.

It., met consent van mynheer Herman Aelbertsz., doen waken met syn tweden, 13 nachten, 25 Aug. tot 5 Sept, mits 't orgelen S. Geerte gestolen was ende in de kerck S. Jacob cuiper gestolen was, 3 gl. 18 st.

It., alsoe wy niet meer en hebben doen waecken, syn wy overcomen met Peter, trompetter, dat hy alle nacht eens vanden toorn gaen sal in de kerck, om nae 't orgelen te horen, 20 st.

It., mr. Jac. Schendel, organist, van een vierendeel jaers *etc.*, 15 gl.

It., Dan. vander Meer, coster, deur ordo. van mynheer, voor een vierendeel jaers loons, 5 gl.

1580-81.

It., mr. Jac. Schendel, organist, voor een jaer gagie *etc.*, 60 gl.

It., den 15. Febr. 1580 gecoft van Pt. Corstensz., kerkmeester, tot Haeften, een preekstoel, jegenwoordich in de kerck staende, daervoor betaelt 34 gl.

It., Corn. Cornelisz., van dat hy in een pylaer heeft moeten houwen ende mit loot vergieten, om een nieuw hemelschel boven de preekstoel te hangen, 10 st.

It., den 2. Juny ende andere dagen, gevisiteert die brieven vande kerck, ende deselve *ordine in archivis* vande kercke doen leggen, ende deselve by inventaris doen stellen ende in 't selve doende, verdroncken voor den drost aen bier, 17 st. 12 p.

1581-82.

Gegost ende vercoft mr. Floris Thin, pensionaris, ende synen erfg., drie grafsteden, omme een kelder te maken in 't cruyswerck voor 't choor van 't heilich cruys *etc.*, 30 gl.

It., gegonst Jo^{r}. Jac. van Ouaribbe 3 grafsteden met een inganck, om een kelder te maken *etc.*, 30 gl.

It., den 10. May 80 hebben de kerkmeesters vercoft Elisab. Leertouwers twee blauwe linne gordynen, die in 't hoochchoor plagen te hangen, ende noch 18 autaerdwelen, 17 gl. 14 st.

It., 6 Juny, Abra. van Cleeff vercoft sekere percelen vande kercken misgewaeyt *etc.*, 31 gl.

It., alsoe de andere meublen, ornamenten ende anders alhier nyet genoech gelden en mochten, soe is Peter Jansz. van Sypenes, kerkmeester, met consent vande opperkerck-meesters, met deselve ornamenten gereyst tot Antwerpen, ende deselve aldaer vercoft, afgetogen die oncosten, voor 750 gl.

It., mr. Jac. Schendel, organist, 60 gl.

It., Ja. Knyff, kistemaker, van sekere houte cronen ende eenige tafereelen te maken ende te verlymen *etc.* ende oock voor de predd. scabellen, 7 gl. 17 st.

It., kuepere of blecke blakers op het houte croontge *etc.*, 1 gl. 14 st.

It., 17 voet tralien voor 't cleyn orgel *etc.*, 2 gl. 11 st.

It., 22 Juny 81 hebben die kerkmeesters aenbestaeyt mr. Peter Jansz., orgelmaker, te doen die reparatie van sekere posityff, van 3 voet, ende het groot orgel der voorsz. kercke, volgende sekere contract, daervan gemaeckt, omme deselve also te helpen ende voorsien, als of sy nieuw waren, ende seer goet ende oprecht gelaudeert ende opgenomen soude werden, by kennisse van meesters, by de kerkmeesters te nomineren, ende voor al 'tselve betaelt 250 gl.

It., d'voorsz. orgel ende posityf gemaeckt synde als boven, hebben die voorsz. kerckmeesters, tot opnemen van dien, gecommitteert mr. Peter Weyburch, organist, ende Henr. Cornelisz., organist S. Jacob, ende 't selve nae behoren opgenomen hebben, ende omme d'selve diensten ende andere voorgaende diensten by de voorsz. Wyborch de voorsz. kercke gedaen, hebben de kerckmrs. hem toegeseyt een vande voorsz. twee grafsteden, vande Romeynen broederschappe gecoft, ende voorts nu Henrick betaelt voor syn moeyten 31 st.

It., gegeven mr. Pieter Jansz., die orgelmaker syn soon, van het cleyn orgel ofte posityf *etc.*

It., Herm. Albertsz., blaser, van 't voorsz. groot orgel 12 daghen lanck te blasen in 't stellen van dien *etc.*, 3 gl. 12 st.

It., Ja. Schendel, van verteerde kosten in 't beschryven van het orgel als boven, 2 gl. 4 st.

It., voor den schoolmeester 2 vellen franchyns, omme de nomber vande psalmen op te schryven ende in de kerck te hangen *etc.*, 8 st.

It., Gerit Splinter, van twee letterstucken op 't bleck te scryven ende voor 't selve bleck *etc.*, 2 gl. 17 st.

It., noch Gerit Splinter, van sekere tafereelen vande tien geboders ende het nachtmael, met goude letters te schryven ende anders, vermogens sekere besteckcedulen *etc.*, 57 gl.

It., een beckentge van tin, omme kynderen inne te dopen, 1 gl. 4½ st.

It., 23 Nov. 11 ellen linnen lakens, elck elle voor 7½ st., gebesicht totte tafereelen, daer het nachtmael inne geschreven staet.

It., Cornelis Cornelisz., steenhouder, van dat hy den lesten Septembris die gaten gehouden heeft, daer men die 10 geboden mette tafereelen inne setten, 10 st.; noch van sarcken te houden ende te teyckenen *etc.*, 11 st.

1582-83.

It., mr. Jac. van Schendel, org., 60 gl.

It., 30 Meert hebben die kerkmeesters aengenomen een jongen, genaempt Jan Ysbrantsz, omme Sonnendaechs ende oock andere dagen somtyts in de weeck, onder het orgelspel te

singen, daervoor hem toegeseyt was, jaerlix 3 gl., twee paer schoen ende een paer hosen, *etc.*

1583-84.

It., Jac. van Schendel, org., 60 gl.
It., den jongen, die onder 't orgel gesongen heeft, 1 gl. 12 st.

1585-86.

It., gegeven Reyer van Zyll, glaesmaker, een grafstede, gelegen voor 't orgel by de drievoudicheyt, daer de stovenmakers altoos plach te staen *etc.*, 7 gl.
It., Jac. van Schendel, org., *uts.* (*Van den jongen lees ik niets meer*).

II. De claeskerk (*S. Nicolai*). 1478-1587.

1473-74.

Item, ontfangen vande erfnamen meyster Aernt Elyas zoens, ons lieven pastoers, zaligher ghedachten., voer alle afterwesen ende ghebreck, dat die kerck an hem tot desen daghe toe in enigher wys gehadt mach hebben, daer alle dinck mede qwyt ende doot is, ende bliven sell, alsoe dat wettelick verdedingt is, daer voer ghebuert 12⅛ ryns gl. van 20 st., maect 33 Arnh. gl. 5 cromstert.
It., gegeven vande monstrancy die voet te vermaken, 1 Arnh. gl. 1 cr.
It., gegeven vanden hamer an die wrclock te stellen, 8 cr.
It., gegeven vanden orghell te versetten, 6 cr.
It., gegeven om ryse op ten sercken te legghen, doemen dat wulft neder brack, 8 cr.
It., gegeven om 2 cruken, wyn mede te halen, 5 cr.
It., gegeven den dootgrever van blasen, 10 cr.
It., gegeven den organist van zyn jaer dienst, 8 Arnh. gl. 8 cr.

1474-75.

It., ontfangen van meyster Otte Tengnagel, ons pastoer, totter tymmeringe, 1 Ryns gl.
It., ontfangen van Jacob Henricxsz., vander lamp, die hy bernende hout voor dat choor, 1 Ryns gl.
It., gegeven vanden orghel twee reysen te versetten, ende van die bancken ende stoelen weder te maken ende te stellen, te samen 10 cr.
It., gegeven den organist van zyn jaer dienst, 4 Ryns gl.

It., gegeven van 2 brieve vanden Sande, van myn Joff. van Amerongen te ontfangen, 1 Arnh. gl. 3 cr.

It., gegeven vande 2 enghelen, op te balck staende, te stofferen, 1 Arnh. gl. 5 cr.

It., gegeven van 1 wtscrift te halen vter stat boeck, van myn Joffr. van Ameronghen ruerende, 3 cr.

It., gegeven om spykers an die schaell ende an Herman die dakers hwsgen gebesicht, 5½ cr.

It., gegeven van der copye der *inhibicy*, daer ic in gedaecht wert tegen myn Joffr. van Amerongen te scryven, 5 cr.

It., gegeven van die *inhibicy* in Duitsch te stellen, 2½ cr.

It., gegeven den advocaet tegen myn Joffr. van Amerongen op te scriven, 2 Arnh. gl.

It., gegeven van dat compass vanden wrclock te stofferen, 10 cr.

It., is men meyster Jacob, in die loedse,

schuldich, van die boem te maecken in der Oesterling glas, ende vanden slotsteen ende capitelen in dat leste wtsaet gemaect in 't wulfte, te samen gherekents gelts 11 Ryns gl. ende 2 st. Daer is hem op betaelt 9 R. gl.

It., betaelt Jan Gheryts soen, die smyt, van yserwerck in den Oesterling glas, ende voert van ander yserwerck ende spyker, ende van den clepell in die missclock te vermaken ende yser daeran, ende totten solren vanden toernen gebesicht, te samen draghende 9½ Ryns gl. van 20 st. ende enen stuver. Ende hem weder ofghecort van ouden yser 2 Ryns gl., zoe beloept hem daer of toe 7½ Ryns gl. ende enen stuver, hier is hem op betaelt 5½ Ryns gulden ende 1 stuver.

It., die rechtvorderinghe tusschen der kercken ende myn Joffer Eersten, wedue van Amerongen, vanden twee mergen lants ende vanden pachten, dat der kercken vanden rade der stadt van Utert toeghesleten is, endet myn Joffer van Amerongen vanden rade ghetoghen heeft voer den officiael, om die slytinghe te nyet te maken; so heeft die officiael der kerck weder ghewyst op die oude slytinch vanden rade, ende myn Joffer voorsz. in den oncost. Ende dat heeft te samen ghecost, dat die kerck myn Joffer daer yn verleyt heeft, te samen 20 Ryns gl. 11½ st.

It., alssoe als heeren Otte Tengnagell, pastoer t'Synder Claes t'Utert, Herman Elyas soen, den kerckmeyster derzelver kercken, voer myns heeren genaden van Utert beloghen heeft, daer myns heren ghenaden Herman Elyas soen oft te recht geset heeft, daer hem drye aenspraken of ghedaen syn ende noch tot ghenen eynde en is, endet der kercken zaeck is, daer Herman voorsz. die aenspraecke om ghedaen syn; soe heeftet der kercken tot desen tyt toe ghecost 24½ Ryns gl.

1475-76.

It., ghegeven den gardiaen vande mynrebroederen, van 12 dage te prediken in die vasten ende vande vier hoochtiden ende all onser vrouwen dagen, ons kermys avont ende kermysdach, sunter claes avont ende syn dach, te samen 26 st.

1481-82.

It., meyster Peter, die orgelmaker, 89½ Ryns gl. curent, facit 238 Arnh. gl. 10 st.

It., gegeven meyster Peter, die orgelmaker, *uts.*

It., gegeven meyster Meerten, onsen orgelist, van syn jaer dienst, 6 Ryns gl. current.

It., gegeven Willam, die wtdraechster, van Jan Comans doetlaken ende van tynnewerck te vercopen, 6½ cr.

It., gegeven Mechtelt van Colen, in Pauwensteghe, van haer half jaer lyfrent, 2 Arnh. gl.

1484-85.

It., gegeven van dat vuerwerck te vermaken ende scoen te maken ende weder te stellen, al te samen 5 Ryns gl. 8 st.

It., gegeven meyster Meerten, onsen orgelist, van spelen, alsoe als daer nyet veel gespeelt en is, so is dat verdedinct ende heb hem gegeven te samen 6 Arnh. gl.

It., noch gegeven Geryt Sem van Goutoever 1 L.

Gegeven meyster Ot Tengnagell, onse pastoer, ende syn vennot, 15 L.

It., gegeven meyster Ot, onse pastoer, ende syn vennot, 3 cronen, daer sy my anderhalf gouwen Rynsche gulden of gecort hebben van die relaxacy, om wt den ban te comen, aldus heb ic hem gegeven 6 Arnh. gl. 6 cr.

1486-87.

It., ghegeven de vicary van onse lieve vrouwen autaer te wyen, 6 Ryns gl. ende die wybisscop 3 R. gl., ende die bisscop cappelaen voor die dwalen ende voor syn maeltyt, te samen 25 st., ende gegeven den heeren ende coster ende scoelmeyster, voir hoir maeltyt, 10 st.

It., gegeven Meerten, onsen orgelist, van spelen, 16 Arnh. gl.

1488-89.

Dit is die oncost van der casse te stofferen metten borrytges ende ander reescap.

It., gegeven inden eersten, Aert Spyker, doe hy dat een borrytgen maecte, daer men die casse op draecht, voor 1 taeck biers, 2 cr.

Dat hout ende voirt dat maken gaff hy der kercken, van syn grafstede te openen ende weder toe te leggen.

It., gegeven Rycout, die kistemaker, voor dat andere borrytge te maken, daer men Sunter Claes op draecht, 5 st. 1 oirt, fac. 13 cr. 3 wit.

It., gegeven Corn. Eewichsz., die schilder, voer dat stofferen der casse, daer men die reliquien in besloet. Voert voir die gulden hant weder te verstofferen, ende die borrytgens roet te verwen, tes. 7 R. gl. 7 st., fac. 19 Arnh. gl. 9 cr.

It., gegeven syn knecht tot drincgelt, 2 cr.

It., noch gegeven een ander scilder, woenende in de Smeesteghe, van die eyngels vloghelen weder te verstofferen, 14 cr.

It., gegeven vande tafel der reliquien te scriven, 4 st., fac. 8 cr.

It., gegeven Jan die kistemaker, van die scryft op een bort te maken mit lysten, 6 cr.

It., gegeven van die gulde pellen te halen ende weder te bryngen, 2 cr.

It., gegeven voor die 3 rode vellen, daer men die rock of maeckte, om die casse mede te becleden, dat stuck 6 st., fac. 2 Ar. gl. 6 cr.

It., gegeven den goutsmit Scay, onder S. Mertyns toren, vanden sulveren rinck weder aen dat gulden spiegel te maken ende te vergulden, welck woech 2 loet myn een half vierdel ende 3 fierlin. Hiervan gegeven dubbelt gewicht, dat loet doe voor 22 st. gerekent. Ende voert had hy oock die ander sulveren monstrancy vern.... ende wat reformeert. Hierop soe leverde ick hem een deel gebroken sulvers, dat der kercke gegeven was in onse kermisse, ende daer toe hem nog doe aen gelde toe gegeven 2 R. gl. current 8 st., fac. 6 Arnh. gl. 6 cr.

It., dat nywe misclockgen, dat ick maken liet tot 's Hertoghenbosch, van mr. Gobel, die clockgieter, woech in als? pont, ende voor dat hondert des nyen clockgens mostmen geven 16 R. gl. cur., ende dat oude clockge woech 51 pont, daerom men gaff van wisselen 104 R. gl. cur.

It., hierop mr. Gobel voorsz. gegeven in als van dat heele clockgen toe vande spyse, soe verwisselen tesamen, 14 R. gl. 5 st., fac. 36 Ar. gl. 10 cr.

It., gegeven voor die nye clepel totter selver clocken, die de mr. voorsz. medebrogt vanden Bosch, wegende 11 pont, elc pont 3 cr., fac. 2 Arnh. gl. 3 cr.

It., gegeven van vracht, dat clockgen te bryngen vanden Bosch, 5 st., fac. 10 cr.

It., gegeven Dirck, de leydecker, ende syn knecht, van dat torentke te verdecken om dat clockgen *etc.*, 30 st.

It., aen leyen *etc.*, 16 Arnh. gl. 4 cr.

It., gegeven Will. Everts, die tymerman, van dat toernke ende de..... der clocken te vermaken ende te vernagelen, om mede daer by te clymen, 2 Arnh. gl. 10 cr.

It., 2000 leynagels *etc.*, 1 Arnh. gl.

It., gegeven des middaghes, doe die wybisschop, magister Jan Riet, onse nywe misclocke wyedde ende kerstende mitten reliquien, ende doe men ter selver tyt onser

kercke merckelyk begaefde met oflaten, alsoe die alse dat selve clockge luyden hoeren, lesende een *ave maria*, XL daghen, voert voer aen onser kassen mitten reliquen knylende te lesen V... XL daghen, ende voert mede aen dat weerdich heil. cruys... an onser vrouwen loff daghelicx te hoeren, tot elcker reyse XL daghen, van syn selfs macht. Ende tot allen voorscr. percelen XL daghen van onse genadighe heren wegen van Utrecht, bisschop David, wiens... macht hy in allen des gebruyckende was, tsamen 25 st. aen wyn ende anders, fac. 3 Arnh. gl. 5 cr.

It., gegeven den bode, die onser kercken bullen brocht van Romen, van aflaten der XII cardinalen met allen die XII zegelen, een goud. R. gl. ende een kanne wyns, alsoe ons heer

Splynter Jacobsz. aen screef te doen, fac. 6 Arnh. gl. 6 cr.

It., daer na een ander bode gegeven voor den ouden bullen des legaten van oflaet te brengen, 10 st., fac. 1 Arnh. gl. 5 cr.

It., noch gegeven ende geseyndt tot Romen 2 goud. R. gl., die mr. Claes. Wernarsz. van Amersfoort, myn neef, des Paeus dienre, te Romen verleyt had, voer die zegelen der voorsz. bullen der gracien ende oflaten, fac. 12 Arnh. gl.

It., noch gegeven Heynric Bontmaker, die beeltsnyder, voor dat nye Sunter Claes beelt te maken, dat aen hem verdongen was, 18 Arnh. gl. 10 cr.

1496-97.

It., ontfangen van een vroutgen, tot Sunte Sebastiaens sulveren monstrancy te maken, enen gouden Arnh. gl.

It., noch ontfangen van een vroutgen, een sulveren slaper, fac. 1 gl. 5 cr.

It., noch ontf. van Aernt Willemsz. een groot stuck van een gouden penninc, weerdeerde die goutsmyt voer een halff loot zulvers troyes. It., ende oec ontfangen van heer Jan Heerstraten, sevendalff loot ghebrants sulvers myn een halven eng. It., noch ontf. een sulveren spelt met anderen gevonden teyckensteengens, woech te zamen een halff vierendeel ende een halven engels. Dit voersz. sulver gelevert den goutsmyt tot Sunte Sebastiaens monstrancie.

It., ontfangen van heer Dirck Hagen, pastoer, enen gouden Hollantschen ryder.

It., ontf. van heer Dirck Hagen, pastor, enen gouden nobel, tot dat sacraments huis te vergulden.

It., ontfangen van een vroutgen enen gouden coppenol, tot dat sacr. huus te stofferen.

It., ontfangen van heer Jan Heerstraten enen gouden nobel, tot die straet te maken van die Nyeustraet tot den rooster toe.

It., ontfangen van meyster Otto, pastoer, von doergelt, enen cromstert.

1498-99.

It., ontfangen van Gysbert in de *drie Coningen*, van zyn beest hier voermaels den kerckhoff genoten hadde, 15 st.

It., ontfangen wt der kercken block 10 st.

It., ontfangen van heer Dirc Hagen, pastoer, tot dat nyeuwe cruus te maken, 15½ gl. curr.

It., ontfangen testament vanden blynde Jan die Oosterling, 7 cr. 2 wit.

It., ontfangen wt Thomas die hoornblasers eerff in Tollesteghe, 5 st. stat pay.

It., gegeven van dat kisgen, daer ons lieve vrou in leyt, 8 st.

It., gegeven vanden heyligen oly, gehaelt in den Doem, 12 cr. 3 wit.

It., gegeven van Sinte Mertyns bede gedaen in die vasten, 8 cr.

It., gegeven van der kercken straten ghewyet, 10 cr.

It., gegeven van der Ameyden andt zyngel ander kerckenwech, alzo sy vergaen was ende dat gemaect, costen met een ende met ander te zamen 2 Ryns gl. current.

It., gegeven van die clocken te versyen in die toornen, ende in die kerck die voetscemel wat gelapt, te zamen 5 cr.

It., gegeven van die olybussen wat te beteren, myt zulver ende met maken te zam. 18 cr.

It., gegeven van drye nywe clepel riemen, gemaect een an die grote clock, die ander twe an die cleyn clockgens, ende den ouden ryem van onsen vrouwen clock te..., te zamen 16 st.

It., betaelt den pastoren onder hem beyden enen gouden croon met 36 st.

It., gegeven van die paeskers ende van't heel jaer 't waslicht te maken, te zamen 15 st.

It., betaelt den organist voor zyn jaer loon 6½ Ryns gl. current.

It., betaelt aen dat sacramentshuus, die steenhouwer te beteren dat ontwe was, die beeldrucker van die gedructe beelgens, die der an ontbraken, die goutslager om gout ende om sulver, ende die scilder van dat stofferen, te zamen 12 Ryns gl. current.

It., betaelt van die straet te maken, vanden rooster tot die Nustraet toe met zant, met arbeyt, met die palen ende met die oude straet tot die kerckdoer toe wat te beteren, te zam. 7 R. gl. current ende 5 cr.

It., betaelt van dat monstrancy, gemaect tot Sunte Sebastiaens heylichdom, dat woech an fyn sulver 29 loot troyes ende een half vierendeel. Hierop gelevert Abel, die goutsmyt, 7 loet ende een halff vierendeel an sulver, so in 't opboeren vorseyt vorscr. staet. Die ander 22 loot comt voir elcke loot zulvers 16 st., voer dat krystall 22 st. ende van dat maken 6 R. gl. current, die zom van dat gelt 24 R. gl. current ende 14 st.

It., gegeven van dat wyeroockvat te verkettenen, 8 cr.

It., gegeven om een palmatery ende om twe waterkannen, 2 cr. 3 wit.

It., gegeven van wat kraemkerssen te setten aen een bodem, 1 cr. 3 wit.

It., gegeven van Sunt Nycolaes dach off tot Lichtmiss toe, van sermoenen ende van processy gedaen, ende van die epistel te zynghe in die hoechtyden, te zamen 14 st.

It., gegeven Thomas, dat hy met vryntscappe dat scool ruymde, tot meerder eer der kercke, 10 st.

It., gemachticht voer myn genadige heer van Utrecht, die der kercken goet verantwoerden ende met recht inwynnen mach tot onse wederroepen, coste, macht ende brieff, 9 st.

It., betaelt van een der kercken gebroken kelc gemaect, met gout met zulver daeran gebezicht, 9 st. 10½ wit, vanden gulden corperaelsac gemaect met groen lint, met goutdraet met rode zyde, coste 11 st. 4½ wit, ende den bisscop gescenct van dat heyligen, 5 cromstert.

It., gegeven van een koorsluetel ende van een blocsluetel, tot die garneamer gemaect, te zamen 4 cr.

It., gegeven van die roy gordynen te verwerwen an onsen vrouwen outaer, 9 cr.

It., gegeven van die berchvree te stercken met een balc, ende een clepel gemaect van hout, an onser liever vrouwen clock, van hout, van arbeyt, te zamen 20 st.

It., betaelt an den beeltsnyder, van dat nyeuwe cruus gemaect, 15 R. gl. current.

It., gegeven van die nagelen, van den haeck met dat oghe, dattet crucifix in den rugghe heeft, oeck die yseren roeden met ogen te smeden ende boven vast in gewelft gemaect, te zamen 10 st. current.

It., gegeven van dat nyeuwe cruus te rechten, dat oude cruus off te nemen, so anden toorn te zetten van die poert op kerckhoff te.... ende te lappen, die paeskers bordders te maecken, oec die scel beneden an onsen vrouwen outaer te hangen, ende van die stoel int scool te lappen, te zamen 20 st.

1499-1500.

It., ontfangen van Lam.... dat Ghysbert Aelbertsz. der kercken gaff, tot behoeff onser liever vrouwen mantel op die oflaets kist, 1 gl. 2 cromstert.

It., noch ontfangen van Gysbert Aelbertsz., van onser kerckenwech te weyen, nae Oudwycker velt te gaen, 1 gl. 5 cr.

It., ontfangen van Henrick Jansz. in die Nystraet, 10 st., tot dat yserwerck te baten aen die groten roester, by Sunte Agnieten cloester, ende een verdwaelt lam, dat gout 4 st., te samen 1 gl. 13 cr.

It., ontfangen van getyde boecken, 7 cr. 3 w.

It., ontfangen van rosen cranskens, 6 cr.

It., ontfangen van een dolmes, 2 cr. 3 wit.

It., ontfangen van duyfsteen, omtrent 3 tonnen, 11 cr.

It., ontfangen van een kynt gewogen, mit wyn ende weyt, 6 cr.

Dit naebescreven is gegeven tot dat crucifix ende tot Sunte Christoffel.

It., ontfangen van Eelgis, die roeppers dochter, 4 cr.

It., van die oude Joffer van Rodenborch, Alfers wedue van Rodenborch, 12 stat pont, facit 4 gl.

It., ontfangen van een vroedmoeder in Koekenstege, 2 cr.

It., ontfangen van meyster Dirck, die scerprechter, 4 cr.

It., ontfangen van Henrick Henricksz., tot Apsteden, 1 cr. 3 wit.

It., ontfangen van Claes Vredericxz., ½ mud weyts voor 10 st., by here Dirck Hagen ons pastoor, 1 gl. 5 cr.

It., ontfangen by heer Dirck Hagen ons pastoor, een derden deel van eenen engel, voor 20 st. 4 wit, van een wyff tot Apsteden, facit 11 gl. 10 cr. 4 wit.

It., betaelt den organist voer syn jaer loon, 5 Ryn. gl.

It., gegeven van een sermoen opten heyligen paeschdach, 2 cr. 3 wit.

It., opten heyligen pynxterdach, *id.*

It., op translation Niclay na die vesper, *id.*

It., op kermiss avont na die vesper, *id.*

It., op kermisdach nae den eeten, *id.*

It., opten heyligen sacramentsdach, *id.*

It., op onser vrouwendach visitatie, *id.*

It., op onsen vrouwendach assumpt., *id.*

It., op onser vrouwendach nativitatis, *id.*

It., op alre Gods heiligendach, *id.*

It., op Sinte Nyclaes avont, *id.*

It., op Sunte Nyclaes dach, *id.*

It., opten heil. kersdach, *id.*

It., opten heil. jaersdach, *id.*

It., opten heil. drie coningendach, *id.*

It., gegeven om wat gebreck aen't vyrwerck te maken, 10 cr.

It., gegeven van wat ingevallen groeff te verbeteren ende te verheffen in die kerck, 12 cr.

It., gegeven om poeym ende stucken van backsteen van't kerckhoff te brengen, 2 cr.

It., gegeven 7 priesteren, die de processie hebben helpen doen op onse kermisdach, 7 cr. Ende gegeven van een pose, die grote clock te luden, terwyle dat die processe omme ginck, 2 cr. facet te samen 9 cr.

It., gegeven van die epistel te singen op kermis avont ende op kermis dach, 2 cr.

It., gegeven om een verheven slot met 2 haecken ende hanselen ende 2 slotelen, datter staet aen die stoel besyden den hogen altaer, daer men die cleyn tortyskens mitter kercken toertssen inne set, 13 cr.

It., gegeven om 2 metalen candelaers met die scottelgen te verwisselen voer wat..... ende vyf oude candelaerken met eenre pypen toegegeven, 12 st., facit 1 gl. 9 cr.

It., gegeven 3 st. om een kan bastert, die wy die observanten scencten voer 2 sermoenen, facit 6 cr.

It., gegeven van 3 slotelen te maken aen der kerckenwech aen die singel, als men gaet nae Oudwyck, facit 7 cr. 3 wit.

It., gegeven om 3 pont lynds, 4 cr. 3 wit.

It., gegeven om 6 scortselen, daer die priesters den alf mede op scorten, als sy ten altaer gaen, 12 cr.

It., gegeven van 2 altaer dwalen te beneyen met die crucen, 8 st.

It., gegeven om een tass slot, dat aen den boem vanden toornduer hanget, 5 cr.

It., gegeven om een verheven slot met een grundel, dat aen den toornduer is tot die clocken te gaen, met 2 slotelen, 9 cr.

It., gegeven om 2 slotelen aen die poert opt kerckhoff, besyden die schoel, 5 cr.

It., gegeven om een slotel aen die kerckdeur, aen die noortsyde vander kercken, 3 cr.

It., gegeven om 3 ronde doeskens, misbroot in te leggen, 1 cr. 3 wit.

It., gegeven om die grote witte gardynen off hongercleeder, die voer dat choer hangen in die vasten, te verclaren ende te wasschen ende blycken, 15 st., fac. 2 gl.

It., gegeven om een grote lange doze, daer die kercken brieff in leggen, 4 cr.

It., om een vierkant doesken, daer den machtbrieff in leyt van myns heeren genade, om der kercken recht te verantwoerden op synen rechtdagen, 2 cr.

It., gegeven om een grote ronde doze, daer die huerbrieven ende huercedulen in leggen, die wter huer syn, ende die lyfrenten brieff die verstorven syn, 3 cr.

It., gegeven om vier grote candelaers te verstellen ende te versouderen, ende die leukens aen die voeten te setten, 1 gl. 3 cr.

It., gegeven 4 priesters, die de processie mede deden op Sunte Niclaes dach, 4 cr.

It., gegeven Lambert Passert 4 gl., van oude plaester van een pyleerne off te houden, daer Sunte Christoffer aen staet, ende weder te verplaesteren van boven tot beneden met sement, ende te drinckgelt 2 cr.

It., gegeven om een glasen lamp voir St. Anthonis, 2 cr.

It., betaelt meister Ott, ons pastoer, een pont wass aen 2 keerssen, 't stuck ½ pont, voer syn stapelen, facit 10 cr.

It., betaelt heer Dirck Hagen, ons pastoer, een pont wass aen 4 stapelen, facit 10 cr.

Het nabescreven syn die verwen, olyen ende gout, dat meyster Ewout tot S. Christoffer gedaen heeft.

It., 10 pont lootwits, elck pont 2 st., beloept 20 st.

It., 4 loot indeblaeu, 2 cr.

It., een vierder pont masticot, 5 cr.

It., ½ pont ander masticot.

It., 1 pont fermelioen, 10 st.

It., ½ pont oeckers, 1 cr. 3 wit.

It., 4 loot synobers, 4 st.

It., 8 loot synobers, beter, 9 st.

It., een vierdel p. Spaens groen, 4½ st.

It., 9 loot blaeu lasuer, 22½ st.

It., 2 loot schoon blaeu lasuer, 5½ st.

It., een vierdel pont schoon masticot, 4½ st.

It., een vierdel p. alrebeste masticot, 4½ st.

It., 4 loot blaeu lasuer, 5 st.

It., 4 loot synober, 5 st.

It., 22 pont lynzaet olyen, dat pont 2 st., beloept 44 st.

It., vyftich bladen gouts voir 17 st. ende noch 5½ st. aen gout, met dat aent crusefix is, facit te zamen 3 gl.

It., gegeven om een nywe lange blaker ende noch een ander lange blaker met die ronde blaker te verstellen ende te vertynnen, die onder Sunte Christoffer staen, 22½ st.

It., gegeven om 8 pont loots, tot die blakers inde die muer te ghieten, elck p. ½ st. Ende die steenhouwer, voer syn loon, 2½ st., facit te samen, 13 cromstert.

It., gegeven om 11 pont wyerock, elck p. 3 st., facit 4 gl. 6 cr.

It., gegeven Pouss, van een spyntken te maken onder dat hoechaltair ende 8 vueren borden te samen voegen, daer die vrouwen op sitten, ende een layken te maken, daer die cleyn tortyssen ende die kerckentuertssen in staen, te samen 24 cr.

It., gegeven Paus, die tymmerman, van die steygeringe te maken voer Sunte Cristoffer, ende om dat heilich cruus ende weder off te breecken 4 Arnh. gl., ende om bast, daermen die steygeringe mede woelde, 7½ cr., ende om 200 middel nagel 10 cr., facit te samen 5 gl. 2 cr. 3 wit.

It., gegeven meister Ewout, van S. Cristoffer te maken, voer syn arbeit ende const, 3½ R. gl. current ende vyff st. te wyncoep van wyn, ende van bier 15 cr., ende syn jonge te dryncgelt, 4 cr., facit te samen 13 gl. 14 cr.

It., gegeven Peter Aryaensz., die smit, van een clepel te vermaken in onser vrouwen clock ende een slot aen die schoel te verstellen, ende haecken ende hancselen aen die veynsteren, facit te samen 2 gl.

It., gegeven om een lange tafel, daer die goede luden den wyn aen ontfangen, als sy hoechtyt gehouden hebben, 22½ st.

It., gegeven om dat providierboeck te verbynden met een nuwe coffitory toegedaen, facit 6 cr.

It., gegeven om dat verheven slot, dat aen 't spyntgen is onder het hoech outaer, met hancselen, 3 slotelen ende 2 ringen, met een grote cram, te samen 2 gl.

It., om die vontstoel, daer die priester op hoechtyden op 't choer ende in der kercken op sit, als dat choer ofcoemt met die beste cap, 3½ Ryns gl., facit 9 gl. 5 cr.

It., geg. om yserwerck, dat aen diestoelis, 1 g.

It., gegeven om vyf leeren ryem, die bynnen aen die stoel hangen aen die ysseren raykens, 13 st., facit 1 gl. 10 cr.

It., gegeven om dat ysseren veterken te vermaken, dat aent miscloxken is, 3 cr.

It., gegeven om een nuwen leeren ryem in onser vrouwen clock, 1 gl. 7 cr. 3 wit.

1500-1501.

It., gegeven onsen organist, voor syn jaer loon, 5 gl.

It., S. Hieronymus brueder, van een antiffonael te reformeren met syne sloten, doppen, hoeftbanden ende met nyen leer overtogen, ende den cleynen voorsz. desgelyks, ts. 4 gl.

It., gescenct den suffragaen 2 kan Rynwyns, omdat hy den dienst vande homisse bewaerde opten kermis dach, 10 cr.

It., 7 priesters, die de processie hebben helpen doen op onse kermisdach, 10 cr. mette scout, ende van een pose die grote clock te luyen, 12 cr.

It., 1 wage meyen, 1 gl.

It., den coster, schoolmr. ende doodgr., als sy die meyen ophingen, 2 cr. 3 wit.

It., onsen coster van 't pant wter kerken glas te nemen ende dat in te zetten ende te maken dat er aen gebroken was, ende dat gescreven werck weder te reformeren alse te voren was, 2 gl.

It., op heil. sacr. dach van een pose de groote clock te luyen, terwyle dat die 5 godshuisen mette processie door ons kerspel gingen, 2 cr.

It., om twee autaerdwalen te teyckenen met oly cruycen, 8 cr., ende van wyen tot ons bisschops huys, 5 cr.

It., van die gebeden te scriven met stoff onder S. Christoffel, ende die tymerman, die tafel te maken met die leysten, 3 gl. 3 cr.

It., om 3 crammen, die tafel mede in die muer gevesticht, 3 cr.

It., 't kercke heck opt cingel te verbeteren *etc.*, 2 gl.

It., dat beste missael te verbynden tot S. Jheronymus brueders, 2 gl. 10 cr.

It., die coepere ketel te maken, die in die funt staet, 11 cr.

It., om dat nye cruys te pyrot, 20 st., ende 2 nye lelyen aen 't yser cruys te maken, dat daer boven op stont, noch die 3 ysere voren ende van 't cruys te stofferen met dat vergulden, 6 gl.

It., van dat slot te vermaken voor dat opsteken, met dat yser decsel van dat block, dat te pyrot staet, soe dit al gebroken was, 1 gl. 5 cr.

It., om een nye tasslot, dat aen 't block van Tollesteech poort hangt, met 2 slotelen, 1 gl. 6 cr.

It., van dat oude uerwerkbort te vermaken, 1 gl. 9 cr.

It., van 't uerwerkbort off dat compas te stofferen, 5 gl. 5 cr.

It., van dat uerwerk scoen te maken, te versetten ende al dat van noode was te vernyen, om 't werk gaende te blyven, 16 gl.

It., om 2 sluetelen aen die noort toorn door, 4 st., 7 st. om een slot met 2 hancselen, dat aen 't camertgen is, daer 't uerwerc in staet.

It., van dat uerwerk te bescieten, 2 gl. 6 cr.

It., om twee *antependia*, 1 voor ons vrou blyscap, ende dat ander voor S. Niclaes, beneden borduer, frangien ende lynten, ts. 8 gl. 10 cr.

1502-1503.

It., ontfangen van twe kynderkyn gewegen, met wyn ende met weyt, 7½ st., facit 1 gl.

It., ontfangen van een kyndekyn gewegen, 4 cr.

It., ontfangen van een kyndekyn gewegen, 8 cr.

It., gegeven 3 wit, die die paeskeers bracht, 4 wit om zout ende 12 deutgens om palmen, facit 10 wit.

It., gegeven vande paeschkeers te maken ende van dat daer off gebrant was, tsamen 7½ st., facit 1 gl.

It., gegeven den vuerwerckmaecker, van wat ant vuerwerck te beteren, 10 cr.

It., gegeven van S. Nycolaes te stofferen an de noert doer, 20 st., ende vanden yseren pyn, daer hy op staet, 2 st.

It., gegeven vant cleyn missael verbonden, daer an geset 26 knopen ende 10 doppen, een ny slach daer in; dat grote missael een leer overgetogen, daer an geset een ny slot, oec 10 doppen. Dat beste missael den rugh betogen ende een out slot angeset, met een

hantboeckgen verbonden ende twe passyonaelen verbonden, 20 doppen daer op geset, ny gesloot....., en die daer an geslagen, ende een quatern in een antiffenael geregen, tsamen 3½ R. gl. 7½ st., fac. 10 gl. 7 cr.

It., gedaen Heynrick Heynricxz, de beeltsnyder, opt maken van Sunt Nycolaes tafel, 30 R. gl. 6 wit, facit 80 gl. 1 cr.

It., betaelt den organist, van een jaer spelens, 5 Ryns gl. current.

1503-1504.

It., ghegeven van die metalen croon, die voert heylich cruus hangt, te... 8 st.

It., gegeven Tomas knecht vande paeskeers te dragen, 1 cr.

It., gegeven ten Doem vant crisma totte vonte ende voer de sieken, 4 boddraghers.

It., ghegeven meester Ewout, van dat beelt van Sunter Claes te stofferen, dat boven het coer in de croon hangt, 2 gl.

It., gegeven vande vanen te dragen in de cruis dacghen, 14 cr.

It., ghescenkt den trompers vander stat, dat si voir dat heilige sacrament ginghen spelen, in de processie, 1 gl. 5 cr.

It., gegheven her Gelis Crol, dat hi op de hoech daech de epistel gezongen heet in die missen, 5 cr.

It., ghegeven Peter van Vianen, van dat processie crucifix, dat Henrick Henricxz., de beeltsnider, der kercken gegeven ende gemaect heeft, te dragen tusschen Paeschen ende Pynxter sonnendaechs om 't kerkhoff, te stofferen, 3½ R. gl.

It., ghegeven om een tinnen flesken voer den coster, om den zieken te.... als men se berecht, 1 gl.

It., gegeven van der ordonnancie vande costerie gescreven in hout te.... 3 cr.

It., gegeven Aelbert Cornelisz., om twe slotelen aen de dreyboom an de Claeswech, ende enen slotell vanden toorn, 6 cr.

It., gegeven om en banck metten loen, om dat heilige sacrament op te setten opte hoechtiden, opten hogen autaer, 1 gl.

It., gegeven Herman, dat hi onse urwerck gaende heeft gehouden 1 heel jaer doer, 1 kan wyns, daervoer betaelt 8 cr.

It., gegeven meester Gherit, van onse orgel te accorderen ende enyge clavier te vermaken, so dat verdedicht wert bi Henrich Nobel, onse organist, 5 R. gl., ende den dootgraver van blasen, 3 st.

It., gegeven Willem, clockgieter, van twe pannen tot onser vrouwen clock, woegen 30 pont, elck p. 3 st., facit 12 Arnh. gl.

It., gegeven Gerit Sem, doe hi syn penn. vanden ornamenten betalen soude en meende te boven te wesen, daer hem aen gebrack, 10½ st.

It., ghegeven om een boick papiers, der kercken goeden ende renten omme die goeden vande pastoren en vicarien in te vergaderen ende te scriven, 3 cr.

1504-1505.

Inden eersten, gegeven om onser vrouwen mantel, 6 st. 6 wit.

It., gegeven voer wyeroeck, 4 st. 6 wit.

It., gegeven in die vasten den tween pastoeren, den coster ende scoelmeyster, van *Martinus Abrahe* te singen, elcx 1 st., fac. 4 st.

It., gegeven heer Gerryt, onsen pastoer, van die sermoenen in die vasten te preecken, voert van die passie te preken, ende noch van ander sermoenen, als op onser liever vrouwen dagen, te Pinxteren, onse kermisse ende Sunt Nyclaesdach, te zamen doer 't heele jaer 1 R. gl. 17 st. 6 wit.

It., den dyenres van onsen suffragaen, van onse kelck te wyen, 5 st. 6 wit.

It., gegev. van een boeck te verbynden, 4 st.

It., gegeven op der Bilt, daer men die brugge eerst bestaden soude te maken, in den eersten verteert 3 st. 3 wit.

It., noch nae gegeven voer sekere gelagen, die aen die Bilt verteert waeren om der bruggen wil, 1 Ryns gl.

It., gegeven van die groete memorie van Joncfrou Hase, ende gegeven pastoer, coster, scoelmeister ende organist, te samen 19 st.

It., gegeven van dat heylichdom te dragen op Sunter Claes dach, 10 wit 2 d.

It., gegeven Herman, die dat nye uerwerck vermaeckt heeft, 1 Ryns gl. 10 st.

It., noch nae wedergegeven van dat uerwerck, 15 st.

It., gegeven heer Dirck Hagen, onsen pastoer, voir hoir jaer pachten, 3 R. gl. current, ende voir syn was ofte stapel, 6 st.

It., gegeven heer Geryt, onsen vice-pastoir, voir syn jaer pachten ende voir syn was, oeck te zamen 3 R. gl. 6 st.

It., gegeven onsen organist, voer syn jaer loen, 5 R. gl.

It., ontfangen van Lambert Passer, van 24 tonnen duifsteens, die gewonnen worden wten fundamenten van der ouder kerck, doen men Sunt Anna ende der Drievoudicheyt outaren funderen soude, elc ton gegeven om 7 cr., facit 11 Arnh. gl. 3 cr.

It., ontfanghen van meester Peter, surgyn, van wegen Jan, syn soen, van een brouck, die hem die raet ofghesleten had, dat hi en beelt van S. Salvator soude laten maken van steen, wanter dan om dit Gelresche orloch gheen steen en coemt; so is de raet te vreden dat hy der kercken daer voir geven soude so veel gelts, als dit beelt costen soude, so heb ic ontfangen van hem 18 R. gl. current, ende als die steen comen mach, sel die kerc tot synre vermaninge dit beelt laten maken, costet meer, sel hi op leggen ende betalen, facit dat ic ontfangen heb, 48 Arnh, gl.

It., ontfanghen van heer die abt van Oostbrouck, voer en ewighe erfmis, die de kerck sel laten doen voer heren Jan Rams siel, pastor onser kercken wileneer op onser vrouwen autaer te bliscap, daervoer ontfangen 62 goude Phs. gl.

It., ontf. van des proosten rentmeester van Oude Munster, ende sterf in 't Dolhuis aen de pestilencie, ende was wt Selant, 1 gl. 5 cr.

It., gegeven Henrick Nobel, voer syn jaer diensten, dat hi de orgelen bewaert heet, so hi meer diensten doet, dan men plach te doen des sal hi after dit jaer 9 R. gl. hebben, daer ic voer betaelt heb 6 R. gl.

1505-1506.

It., gegeven Willem Florisz., van die aensichten in de tafel, op S. Claes autaer, te stofferen, ende die appelkens te vergulden, tsamen 1 gl. 1 cr.

It., so is mr. S. Niclaes tafel aenbestaet by tiden Roeloff van Veltwyck, kerckmeester, in den jare 1500, bi de buren, te weten her Dirck Haghen, Jan van Rodenborch, Henric Roick, Gherit Claesz., Aert Jansz., Zelis Gerritsz., Henrick van Gheer, Henr. Jansz., Rutgher Poortman, Henrick van Vianen, daer mi van gelooft wert 55 enkel gl., 30 st. voer den gl., daer ic die kerck 10 enkel gl. of quyt sceld, so beloopt mi noch 45 enkel gl., ende den gesellen 15 st. voir scenckgelt, so heb ic van der kercken gelt ontfangen van deser tafel, beloopt 68 R. gl. 5 st.

It., gegeven den timmerman, van die grote cloc te verhangen ende te verstellen, 2 R. gl.

It., noch vande cleine cloc te verhangen, 10 st.

It., ghegeven den organist, voer syn jaer loons, 16 gl.

1507-1508.

It., ghegeven Wouter, de goutsmit, van 3 spyegelen, die hy ghemaect heeft after aen onse vergulden kaepen, daertoe hem gelevert 6 loet vander kercken sylver, ende die spyegelen tegen 11½ loet, so heb ic hem ghegeven voer 5½ loet, dat hy daertoe ghedaen heeft, 4 gl. 19½ st.; noch is daertoe 4... fyn gout, beloep 4 gl. 5 st., ende voer zyn maeken 35 st., ende noch voer die quasten ghegeven 3 gl. 6½ st., facit te samen 14 gl. 6 st.

It., ghegeven heer Pauwels Jacobsz., hoofcommendeur ten Duschen huse, van weghen meyster Gherit, berduerwercker in den Haghe, van onsen vergulden ordimenten, dat hem verschenen a^{o}. 7, na wtwysinge onsse voerwaerden, daervan ghemaeckt, 37½ Holl. gl., aen ons gherekent 46 gl. 17 st. 6 wit.

It., gegeven heer Pauwels Jacobsz., hoofcommenduer ten Dutschen huse, van weghen

meyster Gherit, borduerwercker in den Haghe, van onsen vergulden ordementen, dat hem verschenen van bamis a°. 7, 37½ Holl. gl., ons ghelt 46 gl. 17 st. 6 wit.

It., ghegeven mr. Gherit, borduerwerker in den Haghe, van onsen vergulden ordementen, dat hem verschenen van Pynxteren a°. 8, 37½ Holl. gl., facit ons gelt 46 gl. 16 st. 6 wit.

1511-12.

It., ontf. van Jacop, onse coster, van dat kerchof te weyen mit schaepgens, 10 st. behoudens gelt. Voert heeft hy voert ander der kercken boecken geeorigeert in noten *etc.*, facit 1 Arnh. gl. 5 cr.

It., gegeven ten Doem van 't crisma totten vonten ende voer den ziecken, 1 Ar. gl. 3 w.

1512-13.

So heb ic laeten maecken by consent vande bueren, Jacob de borduerwercker, een blaesbalch, ende die boerde van een cap, ende dat cruuswerck, ende die twe dynstrocken, ende heb ic voer betaelt 64 Phs gl.

It., so heb ik bestaet by den bueren, Henric de Roey, twe boecken te scriven, te weeten: een *graduael* ende een *antifonael*, elcke quateern van 21 st., dat *antifonael* heeft 33 quateern ende dat *graduael* heeft 28 qwateern, beloopt te samen 64 R. gl. 1 st.

It., die letteren te floreren ende die twe boecken te bynden, gegeven te samen 8 R. gl. 6 st.

It., gegeven te samen van die groette gouwe letteren ende de clyn letteren, 5 R. gl. 8 st.

1515-16.

It., gegeven mr. Jan, onsen organist, van syn jaer loen, 9 R. gl.

It., gegeven Herman, die uyrwercker, van een rat aen dat vuyrwerck, 15 st. 6 wit 6 d.

1517-18.

It., noch heb ic laeten maken twe nye oly vaeten tot Aelbert..... ende wegen 16 loet aen sylver, daerop heb ic hem weder ghelevert die oude oly vaet, die woegen 12 loet, ende so heb ic daerop gheleyt aen sylver ende aen gelde, dat die goede luden daertoe

gegeven hadden, vier R. gl., so waren die 16 loot vol, so heb ic van maken ghegeven ende van dat vergulden, te samen 6 gl. 10 st.

It., noch ghegeven mr. Gherit, de orgelmaker, vande orgel scoen te maken, te sam. 3 st. 6 wit 6 d.

It., van 14 sermoenen, elcke sermoen 15 wit, facit 17 st.

It., noch gegeven Jan, onsse organist, van een half jaer spelens, 9 R. gl.

1519-20.

It., noch ontf. van heer Dirck Hagen, onsse pastoer, syn grafstede op dat hoeg koer, die hem gegunt is van onsse kercke ten ewygen dagen, daervoer heeft hy onse kerck gegeven een out schilt, facit 2 R. gl. 13 st.

Dit is den boedel van Heynric Tengenagel, salyger ghedachte.

It., noch ontf. van drie gouden ryngen, 9 R. gl. 16 st.

It., noch ontf. van een silv. rynck, 5 st. 6 w.

It., noch ontf. van vier sylver leppelen ende woeghen te samen seven loet, dat loet gewerdert op 16 st., facit 5 gl. 12 st.

It., noch ontf. wt den boedel, dat dair an gheld was, 9 gl. 10 st.

It., noch ontf. van Jan van Genderen, vanden boedel, die hi vercoft heft, in als te samen, alle oncosten ofgherekent, facit 121 gl. 13 st. 10 wit.

It., noch ontf. vande glaesvensteren, die de sacdragers coften, 4 gl. 10 st.

Dit is die wtvaert van Heynric Tengenagel.

It., noch gegeven van 14 myssen, doe hy begraven wert, ende dat seven daghen gedaen wert, facit 18 st.

It., noch gegeven vande kerssen te brengen ende dat hy voer ghync, 2 st.

It., noch gegeven de koster van luyen, 16 st.

It., noch gegeven heer Wyllem Speyert, van Heynric testament, 1 gl.

It., noch gegeven heer Wyllem, van Jannygen testament, 15 st.

It., noch gegeven de pater vande Regulyers van testament, 12 gl.

It., noch gegeven vande dootkyst, 15 st.

It., noch gegeven den pastoren, koster, scoelmeyster, vande wtvaert vande *vygily* te syngen ende myt crues te haelen, te samen 18 st.

It., noch gegeven den notarys, van dat testament wtte scryven, 1 st. 6 wit.

It., noch gegeven Areyaen Bort, dat hy dat goet ansloech, 2 st. 6 wit.

It., noch gegeven syn boy van syn gylt, dat hy te graef bat, 15 wit.

It., noch gegeven Heynric Matysz., van Synt Antonis broeders te graef, 1 st.

It., noch gegeven Franck, vande vrynden te graef te lyden, 10 st.

It., noch gegeven onsse greef, van dat graf te greven ende wederom toe te leggen, 5 st.

It., noch gegeven heer Reyer, van te graef te gaen, 10 st.

It., noch gegeven Ghysb. Jansz., de brouer, van een kyntgen biers, 8 st.

It., noch gegeven heer Symon, van te graef te gaen, 2 st. 6 wit.

It., noch gegeven Jan, de smyt, van een ny breckbyl ende noch van een veer aen het vuerwerck, ende noch twe haecken daer die vanen aen hangen, ende noch twe crammen myt twe sceren ende seven sceyven aen de clocken, ende voert ander nagel, die men daertoe behoefden, ende noch 3 anckers ende veel nagelen, die wy behoefden om h. Willems huues, facit 3 R. gulden.

It., noch gegeven Jochym van Scadyck, de scylder, van twe ny percken te maken in onsse oude vanen, 2 Holl. gl.

It., noch gegeven mr. Jan, ons organist, van spelen, 9 gl.

1520-21.

It., noch gegeven Dirc de Maelre, van dat nye wulfsel met bloemen of te setten, facit te samen 6 gl.

It., so heeft Jacob vanden Boerch dat heylyck sacramenthuus aengenomen te maken ende int koor te leveren, staende als behoort op synen kost, ende daer sel hy voer hebben 110 Phs. gl., 25 st. Holl. voer den gulden, facit te samen 171 gl. 17 st. 6 wit.

It., noch gegeven Henric Spoermaker, van die twe tralyen in dat heylich sacrament huus met allen syn toebehoeren, facit te samen 14 gl. 10 st.

It., noch gegeven Goeyert, in *den Bock*, van dat wy daer verteerden, doen men dat hyelyck sacrament huus bestaeden, 35 st.

It., noch gegeven Jacob vander Borch, vant patroen vant heylich sacrament huus te trecken, facit 14 st.

1522-23.

It., gegeven Claes Wyeman, van dat glas, dat daer after in dat nye koer staet, ende is gemaeckt in die eer van ons heylige vader, de paus Adrianus de seste, ende hout 148 voet, elcke voet voer 5 st., facit 37 gl.

1527-28.

It., noch gegeven myn joffer van Bloeckhoeven, van die gordynen te vermaken ende een clenoet, daer die geconsacreerde hostye in lagen, facit 10 st.

It., noch gegeven vande myen te haellen, daer wy ons karmys me in de kerck behangen hebben, facit 10 st.

It., noch gegeven heer Ryer, vanden epystel te syngen dat heel jaer doer, 20 st.

It., noch gegeven ons organist, van spelen een heel jaer, 12 R. gl.

1529-30.

It., noch gegeven Peter, de scylder, vande

oly cruessen te stofferen ende myt de cas te setten ende affter swert te maken, facit te sam. 2 R. gl. 7 st.

It., noch gegeven den organist, van een jaer spelens op de organen, 7 R. gl.

1531-32.

It., gegeven Peter, die schylder, van die vanen te stellen, 12 st.

It., die vrou in die croepelstraet, nae haer doet ter eerden ghebrocht, ende myt dat crws ghehaelt, ende hebben haer 40 zielmyssen laten nae doen, ende eerlick te graeff ghecomen, 11 st.

It., doen men die processy van die keyser hyelt, van die vanen te draghen ende van luden, 3 st.

1532-33.

It., gegeven Jacop Nobel, van ons kerck te stofferen syn deel, 4 gl.

It., gegeven Peter, die schylder, van syn loen, van voer ende na te stofferen, ende dat hy die kerck ghedaen heeft, facit 8 gl. 4½ st.

It., gegeven onsen orghelyste, van syn jaer spelens, facit 6 gl.

1533-34.

Ontfangen wt handen van Henric Auwer, voor een van der kercken grafstede, gelegen onder den preeckstoel, welcke gheopent is ter begravinghe van zynder huusfrou, ende zal ten anderen mael gheopent werden tot synen tyt der begravinghe, ende alsdan van stonden aen wederom aen der kercken, zonder eenigen contradictie van yemanden comen vrye, alsoe syne cedulle van ons ontfangen spreeckende is... 29 st.

Voer een halff vat dubbelt byers, dat die sangeren in die schole geschoncken wort, om *lectiones* te repeteren, in den korsnacht te singen in der karcken, 12 st.

Aen handen van der stadt trompetteren, voer den heiligen sacrament in der processien te spelen op Saint Nicolai dach, 16 st.

Aen handen van mr. Cornelis, orgaenmaecker, van het groote orgaenwerck, doer den jare te visiteren ende accort te houden, als bedongen loen, 20 st.

Bethaelt aen handen van mr. Joannes, secretaris der capittels ten Doem, totte subsidien *Cesa. Maj.*, alsoe wy daer thoe geconstringeert syn, ende by een pander vanden hove generael gheadvertheert zynde tot oncosten gevallen, tzamentlick 2 gl. 8 st.

Aen handen van Henric Nys, voer ons oude dammast, dat blau was, inde paersche coleur te geven totten cruysfanen, 16 st.

Voer die tyct, om new percken the maecken tot ten cruys fanen, voer zekere ghecolereert leer, voer zyden, ghaern, voer arbeytsloen, gedaen by handen van Machary, cleermaecker, 28 st.

Aen handen van Peter Moreelsz., voer die scylderie vande cruysfanen, 7 gl.

Aen handen van Warmbout, goutsmyt, voer een zilveren ciborye oft monstrantie te renoveren, daer een zilveren beeldeken off gebroken was, voer cristallinen glass te.... ende herstoppen, 16 st.

Bethaelt aen handen van Anne, Adriaens dochter, voer een new clepelryem in die Marie clock, 9 st.

Bethaelt aen handen van Harman Jansz., lyndreyer, voer zekeren coorden, gevestiget aen die dueren van dien orgaen, om te sluyten ende onsluyten, 3 st.

Aen handen van Harman Jacobsz., beeltsnyder, voer een antyck op die afflaetskyst, voer twee beelden te repareren ende hermaken, als een beelt van S. Nicolai ende oeck een beelt van S. Joannis, 15 st.

Aen handen van Cornelis Hugensz., pastoer, voer een nyw hemelt boven die preeckstoell, voer een nyw wyndtscherm bynnen der kercken, voer de zuydtduere, voer een deels stralen van 't Marie zonnenbeelt, 't welck tzamentl. bestayt ende verdongen is om 9 gl.

Aen handen van Geryt van Scawyck, voer zekeren scylderyen, ten diverschen plaetsen inder kercken bewerct ende opghelevert, 24 gl.

Aen Lodewyck, glaesemaecker, voer een

perck aen een glass in onser 1. vrouwen choor vast te maecken, 2 st.

Voer de twe nyw glasen lampen, die een inden hoogen choer ende die ander beneden in der kercke... 2 st.

Betaelt aen handen van mr. Cornelis, orgaenmaecker, van een deels pypen vanden grooten orgaen wt te nemen, die met peyn gestopt waren, alsoe van boven wt wulfzel, overmits metselrye, calck ende steen daer in ghevallen was, ende oeck eensdeels vanden rotten ghebeten ende gestopt waren, dese ende meer ander te purgeren, ende 't gansche werck alsdan wederom te accordeeren, 4 gl.

Betaelt aen handen van mr. Cornelis, orgaenmaecker, van 't cleyn orgaen oeck te hermaecken, 't welck die bruderscap van onser liever vrouwe eertyts heeft gemaect, waer thoe die kerck dese maell mede contribueert den derden penning van sesthien Karolus gl., ter cause den organ werck te verlichten *etc.*, 6 gl. 7 st.

Aen handen van Jan Jaspersz., kueperslaeger, voer een gedreven corone, daer midden een lamp in ghestelt is, hangende in den hogen chore, hebbende buten rontssom negen ghedrevenen candelaren, mits noch 3 nyw gedreven candelabres voer den chore onder 't grote crucifix, daer 3 oudt metalen blaeckeren aen verpangen syn, 19 gl.

Aen handen van Evert, slootemaecker in die Twystraet, voer 2 nyw sloeten, waervan het een slot is op den groten orgaen, het ander is totter nywe kisten aen die pileerne by onsen vrouwen altaer, voer noch drye nyw blaeckeren aen die ysere corone midden in der kercke, omtrent den altaer van Sanct Nicolai voer twee..... aen die taeffel, daer die zondachs almoesen den armen gheadministreert werden, 22 st.

Aen handen van Cornelis Albertsz., slootmaecker, voer twee slooten te hermaecken mits 2 nyw slotelen daer thoe, waer van het een slot is bynnen der kercke besiden den thoorn, het ander is buten der kercken aen een hecken, waer van men den kerckhoff besluyt ende bevryt voer wagenen, 7 st.

Betaelt aen handen van Hartoch Aelbertsz. vanden peyn, die der ghevallen ende vergadert is, een vyerkantich verheffend path te maecken buten die kerck, streckende tot die Twystraet naest die poert, vast te bestampen, noch voer die ghaten onder doer die muer vanden vrythoff te maecken, om het regenwater van die strate te leyen buten der kercke aen die noordzyde, als bedongen loon, 8 st.

It., gegeven Bernt Vten Eng, van die orgel te vermaken, 20 gl.

It., Jacop Henricxsz., scilder, vermaect die dueren, 6 gl.

1534-35.

It., gegeven vant heylich grafft op den goeden vrydach te lichten, dardenhalve gl.

It., die beeltsnyder gegeven 4 st., van een beelken aen een van die processy crucen.

It., gegeven Peter Henricxsz., scilder, van een beelt te stofferen S. Brigida ende S. Adriaen voer die kerck staende, 20 st.

It., gegeven Jan van Meerten, goutsmit, van die monstrantie te vermaken, daer S. Nyclaes oly in is, ende aen die voet van die grote cybory, 18 st.

It., gegeven van die kraemkeersen te smouten, 2 st.

It., gegeven mr. Jan, ons organist, voer syn loon 6 gl.

1535-36.

It., gegeven Joachim van Scayck, van die voet van S. Nyclaes tafel te stofferen ende twe beelden, staende boven 't hoech autaer, S. Nyclaes ende S. Jan, 17½ gl.

1536-37.

It., gegeven voer een swart lyfgen, voer Marigen Aert Gelisz., daer sy in overleden is, 18 st. 4 penn.

Noch gegeven aen wyn voer Marigen voersz., 1 st. 2 penn.

Noch gegeven om bier, in *den Ram*, 3 groet.

Noch gegeven, doe Marigen overleden was, die daer snachts waeckten, aen crakelingen, nooten, resinen ende aen gelt, 8 st. 2 penn.

Noch gegeven voer die dootkist, 25 st.

Noch gegeven die sellebruers, van die dode te kercken te dragen, 8 st.

Noch gegeven die priesters, die te graef quamen, 3 st.

Noch gegeven van dat groete licht, om dat lick in die kerck, 8 st.

Noch gegeven den bidder, die te graef badt, 10 st.

Noch gegeven die dootgrever, van dat graf te greven, 5 st. 8 penn.

Noch gegeven die coster, van derdalf ure te luen, 20 st.

Noch gegeven die coster, van die doode met dat cruys te kercken te haellen, 5 st.

Noch gegeven van die recomendacie te lesen over dat lick in die kerck, 4 st. 8 penn.

Noch gegeven Fredrik Verhey, om dat hy met syn roucovel rou droech, een can wyns van 5 st.

Noch gegeven voer ses cannen wyns, die priesters, die te graef waren, ende een can, die in dat sterfhuys gedroncken werden, te samen 1½ gl.

Dit nabescreven syn testamenten, die Marigen voersz. gemaeckt heeft.

It., gegeven die scriver van die carmeliten van syn testament, 32 st.

Noch gegeven Lyntgen, die wasmoeder, hoer buerwyff, van haer testament, 1½ gl.

Noch gegeven Sofya, Dirck van Santens weduwe, haer buerwyff, van hoer testament, 1½ gl.

Noch gegeven Dirckgen, Frederick Verheys huisfrou, haer buerwyff, van haer testament, 1½ gl.

1538-39.

It., den organist, 1 gl.

It., den blaser, ½ st.

It., die stadt trompers, op S. Nyclaes dach, van die processie te spelen, 16 st.

It., die pastoren, van mr. Ott Tengnagels memorie, 12 st.

It., den organist, van syn jaer loen, 6 gl.

It., dit voorsz. thin (34 pont) heb ick mr. Jan Tolhuys gelevert over syns smonts spys te scraell was, die wy hem leverden, alsoe dat hy tsamen ontfangen heeft vier duysent sess hondert negen ende vyfftich pont, daer tegen hy oeck weder gelevert heeft twee clocken, daer die ene off woech 1485 pont, alsoe dat beyde die clocken wegen t'samen vier duysent min een pont, 't welck hy ons weder gelevert heeft, loept daerover 660 pont, daervoer ick hem gecort heb voer elck hondert 6 Phs. gl., elcke Phs. gl. voer 25 st, facit dat overloop van die spys, 57 Car. gl. 15 st., ende hy hadde

van elck hondert te vergieten 3 Car. gl., maecten die vier duysent pont 120 gl., soe resten hem boven 't gunt voersz. is, 't welck ick aen gelt hem gegeven heb, 62 gl. 5 st.

It., die gesellen gesconcken tot drinckgelt, soe die meyster dat bevorwerdt had, 1 gl. 1 st.

It., die cruyer in die waech, van die spys voert in die waech te dragen, soe die voer die waech lach, 1 st. 1 oertgen.

It., noch die knechts aen bier gesconcken, doe sy die vormen aenleyden, 3 st.

It., noch van waechgelt, doe wy die nye clocken ontfingen in de waech, ende wogen vier duysent min een pont, ende soe die waech die helft verhoocht is, daer men een oertgen gaff van 't hondert, geeft men nu een halven stuver, ende vanden nye clocken nemen sy noch eens soe veel, alsoe dat men van elcke hondert geeft 1 st., facit die 4000 pont 2 gl., daer die meester die helft off betaelt heeft, blyft hier 1 gl.

It., die gesellen, die de clocken aen den haeck holpen, 2 st.

It., van die oude clocken in de waech te cruyden, 2 st.

It., noch van tin te halen in de waech ende voer 't clochuys te brengen, 2 st.

It., van die clocken opte driesten in die

kerck op scragen, die knechts an bier gesconcken, 1 st.

It., noch van dye nye clocken wt die waech te trecken tot in die kerck, 17½ st.

It., myn heer van Ebron, pastoren, coster ende scoelmeyster, doe die clocken gekerstent worden, te samen an wyn gesconcken acht cannen, facit 1 gl. 8 st.

It., Peter, die scilder, van die muenichtafel te scilderen, 1 gl. 13 st.

It., aen die papegaey, 15½ st.

It., die pastoren, van mr. Tennagels memorie, 12 st.

It., den organist, van syn jaer loen, 6 gl.

1547-48.

Noch betaelt mr. Ariaen, onse scoelmeester, van te corrigeren 2 *gradualen* ende twee *antifonalen*, 3 gl. 1 st.

Noch van dat heylich grafft te lichten opten goeden vridach tot paesnacht toe, 30 st.

Noch betaelt Rietvelt, onsen organist, van dat geheel jaer te spelen in die kerck, 14 gl.

Noch betaelt Lysken Morren, van zeker houdt, om mede te steygeren, ende dienende tot dat orgel van sparren ende raffters.

It., noch betaelt Zweer Aertsz., kystemaecker, van dat houtwerck aen dat orgel, 7 gl.

Noch betaelt Cornelis Jacopsz., die placker, van dat orgel te stofferen, 8 gl.

Noch betaelt aen kleyn negelen, aen dat orgel, 8 st.

Noch betaelt van 24 ellen kanefas, tot die dueren van dat orgell, 2½ st. elke ell, 3 gl.

Noch betaelt van een oudt zeyl, tot die bovendueren van dat orgel, 12 st.

It., betaelt Adriaen, smit, van yeserwerck ende spikeren aent orgel ende aen die kerckhusen, 7 gl.

Noch betaelt Aert Bogaertsz., van oude plancken, dienende tot dat orgel, 3 gl. 6 st.

Noch betaelt Cornelis, die orgelmaker, van een slotel aent orgell ende aen cleyn nagelen, 15 st.

Noch van oncosten, gehadt, doe wy opt lant togen, om te bidden totten orgel, van wagen ende anders, tsamen 25 st.

Noch betaelt mr. Cornelis Geritsz., den orgelmaker, van dat orgel ende van dat na werck, tsamen 186 gl.

Noch betaelt mr. Michiel ende mr. Peter, organisten, om dat orgel op te nemen, elcx 22 st., 2 gl. 4 st.

Noch betaelt Jan Cornelisz., die metselaer, aent dat orgell, te samen 18 st.

Noch betaelt de Hartoch dochter, van blasen, doe men dat orgel accordeerde, 6 st.

Noch aen dat hout aen die blaesbalcke, hier is toe an hout 67 voet ribs, vierdalve duim breet ende drie duym dick, elcke voet een oertgen.

Noch twee boemen, een daer die gewichte over gaen ende d'ander daer die blaesbalcken op legghen, elcke boem tien voet lanck, seven duym breet ende vyff duym dick, elcke voet 1 st., facit 20 st.

It., noch betaelt Henr. Woutersz., timmerman, van steygeren ende tymmeren aen dat orgel ende aen die kercken huys, te s. 9 gl. 10 st.

1549-50.

It., gegeven mr. Cornelis, die orgelmaker, dat hy dat orgel onderhoudt duer 't hele jaer, 1 gl.

1561-62.

It., voer twe hondert weyten broden, die op S. Niclaes dach den armen menschen in der kercken, nae die hoochmisse, gedeylt zyn, 't stuck van ½ st., ... 5 gl.

It., op den selven dach betaelt enen priester, voer die misse te celebreren in den altaer van S. Nicolaes, 't welck als nu ter tyt is genaempt *Sint Aechten altaer*, ende die kerck sculdich is die broederscap van S. Niclaes op den zelfden feest misse te laten celebreren, 3 groot.

It., noch betaelt mr. Jan Kuyter, voer synen salaris, die groten orgaen te houden duer den geheelen jaere in goede accort, ende hem daervoer toegelaten is 1 gl.

It., voer een halff vat byers, dat den san-

geren, die in den kersnacht die *lectiones* singen, gesconcken wert 14 st.

Betaelt die organiste, voer syn jaerlicx lone, 14 gl.

Betaelt voer die hostien. die in den altaer ende by den communicanten duer den gehelen jaere gebruyct, 34 st.

Betaelt van 't wasch, duer den gehele jaere in die kercke by Ghoyert Bogert gelevert, 15 gl. 14½ st.

Noch betaelt voer den zelven Ghisb. Daemsz. voer 59 kannen wyns ende een mengelen wyns, alsoe die doer den gehelen jaere by den coster op den stock zyn gehaelt, ende ten altaer ter missen sacrificyen gebruyct zyn, ende oeck mede by de crancken, daer men metten heiligen sacramente ten huyse gaet, ende elcke kanne bedongen voer 4 st. 1 oert, fac. tzam. 12 gl. 12 st. 7 d.

Betaelt aen handen van Corn. Harmansz., tymmerman, voer een nyw balck onder den groten orgaen te leveren, goet, reyne ende zuyver, op synen last, ende coste mits allet gene, dat totten orgaen om des balcks wille van doen zoude muegen wesen, te weten om de oude balck vuyt te nemen ende den nyeuwen daer wederom in te brengen, mitsgaders 't yserwerck, groot ende cleyne, metserye ende die hoge steygeringe voer den organ te maecken, tot behoeff vanden meyster, die 't werck ende pypen bynnen ende buyten vanden orgaen moste wuyt nemen, ende alsoe wederom op die selffde steygeringe daerin brengen ende setthen metten anderen gordinge ende sweeppynge after aen die kasse, daer 't grote werck in staet, ende dit al te zamen voer enen bedongen pennynck bestaeyt, bedragende te zamen 44 gl.

It., betaelt mr. Jan Kuyter, van 't gebeten werck dat vanden rotten bynnen in den cleynen registeren ende oick in den groten registeren gegeten was, geheel te vernyeuwen ende een deels van 't groote werck te emenderen ende well algeheell van bynnen te purgeren ende die layen vanden wyntganck wel dicht te maecken, ende alsoe den gehelen orgaen goet ende staye in accoert te restitueren op synen last ende cost, tot enen bedongen somme, bedragende 18 gl.

It., voer zekere traen ende vetticheyt, 't welck men, om 't geblaff vanden orgaen te versachten ende gemuedich te maecken, moste hebben, ende voer den arbeyts loone, die onse doetgrever int wedersetten ende wederom op te maecken vanden organ int spelen ende accorderen, daer den gehelen tyt toe, dattet werck geheel volmaect is geweest, ende verdyent heeft te zamen 29 st.

It., mr. Melchior, van 't principael ganckwerck bynnen in 't horologien wt te nemen ende te hermaecken ende well te verbetheren, 14 st.

Betaelt voer twee gedreven candelaren, die men gebruyct op den aflaets kyst, daer wat oude metaelen gebroecken wercks mede verpangelt is, 19 st.

It., voer twe glasen lampen ende voer een hantvat te maecken aen een schell, die men gebruyct als men metten heyligen sacrament vuyt gaet, 4 st.

Betaelt voer een quast, die tot gebruyck vanden priesteren is, om 't gewyede waeter mede te aspergeren, 4 st.

Betaelt Jan van Ghemer, van synen arbeyts loone, van een quartyer van een loyen ghuyet op te nemen ende wel dicht te maecken, 8 st.

Betaelt Lubbert van Compostell, voer 25 pont roll loets ende voer 1 pont zoudeersel, 29 st. 2 deyts.

Betaelt Cornelis van Leuwen, voer zekere hout, dat hy gelevert heeft, alse: raemsthyll, noerdse deelen ende oeck andere eycken plancken, gebruyct in die kerck ende in der kercken huysingen, bedragende tzamen 30 st. 1 blanck.

Item, Dyerck Jansz., tymmerman, over synen arbeytsloone, van 't repareren van 't gangwerck aen die grote clock, 't welck nedersoncken was, ende voer 't vermaecken van die werffbalck voer die kerckenhuysinge, staende op die nyw graft, metten reparagien vanden voetbancken in die kercke, te zamen 28 st.

Betaelt Karel Petersz., voer zynen arbeytsloon van die taefele te vermaecken, die men

gebruyct te exequyen vanden doden ende van 't maecken van die besluytinge aen den toertysen huysken oft scapken, daertoe Karel voersz. 't hout gelevert heeft, met noch cleyne spreytsel hout, dat hy gelevert heeft in die layen vanden orgaen, alsoe aen hem dit voersz. aenbestaeyt was, ende daervoer bedongen 24 st.

Betaelt voer 4 ellen fustheyns, dat roet is, ende voer 4 ellen dat with is, totten kermisse faenen, ende voer die nyw stocken metten knoppen, daer die faenen aen zyn, ende voer den arbeytsloene van die faenen wel dubbelt te neyen, 2 gl. 5 st.

Betaelt Gherit Jansz., van 't yserwerck te vermaecken totten hooft, daer die grote clock aen hangt ende voer 't vermaecken van die roeye, daer die hamer mede gaende is opt horologie, ende op die grote clock ende voer verbeteren van die hauweel metten kroywaegen spil, tot behoeff van die dootgrever, 28 st.

1563-64.

It., die stadstrompers op kermis dach betaelt, 20 st.

It., Jan Cater, orgelmaecker, voer zyn jaerlicxe loen, omme dat hy 't groote werck in onsen kercke voersz. inne accoordt onderhoudt, betaelt 20 st.

It., die stadttrompers op t'Sunter Niclaes dach voer 't eerweerdige heylige sacrament te speelen, betaelt 20 st.

It., den organist mitten blaser, voer hem beyde, voer de memorie van Jouffrou Haesse van...., betaelt 3 st.

It., Bruno, den organist, voor zyn jaerlicxe loon betaelt 14 gl.

It., in den yersten betaelt Herm. Jacobsz., beeltsnyder, van drie processie cruyssen te vermaecken ende te reynigen (mits alzoe sy tsamen on stucken waeren) drie figuyren daerop te snyden, 2 gl. 12 st.

It., betaelt Cornelis Jacobsz., omme die selffde cruyssen mit goudt te beleggen ende op te stofferen met die stocken ende knoppen, 9 gl. 3 st.

It., betaelt voer dat witte lindt, dat omme 'tgouwe laecken vanden mantel van ons liever vrouwe beeltken, dat op 't offlaet staet, gedaen is, mettet maecken tsamen 8 st.

It., betaelt Job, den boeckenbynder, van een boecxken in houdt te verbynden, 't welcke by den voorsz. kercken coster laeten maecken is, 6 st.

It., betaelt Henrick, onsen kercken dootgrever, omme viermael te luyen, dat men processie droech, elcker reys eenen blanck, facit 3 st.

It., betaelt Ariaen, die stoeldreyer, voor drie knoppen aen de stocken, daer die processiecruyssen aen gedragen worden ende twee dwers houters met vier ronde clootten, daer die nyeuwe vanen aen hangen, 9 st.

It., betaelt Karel Petersz., vanden erck te lymen ende anderen dingen, die gebroocken was... 6 st.

It., betaelt aen handen Eerst van Schayck, schilder, omme die percken in die nyeuwe vanen te maecken, mitgaders 't fronica dat voer 't offlaet staet, 6 gl. 12 st.

It., betaelt aen auterdwelen met wat ouds linnen laeckens, omme die aluen te vermaecken ende voorts 't nyeuwe doeck, daer die nyeuwe vanen op gemaect zyn, ende is dobbeltdoeck tegens malcanderen geslagen, 33 st.

It., betaelt Jan Wyers, beeltsnyder, vande snee buyten om 't fronica met 't wageschot te snyden, 34 st.

It., betaelt Corn. Jacobsz., vande snee ende die kynderkens te stofferen, ende met goudt te beleggen, daer 't fronica in staet.

It., betaelt voor vier ellen ende een vierendeell roodt camelots, d'elle voor 21 st., waermede die nyeuwe vanen gemaeckt zyn, 4 gl. 9 st. 4 penn.

It., betaelt voor 12 loot ende een vierdel groenne sye, 't loot voor 6 st., fac. 3 gl. 13 st. 8 penn.

It., betaelt in den *Bontten Osse*, voor 't neyen vande vaenen, mitsgaders 't maecken van de franien, 2 gl. 5 st.

It., betaelt Dirck Jansz., timmerman, van dat hy die cruysclock verhangen heeft ende op elcx vande toornen gemaect een nyeuw

veynster, ende op 't cruyswerck twee veynsters, 25 st.

It., betaelt aen handen van Lodewyck, die glaesmaecker, vande glaes te stoppen van boven op 't koer tot beneden in die kerck toe, sulcx dat hy 't gundt in 't geschreven werck gebroecken was, wederomme nae behoeren met geschreven werck gemaect heeft, 6 gl. 4 st.

It., noch betaelt voer die blocxkens, daer men die cruyssen voer't koer in stelt, als menze off zet, 6 st.

It., betaelt van 't yserwerck, daer die cas in 't koor boven den inganck van 't convent aen gehangen is, met een blaecker daervoor gestelt, ende noch een haecxken aen die vanen, 6 st.

It., alzoe die clepell in die cruysclock gebroecken was, voor die verbetering ende veranderingh van dien betaelt 3 gl. 12 st.

In den yersten betaelt men jaerlicx voer den crisma 5 braspenn.

It., in die drye cruysdaegen den cruysdraegeren betaelt 8 st.

It., op de pynxster avont, vanden kerckenvloer wel te wasschen ende te reynigen, betaelt die bueyer maechden 4 st.

It., voer die kermissen meyen in 't groene betaelt, 15 st.

It., opten kermisse dach twee priesteren ter solemnele statie in den omganck des processie, betaelt 4 st.

It., de stads trompers, ter solemnele processie statie in den omganck des processie, betaelt op den kermisse dach, 20 st.

It., op de kermisse dach ende oeck op den kermisse avont, die gesellen van 't luyden tot byergelt betaelt, 3 st.

It., op S. Niclaes dach in den wynter, geeft men drye paeren cleyne kynder schoenkens om Godts wille, ende is daervoer betaelt 12 st.

Ooek op S. Niclaes dach voirsz., de stad trompers voer haeren dyenst ter processien betaelt, 20 st.

Op den zelven dach zyn alhier, terstont nae die hoochmisse, den armen toegedeilt twee hondert broden, ende daervoer op elcker stuck betaelt een halven stuver, facit in als 5 gl.

It., die sangeren, die in den nacht der geboorte Jesu Cristi die lessen singen, geeft men byergelt, ende is betaelt 18 st.

Voer zekere missen duer den gehelen jaere ende oeck andere pastorale dyensten gedaen, doer den prior vanden Carmeliten, alse *vetus pastor* zynde, is betaelt 10 gl.

Voer den gehelen jaerlicxen dyenst vanden organist betaelt 14 gl.

Voer den orgaen in goede accort te houden, aen handen vanden orgaenmaecker betaelt, 20 st.

Totten generalen processien daegen werdt die grote clock by den dootgrever geluyt, ende daertoe staet singulare loon, ende daervoer is tot 4 mael toe in als betaelt 4 st.

Aensiet alhier die expense van broot, wyne, olye ende wassch.

It., voor 't missebroot ende d'communications hostien betaelt 36 st. 7 d.

Op de paessie avont ende op den heiligen paeschdach zyn totter taeffele ons lyeffs Heren Jesu Christi genuth by de gemene communicanten 44 kannen wyns, waervan elcke kan bedongen is op 4½ st., facit 9 gl. 18 st.

Op den heyligen pynxterdach zyn insgelycxs tot ons lyeffs Heren taeffel genuth drye kannen wyns, ende daervoor betaelt 13½ st.

Op 't hoochtyt van *Assumptionis Marie*, tot des Heren taeffel twee kannen wyns, ten pryse als boven, betaelt 9 st.

Op 't hoocheyt van *Omnium Sanctorum in forma* alsoo voerseyt is, een kanne wyns genuth, ende daervoer betaelt 4½ st.

Ingelycker vuyegen op 't hoochtyt van korsmisse, 12 kannen wyns, ende daervoer betaelt 2 gl. 14 st.

Die coster brengt aen op den kerffstock 54 kannen wyns, die gebruyct zyn in den altaren ende voorts by den crancken bynnen duyeren tot administratie vande heyligen sacramenten, ende daervoer is betaelt 12 gl. 3 st.

Voor 12 kannen ende een halff kanne raepolyen, die men tot dach- ende nachtlicht in die lampen gebruyct, bet. 12 gl. 7 groot 2 d.

Voer 't waschlycht, van keersen, groot ende cleyn, voer toortsen ende toortyssen, mitsgaders andere cleynder lichten, gebruyct duer de geheele jaere, betaelt 13 gl. 14 st.

Voer twee glaesen lampen ende voer een nyew wywatersquast met een hoopken wyeroocxs, ende voir die antycke penylen aen die positYff vanden groten orgaen betaelt 27 st.

Voer twee gescreven stucxkens gebackens glassch, totten glase op den hogen chore ende voer 't stoppen van anderen glaesen, beneden in die kercke, ende voer die..... van een glass op den vuyrwerck, betaelt 24 st.

Voer traen ende smeer, totten blaesbalgen vanden organen, omme d'selffde zacht ende gemuedich te maecken, betaelt 4 st.

Voer den arbeyts loone, vanden zoldere te hermaecken vande twee thoornen, ende den ondersten zolder by den vuyrwerck ende by die trappen vanden thoornen ende 't affscietinge vande blaesbalgen opt orgaen, voer twee feinsteren te maecken in die huysinge op die Nyewgraft, ende ter zelver plaetze een duyere te verbetheren, ende een bladt waegenschots te wercken boven in 't wlfzell van onsen lyeff vrouwen chore, ende van een taeffell te maecken, daer men den kynderen in die schole haeren zanck op noteert, is in hoopwerck betaelt 3 gl. 9 st.

Voor eene nywe wyndeltrappe, totten gemenen opganck vande geheele kerck, vuytter handt gewrocht, met allen hore toebehoor, *etc.* 40 gl.

Voor de arbeyts loone van een pyleerne by den gronde aff te schellen ende d'selffde wederomme in den haeck te wercken ende te beplaesteren ende te witthen, ende insgelycxs die muraigie bynnen onder die thoornen te schellen ende wederomme te vereffenen ende te witthen, ende tot vele steden 't paveitzell van der kercken deele te verhogen ende te gelycken, ende van die lucht boven in den thoorne groter te maecken, responderende op die vuyrewerck ende die heerdtsteden in die twee huysingen, staende op die kerckhoff, ende die deelen gebethert ende die wanthen verplastert ende gewyth, is in hoopwerck betaelt 4 gl. 2 st.

Voer roeden, daer die croone aen hangt, opden hogen choren, met eenen yseren pyp, daer die roeyen door 't wulfsel op ende neder aen gaen, ende voor een houten platteel metten houten appelen, daerop staende, betaelt 29 st.

Voer die affsluytinge vande toortsen ende toortysen met die duyere aen die cappel onder den thoorne ende die roeyen boven die croone op 't hoge chore, tzaemen in verve te leggen ende d'scottele metten appelen, daerop hangende, in 't gout te maecken, mits noch wat swartengens aen die mueraigien, betaelt 3 gl. 19 st.

1564-65.

It., van Jan van Meerten, raymaecker, van twee nuette bomen, opter kercke voorschreven kerckhoff staende, d'een by S. Niclaes clooster ende d'ander by S. Agneten convent aen den rooster, streckende nae 't dolhuys, ontfangen 3 gl.

Vervolch ende reciproce vanden voorsz. ontfanck, vuytgevinghen waerinne verclaert werdt van allen expensen, t'weeten van 't gunt ordinarys ende anderen extraordinairie ende necessarie fabrycke der kercken voorsz. jaerlicxe costen zyn etc.

Inden yersten, heer Cornelis van Vechten, op 't hoechtyt paesschen, omme 't crisma te halen, betaelt 6 st. 4 penn.

It., noch drie personen, die de cruyssen droeghen in die cruysdaeghen, geg. 6 st. 12 p.

It., op kermis avondt, voor die meyen in die kerck te bestellen, gegeven 15 st

It., twee priesters, die ons kas mette reliquien droeghen, gegeven 4 st.

It., twee priesters, die 't heylich cruys om droeghen, gegeven 4 st.

It., vier mannen, d'welcken ons voorschreven kercke patroonen, als S. Nicolaes ende S. Jan droegen, geg. elcx 12 penn., fac. 3 st.

It., vyff stadt trompers, omme op kermis-

dach in der processie voor 't hoochweerdighe heylighe sacrament te spelen, gegeven 1 gl.

It., mr. Jan Kuyter, omme dat hy 't groote orgell jaerlicx in accoordt hiell, gegeven 1 gl.

It., noch der voorschreven stadt trompers op S. Niclaesdach, voor 't hoochweerdige heylige sacrament te spelen, gegeven 1 gl.

It., oock d'organist, d'welcken heeft twee stuvers ende den blaser 1 st., tzaem, betaelt 3 st.

It., aen handen Jan van Sterrenborch, van tryp, 't welcken verbesicht is aen 't graff ons Heeren, dat men opten goede vrydach in onsser kercke voordt settende is, 4 gl. 2 st.

It., voor 't hout ende den arbeyt aen 't heylich graft gedaen, 't welcke ther eeren Goodts opten goeden vrydach in onser kercke gestelt wordt, Aert Wyersz. voor den arbeyt ende 't hout, daertoe gedaen, bet. 2 gl. 5 st.

It., N. Aelbertsz., voor 't hout, daer die 8 kandelaers of gemaeckt syn, elcke kandelaer houdt 10 voedt, ende elke voet voor 6 penn., ts. 1 gl. 10 st.

It., om die kandelaers swart te verven, 4 st.

It., doe die kerck gewit was, om die beelden te zetten, 10 st.

It., mr. Henrick van Noordt, voor vier ende vyftich voeten Bentemersteen, die voet gerekent op seven st., d'welcken gebesicht zyn aen 't glas, staende in ons hoochkoor, daer die Keyserlicke Mat. zyn figuyr in staedt, betaelt 18 gl. 18 st.

It., Willem Joosten ende Jan Petersz., metselaers, omme dat zyluyden die steygheringh aldaer maecten, alwaer over zyluyden elcx twee dagen geweest zyn ende 's daechs verdient elcx 5 st., facit 1 gl.

It., om dubbelde middelregelen ende middelregelen, omme die zelffde steygeringh daer mede te negelen, betaelt 6 st.

It., Melchior Weyman, glaesmaecker, omme 't glas aldaer vuyt te neemen ende voorts vyff panden daeroff verloydt, ende sesthien panden verlapt, mitsgaders 't voorschreven glas wederomme in te setten, t'zaemen daervan betaelt 4 gl. 10 st.

It., noch die voorsz. Melchior, omme dat hy onsser kercken glaes hier ende daer gestopt heeft, betaelt 15 st.

It., Peter Cornelisz., steenhouwer, Jan Petersz., metselaer, ende Chrystoffel, haerluyden upperknecht, overmits zyluyden 't harnis wederomme in 't gadt gemaeckt ende daerinne vast geset hebben ende voorts 't zelffde off te reyen ende insgelycx die voorsz. steygeringh off te breecken, mitsgaders een ganck gemaeckt voor die sacristie, alwaer van voor die steenhouwers loon 25 st., den metselaer 21 st., ende voor den upperknecht gereeckent 14 st., facit 3 gl.

It., noch Melchior Weyman, glaesmaecker, d'welcken vyff glaessen inder kercken huyssinge, daer salige mr. Jan Kuyter in woenden, verloyt, waervan der twee in die kamer, twee in die kuecken ende een op die solder staet, tzamen gegeven 1 gl. 8 st.

It., noch den voorsz. Melchior, omme 't zelffde huys all om die gebroocken glaes te stoppen, gegeven 9 st.

It., noch den voorsz. Melchior, omme op ons koor te stoppen 't gunt geschreven werck was, voorts mede by S. Barbaren authaer, ende insgelycx 't glas by S. Anthonis, ende by die vuntte, tzamen gegeven 1 gl.

It., van een boeck te verschryven in perkement, 't welck in houten borden met leer becleet ende met slooten daeraen gehonden is, ende gebesicht wordt op 't orgell voor den organist, betaelt 5 gl. 4 st.

It., noch voor thien ysseren roeyen aen 't glas, dat die Keys. Mat. gegeven heeft, waervoor betaelt 5 st.

It., noch gecoft tot Jan van Haeften, cameraer, een el zwart fluweel, omme daervan te maecken vyff lappen aen een nyeuw alff, d'elle 5 gl.

It., Herman Jacobsz., beeltznyder, voor 't cruys, daermen die doden mede ther eerden brengt, ende die staff van dien te helpen, betaelt 2 gl. 3 st.

It., noch Cornelis Jacobsz., van 't voorsz. cruys ende die staff te vernagelen, betaelt 2 gl. 7 st.

It., voor die borryen te verwen, daermen

onsen kercken patroonen in processie op dracht, betaelt 9 st.

It., voor een mandt, die men besicht omme 't offlaet tzonnendaechs op te sluyten, betaelt 3 st. 4 penn.

It., noch Cornelis Geerlofsen, omme die bomen op 't kerchoff op te snoeyen ende die rys, daer van comende, tot behoeff van onsse prior, voor zyne goede sermoenen betaelt 4 st.

1571-72.

It., doen maken vande kercken wegen 4 silv. schalen aen een meyster, genoempt Melchior Byntter, goutsmith, woonachtich in die Twystraet, daer die kerkmrs. in presentie van Basth. Adriaensz., onse coster, van ons silver aen gegeven hebben op den lest. Jan. 72 twee marck anderhalf looth ende een vierendeel loot silvers (wesende van onse oude schalen) maer en waren geen kuer van silver gefinieert. Also wy die voorsz. Michiel (!) die nywe schalen aenbestaet voor zyn arbeyt, mits daerop drivende, onse patroon van S. Nicolaes, bynen in elcke schale, voor die 4 marck, 4 Carol. gl., ende die kerkmrs. sullen voor elck loot fyn sulvers, die mr. Adriaen leverende, betalen 17 st., beloept te samen, by quittantie, de som van 30 gl. 10 st. 4 penn.

It., den organist Peter Adryaensz., ter cause van spuellen van die selve memorie betaelt 2 st.

It., two priesters, die den berch van Calvarien droegen op onsse kermisdach, betaelt 4 st.

It., betaelt twee priesters, die dat heillige cruys droegen op S. Niclaes dach, staende in den berch van Calvarien, 4 st.

It., voor thien olye cruyssen, die Bartholomeus, onsse coster, ontfangen heeft, voor elcke cruys ongeschildert 15 st., ende vandt offsetten ofte schilderen 4 st., fac. ts. 3 gl.

It., betaelt Peter Adryaensz., organist, voor syn jaerlixe loon, 14 gl.

It., betaelt mr. Berendt Wten Eng. om ons orgel in accoordt t'houden, in accoort paesschens, 1 gl. 10 st.

Ander vuytgeven van alsulcke wynen, als in onsse kercke in 't geheelle jaer op die hoochtyden ende anders ten huysse van Gisb. Daemsz. gehaelt, elcke kanne met hem bedongen ten prysse van* 5 *st.* 6 *penn.

It., in den eersten, op paeschdach ende paeschavondt, ten huysse voorsz. gehaelt 48 kannen, die kan als boven, fac. 12 gl. 18 st.

It., opten heyligen pynxterdach twe kannen wyns, die kanne als boven, 10 st. 12 penn.

It., op dat offlaet vanden Paus gegeven, was gehaelt sess kannen, die kanne als boven, facit 32 st. 4 penn.

It., noch gehaelt op onser liever vrouwen dach drie kannen, die kanne als boven, fac. 16 st. 2 penn.

It., op corsdach sess kannen, die can als boven, fac. 32 st. 4 penn.

It., gehaelt op die groette kerffstock in 't geheele jaer, daer die misse mede gedaen ende tot die siecken verbesicht, tsaemen 37 kannen, facit te zamen 10 gl. 18 st. 10 penn.

Ander vuytgeven van poeten, planten ende anders, hier naer volgende.

It., in den eersten betaelt mr. Jan van Lent, raet *etc.*, voor drie ende tsestich bomen, elcke boom 3 st., staende ende gepoot op onsse kerckhoff, blyckende by quytancie, tsamen 9 gl. 9 st.

It., noch betaelt, die deselve bomen in die eerde soude brengen, mitsgaders die coster vanden theen ende doern, tsaemen 3 gl. 5 st.

It., noch den dootgrever, vandt tonderhouden van die boomen voorsz., (soo die Spaensche soldaten die selve bedorven met kolven ende anders) voor syn arbeyt, myt die costen vanden theen tsaemen 17 st.

It., betaelt Evert, die sloetmaker, van vier sloetelen, twe in onse camer, een voor die coster ende een voor Joffrou Marie van Hemert, van die vuerduere, 6 st.

It., betaelt tot Dirck die Leuw, van tryp, daer onse servienten die rocken off hebben, tot 11 elle toe, elcke elle 16 st., fac. 8 gl. 8 st.

It., aen grauw lynnen laecken onder die rockgens ende onder cappen gevoedert, 5 ellen, elcke elle 5 st., facit tsamen 1 gl. 5 st.

It., betaelt voor groen franje, aen die rockgens verbesicht, 1 gl. 4 st.

It., anderhalff elle root casant, om die rockgens verbesicht, daervoor bet. 16 st.

It., die voorsz. Dirck de Leuw betaelt 4 ellen ende een halff wit voesteyn, elck elle 6 st., tot die kerssvaen, facit 28 st.

It., aen root wullen laecken tot die cruyssen, 15 st. 8 penn.

It., voor die coorden omme die canten, te samen bet. 2 st.

It., betaelt aen groen, roye ende zwarte zyde, daer die gulden ornamenten mede geholpen zyn geweest, ende die flueelen stucken, tsamen 9 st.

It., vandt maecken van die clekens van die servienten, 16 st.

1573-74.

It., noch Jan van Cootens soenen, van twee daegen aerbeyts, om ons muer te repareeren, die met die scanscorven gebroecken was, oock van dat die kynderen daerover geclommen hadden, ende oock te repareeren dat er aen de wall gebroocken was, daer voor betaelt 1 gl. 2 st.

It., Jacob Claesz., timmerman, van aerbeyts loon, te weten: van twee bancxkens te maecken daermen op knielt, als men dat weerdige h. sacrament ontfangt, ende van ons lieff vrouwen clock te hangen ende andere reparatien in ons kerck gedaen, 4 gl. 3 st.

It., twee vaeten biers voor die crysluden, die scanscorven opt kerckhoff brochten, om die bomen nyt te bederven, betaelt 3 st.

It., Beernt Wten Eng, van ons orgell in accoordt te houden, 1 gl. 10 st.

It., onsen pastoor op paeschavondt gegeven om den heyligen olie te haelen, 6 st. 4 penn.

It., ten huyse van Ghisbert Daemsz. gehaelt opt hoochtyt van Paesschen ende paeschavondt om te mundigen, zeven ende veertich cannen wyn, ende betaelt voer elcke kan 5 st. 12 p., maect tsamen 13 gl. 10 st. 4 penn.

It., voor die zangers, die die lessen-zingen op Corsnacht, aen bier, broot, heerinck ende backen, betaelt 1 gl. 10 st.

It., Peter Adriaensz., onsen organist, voor zyn jaerl. loon betaelt 14 gl.

Item, voer Jasper, omdat hy der kercken goet wat helpen bewaeren zall, ende den pastoer ende kerckmr. wat behulpelick wesen zall, ende alle hoochdaegen in die kerck te wesen, betaelt voer die leverey ende 't maken van een mantel, 2 gl.

Betaelt den prior, voer een stoel in die schoele, om die schoelmester daerinne te setten, 12 st.

It., van seven cruysen te schilderen gegeven Willem, de spiegelmaker, 17½ st.

1574-75.

It., Melch. Jansz. van Norenborch, die goutsmit, van S. Nicolaes stock te maken voor den schout van de voorsz. kerck, ende aen sulver *etc.* 16 gl. 19 st. 8 pen.

It., Melch. Jansz., van ons sulver wierooksvat schoon te maken ende daertoe sulver gedaen tot 3 schakelen aen die ketten, 24 st.

It., den orgelmaker, van dat hy die blaesbalcken dicht gemaeckt ende gesmauten heeft, ende die groote pypen over vast geset heeft ende meer andere pypen, 2 gl. 10 st.

Noch gegeven van een nuen riem, daer den clepel aen hanckt in ons patroens kloock, 1½ gl.

Noch gegeven Peter Jansz. ende Jan Jacobsz., orgelmakers, van dat sy ons orgel vermaickt hebben, 68 gl.

1575-76.

It., betaelt mr. Peter Augustynsz., organist, van syn jaerlicx loon, verschenen Lichtmis, 18 gl.

It., noch dertien weerlycke priesters, die den dienst deden op ons kermis dach, betaelt 28 st.

It., op S. Niclaes dach in onse processie betaelt heer Reyer met syn socuem van 't heylige cruys om te dragen, 4 st. It., die pastoor in 't Waell, met drie andere weerlycke priesters, om in onse processie om te gaen ende misse te doen, elcx 2 st.

It., die stadt trompers een gl. ende den armen aen gelt, behalven het broot, 13 st. It., vier kynderen van Jan Willemsz. wed^{o}, twee paer schoenen ende vyf groot daerin, facit 12 st. It., om twee ende dertich halve stuvers weggen, 16 st. It., die musyckers, die op Sinte Niclaes avont in 't loff, op S. Niclaesdach in de vroechmis ende loff songen mette coraeltgens, betaelt 2 gl. ende 7 st., facit in alles 6 gl.

It., Jan Weyersz gegeven 2 st., van 't lymen, ende Corn. van Schayck 35 st. van 't vergulden vande pellicaen, die boven op 't heil. sacr. huys staet, tesamen 37 st.

It., Cornelis van Schayck betaelt 12 st., van dat gestoelt by ons hoochautaer te schilderen ofte met verff beleggen, facit 12 st.

It., Niclaes Claessen, timmerman, betaelt van drie palen, die onder met cruysen gemaect syn, staende by den rooster op 't kerckhoff, facit 20 st.

It., Lucas Henricxz., kistemaecker, betaelt van handtwerck ende arbeyts loon, gedaen aen het orgell, blyckens quytancie, 3 gl. 2½ st.

It., Herman Jansz. van Coten met syn knecht betaelt vande steygeringe te maecken vuer de orgelen, 10 st.

It., vuer dertien vadem lints boven aen de duere vande orgelen, 3 st. 4 penn.

It., mr. Peter, organist, vuer syn moyten, als men d'orgelen maecte, betaelt 15 st.

It., noch aen traen, om die blaesbalgen mede te smeren, tsamen 4 st.

It., Bernt, smit, betaelt van negelen ende 4 yseren aen de blaesbalgen te verstellen, 12 st.

It., op den 20 Juny, als men 't werck vande organen offnam in het convent, in presentie van ons prior, mr. Peter, organist in den Dom, onsen organist, mr. Augustyn, Peter Aertsz., beyde die mrs., die 't werck gemaect hadden, ende meer anderen, doen gedroncken tien kannen wyns, de kan negen st., facit 4 gl. 10 st.

It., Peter Jansz., orgelmaker, van het orgell te accorderen betaelt 30 st.

It., die nootmissen, die in ons kerck gedaen zyn sedert den tienden July, hebben gecost in als ses gulden ende twee stuvers, alse ses weerlycke priesters, elcx 14 stuvers. It., die coster ende schoolmr. een gulden, vande misse te singen, 6 gl. 2 st.

It., noch gehaelt ten huyse van Gysbert Daemsz., aen mis wyn, op den kerffstock, duer 't geheele jaer in als 183 pyntgens, die kan van 7 stuvers, bedraecht 14 gl. 2 st.

1576-77.

It., gecoft een sangboeck, genaemt het *Wynterstuck*, ende daervoor betaelt 6 gl.

It., die sangers, op Corsnacht, die de lessen gesongen souden hebben ende door den trouble van Vredenborch after bleef, betaelt voor een half vat biers 1 gl. 15 st.

It., van het crucifix te verschilderen, 12 st.

It., voor rottecruyt, op dat orgel geleyt, 2 st.

It., mr. Peter, organist, betaelt voer syn jaer loen 18 gl.

It., op S. Nycolaes dach gegeven om weggen voer die schoelkynderen, 16 st.

It., gegeven op den selffden dach die stadttrompers 1 gl.

It., gegeven den sangers, die de misse in muesick songen ende van twe reysen het loff te singen, 2 gl.

It., den coraels voor haren dienst betaelt 7 st. 8 penn.

It., betaelt meyster Peter, orgelmaker, voer syn jaer loen.

1578-79.

It., den organist voer zyn loon 18 gl.

It., vande victorie van Deventer te luyen, 4 st.

1579-80.

Betaelt voer twee pellen, omme voer aen 't

choor te hangen ende die fraengien daer aen, te zaemen 4 gl.

Betaelt Dirck Aersz. van Bueren, procureur, voer een requeste in 't Latyn te maecken ende in 't net te scryven, daerinne veel arbeyts gelegen was, daerby versocht ende vanden Ertsbisschop geobtineert werde een glas in de kercke voorsz., 30 st.

Betaelt heer Niclaes, capellaen vanden Ertsbisschop, vande voersz. requeste te presenteren ende een goet woerdt te verleenen.

Betaelt Aert Thoemsz. van Wincop, in 't bestaeyden van 't voersz. gegeven glas, omme de minsten coop ende ten meesten orber te maecken, in 't bywesen van Bartholomeus, Henrick van Zyll ende anderen, 2 gl. 10 st.

Betaelt voer een banckgen, daer men dat sacrament op set, 4 st.

Betaelt Bernt Vuyten Eng, dat hy dat orgel holp ende den eene balck vuyt nam ende wederomme verkeerden ende lymden, 2 gl. 5 st.

Noch gegeven die luyden, die dat cruys booven dat choer neerlieten ende die beelden met dat cruys een deel ewech droegen, ende noch van anderen arbeyt, 30 st.

Noch gegeven die heeren, die vuyt dat convent geleyt werden ofte gegaen syn, ende nyet en hadde off te leven nochte teergelt, 12 gl.

1580-81.

Andere ontfanck vande vercofte cooperwerck, ornamenten ende meublen der voorsz. kercke.

It., heeft den kerckmr. deur ordonnantie der stadt Utrecht vercoft dese naebescreven percelen van meublen, als eerst Gerrit Anthoenisz., coperslaeger, vercoft ende gelevert 1290 pondt coopers, yder hondert pont voer 7 gl. 7 st. 8 penn., facit 95 gl. 2 st. 8 penn.

Jacob Theen, vercoft ende gelevert 26 ponden ende een verrendeel pondt kan thins, yder pondt voer 2 st. 14 penn., facit 3 gl. 15 st. 8 penn.

Ontfangen van Willem Jacobsz., erffhuys meester, van vercoft linnenwerck, als alven, altaer dweelen ende anders, vermoegens syn specificatie, daer van synde, 16 gl. 12 st.

Vercoft Abraham van Cleeff een chorsuysfelt, met noch seven dienstrocken ofte vesper cappen, tsaemen voer die somme van 125 gl.

It., noch deur Willem Jacobsz., erffhuismeester, doene vercopen sekere fluweel sydewerck, blaauw linnen laecken ende anders, ter somme toe van 34 gl. 18 st.

Betaelt mr. Peter Augustynsz., organist, van een half jaer loens, verschenen Lichtmisse 1580, 21 gl.

Betaelt Willem *alias* Kuycken ende Adriaen .... van dat zy luyden elcx acht nachten in de kercke gewaeckt ende 't orgel bewaert hebben, elcx 4 st., facit 3 gl. 4 st.

Betaelt Willem Kuycken, vande kerckegoederen ende moblen ten huyse vande kerckmr. te brengen, 7 st. 8 penn.

Betaelt Jan den Houtman, van allet cooper werck in de waech te voeren ende voerts op de waegen te leggen ende anders, tsaem. 22 st.

It., Jacob Loot, kistemaecker, betaelt van dat hy seven daghen lanck in de kerck gearbeyt heeft, soe van bancken te maecken, 't kistewerck te versetten, die orgaelen

aff te breecken ende allderhande houtwerck ewech te vlyen, 's daechs 10 st., facit 3 gl. 10 st.

It., Lucas, die kistemaecker, betaelt van dat hy met syn twee soenen in de kercke gearbeyt heeft, in de bancken te maecken ende te stellen als boven, den tyt van vyff dagen, 4 gl. 15 st.

Betaelt voer 't maecken vande requeste, den magistraet deser stadt Utrecht gepresenteert ende d'voorwaerden dien annex vanden coster ende schoelmeester, organist ende dootgraver, 12 st.

Betaelt Aert Thoenisz., in den *Ram*, voer drie kannen wyns, by den gedeputeerden des raedts mitte gebueren verdroncken mette oude ende nieuwe kerckmeysters, int sluyten van Henrick Jansz. rekeninge, 36 st.

Betaelt Cornelis Gerritsz., kistemaecker, van een latryntken op de preeckstoel te maken, 4 st.

It., alsoe 't selve gestoelen werde, wederom een ander doen maecken met twee berden, omme de psalmen op te teyckenen, mede 4 st.

Betaelt Jacob Boot, kistemaecker, van die voet te maecken, daermen het beckentgen op seth, omme die kynderen te doopen ende noch ander werck in de cruys capelle, als een schoorsteenmantel, duere ende anders te maecken, in als 4 gl. 15 st.

Mr. Bernt, orgelmaecker, aenbestayt dat hy een groet orgel soude maecken ende daertoe employeren die pypen vande twee cleyne orgaelkens, soe daer eenige pypen vuytgenomen waeren ende hem noch toegegeven ende betaelt 14 gl. 5 st.

Betaelt mr. Peter, organist, van 't voorsz. werck op te nemen, 1 gl. 5 st.

Noch d'selven betaelt van 't voorsz. orgel t'accorderen, 35 st.

Noch den dootgraver betaelt, van dat hy mr. Bernt, den orgelmaecker, gehelpen heeft int voersz. werck, 12½ st.

Betaelt voer vyff pondt traens, 13 st. 12 p.

Noch voer een poth, daer den traen inne was, 12 penn.

Betaelt Jan Goesensz. vanden blaesbalcke te smeren, 5 st.

Betaelt voer een bybel, voer de predicant der kercke, 4 gl. 10 st.

Betaelt voer twee sandtloopers vanden predicant, 9½ st.

1581-82.

Ontfangen van vercocht silverwerck ende bancken.

Inden eersten heeft dezen kerckmr. deur ordinantie ende commissie van myn E. heeren die schout, burgermeesteren ende rayden deser stadt Utrecht, vercoft Hendrick Joostensz., muntmeester t'Utrecht, seckere vergult werck, als een silvere vergulde cibori met zyn tabernakell, ende vier silvere vergulde kelcken met vier platteelkens, wegende in als vyff ende twyntich merck ende ses onsen, die onse vercoft voer 45 st., maeckende 463 gulden thien stuvers, volgende d'attestatie vanden muntmeester.

Item, noch vercoft aen wit silver, als twee silvere monstrantien ende L^{C} XCV silveren bellen, weegende t'saemen vyff merck ende twee ende een halven engels, die once tot 40 st., maeckende 80 gl. 5 st., mede vermogens die handt van date den 3 July 1580 des voorsz. muntmeester, ende dit all volgende den inventaris van 't silver, den kerckmeesters gelevert.

Vercoft Hans van Mansfelt 23 boecken vande kerck, groot ende cleyn, voer 20 gl.

It., mr. Peter Augustynsz., organist der voorsz. kercke, voer een jaer loons ende van 't orgell t'accorderen, 43 gl. 15 st.

Betaelt Cornelis van Schayck, van twee bordekens te swerten, daer men die psalmen op scryft, 6 st.

Melchior van Merenborch, goutsmit, gegeven van dat hy der kercken silverwerck tot tweemaell gewogen heeft, in als 2 gl. 7 st.

1582-83.

Betaelt Cornelis van Schayck, van 't heckgen te stofferen ende groen te maecken ende die pyler daer men die kynder op doopt, te marmeren, t'samen 3 gl.

It., Goert van Schayck, schilder, vande thien geboeden te scryven aen den pylaer, die eerste van 't choer aen de noortsyde ende die handelinge der Apostelen aen de d'arde pylaer aen de suytzyde, t'saemen 6 gl. 10 st.

It., gegeven mr. Peter, organist, om traen te coopen, omme die blaesbalcken te smeeren, 18 st.

Gegeven vande preeckstoel vuyte Prekerskerck te haelen, te vermaecken ende wederomme te stellen, die voorsz. kercke by de magistraet gegeven Aelbert Aelbertsz. ende syn knecht, voer syn loon t'samen 4 gl. 10 st.

Jan Willemsz. in *Ossenhoff*, gegeven van ysserwerck aen den preeckstoell te maecken, 1 gl.

1584-85.

It., mr. Peter Augustynsz., organist der voorsz. kercke, voer een jaer loons, verschenen als boven, 42 gl.

Noch van 't voersz. orgell 't geheele jaer deur t'accorderen, 1 gl. 15 st.

1585-86.

Ontfangen van Anthoenis de Ridder van Groenesteyn, in afflossinge ende betaelinge van een jaerlicxe losrente van 12 gl. 10 st., die hooftsomme van dien bedragende 200 gl., spruytende vuyt saecke van sekere vercofte huysinge, die voorsz. kerck toebehoort hebbende, welcke penningen mede gedestineert ende vuytgegeven zyn tot het opmaecken van het nieu vuyrwerck, volgende die acte van consent ende octroy deser stadt, waervan den reddant alhier apart in zyne andere rekeninge van penningen by hem ontfangen ende vuytgeven in 't opmaecken van 't voorsz. vuyrwerck ende kercktoorn, mette appendentien van dien, rekeninge doen sall, *ergo* alhier voor memorie.

It., mr. Peter Augustynsz. vanden Bogaert, organist, voor een jaer loons, 50 gl.

Betaelt Gerrit Splinter, van vier blecke borden te schryven, gestelt op sekere paelen, op de vier hoecken van 't kerckhoff, met consent vanden magistraet, 2 gl. 6 st.

1586-87.

Betaelt mr. Peter Augustynsz. vanden Bongaert, organist, een jaer loons, verschenen lichtmisse, 50 gl.

Noch d'selven, van 't orgell voer een geheell jaer doer t'accorderen, sulcx met hem is overcoemen ende naer ouder gewoenten, 1 gl. 15 st.

Ende noch d'selven betaelt, dat hem by de gemeen gebueren is toegeleyt voer zyn moeiten, dien hy gehadt heeft mettet vuyrwerck, 10 gl.

Gegeven mr. Peter, organist, voer traen, omme traen te coopen totte blaesbalcken van 't orgell mede te smeren, 18 st.

Gegeven mr. Peter vanden Boegaert, organist, van dat hy voer de kercke gecoft heeft een santlooper, 6 st.

Noch deselven organist gelevert is clockstelder acht pondt keersen, dat pondt van 3 st. 8 penn., facit 1 gl. 8 st.

Noch gegeven voer een lanteernghen ende een buychtangeghen, 10 st. 8 penn.

Gegeven Aelbert Ariaensz., kistemaecker, voer een tresoertgen op de toorn te maken, daer mr. Peter, organist, syn maeten ende gereetschap in sluydt, daer hy dat vuyrwerck mede stelt, 1 gl. 8 st.

Betaelt den clercque van Dirck van Bueren, voer scryven van seeckere copien, 5 st. 8 p.

Noch eenen boede, van dat hy eenen brieff aen de kerckmeesters gebrocht heeft van mr. Evert Woutersz., stadt sloetmaecker, tot Amstelredam, die het vuyrwerck gemaeckt heeft van dat hy wilde voerts betaelt zyn, 1 st.

Ende noch betaelt Claes Florisz., voer twee sonnenwysers, daervan die een gestelt is aen die kerckmuer, ende die ander voer mr. Peter Augustynsz., organist, omme het vuyrwerck nae te stellen, t'zaemen 1 gl. 10 st.

Betaelt mr. Evert Woutersz., stadt sloetmaecker tot Amstelredamme, zyn resterende penningen, die hy ten achteren was aen de voersz. kerckmeester, van het opmaecken van een nieu vuyrwerck mitten aencleven van dien, vermogens quytancie, 40 gl.

Noch gegeven mr. Thomas Both, clockegieter, in minderinge ende betaelinge van zyn geleverde clocken ende spuelwerck in den toorn, 201 gl.

Noch betaelt Jacob Golynsz., die steenhouwer, van dat hy die schinckellen gemaeckt heeft, om dat wulffsel te slaen in die capell, die gestort is, ende steengaten in te houden ende aen 't vuyrwerck gehangen, mitsgaders noch gaters inne te houden, daer men die yssers inne gegoeten heeft, daer zy aen hangen, 5 gl. 10 st.

Betaelt voer veertien schyeffgens ende veerthien pleytgens, van cooper gemaeckt, die

mr. Evert Woutersz. t'Amstelredam voer de kercken vuyrwerck gecoft hadde totter byerwerck, 3 gl. 10 st.

Noch gegeven van die schyeffgens voerscreven hier te brengen, ende van die brieven, die zy daerom gesonden ende wederom ontfangen hebben, 5 st.

Betaelt Adriaen Laurensz., smit, van Werchoven, van sekere yssers, die gegoeten zyn in die steen, die daer hangen aen die steen van het vuyrwerck, te zamen 1 gl.

Noch gegeven die stoeldreyer in S. Nicolaes steechgen, van vier rollegens te dreyen, die men besicht aen dat beyerwerck, 3 st.

Betaelt Jan Mertensz., achter Twyestraet, voer een besloeten croywagen, 1 gl. 4 st.

Betaelt mr. Seger Vastersz. ende Hertoch Henriksz., van dat zy die kerck schoen gemaeckt hebben, doen die Yren inne gelegen hadden, 2 gl.

Jacob Gerritsz. van Herwaerden, gegeven voer 't maecken van een requeste, omme die schotten vuyt die kercke te hebben, 3 st.

Noch Jan van Cleeff gegeven, dat hy den capiteyn vande Schotten die wete deede, dat die zoudaeten Sinte Peters leggen souden, 1 st.

Noch gegeven mr. Seger Vastersz., van dat hy die Schotten Sinte Peters gebracht heeft, 1 st. 8 penn.

It., doen die halff ure still stondt ende 't selve geholpen wordt, daervan gegeven een vat biers van 3 st.

Noch betaelt Aelbert Aertsz., kistemaecker, voer vyff deelen capraeven ende ander hout, mitsgaeders aen middell-, las- ende spinnaegellen ende arbeytsloon, gevrocht aen de sitte kisten, sitsteeden ende voetbancken, die die soudaeten verbrant hadden, t'saemen in als 4 gl. 5 st.

It., Cornelis Cornelisz., metzelaer, dat hy met zyn opperknecht vier dagen gewrocht heeft aen die muer op 't kerckhoff, die die Engelschen gebroecken hadden ende die muer van mr. Peter, den organist, hoeger te maecken, 9 gl. 2 st. 8 penn.

Mr. Thomas Both, clockegieter, betaelt in minderinge van zyn geleverde clocken ende spuelwerck ende toorn, vermoegens quitantie, 35 gl.

1587-88.

Jan Henricxz., leydecker, van het clooster te decken ende repareren, t'saemen in vier daeghen ende drie schoft, met eenen jongen, 3 gl. 17 st. 8 penn.

It., noch betaelt van 't kerckhoff met cuelen te bevryen ende doode boomen vuyt te roeden, 1 gl. 16 st.

It., aen stroy betaelt, in de kerck gebracht, als daer d'Engelschen ende Schotsen soldaeten in laegen, met het brengen t'zamen 1 gl. 6 st. 8 penn.

Noch voer twee ende vyftich stucks boomen, zoe ypen als eycken, t'zaem. 18 gl. 10 st.

Betaelt voer acht pondt kaerssen, twee besemen ende olye, den organist geleverd, 1 gl. 14 st. 10 penn.

Gegeven die dootgraefster met haer zoon, vande kercke schoen te maecken, als die Engelschen daer vuyt getrocken waeren, 2 gl.

Betaelt Thomas Both, clockegieter, in volder betaelinge vande geleverde clocken, vermoegens quytancie, 65 gl.

Resolutien der generale staten, uit de XVII. eeuw. Meer onmiddelijk betreffende de geschiedenis der beschaving. (*Vervolg van* 't Archief, V. *bladz.* 292).

1614.

Swartsenburchs bruyt. Ontfangen eenen brieff vanden Grave van Swartsenberch ende Maria van Pallandt, gebooren van Reiffenberge, gedateert tot Dusseldorff, den 22 der voorleden maent. Item, eenen brieff van syne Furstelycke Doerluchticheyt George Wilhem, Marcgrave van Brandenburch, den 12 Dec. laestleden, ten eynde de goederen, in dese landen gelegen, van Adriaen Balthazar van Flodorff, Alexander Swiechelen, mitsgaders van omtrent tachtig wel gemonteerde ruyteren ende personen van deselve ontschacket hebbende, den thienden Novembris laestleden, de gemalinne vande welgemelte heere Grave, soude moegen aengetroffen ende aengehouden werden, omme vermoegens de rechten gestraft te werden nae gelegentheyt der saecken; ende nae lecture vanden selven, alvoeren te disponeren, is goetgevonden daerop te verstaen het advys vanden raedt van state. (Jan. 6).

Gravinge in Vlaenderen. Is gesien ende geëxamineert het betreck, gemaect by mr. David van Orleans, vande gravingen die in Vlaenderen syn voorgenomen ende begonnen, ende goetgevonden dat men 't selve betreck sal bewaren. (*Eod.*).

Inv. v. Borrecker. Ontfangen eenen brieff vande gecommitteerde raeden ter admiraliteyt binnen Amsterdam, gedateert den 29 Oct. laestleden, daerby sy adverteren, dat zy in conformité van haere Ho. Mo. schryvens van den 18 Juny laestleden, ten overstaen van eenige gecommitteerde der voorsz. stadt Amstelredam, mitsgaders vande bewinthebbers vande Oost-Indische compaignie aldaer, ende alsulcke andere, als zy mochten goetvinden, souden ondersocht hebben de waere gelegentheyt vande inventie van Coert Borreker van Bremen, sustineerde gevonden te hebben, soo wel het Oost ende West, als het Noorden ende Suyden te konnen meten. Maer alsoe sy vuyt denselven nyet konden verstaen, oft hy gereet was, om volcommen onderrichtinge van syne voorsz. inventie te konnen gedoen, dat haer goet gedocht heeft, denselven alvoeren te hoeren voor eenige persoonen, by hun tot diergelycke saecken voer desen gebruyct, ende hen des verstaende, den welcken hy voorgeleyt heeft seecker instrument, by hem tot het gebruyck van syne inventie gemaect. Ende hem gevraecht, of sy nyet en bekennen, dat, soo wanneer hy daerby sal weeten te voegen een instrument, daermede hy den tyt sal kunnen meten, syne inventie goet ende

oprecht is, ende dat syluyden daerop rondelyck geantwoort hebben, jae. Ende nadien den voorn. Borreker hun versocht heeft, dat sy de verclaringe vande voorsz. persoonen aen hare Ho. Mo. souden willen overschryven, dat sy hem dat nyet hebben kunnen weygeren. (Jan. 8).

Idem. Hiernae is gelesen seecker geschrifte, by forme van requeste, ingestelt by den voorsz. Coert Borreker, daerby hy versouckt octroy totte voorsz. syne inventie van eenen bequaemen tyt, ende dat hem eenige penningen verstrect souden worden, op affcortinge van het *praemium*, hem voor syne inventie toegeseet, oprecht gevonden synde. Is nae deliberatie geaccordeert, dat men den suppliant het versochte octroy sal accorderen, gelyck hem dat geaccordeert wort mits desen, van syn voorsz. inventie, ende soe wanneer als het gebrekende instrument by den suppliant volmaect ende 't selve goet ende oprecht bevonden ende gepresen sal wesen, alsdan sal by haere Ho. Mo. gedisponeert worden op den tyt des octroys, mitsgaders opte betalinge der praemie. Ende voorts goetgevonden, dat men die voorsz. gecommitteerde raeden ter admiraliteyt sal adverteren vande voorsz. resolutie, ende deselve aenschryven, by soe verre als sy apparentie sien tot eenich effect vande voorsz. inventie, ende het maecken van 't voorsz. instrument, dat zy den voorsz. inventeur willen verstrecken een hondert gl. ofte twee, omme hem daermede te moegen behulpen op affcortinge van het toegeseegde *praemium.* (*Eod.*).

Inv. v. vensterglas. Is Claes Jansz. Wytmans, van 'ts Hertogenbossche, met syne compaignie geaccordeert octroy, omme voer den tyt van twintich jaeren naestcommende alleene inde vereenichde Nederlanden generalyck te maecken ofte doen maecken, alderley venster- ende huysglas, 't welck noyt hier te voren in dese landen is gebruyct geweest. Verbiedende *etc.* (*Eod.*).

El. Trip. Syn Elias Trip, coopman tot Dordrecht, geaccordeert voorschriften aen de Ertzhertogen, ten eynde hem soude geaccordeert werden pasport, omme vuyt het lant van Luyck in dese landen te moegen brengen eene groote quantiteyt van yseren kogels. (Jan. 10).

Defroyementen van 1613. Gesien ende geëxamineert den staet vande defroyementen ende vereeringen, gevallen in 't voerleden jaer 1613, overgegeven van wegen den ontfanger generael, bedragende, alles afgetrocken, dat daerop is ontfangen ende betaelt, alsnoch de somme van hondert vier en veertich duysent sess hondert een pont, veerthien schellingen 2 d. Is verstaen ende geresolveert, dat men den voorsz. ontfanger generael sal lasten, gelyck hem dat gedaen wordt by desen, debvoir ende syne vuyterste neersticheyt te doen by de andere provincien, gelyck hy gedaen heeft by de heeren staten van Hollandt, dat sy respective haere quote betaelen inde defroyementen van 't voerleden jaer 1613, gelyck die van Hollandt gedaen hebben, accorderende haere Ho. Mo. nyettemin, den voorsz. ontfanger generael by provisie op affcortinge van 't voorsz. achterwesen, een ordonnantie van vyftig duysent guldens eens, opte comptoiren van het collegie ter admiraliteyt binnen Amstelredam, omme deselve somme te employeren aen de betalinge vande voorsz. defroyementen, nae dat haere Ho. Mo. hem dat by speciale ordonnantie sullen ordonneren, sonder de voorsz. penn. elders te diverteren. (Jan. 11).

Bruyt v. Swartsenburch. Ontfangen eenen brieff vanden ritmeestere Swiechel, geschreven tot Moeurs, den 26 January lestleden, innehoudende eenige excusen over de clachten, die tegen hem syn gedaen, van dat hy present geweest is, ten tyde als de heere van Wel heeft aengeveert ende medegenomen de bruyt vanden welgebooren

heere Grave van Swartsenburch *etc.*, versouckende daervan pardon, is nae deliberatie den voorsz. brieff geordonneert te stellen in handen vanden raedt van state. (Febr. 4).

Tombe v. Prins Willem I. Syn de heeren gecommitteerde, omme, gehoort hebbende de meyninge van zyn Excell., voer hen te bescheyden die meesters, die souden aennemen te maecken die sepulture ofte tombe van syn

Excell., hoochl. memorie, achtervolgende het patroon ofte model, daervan getoont, ende met advys van verstandigen, mette selve aff te handelen. (Febr. 6).

El. Trip. Opte requeste van Elias Trip, coopman tot Dordrecht, syn den suppliant geaccordeert brieven van voorschriften aen den ambassadeur Caron, ten eynde hy denselven assistere, dat hy mach worden geprefereert in het vuytvoeren van het geschut, dat hy in Engelandt gecocht heeft, tot sulcken getal, als daertoe hy permissie vercregen heeft, maer daerenboven nyet. (Febr. 8).

Tombe v. Pr. Willem I. Is geëxamineert het besteck, daerop dat mr. Hendrick de Keyser soude aennemen te maecken de tombe, ofte sepulture van syne princelycke Excell., hoochl. memorien, volgende het model, daervan gemaect, ende nae deliberatie is verstaen, dat men 't voorsz. model zal laten gelyck dat is, ende voorts geaccordeert, aengesien dat den voorsz. mr. Henrick de reputatie heeft, dat hy een exellent meester ende seer vroom is, dat die heeren gecommitteerde, Joachimi ende Coenders, metten selven mr. Henrick naerder sullen spreken ende met hem handelen, soo naer als sy sullen kunnen, sonder een duysent guldens ofte twee aen te sien, ten eynde hy de voorsz. tombe aenneme te maecken, volgende het voorsz. besteck, gelyck hy daervan eere ende danck sal begeren te hebben, tot 's lants reputatie. (*Eod.*).

Idem. Die heeren Joachimi ende Coenders rapporteren, dat zy andere meesters als mr. Henrick de Keyser gehoort ende verstaen hebben opte weerde vande materialen, die tot het maecken vande tombe ofte sepulture van syn Excell. die Prince van Oraignen, hoochl. mem., soude werden geëmployeert, ende dat deselve de materialen soo veel minder estimeren, dat de voorsz. tombe nyet en hooger en soude commen te costen, als sessentwintich duysent guldens, achtende dat de personagien beter ende fraayder souden dienen gemaeckt van wit albast als van cooper, dat subject is van gestolen te worden ende te vervuylen. (Febr. 11).

Idem. Is finalyck beslooten ende geaggreert het accort, dat die heeren Joachimi ende Coenders, by last van haere Ho. Mo. gisteren aengegaen hebben met mr. Henrick de Keyser, beelthouder ende architector vande stadt Amstelredam, op het maecken vande sepulture ofte tombe van syn Excell. die heere Prince van Oraignen, hoochl. memorie, volgende het besteck, daervan gemaeckt, ten beyden syden geteekent, dan is daerby besproocken, by soo verre als men yets in 't werck begeert te veranderen, min ofte meer gemaeckt te hebben, ende 't selve den voorsz. mr. Henrick binnen den tyt van vier offte vyff ofte ses maenden naestcommende, van wegen haere Ho. Mo. ofte syn Excell. wordt aengeseet, dat hy hem daernae sal gehouden syn te reguleren, welverstaende, dat hy naer advenant minder ofte meer van syn werck sal werden betaelt. (Febr. 12).

Idem. Is geaccordeert dat men den voorsz. mr. Henrick de Keyser op 't voorschreven syn aengenomen werck, sal doen betalen drye duysent guldens, ende hem daertoe depescheren ordonnantie. (*Eod.*).

Pred. v. Breskens. Opte requeste vande gemeene ondersaten van Breskens Sant, mitsgaders vande ommeliggende quartieren, versoeckende onderhoudt voor hare predicanten, is verstaen, dat die supplianten ierst sullen overgeven declaratie, wat goederen dat totte kercken, kerckendienst ende het onderhout vande pastoryen aldaer gestaen hebben ende behooren, ende waer dese zyn gelegen. Om *etc.* (*Eod.*).

Hub. Bilius. Opte requeste Huberti Bilii, denwelcken haere Ho. Mo. tot vorderinge van syne studien hebben tot noch toe gesubsidieert met een jaerlycx pensioen, is geaccordeert omme den suppliant te hulpen tot syne *promotie* in de medecynen, dat

men den ontfanger generael sal ordonneren, den suppliant te anticiperen het pensioen, 't welck verschynen sal in dit loopende jaer 1614, ende daertoe noch een jaer voor het jaer 1615 naestcommende, denselven generael ontfanger daertoe authoriserende mits desen. (Febr. 14).

Jos. Barbato. Is geaccordeert, in conformité vande resolutie, den 20 deses genoemen, dat men Josepho Barbato, tolck, alhier gecommen metten Turcxschen chiaux, sal consenteeren volgende syn versoeck, te moegen wederkeeren naer Antwerpen ende denselven doen restitueren tusschen seven ende acht ducaten, die hy den chiaux verstreckt heeft; mitsgaders daerenboven toeleggen 100 guldens, tot eene recognitie voor den dienst ende moeyten, die deselve in dese reyse gedaen heeft, ende voorts vryen in de herberge. (Febr. 22).

Dirc Canter. Gelesen de requeste van Jonckeren Jan de Cocq van Delwynen ende Joachim van Keppel, als getrouwt hebbende elcx een dochter van Dirck Canter, eertyts woonachtich ende borger tot Utrecht; versouckende, dat haere Ho. Mo. souden believen by forme van interpretatie, te verclaeren de meeninge vande sententie tegen de voorsz. Canter gestreken, in 't stuck vande confiscatie; dat deselve confiscatie ende goederen vanden voorsz. Canter egeen voirder plaetse en sal hebben dan tot sulcker somme, als volgens 't privilegie vande stadt Utrecht, de borgers derselver stede van haeren goederen moegen verbeuren, ende de confiscatie mogen redimeren *etc.* Ende nae deliberatie is verstaen, dat die supplianten haer desen aengaende sullen mogen addresseren aen de E. Mo. heeren staten van Utrecht. (Febr. 26).

El. Trip. Syn Elias Trip, coopman tot Dordrecht, geaccordeert brieven van voorschriften aen de possiderende fursten, inhoudende verclaeringe van alsulcke vyffhondert duysent cogels, als hy tot Namen heeft doen gieten ende Maes afbrengen synde voor den dienst deser landen, ende dat haere Ho. Mo. daerom versoucken, dat haere Furstelycke Doorluchticheden deselve willen laten passeren vry van licent, thollen ende andere ongelden, wel verstaende, dat het landt die thollen ende licenten, die den suppliant anderssins schuldich soude syn te betaelen, in den coop sal proffiteren. (Mart. 5).

Pred. by Caron. Is den dienaer vanden ambassadeur Caron, overgebracht hebbende de stucken van Vranckryck, die den Coninck van Groot-Britannien by de handelinge op het tiers belooft hadde overtegeven, tot ontlastinge vanden Coninck van Vranckrycke, toegeleet hondert daelders tot eene vereeringe. (Mart. 15).

Smeer, ingenieur. Is Gregorio Smeer, ingenieur, toegeleet dertig guldens eens, voor seeckere caerten, by hem metter hant getrocken, vande exploicten die den Coninck van Denemarcken op Sweden geëxploicteert heeft, daermede hy haere Ho. Mo. vereert heeft. (Mart. 17).

Rob. Robbertsz., schoolmr. Is gelesen de requeste van Robbert Robbertsz., schoolmster vande conste der grooter seevaert; ende om redenen in deselve verhaelt, ende des suppliants wetenschap, hebben haere Ho. Mo. geaccordeert, dat het collegie ter admiraliteyt tot Hoorn ofte Enchuysen, den suppliant jaerlycx vuyt het innecommen van haerlieder comptoiren sullen doen betalen hondert guldens, tot dat anders sal wesen geordonneert, tot het onderhout van syn huys ende beter opbouwinge van syn schoole vande groote seevaert. (Mart. 18).

Duyfsteen. Die heere Vincentius Renssing, stadtholder ende amptsverwalter der stiffs Coelen, heeft overgegeven seecker geschrifte ofte rescriptie van wegen den Cheurfurst van Coelen, tegen het schryven van haere Ho. Mo. aen syne Churf. Hoocheyt, gedateert den 15 Novembris laestleden, aengaende den duyffsteen, scrotten ofte cement; hetwelcke gelesen zynde, is geordonneert 't voorsz. geschrifte te stellen in handen vande coopluyden geinteresseerde, die over de proceduren van syne Churf.

Hoocheyt geclaecht hebben, omme daertegen te doen ofte seggen was haeren raedt sal gedragen. (Mart. 21).

Doctor Vos. Opte requeste Doctoris Henrici Vos van Kellendonck, wordt den suppl. toegeleet vyfftich guldens eens, voor eenige diensten, by hem binnen de stadt Sluys den lande gedaen. (Mart. 22).

Predd. v. B. o. Z. Is die drye predicanten

binnen Bergen opten Zoom, elcken vande selye toegeleet hondert daelders, van dat sy den tyt van drye jaeren die dorpen van Woensdrecht, Hoogerheyden ende Ossendrecht soo wel in den winter als in den soomer, Godts woort gepredickt hebben. (Mart. 25).

Dr. A. Victor. Opte requeste vande wed. van wylen den doctor Arnoldus Victor, in syn leven *medicus* tot Bergen opten Zoom, versoeckende een cleyn tractement voor haer ende haer negen kinderen, ofte eenen teerpenninck vuyt commiseratie, is het versoeck vande suppliante affgeslagen. (Apr. 2).

Inventie van Porceleyn. Is Claes Jansz. Wytmans geaccordeert octroy, omme voor den tyt van vyff jaeren naestcommende alleene in de vereenichde provincien te maecken ofte doen maecken allerley porceleynen, by hem geinventeert, die van schilderie ende aerde tamelyck gelyckformich sullen syn de porceleynen, comende vuyt wyde vreemde landen. Verbiedende *etc.* (Apr. 4).

Octroy voor J. Jansz. Opte requeste van Jan Jansz., bouckdrucker tot Aernhem, versouckende octroy voor den tyt van acht jaeren, omme alleene te mogen drucken ende vuytgeven seecker Hoogduytsch boeck, by hem in de Nederlandtsche spraecke doen translateeren ende oversetten, geschreven by een godtsalich edelman in Westphalen, geyntituleert: *Adelicher discours vande wedergeboorte ende reformation der kercken beyder testamenten bis den affval etc.*; is verstaen, alvoeren hierop te disponeren, dat den suppliant het voorsz. bouck alhier sal exhibeeren om geëxamineert te worden. (*Eod.*).

Metii Instt. astron. Is Hadriano Metio, *professori mathematices* tot Franeker, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van ses naestcommende jaeren alleene in de vereenichde provincien te moegen doen drucken, vuytgeven ende vercoopen seecker bouck, by hem getranslateert in de Duytsche spraecke, geintituleert: *Institutiones astronomicae ende geographicae etc.* Verbiedende *etc.* (Apr. 9).

Joh. Melander. Is gelesen de requeste van Johan Milander, heer van Pouderoyen, secretaris van syn Excell., versouckende, om redenen in deselve requeste verhaelt, dat haere Ho. Mo. hem gelieven te assisteren met eene gratieuse ende redelycke somme van penn., tot onderstandt ende gevoeglyke overcomminge van syne schulden, 't zy in contant ende gereden gelde ofte payementen, tot haere Ho. Mo. discretie, maer is opgehouden daerop alnoch te resolveren. (Apr. 10).

Octroy voor J. Jansz. Is Jan Jansz., bouckvercooper tot Aernhem, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van sess jaeren naestcommende alleene in de vereenichde provincien te moegen drucken ende vuytgeven een boecxken, onlancx by een edelman tot Westphalen in de Hoochduytsche spraecke in 't licht vuytgegeven, 't welck hy in de Nederlandtsche tale, ten dienst vande ingesetenen vande vereenichde Nederlanden heeft doen oversetten, geintituleert: *Adelicher discours van die wedergeboorte ende reformatie der kercken*, *beyder testamenten tot den affval etc.* Verbiedende *etc.* (Apr. 22).

Metii Instt. Is Adriano Metio van Alckemaer, *matheseos professori* in de universiteyt van Vrieslandt, toegeleet hondert daelders eens, voor dat hy haere Ho. Mo. gededicceert heeft seecker bouck, geintituleert: *Institutiones astronomicae et geographicae etc.* (Apr. 24).

Tapyten. Opte remonstrantie ende vertooch van Adam Baselier, coopman, wonende tot Hamburch, om te hebben acte, daermede hy bevryt soude wesen vande convoyen van eene merckelycke quantiteyt van tapyten, die hy vuyt Brabant deur dese

vereenichde provincien geerne soude voeren naer Denemarcken, tot dienste vanden Coninck. Gesien de opene brieven vande Con. Mat. van Denemarcken, ter voorsz. materie dienende, is geapostilleert: De staten generael der vereenichde Nederlanden syn allenthalven genegen syne Con. Mat. van Denemarcken te believen, dan opdat in 't gene hier versocht wert met ordre mach worden geprocedeert, begeren dat den remonstrant overlevere specificatie, inhoudende de quantiteyt vande tapyten, die hy voor de

Con. Mat. vuyt Brabant in dese landen begeert te brengen, ende vuyt deselve naer Denemarcken te voeren, omme d'voorsz. specificatie gesien, op het versouck der remonstrant gedisponeert te werden, gelyck haere Ho. Mo. bevinden sullen te behooren. (Mey 9).

Idem. Alsoo vertoont is, dat Adam Baseliers, gecommitteert vanden Coninck van Denemarcken, om in Brabant seeckere tapyten voer syne Mat. te coopen ende deur dese landen naer Denemarcken te bestellen, om syne reyse te spoedigen, naer Antwerpen is vertrocken, ende dat mitsdien de specificatie vande voorsz. tapiten nu nyet kan gedaen worden, gelyck gisteren was goetgevonden, dat soude geschieden; is geresolveert, dat men op deszelfs remonstrantie voor apostille sal stellen 't navolgende: D'heeren staten generael der vereen. Nederlanden, genegen synde allenthalven te believen de Con. Mat. van Denemarcken, hoewel in dese remonstrantie nyet gespecificeert en wordt de quantiteyt vande tapyten, die den remonstrant voor de hoochstgedachte Con. Mat. vuyt Brabant in dese landen wil brengen, ende vuyt deselve naer Denemarcken vervoeren, 't welck naer de behoorlycke ordre wel behoorde te geschieden, ende nyet gedaen kan worden overmits de remonstrant, om te spoedigen den dienst van syne Mat., in diligentie is voorts gereyst, lasten ende ordonneren mits deesen, allen convoymeesteren, contrerolleuren ende chercers, in dienst vande generaliteyt wesende, dien het aengaen mach, dat sylieden vry ende sonder eenich recht van incommende convoy te ontfangen, laten passeren alsulcke tapyten, als de remonstrant in eene reyse vuyt Brabant in dese vereenichde provincien, toebehoorende de Con. Mat. van Denemarcken, sal brengen. Dies wert hy gehouden deselve behoorlyck aen te geven op 't eerste comptoir van convoyen van dese landen, daer deselve sullen aencomen ofte voorby passeren ende de specificatie vande voorsz. ingebrachte tapyten by ons gesien synde, sal de remonstrant van passcedulle in forme oock om deselve vry vuyt dese landen naer Denemarcken te voeren, by ons voorsien werden, gelyck tot contentement van syne Mat. bevonden sal werden te behooren. (Mey 10).

Flor. Balthazar. Is Floris Balthazar, lantmeeter ende plaetsnyder, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van thien jaeren naestcommende alleene in de vereenichde provincien te moegen drucken ende vuytgeven het *Heemraedtschap van Rynlandt*, by hem gemeten ende gecaerteert, waerinne begrepen is *Rynlandt* ende *Kermerlandt.* Verbiedende *etc.* (Mey 14).

Tapisserien. Is Francois Spierinck, tapissier tot Delft, geaccordeert pasport, omme met vier ofte vyff stucken tapitsserien, een taeffelcleet ende sess cleyne sittecussens, mitsgaders eenige stucken geschilderde patronen, tot monsters dienende, nae Denemarcken, by den Coninck te moegen reyssen ende mette selve wederom te keeren, sonder eenige licenten daervan te betaelen. (Mey 15).

Polystmolen. Is Pieter van Kayseel, tymmerman, borger tot Leyden, geaccordeert octroy, omme voer den tyt van negen jaeren naestcommende alleene in de vereenichde provincien te moegen maecken ofte doen maecken een polyster instrument, bequaem omme alle sayen, sayebombasynen, grogreynen, rassen, cattoenen, linden ende andere stoffen soodanigen luyster ende glans te geven, soo goet jae beter dan off deselve met een calandermolen ofte bancke gecalandeert waeren, sonder daertoe eenige paerden ofte andere viervoetige beesten te gebruycken, oyck sonder eenige gewichten tot behulp te nemen, invougen dat 't selve instrument noyt voor desen is gebruyckt geweest. Verbiedende *etc.* (*Eod.*).

Predd. te Breda. Opte requeste vande kerckendienaeren tot Breeda, is die remonstranten omme consideratien van eenige extraordinaris diensten, by deselve gedaen, toegeleet de somme van drye hondert guldens eens, daervan dat hun geaccordeert wordt ordonnantie, te betaelen vuyte gemeene middelen vande stadt ende landen van Breda. (Mey 17).

Moucheron. Is geëxamineert de declaratie van Balthazar de Moucheron, gecommitteert geweest zynde, omme die heeren gesandten

vanden Grootvorst van Moscovien, van Hamburg tot alhier in den Hage te geleyden op 's lants costen, bedragende twee duysent hondert sessenveertich ponden acht schellingen, van 40 groot. Ende geaccordeert dat men daervan sal depescheren ordonnantie van betalinge, ende den voorsz. Moucheron daer en boven vereeren met een gouden medaille van hondert gelycke ponden. (Mey 22).

Pred. te Breskenssant. Opte requeste vande gemeene inwoonders vande heerlicheyt van Breskenssant, mitsgaders die dienaeren des classis in Walcheren, de kercke aldaer versorgende vanden kerckendienst, versoeckende een ordinaris tractement voor een predicant ende schoolmeester. Nae deliberatie is geaccordeert, dat den raedt van state tot Breskenssant een predicant met een schoolmeester sullen mogen stellen, ende denselven doen tracteren halff tot last vande ingesetenen aldaer, by opsettinge van eenige capitale impositie ofte gemeene middelen, ende d'andere helft tot last vande generale middelen in Vlaenderen. Ende dat haere E. voorts die predicanten, die tot noch toe aldaer extraordinaris gedient hebben, sullen doen betaelen voor denselven haeren dienst vuyte voorsz. generale middelen van Vlaenderen, twee hondert guldens eens, omme onder haer te verdeelen. (Mey 22).

Kerk te Praag. Is geaccordeert, dat men opte instantie, gedaen vuyten naem vande ouderlingen ende gemeente der gereformeerde religie binnen Prage, by Philibert du Bois deselve gemeente sal assisteren mette somme van thien hondert guldens eens, tot opbouwinge van een kercke in deselve stadt, tot exercitie vande voorsz. gereformeerde religie. (Mey 24).

Sim. Goulart. Is Jan Andriesz., bouckdrucker binnen Delft, toegeleet hondert gl., voor seecker bouck, by hem aen haere Ho. Mo. gedediceert ende gepresenteert in de Nederlandtsche taele, geintituleert: *De schadtcamer der wonderbare ende gedenckwaerdige historien onses tyts*, vuyt velerlei autheuren, memorien ende advisen door Simon Goulart van Senlis t'samengebracht ende originelyck in 't Franchoys vuytgegeven. (*Eod.*).

Pred. van Groede. Is gelesen de requeste van de dienaeren des Heyligen Woorts in den classe van Walcheren ende de naeburige kercken in Vlaenderen. Ende nae deliberatie geaccordeert, dat men het collegie vanden Vryen binnen Sluys sal authoriseren, gelyck haere Ho. Mo. dat authoriseren mits desen, omme te ontfangen die negen hondert gl., die de bedyckers vanden lande van Groede in Vlaenderen jaerlicx moeten opbrengen ende betaelen, tot onderhoudinge vande predicant, schoolmeestere, sieckentrooster ende costere aldaer, ende dese somme onder deselve te verdeylen, gelyck dat behoorlyck ende gebruyckelyck is. (Mey 26).

Jan Danckerts. Opte requeste van Johan Danckaert, versouckende in druck te moegen vuytgeven een generale collecte vande Moscovische manieren van doen, by hem vergadert, is geappoincteert *nihil.* (Mey 27).

Recognitie voor Paul Buys. Is Paulo Busio, J.C. Zwollano, toegeleet de somme van twee hondert vyftich guldens, tot eene vereeringe, voor dat hy haere Ho. Mo. gedediceert ende gepresenteert heeft seecker bouck, by hem vuytgegeven, te weten: *Commentaria in Pandectas D. Justiniani cum differentiis juris canonici et consuetudinum.* Item, *Germaniae*, *Galliae Belgicae singularium etc.* (Juny 3).

Kerk te Praag. Is geaccordeert, dat men zal depescheren ordonnantie opten ontfanger generael, vande duysent guldens, op het vervolch van Philibert du Bois, voor de gemeente vande gereformeerde religie binnen Prage geaccordeert zyn, voor eene subsidie tot het opbouwen in deselve stadt van een kercke, tot exercitie vande

voorsz. gereformeerde religie, te betaelen aen den voorsz. Philibert du Bois. Dies sal deselve du Bois gehouden zyn te belooven ende hem te obligeren, dat hy binnen den tyt van drye maenden naestcommende aen haere Ho. Mo. sal behandigen wettelycke attestatie vande ouderlingen ende bewinthebberen vande voorsz. kercke, dat de

voorsz. duysent guldens ten fyne voorsz. by hem ontfangen syn ende geëmployeert sullen worden. (Juny 5).

Nieuw cachet. Gesien de declaratie van Gideon Dassegnies, van het silver, by hem gelevert aen een nyeuw cachet voor het comptoir vande generaliteyt, van het fatssoen van het snyden desselfs, met het houdt by hem daertoe doen draeyen, is denselven daervoeren voor alle toegeleet de somme van.... (Juny 7).

Kerk te Oostburch. Opte requeste van Franchois de Clerck ende Christiaen de Brauwe, kerckmeesteren, ende Vincent Ortmans, ontfanger vande kercke van St. Eloy ende St. Baeffs binnen Oostburch, is geappoincteert dat die supplianten eerst sullen exhiberen de laeste reeckeninge by de suppliante vande voorsz. kercken goederen gedaen, mitsgaders pertinenten staet van 't geene dat deselve kercken goederen jegenwoordich innebrengen. (Juny 9).

Kerk te Groede. Opte requeste van Vincent Ortman, gecommitteert totte administratie vande goederen, aencommende de kercke vande Groede, versoeckende remboursement vande penningen, by hem verschoten by ordre van haere Ho. Mo., van seecker proces, eerst in den raedt van Vlaenderen tot Gendt ende daernae in den priveen raedt tot Bruessel, ter causen van omtrent acht ende twintich ende een halff gemeeten landts, gelegen in 't landt van Waes, aencomende de seven getyden vande voorsz. kercke vande Groede, tegen die borgermeesteren ende schepenen 's lants vanden vryen tot Brugge, ende die nonnen van het clooster van Sarexten in den Damme, daerinne hy vercregen heeft sententie tot synen nadeel, by den voorschreven raedt directelyck tegens het 20^{e} article van het tractaet van bestant, gelyck te sien by de stucken vande voorsz. process by den suppliant geexhibeert. Is goetgevonden, alvoeren hierop te disponeren, dat men de voorsz. requeste ende stucken sal stellen in handen vanden fiscael vande generaliteyt, omme deselve te visiteren ende daervan recueil te maecken, ende haere Ho. Mo. daervan rapport te doen met syn advys. (*Eod.*).

Waterwerk. Is opte recommendatie van syn Excell., Paulus Auleander, hoochduytsch, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van vyff naestcommende jaeren alleene in de vereenichde provincien te moegen maecken ofte doen maecken seecker instrument, by hem geinventeert, hetwelcke nuttelyck gebruyckt kan worden soo in viers nooden als oock in water te doen opstygen, ende in de hoochte commen ende anders, nae breder inhouden van des suppliants requeste. Verbiedende *etc.* (Juny 11).

Siekentr. te B. op Z. Is gelesen het advys, by den raedt van state geformeert opte requeste van Galeyn Buvery, sieckentrooster tot Bergen opten Soom, den 26 Maye, houdende, terwylen de garnisoenen overal ende oock tot Bergen opten Soom mede dragen ende betaelen des stadts accysen soo wel als die borgers, dat wel redelyck is, dat die sieckentrooster aldaer mede dienen, soo wel aen de soldaten als aen de borgers, sulcx dat haer E. egeen redenen vinden, dat de generaliteyt met syn onderhoudt behoort belast te worden, maer dat hy hem dienaengaende behoort te addresseren aen den magistraet tot Bergen opten Soom. (Juny 12).

Dr. Simonetti. Opte requeste van Bartholemeo Symonetti, is, omme eenige besundere consideratien, den suppliant toegeleet drye hondert guldens eens, mits dat hy daermede haere Ho. Mo. voortaene sal laten ongemolesteert. (*Eod.*).

Opium. Is Angelus Sala, *medicus*, toegeleet vierentwintich guldens, voor seecker bouxken, by hem aen haere Ho. Mo. gepresenteert, geintituleert: *Opiologia*, concernerende de excellente deuchden vande *opium*, anders genaempt *laudanum.* (Juny 14).

J. Barbatus. Opte requeste van Josephus Barbatus, versouckende alhier onderhoudt, daervooren hy te vreden is de jonge jeucht Arabisch ende andere orientale spraecken te leeren, is des suppliants versouck affgeslaegen. (*Eod.*).

Recognitie voor Pontanus. Is Johanni Isacio Pontano, *medicinae et philosophiae professori*, toegeleet hondert twintich guldens, voor de dedicatie ende presentatie van seecker bouck, by hem aen haere Ho. Mo. gedaen, geintituleert: *Disceptationes chorographicae de Rheni divortiis*, *atque ostiis eorumque accolis populis etc.* (Juny 24).

Tapisserien. Is ter vergaderinge gecompareert Franchoys Spierinck, tapissier tot Delft, ende metten selven gesproocken wesende op het maecken vande tapisserien, die men geaccordeert heeft te vereeren Challil Bassa, te weten, van blomwerck ende andere feuillagen, tot vierentachtig ellen toe, daervoeren hy geeyscht heeft vyff ponden vlaems vande elle. Is verdragen ende heeft die voorsz. Spierinck aengenomen de voorsz. tapisserien te maecken van soo veel stucken lengte ende breedte, als hem by geschrifte is gegeven by de handt van Lambrecht Verhaer, ende dat soo wel gewrocht, dat het landt ende hy selfs daervan eere sal hebben, daervoeren dat haere Ho. Mo. den voorsz. Spierinck oock hebben belooft naer advenant te betaelen, sulcx dat hy sal hebben reden van contentement, hebbende haere Ho. Mo. geaccordeert, dat men den voorsz. Spierinck op de handt sal betaelen sess hondert guldens, op affcortinge van 't voorsz. werck, ende sal gehouden syn de voorsz. tapisserien volmaect te leveren binnen een jaer, ofte ten lancxsten binnen vyfthien maenden. (Juny 26).

Drusius. Is geaccordeert, dat men voor den professor Drusio sal depescheren ordonnantie van 800 guldens, voor 2 jaeren, vande 400 guldens t'sjaers, die hy eenige jaeren achter den anderen genoten heeft, voor het oversetten vuyte Hebreeusche sprake van eenige difficielste passagien vande Heyl. Schrift, mits dat hy sal overleveren, al wat hy tot desen dach toe daerinne gebesoigneert heeft, boven 't geene dat hy alrede overgelevert heeft, berustende onder D. Vuytenbogaert, daermede dat voortane des voorsz. Drusii tractement sal cesseren. (*Eod.*)

Uitv. van Solempne. Is David Solempne, quartiermeestere van het regiment vanden welgebooren heere Grave Ernst van Nassau, geaccordeert octroy voor den tyt van seven naestcommende jaeren, alleene in de vereen, provincien te moegen snyden ofte etzen, ofte doen snyden ofte etzen ende vuytgeven die sess teekeningen, vuytbeeldende het logeren van een gansch leger, sulcx als deselve teeckeninge breeder syn docerende, mitsgaders eene teeckeninge, begrypende het logeren ende marcheren van een geheel leger met alle syne toebehooren, by hem geinventeert ende gepractiseert. Verbiedende *etc.* (*Eod.*).

Drusius. Is geresumeert de resolutie, gisteren genomen opte requeste professoris Drusii, ende geaccordeert, dat men hem sal depescheren ordonnantie van vier hondert guldens vande acht hondert guldens, hem toegeleet, als nu gereet ende vande resterende vier hondert guldens, als hy sal overgelevert hebben alle zyn gebesoigneerde tot desen dach toe, in de verclaringe vuyte Hebreeusche spraecke vande difficielste passagien vanden Bibel, ende by soo verre als hy daernae wil aennemen binnen een tyt van twee ofte drye jaren den Bibel by hem vuyte Hebreeusche ende Latynsche spraecke overgesedt, met syne annotatien in druck, sonder last vande generaliteyt vuyt te geven, ende tot dien eynde requeste aen haere Ho. Mo. presenteren; is geconsenteert (den Bibel gedruckt wesende) dat men hem van wegen de generaliteyt sal vereeren mette somme van thienhondert guldens eens. (Juny 27).

Cachetten. Is geordonneert te depescheren ordonnantie voor den cachetsnyder, gesneden hebbende die twee cachetten vande wapens vande seven vereen. provincien, die geaccordeert syn te senden naer Levanten, omme gebruyckt te worden by den hooftconsul ende andere consuls, totte cachetteringe van haere acten, instrumenten ende andere publicque depeschen, by haere secretarissen te passeeren ende teeckenen, vande somme van 63 gl. 8 st., voor het voorsz. snyden ende het silver daertoe gebruyckt, volgende de memorie, daervan gemaeckt. (Jul. 2).

Deventersche Almanak. Is Sebast. Warmbout, bouckdrucker binnen Deventer, getrouwt hebbende de weduwe van wylen Baptista van Deutecom, geaccordeert octroy ende consent, omme syn leven lanck geduyrende alleene in de vereenichde Nederlanden te moegen drucken, doen drucken ende vercoopen seecker almanacken boecxkens, onder het wapen der voorsz. stadt Deventer vuytgaende. Verbiedende *etc.* (*Eod.*).

Synode der Fra. kerk. Is geseyt dat men sal maecken ordonnantie voor de synode der Franscher kercke deser landen, vande somme van vyff hondert ponden van 40 gr. 't pondt, om geëmployeert te worden tot het onderhoudt vanden predicant, die in den loopende jaere 1614 geëmployeert wert in het Walsch quartier van affgewekene provincien. (Jul. 21).

Jo. Lydius. Is gelesen de requeste Joh. Lydii, predicant tot Oudewater, versouckende dat men hem soude employeren binnen Gulick in eenen perpetuëlen legerdienst, ofte om onder het cruyce te predicken vuyt te senden. Maer is opgehouden daerop te disponeren. (July 22).

J. Melander. Is Johan Milander, heere van Pouderoyen, secretaris van syn Excell., in recognitie van syne lange diensten, den lande gedaen, ende ten aensien vande jegenwoordige syne gelegentheyt, by provisien geaccordeert voor den tyt vande drye naestcommende jaeren, drye hondert guldens tsjaers, innegaende op heden date deses. (July 25).

Merula, *vd. standt der kercken etc.* Is Jan Claesz. van Dorp, bouckdrucker tot Leyden, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van thyen jaeren naestcommende alleene *etc.* te moegen drucken ende vuytgeven een groot werck in Nederduytsch, genaempt ende geintituleert: *Cort ende bondich verhael vanden standt der kercken ende wereltlycke regeringe*, *beginnende vande geboorte onses H. Jesu Christi tot den tegenwoordigen jaere* 1614, aengevangen ende meestendeel volmaeckt by den hoochgeleerden Paulum Merula, in syn leven professor tot Leyden ende historieschryver vande vereen. Nederlanden, zal. ged. Verbiedende allen ende een yegelick ingesetenen *etc.* (Aug. 1).

Roemer Visscher's Sinnepoppen. Is Willem Jansz., bouckdrucker binnen Amstelredam, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van vyff jaeren naestcommende alleene in de vereenichde provincien te moegen doen drucken ende vuytgeven seecker boucxken, genaempt *Sinnepoppen van Roemer Visscher*, by hem met groote moeyten ende costen byeen vergadert, ende op een groot getal copere platen doen snyden. Verbiedende *etc.* (Aug. 7).

W. Janszoon's afbeeld. v. Venetie. Is den voorsz. Wilhem Jansz., bouckvercooper tot Amstelredam, noch geaccordeert octroy, omme voor den tyt van vyff jaeren naestcommende alleene in de vereen. provincien te moegen doen drucken ende vuytgeven, de affbeeldinge vande stadt van Venetien, by hem doen snyden op copere plaeten. Verbiedende *etc.* (*Eod.*).

Papiermolen. Opte requeste van Johan Berjon, bouckvercooper ende drucker tot Parys, versouckende octroy tot het opmaecken van moelens, om te maecken fyn wit schryffpapier. Is het versouck des suppliants affgeslagen. (Aug. 8).

Geschut. Is het octroy, in 't jaer 1601 by haere Ho. Mo. geaccordeert aen Bartholomeus Goossens, voor den tyt van acht jaeren, om alleene in de vereenichde provincien te moegen maecken ofte doen maecken seecker springende instrumenten, by hem geinventeert, om te scheep ende te lande met alderhande groff geschut, cleyn

geschut ende oock met steenstucken, musquetten ende anderssints geschoten te werden, geprolongeert voor vyer jaeren, opten selven voet ende conditie vande voorgaende concessie van het principael octroy. (Aug. 9).

Dr. Arcerius. Opte requeste Pauli Arcerii, der medicynen doctor, versouckende provisionelyck gecommitteert te werden tot een doctor binnen Gulick. voor den tyt dat 't zelve met soo grooten garnisoen sal wesen beseth, is het versouck des suppliants affgeslaegen, diewylen men acht dat een doctor medicus tot Gulich onnoodich is. (Aug. 12).

Molenwerk. Is Nicolaes Wolbrantsz. van den Tol, van nyeuws geaccordeert voor den tyt van acht naestcommende jaeren, het octroy, hem geaccordeert in 't jaer 1608, den elffden February, tot het maecken van seeckere nyeuwe inventie van moelenwercken, opten selven voet ende conditien, gelyck den suppliant dat alsdoen is verleent ende gegunt. (*Eod.*).

Grotii vrye seevaert. Opte requeste van Jan Huybrechtsz., bouckvercooper tot Leyden, versouckende octroy, omme alleene te doen drucken seecker bouxken, by hem doen translateren vuytte Latynsche in de Nederlandtsche spraecke, geintituleert: *De vrye seevaert etc.* Is goetgevonden, alvoeren hierop te disponeren, dat men de voorsz. translatie sal stellen in handen D. Grotii, omme te verstaen off deselve translatie hem gevalt. (Aug. 15).

Idem. Is Jan Huybrechtsz., bouckvercooper tot Leyden, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van vyff jaeren naestcommende alleene in de vereenichde provincien te moegen doen drucken, vuytgeven ende vercoopen seecker boucxken, geintituleert: *De vrye seevaert*, *ofte bewys van 't recht*, *dat de Hollanders toecompt over den Indischen coophandel*, by hem doen translateren vuyte Latynsche in de Nederlandtsche taele. Verbiedende *etc.* (Aug. 18).

Idem. Is Jan Huybrechtsz., bouckvercooper tot Leyden, toegeleet twaelff guldens, voor seecker boucxkens, die hy haere Ho. Mo. heeft gepresenteert, geintituleert: *Vrye seevaert etc.* overgestelt vuyt het Latyn in de Nederduitsche spraecke. (Aug. 21).

Dulmen, *translateur.* Is Pompejus van Dulmen geaccordeert ordonnantie vande somme van hondert eenendertich guldens, van schryfloon ende translatie, by hem gedaen vuytte Hoochduytsche in de Nederlandtsche spraecke, ten dienste vanden lande, t'sedert den 13 Novembris 1613 totten 16 Aug. 1614, volgende de declaratie, by hem daervan overgegeven. (Aug. 22).

Klerken v. Barnevelt. Is geaccordeert ordonnantie aen de clercken vande heere advocaet van Hollandt, van penningen, by hen verschoten van brieffloon, vanden laesten Maerte laestleden totten achttienden deses, ter somme van 32 Carolus guldens 19 stuyvers, volgende haere declaratie. (*Eod.*).

H. Vroom, *schilder.* Is Heyndrick Vroom, schilder tot Haerlem, geaccordeert, dat zyn huysvrouwe een kasken met drye schilderyen in syn requeste gemencioneert, door de vloote voor Lillo naer Antwerpen, ende voorts naer Brussel sal moegen transporteren, ende weder van daer in dese landen brengen, sonder eenich convoy ofte licent daervan te betaelen. (Aug. 25).

Fl. ab Halle, *pr. te Sluis.* Geles. het advys, by den raedt van state geformeert den 26 der voorleden maent, opte requeste van Florentius ab Halle, predicant tot Sluys, houdende, terwylen dat den suppliant soo wel als andere predicanten gehouden is, volgens haeren dienst de crancken oock mede te visiteren ende te troosten, dat syn versoeck nyet en is gefundeert, hiermede hebben haere Ho. Mo. hun geconformeert. (Sept. 8).

El. Trip. Opte requeste van Elias Trip, coopman van Dordrecht, syn denselven geaccordeert de versochte voorschriften aen den Coninck van Groot-Brittannien, omme vuyt Engelandt te moegen transporteren hondert derttich yseren gotelingen, die hem resteren vande twee hondert gotelingen, die syne Mat. hem geaccordeert heeft vuyt te voeren, ten dienste van dese landen. (Sept. 23).

Engelsch pred. Is gelesen het advys, by den raedt van state geformeert opte requeste van Wilhem Gilgate, dienaer des Goddel. Woorts in de Engelsche spraecke tot Sluys

ende Aerdenburch, den 6 deses, houdende dat haer E. bedunckt, terwylen twee predicanten tot behoeff vande Engelsche nacie van 's lants wegen gegaigeert zyn, dat het landt daermede wel behoorde te gestaen, ten waere dat haere Ho. Mo. gelieffde wyt medelydelycke consideratien den suppl. extraordinaris wat toe te leggen, daermede hy hem eenichsints mach behulpen in zyne armoede, tot dat de Engelsche compaignien, die hem in 't

besundere onderhouden, weder in haer garnisoen tot Sluys ende Aerdenburch gekeert zullen syn. Ende nae deliberatie is den suppl. geaccordeert vuyt commiseratie tsestich guld. eens, om hem daermede te behulpen. (Oct. 6).

Pred. te Aerdenburch. Opte requeste van borgermeesteren ende schepenen der stede Aerdenburch in Vlaenderen, mitsgaders van den ontfanger vande geestelycke goederen derselver stede, versouckende onderhoudt voor haeren tweeden kerckendienaer, vuyte generale middelen aldaer. Is geappoincteert advys aen den raedt van state. (Oct. 21).

Glasen te Woerden geschonken. Opte requeste van borgermeesteren ende regierders der stede van Woerden, gesien de declaratie vande costen, gedaen aen de glasen, staende op de voorcaemer vande stadthuyse tot Woerden, daermede het haere Ho. Mo. geliefft heeft, deselve stadt te vereeren in den jaere 1610, als wanneer sy aldaer vergaedert waeren ter saecken vande beroerten, binnen Utrecht ontstaen; is geconsenteert, naedemael de voorsz. glasen by haere Ho. Mo. syn gegeven ter presentie vande heeren ambassadeurs van Vranckrycke ende van Groot-Britannien; it., van syne Excell. ende des raedts van state, dat men de voorsz. stadt Woerden voor deselve glasen sal toeleggen de somme van thien hondert guldens eens, te betaelen d'eene helft daervan gereet, ende d'ander helft als de voorsz. glasen sullen wesen volmaeckt, ende volcommelyck gestelt, sonder dat die remonstranten van haere Ho. Mo. yets meer sullen moegen pretendeeren by naereeckeninge ofte andersints. (Oct. 22).

B. Flessiers, *schilder.* Opte requeste van monsieur Balthazar Flessiers, schilder alhyer in den Haege, voorhebbende te laeten vuytgaen het affcontrefeytsel, by hem naer het leven gedaen, van seeckere jonge dochter tot Moers woenachtich, met naem Eva Fliegen, die in den tyt van seventhien jaeren egeen aertsche spyse ofte dranck heeft genoeten; item, noch de offerande Abrahams van synen soon Isaac, geschildert by den vermaerden mr. Piedro Paolo Rubbens, versoeckende daertoe octroy voor sess jaeren, met verboth dat nyemant deselve daerentusschen en sullen moegen naedrucken, is dit des suppliants versouck affgeslagen. (Oct. 29).

Hist. v. V. Meteren. Is geaccordeert dat Hillebrant Jacobsz., drucker ordinaris vande Ho. Mo. heeren staeten generael, aen elcke vande jegenwoordige presente heeren over dese resolutie geweest hebbende, eenen bouck van de leste editie vande historie van wylen Emanuel de Metere gerevideert, gecorrigeert ende geaugmenteert, tot costen vande generaliteyt sal moegen leveren, mitsgaders een exemplaer om te dienen tot legger op de taeffel in haere Ho. Mo. vergaderinge, ende noch een voor den griffier, ende dat men hem daervan sal depescheren ordonnantie, tot sesthien in getaele. (Nov. 10.)

Drusius. Is gelesen een brieffken Joannis Drusii, professoris tot Franecker, geschreven aen den griffier, daerby hy versoeckt dat men hem soude ouersenden die schriften, die by hem tot verscheyden tyden aen haere H.M. overgegeven syn, omme by hem nog eens overzien ende daernae gedruckt te werden, te weeten, raeckende de difficielste plaetsen vande Heylige Schriftuyren. (Nov. 18).

Globe van Borrecker. Opte requeste Jans van Vreeswyck, ten achteren wesende de somme van drye hondert vierentsestich guldens aen Coenraedt Borckel (*sic*) van Bremen, van verteerde costen t'zynen huyse met syn huysvrouw ende knecht, in den tyt dat deselve Coenraedt was tracterende opte longitude van de see, die hy maintineerde gevonden te hebben soe seecker als die latitude; versoeckende die

voorsz. suppliant, alsoo die voorsz. Coenraedt Borckel t'synen huyse gelaeten heeft eenen schoonen grooten coperen globum, veel weerdiger als de voorsz. 364 gl., dat haere Ho. Mo. gelieve hem deselve somme te doen verstrecken by leeninge opten voorsz. globum, ende denselven tot haer te nemen ende te houden tot dat die voorsz. Coenraedt Borckel de voorsz. 364 gl. haere Ho Mo. sal hebben gerembourseert; is nae deliberatie, om eenige goede consideratien geaccordeert, dat men aen

den ontfanger generael sal ordonneren, aen den suppliant by leeninge te verstrecken opten voorsz. globum, die alhier ter caemere vande vergaderinge bewaert sal worden, 250 gl.; welverstaende, dat denselven sal werden aen den eygenaer gerestitueert, als hy den voorsz. ontfanger generael van deselve somme sal hebben gerembourseert. (Nov. 27).

Werk van V. Meteren. Is Hillbr. Jacobsz., ordinaris bouckdrucker vande generaliteyt, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van seven jaeren naestcommende alleene in de vereenichde provincien, in de Nederl. ende Francoysche spraecken te moegen drucken ende vuytgeven: *de historie der Nederlandtsche ende haerder nabuyren oerlogen ende geschiedenissen*, beschreven door den welvermaerden historieschryver Emanuel de Metre, saliger, by hem voor syn doot verbetert ende vermeerdert, ende gebrocht totten jaere 1612. Verbiedende *etc.* (Dec. 1).

Over het Ital. boekhouden. Die staten generael *etc.* hebben geconsenteert ende geoctroyeert, consenteren ende octroyeren mits desen Jacob Pietersz. Wachter, woonende binnen Amstelredam, dat hy voor den tyt van drye jaeren naestcommende alleene in de vereen. provincien sal moegen drucken ende vuytgeven seecker bouck, by hem doen translateren vuyte Nederl. in de Francoysche spraeke, geintituleert: *Tresoor van 't Italiaens boekhouden*, op nieuw voor de derdemael oversien ende vermeerdert door Henrick Waningen. Verbiedende *etc.* (Dec. 3).

Dr. Simonetti. Is den Doctor Bartholomeus Symonetti noch voor dese reyse opten voorgaenden voet, tot syn onderhoudt toegeleet hondert daelders. (Dec. 6).

Fl. Balthasar. Is mr. Floris Balthazar, plaetsnyder, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van twee jaeren naestcommende alleene in de vereen. provincien, in copere platen te moegen snyden, drucken ende vuytgeven beyde legers, soo van Rhees als Wesel. Verbiedende *etc.* (Dec. 9).

Werk van V. Meteren. Is geaccordeert, dat men aen elck vande heeren gecommitteerde van haere Ho. Mo., benevens syn Excell. in 't leger, oock sal geven een bouck van Emanuel de Metre, gelyck mede aen de andere heeren van dese vergaderinge, die ten tyde van het nemen vande resolutie absent zyn geweest, vacerende in andere des landts saecken. (Dec. 18).

Tombe van Pr. Willem I. Is geconsenteert, dat men den aennemer van het maecken van de tombe vande sepulture van zyne Princel. Excell., hoochl. mem., binnen Delft, noch zal doen verstrecken op affcortinge van zyn aengenomen werck, sess duysent gl., vuyte incompsten vande convoyen binnen Amstelredam. (Dec. 20).

Recognitie voor Merula's Tydtresoor. Is de weduwe ende naegelaten kinderen wylen Pauli Merula, der rechten doctor ende historieschryver der vereen. Nederlanden, toegeleet de somme van vier hondert guldens eens, voor de dedicatie, die zy haere Ho. Mo. gedaen hebben van seecker bouck, geintituleert: *Tytthresoor off cort ende bondich verhael vanden stant der kercken*, *ende wereltlycke regeeringe*, vervattende, beneffens de successie der pausen, patriarchen, ertzbisschoppen, bisschoppen *etc.*, keysers, koningen, fursten, princen, de gedenckweerdichste geschiedenissen over den gantschen ertbodem van Christi geboorte aff tot den jegenwoordigen jaere 1614. (Dec. 22).

Fleschier, *schilder.* Is mr. Balthazar Flessier, schilder alhier in den Hage, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van vyer jaeren naestcommende alleene in de vereen. provincien te moegen vuytgeven ende vercoopen het gecontrefeytsel, by hem naer het leven affgebeelt, van seecker dochter, woonachtich tot Moers, met

naeme Eva Flieger, die in den tyt van seventhyen jaeren geenerley natuyrlycke spyse noch dranck haeres levens onderhouden noodich en heeft genooten. It., noch eene plate van het sacrificie des geloovigen ertzvaders Abraham, vanden konstrycken ende vermaerden schilder mr. Pieter Paulo Rubbens, geinventeert. Verbiedende *etc.* (Dec. 24).

1615.

Wed. Do. Baudii. Is Maria van Loo, wed. wylen Dominici Baudii, uyt commiseratie over hare jegenwoordige sobere gelegenheit, toegeleet noch 400 daelders eens, mits dat sy voortane hare Ho. Mo. sal laten ongemolesteert. (Jan 8).

Doopsgesinden te Aerdenburch. Is gelesen seeckere requeste, overgegeven opten naem van de Doopsgesinden tot Aerdenburch, ende goetgevonden, dat den heere president by hem sal doen bescheyden den aenwesenden burgermeester van Aerdenburch, Bogaert, ende denselven aenseggen, de goede meeninghe van hare Ho. Mo., op het versoeck by de voorschr. requeste gedaen, om daervan den officier van Aerdenburch te adverteren. (Jan. 10).

Gout- en silverdraet. Is Jeremias de Brunes, Jacques de Crosz ende Johan de Raedt ende consorten, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van drie jaren naestcommende alleene in de vereen. provincien gout- ende silverdraet te mogen trecken, op het Milaens ende Parysch fatsoen. Verbiedende allen *etc.*, opte verbeurte *etc.*, mits dat het sy eene nieuwe inventie *etc.*, wel verstaende, dat in dit verboth nyet en syn begrepen diegenen, die vuyt andere landen gelyck fatsoen van goet- ende silverdraet in de vereen. provincien sullen brengen, ende dat haere Ho. Mo. aen haer behouden de kennisse ende judicature vande questien, die op dit octroy ofte ter cause van 't selve in eenigher manieren sullen geraecken te vallen. Die van Seelandt verclaeren hyerinne niet te kunnen consenteren. (Jan. 21).

Dan. de la Plancque. Is geaccordeert te depescheren een pasport, by form van een sauvegarde, voor Daniel de la Plancque, gaende nae Cuelen ende andere plaetsen in Duytschlant ende elders, omme sine affairen ende anders, wat hy aldaer te doen heeft, te verrichten. (Jan. 24).

Waterwerk. Is Joh. Ketschedt, van Bonn, geaccordeert octroy, omme voor 6 jaren alleene *etc.* te mogen maken ofte doen maken syne konstige inventie ende instrumenten op verscheiden manieren, omme daermede aen schepen, die den Rhyn ofte andere stromen passeren, teghen stromen sonder treckmenschen, paerden, riemen ofte zeylen, met lichter arbeit ende geringe costen spoedich te doen opvaren. Verbiedende *etc.*, mits dat den suppl. gehouden sal syn, de voorsz. syne inventie ende instrumenten in treyn te brengen binnen den tyt van 6 maenden naestcomende, reserverende haere Ho. Mo. aen haer, de voorsz. inventie ten effecte gebracht synde, deselve aen haer te nemen voor eenen behoorlyken recompensie, ofte arbitreren, waervoor den suppl. deselve elck in 't praticulier sal hebben over te laten, die deselve sal begeren te gebruycken. (*Eod.*).

G. van Stralen. Opte requeste van Joncker Goswyn van Stralen, drossaert der stede ende lande van Bergen opten Zoom, voor hem selven ende syne mede-erfgenamen, kinderen ende erfgenamen van wylen Joncker Jan van Stralen, die erfgenaem was, onder beneficie van inventaris van wylen hr. Anthonis van Stralen, syn broeder, in syn leven borgermeester van Antwerpen, syn den suppl. geaccordeert brieven van voorschryven aen den secreten raet vanden Ertshertoghe tot Brussel, met oversendinghe vande voorsz. requeste ende gevoegde consultatie van rechtsgeleerden, ten einde haer E. gelieve alles te oversien ende examineren, ende by hare Hochheden bemiddelen ende intercederen, dat de sake ende pretentie des suppl. mach gevonden, geëyndigt ende geaccommodeert worden tot contentement desselfs, tot onderhoudinghe van meerder vrientschap ten beyden syden, aengesien, dat notoire

is ongefundeert, datter geseet wordt, dat de actien vanden suppl. souden wesen geconfundeert ende geëxtingueert in den persoon vanden Coninck, by confiscatie. (*Eod.*).

Aerdenburch, *pred.* Is gelesen requeste van borgermeesteren ende schepenen der stadt Aerdenburch, in Vlaenderen, versoekende, dat voor eenigen tyt haer tweede predicant,

mr. Segerus Pith, syn jaerlicx pension betaelt soude mogen werden vuyte generale middelen, ende hierop gehoort het advis vanden raedt van state, hebben hare Ho. Mo. geaccordeert, dat men den voorsz. tweeden predicant Segero Pith, voor twee jaren vuyte generale middelen, in Vlaenderen vallende, sal betalen t'elcken 400 gl., als namenlyck voor het voorl. jaer 1614 alsnu gereet 400 gl., ende teynde van het loopende jaer 1615 andere 400 gl., mits, dat die suppl. de reste tot 600 gl. 's jaers sullen suppleren. (Jan. 26).

Floris Balthasar. Is Floris Balthasar, gecarteert ende opte mate gemaeckt hebbende *etc.*, de geheele gelegenheit vanden Rhynstroom mette appendentien van dien, van Wesel tot het Tholhuis toe, daermede hy hare Ho. Mo. heeft vereert, toegeleet, tot eene erkentenisse 100 daelders, voor syn moeyten. (Febr. 6).

Contschappe crygen in der haest. De heere advocaet van Hollant, ter begeerte van syn Excell., heeft hare Ho. Mo. gecommuniceert seker gedruckt boucxken, geintituleert: *Nuncius inanimatus*, dienende tot conschappen in der haestte crygen, van alle quaertieren; maer nae deliberatie is goetgevonden, dat men het voorgeven sal difficulteren. (Febr. 11).

James Farme, *eng. pr.* Is mr. James Farme (!), dienaer des Goddel. Woorts tot Nyemegen, voor de Engelsche ende Schotsche soldaten aldaer toegeleyt 200 gl., voor twee jaren dienst sal hebben te continueren, daer dat sal vereischen. (Febr. 14).

Pr. Maurits met de penne getrocken. Is Balthasar Gerbier, die metter pennen syn Exc. seer pertinentelyck heeft afgetrocken, ende hare Ho. Mo. daermede vereert, toegeleet, voor een vereeringe, hondert guldens eens. (Febr. 21).

Oude Leyssen. Is Hillebrant Jacobsz., gesworen drucker vande generaliteyt, geaccordeert octroy, omme voor vyff naestco. jaren alleene *etc.* te moghen drucken ende uytgeven in alle talen *de Oude Leyssen*, die veele aendachtighe gemeene luyden op christelycke feestdaghen in hare huysen plachten te singen, gesuyvert van verscheiden onbequame ende onschriftuerlyke manieren van spreken, oock op veel beter dicht ende rym gestelt als te voren, met het behouden vande oude wysen, op hare behoorlycke maten ende regulen naer 't aert ende konste vande musicque, melodieuselyck gebracht synde, op nyeuws gedruckt, ende daerby gevoecht verscheyden andere christelyke lofsangen, handelende van Jesu Christi, onsen enighen Heylants ende Salichmakers geboorte, leven, leeren, wonderdaden, lyden, sterven, opstandinghe vuyten dooden, opvaert ten hemel, sendinghe des Heil. Geestes, *etc.* Verbiedende alle ende eenen yegelyken, *etc.* (Febr. 26).

Afbeelding van veldslagen, *etc.* Is Michiel Colyn, boeckvercoper, wonende binnen Amsterdam, geaccordeert octroy, omme voor 5 jaren naestco., alleene *etc.* te mogen drucken ende vuytgeven, de figuurlyke afbeeldinghe ende descriptie van alle de slagen, belegeringen ende andere notabele geschiedenissen, gevallen gedurende den oorloge tegens die Coninck van Spagnien, onder het beleyt van syn Excell. den hr. Pr. van Orangien, ho. me., ende van syn Excell. Pr. Maurits van Nassau *etc.* Verbiedende *etc.* (Febr. 27).

R. Bontius, *lyfarts.* Is gelesen sekere memorie van syn Excell., daerby deselve den persoon van Doctor Reynerus Bontius, overmits desselfs experientie, recommandeert, dat hare Ho. Mo. syn persoon gelieven aen te nemen op alsulcken voet ende gagie, als sal. Doctor Busenius getracteert is geweest, ende nae deliberatie goetgevonden, deselve memorie te stellen in handen vanden raet van state, om behoorlyck daerop te letten, ende hare H.M. te adverteren van haer advys. (Maart 3).

Idem. Den secretaris Huygens heeft overgebracht het advys vanden raet van state, op het versoeck Doctoris Bontii, versoeckende getracteert te werden gelyck Dr. Busenius sal. is getracteert geweest. (Maart 7).

Idem. Is gelesen het advis, by den raet van state geformeert den 6 deses, op de memorie van syn Excell., rakende den persoon Doctoris Bontii *etc.*, houdende, dat hare E.

bevinden, dat eertyts Doctori Busenio als medicyn van 't lant is toegelegt een tractem. van 1000 gl. 's jaers, ende noch 50 gl. ter maent, in 't leger wesende, ende voor syne dienaren 100 gl. 's jaers, ende Doctori Strobano 600 gl. 's jaers, oeck 80 gl. ter maent in 't leger, ende voor syn dienaer 100 gl. 's jaers, haer voorts gedragende tot hetgene hare Ho. Mo. opte acceptatie Doctoris Bontii (die welcke syn Excell. seer noodich vindt) sal gelieven te disponeren; hierop gedelibereert synde, is goetgevonden, den raet van state te versoeken, dat hare E. Dr. Bontium sullen afvragen, of hy oock van meeninge is, syn woninge van Leyden alhier in den Hage te transporteren, ende te missen de gagie van syn professie te Leyden, gedurende den tyt vande bedieninghe, die hy versoeckt als medicyn van 't landt, omme *etc.* (Maert 14).

H. Gerritsz., *Caertmaker.* Ontfangen ende gelesen eenen brief van het collegie ter admiraliteit binnen Amsterdam, gedateert den 10 deses, daermede sy oversenden de requeste aen haer gepresenteert, by Hessel Gerritsz., inwonende borger ende caertmaker tot Amstelredam, recommanderende, dat hare H.M. gelieven 't selve soo favorabelyck aen te nemen, als d'importantie van sulck nut ende industrieux werck, dat hy maeckt, dienende tot illustratie mit ende prouffyt vande seevaert, meriteert, daertoe die suppl. geen costen en spaert; hierop gedelibereert synde, is verstaen, dat de suppl. syn begonnen werck sal voortsetten, ende 't selve gedaen ende voleyndicht wesende, sullen hare Ho. Mo. denselven daervooren recognosceren, na dat bevonden sal worden t'tselve te meriteren. (*Eod.*).

Predd. van Sluys. Opte requeste van burgermeesteren ende regeerders der stede van Sluys, mitsgaders den kerckenraedt derselver stadt, versoeckende, omme redenen daerinne verhaelt, jegenwoordich tot die twee predikanten noch een derden predicant, die tesamen by gebeurte, zoo wel de voorsz. stadt, als St. Anna ter Muyden bedienen mogen, gesien hier beneffens de serieuse recommandatie, ten einde voorsz. vande kercken dienaren in den eylande van Walcheren, ende daeromtrent, hebben hare Ho. Mo. in het aennemen vanden voorschr. derden predikant binnen Sluys geaccordeert, ordonnerende, dat tot dien eynde dese requeste sal werden gestelt in handen vanden raet van state. (*Eod.*).

Idem. Is gelesen de requeste vanden baillu, borgermeesteren ende schepenen der stede ende schependom van St. Anna ter Muyden, gelegen omtrent Sluys in Vlaenderen, versoekende, dat den derden predicant aen die van Sluys soude mogen werden geappr. tot een eygen dienaer van St. Anne ter Muyden voorsz., ende na deliberatie goetgevonden, dat men de requeste *etc.* mette resolutie, daerop genomen, vande concessie van een derden predicant, den 14 deses, sal intrecken, ende beyde requesten stellen in handen vanden raet van state, omme hare Ho. Mo. daerop te adverteren van derselver advys. (Mart. 16).

Andr. Hunter, *Schotsch pred.* Op de requeste van Andreas Hunterus, predicant van de Schotsche regimenten, is geacc., dat den ontf. generael, om redenen in des suppl.'s requeste verhaelt, denselven sal anticiperen 100 gl. vande extraord. 200 gl., die hy eenigen tyt jaerlyks heeft genoten, verschynende in het loopende jaer 1615. (*Eod.*).

Dr. Bontius. Den secret. Huygens brengt by geschrifte 't antwoordt Doctoris Bontii, op den twee poincten, die hem by den raet van state, ter begeerte van hare Ho. Mo., syn voorgehouden. (Mart 19).

Tapisserien. Syn Oucommera (!) ende Sara Duyst Mennincx dr., respective huysvrouwen van Fra. Spierinck, tapissier, ende Cornelis Jansz. Graswinckel, borgers

tot Delft, geaccordeert hare versochte voorschriften aen den Co. van Polen ende stadt Danzick, om complement van justicie, tot ontslaginge van hare goederen, by den Co. van Denemarcken doen arresteren. (*Eod.*).

Pred. te Sluys. Is gelesen het advys, by den raet van state geformeert den 17 deses, op de twee differerende requesten, d'eene op ten naem vanden baillu, borgermeesters ende

regeerders der stede van Sluys ende den kerckenraedt aldaer, ende d'ander opten naem van baillu, borgermeesteren ende schepenen der stede van St. Annen ter Muyden, houdende, dat haer E. bedunkt, terwylen tot Sluys maer een kerke en is, die tot noch toe by twee kerkendienaers wel heeft kunnen bedient worden mette cleyne kercke ende gemeente van S. Annen ter Muyden, dat 't selve voortaen also noch wel sal kunnen geschieden, ende dat oversulcx het versoeck van d'een ende d'ander der suppl. voor als noch wel souden mogen vuytgestelt worden tot op beter gelegenheyt ofte meerder nootwendicheyt, oock mede ten aenzien dat de generale middelen in Vlaenderen, daeruyt desen derde predicant soude moeten betaelt worden, noch al veel te cort comen tot lasten van 't lant, soo van fortificatie als anders, die daer uyt moeten vervallen worden; ende nae deliberatie hebben hare Ho. Mo. haer mettet voorsz. advys geconformeert. (Mart 20).

Dr. Bontius. Is gelesen de verclaringe Doctoris Bontii, die hy in den raedt van state by geschrifte heeft overgegeven, opte poincten hem voorgehouden, ghisteren alhier overgelevert by den secretaris Huygens, maer is opgehouden daerop te resolveren. (*Eod.*).

Tho. Leamer. Gelesen de remonstrantie, overgegeven by Thomas Leamer, aengaende de conste vanden aertbodem's lengte te vinden, versoekende dat hare Ho. Mo. gelieven syn arbeytsloon neffens syne oncosten ende schaden, daerdoor geleden, hem in der redelicheyt te beloonen, ende als noch verstaen, dat den remonstrant, in conformité van hare Ho. Mo. voorgaende verschenen verclaringe, ierst sal hebben te doen effectuele demonstratie van syne inventie, alsoo dat die schippers ende stuerluyden die kunnen verstaen ende gebruycken ende attesteren mogen, dat sy deselve met waerheyt by experientie also hebben ondervonden, als wanneer dat hare Ho. Mo. hem sullen effectuelyck oock doen presteren ende voldoen de somme, die hem daervoor by deselve belooft is. (Mart 21).

Waterwerck. Is Pieter Adriaensz., timmerman binnen Delft, geaccordeert octroy, omme voor 7 jaren alleene *etc.* te mogen maken *etc.* zeker molenconste, by hem geinventeert, desgelycx voor desen nooit gesien, geinventeert ofte gebruyckt, welcke geinventeerde moelens men sal kunnen ende mogen gebruycken, hetsy metten windt, met peerden als oock op wagens, volgende het model, daervan zynde, ende zulk een molen meer korens kunnen malen, dan twee vanden voorgaende molens voor desen by iemant geinventeert. Verbiedende *etc.* (*Eod.*).

A. Neomagus. Is A. Neomagus toegeleyt 50 gl. eens, tot eene vereeringe voor seker boecxke, dat hy hare Ho. Mo. heeft gepresenteert, geintituleert: *Expeditio Mauritiana Flandrica cum exercitu potentissimorum ordinum unitarum Nederlandiae provinciarum.* (Maart 25).

Dr. Bontius. Is Dr. Bontius aengenomen tot een medicyn vande generaliteyt, op conditie, dat hy syne residentie sal mogen bliven houden binnen Leyden, op een tractement ordinaris van 600 gl. 't sjaers, boven de gagie van syn professie, ende als hy te velde sal gaen, sal hy genieten, soo veel ordinaris ende extraordinaris voor hem ende syne dienaren, als Dr. Busenius saliger genoten heeft. (Maart 26).

Glas vd. generaliteyt. Is de heren Biesman geaccordeert een glas in zyne nyewe huysinge tot Niemegen, mette wapenen vande generaliteyt, tot costen vande generaliteyt. (Maart 27).

Meursius. Opte req. van Jo. Meursius, prof. in de universiteyt tot Leyden, is geaccordeert, dat men voor denselven sal depecheren ordonnancy van 300 gl. voor

de vereeringe, die hem toegeseyt is, beschryvende in het jaer veertien de historie vanden saken, die gepasseert syn in den voorleden jaeren 1609, 10 ende 11, synde voorts goetgevonden, dat men syn gepresenteerde werck sal visiteren, ende geconsenteert, dat hy volgende syne presentatie sal mogen beschryven het leven ende onsterflyke daden vanden hr. Prince van Orangien, hoochl. ged. (Apr. 1).

Indiaansche tapisserien. Is joffr. Barta van Swieten, wed. van wylen Jo^{r}. Floris Tserclaes, geacc. paspoort, omme voor den Hertoch van Arschot, Princc van Ardenburch ende desselfs vrouwe gemalinne te moegen uit dese landen transporteren sekere coffers met Indiaensche tapisserien, daermede die Ed. M. heren staten van Hollant hare Excellentien hebben vereert, over den coop van Terschellinck, mitsgaders 4 stucken goude lakenen, ofte toiletten, ende 10 stucken lindewaet, soo van effen als pelle ofte servietten werck, vry van convoy ende licent. (Apr. 6).

Lammertyn. Opte req. van Passchier Lammertyn, damastwerker, versoekende, om redenen daerinne verhaelt, by leeninge geassisteert te worden mette somme van 2000 gl., voor den tyt van 6 jaren, sonder interest, is geappoincteert *nihil.* (Apr. 7).

Pred. te Maassluis. Is Johanni Fennacolio, dienaer des Goddel. Woorts tot Maessluys, toegeleyt 100 daelders tot een vereeringe van het bouck, by hem haere Ho. Mo. ende syn Excell. gededicceert, geintituleert: *Wytberoemde commentarien van Cajus Julius Caesar*, *eerste Keyser van Romen*, by hem vuytten Latyne verduyts, daervan hy eenige exemplaren hare Ho. Mo. heeft gepraesenteert. (*Eod.*).

Geschutgieteryen. Gelesen de requeste van mr. Coenraedt Anthonisz., geschutgieter alhier in den Hage, versoukende, alsoo syn Exc. hem acte heeft doen depescheren, omme de superintendentie ende d'ooge te hebben over de twee nyeuwe gieteryen, die binnen Rotterdam ende Enchuysen opgerecht zyn; door dien aldaer nyeuwe meesters gestelt zyn, ende weynich ervaeren omme de formen wel te maecken ende het cooper nae behooren te mengen; dat haere Ho. Mo. gelieve hem daervooren jaerlicx toe te leggen soodanich eerlyck tractement, als deselve in equiteyt sullen bevinden te behooren; ende geordonneert deselve te stellen in handen vanden raedt van staete, omme haere Ho. Mo. te adverteren, wat vande saecke is, met haer E. advys, nyettegenstaende dat haer E. egeen bewint en hebben vande saecken, d'admiraliteyten aengaende. (Apr. 11).

Fransch pred. Opte requeste van Wilhem Remantius, predicant vande Francoysche regimenten, versouckende augmentatie van syn tractement tot last van 't landt, is dit versouck affgeslagen. (*Eod.*).

Abdy van Affligem. Is gelesen eenen brieff, geschreven by den audiencier Verreycken aen den heere Advocaet van Hollandt, daerby deselve by last vande Ertzhertogen ter requisitie vanden Abt van Affligem versoeckt overleveringe vande stucken ende papieren, d'abdie van Affligem aengaende, vermoegens het tractaet van bestant, die alhyer noch moegen resteren; waerop dat goetgevonden is te hooren den agent Falckenburg, als naememlyck, off de overleveringe vande voorsz. pampieren ende stucken nyet volcomentlyck en is geschiet. (Apr. 14).

Chirurg. instructie. Opte req. van Anth. Michiels Coopman, wonende binnen Middelburch, versoeckende octroy omme alleene te moegen doen drucken ende vuytgeven seecker bouck, geintituleert: *Der chirurgyns instructie etc.*; Is verstaen, alvoren hierop te disponeren, dat men eerst 't voorsz. bouck sal stellen in handen Doctoris Bontii, om dat te visiteren ende haere Ho. Mo. daerop te onderrichten van syn advys. (*Eod.*).

Varen tegen stroom. Opte requeste van Johannes Ketschet, van Bonn, die hem vanteert gevonden te hebben seeckere konste, omme de schepen te doen voeren opwaerts tegen stroom; is geappoincteert, dat alvooren naerder op het versouck vanden suppliant te disponeren, haere Ho. Mo. begeren ierst te hebben claerder blycke

vande waerheyt van desselfs inventie, verclarende dat zy nyet en verstaen hem daertoe eenich gelt te doen verstrecken. (*Eod.*).

Dav. de Solempne. Is Davidt de Solempne, quartiermeester van het regiment van Graeff Ernst Casimir van Nassau, toegeleet 60 gl., voor de presentatie, die hy haere Ho. Mo. heeft gedaen van seecker vier caerten met een instrument, daertoe dienende, daermede dat

men een quartier soo haest affmeten kan, als een man kan loopen. (Apr. 17).

Varen tegen stroom. Is Johanni Kedtschet, van Bonn, geaccordeert octroy, omme voer den tyt van 15 jaeren naestcommende alleene *etc.* te mogen maecken ofte doen maecken, gebruycken ofte laten gebruycken syne constige inventie ende instrumenten, op verscheyden manieren, omme daermede alle schepen, die den Rhyn ofte stroomen (daer men peerden gebruyckt) passeren tegen stroom, sonder treckmenschen, paerden, riemen ofte zeylen, met lichter arbeyt ende geringer costen spoedich te doen opvaeren. Verbiedende *etc.* (Apr. 22).

Hub. Bilius. Is Huberto Bilio, die haere Ho. Mo. tot noch toe hebben gehouden *in studiis*, hebbende aengenomen syne promotie in Italien, inde medicynen, versocht hebbende subventie, om aldaer twee jaeren te moegen practizeren ende daernae t'huys commen, noch toegeleet voor al 200 gl. eens, sonder dat hy haere Ho. Mo. meer moeyelyck sal moegen vallen, om voorder assistentie. (Apr. 27).

Geschut. Opte requeste van Steven Gerritsz. ende Loys de Geer, coopluyden tot Dordrecht, syn de supplianten geaccordeert favorabele voorschriften aen den Coninck ende Coninginne van Sweden, ten eynde haer geaccordeert werde licentie, als aen hare H.M. commisen, omme vuyt haere rycken te moegen voeren 400 stucken geschuts, met alsulcke quantiteyt salpeters ende coogels, als sy suppll. van nooden sullen moegen hebben, mits dat die suppll. haer revers sullen gehouden syn te geven, dat sy 't voorsz. geschut, salpeter ende coogels nyeuwers elders en sullen brengen als alhyer te lande, ende 't selve leveren aen de collegien ter admiraliteyt, tot eenen redelycken prys, by soe verre als sy dat begeeren. (Apr. 30).

Doopsgezinden te Aerdenb. Is gelesen de req., gepresenteert opten naem van die gemeene litmaten, die men noemt Doopsgesinde ofte Mennonisten, residerende binnen Aerdenberch, ende de limiten daeronder gelegen; ende geordonneert daerop te schryven aen baillu, borgermeesteren ende schepenen van Aerdenburch, dat haere Ho. Mo. met verwonderen verstaen, dat contrarie hare resolutie, die hun by haere Ho. Mo. last is aengeseet, door den commis Jan Bogaert, sy de supplianten voerder noch in den vrydom van haere vergaderinge ende exercitie van haere religie binnen Aerdenburch verhinderen, turberen, ende moeyelick vallen, met verbiedinge van haere vergaderinge, arrestementen, apprehensien ende amenden, die wyle haere Ho. Mo. verstaen, dat de voorsz. gemeene litmaten van de Doopsgesinde in haer gemoet, conscientien, vergaderingen ende exercitien binnen Aerdenburch, soo vry met alle stillicheyt ende modestie sullen toegelaten worden, als dat geschiet allomme elders in de provincien, steden ende plaetsen vande vereen. Nederl., sonder eenige contradictie ofte tegenheyt, behalven dat sy op haer vergadering opsicht sullen moegen nemen, by soo verre als hun dat goet dunckt, ende dat sy ten selven eynde den voorsz. magistraet t'elcken sullen doen aengeven, als sy sullen begeeren te vergaderen; ordonnerende haere Ho. Mo. oversulcx, dat sy hun hiernae precise reguleren, tot beeter onderhoudinge van ruste, vreede ende eenicheyt in de voorsz. stadt, sonder de voorsz. litmaten oock ter causen van haere voergaende gepasseerde vergaderinge, voor eenige boete ofte contraventie te apprehenderen ofte executeren. (Mey 4).

Nieuwe inventie. Is Wilhem Engelbert, Engels edelman, toegeleet voor eene vereeringe, voor den dienst, die hy aen dese landen gepresenteert heeft te doen, door middel van seeckere nyeuwe inventie, by hem geinventeert, 100 gl. eens, ende deselve syne inventie haere Ho. Mo. over te laeten. (Mey 8).

Boek der perspectief. Is Samuel Marolcis tot eene vereeringe toegeleet de somme van 100 gl., voor seker bouck der perspective, by hem aen hare Ho. Mo. gededicеert, gepresenteert ende vuytgegeven. (*Eod*).

Molenwerk. Opte requeste van Franchois Verschage, gebooren borger der stadt Leyden,

ende Pieter van Coeysiel, timmerman, mede borger aldaer, is denselven supplianten geacc. octroy, omme voor den tyt van vyff jaeren naestcommende alleene, ende die geene, die zy dat toestaen sullen, in de vereen. provincien te moegen maecken, doen maecken ende gebruycken seeckere bequame ende dienstige instrumenten, die voor desen noyt gevonden noch geinventeert syn geweest, daervan het gebruyck sal strecken tot grooten dienst ende gerieff van dese landen, mitsgaders vande goede ingesetenen van dien, ten regarde dat men voor de voorsz. geinventeerde instrumenten sal kunnen maecken watermolens, desgelycx olymolens; item, volmolens om alderley laeckenen, karsayen ende pletssen te kunnen vollen, met alderley slyp- ende tarasmoelens, oock alle zeemtouwers, broeck ende volmolens, ende dit alles nyet door cracht van wint, val van water, ofte paerden, ende nyet met groote ruymte van plaetsse daertoe noodich te hebben, maer ter contrarien alleene door cracht van een persoon ende met beslaen van weynich plaetsse; item, om, des noot synde, in manieren als voren coren te malen, hebbende sy supplianten daerbenevens de voorschreven olymoelen geinventeert in sulcker voegen, dat deselve soo veerdich als d'ordinarisse olymolens sal kunnen gebruyckt worden, ende dat in soodanige stillicheyt, dat het geluyt van dien by de aldernaeste gebuyren niet meerder gehoort sal worden, als andere gem. handtwercken. Verbiedende *etc.* (*Eod.*).

P. Lammertyn. Opte requeste van Passchier Lammertyn, is goetgevonden, alvooren daerop te disponeeren, dat den agent Falckenburg, met twee vrouwen, haer des verstaende, eerst sal doen visiteren ende estimeren, op redelicheyt des suppl. ammelaeckens ende servietten, in deselve requeste gemencionneert. (*Eod.*).

Idem. Den agent Falckenburch rapporteert, dat hy met twee vrouwen, haer des verstaende, gevisiteert hebben het damastwerck van Passchier Lammertyn, (wesende ammelaeckens ende servietten) ende bevonden, dat 't selve is goet goet, weerdich tusschen de vyf ende ses gl. d'elle; ende is daerover deselve Falckenburch geauthoriseert, omme metten voorsz. Lammertyn opten coop van 't voorsz. damastwerck te handelen, ten meesten proffyte van 't landt. (Mey 12).

Idem. Is geaccordeert te depescheren ordonnantie op Cornelis Jacobsz. Schouth, van de somme van 995 gulden 10 stuyvers, vuyt saecke van acht ammelaeckens fin fin, thien vierendeelen breet, met landtbouwerie, den affganck bancquet op tafel, vier blompotten in de hoecken, lanck elck ammelaecken als volcht: seven van sess ellen ende een van seven ellen, compt te saemen 49 ellen lengte, d'elle tot 5 guld. 10 st., bedraecht 269 guld. 10 st., ende 22 dosynen servietten, sorterende totte voorsz. ammelaeckens, tot 2 gl. 15 st. 't stuck, compt 726 gl., die haere Ho. Mo. door den agent Falckenburch, ten dienste vanden lande hebben doen coopen van Passchier Lammertyn. (Mey 13).

Balsem v. Dr. Salviani. Is Benedetto Salviani, doctor Italiaen, versouckende octroy totte distillatie ende vercoopen in dese landen vande balsem, by hem vuyt Italien gebracht, zyn versouck affgeslagen. (Mey 15).

Instructie des chirurgyns. Is Anthony Michielsz., woonende binnen Middelburch, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van seven naestcommende jaeren alleene *etc.* te moegen doen drucken, vuytgeven ende vercoopen, in alle spraecken, seeckeren bouck, by synen vader saliger gecolligeert, ende by hem in 't licht gebracht, geintituleert: *Instructie des chirurgyns*, *wat sy behooren te weeten in de chirurgie*, *aleer sy haer begeven in dienste van Keysers*, *Coningen*, *potentaten etc.* Verbiedende *etc.* (Mey 19).

Belegering der stad Ostende. Is Philippe Fleming, auditeur in Vlaenderen, geaccordeert consent ende octroy, omme voor den tyt van seven naestcommende jaeren alleene *etc.* in alle spraecken te moegen doen drucken, vuytgeven ende vercoopen seecker bouck, by hem beschreven, vanden handel, vande langduerige, wytvermaerde ende seer bloedige beleegeringe der stadt Oostende. Verb. *etc.* (Mey 18).

Geschut. Is gelesen het advys, by den raedt van state geformeert opte requeste van Coenraedt Anthonisz., geschutgieter alhyer in den Hage, mitsgaders op desselfs overgegeven declaratie van costen den 26 Apr. laestleden, houdende, dat haer E. bedunckt, dat den suppliant de partyen, soo die in de voorsz. declaratie worden vuytgetogen, souden mogen werden gepasseert, ende dat hem voorts voor de dachgelden van 32 dagen, in 't leste art. vermelt, soude mogen toegeleet worden 50 gl. eens, te betaelen by de admiraliteyt, ende dat hy hem daermede voor dese reyse soude behooren te genoegen. Hyermede hebben haere Ho. Mo. hun geformeert, ende is geacc. dienvolgende te depescheren ordonnantie van 264 gl. 9 st., op het collegie ter admiraliteyt tot.... (Mey 21).

Kerk te Groede. Is gelesen het advys des raedts van staete, geformeert den 14 deses, opte requeste, gepresenteert by den kerckendienaer, kerckmeesters ende gemeente vonde nyeuwe dyckaige vande Groede, nae dat haer E. daerop gehoort hadden het advies van het collegie vande Vryen, houdende, dat haer E. hun met 't selve advis conformerende, souden goetvinden, dat men alvorens met die van Ste Baeffs soude behooren in communicatie te treden ende mette selve te accorderen, wat penningen sy souden contribueren tot het opmaecken ende repareren vande kercke tot Groede, een woninge voor den predicant, ende een schole aldaer; ende 't selve gedaen synde, dat alsdan voorts by haere Ho. Mo. op haer versoeck sal geleth ende geordonneert worden nae behoren. Hyermede hebben haere Ho. Mo., nae behoorlycke deliberatie, hun geconformeert ende dienvolgende geaccordeert, dat die van 't voorsz. collegie vande Vrien eenige vuyten haeren sullen committeren, die welcke haere Ho. Mo. mits desen authoriseren, omme met die van Ste Baeffs te commen in communicatie ende mette selve te accorderen, wat penningen dat sy sullen contribueren tot het opmaecken ende repareren vande voorsz. kercke tot Groede, een woninge voor den predicant ende een schoole aldaer, om dit gedaen, alsdan voorts by haere H.M. op het versoeck vande supplianten geleth ende geordonneert te worden nae behooren. (*Eod.*).

Nieuwe taffa-werken. Opte requeste van Corn. Michielsz., taffawercker tot Delft, versoeckende octroy omme alleene te maecken eenige nyeuwe wercken, by hem geinventeert, van alle soorten, gelyck de borduerwercken; is het versoeck des suppl. affgeslagen, omdat de voorsz. geinventeerde wercken alreede publicquelyk vercocht worden. (Mey 25).

Joh. Meursius. Opte requeste van Johannis Meursius, professor in de universiteyt tot Leyden, is geconsenteert, dat die greffier Aerssen ende secretaris Huygens den remonstrant sullen doen inspectie vande registers vande resolutien van haere Ho. Mo., ende des raedts van state, tot vervolginge vande historie vande saecken, gepasseert nae de handelinge ende het besluyt vande trefues. (Mey 30).

Inventie om staal te maken. Is Rene de Cercleres, grave van Horen, geacc. octroy, omme sonder crenckinge ende prejudicie van zyne ende zyner kinderen ende nacomelingen qualiteyt, alleene *etc.* voor den tyt van seven jaeren naestcommende te moegen maecken ofte doen maecken eene nyeuwe konste, van goet ende oprecht stael te maecken in groote quantiteyt, van gegooten yser, daer men gotelingen van gewoon is te gieten. Verbiedende *etc.* (Juny 1).

Dirc Canter. Die heere van Rysenburg heeft haere Ho. Mo. gecommuniceert den brieff, by hem ontfangen vande heeren gedeputeerde vande staten 's landts van

Utrecht, vanden 21 der voorleden maendt, inhoudende, dat tot hunder kennisse is gecomen, dat Dirck Canter tot Amstelredam is, ende converseert, gelyck te sien is vuytte bygaende verclaringe, dewelcke by meer andere geconformeert wort; ende dat haer E. mitsdien begeren, dat hy dat met vertrouwde heeren ende vrunden sal communiceeren, ende van haere Ho. Mo. ofte vande heeren staten van Hollandt brieven procureren aen den magistraet ofte officier tot Amstelredam, ten eynde de voorsz. Canter

by deselve gesaiseert ende daernae off in den Hage, ofte tot Utrecht gesonden mochte worden; versoeckende dienvolgende die voorsz. heere van Rysenburch, dat haere Ho. Mo. sulcke brieven gelieve te schryven, opdat dusdanige moetwillige verachtinge vande publycque authoriteyt ende de justitie, mitsgaders soo grooten schandael van soo periculosen consequentie geweert ende gebetert mach worden; ende hierop gedelibereert, ende op alles nae behooren geleth synde, is in't voorsz. schryven van borgemeesteren ende regeerders der stadt Amstelredam geaccordeert, ende dat men dienvolgende deselve serieuselyck sall versoecken ende vermaenen, dat sy tot voorstant vande justitie ende vande voorsz. publicque authoriteyt, de gedecreteerde sententie tegen den voorsz. Dirck Canter, ten overstaen van gedeputeerde van haere Ho. Mo. vergaderinge ende vanden raedt van staete, ofte selfs willen executeren, ofte behoorlycke ordre geven, dat de voorsz. Canter datelyck verseeckert ende alsoo nae Utrecht, ten eynde voorschreven gesonden werde, onder behoorlycke acte van *non prejudicie.* Ende voorts goetgevonden, dat men tot dien eynde by den brieff sal voegen copie vande overgesonden depositie ende verclaringe, maer daervuyt laeten den naem vanden deponent. (Juny 2).

Joh. Ketschet. Naerder geleth synde op het vertoog van Johannes Ketschet, aengaende de belooninge, hem toegeleet voor syne nieuwe inventie ofte scheepskonste ende wat daervuyt spruyt; is geaccordeert, by soo verre als yemandt des voorsz. suppliants inventie begeert nae te maecken off te gebruycken, dat hy denselven suppliant ierst voor sine inventie in de redelickheyt sal hebben te contenteren; edoch by aldien daerop questie geryst, verstaen haere Ho. Mo. de decisie van deselve aen haer te behouden, omme daerop te ordonneren, gelyck sy nae de gelegentheyt der saecke sullen bevinden te behooren. (Juny 6).

Kerk te Aerdenburch. Opte requeste van baillu der stede van Aerdenburgh tegens de kercken- ende armemeesters vande goederen van Maria kercke ende Ste Baeffs binnen de voorsz. stede, is geordonneert deselve te stellen in handen vanden raedt van state, om hierop te letten, ende is 't noot, oock dese saecke sommierlyck by rechte aff te doen. (Juny 13).

Boetius Bolsweert. Opte requeste van Boetius Bolswaert, plaetsnyder tot Amstelredam, in cooper gesneden hebbende de *effigies vanden Palsgrave Cheurfurst ende Cheurfurstinne*, na de schilderye ofte contrefeictinge, by mr. Michiel van Mierevelt naer 't leven van haere Hoocheden gedaen, is denselven geaccordeert privilegie, om deselve effigies alleene te mogen snyden, met verboth *in communi forma* voor den tyt van vyff jaeren. (Juny 17).

J. Henriksz. Jarichs. Is Jan Hendricxz. Jarichs, ontfanger generael vande admiraliteyt tot Dockum, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van seven jaeren naestcommende alleene *etc.* te moegen doen drucken ende vuytgeven seecker bouck, geintituleert: *Het gulden segel des zeevaerts*, daerinne beschreven wort de waerachtige grond vande zeylstreecken ende platte pascaerten, voor desen noyt bekent, waermede als onder een seecker segel, de generale regule van't gesicht des grooten seevaerts bevestigt ende tot syn volcommen perfectie gebracht wort, dienende tot een voorlooper vande voorsz. regule *etc.* (Juny 22).

L. van Ceulen. Opte req. van Adriaana Simons dochter, wed. van wylen mr. Ludolff van Colen, in zyn leven woonachtich tot Leyden, ende aldaer geweest zynde professor vande *mathematicque scientie*, is die suppl. toegeleet de somme van 72 gl., voor dat

sy haere Ho. Mo. heeft gededicеert ende gepresenteert zeecker bouck in de *geometrie*, geintituleert: *Fundamenta arithmetica et geometrica cum eorundem usu etc.* (Juny 29).

Geschut. Opte requeste van Steven Gerritsz. ende Louys de Geer, is den suppll. geaccordeert opene patente van pasport, omme als haere Ha Mo. comisen in den rycken van Sweden, met consent des Conincx ende Coninginne, te mogen doen gieten, opcoopen ende ten dienste deser landen vuytten voorsz.

rycken doen voeren 400 yser stucken geschuts met eene goede quantiteyt salpeters ende ysere cogels, ende dat opten selven voet als den laesten Aprilis laestleden geconsenteert is te schryven ten fine voorsz. aen den Coninck ende Coninginne van Sweden, ten faveure vande supplianten, dies sullen de collegien ter admiraliteyt binnen Amstelredam ende Hooren ofte Enchuysen hiervan geadverteert werden, omme opte compste van 't voorsz. geschut, salpeter ende cogels te doen letten, om haere becompste daervan te mogen nemen ende gebruycken, ten dienste vanden lande. (July 1).

Orlers, *les Lauriers etc.* Is Jan Jansz. Orlers, bouckvercooper ende drucker tot Leyden, geacc. octroy, omme voor den tyt van vyff jaeren naestcommende alleene *etc.* te drucken ende vuytgeven zeecker bouck, geintituleert: *La geneologie et lauriers de la très noble maison et familie des Comtes de Nassau*, in zulcke talen, als hy sal goetvinden. Verbiedende *etc.* (July 8).

Rusch, *Eng. pr.* Opte requeste van Nicolaes Rusch, dienaer des Goddel. Woorts onder de Engelsche ende Schotsche compaignien te Breda, versoeckende daervooren een jaerl. tractement tot syn onderhout ende van zyn familie, hetwelck die borgermeesteren ende schepenen der stadt Breda oyck serieuselyck recommanderen by derselver brieff vanden 15 Juny laestleden; is 't versoeck des suppliants affgeslagen. (July 13).

Baken is de zee. Is gelesen seecker vertooch van Robbert Hudson, mr. schipper, woonende in de Days in Engelandt, raeckende het maecken van een wachthuys ende een ofte twee toorens, tot baeckens ende lichten in see opte goedingen, die men ses ofte zeven mylen in see sal kunnen sien, om de scheepen te verseeckeren ende in Duyns te brengen, daertoe hy van dese landen versoeckt eene contributie van 4000 gl. jaerl. Ende nae deliberatie goetgevonden, dat men den remonstrant voor zyn aengediende sal bedancken, ende aenseggen, dat haere Ho. Mo. 't selve zullen houden in bedencken, ende daerop letten nae behooren, sonder dat hy op antwoordt heeft te wachten. Accorderende denselven voor zynen goeden yver 50 gl. eens. (July 14).

L. Elsevier, *pedel.* Opte requeste van Loys Elsevier, bouckvercooper ende pedel tot Leyden, gecocht hebbende vande erffgenamen Bonaventura Vulcanius de psalmen Davidts, mitsgaders eenige Christelycke loffsangen, by den heere van Mont St. Adegonde, saliger, in Duytschen rieme overgeset, ende naderhant geheel verbetert; versoeckende renovatie van het octroy, om de voorsz. psalmen te moegen van nyeuws drucken; is verstaen dat den suppliant ierst sal thoonen ende exhiberen het consent, dat hy heeft vande weduwe ende erffg. vande voorsz. Bonaventure, mitsgaders vande vrouwe van St. Aldegonde. (July 28).

Jo. Ketschedt. Opte requeste van. Johannes Ketschet, versouckende geassisteert te worden met eene redelycke somme gelts, by forme van leeninge te verschieten, tot het maecken van syne inventie, omme de schepen tegen stroom te doen opvaeren, sonder trecken van menschen, paerden ofte wint; is geacc., dat men sal schryven aen de gecommitteerde raden ter admiraliteyt binnen Rotterdam, dat sy, ten fine voorsz. den voorsz. suppliant assisteren totte somme van drye ofte vuyterlyck vier hondert guldens eens, sonder meer, te weten tot het betaelen vande noodige materialen ende de timmeringe van zyne wercken, dies sullen sy haere Ho. Mo. van tyt tot tyt adverteren vande apparentie, die zy sullen vermercken van het succes van deselve wercken. (July 31).

N. Rusch, *pr.* Is opte requeste van Nicolaes Rusch, predikende onder de Engelsche ende Schotsche garnisoenen binnen Breda; versoeckende hem toegeleet te worden eenich recompens voor zynen gedaen dienst ende in consideratie van zynen hoochdringenden noot, gepersisteert by de voorgaende affslagige resolutie, omme dat hy hem heeft geingereert te predicken sonder beroep, dat nyet en behoort, maer denselven toegeleet, in conside-

ratie van zynen soberen staet, 100 gl. eens, mits dat hy hem elders sal versien ende heure Ho. Mo. meer nyet moeyelyck vallen. (*Eod.*).

Arnoldi, *pr.* Opte requeste Hermanni Arnoldi Rhenani, minister tot Middelstum, is goetgevonden te verstaen het advys vanden raedt van state. (Aug. 1).

Idem. Gelesen het advys, by den raedt van state geformeert den 3 deses opte requeste Hermani Rhenani, eertyts predicant binnen Coevoerden ende nu staende binnen het carspel Middelstum, houdende, dat den raedt daerop nyet wel en soude kunnen advyseren sonder alvooren naerder onderricht te wesen vande gelegentheyt der saecke, te weeten door wyens ordre de reyinge vande straete binnen Coevoerden gedaen is, om dewelcke te volgen des suppliants huysinge, soo hy te kennen geeft, affgebroocken moet werden; it., oft deselve reyinge strect tot dienste ende chiraet vande stadt, off tot dienst ende voordeel van de fortificatien van Coevoerden, ende wat schaede den suppliant door 't selve affbreecken sal commen te lyden; welcke informatie genomen soude mogen worden by den eersten commissaris, die van wegen 't landt opte verpachtinge der middelen ofte visitatie vande wercken in dien quartiere zal trecken, hoewel haer E. 't selve van beduncken ende van beswaerlycke, jae oneyndelycke consequentie achten, in regardt van veel anderen, oft zoo haere Ho. Mo. om deselve redenen beter zouden moegen vinden het nemen vande informatie hierop nae te laeten, ende den suppl. alleenelyck, omme eenige particuliere consideratien van zyn persoon, 100 daelders ofte 200 guldens toe te leggen, dat haer E. 't selve stellen tot haerer Ho. Mo. discretie. Nae deliberatie is verstaen ende geresolveert, dat men den raedt van state sal versoecken, den iersten commissaris, die van wegen het landt opte verpachtinge vande middelen ofte visitatie vande fortificatiewercken in de quartieren van Coevoerden sal trecken, te lasten, te ondersoecken, door wyens ordre de reyinge vande strate gedaen is, om die welcke te volgen des suppl. huysinge, zoo hy te kennen geeft, moet affgebroocken worden; it., off deselve revinge staet tot dienste ofte chiraet vande stede, ofte tot dienste ende voordeel vande fortificatie van Coevoerden, ende wat schade den suppl. door 't selve affbreecken sal commen te lyden *etc.* (Aug. 4).

Robb. Robbertsz. Is gelesen de requeste van Robbert Robbertsz., versoeckende vermeerderinge van zyn tractement, maer en is nyet goetgevonden daerinne te treden. (Aug. 6).

Psalmen Aldegondii. Is geaccordeert, dat men het octroy, geaccordeert tot het drucken vande psalmen Davidts, overgeset by de heere van Mont St. Aldegonde, saliger, sal prolongeren voor den tyt van 6 jaeren naestcommende, op den naem van Loys Elsevier. (*Eod.*).

Vuil vande steencoolen. Is Thomas Pacque, Isaac Burger, mr. Henrick le Maire ende Hans le Maire, alle woonende alhyer in den Hage, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van thien jaeren naestcommende alleene *etc.* te maecken zeecker konst, by hen gevonden ende gepractiseert, daermede zy het stoff ofte de vuylicheyt vande Schotsche steencolen ende smeecolen, dat metten roock vuyt den schoorsteen vliecht ende sich seer verde verspreyt, tot groote deformatie vande steden ende plaetsen, daer die gebrant worden, mitsgaders descommoditeyt, soo vande borgeren in soodanige steden woonende, als van alle andere luyden daeromtrent, doen blyven binnen shuys sonder sich vuyt te werpen buyten de schoorsteen, ofte walmgaten vande brouwers, smits ende andere, die soodanigen brant syn gebruyckende. Verbiedende *etc.* (*Eod.*).

Const om ver te zien. Opte req. van Thomas Raephout, doctor in de medicynen tot Geertruidenberch, syn gecommitteert die heeren Grave ende Goyer, omme ter presentie van syn Excell., den suppliant te hooren op zyne aengediende inventie, daermede dat men vuyt zeecker instrument, by hem gevonden, kan sien, wat opentlyck vyftich mylen in't ronde geschiet, ende haere Ho. Mo. vande apparentie vande waerheyt rapport te doen. Omme voorts *etc.* (Aug. 7).

Zach. Heyns. Is Sacharias Heyns, woonende

tot Swol, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van sess jaeren alleene *etc.* te mogen doen drucken ende vuytgeven zeecker boucxken, by hem overgeset ende getranslateert vuyte Francoysche sprake in de gemeene Nederlandtsche tale ende in rithme, geintituleert wesende, *De weke van des weerelts scheppinge*, poëtelick verlicht ende verciert by heer Willem van Saluste, heere van Berthas, groot omtrent 24 bladeren. Verbiedende *etc.* (*Eod.*).

Const om ver te zien. Die heeren Grave ende Goyer rapporteren, dat zy ter presentie van syn Excell. gesproocken hebben met Thomas Raephout, meester in de medicynen tot Geertruidenberch, op zyn inventie ende konste, omme in eenen spiegel te sien wat opentlyck vyftich mylen in 't ronde geschiet, maer nyet en hebben kunnen begrypen ofte vermercken, dat in syn voorgeven fundament is, behalven 't geene dat zy van zynen persoon verstaen hebben, sulcx dat zy met gemeen advys nyet goet en hebben gevonden, voorder metten suppl. aengaende zyne inventie te besoigneren; is goetgevonden dat men den suppl. door den agent Valckenburch sal doen aenseggen, dat haere Ho. Mo. met hem nyet en begeeren voorder te laeten besoigneren, maer dat deselve hem geaccordeert hebben 10 guldens eens, tot syne verteeringen. (Aug. 8).

Andr. Hunter, *pr.* Is den Schotschen predicant Andries Hunterus geaccordeert ordonnantie van hondert guldens, by anticipatie in betaelinghe vande twee hondert guldens, die hem extraordinaris zyn toegeleet, ende dat van het loopende jaer. (Aug. 13).

Jo. Orlers. Is Johan Orlers, die haere Ho. Mo. gededicceert heeft zeecker bouck, geintituleert: *Genealogie et lauriers de très noble et ancienne famille des Comtes de Nassau*, voor deselve dedicatie tot eene vereeringe toegeleet 150 gl. eens. (Aug. 14).

Joh. Lydius, *pr.* Is Johanni Lydio, dienaer des Goddel. Woorts, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van 5 jaeren naestcommende alleene *etc.* te mogen doen drucken ende vuytgeven: *het leven der paeusen*, beschreven by twee geleerde Eng. scribenten, te weeten Baleo ende Barns, met de continuatie tot dese jegenwoordige Paulo de vyfde. Verbiedende *etc.* (Aug. 17).

Molenwerk. Is Rene de Cercleres, Grave van Hoorne, geaccordeert octroy voor den tyt van 7 jaeren naestcommende, omme alleene *etc.* te mogen maecken off doen maecken eenen molen van cleyne costen, by hem geinventeert, omme eene genouchsaem courant te maecken in stil water, door d'elevatie van 't selve, om den voorsz. molen te doen gaen, daertoe hy dien heeft te gebruycken, namentlyck tot het maecken van stael, alsoo dese inventie nyet alleene en sal dienen ten fyne voorsz., dan oock dienstelyck sal wesen tot alle andere soorten van molens, om wateren ende andere diepten vuyt te trecken, dewyle hy die can doen climmen door deselve inventie, tot dertich voeten, sonder dat daeraen eenen duym sal manqueren, sulcx dat den voorsz. moelen groote proffyten in de provintien sal brengen. Verbiedende *etc.* (Aug. 19).

Wilh. Swert. Is Wilhem Swert, musicien, toegeleet twintich guldens, voor dat hy haere Ho. Mo. verthoont heeft zeecker clavicymbel van porceleynen, daerover hy derthien jaeren besich is geweest om deselve met het getal vande resonnancien na den eysch correct te vinden. (Aug. 21).

Henr. Patricius, *pr.* Opte requeste van Henricus Patricius, dienaer des Goddel. Woorts binnen Sutphen, is verstaen, dat den suppl. hem sal hebben te addresseren aen den Doorl. Hoochgeb. Furst George Wilhem, marckgrave van Brandenburch,

ten eynde syne F.D. gelieve te schryven aen den commandeur Pithan, dat hy hem wil behulpel. zyn, daermede hy mach voldaen worden van zyne pretensien in de requeste gemencionneert, is voorts noch geaccordeert, dat men van wegen haere Ho. Mo. sal schryven aen den commandeur Pithan, alsoo deselve den suppl. geerne sagen geholpen, voldaen ende gecontenteert; dat haere Ho. Mo. daerom ernstelyck begeeren, dat hy in des suppliants saecke sal doen ende effec-

tueren, 't geene dat hem tot dien eynde zyne Hoochgemelte F.D. desen aengaende sal recommanderen. (Aug. 24).

Martelaarsboek. Is Jan van Cloppenburch, bouckdrucker tot Amstelredam, ende Isaac Janssen Canyn, bouckdrucker tot Dordrecht, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van 10 naestcommende jaeren alleene te moegen drucken ende vuytgeven een algemeen martelaersboeck, ende kerckelycke historie van Christi geboorte aff tot den jegenwoordigen jaere 1615 incluys, verhalende alle de christenmartelaren, reformerende ende gereformeerde, van eeuwe tot eeuwe. Verbiedende *etc.* (*Eod.*).

Inventie. Gelesen de requeste, gepresenteert by Thomas Pacque, Isaac Borger, mr. Henrick le Maire ende Hans le Maire, is geordonneert deselve te senden aen borgermeesteren ende regeerders van Delft, ende haere E. te versoecken, alsoo haere Ho. Mo. vuyt het accoordt, by haer gemaeckt mette supplianten, nyet en kunnen begrypen off de meeninge van 't selve is, dat die geene, die eenige jaeren hiernae d'inventie vande supplianten sullen aennemen, selffs tot het laeste jaer toe van het accordt, gehouden sullen syn de thien achtereenvolgende jaeren daernae gedurende, te voldoen de conditien van 't selve accordt, dat zy haere Ho. Mo. daervan willen onderrichten, opdat zy op het versoeck vande supplianten moegen disponeren, gelyck bevonden sal worden te behooren. (*Eod.*).

Otto Tonser, *pr.* Is Sophia de Mandt, wed. van wylen Otto Tonser, in syn leven predicant tot Rynberch, versoeckende tractement ende recognitie van haers mans diensten saliger, toegeleet by commiseratie 30 gl. eens. (Aug. 28).

Catsant. Opte requeste vande kerckmeesteren ende hooftmannen vanden eylanden van Cadsant, is, omme redenen in deselve verhaelt, den supplianten geaccordeert prolongatie voor den tyt van vier jaeren, nae de expiratie vande loopende concessie, omme binnen denselven tyt alnoch tot haren proffyte te mogen genyeten ende gebruycken zeeckere partie landts, in 't eylandt van Cadsant liggende, groot omtrent 31 gemeten, toebehoorende de kercke van Schoondycke, opten selven voet vande voorsz. loopende concessie. (Sept. 1).

Tapytt. van Syde. Opte requeste van Andries Snellinck, coopman tot Haerlem, versoeckende octroy tot zeeckere inventie, by hem gevonden, omme met het wevers getouw ende spoele te maken in 't breet ende smal, zeeckere cleeden ofte tapyten van zyde, fyne zajette ende grove wolle van diverse coleuren; is goetgevonden, alvooren daerop te disponeren, dat men ierst sal hooren Passchier Lammertyn, om te weeten off de voorsz. inventie yets gemeyns heeft met zyne inventie. (Spt. 2).

Wynroemers. Is Lybert Meynaertsz. van Duynen ende Hugo Spieringh, beyde coopluyden tot Rotterdam, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van 15 jaeren naestcommende alleene *etc.* te mogen maecken ende doen maken zeeckere konste, by haer gevonden, om soo Franckfoortsche, Helbrontsche, Rintsche wynroomers, als oock andere diergelycke Duytsche romers ende bierglasen te blasen, sonder dat dezelve zyn cristelyng, in dese landen noyt gemaeckt ofte gepractiseert. Verbiedende *etc.* (*Eod.*).

Luyten-Tabelatuur. Is Nicol. Vale, Francois, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van 5 jaren alleene te moegen doen drucken ende vuytgeven eenen tabelatuerbouck, omme opte luyte te spelen, stichtelycke partyen, ende daerbeneffens de 150 psalmen Davidts, geintituleert: *Het secreet vande musicque*, *daerby de juegt by zeer faciel middel*, *deselve tabelature bequamelyck in corte spatie sullen leeren*, hier te voorens noyt by yemanden gemaeckt. Verbiedende *etc.* (*Eod.*).

Joh. Lodesteyn, *pr.* Opte requeste van Charles Silvius van wegen Johannis van Lodesteyn, predicant tot Soeterwoude, presenterende haere Ho. Mo. te vereeren eenige exempll. van zeecker bouck, by hem vuyten Latyne overgeset, beschreven door den Dr. David Pareus, professor in de *theologie* tot Heydel-

berch, genaempt *Eirenicon;* is het versoeck des suppliants affgeslagen. (*Eod.*).

Fra. Spierinck. Is Francois Spierinck geaccordeert pasporte, omme, vry van licent, te moegen vuytvoeren drye camers van tapisserien voor den Coninck van Polen, by bem gemaeckt, gelyck den suppliant dat noch hier te vooren den 12 May 1612 geaccordeert is geweest. (*Eod.*).

Gevangen v. Tunis en Algier. Syn ter vergaderinge binnen gestaen den drogeman, Abraham Absanchi, jode, den Janitsser, met noch een Turck, die den orateur Haga mette patente vanden grooten heere gesonden heeft gehadt naer Thunis ende Algier, tot verlossinge van deser landen gevangens aldaer in merckelycken getale, daervan dat zy der achttien loss hebben gecregen, meest vuyt Thunis, alwaer de bevelen vanden grooten heere beter worden gerespecteert ende geobedieert als tot Algier, ende de vyfthien daervan alhier gesisteert in persoone, hebbende de resterende drye haer in Vranckerycke in dienste begeven; hebben gedaen rapport van haer gebesoigneerde tot Tunis ende Algier, ende van haer wedervaeren aldaer, namentlyck dat zy hebben loss gecregen die voorsz. gevangens, die nyet en waeren vercocht, maer dat men alle de vercochte haer soo sterck heeft geweygert ende met sulcke obstinaetheyt, dat sy haere persoonen souden hebben gepericliteert, hadden zy tot derselver ontslaginge verdere instantie gedaen, dewyle die Turcken tot Algier geresolveert hebben egeen Christenen loss te laeten, die vechten sullen als sy aengerant worden, maer wel die geene, die haer sonder vechten overgeven, die welcke evenwell berooft worden van schip ende goet, alsoo dat zy comparanten nyet anders hebbende kunnen verrichten, mette voorsz. verloste gevangens overgecommen syn door Vranckryck, opdat sy haere Ho. Mo. souden satisfactie ende contentement geven van haere gedaen debvoir, vermogens haren last ende instructie, die sy vande voorsz. orateur Haga ontfanghen hebben; verclarende, dat sy de voorsz. verloste gevangens verstreckt hebben, onderwegen drye ende oock vier ende vyff stuvers 's daechs, tot haren costen, hetwelcke die voorsz gevangens alsoo oock bekent hebbende, zyn deselve gelast te moegen naer huys vertrecken, wesende die voorsz. gevangens genoemt: Job Fransz., schipper; Jan Jansz., stierman; Job Fransz.; Jan Stevensz.; Corn. Evertsz.; Abraham Joppen; Cornelis Joppen, alle van Rotterdam; Henrick Dommer, van Amstelredam; Henrick Michiels, schipper; Cornelis Cornelisz., hoog bootsman; Frans Adriaensz.; Claes Adriaensz.; Barent Barentsz., alle van Serdam; Andries Pietersz., van Monickendam, stierman; Cornelis Jacobsz., van Schermer; Evert Wibrants, van Enchuysen; Henrick ..... van Rotterdam; Claes Lauwertsz., van Enchuysen. Dese drye laetste hebben hun in Vranckryck in dienst begeven. (Spt. 7).

Boetius Bolsweert. Is Boetio Bolswaert, coopersnyder binnen Amstelredam, toegeleet 72 gl., voor de presentatie, die haere H.M. gedaen heeft van 26 exemplaren van het contrefeytsel, dat mr. Michiel Mierevelt gedaen heeft, naer het leven, van haere Hoocheden, die Cheurfurst Paltzgrave, ende de Cheurvorstinne Paltzgravinne, zyne Hoocheyts gemalinne, ende by hem in coopere platen gesneden. (Sept. 12).

Brederode, *agent.* Is opte recommandatie vanden agent Brederode, by zyne particuliere brieven aen den heere advocaet van Hollandt aen den soon vanden professor..... daermede hy correspondentie heeft gehouden, woonende by den heere ambassadeur vande republicque van Venetien, die alhier jegenwoordich is aengecommen, vertreckende naer Engelandt, om by syne Mat. van Groot-Brittannien te resideren als ordinaris ambassadeur, toegeleet tot eene vereeringe 100 gl. eens. (Sept. 20).

Dr. Simonetti. Is Simonetti, doctor in de medecinen, noch voor dese reyse toegeleet, om de voorgaende consideratien, die daertoe eenige jaeren achter den anderen haere H.M. gemoveert hebben, de somme van 200 Carolus guldens. (Sept. 26).

Bombasinen etc. Opte requeste van Cor-

nelis Pietersz. ende Jheremias van Uffelen, inwoonende poorteren der stadt Amstelredam, versoeckende octroy tot haere inventie van bombasinen, satynen, armosynen, boratten, groffgreinen ende diergelycke stoffen te weven met alderhande bloemen ende figuren, als off deselve met de naelden gestickt ende geborduert waeren; is het versoeck vande suppll. affgeslagen. (*Eod.*).

Kerk te Aerdenburch. Die staten generael *etc.*, gehoort hebbende het advys van haere gecommitteerde, totte vernyeuwinge vande magistraten vande steden in Vlaenderen, opte requeste, gepresenteert by baillu, borgermrs. ende schepenen der stadt ende schependomme der stede van Aerdenburch, als van wegen haere Ho. Mo. belast mette directie ende beleyt der kerckelycke goederen van St. Baeffs kercke ende andere capellryen binnen der voorsz. steden, die welcke in het begintsel van haere administratie genoech geheel waeren geinundeert, als wesende deselve meest gelegen in Beoostrede, Bewestreede, Lapschuere, Stiershouck, Heyle ende ter Myle, welcke ter zelver tyt mette see gemeen liggende, met haere Ho. Mo. consent gedyckt zyn geworden, over welcke dyckinge zy suppll. alnoch moeten furneeren eene zeer groote somme van penn., omme de geschoten van twee distincte dyckagien te betalen, zynde deselve landen gedecreteert ende seer cleynen tyt van lossinge alnoch is resterende, sulcx dat geschapen is, dat by faulte van penn. de voorsz. geestelycke ende kerckelycke landen ende goederen souden werden vervreemt tot merckelicke schade van het incommen der voorsz. kercken; versoeckende mitsdien by de voorsz. requeste, dat daertegen soude worden voorsien ende ordre gestelt; hebben nae rype deliberatie op alles geleth zynde, die voorsz. supplianten geconsenteert ende geauthoriseert, consenteren ende authoriseren deselve mits desen, dat zy tot last vande landen ende goederen van onser Vrouwen Ste. Baeffs, Choor, Mariekercke, capellerie, disch ende andere geestelycke goederen, binnen der voorsz. stede van Aerdenburch gelegen, zullen moegen lichten mette minste quetse op interest, de somme van 6000 ponden van 40 grooten 't stuck, ende de voorsz. t'samentlycke landen ende goederen daervooren specialyck verbinden, ende deselve somme employeren aen de lossinge vande voorsz. gedecreteerde landen, mits dat de supplianten de voorsz. geestelycke ende kerckelycke goederen, soo proffytelyck ende menageerlyck sullen hebben te administreren, dat de penningen, by hun vuyt crachte van dese authorisatie te lichten, wederom ten cortsten affgelost moegen worden. (*Eod.*).

Joh. Luntius. Opte requeste van Johannis Luntius, als last hebbende van wegen de magistraet der stadt Aken, ingestelt by den vicario des heyligen rycx, nae 't overlyden des Keysers Rodolphi den tweeden, ten overstaen vande gesandten von syne Mat. van Vranckryck, hoochl. memorie, ende die gecommitt. van zyne Cheurf. Hooch^{t} van Brandenburch; versoeckende, omme redenen in deselve req. verhaelt, dat haere Ho. Mo. gelieve vuyt gewoontlycke goedertierenheyt ende christelycke mededoogentheyt, den armen, onderdruckten ende ten hoochsten vervolgden ingesetenen vande religie in de voorsz. stadt Aecken in handen te stellen d'obligatie vande 20,000 ponden, die haere Ho. Mo. die magistraet vande voorsz. stadt hebben geleent, totte hanthavinge van haere zaecken, omme den jegenwoordigen magistraet te restitueren, opdat die nyet alleen gedreygde maer oock *capitatim* aengeseyde executien, moegen cesseren ende de gedrangde luyden, die nu genoegsaem de stadt Aecken voor haeren gevanckenisse hebben, tot dat dese somme voldaen is, moeghen

ontslagen worden, ende hun onder haer H.M. gebiet begeven. Hierop met alle goede consideratien geleth synde, is, om redenen in de voorsz. requeste gemencionneert, geresolveert ende geaccordeert (mits by den supplianten haere Ho. Mo. gevende behoorlycke acte, inhoudende verclaringe ende bekentenisse, dat zy geweest zynde als magistraet in de regeringe vande stadt Aecken), omme deselve te houden ende conserveren tegen appressie ende usurpatie, de voorsz. 20,000 ponden in den noo

vande stadt van haere Ho. Mo. hebben ontleent op haer obligatie, onder den insegel vande voorsz. stadt, ende de voorsz. somme belooft te restitueren binnen.... jaeren, doen naestcommende, maer dat de zaecken vande stadt ende de regeringe van dier daernae zynde verloopen ende verandert, zy bekennen, dat haere Ho. Mo. opte zeer ernstige instantie aen deselve van haerent wegen gedaen, hun de voorsz. obligatie hebben gerestitueert onder renversaal, houdende belofte ende verbintenisse, dat zy ende haere erffgenamen daervoor sullen goet zyn, ende instaen, dat sy de voorsz. somme metten interest t'aller maningen, haere Ho. Mo. sullen betalen in alder gestalt, als de originale obligatie daertoe dese acte met copie autentyck vande voorsz. obligatie, sal dienen voor obligatie, dat men deselve supplianten de voorsz. obligatie vande geleende 20,000 ponden in handen sal stellen, ten fyne by haer versocht. (Sept. 28).

Carel van Egmont. Is den welgebooren heere grave Carel, grave van Egmont, prince van Gaveren *etc.*, ridder vanden ordre van den Gulden Vliese *etc.*, geaccordeert paspoort, omme van hier naer Brabant te verreysen met zyne bagagie ende eenige meubelen vuytten sterffhuyse vande gravinne van Solms, loffelicker memorie, mitsgaders acht tonnen booters, die zyn E. heeft doen coopen voor zyne provisie, ende binnen twee maenden met zyne bagage wederom alhyer in Hollandt te keeren, vry van convoy ende licent. (Spt. 30).

Verbod van uitvoer. Ontfangen ende gelesen eenen brieff vande gecommitteerde raden ter admiraliteyt binnen Middelburg, gedateert den 27 deses, daerby zy adverteeren, dat zy op het schryven van haere Ho. Mo. vanden 13 Aug. laestleden, den officieren van haere comptoiren verboden hebben te laten vuytvoeren ysere hoepen, dienende tot pypen ende vaten, bequaem tot verre reysen, mitsgaders van nagelen, tot verdobbelhuyden van groote schepen ende van mitraile ofte snipperinge van cooper, op 't vast vertrouwen, dat gelyck verboth de t'samentlycke collegien ter admiraliteyt was gedaen. Maer alsoo sy by de brieven vande collegien van Rotterdam ende Amstelredam de contrarie verstaen, 't welck tot groot nadeel vande provincie van Seelandt ende tot diversie vande soobere traffycque derselver compt te strecken, versoecken dat eerstdaghes daerinne versien mach worden, opdat eenen eenparigen voet daerop werde genomen, ende zy nyet genootsaeckt en werden, haer mette andere collegien te conformeren; adverterende voorts, datter groote opspraecke ende miscontentement in Seelandt is, dat by haere Ho. Mo. geconsenteert werdt, soo merckelycke groote quantiteyt hoys ende havers voor de Ertzhertogen, mitsgaders den heere Prince van Orangien ende Marquis Spinola vuyt te voeren, den welcken zeer verdriet, siende soo grooten quantiteyt tegen voorgaende verboth vuytgevoert te worden, daer het landt nyet eenen stuyver aff genyet, ende dat den goeden ingesetenen, die haer broot daermede geerne souden winnen ende 's landts gerechticheyt betalen, sulcx wort geweygert, daerover sy versoecken dat haere Ho. Mo. gelieven hierop te letten, ende ordre te stellen, dat 't hoy ende haver in dese groote dierte des tyts in 't landt gehouden ende den voorderen vuytvoer ganschelyck verboden worde; is nae deliberatie geordonneert, op het eerste lith vanden voorsz. brieff t'antwoorden, dat haere Ho. Mo. geordonneert hebben, d'andere collegien ter admiraliteyt aen te schryven terstonts nae receptie des brieffs ordre te geven aen de officieren van haere comptoiren, te beletten den vuytvoer van ysere hoepen, dienende tot pypen ende vaten, bequaem tot verre reysen, mitsgaders van nagelen, tot

verdobbelhuyden van groote schepen ende van mitrille ofte snipperinge van cooper te beletten. (*Eod.*).

Predd. van Walcheren. Opte requeste vande dienaeren des Goddel. Woorts in den eylande van Walcheren ende daeromtrent, is geappoincteert advys aen den raedt van state. (Oct. 1).

Jo. Luntius. Opte requeste van Johannes

Luntius, geassisteert met doctor Johannes Heymbach, affgesonden van wegen die onderdructe gemeente vande gereformeerde religie binnen de stadt Aecken, is in consideratie vande redenen, in de voorsz. requeste gemencionneert, geresolveert ende geaccordeert, dat men vande originele obligatie vande voorgaende magistraet van Aaken sal doen maecken twee copien autentyck, ende deselve opschryven volgende voorgaende resolutie, ende de eene daervan by de supplianten doen teeckenen ende alhyer in bewaernisse houden by provisien, ende d'andere mette originale obligatie senden in handen van Frederick Pithan, commandeur tot Gulich, ende denselven lasten d'originele obligatie by hem te houden ende te bewaeren, ende de copie autentyck (opgeschreven als voeren) te doen teeckenen, ierst by den burgermeester van Aecken, binnen Gulich wesende, ende alsdan dese in syne handen te laten, omme die voorts te doen onderteeckenen by alle d'andere van de gewesen magistraet der voorsz. stadt Aken, in deselve stadt ende quartieren daeromtrent wesende, omme, die alsoo geteeckent zynde, by hem wederom in zynen handen vande voorsz. borgermr. t'ontfangen ende aen haere H.M. over te senden, ende datelyck de voorsz. originele obligatie daertegen in handen vande selven borgermeestere over te leveren. (Oct. 5).

Twente, *religie.* Ontfangen ende gelesen eenen brieff vanden secreten raedt vande Ertzhertogen, gedateert den laesten Septembris laestleden, ten faveure vande catholycken in de Twente, ten eynde soude mogen cesseren de turbatie, die hun aldaer geschiet in de exercitie van haerluyder religie, ende den geestelycken toegelaten het genot van haere goederen, achtervolgende het tractaet van bestant, ende het particulier tractaet, daernae gevolcht in 't jaer 1614; maer is vuytgestelt daerop te resolveren, tot dat men sal gesien hebben, wat opten voorgaenden brieff vande Ertzhertogen desen aengaende aen hare Ho. Mo. noch geschreven, gedaen ende geordonneert is. (Oct. 7).

Idem. Gedelibereert zynde opten brieff, ontfangen vanden secreten raedt vande Ertzhertogen, raeckende de clachten die aen haere Doorl^{t} zouden zyn gedaen van wegen de catholycquen in 't quartier vande Twente, gedateert den laesten der voorleden maent, ende geresolveert, dat men copie van den selven brieff sal senden aen de gedeputeerde vande landtschap van Overyssel, ten eynde zy haere Ho. Mo. vande waere gelegentheyt der zaecken daerinne verhaelt, metten eersten willen adverteeren ende doen repareeren, soo verre als sy bevinden datter yets tegens het tractaet van bestant is geschiet, mitsgaders tegen het gevolgde tractaet particulier.

Is voorts goetgevonden, dat men den voorsz. secreten raedt vande Ertzhertogen van 't voorsz. provisioneel gedaen debvoir sal adverteeren, ende aenschryven, dat men haer sall verwittigen vanden antwoort, die haere Ho. Mo. sullen ontfangen. (Oct. 10).

Jo. Bucherus, *pr.* Is wederom gelesen de requeste van Johannes Bucherus, predicant tot Rhees, ende geordonneert deselve te stellen in handen vanden raedt van state, omme daerop te disponeren gelyck zy sullen bevinden te behooren. (*Eod.*).

Pred. te Nyeuwvliet. Opte requeste van baillu, borgermeesteren ende schepenen van Nyeuwvliet, is geordonneert deselve te stellen in handen van het collegie van het Vrye, omme te ondersoecken de gelegentheyt vande saecken, daerinne verhaelt, mitsgaders vande thiende ende de natuere van deselve, ende off daervuyt den

predicant, der kercke lasten ende andere diergelycke behooren betaelt te worden, ende hoe sterck dat de voorsz. heerlicheyt is van ondersaten. (*Eod.*).

Aken. Ontfangen ende gelesen een brieff vanden Cheurfurst Paltzgraeff, geschreven tot Heydelberch den 2 Sept. laestleden, ten faveure vanden ouden magistraet der stadt Aaken, beroerende de 20,000 Car. guldens, die haere Ho. Mo. deselve oude magistraet in haeren noot by leeninge hebben doen verstrecken, hierop is voor desen geresolveert. (Oct. 12).

L. Persant, doctor. Is gelesen het advis by den raedt van state geformeert opte req.

van Leonhart Persant, medecyn tot Thyel, den 6 deses, inhoudende dat haer E. onder correctie soude duncken van te zeer groote consequentie, soo den suppl. op zyn versoeck een tractement zoude worden geaccordeert, omme dat ontwyffelyck alle andere van zyne professie, woonende in eenige steden ofte plaetsen daer twee ofte drye compaignien in garnisoen zyn, van gelycken souden connen versoecken ende pretendeeren. Hiermede hebben haere Ho. Mo. hun geconformeert ende dienvolgende opte requeste des suppliants gesppoincteert *nihil.* (*Eod.*).

Jo. Lydius. Is Johanni Martino Lydio, kerckendienaer tot Oudewater, toegeleet 100 guldens eens, voor de dedicatie ende presentatie van zeecker bouck, by hem gedaen aen haere Ho. Mo., geintituleert: *Scriptores duo Anglici coaetanei ac.... de vitis Pontificum Romanorum*, *videl. Robertus Barns et Johannes Baleus etc.* (Oct. 14).

Idem. Is den voorsz. Johanni Lydio geaccordeert te moegen doen drucken een *Glossarium Latino-barbarum omnium vocum medii aevi* te maecken, mitsgaders oock te laten drucken *Vitas primorum Doctorum*, *qui Lucae evangelium Belgice illustrarunt.* Is geappoincteert *fiat ut petitur.* (*Eod.*).

Religie te Rees, *etc.* Is gelesen eenen brieff, by den capt^{n} Wevert, commanderende tot Rhees, geschreven aen syn Excell., daermede hy oversendt copie van eenen brieff, by den Cheurfurst van Coelen geschreven aen borgermeesteren ende raedt der stadt Rhees, als pantheer van deselve stadt, gedateert den 30 Sept. laestleden, tegen de vergaderinge, die tot Rhees is geschiet in de religie ende 't geene dat mette fortificatien vande stadt, het kerckhoff daertoe geappliceert ende die dooden, aldaer begraven, verontroert werden, contrarie voorgaende tractaten; versoeckende de voorsz. capt^{n} noch versien te werden met eene compagnie knechten, voor de verseeckeringe vande stadt, ende dat de fortificatie aldaer souden mogen werden gevordert; ende nae deliberatie is geaccordeert, dat men aen de gedeputeerde vande provincien, die dat sullen begeren, sal copie vanden brieff vanden Cheurfurst, ende aen syn Excell. remitteren naer Rhees, noch te senden de versochte compagnie knechten, ende omme met advys van den raedt van state te disponeren opte voorder fortificatie wercken, die aldaer noch dienen gemaeckt. (Oct. 19).

Gereformeerde rel. te Aken. Ontfangen ende gelesen eenen brieff van borgermeesteren, schepenen ende raedt der stadt Nyemegen, gedateert den 5 deses, ten faveure van Pieter Simonsz. ende Caspar van Thienen, die welcke omme de professie vande christel. gereform. religie de stadt Aken hebbende verlaten, haer binnen Nyemegen onder haere Ho. Mo. protectie begeven hebben, ende hares handels cooperslagers voornemens syn, denselven handel tot Nyemegen te planten; versoeckende ende intercederende, dat haere Ho. Mo. daerover gelieven, elcken van der voorsz. suppll. vryheyt van convoy ende licent te octroyeren voor eenige jaeren, te weeten van 100,000 ponden calmins t'sjaers, ende van alle andere materialen, die weynich te beduyden hebben, nochtans totten voorsz. handel noodich zynde; hierop gedelibereert zynde, is in consideratie van 't voorsz. voorschryven ende dat anderen gelycken vrydom als versocht wert van convoy ende licent, voor desen is geaccordeert, elcken vande voorsz. supplianten geconsenteert, dat zy voor den tyt van vyff jaeren naestcommende, innegaende op date deses, vry van convoy ende licent in dese landen sullen moegen brengen 100,000 ponden rouw cooper ende 100,000 ponden calmins in 't jaer, om deselve quantiteyt te gebruycken tot het werck van hare moelens, die

zy tot Nyemegen hebben opgericht ende gemaeckt, ende daer benevens eens haere instrumenten ende allen andere haere gereetschappen, die zy tot haere wercken noodich hebben ende zyn dienende; ordonnerende oversulcx den collecteurs ende andere officieren vande convoyen, haer hiernae te reguleren ende opte expiratie vanden tyt vande voorsz. 5 jaeren vrydoms te letten, opdat het landt in zyne gerechticheyt nyet en werde gedefraudeert. (Oct. 24).

Coperslagers. Dies wert verstaen ende geaccordeert, dat men generalyck gelycken vrydom sal vergunnen alle andere cooperslaegers van Aaken, die haer in eenige steden ofte plaetsen vande andere vereen. provintien sullen begeren neder te slaen, ende coopermolens op te richten, ende daernaer te wercken ende bedryven haren handel van cooperslagerye. (*Eod.*).

Piet. Ceperyn, *pr.* Ontfangen eenen brieff van Lambrecht Charles, commandeur tot Nyemegen, gedateert den 18 deses, daerby hy recommandeert zeecker gevoegde requeste van Pieter Ceperyn, bedienaer des Goddel. Woorts, Johan Rycken ende Johan Pauwels, borgers der stadt Goch, ten eynde deselve, om redenen in de requeste verhaelt, paspoort souden worden vergunt tot verseeckeringe van hare persoonen ende goederen, om soo in Brabant als andersints te mogen reysen, hare hanteringe ende coopmanschap bedryven; ende nae deliberatie is dit versoeck affgeslagen. (*Eod.*).

Fra. Synodus. Is geaccordeert, dat men sal depescheren ordonnantie vande somme van 500 gl., te betaelen aen de gecommitteerde van het Synodus vande Fransche kercke, tot behoeff vanden predicant, die 't voorl. jaer by weete ende kennisse van haere Ho. Mo. is onderhouden geweest in de affgeweecken Walsche provintien. (Oct. 27).

Heinsii poemata. Is Wilhem Jansz., bouckvercooper tot Amsterdam, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van 5 jaeren naestcommende alleene *etc.* te moegen drucken ende doen drucken ende vuytgeven seecker bouck, geintituleert: *Danielis Heinsii Nederduytsche poemata*, byeen vergadert door Petrum Scriverium. Verbiedende *etc.* (Oct. 28).

Ja. Baselius, *pr.* Is de kinderen Jacobi Baselii, gewesen kerckendieneer binnen Bergen opten Soom, toegeleet 50 gl., voor de dedicatie ende presentatie van seecker boucxken, by hun vuytgegeven, geintituleert: *Historisch verhael*, inhoudende seeckere notable exploicten van oorloge in de Nederlanden, t'seedert het oprechten vande compagnien vande ritmeesters Paulus ende Marcelis Bacx, gouverneurs tot Bergen voorsz., ten deele beschreven door den voorsz. Jacobum Baselium. (Oct. 29).

Joh. Lamotius, *pr.* Is Johanni Lamotius, kerckendienaer alhier in den Hage, toegeleet 40 gl., voor de presentatie van seecker bouck, by hem in de Nederlandtsche spraecke getranslateert, geintituleert: *De stercke helper.* (*Eod.*).

Isa. Pietersz. Pieter Isaacqsz. versoeckt in de plaetse van wylen Isaac Pietersz., onlancx overleden, geëmployeert te worden als commissaris in de Sont, maer is dese saecke gehouden in bedencken. (*Eod.*).

Wilh. Swart. Is Wilhem Swart, woonende tot Amstelredam, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van 8 jaeren naestcommende alleene *etc.* te moegen doen drucken ende vuytgeven een nyeuwe conste, daerby alle menschen, hoewel in musycque ende snarenspel gansch ongeleert ende onervaren, alderhande musicale stucken sullen kunnen spelen op violoncen ende violen de gambe, daertoe hy tot volcommen leeringe ende instructie heeft gemaeckt zeecker bouck. Verbiedende *etc.* (Nov. 4).

Dav. Solempne. Is David de Solempne, quartiermeestere vanden regimente vanden welgebooren heere Grave Ernst Casimir van Nassau, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van 12 jaren naestcommende alleene *etc.* te mogen maecken ende vuytgeven zyne vuytgedruckte caerten op de ordre van eens legers logeringe, nae de prospective ende geometrie gestelt, als in 't leven natuerlyck ende oogensienlyck, gelyck eenen formelen ende wel gedisponeerden leger in 't velt gestelt, distinctelyck

in alle syne deelen ende continentien van verre ende oock by te speculeren, als oft men mette voeten daerin wandelde, te doen aenschouwen, in twee platte viercanten, vervattende in vuytgeven vuytdruckelyck beyde der cavaillerie ende infanterie haere gestalten, ordeningen ende dependentien. Verbiedende *etc.* (Nov. 6).

Nieuw medicynboek. Is Isaac Jansz. Canin,

bouckdrucker tot Dordrecht, geacc. octroy, omme voor den tyt van 7 jaeren naestcommende alleene *etc.* te moegen drucken ende vuytgeven een nyeuwe medicynbouck, geintituleert: *Den lusthoff der medicynen*, inhoudende den gront van alle sieckten ende gebreecken, daer de menschen mede mogen overvallen worden vanden hooffde aff tot de voeten toe, hare oorsaecken, teyckenen ende cureren, beschreven ende nagelaten by den welgeleerden medicyn D. Johan Hagens. Verbiedende *etc.* (*Eod.*).

Aecken. Is gelesen zeeckere attestatie van verscheyden vuytgeweecken vande stadt Aecken, resideerende binnen de stadt Nyemegen, opte vraechstucken, hun voorgehouden, ende goetgevonden, dat men deselve mette eerste bequaemheyt sal senden aen den heere ambassadeur Caron, om die by gelegentheyt zyne Co. Mat. van Groot-Brittannien te verthoonen ende voorts geaccordeert, dat men den bode, de voorsz. stucken overgebracht hebbende, by den ontfanger generael sal doen verstrecken seven ofte acht guldens eens, voor zynen loon ende moeyten. (Nov. 7).

Predd. in Walcheren. Gelesen het advys, by den raedt van state geformeert opte req. vande dienaeren des Goddel. Woorts in den eylande van Walcheren ende daeromtrent, den 5 deses, houdende, dat gelyck haer E. noch in Meerte laestleden haere Ho. Mo. voor advys hebben aengedient, dat den kerckendienst tot Sluys, mette kercke van St. Annen ter Muyden haers bedunckens wel met twee predicanten kan waergenomen worden, dat sy alnoch van denselven advyse souden syn, ten waere de traecheyt, ziecte ende indispositie door hoogen ouderdom (zoo zy verstaen) van den eenen der voorsz. twee jegenwoordige predicanten aldaer, zulcx dat zy daerom souden goetvinden, dat aldaer noch eenen derden gestelt werde, emmers by provisie, omme alsoo te beter de kercke ende gemeente van St. Anne mede te bedienen, d'welck zy wel kunnen gelooven, dat als nu mits de traecheyt vanden eenen der voorsz. predicanten, kan geschieden, met dier meeninge nochtans, dat commende deselve oude ende trage predicant, ofte heel te cesseren, ofte te overlyden, dat alsdan de stadt Sluys voorders met geenen anderen derden kerckendienaer meer en sal derven voorsien worden; ende hierop gedelibereert synde, hebben haere Ho. Mo. hem met 't voorsz. advys geconformeert. (*Eod.*).

Dr. Simonetti. Is Bartholomeus Symonetti, doctor in de medicynen, vertreckende naer Venetien, omme eenige goede consideratien, tot zyne reyse ende voor de laeste reyse, volgens syns selfs aengeven ende presentatie, toegeleet 100 daelders eens. (*Eod.*).

Dav. Solempne. Is Davidt de Solemne, quartiermeester vanden welgeboren heere Grave Ernst van Nassau, toegeleet 200 gl. eens, voor de dedicatie ende presentatie, die hy haere Ho. Mo. gedaen heeft van twee modellen, by hem constelyck gemaeckt, van des legers regimenten representatie, consenterende haere Ho. Mo., dat hy deselve wederom naer hem sal mogen nemen, ende daermede syn proffyt doen. (*Eod.*).

Steencoolen. Is gelesen de requeste van Thomas Pacquay (!), Isaac Borger, Henry le Maire ende Hans le Maire, inwoonders vanden Hage, versoeckende, om redenen daerinne verhaelt, dat men het octroy, haer geaccordeert den 6 Aug. laestleden, om haere inventie, omme te beletten het stoff, voortcommende vande gebrande Schotsche steen- ende smedekolen, 't welck metten roock vuyte schoorsteenen, walmgaten ende smissen vande brouwers, smeeden ende andere, die deselve consumeren, gedreven wort, voor den tyt van 10 jaeren alleene hun soude accorderen voor den tyt van 20 jaeren, gelyck zy supplianten daerop mette stadt Delft gecontracteert hebben,

mitsgaders opten voet, bespreecken ende conditien van 't selve contract; ende hierop gesien 't selve contract ende gehoort het rapport vanden heere Vander Dussen, vande meeninge ende intentie vanden magistraet der stadt Delft, hebben haere Ho. Mo. in 't voorsz. versoeck vande supplianten geaccordeert ende accorderen mits desen. (Nov. 11).

J. v. Waesbergen. Opte requeste van Jan

van Waesberge, bouckvercooper ende drucker tot Rotterdam, versoeckende continuatie van syn octroy, om in druck te laten vuytgaen zeecker boucxken, geintituleert: *La meditation de la mort*, gemaeckt by Francois van Lansberge, geëxpireert in Augusto laestleden, is den suppliant syn versoeck affgeslagen. (Nov. 12).

P. Lammertyn. Opte requeste van Passchier Lammertyn, versoeckende, dat haere H.M. hem noch souden willen affcoopen drye dozainen servietten, ten pryse gelyck de voorgaende gecocht zyn, omdat die een maecksel ende sorteringe zyn, is dit versoeck voor dese tyt affgeslagen. (Nov. 16).

Ad. Baselier. Is Adam Baselier, coopman, van zyne Co. Mat. van Denemarcken geacc. volgende zyne Co. Mat. patente, van Antwerpen door dese landen te moegen transporteren naer Denemarcken, vry van convooy ende licent, ten dienste van zyne Mat. drye cassen met tapisserien, met twee cassen schilderyen, mits dat hy gehouden zal zyn binnen 6 maenden naestcommende over te brengen attestatie vande leveringe ende ontfanger van de voorsz. vyff cassen, ende daervoor te stellen suffisante cautie. (Nov. 17).

Henrick Jarichs. Opte req. van Henrick Jarichs, ontfanger generael van het collegie ter admiraliteyt in Vrieslandt, daerby den suppl. haere Ho. Mo. presenteert eenige exemplaren van zyne nyeuwe geinventeerde ende aldergebruyckelycste platte pascaerten; versoeckende dat haere Ho. Mo. gelieve eenige vuyt hare vergaderinge te committeren, voor wyen de remonstrant ten overstaen van alsulcke, die haer des verstaen (als mr. Stevin, Marolois ofte yemant anders) het gebruyck ende de nutticheyt van dien mach verthoonen, omme (naer 't advys derselver ende 't rapport vande gecommitteerden gehoort) voorts by haere Ho. Mo. gedaen te werden nae behooren. Is nae deliberatie verstaen ende geresolveert, dat men de voorsz. req. met een vande voorsz. exemplaren sal senden aen het collegie ter admiraliteyt binnen Rotterdam, ende deselve aenschryven, dat sy in haerl. collegie, ter presentie van eenige vanden magistraet der stadt Rotterdam, hen des verstaende, ende eenige vande beste ende ervarenste stuyrluyden van Rotterdam ofte andere, den remonstrant opte voorsz. zyne requeste, bouck ende demonstratie willen examineren ende hooren, ende haere Ho. Mo. adverteren, wat sy vande waere gelegentheyt van des remonstrants aengeven ofte inventie sullen vinden ende oerdeelen; omme daernae daerop gedaen ende gedisponeert te worden nae behooren. (Nov. 17).

J. Fra. Le Petit. Is den kinderen ende erffgenamen van wylen Jan Francois le Petit, eertyts greffyer van Bethune, in Artoys, toegeleet de somme van 200 gl., voor de dedicatie ende presentatie van zeecker houck, by hem in druck vuytgegeven, beschreven by den voorsz. Jan Franchois le Petit, geintituleert: *Nederlandtsche republycque*, geconfereert ende vergeleecken met die vande Switsersche cantoenen, mitsgaders van seeckere caerte, houdende de affbeeldinge vanden vrydom des Nederlandtschen verbouts; mits dat hy gehouden sal syn elcken vande heeren gecommitteerde vande provincien te geven een bouck ende caerte. (Dec. 3).

Jo. Christianus. Is Johannes Christianus, bouckvercooper binnen Deventer, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van 7 jaeren naestcommende alleene *etc.* te moegen doen drucken ende vuytgeven de affcontrefeytinge ofte affbeeldinge vande stadt Deventer, die hy in coopere platen heeft doen snyden, door eenen Karel Jansz. Verschor, tot Amstelredam. Verbiedende *etc.* (*Eod.*).

Henr. Jarichs. Ontfangen ende gelesen eenen brieff vande gecommitteerde van het collegie ter admiraliteyt binnen Rotterdam, gedateert den [..] deses, daerby sy

adverteren, dat sy achtervolgende het begeren van haere Ho. Mo., by haere missive vanden 21 der voorl. maent hebben ter presentie, soo van haer als van wegen de gedeputeerde vanden magistraet van Rotterdam, doen examineren by de ervarenste seeluyden, jegenwoordich aldaer aen 't landt zynde, het boucxken van

Henrick Jarichs, ontfanger generael van het collegie ter admiraliteyt binnen Vrieslandt, genaempt: *Het gulden zegel des grooten seevaerts*, die welcke hun schriftelyck rapport gedaen hebben, hoedat de voorsz. seeluyden het sustenu vanden voorsz. Jarichs bebben verstaen, gelyck haere Ho. Mo. vuyte hierneffens gaende copie sullen kunnen affnemen, hiernae volgende geinsereert.

Alsoo myn heeren de raden ter admiraliteyt binnen Rotterdam ende de heeren borgermeesteren derselver stede, hadden ten versoecke vanden ontfanger vande admiraliteyt in Vrieslandt, Jan Hendrick Jarichs, gedeputeert den heere equipagemeestere Pieter Dircxz. Carie, ende Cornelis Matelieff de jonge, om het voorgeven vande voorsz. Jan Hendricksz. (wesende een bewys, om op een platte pascaerte te kunnen genyeten het effect vanden globus) door de stierluyden ende ingenieurs vande seevaert, residerende binnen deser stede, te doen ondersoucken; soo is 't, dat deselve hebben doen vergaderen eerstelyck mr. Davidt Davitsz., docerende deselve seevaert binnen Rotterdam, ende Pieter Cornelisz., *alias* Pieter met syn billen, Jan Claesz. Bal, Jan Hanst, stierluyden, ende Vigoreulx vander Linden, schipper, alle residerende binnen deser stede, die welcke verclaeren, dat het voorstel van dito (*sic*) Jan Hendricxz., te weeten, dat men *in plano* soude passen, 't gene men opten ronden *globus* gebruyckel. is te doen, een zeer wettige, warachtige, facile ende vaste kunste is, dienende zeer grootelyck allen stierluyden ende seevaerende lieden, waerdoor oock groote abuysen kunnen ende sullen geweert worden, die tot noch toe gepleecht syn opte platte caerten, daer men des weerelts gront nyet en kan op affbeelden, hebben daervan den voorn. equipagemeestere ende Cornelis Matelieff de jonge, haer wedervaren U E. mits desen wel willen relateren. In Rotterdam, den 1 Decemb. 1615. Ende was onderteeckent: Pr. Dircxz. Carie ende Cornelis Matelieff de jonge.

Hiernae is gelesen de requeste, by den voorsz. inventeur Jan Hendricx Jarichs gepresenteert, ende in consideratie genomen zynde de perfectie vande voorsz. inventie, mitsgaders den grooten aerbeyt, moyten ende costen, die den suppliant eenige jaeren gedaen heeft, om totte selve perfectie te mogen geraecken, hebben haere Ho. Mo. in recognitie vanden suppliant, toegeleet ende vereert mette somme van 500 gl. eens, te betalen vuyte incompsten vande comptoiren ter admiraliteyt binnen Doccom, daertoe hem by de gecommitteerde raden ter admiraliteyt aldaer ordonnantie sal worden verleent. (Dec. 4).

Epitaph. vd. Paltzgraaf. Ontfangen eenen brieff vanden Cheurfurst Paltzgrave, gedateert tot Heydelberch den 8 Sept. lestleden, by den welcken zyne Hoocheyt versoeckt, dat men door dese landen naer Heydelberch soude willen laten passeren, vry van convoy, licent ende thol, 22 stucken albastersteen, by hem in Engelandt doen coopen tot het volmaecken des *epitaphii* vanden Paltzgraeff Cheurfurst, zyns hoochgeërten heeren vaders, hoochstl. memorien; is nae deliberatie daerinne bewillicht ende geaccordeert te schryven ende recommanderen aen de provincien van Gelderlandt ende Hollandt, dat sy haren thol vande voorsz. alabaster steen willen remitteren. (Dec. 10).

Mich. Colyn. Is Michiel Colyn, boeckvercooper tot Amstelredam, toegeleet de somme van 250 gl., tot eene vereeringe voor de dedicatie ende presentatie, by hem aen haere Ho. Mo. gedaen van zeeckere boucken, inhoudende, byeen vergadert ende in figueren gebracht by den suppliant, alle de belegeringen, slagten ende feyten van

oorloge, by haere Ho. Mo., door den huyse van Nassau, nu over de veertich jaren soo loffelyck gedaen. (Dec. 12).

Balsem-olie uit Italie. Opte requeste van Doctor Benedicto Salviani, van Milanen, versoeckende gelycke acte als zyn Excell. hem heeft verleent, omme vry ende vranck de balsem-olie, die hy vuyt Italien met hem heeft gebracht, allerwegen in de steden, vryheden, dorpen, marcten ende vlecken der vereen. provincien, sonder eenich beleth ofte moeyenisse, tot eenen redelycken pryse ende

hulpe vande gemeente te moegen veylen ende vercoopen; is verstaen dat den suppl. hem sal addresseren aen de provincien, in dewelcke hy syne balsem-olie sal begeeren te vercoopen. (*Eod.*).

C. Mirkimus, *pred.* Is gelesen het advys vanden raedt van state, geformeert den 14 deses, opte requeste van Conradus Mirkimus (?), predicant binnen Emmerick; ende nae deliberatie hebben haere Ho. Mo. hun daermede geconformeert ende dienvolgende des suppl^{ts} versoeck affgeslagen. (Dec. 16).

Clooster van Zeelhem. Ontfangen eenen brieff vanden priveen raedt des Princen van Luydick, geschreven tot Maestricht den 13 Nov. laestleden, ten faveure vanden prior ende convent vande Kathusers broeders van Zeelhem, onder het district van zyne Hoocheyt den Cheurfurst van Coelen, haren Prince, gelegen, tegen eenen Paul de la Ravoir, die zyn ordre ende professie heeft gequiteert, ende hem getransporteert in de vereen. Nederlanden, alwaer hy het innecommen van 't voorsz. convent heeft gearresteert, om daervuyt te genyeten syn onderhout, nyettegenstaende dat hy in 't voorsz. convent van Zeelhem nyet en is religieulx noch geprofessyt, maer is een vreemdelinck, geboren in Savoyen; versoeckende mitsdien ende dat zy egeen redenen tot het voorsz. arrest en weeten, dat haere Ho. Mo. gelieve den voorsz. Ravoir te imponeren *silentium*, ende aen 't voorsz. convent te accorderen, hantlichtinge vande voorsz. gearresteerde goederen; is nae deliberatie geresolveert opten voorsz. brieff t'antwoorden, naedemael dese saecke is gehandelt by justitie, hebbende den provincialen raedt den voorsz. Paul de la Ravoir toegeleet 500 gl. tot zyn onderhoudt, ende den hoogen raedt by appellatie alleene 300 gl. eens, om de costen vande processe te vervallen, dat haere H.M. haere E. versoecken 't selve ten besten te willen verstaen, ende de saecke ten principalen met justitie te willen doen vervolgen, opdat daervan een eynde gemaeckt mach werden. (*Eod.*).

Bened. Salviani, doctor. Die staten generael *etc.* hebben geconsenteert ende geoctroyeert, consenteren ende octroyeren mits desen, dat Beneditto Salviani de Milano, Italiaens doctor, die volgende zyn gedaen ootmoedich vertoog, nae veele moeyten, grooten arbeyt ende costen, gevonden heeft een costelyck balsem, daermede hy tot soulagement, verlichtinge ende singuliere curen van veele ende verscheyden ingesetenen deser landen, soo alhyer in 's Gravenhage, Amsterdam ende elders rontsom in Hollandt ende Seelandt geholpen heeft, in saecke van apoplexien, paralisis, lemten, quade beenen, als diversche andere sieckten ende quellingen, breeder blyckende by eene groote quantiteyt van geloofweerdige certificatien ende attestatien, in haere Ho. Mo. vergaderinge gepresenteert, alleene in de voorsz. vereen. provincien sulcken oprechten balsem voor den tyt van 2 jaeren naestcommende sal moegen vercoopen ende distribueren, doen vercoopen ende distribueren by syne substituyten, voor eenen redelycken prys, ten dienst ende nut vande ingesetenen van deselve, sonder eenich bedroch ofte falsiteyt. Verbiedende *etc.* (Dec. 21).

Abr. Goos, *caertsnyder.* Is Abraham Goos, joncman, woonachtich tot Amsterdam, ende caertsnyder, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van vyf jaeren naestcommende alleene *etc.* in coopersneede te laeten vuytgaan in alle talen, zeecker caertbouck vande seventhien provincien, by hem aen haere Ho. Mo. gededicceert. Verbiedende *etc.* (Dec. 24).

1616.

Catholyken van Twente. Ontfangen ende gelesen eenen brieff vande gedeputeerde der landschap van Overyssel, geschreven vuyt Deventer den 14 Dec. lestleden, houdende antwoert opten brieff, by haere H.M. ontfangen van die vanden secreten raedt vande Ertshertogen, raeckende de clachten, aen haere Hoocheyden gedaen by eenige catholyke ingesetenen van den lande van Twente, over de infractie van het bestant in de quartieren van wegen die van deser syden; ende daerop

gedelibereert synde, is den greffier geordonneert den voorsz. brieff te senden aen den heere audiencier Verreycken, ende denselven aen te schryven, dat haere Ho. Mo. verwondert syn, dat men omme eene soo cleyne saecke soo groten rumoer is aenrichtende, diewyle haere Ho. Mo. geresolveert syn den trefve in alle syne poincten te doen onderhouden, met vertrouwen, dat haere Doorluchticheden van gelycken begeeren te doen. (Jan. 5).

A. Goos, *caertsnyder.* Is Abraham Goos voor zyne dedicatie, als gepresenteert hebbende het nyeuwe Nederlandtsche Caertbouck, by hem tot zyne groote costen gesneden ende in 't licht gebracht, tot eene vereeringe toegeleet 120 gl. eens. (Jan. 8).

W. Baudartius. Is de vereeringe van 250 gl., toegeleet Michiel Colyn, bouckvercooper binnen Amsterdam, voor zyne gepresenteerde boucken aen de Ho. Mo. heeren staten generael, vande beschryvinge der Nassausche oorlogen, beschreven door Wilhelmum Baudartium van D'Eynse, verhoocht met 80 gl., mits dat hy noch sal leveren drye vande voorsz. boucken voor de heeren Dussen, Cool ende Haga. (*Eod.*).

Zach. Heyns. Is Zacharias Heyns, woonende tot Grol, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van 5 jaeren naestcommende alleene *etc.* te mogen doen drucken ende vuytgeven zeecker bouck, geintituleert: *De weecke vanden edelen geestrycken Wilhem van Salusto*, *heere van Barthas*, inhoudende de scheppinge des werelts, gestelt in rythme ende prose, ende by hem vuyten Franchoise vertaelt in onse Nederlandtsche spraecke. Verbiedende *etc.* (Jan. 9).

Louis Elsevier. Is Louis Elsevier, bouckvercooper tot Leyden, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van 6 jaeren naestcommende alleene *etc.* te mogen drucken ofte doen drucken ende vuytgeven in 't Latyn, de historie ende beschryvinge van Oost- ende Westvrieslandt, beschreven door Ubbo Emmius. Verbiedende *etc.* (Jan. 20).

Boek van mathem. instrumenten. Is Fausto Verantio Siceno geacc. octroy, omme voor den tyt van 6 jaren naestcommende alleene *etc.* te moegen doen drucken ende vuytgeven eenen bouck van mathematische instrumenten, by hem geinventeert ende met groote moeyten ende aerbeyt gecomposeert. Verbiedende *etc.* (*Eod.*).

Lusthof der medicynen v. Hagens. Opte requeste v. Isaac Jansz. Canyn, bouckdrucker tot Dordrecht, is denselven toegeleet 100 gl. eens, voor de presentatie ende dedicatie aen haere Ho. Mo. van seecker bouck, geintituleert: *Den lusthoff der medicynen*, inhoudende den gront van alle crankheden ende gebreeken, daer de menschen mede mogen overvallen worden vanden hoofde aff totte voeten toe, beschreven ende nagelaten by den welgeleerden medicyn D. Joannes Hagens, ende nu eerst in 't licht gebracht door synen soone Matthys Hagens. (Febr. 5).

S^r. Sam. Pallache. Syn Excell., haere Ho. Mo. ende raedt van state hebben geconvoyeert het lyck van S^r. Samuel Pallache, agent des Conincx van Barbarien, tot omtrent de brugge van de Houtstrate, van daer dat het voorts getransporteert is met sleden nae de geordonneerde plaetse vande begravinge. (February 9).

Lusthof der medicynen etc. Is geaccordeert, dat men die heeren gecommitteerde vande provincien elck sal geven een bouck, geintituleert: *Den lusthoff der medicynen*, inhoudende den gront van alle crancheden ende gebreecken, daer de menschen mede moegen overvallen worden vanden hoofde aff totte voeten, den welcke onlancx haere

Ho. Mo. is gededicеert, ende is den heere Magnus gecommitteert, om den prys vande voorsz. boucken met den drucker te maecken. (February 10).

Idem. D'heere Magnus verclaert, dat hy gesproocken heeft met Isaac Canyn, gedruct hebbende het bouck, geintituleert: *den lusthoff der medicynen*, volgende de resolutie, gisteren genomen, ende dat deselve aengenomen heeft te leveren elcken bouck 14 gl., tot 20 boucken toe, bedragende alsoo den

prys t'samen 240 gl., waervan geordonneert is te depescheren ordonnantie. (Febr. 11).

Drossaert van Breda. Ontfangen eenen brieff vanden drossaert van Breda, aldaer gedateert den 9 deses, daerby hy adverteert dat hy op haere Ho. Mo. commissie ende apostille, hem gegeven opte requeste van Jan Claesz. Backers, Jan Jansz. van Wachelen ende Nicolaes Keyen *cum sociis*, al van in October laestleden alle debvoiren gedaen heeft by schouth, borgermeesteren, schepenen ende geswoorens van Oosterhout, omme over d'inwoonderen van deselve vryheyt, in achtervolg ende voldoeninge van haere H.M. verclaeringe ende vuytspraecke vanden 8 Aug. 1614, omme te slaen naer elck faculteyt ende middelen de somme van 6000 gl., soo over 't gunt dat noch vanden iersten termyn resteert, als over de voldoeninge vanden geheelen tweeden termyn, die voor Nov. laestleden behoorden betaelt te syn, volgende de voorsz. verclaringe, vuytspraecke ende ordonnantie; maer dat nyettegenstaende deselve debvoiren ende verscheyden vuytstellen, hun daertoe gegeven, hy nyet anders en hadde vuytgebracht als de gevougde missive vande voorsz. magistraet van Oosterhout als nu gelesen, remitteerende oversulcx aen deselve, diewyle sy daervuyt sullen verstaen, d'intentie van die van Oosterhout, daerop te resolveren ende ordonneren, wat voorders in dese saecke sal dienen gedaen, daernae dat hy hem altyts punctuelyck sal reguleren; hiernae is gelesen seecker requeste, aen haere Ho. Mo. wederom gepresenteert by de voorsz. Jan Claesz. Backers, Jan Jansz. van Wachelen, Nicolaes Keyen *cum suis*, versoeckende, om redenen daerinne verhaelt, dat haere Ho. Mo. souden gelieven den voorsz. drossaert van Breda te ordonneren ende belasten, haere voorgaende apostille ter behoorl. executie te stellen, 't sy by apprehensie ofte gyselinge vanden onwillige ofte gebreckelycke persoonen ofte andersints, gelyck haere Ho. Mo. dat sullen goetvinden tot maintenement van haere authoriteyt; ende op alles nae behooren geleth synde, is geresolveert ende geaccordeert, aengesien dat die voorsz. schouteth, borgermeesteren, schepenen ende gesworens vande vryheyt van Oosterhout de voorgaende bevelen van haere Ho. Mo. hun by den drossaert van Breda aengeseet, nyettegenstaende verscheyden vreentl. ende ernstige vermaningen, hun daerom gedaen, nyet en hebben gepareert, dat men den voorsz. drossaert van Breda sal authoriseren, omme de voorsz. apostille van haere Ho. Mo., vanden 1 Oct. laestl., te stellen ter behoorl. executie, by apprehensie, ghyselinge ofte andersints vande onwillige ofte gebreckel. persoonen, vanden voorsz. schouth, borgermrn., schepenen ende gesworens van Oosterhout, vande voorsz. apostille nae te commen, gelyck hy best dienstel. sal vinden tot maintenement van haere Ho. Mo. authoriteyt, ende derselver gedaen vuytspraecke vande voorgaende verclaringe tusschen partyen. (Febr. 13).

Jos. Pallache. Opte requeste van Josepho Pallache, broeder van wylen Sr Samuël Pallache, agent vanden Co. van Marocke, is geordonneert, dat men deselve requeste sal senden aen het collegie ter admiraliteyt tot Hoorn ofte Enchuysen, ende deselve aenschryven, dat zy den remonstrant administreren cort, goet recht, ende expeditie van justitie in de saecke, in de voorsz. requeste naerder geëxpresseert. (Febr. 26).

Petro Bertio. Is Petro Bertio, professori philosophiae in de universiteyt van Leyden, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van 7 jaeren naestcommende alleene in de vereen. provincien door Jodocum Hondium vuyt te geven, *Descriptionem urbis geographicam*, verciert met caerten, ende geintituleert: *Tabul. contract. quintam*

editionem latinam emendatiorem et auctiorem, met nyeuwe tabulis, hebbende haere behoorl. *gradus*, *positiones etc.* Verbiedende *etc.* (Maart 9).

Waterwerk. Is Govert, Jelis ende Cornelis Gerbrantsz., gebroeders ende borgers der stede van Enchuysen, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van 15 jaeren naestcommende alleene *etc.* te moegen maecken ende in 't werck stellen, seecker pracktycke ende middel, by haer geinventeert, omme de droogten

ende ondiepten van verscheyden havenen, seegaten, reeden, stromen, rivieren ende andere, buyten ende binnen gelegen wateren deser landen, hoe die zyn ofte waer die gelegen moegen wesen, 't zy oock van wat materie, harde, weecke, steenachtige, sandtachtige ofte anderssints, hoe 't soude mogen wesen, diep te maecken, tot alsulcken bequaemen diepte, als men begeren sal, ende dit alles sonder verleth ofte ongerieff vande selve vaerte ofte vaerten; item, noch een bequaem middel om te leggen onder water, ende soo diep als men begeert, de fondamenten van bruggen, sluysen ende andere diergelycke notable wercken, om alsdan tot believen, met cleenen ofte grooten steen, daerop te moegen metselen, ende dit alles mede sonder verhinderinge vande vaerten, achtervolgende de modellen ende forme, door dese getransfigeert. Verbiedende *etc.* (*Eod.*).

El. Trip. Syn Elias Trip, coopman tot Dordrecht, geaccordeert iterative brieven van voorschriften aen haere Hoocheyden, ten eynde deselve believen hem te vergunnen prolongatie van zyne licentie ende pasport, omme te moegen doen brengen in dese landen 600,000 ponden ysere cogels, vuyt de landen van Luydick, mits daervan betalende behoorl. licent, overmits hy binnen den tyt van zyne pasport de voorsz. cogels nyet en heeft kunnen affbrengen door het cleyne water, dat in den voorleden somer is geweest. (Maart 14).

Verdreven borgers van Aken. Ontfangen ende gelesen eenen brieff van borgermr. ende regierders der stad Amstelredam, gedateert den 1 deses, ten faveure van eenige verdreven borgers van Aaken, ten eynde op de clachten van deselve borgers, in de gevoechde requeste verhaelt, by haere Ho. Mo. aen den magistraet van Aacken favorabel. soude werden geschreven, tot voorcomminge vande groote onbehoorl. lasten ende schattingen, die zy hun opleggen; waerop gedelibereert zynde, is geaccordeert dat men aen den voorsz. magistraet eenen brieff sal schryven in civile termen, ten eynde haer gelieve opte clachten vande supplianten met alle beweeglycke consideratien favorabelyck te letten, ende tegen deselve te gebruycken sulcke reden ende redelicheyt, dat zy nyet en worden gebracht in voorder verloop, innesiende tot dien eynde haren jegenwoordigen bedroeffden staet ende gelegentheyt. (*Eod.*).

Idem. Opte requeste vande verdrevene van Aecken, in dese landen gerefugeert ende in deselve woonende, versoeckende, alsoo de jegenwoordige regeringe binnen Aecken by dreygementen van executie, ontfangen heeft soo vande supplianten als van die vande religie alnoch tot Aecken woonende, de somme van 20,000 gl., die haere Ho. Mo. den voorgaenden magistraet hebben by leeninge doen verstrecken, die welcke daervan hebben gegeven eenen verbantbrieff vande stadt, onder den segel van deselve stadt, dat haere H.M. gelieve, soo wanneer als sy dese penningen sullen ontfangen, hun supplianten de quote by hun daerinne betaelt, wederom te laeten volgen, om hen daermede te behulpen in dese haere jegenwoordige sobere gelegentheyt, onder behoorl. cautie te stellen voor de respective magistraten vande steden daer sy in dese landen syn geseeten, van dat zy alsulck gelt, t'samen bedragende 4000 guldens, met grooten danck sullen restitueren, soo wanneer als sy daertoe van haere Ho. Mo. wegen sullen worden vermaent; is nae deliberatie geaccordeert (alvoren op het versoeck vande supplianten te disponeren), te schryven aen den commandeur van Gulich, Pithan, nademael die vanden jegenwoordigen magistraet tot Aecken ontfangen hebben die 20,000 gl., die haere Ho. Mo. den voorgaenden magistraet by leeninge hebben doen verstrecken, dat hy wil sien deselve somme vanden jegenwoordige magistraet te crygen ende ontfangen, ende daertegen hun over te

leveren ende restitueren d'obligatie vande stadt, die hem is over eenigen tyt toegesonden; ende daernae haere Ho. Mo. vande voorsz. ontfangen penningen te adviseren die hem alsdan sullen adverteeren, wat hy daermede sal hebben te doen. (Maart 16).

Uitgew. van Aken. Is gelesen seeckere remonstrantie van eenige borgers ende inwoonders vande vereen. provintien, die voor dese tyt vuyt de stadt Aken geweecken ende in dese landen syn commen wonen; versoeckende, om redenen daerinne verhaelt, dat tegen de tyrannie ende extraordinaris proceduren, die tegen haer binnen Aacken worden voorgenomen, op zoodanige middelen bedacht mach worden ende ten effecte gebracht, daerdoor die supplianten promptelyck mogen gesoulageert worden; ende nae deliberatie is verstaen ende geresolveert, dat men die supplianten sal aenseggen, dat haere Ho. Mo. mitlyden met hun hebben in de proceduren, die tegen hun werden gepleecht; ende mitsdien altyts zeer geerne voor hen sullen doen wat behoort, ende zy zullen kunnen, vermanende, dat zy hun willen addresseren aen den Cheurfurst Paltzgrave. (Apr. 2).

H. Drommandius, *Eng. pr.* Is gelesen het advis, by den raedt van state geformeert den 30 der voorleder maent, op het schryven vanden generael van Bergen opten Zoom, ten faveure van een Engels predicant aldaer, genoempt Henricus Drommandius, ten eynde deselve soude moegen gegaigeert worden, houdende, dat daerinne nyet en mach getreden worden, om tot last van 't landt binnen de voorsz. stadt een predicant te gaigeren, om de beswaerl. consequentie, daerinne gelegen in 't regard van andere frontiersteden, daer oock Engelsche ende andere vuytheemsche compagnien in garnisoen liggen. Ende daerop gedelibereert zynde hebben haere Ho. Mo. hun daermede geconformeert, edoch die suppliant omme eenige goede consideratien toegeleit vyftich guldens eens. (*Eod.*)

Afcontrefeytsel v. 's Gravenh. Is Cornelis Bosch, lantmeter ende Jury Faes van Haren geaccordeert Octroy, omme voor den tyt van seven jaeren naestcommende alleene in de Vereenichde provincien te mogen maecken, etssen, drucken ende vuytgeven de caerte ende afcontrefytsel van 's Gravenhage by hen met groote moeyten, costen ende arbeyt gemaeckt, waerinne den grond op zyn behoorl. mate naer de conste van de geometrie, mitsgaders alle de gebousels ende gestichten naer t leven verthoont worden. Verbiedende *etc.* (April 6).

Bolsweert, plaetsn. Is Boetius Bolsweert, plaetsnyder tot Amstelredam, geaccordeert octroy voer den tyt van vier jaeren naestcommende alleene inde Vereenechde Nederlanden in drucke te mogen vuytgeven de *effigies* by hem in coper gesneden van den Welgeboeren heere grave Wilhem Loduwich grave van Nassau, Stadtholder van Vrieslandt, stadt Groeningen ende Ommelanden, Drenthe, etc., ende dat na de schilderye die M^{r}. Michiel van Meerevelt tot Delfs selffs naer het leven van den welgemelten heere grave gedaen heeft. Verbiedende *etc.* (Apri 15).

Jesuiten. Te schryven aen de provincie van Vrieslandt, alsoo haere Ho. Mo. verstaen, dat haere E. soo goede devoiren gedaen hebben, dat sy eenige jesuiten hebben geattrapeert ende gecregen, by de welcke haer Ed. eenige stucken ende papieren hebben achterhaelt, daervoor haere Ho. Mo. haer Ed. bedancken. Versoeckende by soo verre als haer E. vuyte voors. stucken ofte examinatie van de gevangens yets bevinden, dat andere provincien oock souden mogen aengaen ende dienstelyck wesen, te weeten, dat haer E. haere Ho. Mo. daervan willen adverteren ende de stucken daervan alhyer oversenden, daermede zy gedaen moegen hebben, ofte copie autentyck van deselve, die welcke men haer E. daernae sal restitueren, soo sy dat begeeren. (April 25).

Ad. Baselier. Is Adam Baselier, coopman van zyne Co. Ma^{t}. van Dennemarcken geaccordeert paspoort omme volgende de opene patente van syne Co. Ma^{t}. gedateert den iersten Meerte laestleden van Antwerpen, doer dese Vereenichde Nederlanden nae Dennemarcken te moegen transporteren vry van convoy ende licent tot dienste van Syne Ma^{t}., drye cassen tapitsserien ende twee cassen schilderyen inde patente van Syne Ma^{t}. geexpresseert. (April 26).

Breda, *Delft*, *pr.* Te schryven aen die magistraet der stede van Breda, ende insge-

lyks aen den kerckenraedt aldaer, alsoo hare Ho. Mo. van wegen die borgermeesters ende regeerders der stede van Delft aengegeven is, dat haerl. inde plaetse van eenen affgestorven predicant in deselve stadt geerne gedient souden syn van D. Isaacum Diamantium, bedienaer des Goddelycken woorts, binnen Breda, voer hebbende daerom denselven Diamantium met bewillingen vanden magestraet aldaer hem te beroepen, mede in considerata dat hy by hare Ho. Mo. wert gegageert tot Breda, ende voer geenen tyt aen de kercke aldaer en is verbonden, daertoe haer L. haere Ho. Mo. voerschriften hebben versocht, dat haere Ho. Mo. daerom versoecken ende begeren, dat zy die voers. borgermeesteren ende regeerders, mitsgaders de goede gemeente der stadt Delft metten voers. D. Diamantium willen gerieven ende believen, ende van zynen dienst verloven. (April 28).

Geschutgieter. Opte requeste van M^{r}. Coenraedt Anthonisz, geschutgieter van de generaliteyt, is geordonneert te schryven aen het collegie ter admiraliteyt binnen Rotterdam, alsoo den tyt lange is geexpireert, daerenboven dat zy hadden belooft de quantiteyt van 35 duysent ponden zweets cooper zeugen te rembourssseeren, die aen den equippagemr. van haerl. collegie Pr. Dircx Kaire by leeninge zyn gelevert, by hoere Ho. Mo. ordre, dat tgeene haere Ho. Mo. daerom begeren, dat zy die voers. quantiteyt cooper den voers. Mr. Coenraedt sullen metten eersten doen restitueren ende haere Ho. Mo. adverteeren, wanneer dat deselve restitutie zal geschieden, opdat deselve Mr. Coenraedt zyne reeckeninge mach doen sonder confusie. (April 30).

Joan. Meursius. Is geaccordeert te depescheren ordonnantie van drye hondert guldens voor Joannes Meursius, *professor Graecae linguae* tot Leyden, die welcke om te thoenen acte van zyne diligentie, als nu wederom geoffereert heeft zynen aerbeyt, versoeckende, dat haere Ho. Mo. gelieven denselven aen te nemen. (*Eod.*)

Elias Trip. Is gelesen de requeste van Elias Trip versoeckende octroy voor den tyt van twaelff jaeren, omme alleene te mogen vaeren op eenige eylanden ende plaetsen, gelegen tusschen Congo ende *Capo de bonne esperance* alwaer bevonden zyn eenige minen van salpeter, welcke plaetsen ende eylanden hy geerne soude besoucken ende vuyte selve minen eene quantiteyt salpeters doen maecken, omme dat in dese landen te brengen ten dienste van haere Ho. Mo. Ende nae deliberatie, omme redenen in de voors. requeste int lange verhaelt, geaccordeert, dat men den suppliant tot vervallinge van de costen by hem alreede ten fyne voors. gedaen ende noch te doen, sal depescheren octroy, omme alleene vyer reysen opte voers. eylanden ende plaetsen met zyne schepen te mogen doen ende aldaer de voergegeven negotie van salpeter te exerceren, ende deselve in de Vereenichde Nederlanden te brengen, sonder dat yemant vuyt dese landen hem in deselve handelingen opte voers. plaetssen binnen den voers. tyt sal mogen doen eenich hinder ofte empeschement, ofte deselve ten fyne voers. te bevaren directelyck of indirectelyck opte pene van sess duysent Nederlantsche ducaten, met verbeurte van schip ende goederen tot behoeff van den suppliant, mits dat deselve suppliant gehouden sal zyn een maent nae de wedercompste van zyne eerste reyse van deselve aen haere Ho. Mo. warachtich rapport te doen, ende aen te wysen, waer dat de voers. eylanden gevonden ende gelegen syn. (*Eod.*)

W. Jansz. Is Wilhem Jansz bouckdrucker tot Amsterdam geaccordeert octroy, omme voor den tyt van vyff jaeren naestcommende alleene inde Vereenichde provincien te mogen drucken ofte doen drucken ende vuytgeven zeecker boucxken

geintituleert. *Danielis Heinsii loffzanck van Jezus Christus.* Verbiedende *etc.* (Mey 7).

Predic. v.d. heere v. Langerack. Is den predicant van den heere van Langerack alhyer gecommen, met last om te liquideren metten ontfanger generael de betalinge van het tractement des heeren van Langerack, om eenige consideratien toegeleit tsestich guldens eens. (Mey 12).

Predicant Breda. Ontfangen ende gelesen eenen brieff van Drossaert, borgermrn. ende schepenen der stadt Breda gedateert den 5 deses, daerby zy excuseren de stadt Delft te accomoderen met haeren derden predicant M^{r}. Isaac Diamantius, omme redenen in de voers. brieff begrepen. Is goetgevonden, dat men de stadt Delft van den voers. brieff sal geven copie, des begerende. (Mey 13).

Idem. Ontfangen eenen brieff van Drossaert, borgermrn. ende scepenen der stadt Breda, gedateert den 11 deses, houdende voor antwoort op haere Ho. Mo. voorschriften voor de stadt Delft, ten eynde die van Breda Isaacum Diamantium souden willen dimitteeren ende die van Delft daermede accommoderen, dat sy in de selve dimissie nyet kunnen consenteren om redenen in den brieff verhaelt. Is goetgevonden, dat men die van Delft daervan sal geven copie, des begerende. (Mey 14).

Sepulture van syn Ex^{tie}. Is geaccordeert dat men aen Hendrick de Keyser aengenomen hebbende te maecken de sepulture van syn Ex^{tie} hoochl. memorie, noch op reeckeninge van zyn aengenomen werck sal doen verstrecken opten voorgaenden voet by het collegie ter admiraliteyt binnen Amsterdam, de somme van zes duysent guldens eens. (Juny 9).

Delft, *Breda*, *pr.* Is gelesen de requeste gepresenteert van wegen borgermrs. ende regeerders der stadt Delft, ten eynde om redenen daerinne verhaelt iterativelyck by haere Ho. Mo. geschreven ende geintercedeert soude worden aen den Drost, borgermrs. ende regeerders der stadt Breda, dat zy D. Isaacum Diamantium, kerckendienaer aldaer, den remonstranten willen laten volgen in de plaetse vanden kerckendienaer tot Delft gestorven, tot beter onderhout, ruste, vreede ende eenicheyt in de selve stadt, daerinne dat haere Ho. Mo. hebben geaccordeert ende oock goetgevonden, dat men sal schryven aen den kerckenraedt binnen Breda, dat zy mede hierinne willen bewillighen. (Juny 22).

Medaillen. Is geresolveert ende geaccordeert, dat men sal maecken eene gouden medaille van de ontruyminge van de steden ende plaetsen van asseurantie van de vreempde garnizoenen, ende de unie gemaeckt mette hanzesteden; ende tot een gedenckteecken van deselve handelinge aen elcken van de heeren gedeputeerde van de provincien ter deser vergaderinge geven een van de voors. medaillen van de weerde van hondert daelders tot het gewoonelyck getal. (Juny 23).

Plaetsnyder. Is Franchois Schellermans plaetsnyder, borger der stede van Middelburg in Seelandt, geaccordeert octroy omme voor den tyt van vyer jaeren naestcommende alleene in de Vereenichde provintien te mogen vuytgeven ende vercoopen de stadt van Middelburg by hem in vyer coopere platen gesneden. Verbiedende *etc.* (October 15).

Andries Clouck. Opte requeste van Andries Clouck bouckvercooper binnen Leyden, versoeckende octroy om te mogen drucken zeecker bouck geintituleert: *het Schatbouck der verclaringen over de Catechismum der Christel. religie*, is geappoincteert *Nihil.* (October 18).

Gerefugeerde van Aken. Is geleesen de requeste van zeecker gerefugeerde van Aken, nu ter tyt inwoenders der steden van Nimmegen, Dordrecht, Amstelredam ende andere, ende daerop gedelibereert synde, zyn de suppl^{ten} geaccordeert civiele brieven aen de keyzerl. gesubdelegeerde commissarien tot Aken wesende, ten eynde sy tegen die suppl^{ten} tegen deser landen privilegien nyet en willen voornemen, noch

deselve vuyte voors. steden tot Aken te evoceren, maer die toe te laten hun te verantwoorden voor haren competenten rechter, by soo verre als yemant tegens haer eenige actie soude willen intenteren, genoech op den selven voet, gelyck die van Nimmegen aen de voors. Keyserlycke commissarien geschreven hebben by haren brieff van den 22 der voerleder maent. (*Eod.*)

Louys Elzevier. Is Louys Elzevier bouckvercoper inden Hage toegeleit twaelff guldens voer seecker bouck by hem hare Ho. Mo. gepresenteert, geintituleert: *Historia Frisiaca*

Ubbonis Emmy met caerten, gebonden met zyden banden. (Octobris 20).

Salomon Ophey. Opte requeste van Salomon Ophey woonende tot Amstelredam, versoeckende octroy voor den tyt van veertich jaeren omme daerentusschen alleene te mogen practiseren de conste by hem geinventeert, die men noempt *eene eeuwige beweginge*, waardoore men op stillestaende wateren mach doen gaen alderley aert van molens, gelyck se doer lopende stroomen gedreven worden, mitsgaders van meer andere inventien in de requeste verhaelt. Is geappoincteert, alvooren hyerop te disponeren, dat den suppl^{t}. eerst sal hebben te exhiberen de modellen van zyne inventie. (October 22).

Jesuyten. Ontfangen ende gelesen eenen brieff van Drossaert, borgermeysteren, schepenen ende raedt der stadt Bergen op ten Soom, gedateert den 22 deses, daerby sy versoecken verclaringe om redenen daerinne verhaelt, op het placcaet, geemaneert tegen de Jesuyten, te weeten oft nyet alle borgeren ende ingesetenen binnen Bergen, die hun buyten ten platten lande binnen het Marquisaet ende andere, begevende in eenige kercken, cloosters, capellen ende andere conventiculen omme missen te hooren ende de Paepsche religie te exerceeren, ende bevonden tselve gedaen te hebben, nyet en sullen wesen calengierbaer ende straffbaer voor de penen, mulcten ende amenden int voers. placcaet begrepen; maer is voor als noch opgehouden, daerop te resolveren. (October 25).

S. Ophey. Is Salomon Ophey, woonende tot Amstelredam, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van twaelff naestcommende jaren alleene in de Vereenichde Nederlanden te mogen maecken, doen maecken ende int werck stellen de conste by hem geinventeert, die men noempt: *eene eeuwige bewegenisse*, waerdoore men op stilstaende wateren mach doen gaen allerley aert van molens, gelyck se doer loopende stroomen gedreven werden. Item wateren vuyt de platte landen in de hoochte over dammen ende dycken te brengen, tot soodanige quantiteyt ende hoochte als van noode sonde mogen syn; oeck een besundere aert ofte conste van wintmolens, die te gelyck doer den wint ende met water gedreven kunnen worden, ende veel meer hoochte, als oock veel meer waters sullen kunnen vuytmalen dan de tegenwoerdige watermoelens doen; ende voorts alderley gaende wercken, ende instrumenten die vuyte voers. conste van beweginge gemaeckt cunnen worden. Verbiedende *etc.* (*Eod.*).

E. Trip. Syn Elias Trip, coopman van Dordrecht, geaccordeert brieven van voorschriften aen den coninck van Groot Brittannien, om vuyt Engelandt te mogen transporteeren de quantiteyt van drye hondert ysere stucken geschuts tot deser landen dienste, ende is goetgevonden dat men deese saecke oock sal recommandeeren aen den heere ambassadeur Caron, ende tot dien eynde den voors. brieff van den coninck in syne handen senden, omme die aen syne Ma^{t}. te presenteren indien hy dit oorboer ende voerdeelich vint. (November 1).

Papier. Syn Cornelis van Lockhorst, de jonge, coopman wonende tot Amstelredam, geaccordeert brieven van voorschriften aen de raden van Basel ende Straetsburch, alsoo menichte van pampier inde vereenichde provintien gesleten wordt, dat aldaer gemaeckt wordt, selffs tot dienste van de vereenichde provincien, dat haere Ho. Mo. daerom ernstelyck versoecken dat haer L. ordre stellen, ende voersieninge willen doen, dat die papiermaeckers goede papieren maecken, lymen ende leveren, volgens d'oude mercken, sonder eenige valsheyt. (November 2).

A. Peres. Is Allonse Peres, geboren in Duytslandt, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van seven jaren naestcommende, alleene in de Vereenichde provincien te mogen maecken, vercoopen ofte doen vercoopen seecker compositie, by hem geinventeert, by maniere van olye, mette welcke dunnekens bestreecken synde eenige wapenen, geweyren ofte andere instrumenten van yser ofte metael gemaeckt, kan voergecomen werden eenich roest ter werelt op deselve wapenen,

alwaert oock sulcks, dat de voers. wapenen gestadich in vochtige plaetsen ofte water gebruyckt mosten werden; oock mede de voers. compositie weynich ofte nyet en beleth de glans van eenige schoengemaeckte wapenen. Verbiedende *etc.* (Nov. 2).

A. Megoen. Is Abraham Megoen, schoolmeyster tot Rotterdam, geaccordeert de somme van tsestich guldens, voer dat hy haere Ho. Mo. gededicceert ende gepresenteert heeft seecker bouck, geintituleert: *gereduceerde tafelen van interest*, waerdoor een yegelick onervaren in de cyferkunst seer lichtelyck ende perfectelyck allerley custingbrieven tot gereet gelt sal cunnen maecken. (Nov. 4).

J. Mybois, *ingen.* Opte requeste van J^{r}. Mybois, ingenieur, is geordonneert deselve te stellen in handen van Jan Pietersz. van Rheede, omme binnen den tyt van acht dagen na de insinuatie deses hierop ofte tegen te doen ofte seggen, wes synen raedt sal gedragen. (Nov. 9).

A. Cabeljau. Is Abraham Cabeljau, woenende tot Amstelredam, geaccordeert octroy voor hem ende syne erffven omme voor den tyt van thien naestcommende jaren, alleene inde vereen. Provintien te mogen doen drucken ende vuytgeven, seecker bouck, by hem beschreven, geintituleert: *Rekenkonst vande groote Seevaert*, waerdoor men op alle streecken vant compas, soo wel de lengde, oost ende west sal kunnen vinden, als de breede suyt ende noort. Verbiedende *etc.* Ende voer soe veele den suppl^{t}. versoect acte voor hem ende syne erffgenamen als eerste vinder vande voers. lengde van der See, daerby haere Ho. Mo. souden beloven te betalen ofte ordonneren te ontfangen, alsulcke somma van penningen, als deselve belooft hebben opt vinden vande voers. lengde, soo wanneer den suppliant ter goeder trouwen deugdelycke certificatien sal hebben gebracht van schippers ende stierluyden die op lange ende verre reysen varen, dat de rekenconste tot dienst vande landen ende de gemeene seevaert goet bevonden is, waertoe alsulcke schippers ende stierluyden gehouden sullen syn by expres bevel ende last van haere Ho. Mo., alle gewillige neersticheyt te doen, omme deselve konste in de usantie ende gebruyck te brengen. Is by haere Ho. Mo. verstaen ende verclaert, soo wanneer als de voors. rekenkonst in de maniere voers. by experientie oprecht bevonden sal syn, dat haere Ho. Mo. alsdan sullen examineren ende daerop letten, mitsgaders wije van alle de inventeurs in het gestelde ende beloofde *premium* sal behooren geprefereert te worden. (*Eod.*).

Kercke te Steenbergen. Is gelesen de requeste vande Magistraet ende kerckenraedt der stadt ende landen van Steenbergen, versoeckende subsidie totte reparatie vande vervallen kercke van Steenbergen. Is voergeslagen dat men die supplianten soude mogen accordeeren, (indien sy daermede te hulpen souden syn), te mogen opstellen op elcke tonne biers die binnen Steenbergen sal werden gesleten, voer eenige jaren twaelf stuyvers, ende op elck oxhooft wyns ses gulden, mitsgaders de rantsoenen verhoogen met eenen halven stuver; maer en is daerop nyet eyntelyck geresolveert. (Nov. 19).

Voorschriften. Syn Duarte Fernandes, portugies coopman tot Amstelredam, geaccordeert brieven van voorschriften aen de Ertzhartogen, ten eynde den suppl^{t}. tot Antwerpen soude mogen blyven ende converseren den tyt van ses maenden, omme daerenbinnen te mogen verrichten syn ende syner kinderen negocien, nyettegenstaende dat den Bisschop van Antwerpen hem geordonneert heeft vuyte selve stadt te vertrecken binnen den tyt van veerthien dagen. (Nov. 21).

Aken. Ontvangen ende gelesen eenen brieff van des Keys. Majs. subdeleg. Commissarissen tot Aken, aldaer geschreven den 10 Novembris lestleden, houdende antwoort opten brieff van haere Ho. Mo. van den 18 der voerleden maent, ende goetgevonden dat men denselven brieff sal communiceeren den sollicitant vande vuytgeweecken van Aaken. (Nov. 24).

L. de Geer. Opte requeste van Louys de Geer, coopman tot Amstelredam, versouc-

kende permissie om nae Rochelle te mogen brengen, vyff hondert musquetten mette bandelieren ende veurken, mitsgaders vyff hondert corseletten, tsamen om te wapenen duysent man. Is verstaen, dat men op dit versouck sal disponeren, alsser tot desen eynde schryven sal commen aen haere H.M. van wegen de voors. stadt Rochelle. (Nov. 26).

Aaken. Ontfangen ende gelesen eenen brieff vande stadt Aaken, van den 16 deses, gesonden met eenen van haere secretarissen, daerby gepresenteert wert het rembourssement vande twintich duysent guldens, die haere Ho. Mo. de voergaende regeringe geleent hebben, maer is vuytgestelt daerop te resolveren voor eenen dach twee ofte drye, om eenige consideratien. (Nov. 28).

Schoonschrift. Is Davidt Roelandts van Antwerpen, franchoyschen schoolmeyster binnen Vlissingen geaccordeert octroy, omme voor den tyt van seven naestcommende jaeren alleene inde vereen. Provintien te mogen doen snyden, drucken ende vuytgeven, seecker bouck by hem gemaeckt, geintituleert: *tmagasyn oft packhuys der loffelycker penneconst*, vol subtile ende lustige trecken, percken, beelden ende fiegueren van menschen, van beesten, vogelen ende visschen, ende noch meer dan hondert onderscheyden geschriften, verciert met diversche capitalen, oraculen ende gulden sententien, *etc.* Verbiedende *etc.* (Dec. 6).

Aaken. Is gedelibereert opten brieff vande stadt Aaken, overgebracht by den eersaemen Joos Bogaert, secretaris van deselve stadt, daerby den eerbaeren raedt presenteren te erleggen, ende haere Ho. Mo. te rembourssseeren vande twintich duysent guldens brabants gelts, die haere Ho. Mo. seeckeren tydt geleden aen de voergaende magistraet der voers. stadt geleent hebben, daer ende alsoo haere Ho. Mo. dat sullen goetvinden, mits hebbende restitutie vande obligatie vande voors. geleende penn. Ende verstaen, nadamael de penningen gereet syn, ende gepresenteert worden te rembourseren, dat men tselve rembourssement sal aennemen ende den ontfanger generael lasten vande voors. twintich duysent guldens hollants gelt, te maecken descharge op den contrerolleur vander Myle tot Gulich, die deselve sal hebben te verantwoorden. (Dec. 9).

Idem. Opte requeste van seecker vuytgeweecken der stadt Aaken, nu ter tyt borgers ende inwoonders der steden Dort, Amstelredam ende Nimwegen, versouckende om redenen daerinne verhaelt, eenich naerder favorabel voorschryven aen de gesubdeligeerde commissarissen tot Aaken, opdat in hunne onschuldige saecken nyet geattenteert en werde, twelck tegens de reden ende deser landen gerechticheyden ende privilegien *de non evocando* soude mogen strecken ende stryden; ende hiernae gelesen synde copie van den brieff, die burgermrn. ende regeerders der stadt Amstelredam den 7 Novembris laestleden ten faveure vande voors. suppl^{ten} aen de voors. gesubdeligeerde commissarissen hebben geschreven, is geaccordeert, dat men in substantie ende op gelycke voet oock van wegen haere Ho. Mo. aen deselve heeren commissarissen ten faveur van de voors. supplianten sal moegen schryven. (*Eod.*).

Anna Walcke. Is Anna Walcke, melancolieke vrouwe, omme eenige consideratien toegeleet vyftich guldens, mits dat sy gehouden sal syn haer vuyten Hage te vertrecken ende te houden, sonder haere Ho. Mo. meer moeyelick te vallen. (Dec. 10).

W. Jansz. Opte requeste van Wilhem Jansz, haere Ho. Mo. gedediceert hebbende eenen aerts[...]ot van grooter formen, inhoudende die deelen des aertsbodems, die tot dese tyden toe ontdeckt ende bekent gemaect syn, mitsgaders eene hemelsche

sphera van gelycke groote, is den suppliant voor deselve dedicatie toegeleet vyftich guldens eens. (*Eod.*).

A. Cabeljau. Is gelesen seeckere corte remonstrantie van Abraham Cabeljau ende geordonneert deselve te stellen mette stucken vande pretensien ende bewysen des suppliants daertoe dienende, in handen van den fiscael vande generaliteyt, omme alles te visiteren

ende examineren, ende daervuyt *casum* te stellen met syn advys. (Dec. 16).

F. Spierinck, *tapitsier.* Syn Francois Spierinck, tapitsier tot Delft, geaccordeert syne versochte voerschriften aenden Coninck van Polen, ende eenen eerbaren raedt der stadt Danzyck, volgende de concepten. (Dec. 24).

Missive van D.J. de Hochepied, *Consul te Smirna*, aan de admiraliteit te Amsterdam, (1699).

Edele Mogende Heeren!

Myn Heeren. Ik heb op den 3 October de eere gehad van met respect te ontfangen UEd. Mog. missive van den 20 Augustus jongstleden, waermede sy my believen kennisse te geven van de ordre die UEd. Mog. goed hadden gevonden voor den capiteyn Draackx te expedieren, om het schip, *de vogel Phenix*, schipper Luytie Bontekoe tot dese plaatse aan toe te geleyden, omme naar de herladinge van het voors. schip 42 legdagen, sonder meerder te leggen wagten.

Voor welke gedane advertentie ik UEd. Mo. ten hoogsten verpligt blyve en tot schuldige rescriptie geinformeert believen te zyn, dat het voorn. koopvaardyschip, de vogel Phenix, hier ter plaatse als op den 3 October, synde gearriveert, niet verder als tot het eyland Zanten aan toe, door het voorn. schip van oorlog van den capiteyn Draackx geconvoyeert is gekomen, op welke hoogte sy van den anderen gescheyden, den eene naar Livorno, gekeert ende den andere syne reyse geluckig alleen door zee volbragt heeft, omdat UEd. Mog. voors. order tot Livorno te laat, en naar hun vertreck aldaer eerst is aangekomen; dog den capiteyn Draakx op syn retour deselve aldaer gevonden hebbende leggen, aenstonts haest gemaakt heeft syne ryse naar dese plaatse te spoedigen, soo dat hy opden eersten deses alhier met het slands schip *de Son*, by hem gecommandeert werdende, mede is komen te arriveren. Onderwylen hadde den voors. schipper Luytie Bontekoe, alvorens laten aanslaans om tegens den 15 deser, als wanneer de gestipuleerde 42 legdagen soude geexpireert wesen, weder van hier te vertrecken met convooy soo hy doenmaals nog was verwagtende en van hier stont te komen afhalen;.... op Cadix en Amsterdam, sonder Livorno tot syne merkelyke schade te mogen aandoen, die naar het sig tot heden nog laad aansien, met een seer sobere ladinge van hier staat te vertrecken, dat wel onverwagt fatieus voor hem is, in een tyt dat hy het geluck heeft van jegenwoordig hier alleen met een schip in ladinge te leggen, dat den coopman segt aan de jegenwoordige slegte constitutie der negotie, en weynig aftreck of debiet in de hollandse lakens is te attribueren.

Den voors. capiteyn Draakx heeft my inmediatelyk gedeclareert binnen den tyt vande boven geseyde 42 dagen, te rekenen van den dag af dat het voorn. koopvaardyschip hier is komen te arriveren, weder naar Cadix en Amsterdam te sullen vertrecken, waarvan ik inmediatelyk aan de koopluyden van onse natie de gerequireerde kennisse hebbe gegeven, om haar int afschepen hunner goederen daarnaar te reguleren. Wat mi aanbelangt, om UEd.

Mog. te dienen van myne geringe consideratien, te gelyk ook die vande coopluyden van onse natie, nopende het reguleren vande convoyen en hare legdagen, soo believen UEd. Mog. eerstelyk met respect geinformeert te wesen, dat ik ter intentie van UEd. Mog., lecture hebbe gedaan aan de koopluyden van dese onse natie vanden brief die sy my de eere hebbe believen aan te doen te schryven, dewelken al vooraf op sekere myne voorgaande instantie al een ontwerp concept hadden opgestelt, in wat vougen sy naer het convenient van dese importante schale en handel oordeelde de convooyen en legdagen der oorlogschepen int toekomende behoorde gereguleert te werden; dat sy nu met een nadere deductie geaugmenteert en aan my geexhibeert hebben, in voegen als UEd. Mog. uyt de bylagen hiernevens gaande, sullen konnen sien, waartoe ik my reverentelyk gedrage.

Synde het my aan de andere syde leed, dat naar de constitutie van dese plaatse, UEd. Mog. van hier gene andere expedienten konnen werden voorgeslagen, omme de ryse te verkorten, in vougen als haere goede meninge wel schynt te wesen; want ik in alle opregtigheid my verpligt vinde UEd. Mog. in myn particulier tot myne decharge te moeten remonstreren, dat den tyd van 42 gestepuleerde legdaegen, ten tyden als de oorlogscheepen naar de koopvaarders moeten blyven leggen wagten, verre naar te kort syn om voor den koopman naar de gelegentheid van dese plaatse, daar alle de goederen gebaratteert en dikwils geene ordere is, om in voorraad te negotieeren, hare goederen met avantagie te konnen afsetten ende de scheepen hare ladinge besorgen, te meer nog, omdat de Amsterdamsche scheepen seer selden considerable cargasoengoederen mede brengen, waaruyt sy hare grove ladinge voor het merengedeelte selfs en in voorraad soude konnen laten besorgen, en dat in die plaatse om gealligueerde redenen, altoos ten minsten 60 lopende legdagen en vyftien inde obtie van den oorlogscapiteyn behoorde vastgestelt te werden, schoon de koopluyden oordeelen dese termyn nog te kort is, alsser twee convooyen in een jaar sullen komen om hare negotie en afscheepinge der goederen naar vereysch van saken te konnen verrigten, gelyk UEd. Mog. uyt het voors. ontwerp omstandiger sullen konnen vernemen.

Buyten dit alles behoorde onder verbeteringe eens vooral vastgestelt te werden, dat de scheepen van hier vertreckende, op haar retour naar 't vaderland Livorno, Allicante en Cadix mogen komen aantedoen.

Op alle hetwelke ik seer gedienstig versouke, dat UEd. Mog. de goedheyd believen te hebben van hare aandagt te laten gaan, en daarop sodanige ordres voor het toekomende te expediëren, als sy ten dienste vande commertienavigatie op dese quartieren sullen vinden te behoren, insonderheyd ook om redenen voors. de goedheid gebruyken, dat by nadere aanschryvinge en ordre aan den Heere Schout by Nagt grave van Nassau, dewelken men verstaat het winterconvooy sal commandeeren, soo hier na toe staat te komen, mogten werden toegelaten den voors. tyt van ten minsten sestig lopende legdagen en 15 in obtie hier ter plaatse te mogen blyven leggen omde koopvaardyscheepen aftewagten, opdat die daarvan naar behoren souden mogen profiteren, wand men anders weeder een slegte ladinge voorde voors. scheepen voorhanden sied; daar ik my schuldig vinde UEd. Mog. met desen met respect van te adverteeren, welke voors. ordre des goedgevonden aan my soude konnen werden toegesonden, om ter aankomste vant voorn, convooy aan den voorn. Schoud by Nagt overgelevert te werden, van alle hetwelke ik my verpligt hebbe gevonden UEd. Mog. dese wydlopige kennisse te geven, en daar nog by te voegen, dat den schipper Luytie

Bontekoe, van het schip de vogel Phenix op den 10 deses goedgevonden heeft, aan den gemelten capiteyn Draakx een request te presenteren, met versouk tot bevorderinge van syne ladinge den tyt van 20 à 25 dagen, om geallegueerde redenen prolongatie te willen toestaan, welk versouk de koopluyden van onse natie ten dienste van de commertie mede schriftelyk hebben gesecondeert, waarop

den voorn. capiteyn Draakx uyt den hoofde van sekere UEd. Mog. beslote ordre onder hem berustende, en die hy gehouden was niet eerder als twee dagen voor het expireeren vande hiervooren genoteerde 42 legdagen te mogen openen, dat gevolglyk gisteren zynde geschied, heeft, naardat hy daarover met my geconsulteert hadde, geresolveert den tyt van 14 dagen prolongatie conform UEd. Mog. last gegeven ordres toe te staan, sulks dat die scheepen alsnu niet voor het laatste van dese maand van hier staan te vertrecken. Waarmede bidde God den Heere UEd. Mog. personen ten diensten vanden landen in alle gedisereerde voorspoet te conserveeren, met versouk, versekert te syn dat ik naar presentatie van myne respectueuse diensten, altoos tragten sal te blyven.

Edele Mogende Heeren!

In Smyrna den 19 November 1699.

UEd. Mog. seer ootmoedigen dienaar, (get.) D.J. de Hochepied. 1699.

De Heeren Gecommitteerde Raden ter Admiraliteyt, resideerende tot Amsterdam.

Informatie omtrent het reguleren vande convoyen per Smirna, nae het convenient vande navigatie en negotie op deselve schael opgestelt, ingevolge vand' ordre van den WelEd. Heere Consul, Daniel Jean de Hochepied.

Men heeft al overlange bevonden, dat de meeste ladinge voor de scheepen die nae de Middellantsche zee vaeren, int *patria* voorvalt tegens t'eynde vant jaer, waerom meede gemeynlyck alle jaaren teegen die tyt de convoyen geconsenteert syn geworden, connende het winterconvooy bequamelyck dienen om behalven de speceryen en andere waeren, per herwaerts aen te voeren de laeckenen die in Hollant gefabriqueert en hier vertiert werden. Dogh dewyle het beloop van geseyde laeckenen en andre waeren die met de coopvaerdye scheepen aengebragt werden te groote capitaelen bedraegen, om subitelyck vernegotieert te connen worden, soo hebben de cooplieden hiervan alle beyde ondervonden dat den tyt van twee maenden leggens voor de groote coopvaerdyescheepen die hier coomen te weinigh is, om met nuttigheyt de verhandeling der geseyde effecten te connen verrighten, werdende daerom soo tot gerief van den coophandel, als d'aflaedinge vande goederen wel dry maenden vereyscht, om alles bequamelyck te connen diregeeren; daerom soude het een seer goede saecke weesen indient Ed. Mog. collegie ter admiraliteyt beliefde goet te vinden, om aen de coopvaerdyescheepen dry maenden leggens te vergunnen, en dan nogh thien dagen in optie van doorloghs capiteynen, om in nooden by opcomende stribbelinge vande Turcxe ministers als andere toevallen die men hier te lande onderworpen is, alles bequaemelyck te connen remidieren ende de scheepen te spedieeren.

En naedemael den handel op deese plaetse van al te groot belangh is, om maer een convooy jaerlycx per herwaerts te hebben, soude ten hooghsten dienstigh weesen, dat twee convoyen jaerlycx wierden geconsenteert en vastgestelt, het eene als vooren geseyt inde maend December, ende tandere inde maend Juny uytloopende, want maer een convooy jaerlycx coomende, soude d'ommsettinge vande capitaelen te langhsaem vallen, en andre natien, dewelcke corter speditie connen doen, omdat se buyten vrees van eenige vyanden vaeren, d'onse te verre te boven gaen int negotieeren,

aen beyde de geseyde convoyen soude dienen toegestaen te werden, de geproponeerde leghdaegen met de thien daegen in optie, om alles nae behooren te connen verrighten.

Het soude van bysondere dienst voor de navigatie weesen dat beyde deselve convoyen in haere teruggereyse *per patria* vermoogen aan te doen Livorno, Alicante en Cadix met de behoorlycke daegen om eenige laedinge te konnen inneemen, soo omdat van hier per Livorno veel tyts ladinge voorvalt, als omdat hier geen genoeghsaeme laedinge synde, die twee eerste plaetsen connen dienen om het deffect vande laedinge te suppleeren, waerdoor dan de coopvaerdyescheepen by alle toevallen, het meeste van den tyt de noodige vraghten souden connen bevaeren om te konnen bestaen.

Opde voorgestelde forma soude de negotie en navigatie van deese plaetse het alderbeste gedient syn, want daerdoor soude alhier intermissie van drye maenden weesen, dat men soude syn sonder scheepen int port te hebben, in welcke tussentyt gemeenelyck bevonden werd dat de beste negotie doer onse natie werde gedaen, omdat de cooplieden van dit landt hebbende in haer saecken te considereren den intrest van 12 à 15 per cent sjaers, liever resolveren om haer goederen iets minder te geeven, int affweesen van de scheepen, om den tyt die haer costelyk valt uittewinnen, en niet ten aghteren te raecken in de omsettinge van haere capitaelen, gelyck sy souden moeten doen, indien se vant eene convooy op het andre soude moeten waghten.

Het en is geensints vant convenient vande negotie ende navigatie op deese plaetse, dat twee convoye jaerlycx comende, doorlogscheepen de coopvaerdyescheepen soude laeten leggen vant eene convooy opt andere, soo omdat het overlangh laeten liggen vant eene convoy opt andere te costelyck soude vallen, en haer vragten en oncosten consumeren, als omdat geduyrende het aenwezen der scheepen, de cooplieden vant lant te styver haere coopmanschappen gemeenelyck in prys houden, hebbende de opinie dat men in alle maniere haer goederen moet coopen, om d'aenwesende coopvaerdyescheepen te connen spedieren.

Dogh indien het soude mogen weesen, dat het Ed. Mog. collegie ter admiraliteyt van begriep soude syn ende het daerop begeeren te dirigeeren dat d'aengebragte coopvaerdyescheepen in alle maniere alhier soude hebbe blyven te leggen om te waghten nae een ander convoy, om dusdoende haere oorlogscheepen geduyrigh navigeerende te houden, en niet lange in een port te laeten leggen, soo soude sulcx voor deese plaetse niet gevoeglyk connen werden gereguleert, als onder de vaststellinge van drye convoyen in een jaer uyt het vaederlant te laten vaeren per herwaerts, dwelcke soude moeten vertrecken precis in de maenden van Mey, September en December, met ofte sonder scheepen, om die saecke een vaste cours te doen neemen, in welcken gevalle d'oorloghscheepen maer 15 daegen naer haer arrivo souden behoeven te blyven leggen, om onderwijlen aen d'aenwesende coopvaerdyescheepen den tyt te geven dat se haer van hier connen spedieeren, en soude op deese manier het eene convoy op 't andere connen vaeren, waerdoor hier altoos Neederlantsche sceepen int port souden syn, tgeene de cooplieden liever anders souden sien om de gealligeerde redenen, dewelcke sylieden met alle eerbiedigheyt aen het bescheyde dissernement van het Ed. Mog. collegie ter admiraliteyt remitteeren, om wyders deese saeck te reguleeren, soodanigh als haer Ed. Mog. sullen believen goet te vinden.

Naeder informatie omtrent het reguleeren van de convoyen per Smirna *etc.* door de coopluyden der Nederlantsche natie, aen den WelEdelen Heer Consul de Hochepied, op den 30 October 1699 overgelevert.

Synde ter vergaderinge in overlegh gebracht de missive, geschreeven aen den WelEd.

Heer Consul de Hochepied doort Ed. Mog. collegie ter admiraliteyt, residerende tAmsterdam, gedatteert den 20 Augustus laastleden, houdende in substantie dat haere Ed. Mog. gedient begeeren te weesen vant advys van syn WelEd. en die der natie, omtrent het reguleeren der convoyen nae deese plaetse, ten besten vande negotie en navigatie, soo es gesamentlyck goetgevonden om te confirmeren de informatie aen syn WelEd. voor deesen over dat subject gegeven en hierbenevens geannexeert, en verder bevonden die vande natie, dat se met alle eerbied daerby moeten voegen ten aensien van d'onderrigtinge die haer Ed. Mog. hadden becoomen, dat den tyt van 42 leghdaeghen genoegh soude syn om de groote Hollantsche coopvaerdyescheepen aftelaeden, hetselve niet en accordeert met hetgeene d'ondervindinge alhier is leerende; want gelyck UwelEd. daegelycx siet de Fransche scheepjens die 80 à hondert lasten groot syn, en hoer meeste laedinge gereet hebben, eer se hier coomen, omdat ieder reeder syn scheepsportie moet vervallen, die leggen sestigh en meerder daegen om haere goederen in te neemen, wegh te praeven en te stiveeren, waer uyt genoeghsaem affgenoomen can werden, dat de Hollantsche scheepen die gemeenelyck 300 last groot syn wel 90 daegen van nooden hebben, om haere laedinge te connen bevorderen en volvoeren.

De speculatie die haer Ed. Mog. hebben, dat men het soude connen dirigeren om hier alle de goederen vooraff gereet te hebben, om dus te spoediger de afflaedinge te connen doen, can in alle toevallen voor 't convenient vande negotie niet ingeschikt werden. Want dus doende souden de goederen die met het eene convooy quaemen over moeten blyven leggen, en twee convoyen sjaers coomende, altoos ten minsten ses maende ten agteren weesen, daer, als de scheepen dry maende leggen in die tussentyt veele negotie gedaen connen werden, vande goederen die met de scheepen aengebracht zyn, waerdoor dan de retouren vande laeckenen en andre waeren prompter connen vallen, dan ofte die ses maenden moesten overblyven.

Den corten tyt die het schip den vogel Phenix heeft om syne herlaedinge te bevorderen, sal van die hier voor aangeroerde stellinge een bewys geeven, want nu sal hetselve schip bynaer ledigh moeten vertrecken door manquement van coopmanschappen, daer indien het drye maenden liggens hadde gehad en in syn weederkeeren Livorno en Alicante hadde mogen aendoen, hetselve apparent syne volle ladinge *per patria* soude hebben becoomen, dewyle in die tussentyt veele goederen staen aff te coomen, die nu niet te vinden syn, alle hetwelcke d'ondergesch. reventelyck versoecken UwelEd. aen haer Ed. Mog. in de gevoegelykste wyse believe voor te brengen, en daerby te voegen dat naar het gering begryp van d'ondergesch., sylieden souden oordeelen het een wenschelycke saecke te wesen, indien het reguleren vanden convoyen nae het interrest vande negotie conde ingeschickt werden, opdat beyde, negotie en navigatie, die aen malkandere geschaackelt syn, souden connen profiteeren, en dus doende onse natie alle andre natien daerinne soude connen supereeren.

(Was get.)
Houset & Fremeaux.
van der Sanden & Coopmans.
Marquis & Noirman.
van Laer & Schagen.
Giacomo Bourgois & Compag.

Pio Ermen.
Bartels Derveau & Lodewycx.
Glucx & Muyssart.

Vera copia quod attestor,
(get.) C. Staemraet, cansell.

Alphabetisch register.

A.

Aaken, Ger. Jansz. v., 229 sqq.
Aaken, stad, 263, 376, 378, 379, 380, 381, 387, 388, 390, 392, 393.
Aartsbisschop, 317.
Abcou, 123.
Abel, goutsmit, 325.
Absanchi, Abr. Jood, 375.
Abstede, 107.
Acronius, Ruard., 36.
Adelicher discours, 353.
Adriaensz. Adr., 237.
Adriaensz, Pieter, 6.
Adriaensz, P. inv., 365.
Adrichomius, Corn., 238.
Advocaet, 140, 153.
Advocaet, Staten-, 138.
Aechten, S., altaer te S. Claes, 338.
Aerdenburch, Doopsges. te, 362, 367.
Aerdenburch, kerk te, 360, 362, 370, 376.
Aerssen, Fra., 263, 282.
Aertsz., Ja., 42 sqq.
Affligem, Abdij v., 366.
Aflaetskist, 325.
Aflaten, 310, 323, 324.
Agnus Dei, 318.
Albergen, Conv. in, 252.
Aldensalia, 239 sqq.
Algiers, 375.
Almanak v. Deventer, 358.
Almelo, 245.
Alumnen, 157, 284, 285.
Alve, duc d' 224 sqq.
Ameronghen, Dan. de, 236.
Ameronghen, wed. van Eerst, 321.
Ameronghen, J. v., 73.
Ameronghen, Joffr. v., 321.
Ameronghen, Pred. te, 154.
Amersfoort, 158, 181, 255, 294.
Amstel van M., Ja., 297.
Amsterdam, 246 sqq.
Amsterdam, accoord met, 123.
Ancre, Marq. d', 271.
Andries, Mr., 6, 38 sqq.
Anhalt, Hert. van, 36.

Anna ter Muyden, kerk te, 364, 365, 381.
Antifonalen, 336.
Antonisz., C., 's lands geschutgieter 366, 369, 389.
Antwerpen, 223 sqq.
Arabisch onderwijs, 356.
Arcerius, P. dr., 358.
Arckelens clooster, 75, 117.
Ariaensz. P., organist, 342, 343.
Armen bedeyling, 336, 339.
Armynianen, 97, 105, 107, 292.
Arnoldi, H., pred., 372.
Artillerie huis, 122.
Artillerie Utrechtsche, 118.
Asperen, J., 276.
Asti, 263.
Augustynsz., Peter, organist, 343, 346, 347.
Auleander, Paul, inv., 356.

B.

Baeck, H., provoost, 124.
Baecks, Barb., 246.
Baecx, Fre., 83, 87.
Baecxen, schepen, 10.
Bagynen clooster, 113.
Baken in zee, 371.
Bal, P. Claesz., 383.
Baldeus, 2 sqq.
Baleus, Jo., 379.
Balsem, 368, 383.
Balthazar, Fl., plaetsnyder, 354, 361, 363.
Balthesz., Egb., 273.
Baltus, 278.
Banck voor 't sacrament, 345.
Banclock, 18.
Barbato, Jos., tolck, 352, 356.
Barneveld, Jo. v. O., 70, 82, 85, 93, 107, 221, 258, 260, 261, 262, 288.
Barnevelt, klerken van, 359.
Barkem, 241.
Barns, Rob., 372.
Bartholomaeus, Ab., 240.
Baselier, Ad., 353, 354, 382, 388.
Baselius, Ja. pred., 380.
Basques, 280.
Bassecourt, pred., 88.
Baudartius, W., 385.
Baudius, Do., 362.
Beda Venerab., 235.

Bedeylinge, 336.
Beeck, A., 233.
Beeck, Ja., 230 sqq.
Beelden, 345.
Beelden, v. St. Anna en Magdelena, 315.
Beelden, van O.L. vrouw, St. Michiel en St. Andries, 313, 317.
Beelden, v. St. Adriaen, 315.
Beelden, v. O.L. Heere, 315.
Beelden, v. St. Nicolaes, 323.
Beeldenstorm, 314.
Beeltsnyder, H. Bontmaker, 324.
Beeltsnyder, Colyn, 313.
Beeltsnyder, H. Jacobsz., 315, 338, 341.
Beeltsnyder, J. de Nole, 315.
Beeltsnyder, Peter, 313.
Beeltsnyder, H. Roelofsz., 313.
Beeltsnyder, J. Weyers, 338.
Beer, stads- 36, 78, 260.
Belegeringen, *feiten etc. van die van Nassau*, 383.
Bemmel, 252.
Benthem, Comes de, 251.
Berchvrede, 325.
Berck, Nic., 87, 96.
Bergen op Zoom, kerk te, 352, 380, 388, 391.
Bergen op Zoom, ziekentrooster te, 356.
Berjon, Jo., inv., 358.
Bertius, Pt., 386.
Betuwe, 123, 296.
Bever, D., 251 sqq.
Beverwyck, 299.
Beyerwerck te S. Niclaes, 343.
Biddach, 99, 100, 106, 112, 116, 139.
Biesman, 365.
Bilant, A. v., 233.
Bilderbeeck, 289.
Bilius, Hub. stud. med., 351, 367.
Biseman, 271.
Bisschop, ons hr. de, 309.
Bisschopshof, 89, 92.
Blaesbalck voort orgel, 336.
Blaesbalcken, 343.
Blakers, 320.
Bleyenborch, Balth., 314.
Bleyenborch, Heym. de, 236.
Bloemart, sculpt., 238.
Blok, 307.
Boecken, 338, 346.
Boecken, in perkament, 341.
Boecken, v. Spanjaerts gecoft, 317.

Boeleon, hert. van, 125.
Boetselaer, 289.
Boetselaer, Gisb. van, 300.
Boetselaer, zie: Langerac, 262.
Bogaert, Dom., 78.
Bogaert, P. v.d., org., 347.
Bohemen, 98, 105, 107.
Bohemen, Co. v., 109, 115, 117. (Z.: F.)

Boll, Jan., 314.
Bologne, Jean de, sculpteur, 257.
Bolsweert, Boet., plaetsn.. 370, 375, 388.
Bombasynen met bloemen, 375.
Bomen, 342, 348.
Bommel, 94, 157.
Bonert, Willem, 309, 311.
Bonte Os, huis t Utr., 338.
Bontius, R., lyfarts, 363 sqq.
Bontmaker, H., beeltsn., 324.
Bor, Pt., 234.
Bordekens voor de psalmen, 346.
Borduurwerck, 311.
Borduurwercker, Reyer, 312.
Boreel, Jan., 305.
t Borgoens kruis, huis te Utr., 105.
Borne, 245.
Borre, A. van den, 256, 285.
Borre, Hug. v.d., 285.
Borrecker, C., inv., 349, 350, 360.
Borriën, 341.
Borsel, Wolf van, 238.
Bos, Dirc, Capt., 39.
Bosch, Corn., lantmeter, 388.
Both, Jan, 68, 69, 72, 166.
Both, Peter, 41, 86.
Both, Thomas, clockg., 347 sqq.
Both, Volk., 11, 73.
Bothbergen, 107.
Bouchorst, N. v., 299.
Bourgeois, Giac., 398.
Bozius, Tho., 234.
Brakel, Hr. van, 18 et passim. 100, 264, 271.
Brand, ord. op den, 37.
Brandenborch, 26 sqq., 265, 269.
Brandenborch, Hert. van, 23 sqq.
Brandt, capt., 294.
Breda, 297 sqq.
Breda, kerk te, 354, 371, 386, 388, sqq.
Brederode, Heer van, 67, 80.
Brederode, P.C. v., 375.
Brederode, vendel, 87 sqq.
Brederode, Walraven van, 75.
Brederode, wed. van, 117.
Breskenssant, gemeente v., 351, 355.
Briel, 272.
Brieven, kerk, 326.

Brieven, der B. kerck, 319.
Brittanje, Conings dr. van, 68.
Broeck, Gr. v.d., 80.
Bronchorst, comm., 6.
Broock, Wouter, 65.
Brouweryen, 151.
Brugge, 356.
Bruiningh, A., 290.
Bruno, 246 sqq.
Brunswyck, 78, 93, 94, 110, 262.
Brunswyck, hert. van, 26.
Brunswyck, hertoginne v., 92.
Bruxella, 240 sqq.
Bruyne, Dan. de, 226.
Bucherus, Jo. pr. 378.
Bueren, 81.
Bueren, Gr. v., 30.
Bullen v. Rome, 323.
Bunninck, pastoor v., 154.
Busenius, Dr., 363 sqq.
Busschof, pred., 119, 122.
Buth, H., 96. 105, 130.
Butkens, P., 223.
Buys, Paulus, van Zwolle, 355.
Buytendyck, 80.
Bijlert, Alb., 96, 105.

C.

C zie ook K.
Cabeljau, Abr., 392 sqq.
Cachetsnyder, 356.
Cachetten, 357.
Caecil, eng. coll., 25, 65, 70, 72, 74, 80, 95, 101.
Caecilie-clooster, 31, 87.
Caerten, 363, 384.
Caerten, eens legers, 366, 380.
Caerten, van Rhynlandt, 354.
Caertmaker, H. Gerritsz., 364.
Callistius, Corn., 234.
Caltenoffer, Stev., 225 sqq.
Calvert, secr., 290.
Cammaker, 235 sqq.
Campanella, 238.
Candelaers, 326.
Canonickdyen, 156.
Canter, Dirc, 10 et pass. 258, 352, 369.

Canter, Lamb., 38, 40, 85, 92.
Canyn, Isa., drucker, 374, 381, 385.
Capiteynen, 90, 115.
Carie, P., Dircksz, 383, 389.
Carion, P. 239 sqq.
Carleton, Eng. amb., 263 sqq.
Carmeliten t Utr., 335, 339.
Caron, 219, 260 sqq.
Carpentier, Jo., 303 sqq.
Carthusers buyten Utr., 177.
Carthusers dyck, 107.
Casembroot, 275.
Castro, N. a, 238.
Cater, Jan, orgelmaker, 338.
Catryne, St., 156.
Catsant, kerk te, 374.
Ceporyn, P., pred., 380.
Cercleres, R. de, inv., 369, 372.
Ceulen, Lud. van. 370.
Chateauneuff, Mr., 257.
Chirurgyns instructie. 366, 368.
Choraels, 344.
Choraels, te Buerkerck, 316, 317.
Christiaen, vorst, 115, 125.
Christiaen, schilder, 80.
Christianus, Jo., drucker, 382.
Christoffer, S., 325.
Claes-clooster, 75.
Claesz., Herm., muntsnyder, 318.
Clavecymbel van porcelein, 372.
Cleef, 164, 166, 259 sqq.
Cleefsche zaken, 145, 229 sqq.
Cleppers, 31.
Cleynoten beschreven voor O.L. vrouw, 307.
Clincket, Jo. Ger., 47.
Clock, S. Nicolaes, 343.
Clocken, 309 sqq., 324, 335, 348.
Clocken, nieuwe, 312.
Clockgieter, Tho. Both, 347.
Clockgieter, Gobel van 's H. Bosch, 323.
Cloeting, Hr. van, 81.
Cloppenburch, J. van, drucker, 374.
Clouck, Andr., drucker, 390.
Cock, Henr., 230.
Cock, v. Delwynen, J., 352.
Coesfelt, H. Jacobsz. van, 10.
Coets, Fil., 221.
Coeverden, 372.
Coeysiel, P. v., inv., 368.

Cogels, 387.
Colemannus, Jo., 235, sqq.
Colen, Keurf. van, 209.
Colen, Stift, 352, 362.
Collegium theologium, 284.
Colonia, 243 sqq.
Colyn beeltsnyder, 313.
Colyn Mich. boekverk., 363, 383.
Commigny, W. Gr. v., 283.
Compas van de uurclock, 321.
Compostel, Henr. v., 317.
Concubinarii, 244 sqq.
Condé, Prins van, 263.
Condé, princesse de, 257.
Consenten, 163.
Contreras, Confess. van Alba, 235.
Contschappe, *haestige*- 363.
Conty, la princesse de, 257.
Conventiculen, 157.
Coopman, Mich., 366.
Coperslagers, 380.
Coppier, Will., 281.
Cordua, G. de, 289.
Cornelii, clari- 234.
Cornelii, Jo., 285.
Cornelis, Mr., orgelm., 311, 313.
Cornelisz., Corn., 319, 320.
Cornelisz., H., org., 320.
Cornelisz., Pet., steenh., 341.
Cornelisz., Pt., 383.
Cornelius Nepos, 234.
Corps de Guarde, 295.
Corstenen v. kynderen, 317.
Corsz., C., 40, 54.

Cort verhael, 153.
Cosynsz., J., steenh., 347.
Crimpen, capt., 14, 66, 67.
Crispyn, 38.
Croes, monsterheer, 86, 113.
Crucifix, 325, 344.
Cruisclock, 338.
Cruisdragers, 339.
Cruissen voor 't choor, 339.
Cruissen (Zie: processie).
Cudsem, 248 sqq.
Culemborch, Gr. van, 79, 80, 84, 85, 140.
Culemborch, Heer van, 67.
Cuyck, F. van, 146.
Cuylenborch, 117.
Cyprianus, S., 237.

D.

Damast. 366, 368, 382
Dammen, 356.
Danckerts. Jan, 355.
Dantzick, 280.
Daventria, Jo. a., 239 sqq.
Davidsz., Dav., 383.
Deckman, pred., 121.
Defroyementen, 350.
Delft, 235 sqq., 274, 381, 389, 390.
Denemarken, 64, 85, 123, 353, 354, 364, 382, 388.
Denickem, 242 sqq.
Derveau, B., 398.
Descriptio geogr., 386.
Dessegnies, G., cachetsn., 356.
Deuverden, 83, 94.
Deuverden, C. v., 26.
Deventer, afbeelding van, 382.
Deventer, almanak. 358.
Deventer, victorie van, 344.
Diamantius, pred., 388, 390.
Diemen, Mr. Will. van, 314.
Diemerdyk. 140.
Diepen. 387.
Diepenheim. 242.
Dier, Alb., 40, 66.

Dirc, Mr., coster van St. Geerte, 39, 40, 66.
Does, Jac. v.d., 3 sqq.
Does, van N., Jan v.d., 1 sqq.
Dolhuys, 32.
Dolmes, 325.
Dolre, Ev. Fr. van, 110.
Dom, pred. in den- 11.
Dompselaer, muntmr., 83, 85.
Domseler, Y. v., 233.
Domskerck, 102.
Donia, de Hr., 262.
Doopbecken, 320, 346.
Dooppelaer, 346.
Doopsgezinden. (Zie: Aerdenburg).
Doorn, Jan v., 112.
Doornboom, de, huis te Utr., 66.
Dootgrever, 338.
Dordrecht, 274.
Dorp, J.C. v., boekdr., 358.
Doublet, 167, 170, 175.
Douglas, Eng. pred., 74.
Dousa, Jan, 235.
Draegbomen, 39.
Draet, silver- en gout-, 362.
Draetwerckers, 362.
Drie koningen, de, huis t'Utr., 324.
Driekoningskerk, 101.
Drie kranen, de, huis te Utr., 126.
Drielenborch, 40, 69.
Drielenborch, Anto. v., 152.
Drielenborch, Corn. v., 65.
Drielenborch, Vinc. v., 70, 89.
Drielenborch, Will. van, 32.
Drogendyck, Joff., 236.
Drolshagen, Joan, 238.
Drommandius, H., eng. pred., 388.
Drusius, Jo., 357, 360.
Dubois, Philib., 355.
Duhorst, capt., 257.
Dulmen, 240 sqq.
Dulmen, P. v., transl., 359.
Duncanus, Mart., 238.
Dungen, C. v., pred., 22, 158.
Dure tyd, 116.
Dusseldorp, Fra., 23.
Duvenvoerde, Hr. v. Opdam, 237.
Duyck, Anto., 282.
Duyckenborch, Hr. v., 126.
Duyfsteen, 352.

Duynen, L.M. v., inv., 374.
Duyten, vreemde- 101.
Duytsche huys, 11, 68, 85, 86, 96, 109.
Dyck, Ja. van, 277, 283.
Dyckagie, 175.
Dyckbraak, 116.

E.

Ebron, bisschop v., 336.
Edmondt, amb., 270.
Eedt, 159, 166.
Eedt, van het garnisoen, 189.
Eertsbisschop, 345.
Eewichsz., C., schilder, 323.
Egghius, A., 240.
Egmont, Carel v., 377.
Einhoudts, 107.
Elbing, 280.
Elsevier, L., 371, 385, 390.
Embden, 286.
Embr. Decanat., 251.
Emmerick, 259 sqq.
Emmius, Ubbo, 385, 390.
Enchuser gietery, 366.
Engelant, 144 et passim. 261 sqq.
Engelbert, W., inv., 367.
Engelsch ambass.. 97, 105, 123.
Engelsch kerk, 130.
Engelsch predikant, 76.
Engelsch vendels, 80, 100.
Engelsch pred. vermoord, 74.
Enghelen te stofferen, 321, 323.
Enschede, 241, 245.
Episcopius, S., Prof., 256, 273.
Ermen, P., 398.
Erp, Godfr. van, hr. v. Waerenb., 317.
Espagne, 257.
Essex, Gr. v., 65.
Exequien, 338.
Expeditio Mauritiana, 365.

F.

Fabritius, Jo., 237, 252.
Faille, de la, 297.
Famars, 86.
Fanen. (Zie: processie).
Farme, J., Eng. pred., 363.
Fenestrae vitreae, 236.
Fennecool, Jo., pred., 366.
Fenton, de hr., 262.
Fleming, Phil., 368.
Flessiers, B., schilder, 360, 361.
Fliegen, Eva, 360, 361.
Flodorff, B. v., 349.
Floris, glasschryver, 313.
Florisz., Claes, schilder, 347.
Foeck, Le Gen., 257.
Fouck, Alb., 276.
Franckryck, 144 et passim.
Francyne boecken opt orgel, 316.
Frankendael, 289.
Fransche vendels, 66, 70, 72.
Fransz., Jan, 99.
Fred. Ko. van Bohemen, 109. (Zie: ook Boh.)
Fredericksz., Yzaak, 131.
Fremeaux, 398.
Friesevene, 245.
Fronica, 't, 338.

G.

Gallaeus, sculpt., 238.
Gansmerckt, 122.
Garnisoen, 189.
Garnkamer, 325.
Geëligeerden, 162.
Geer, Loys de, 367, 370, 392.
Geertekerk, 39.
Gelre, 158.
Gemael, 138, 152.
Gendt v. Rixtel, Will. van, 185.
Geneve, 257.
Gerbier, B., schoonschryver, 363

Gerbrantsz., G.J. en C., inv., 386.
Gereformeerde religie in de Buurkerck, 319. sqq.
Geresteyn, v., burgermr., 78, 98.
Gerritsz., M., 42 sqq.
Gerritsz., C., orgelmaker, 313.
Gerritsz., R., caertmaker, 364.
Gerritsz., Stev., 367.
Geschut, 121, 351, 358, 359, 367, 369, 370, 391.
Geschutgieteryen, 366, 389.
Getyde boeken, 325.
Gevangenen te Algiers, 375.
Gewipt, 81.
Geyn, v. (Zie: de Goyer).
Gietery te Rotterdam en Enkhuys., 366.
Gilgate, W., capt., 359.
Glas, gebacken, 340.
Glas, by S. Antonis, 341.
Glas, in 't choor te Buurk., 308.
Glas, v.d. generaliteyt, 365.
Glas, voor de kerk, 345.
Glas, door de Keyser vereerd, 311.
Glas, der oesterling., 321.
Glas, te Woerden, 360.
Glasformen, 311.
Glasschryver, Floris, 313.
Glasschryver, R. v. Zyll, 321.
Glippers, 32.
Globus, 383.
Glucx., Lod., 398.
Gobel, clockgieter, 323.
Goch, Jan v., 163, 299, 380.
Godsdienst, orde op de. 316.
Godslastering, 81.
Goer, 242, 245.
Goetbier. Alb., 72.
Gool, D., 283.
Goos, Abr., caertsnyder, 384, 385.
Goosens, B., 358.
Gordon, capt., 158.
Gotelingen, 359.
Goude, Corn. v.d., pastoor in de Buerkerck, 318.
Goudplacker, Jacobsz., 338.
Goulart, Sm., 355.
Goutsmit, Abel, 325.
Goutsmit, M. Bynter, 342.
Goutsmit, J. v. Malborch, 318.
Goutsmit, M. Merenborch, 346.

Goutsmit, M. Jansz. v. Neurenberch, 343.
Goutsmit, Pt. v. Oostrum, 317.
Goutsmit, Schaey, 323.
Goutsmit, J. Top, 318.
Goutsmit, B. v. Wede, 307.
Goyer, Ant. de, 101.
Goyer, Claes de, 29, 37 sqq.
Goyer, Cl. Ev. de, 14.
Goyer, D. de, 26, 83, 199.
Grachten gediept, 99.
Gradualen, 336.
Graf ons Heren, 341.
Grammaye, Ger., 223 sqq.
Graswinkel, C.J., 364.
's Gravenhagen, 380.
's Gravenhagen, afbeeld. van, 388.
Grebbendyck, 177.
Grevinchovius, 82.
Grimmel, Alex., 226.
Groede, 356.
Groede, kerk te, 355, 369.
Groenenberch, Mich. v., org., 315.
Groll, 245, 248, 251.
Groningen, 206, 246, 250.
Grotius, H., 85, 221, 273, 359.
Grovesteyn, 91.
Gulden Ham, huis te Utr., 67.
Gulden Ham, poort, h. te Utr., 129.
Gulden Ham, *segel der seevaert*, 370, 383.
Gulden Ham, vlies, orde van het- 313.
Gulich en Cleve, 23 et passim.
Gulick, 252 sqq., 378.
Gysbert, Mr., org., 313.

H.

Haag, de, 274. (Zie: 's Gravenh.)
Haecxbergen, 245.
Haeften, Jan v., 341.
Haeften, Jo. van, 159, 295.
Haeften, vr. van, 319.
Haga, Corn., 375.
Hagen, Dirc, pastoor, 324, 326.
Hagen, Jo. Dr., 381, 385.
Hagen, Steven v.d., 67, 99, 124.
Halberstad, 96.
Halberstad, bissch. van, 94.

Half Leyden, 5.
Halle, H., ab, pred., 359.
Hamburg, 98.
Hamconius, Joa., 240 sqq.
Hamel. G., 44 sqq.
Hampsing, 242.
Hannibal, Joh., 239 sqq.
Hans, Mr., Scherpregter, 93.
Hans, Mr., van Utr., 107.
Hansesteden, 272.
Hanst, J., 383.
Haserswoude, 255.
Haultain, Adm., 305.
Heerstraten, Jan, 324.
Heida, 243.
Heil. cruis, 344.
Heil. graff, 311, 335, 341.
Heil. sacr. huis, 308.
Heinsii, *lofsanck v. Christus*, 389.
Heinsii, *poemata*, 380.
Hellincx, Serv., 303 sqq.
Helsdingen, v., 10.
Helsdingen, Ell. v., 26, 31.
Helsdingen, H. v. 11 et passim 168, 171.
Hemelschel, nieuwe 319.
Hendrik IV. co. v. Fra., 23.
Hendricksz., And., 44.
Hendricksz., Corn. proc. gen., 313.
Hendricksz., Peter, 77.
Herd, Oloyt v., 233.
Herinck, 244, 252.
Hermanni, Hugo, 241.
Hertevelt, 86, 97, 190.
Herwyck, Abr., 70, 124.
Hessen, Landgr. van, 41, 96, 264.
Hessen, Lantgravinne van, 99.
Heuterus, Jo., 235.
Heuterus, Pont., 235.
Heymbach, Jo., 378.
Heyns, Zach., drucker, 372, 385.
Hilten, Anto., 88.
Hinderdam, 138.
Historie peerlen, 311.
Historisch verhael, 380.
Hochepied, D.J., 394.
Hoeflaken, joffr., 308.
Hogerbeets, R., 85, 221.
Hohenlo, Gr. van, 74, 266.
Hoichstoel, M., 223.

Hommius, Fest., 285.
Hongercleeden, 326.
Hontanus, Franc., 243.
Honthorst, Aert, 314.
Honthorst, Belighen, 314.
Hoochmisse, 314.
Hooch outaer, 444.
Hooch choor, 340.
Horologien, 338.
Houset, 398.
Hubertsz., G., goutsmid, 311.
Huchtenbroeck, Fra. van, 314.
Hudson, Rob., 371.
Huizen te Utrecht:
- Bonte Os, 338.
- Borgoensch kruis, 105.
- Drie koningen, 324.
- Drie kranen, 126.
- Gulden ham, 67.
- Gulde poort, 129.
- Hollandsche Maecht, 111.
- Hulck, 18, 31, 36, 71, 88, 102, 112.
- Keyserkroon, 31.
- Keyserryck, 74.
- Montfoort huisinghe, 82.
- Ossenhooft, h. t'Utr., 346.
- Ram, 335, 345.
- Rydende bode, 42.
- Vliegende Verken, 45.
- Wynkan, 115.
- Zwarte clock, 42.

Hunter, A., schotsch pred., 364, 372.
Huybrechtsz., J., drucker, 359.
Huygens, Christ., 159, 258, 363.
Huygens, Const., 257, 233.

Huygens, Th. Ja., 285.
Huysgeld, 137.
Huysen, 229 sqq.

I.

Jacob, ko. v. Engeland, 112.
Jacobi, Bald., 238.
Jacobsz., Corn., goutplacker, 338.
Jacobsz., Herm., beeltsnider, 315, 338, 341.
Jacobsz., Hilleb., drucker, 360, 363.
Jacobsz., Jan, orgelmaker, 343.
Jaermarct, nieuwe, 73.
Jan, St., 340.
Janskerkhof, St., 39.
Jansz., Alb., 176.
Jansz., Aryaen, 315.
Jansz., Flores, 67.
Jansz., G., 41.
Jansz., Ger., de gek, 111.
Jansz., H., 308.
Jansz., Jan, drucker, 353.
Jansz., Lud., 41.
Jansz., M., goutsmit, 343.
Jansz., Peter, orgelmak., 317, 320, 343, 344.
Jansz., W. (Blaeu) drucker, 358, 380, 389, 393.
Jarichs, Henrick, 370, 382.
Jeanin, Mr., 257.
Jesuiten, 117, 388, 391.
Jesus-school, 316.
Indiaensche coningen, 109.
Ingenieur, Mybois, 392.
Ingenieur, Dav. v. Orleans, 352.
Ingenieur, G. Smeer, 352.
Ingenieur, Solempne, 357.
Instrumenten, *Math.*, 385.
Inventaris der brieven van de Buurkerk, 319.
Joachimi, 268, 301.
Joostensz., H., muntm., 346.
Isaacsz., Pieter, 380.
Isabelle Eugenie, 297.
Italiaensch boekhouden, 361.
Junius, Adr., 234, 238.
Justinianus Pomp., 246.

Jutphaes, 143. 158.
Jutphaes, capit. van, 147.

K.

K. Zie ook C.
Kandelaers, 314.
Kassen van S. Ant., 307.
Katryne, St. 176.
Katryne, clooster. 66, 82, 83, 93, 108.
Katryne, kerk, 87, 100.
Katryne, poort, nieuwe 112, 123.
Kasteel, Pt. van, 354.
Keersen, 340.
Keizer, Fig. v.d., 341.
Keltenoffer, Est., 225.
Kemp, W. v.d., 94, 98.
Keppel, Jan v., 352.
Kerchof, 342, 344, 348.
Kermis, 339, 343.
Kermisfanen, 338.
Ketschedt, Jo., inv., 362, 366, 367, 370, 371.
Keurmeesterschap, 228.
Keyser, Henr. de, 351, 390.
Keyserryck, 74.
Keyserscroon, de, huis te Utr., 31.
Kinderschoenen, 339.
Kist, waar O.L. vrouw in legt, 324.
Knyff, 94.
Knyff, Alert, 314.
Knyff, C., 10, 90, 99.
Knyff, G., 266.
Knyff, Jan, 314, 315.
Kogels, 350. 352.
Kolck in de Weert, 69.
Kraemkeersen, 325.
Krystall, 325.
Kunnenburch, 266.
Kynt gewogen, 352.

L.

Lage, 245.
Lallaing, la vefve de, 224.

Lambertsz., P., 98.
Lammertyn, P., 366, 368, 382.
Lamotius, Jo., pred., 380.
Lamp int choor, 321.
Langerack, Hr. v., 258 sqq., 287.
Langerack, pred. v.d. Heer, 380.
Lannoye, 4 sqq.
Lansberg, fra., pred., 382.
Lanscroon, R. v., 189.
Lap v. Waveren, G., 234 sqq.
Lauriers, *les etc.*, 371.
Lauwerman, 98.
Lauwerman, Mr. Corn., 314, 316.
Lazarushuis, 106.
Leamer, Tho., 365.
Leck, 295.
Leckendyk, 160, 170, 294.
Ledenbergh, G. de, 82, 84, 88 sqq. 220 sqq., 257 sqq.
Leerdam, secret., 143.
Leeuwarden, 261.
Leeuwen, P., 88.
Leger in plaeten, 357.
Leissen, *oude*, 363.
Le Maire, Hans, 372, 374, 382.
Le Maire, Henr., 372, 374, 382.
Lemker, Jo., 280.
Lengtevinding, 349, 370.
Lennox, Hert. van, 265, 266.
Lent, Mr. Jan van, 342.
Leo, apostata Norert., 23.
Leodio, Godefr. de, 238.
Leuwensteyn, gr. van, 270.
Levante, 357.
Leyden, 2 sqq., 284.
Leyderdorp, 2 sqq.
Lied, 27, 33, 131.
Lieftinck, 94.
Lier, Hert. van, 283.
Lieve vrouw, onze-, 307.
Lindanus, episc., 238.
Linden, V. v.d., 383.
Lingen, 240 sqq.
Lingen, v.d., 94, 113.
Lipsius, Just., 237.
Lobe, Will., 311.
Lochorst, huis v., 237.
Lodensteyn, Jo., pred., 374.
Loevesteyn, 117.
Loff v. St. Nicolaes, 344.

Loff O.L. vrouwe, 317.
Lombard, 141, 142.
Lombert, Anto. de, 316.
Lonius, Nic., 246 sqq.
Loo, Alb. v., 223.
Loo, commis, 236.
Lucas, die schilder, 315.
Luick, 350.
Lumey, gr. v.d. Marck, 234.
Luntius, Jo., 376, 377.
Lusthoff der medicynen, 381, 385.
Lutherschen, 100, 125.
Luyten-tabalatuur, 374.
Lydius, Jo., pred., 358, 372, 379.
Lynden, Jasp. v., command., 99.
Lytke zonder armen, 110.

M.

Maeltyt, 321.
Maerschalcken, 110.
Maerssen, 154.
Maessluis, kerk te, 366.
Maeth, Ja. v.d., 10.
Magnus, 268.
Maire (zie: Le Maire).
Malborch, Corn. van, 315.
Malborch, J. v., goutsmit, 318.
Mallepart, huis te, 14.
Mandt, Sophia de, 374.
Manmaker, Adr. de, 286.
Mansfelt, gr. v., 17, 113, 125, 126.
Marck, D., 239.
Marcklo, 245.
Mariebeelt, silver, 315.
Mariekerck, 105.
Marieplaets, 73, 80, 95.
Marnix, Phil., 237.
Marnix, *psalmen v.*, 371. 372.
Marolois, Sa., 367, 382.

Marquette, gouv., 104, 106.
Martelaersboeck, 374.
Martiny, 224 sqq.
Martyri Gorcom., 234.
Matelief, Corn., 383.
Matham, Ja., sculpt., 238.
Mathenesse, 2 sqq.
Matthias, aertsh. v. Oostenr., 318.
Maurier, de hr. du, 269 sqq., 293.
Medaillen, 390.
Medenblick, 94.
Medenblick, Rum., 234.
Medicynboeck, 380.
Meditation de la mort, 382.
Meer, Adr. v.d., 237.
Meer, Dan. v.d., 318, 319.
Meertensz., Ja., 98.
Megoen, A., 392.
Melander, Jo., secret. van Pr. Maurits, 353, 358.
Melchiorsz., Ghysb., organist in den Dom, 315.
Mennonieten. (Zie: Doopsgezind.)
Merenborch, M., goutsmit, 346.
Merula, Paul, 358, 361.
Meteren. Em. v., 360, 361.
Meteren. S. v., 234.
Metius, Adr.. 353.
Metius, guard. ultraj., 238.
Meursius, Jo., 234, 365, 369, 389.
Meyen, 314, 317, 339.
Meynertsz., A., 289.
Meynertsz., M., schilder, 309.
Michaël, Ambros., 229 sqq.
Michielsz., Anto., 367.
Michielsz., C., inv., 369.
Middelstum, 372.
Mierevelt, M, schild., 375, 380, 388.
Minderbroeders, guard. v.d., 321.
Miraeus, Aub., 234.
Missael schryven en verlichten, 312.
Misse in musieck, 344.
Mist, Jan de, 181.
Mitraille, 377.
Mobile perpctuum, 391.
Moeringh, G., 285.
Moersbergen, v., 70, 71, 92, 98, 146.
Molanus, 234.
Molenwerck, inv., 359, 367, 372.

Mom, Jac., 103 sqq.
Montanus, P. en A., 235.
Montereau, gen., 293.
Montes, Heer, 155.
Monte Valdona, Fisc., 277.
Montfoort, 155.
Monthua, hr. van, 270.
Montpensier, Mme. de, 257.
Moscovische manieren, 355.
Moucheron, Balth., 354, 355.
Munt, 303 sqq.
Muntsnyder, H. Claesz., 318.
Muscovie, 64, 280, 355.
Musicalia, 374.
Musius, Corn., 234 sqq.
Muys, vriend v. Musius, 235.
Muyssart, 398.
Mybois, J., ing., 392.
Myle, van der, 222, 282.

N.

Naeranus, Sam., pred., 235.
Namen, 352.
Nassau, gr. v., 95, 99, 261.
Nassau, Ernst Casimir, gr. v., 15sqq. 86, 88, 89, 90, 95 98.
Nassau, Henrick, soon v. gr. Ernst v., 99, 109.
Nassau, Henrick, pr. v., 282, 299 sqq.
Nassau, Hendr. Fred., gr. v., 15 sqq. 90, 93.
Nassau, Joh., gr. v., 272.
Nassau, Maria, gravinne van, 266.
Nassau, Maurits, pr. v., 81, 118. 161.
Nassau, Maurits, v. (gevolg van pr.), 119.
Nassau, Maurits, pr. v., (overl.) 128.
Nassau, Merven, (v.), Anna de, 236.
Nassau, Will. Fred. pr. v., 301.
Nassau, Will. Lod. v., 72, 111, 275.
Nassau, Will. Lod, effig. v., 388.
Nassau, Will. I. pr. v., 2 sqq., 237.
Nassau, Will. l. v., (tombe v.) 350, 351. 361, 390.
Nederlagen, H., 285.
Neomagus, A., pred., 365.
Neurenburch, werving voor, 92.
Neijen, Jo., 236.
Nicolaes, S., 340.
Nicolaes, Loff v. St., 344.
Nigrone, Agap., 246.

Nispen, H. v., 304.
Nitert, 242, 249.
Noest, Ja. H., 58.
Nole, J. d., beeltsn., 316.
Nonnen, 156.
Noort, Henr. v., 341,
Noort, Mr. Willem v., 314.
Northampton, gr. v., 261.
Noue, la, 269.
Nova Terra, Nic. a, 236, 238.
Nue, de, 15, 27, 29 sqq.
Nyendael, 10.
Nyenrode, 115.
Nyenrode, Fra van, 314.
Nyenrode, Henr. van, 26, 40, 77, 177.
Nyenvliet, 378.
Nyhoff, Capt., 65, 83.
Nykerck, 158.
Nykerken, 213.
Nymegen, 271, 379.
Nypoort, Jan Jansz. van, 314.

O.

Observanten, 326.
Obyn, Ger., 39, 40, 49, 80, 110.
Oelens, Jo., 242 sqq.
Oesterling, Jan die, 324.
Oethmarssem, 243 sqq.
Ogle, Johan, ridder, 21, 22 sqq., 38, 273, 275.
Olybussen, 324.
Olycruissen, 342.
Oly, H., gehaelt in den Dom, 324.
Olymoolen, inv., 368.
Ommegang, 317.
Oncle, A. v., 297.
Oostbroec, clooster te, 177 258, 260.
Oostburch, kerk te, 356.
Oostenryk, 265.
Oosterhout, 386.
Oosterlingen, 108.
Oosterzee, de Hr., 262.
Oost Indie, 72, 260, 290.
Oostrum, Anto. de, 236.
Oostrum, Jo. v., 281.
Oostrum, Pet. v., goutsmit, 317.
Oostrum, Will. v., 296.

Ophey, Sm., 391.
Opiologia, 356.
Opmeer, P., 234, 238.
Oprode, Joa., pastoor, 316.
Organist, 309, 311 sqq., 335.
Organist, P. Ariaensz., 342.
Organist, P. Augustynsz., 343.
Organist, P. v.d. Bogaert, 347.
Organist, Mr. Bruno, 338.
Organist, H. Cornelisz., 320.
Organist, Mr. Groenenberch, 215.
Organist, Mr. Gysberti, 313, 317.
Organist, Mr. Meerten, 321.
Organist, Mr. Melchior, 337.
Organist, Gysb. Melchiorsz., 315.
Organist, Mr. Michiel, 336.
Organist, Rietvelt, 336.
Organist, J. Schendel, 318.
Organist, P. van Wyborch, 315.
Organist, boek van de, 316.
Organist, boek te Buurkerk, 308.
Organist, v. S. Jacob, 319.
Orgel, 310, 313, 315, 321, 344.
Orgel, accorderen, 336, 339, 341, 343.
Orgel, bidden voor 't, 336.
Orgel, boek opt, 316.
Orgel, te Buurkerk, 307.
Orgel, deuren, 310, 336.
Orgel, v. S. Geerte, 319.
Orgel, groote, 315, 320, 336, 337, 340.
Orgel, kleine, 309.
Orgel, patroon van het, 313.

Orgel, reparatie van 't, 344, 345.
Orghelmaker, 307, 310, 341.
Orghelmaker, J. Cater, 338.
Orghelmaker, C. Gerritsz., 313.
Orghelmaker, Cornelis, 313, 336.
Orghelmaker, Jan Jacobsz., 343.
Orghelmaker, P. Jansz., 343, 344.
Orghelmaker, Mr. Peter, 315, 316, 317, 320, 321, 336.
Orghelmaker, B. WtenEng, 319, 342.
Orleans, Dav. v., ing., 287, 288, 348.
Orlers, J.J., drucker, 371, 372.
Ornamenten, 311, 312, 315, 319, 326, 343, 345.
Ortmans, Vinc., 356.
Ossemarct, 101.
Ossendrecht, 353.
Ostende, beleg v., 368.
Oucoop, W. v. 10, 38 sqq.
Oudwycker cloostcr, 14, 156.
Oudwyk, kerkwech naer, 326.
Outaertafel, 316.
Overmeer, G. van, 10.
Oys, Jan v., 311.

P.

Pacque, Th., 372, 374, 381.
Pallache, Sm., 385, 386.
Palmatery, 325.
Palts, 97, 265.
Paltsgrave, de, 68, 97, 108, 375, 378
Paltsgrave, Epitaphe v.d., 383.
Panders, 151.
Panier, Pt., 181.
Pannekoek, past., 241.
Papenvendels, 82.
Paphaeus, P., 234.
Papier, 391.
Papiermolen, inv., 358.
Papistery, 115, 155.
Pareus, Dav., 374.
Parma, la Duch. de, 233.
Pas, M., 233.
Pasquillen, 92.
Pastoor Jacob, te Buurkerck, 307.

Pastoor Simon, te Buerkerk, 317.
Patricius, Henr.. pred., 373.
Patronen v. ornamenten, 311.
Paul, St., 152, 156.
Paul, seminarium te St., 157.
Pauw, Pt., 316.
Pauws van Romen, 324.
Pedael voor 't orgel, 316.
Peerdevelt, 111, 117.
Pellecaen opt sacr. huys, 344.
Pepinus, pater, 235.
Pereanius, Joa., 237.
Peres, Alonzo, 391.
Persant, L., Dr., 378.
Perspectief, boek v.d., 367.
Pest-siecketrooster, 125.
Pestvroed.-moeder, 125.
Peter, Mr., orgelmaker, 315.
Petersz., H., 14.
Petit, J.F. le, 382.
Phil., Ko. v. Spanje, 107.
Piemont, 271.
Pieters-kerk, 76, 111, 124, 130.
Pietersz., Isa., 380.
Pietersz., Roel., pred., 87, 88.
Pilaren, 340.
Pinsen, 82.
Pinsen, schout, 336.
Pinsen, v.d. Aa, H., 189.
Pith, Seg., pred., 363.
Pithan, 263, 372, 378.
Plaetsnyder, Bolswert, 375, 388.
Plaetsnyder, Floris Balthasar, 354, 361, 363.
Plaetsnyder, Schellemans, 390.
Plaetsnyder, Verschoor, 382.
Plancque, D. de la, pred., 362.
Plempius, 237.
Polen, 280, 364, 375, 394.
Poll, v.d., 87, 282.
Poll, Corn. v.d., 83.
Polystmolen, inv., 354.
Pontanus, Jo. Isa., 357.
Pont Carré, Mr., 257.
Poorten, 121.
Poppius, 82.
Porcelyn, geinventeerd, 353.
Portugal, prins v., 69, 90, 93.
Portugees, D. Fernandus, 392.
Posityff, 316, 319, 320, 340.

Praeg, prots. kerk te, 355.
Praeghe, 97.
Prebenden, 155, 165.
Processie, 313, 316, 325, 326, 339, 344.
Processie, fanen en cruisen, 338.
Preekstoelen, 313, 314, 319, 345, 346.
Presbyterium, 311.
Provostius, B., pred., 255.
Pruyne, Christo, de, 227.
Psalmen David, 374.
Psalmen op borden in de kerck, 320.

Q.

Quarebbe, Alidt, 314.
Quarebbe, J. v., 320.
Quarebbe, Pt., 314.
Quote, 268, 269.

R.

Radelant, president, 41, 89, 158.
Raephorst, Tho., 372.
Raisius, A., 234.
Ram, de, huis t'Utr., 335, 345.
Reguliers, 319.
Reguliers, kerck, 88.
Rekenconst der zeevaert, 392.
Religie, 156.
Reliquien, 323.
Remantius, W. pred., 366.
Remonstranten, 93, 96 sqq., 285, 292.
Remonstrantsch, pred., 117.
Renesse, 82, 262 sqq.
Renesse, Jr. Ad. van, 189.
Renesse, van W. Jo. v., 190.
Rentmeestershuis, 124.
Reussen, M., 233.
Rhees, 378, 379.
Rhenen, 151.
Rhenen, A. v., 112.
Rhetorykers, Utrechtsche, 91, 108.
Rhyn, 295.
Rhynberck, 374.

Ridderschap, 151.
Riet, Mr. Jan, 323.
Rietvelt, org., 336.
Rivieren, 295, 302.
Robbertsz., Rob., schoolmr. in de stuurmanskunst, 352, 372.
Rode, Anto. de, 297.
Rodenburch, Alf. v., 308, 326.
Roelands, Dav., schoonschryver, 393.
Roelofsz., R., 59.
Roemer Visscher, 358.
Roest, voorkomen v., inv., 391.
Romanus, H., 285.
Rome, 324.
Rottecruyt opt orgel, 344.
Rotterdam, 273.
Rotterdamsche gietery, 366.
Roucovel, 335.
Rovenius, Phil., 239 sqq.
Roy, Adr. de, 26.
Royen, Jo. Otten v., 10.
Royenburch, Fred., 315.
Rusch, N., Eng. pred., 371.
Ruwiel, hr. v., schout, 111.
Ruys, Joh., 38.
Ruysch, 113.
Ruysch, Hugo, 10, 11.
Ruysch, Jan, 40, 42.
Ryck, Jan de, 101.
Ryckius, Rich., 253.
Ryckwaert, Corn., pred.. 95, 98.
Rydende bode, huis t'Utr., 42.
Ryllaert, B., 233.
Rynouwen, 154.
Rysenborch, J. v., 10, 11, 161 sqq., 258 sqq., 369.
Rysenburch, Sara v., 266.
Ryssen, 245.

Ryswyck, R., 80.
Ryswyck, W. v., 83.

S.

S. zie ook Z.
Sacramentshuys, 314, 315, 316, 324, 344.
Sacramentswyn, 337, 339, 342, 343.
Sacristie, 341.
Sacristie, nieuwe, 313.
Sala, Aug., 356.
Saluse, W. van, 372, 385.
Salviani, B., dr., 368, 383, 384.
Sanden, v.d., 398.
Sanders, Pt., 97, 98.
Sangboeck int choor, 308.
Sangboeck wyntcrstuck, 344.
Sangers, 339.
Sangers, voor kersnacht, 343, 344.
Santloopers, 346.
Sarcksteen, 320.
Sas, Ger., 101.
Sasboldus, 235, 239 sqq.
Sasbout, Ad., 234.
Sasbout, Pt., 238.
Satynen met bloemen, 375.
Savoyen, 259 sqq.
Savoyen, le duc de, 257.
Saxen, 265.
Scay, goutsmit, 323.
Schalen, silveren, 342.
Schanscorven, 343.
Schavot verplaatst, 92.
Schayck, Eerst v. Schilder, 338, 346.
Schayck, G. v., schilder, 346.
Schellermans, Fra., plaetsnyd., 390
Schendel, schep., 10.
Schendel, Ja., 78.
Schendel, Jacob, org., 318 sqq.
Schermeyen, 75.
Schetz, Gasp., 223.
Schetz, Melch., 226.
Schilder, Eewichsz., C., 323.
Schilder, Flessiers, B., 360.

Schilder, Florisz., Claes, 346.
Schilder, Jansz., H., 308.
Schilder, Lucas, 315.
Schilder, Meynertsz., M., 309.
Schilder, Mierevelt, 375.
Schilder, Peter, Mr., 336.
Schilder, Schayck, E. v., 338.
Schilder, Schayck, G. v. 346.
Schilder, Splinter, Ger., 316, 317, 320.
Schilder, Stael, Ev., 309.
Schilder, Vroom, H, 359.
Schilder, Weyman, Cl., 309.
Schilder, Weyman, J., 308.
Schilder, Weyman, M., 341.
Schilder, Zyll, Henr. v., 345.
Schilderyen, 346, 359.
Schildery berch v. Calvarien, 342.
Schildery de X geboden, 320, 346.
Schildery v. H. nachtmael, 320.
Schildery v.d. Palsgrave, 370.
Schipluiden, 266.
School, 325, 343.
Schoolmeester, Mr. Ariaen, 336.
Schoonhoven, 274.
Schoonschryver, B. Gerbier, 363.
Schoonschryver, Dav. Roelands, 393.
Schorel, Vict., 79.
Schot, Andr., 234.
Schotanus, J., pred., 255.
Schotten, 279, 348.
Schryvers in de poorten, 191.
Schutteryen, 2, 40, 83, 86, 92, 100, 160, 162, 163, 165.
Schwartsenburch, gr. v., 349, 350.
Sebastiaens monstrancy, 324, 325.
Secundus, Janus, 236.
Segvelt. 255.
Sermoenen, 325, 326.
Servaes clooster, 95.
Setton, capt., 279.
Sevenhuysen, 265.
Seydervelt, pred. te, 76.
Silverwerck, 308, 317, 342, 346.
Silvius, Charles, drucker, 374.
Simons, Adriana, 370.
Simonsz., P., 379.
Sinnepoppen, 358.
Sipkelo, 242.
Sleutels, 325.
Sluys, 352 sqq.

Smafelt, Claes, 230.
Smalefelt, J., 233.
Smeer, G., ingenieur, 352.
Smirna, 394 sqq.
Snellinck, Andr., inv., 374.
Snipperinge v. coper, 377.
Snoeck, Jo., 294.
Soelen, hr. van, 295.
Soeterwoude, 374.
Soisons, la Comtesse de, 257.
Solempne, David, 357, 366, 380, 381.
Solms, gravinne v., 377.
Solre, Comes de, 241.
Sommerset, gr. van, 261, 262.
Sompeken, Aug. van, 317.
Spagnaerden, 2 sqq.
Spaensche Ambass., 106.
Spaensche Gerrit, 102, 104, 120, 123, 130.
Spangenorum familia, 234.
Spanje, 261 sqq.
Spanje, Coninginne van, 316.
Spanje, Prins van. overl., 316.
Speelwerck te S. Claes, 347.
Speenhovius, Jo., 39, 69, 95, 153, 157.
Spellen verboden, 71, 102.
Speyert, Ant., 315, 317.
Spiegel, gulden, 123.
Spiegelmaker, Willem, 343.
Spierinck, Fra., tapitssier, 354, 357, 364, 375, 394.
Spieringh, Hug., inv., 374.
Splinter, Schepen, 10.
Splinter, Ger., schilder, 315, 317, 320.
Stads-trompers, 26, 310, 335, 358.
Stadtloe, 242.
Stael, inv., 369.
Stael, Ev., schilder, 309.
Stamraet, C., 398.
Standt der kerck, 358.
Steden Cautionaire, 262 sqq.
Steenbergen, kerk te, 392.
Steencolen, vuil van, 372, 381.
Steenhouwer, J. Cosynsz., 347.
Steenhouwer, P. Cornelisz., 341.
Steenhouwer, Lauwerman, 315.
Steenwech, 80.
Stempelius, sculpt., 237.
Sterke helper, de, 380.
Stevin, S., 382.
Stoffen met bloemen, inv., 375.

Stralen, Jr. G. van, 362.
Stralen, Monsr. de. 227, 333.
Strick, Joh., 97.
Strooysteech, 100.
Struys, levendige, 95.
Stryen, Jo. à, episc., 238.
Susius, Corn., praesid., 238.
Suylen, 82.
Suylen, Dirc v., 124.
Suylen, G. v., 99.
Suylen, Jan v., 25.
Swanenburch, 10, 284.
Swanenburch, C.P., 95.
Swart, W., musicien, 372, 380.
Swavius, pred., 120, 122.
Sweden, 64, 277, 279, 367, 370.
Sweerden v.h. oordeel, 309.
Sweertius, Fra., 234.
Swichel, A. v., 349.
Syberch, drost, 233.
Symonetti, B., Dr.. 356, 361, 375, 381.
Synodus van Dordr., 92, 153.
Synodus van Waelsche, 358, 380.

T.

Tabulae pictae, 236.
Taets van Amerongen, Ja. Corn., commandeur., 67.
Tafele ons Heren, 339.
Tafele *v. interest*, 392
Tafereel der Handelingen van de Apostelen, 346.
Tafereel vant Lam Gods, 318.

Tafereel van het Mariabeeld in de Sonne, 311.
Tafereel der 7 werken van barmhartigheid, 309.
Tafereel van den berch Thabor, 315.
Taffawerk, inv., 369.
Tapyten, 353, 354, 357, 364, 368, 375, 382, 388.
Tapyten, van syde, 374.
Taurinus, Ja., pred., 82, 85, 89, 153, 157, 220 sqq.
Tengnagel, past. te Buerk., 321, 335, 336.
Tersteech, Gerrit, 84.
Teylingen, lieut. van, 10.
Thienen, C. van, 379.
Thin, Adriana, 314.
Thin, Flor., 320.
Thin, Flor., Instruct. voor, 142.
Thin, Jan., 314.
Tholen, 287.
Thou, Mr. de, 257.
Tolhuis, J., clockg., 309, 312, 313, 335.
Tollius, Just., 234.
Tonge, priem door de, 81.
Tonser, O., pred., 374.
Toortsen, 340.
Top, J., goutsmit, 318.
Traen voor 't orgel, 346.
Travelman, C., 251.
Treffler, Flor., 237.
Tresel, D., 263 sqq.
Treslong, command., 94.
Trip, El., 350, 351, 352, 359, 387, 389, 391.
Trompers, 339, 340, 344. (Zie ook stads-trompers).
Tserclaes, Flor., 366.
Tuchthuys, 75, 76, 114.
Tunis, 375.
Turcken, 352, 357, 375.
Turkye, Amb. van, 72.
Tuynen, 241.
Twente, relig. te, 240, 378, 384.
Twickell, 249.

U.

Uerwerk, 340.
Uerwerk, te Buerkerck, 321.
Uitvoer, 377.

Ulenberch, 240.
Universiteyt te Leyden, 284.
UtenEng, B. orgelm., 319, 342, 343, 345, 346.
Utenhove, colonel, 173.

V.

Vacquerie, la, 291.
Vaert op Amsterdam, 115.
Vagebonden, 195.
Valé, Nic., Musicien, 374.
Valois, Marg. de, 256.
Varen tegen den stroom, 366, 367.
Veer, colonel, 69, 294.
Veldslagen v. Pr. Willem en Maurits, 363.
Velthuysen, president, 10.
Velthuysen, Ja. W, v. 11.
Veluwe 273.
Vendels, 26, 82, 86, 88, 94, 99, 100, 101, 106, 108, 112, 113, 116, 117, 123, 124, 126, 128.
Vendels, burgery, 24.
Vendels, Vran., 108.
Venetie, 81, 97, 270, 273.
Venetie, afbeelding v., 358.
Venetie, amb. v., 18, 115, 375.
Vennator, 82.
Venrode, A., 310.
Vensterglas, inv., 350.
Verantio, Fausto, 385.
Verburch, Corn., 238.
Verduyn. Adam, 314.
Verduyn. Anna, 314.
Verhaer, Lamb., 357.
Verre te zien, const van, 372, 373.
Verschage, Franc., inv., 367.
Verschoor, K. Jansz., plaetsnyder, 382.
Vertooch, *cort*, 19.
Vianen, 84.
Vicq, Mr., 257.
Victor, A., doctor, 353.
Villeroy, Mr., 257.
Visschery, 265, 266.
Vlaenderen, 376.
Vlaenderen, gravinge in, 349.
Vleeshal, 81.
Vlesschen voor 't Heil. sacrament 313.
Vliet, Dr. van, 2.

Voert, Henricxz., G. v., 312 passim.
Voert, Val. v.d., 310.
Vogelius, B., 245 sqq.
Voorcoop, 125.
Vordenus, H., 241 sqq.
Vorstius, Corn., 78, 82.
Vos, Henr., doctor, 352.
Vosch, Bruno, 10.
Vosmeer, licentiaet, 240.
Vosterman, 319.
Vranckryck, 256, 269, 305.
Vranckryck, Amb. van, 65.
Vransche reg., inv., 276.
Vreemdelingen aen te brengen, 71.
Vrensweghen, 257.
Vries, de, capit., 85.
Vrieslant, 261.
Vrieslant, Jesuiten in, 388.
Vroom, H., schilder, 359.
Vrouw in de craem, O.L., 307.
Vrye seevaert, 359.
Vry leger, 25, 74, 109.
Vulcanius, B., 371.
Vygh, D., 233.

W.

Wachtendonck, 233.
Wachter, J.P., 361.
Wachtmeesters, 138.
Weechschael, *de*, 89.
Waeckers, 160, 163.
Waeg, de, 75.
Wael, A. v.d., 282, 293.
Wael, pastoor int, 344.
Waeldyck, 295.
Waes, land van, 356.
Waesbergen, J. v., drucker, 381.
Walcheren, classis v., 355, 377, 381.
Walcke, Anna, prophetesse, 393,
Walen, 88.
Walker, Th., 165.
Warmont, Hr. v., 4.
Wassenear, Jo. van, 283.
Waterpoort, 81.
Watersnood, 116.
Waterwerck, inv., 356, 362, 365, 386.

Wechwyser, *de*, 71.
Wede, B. v., goudsm. 307.
Wede, Barth. v. 11.
Wede, Corn. v., 10, 198.
Wede, Tyman van, 37, 42 sqq.
Weeke v.d. wereltschepping, 373.
Welhessen, A., 233.
Weerselo, 245.
Werenfridus, 240.
Wernaertsz. v. Amersf., Claes, 324.
Wesel, 259 sqq.
Westindien, 116, 125.
Westrenen, 123.
Westryck, St., 233.
Weybisma, 2.
Weyer, Jan, beeltsn., 338.
Weyertsz., Ev., 313.
Weyman, Cl., schilder, 309.
Weyman, Jan, schilder, 308.
Weyman, Melch., glasschilder, 341.
Weyt voor kinderen te wegen, 308.
Weyt voor O.L. Vrouw, 307.
Weze, Jo. de, 241.
Wierem, 244, 249.
Wiericx, sculpt., 237.
Wildt, Herman de, 314.
Wilhelmi, Rud., pictor., 238.
Wilhelmuslied, 91.
Willem Fil., gr. van Bueren, 30, 41.
Willemsz., Corn., 40, 56.
Willemsz., v. Lakervelt, 55.

Wind, sterke, 67.
Winter, harde, 76, 92, 110, 113, 117.
Winwood, Eng. Amb., 69, 262.
Witt, J. de, 257.
Wittenhorst, Henr. v., 229 sqq.
Woerden, 13.
Woerden, Ja. v., raetsh., 311.
Woerden, glas te, 360.
Wolbrandsz v. Tol, Nic., 359.
Wolff, v.d., 302.
Wtenbogaert, Jo., 22 sqq., 36, 37, 38, 82, 85.
Wtencamp, Tho., 236.
Wulfsel, 340.
Wybroch, Peter, org., 315, 320.
Wyck, 163.
Wyck, van, 94, 101.
Wyckermeer, 289.
Wynen op hoochtiden, 342.
Wynkan, de, huls te Utr., 115.
Wynroemers, inv., 374.
Wystraet, 29.
Wytmans, C.J., inv., 350, 352.
Wywatersquast, 340.
Wywatersquast, vat, 315.

X.

Xantensche tractaet, 259.

Y.

Yerlandt, 112.
Yren, 348.
Ysbrandtsz., Jan, zingt onder het orgelspel, 320.
Ysselsteyn, 76.

Z.

Z. Zie ook S.

Zacharias, Pt., 240.
Zanger, J. Ysbrantsz., 320.
Zeelant, 268, 305.
Zeelhem, clooster te, 384.
Zegelhuis, 87.
Zoudenbalch, Ev. v., 316.
Zuylen, Hr. van, 258.
Zuylen, Jo. van, 111, 137.
Zuylen, van Natewisch, 189.
Zuylen, van Nyvelt, A. v., 153, 273 sqq.
Zuylen, van Nyvelt, Ja. v., 160 sqq.
Zwarte clock, huis te Utr., 42.
Zyll, pred., 95.
Zyll, Henr. v., schilder, 320.
Zyll, R. v,, glasschryver, 321.